

i 16296242

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

7 400 40 *Alfalfa* MADE IN SPAIN

R. 24855
APOLOGIA PRO HEROD.

obsecro, de diuina potētia diuini? istis dici potuit: Hesiodea illa γούμωυ laudib⁹ oēs efferūt,

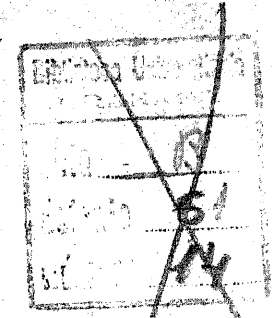
Πεία μὲν τῶν θεῶν, πῶς δὲ θεῶν γούμωυ
Πεία δὲ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἀδύνατον αὐτοῖς
Ζῆλος ὑψηλοτέρων, ὅς ἴσθηται δόματα καὶ αἰψή.

Quem imitatus Horatius dixit,

—valet ima summis Mutare, & insignem attenuat Deus, Obscura promiens.

Et meritò quidem certè illam veteris poetæ sententiã laudibus extollūt: sed quanto tamen vltius progreditur hic noster historicus? Iam verò gnomiẽ illam quæ Deo vindicem oculum tribuit, quot nobis exemplis cõfirmat? vel potius, quot locis eam tanquã in speculo intuẽdani proponit? Primũ quæ de Pheretima narrat, & verba quibus narrationem suã claudit, audiãmus: ac quoniam est valde memorabilis, eam à capite ipso arcessamus, dispersa eius membra in vnum corpus colligentes. Erat hæc Pheretima Batti claudi Cyrenes regis vxor. hic Arcefilai filius erat, quem Cyrenes regnum tenẽtem, dum morbo laboraret, frater Aliarchus strangulauerat: usque vicissim ab illius vxore cui nomen Eryxo, ex insidiis interfectus fuerat. Batto hoc mortuo, Arcefilas quem is è Pheretima sustulerat, regni hæres relinquitur: sed quum orta inter hunc & populum seditione, factio populi superior euasisset, Arcefilas Samum, Pheretima eius mater Salaminem profugit: & ab E Velthonte, imperium eius obtinente, exercitum à quo vnã cum filio Cyrenem reducat, petit. At E Velchon quiduis potius illi quàm exercitum dabat. Illa, quicquid dabatur accipiens, pulchrum quidem & id esse dicebat, sed pulchrius futurum esse si ipsi quem petebat exercitum daret. Atque hoc responso donum vnumquodque proferebatur. Tandem verò E Velchon ei fufum aureum, & colum cui circumpositum stamen erat, dono misit: Quum autem iisdem quibus prius verbis inter accipiendum hoc munitis vsa esset, tunc E Velchon se talia fœminis non exercitum donare dixit. Arcefilas autem interea Sami agens exercitum coegit, à quo quum Cyrenem reductus & in antiquum statum restitutus esset, magnam in suos sauitiam exercuit: ob quam sibi metuens quum ad Alazerem Barcæorũ regem focerum suum se contulisset, à Barcæis quibusdã, quibus se nõnulli Cyrenæi exules adiunxerãt, in foro interfectus fuit: eiuſq; eadẽm mox Alazeris foceri cædes sequuta est. At Pheretima, tãtis per quidem dũ Arcefilas filius Barcæ ageret, eius gradũ apud suos cum aliis in rebus, tum in præsidendo senatũ, tenebat: sed ybi filiũ Barcæ interemptũ audiuit, fuga se in Agyptum proripuit: atque ibi Aryandem (quem Cambyles Agypto præfecerat) supplex rogauit vt vicem suã vicisceretur, hoc prætextu vtens, quod filium suũ, quia Medorũ partibus fauebat, interfectũ diceret. Quum Bæren peruenissent quos exoratus Aryandes ex Agypto miserat, eamque urbem vi capere frustra conati, fraude cepissent, Pheretima ex Barcæis eos qui perpetranda cædis principes fuerant, crucibus per ambitũ murorum suffixit: eorum autẽ vxoribus mammas amputauit, quibus eisdẽm muros tanquã notis quibusdã interpuxit. Ceteros Barcæos Persis diripiẽdos reliquit, præter eos qui Battiadæ & affines cædis nõ erant: his autẽ vrbis gubernacula tradidit. Hactenus de Pheretimæ factõ. nunc animaduertere operæpretiũ fuerit, quod huic narrationi (interiectis tamẽ nõnullis) corollariũ, librum claudẽs, artexat. At Pheretima (inquit) ne ipsa quidẽ mitẽvitã exitũ habuit. quumprimũ enim è Libya, Barcæos vltã, in Agyptũ rediit, miserabilẽ mortẽ obiit. viua enim vermibus scatere cœpit, à quibus corrosa fuit. Nepe homines tã atrocibus vindictis inuidiã sibi apud deos cõstant. Hactenus de Pheretima. Ad Hermotimũ eunuchum veniamus. scriptã enim de illo historiã religio mihi esset silentio præterire. Hermotimo, inquit, amplior illatã sibi iniuriã; quàm vlli vnquã mortali (quod sciã) contigit vltio. Is ab hostibus captus & venalis à Panionio quodam Chio emptus fuerat, qui ex scelestissimõ facinore quãstũ faciebat. quoscũque enim nãcisci poterat formosos pueros, castrabat, moxq; Sardis aut Ephesũm abductos magna pecunia vèdebat. Barbaris enim eunuchi in pretio sunt, quod iis maiorẽ quàm aliis fidẽ in rebus omnibus habendã putent. Ex eorũ autẽ numero quos castrauerat Panionius, erat Hermotimus: cui felici sorte cõtingerat vt cũ aliis donis Sardib⁹ ad Xerxẽ mitteretur: tẽporis autẽ progressu primũ inter eunuchos locũ apud illũ obtineret. Quũ autẽ rex Persicã copias in expẽditionẽ aduersus Athenas educẽs, Sardis peruenisset, tũ Hermotimus negotii cuiusdã gratia quũ in Mysiã regionẽ descendisset, quæ à Chiis incolitur, Atarneus dictã, hic Panioniũ offendit. Quẽ agnitũ quũ blãdẽ cõpellasset, & primũ quidẽ ei exposuisset quãta bona, eius opera cõsequutus esset, deinde verò magnam se illius meriti gratiam relaturum promisisset, si cum suis liberis illuc cõmigraret, ei vt id faceret persuasit. Postquam verò eum in potestate habuit, quippe qui cum liberis & vxore illuc cõmigrasset, his eum affatus est verbis, O qui præ omnibus mortalibus è

*** j.

BIBLIOTECA HOSPITAL REAL
GRANADA
Sala: A
Estanteria: 44
Numero: 25

ne fuisse, nimirum ut diceret Herodotum in mendacio quidem sibi non placuisse, sed suam illi credulitatem, mentendi occasionem dedisse. Sed ego quam modò ab aliis exegi normam, ad quam prisca historiarum dirigantur, ab eo quoque exigere non dubitarim.

N E T A M E N dum alios nimis incredulos esse queror, nimirum ipse credulus habeat, quibus nitens aut argumētis aut exemplis, non temerè derogandam esse antiquis historiis fidem contēdam, exponere decreui. Quæcunque leguntur apud historicos miracula, ea vel ipsius naturæ rerum, vel humanarum actionum esse, nemo (ut opinor) negauerit. Nam siquid hæc vel illa regio aut prorsus inauditum, aut inaudita certè magnitudinis vel contra paruitatis producit, id naturæ: siquid ab hominibus mirabile proficiscitur, id humanæ actionis miraculū voco. Primum igitur (ut terræ fruges omittam) quot animalium genera summa admiratione digna describunt historiæ, quæ aut non habemus omnino aut certè forma & magnitudine plurimum ab illis differentia? Ne longè abeamus, ad homines, omnium animalium præstantissimum nobilissimumque genus, veniendū est. Quales nobis passim gigantes, quales vicissim Pygmæi describuntur? Quid? an quòd neutros viderimus, neutros esse aut fuisse dicemus? Atqui ad gigantes quidem quod attinet, qui fabulosos esse illos dixerit, (ut omittā multa eorum extare passim offa) non profanos tantum sed & sacros libros fabulositatis in simulauerit. Pygmæos autē si esse aut fuisse negabimus, non solum magnæ externorum scriptorum turbæ, sed & nostris ipsorum oculis fidem derogabimus. quid enim aliud sunt qui passim spectantur nani quam Pygmæi, aut certè ex Pygmæis oriundi? Cur autem si naturam (id est naturæ opificem) omnipotentem esse credimus, homines à nobis & forma & magnitudine variè differentes creare olim potuisse & hodie quoque posse non credemus? Iam verò & hoc circa hominem (antequam ab eo digrediar oratio) diuersum naturæ opus consideremus. Ea nunc factum vtero mulieris per nouem duntaxat menses includit: an igitur Herodoto, ex cuius historia quadam, foetus vtero muliebri plerumque decem mensium spatio includi solitus colligimus, fidem derogabimus? Atqui ut taceā, ne verisimile quidem esse, longam eum historiam ad inferendum illi tale mendacium confinxisse, quicūque vel Herodoto vel alii cui libet hoc narranti fidem derogat, & fieri posse negat, nonne is eadem opera fidem diuinæ potentiae derogare putandus est? Verum ut ad diuinam usque potentiam non progrediamur, qui hic mendacii Herodoti accusant, quam multos in crimen trahant, ostendemus: si prius illam historiam paucis perstrinxerimus. hæc igitur sunt eius verba, de tertia vxore Aristonis regis Lacedæmoniorum loquētis. Nondum autem elapso decem mensium spatio mulier ista hunc Demaratū Aristoni parit. At is in folio suo cum ephoris sedens, nuntium de nato sibi filio simulatque accepit, temporis quo vxorem duxerat, memor, subducto in digitos mensium numero, hunc, filium suum non esse, iureiurando affirmavit. Quod quum audisset, &c. Aliquanto post narrat istum huius mulieris ad filium suum sermonem, Quod autè præcipue obiiciunt tibi inimici, ipsum Aristonem, quum ei te natum esse nuntiatum est, multis audiētibus esse te suum negauisse, quippe quòd exacti nondum decem menses forent, nimirum ut talium rerum imperito hæc verba exciderunt. Mulieres siquidē nono etiam atque ad eo septimo mense pariunt: nec omnes decem mensium spatium implent. Ego verò te, fili, septimo mense peperisti. Hactenus Herodotus: ex cuius narratione elici quod dixi, apertius est quam ut ullam dubitationem relinquat. Superest igitur ut illos proferam quos in crimine trahi necesse sit ab his qui Herodotum mendacii hic in simularunt. A Plauto sumam initium, in cuius Stichō leguntur hi lepidissimi versus,

Famem fuisse suspicor matrem mihi:
 Nam postquam natus sum, satur nūquam fui.
 Sed quam ego matri meæ refero inuitissimus,
 Ea mihi nunquam retulit mater gratiam.
 Nam me illa in aluo menses gestauit decem,
 At ego illam in aluo gesto plus annos decem.
 Atque illa puerum me gestauit paruulum,
 Quo minus laboris illam cepisse existimo:
 At ego non pauillulam in vtero gesto famem,
 Verum hercle multo maxumam & grauissimam.
 Vteri dolores mihi oboriuntur quotidie.
 Sed matrem parere nequeo, nescio quomodo.
 Audiui sæpe hoc volgò à multis dici,
 Solere elephantum grauidam perpetuos decem

Esse annos: eius ex femine hæc certò est fames.
 Nam iam complures annos vtero hæret meo:
 Idem poeta in Cistellaria,
 ---tum illa quam compresserat,
 Decimo post mense exacto hic peperit filiam.
 Extant & Cæciliū super hac re versus, in Ploio,
 Insolētne mulier decimo mense parere?
 Pol nono etiam, septimo atque octauo: Quæ scripsisse fertur, hæc Menandri
 in Hirnea,
 Pappi decimus mensis est quum factum est: ita fit, ita semper solet:
 Decimo mense demum turgens verminatur, parturit.
 Ac ne ex vno poetarum genere testimonia proferamus, quis non illius Virgiliani versus recordatur?

Matri longa decem tulerint fastidia menses:
 quis non illorum Propertii?
 Non non humani sunt partus talia dona:
 Ita decem menses non peperere bona.

Sed quoniam dubiæ sunt in idem fidei poetæ, (qui tamē in iis quæ ad rerum naturam pertinent, veraces esse studuerunt) ne videar in Cistellaria, ad Hippocratem, Aristotelem, Plutarchum, lectorem remittam, qui non solum decimo mense sed vndecimo etiam, partus edi scripserunt. Sed horum partuum exempla etiam ex Plinio, viro in huiusmodi rerum indagazione diligentissimo, proferre libet. Vestilia C. Herdicii (inquit) ac postea Pomponii atque Orfiti clarissimorum ciuium coniunx, ex his quatuor partus enixa, Sempronium septimo mense genuit, Suillum Ruffum vndecimo, Corbulonem septimo, vtrunque Consulē: postea Cæsoniam Caii principis coniugem, octauo. Hactenus Plinius. His autem exemplis quin & alia ex hoc nostro seculo petita possint addi non dubito. Ad me certè quod attinet, honestissimam matronam Parisiis audiui, in frequenti cœtu, puerum quem ostendebat, vndecim menses à se in vtero gestatum affirmatē. ex certissimis enim signis (quæ mulieribus sæpius enixis cognita sunt) cōceptus tempus compertum se habuisse. Quæ quum ita sint, crudelem quorundam iurisperitorum incredulitatem (hoc vi verbo cogor) mirari subit, qui pueros post certum & à se præscriptum diem ex vtero materno procedentes legitimam hæreditatem fraudauerint. Scribit enim Vlpianus, Post decem menses mortis natus non admittetur ad legitimam hæreditatem. De eo autem qui centesimo octogesimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit, & diuus Pius pontificibus rescripsit, iusto tempore videri natum. nec videri in seruitutem cōceptū, quū mater ipsius ante centesimū octogesimū secundū diem esset manumissa. Hæc Vlpianus. Iam verò & Iustinianus mulierē quandam, quæ vndecimo post mariti mortē mense pepererat, stupri dānat, quòd foetū tanto tempore vtero includi, incredibile esse credit: & quam ipse forsitan ei liberis sua incredulitate iniuriā facit, partui matris imputat. *εικότως, inquit, οὐκ ἔστιν οἱ τῆς διαμαρτυρίας τῆς μητρὸς πικρὰν ἀποδοῦναι τῷ γυναικῶδες ἀγαθῶν τῶν πατρῶν λαβὴν ἀπορροῦν.* Imò verò tu fortasse Iustiniane eos *ἀπέλευσε*, vel *ὑπέλειπε* potius ἢ οὐκ ἀντίστει, propter quā indicta causa illorum matrem damnas. Lōgè certè tuo iudicio dissimile L. Papyrii Prætoris iudicium fuit, qui secūdo hærede lege agente, bonorum possessionem cōtra eum dedit, quum mater partum se *x r r* mensibus diceret tulisse: quoniam nullum certum tempus pariendi statutum videretur. Enimvero postulare videtur hic locus ut miram quam tempus attulit circa rem hanc mutationem consideremus. Hunc enim Lacedæmoniorum regem Aristonem videmus, ob non elapsos decem menses, partum vxoris nolle agnosceere: quum hodie contra elapsi illi iustam maritis occasionem non agnosceendi vxorum partum, atque adeo suspectam habendi illarum pudicitiam, præbere videantur. Atque, ut generalè huic sermōni clausulā imponamus, quicūque quid sit ratiocinari, nouerit, ex hac Herodoti narratione colligi fatebitur, quod hodie est ordinariū vterum gestandi spatium, olim fuisse extraordinariū: cōtra, quod extraordinariū nūc sit, id olim fuisse ordinariū. Quantumuis enim Herodoti accusatores in sua pertinacia sibi hic placeant, Herodotum certè hic absolueere quàm cum eo tot grauissimos scriptores damnare mælent. Ego verò huic ratiocinationi aliam quam hinc elicio, adiungam. ita enim colligo, quem admodum si nusquam alibi mentio facta reperiretur partus decimo mense editi, historia hæc, quum vera sit, falsā iudicaretur: ita multas alias esse quæ, quòd exemplo careant, falsæ iudicentur, quum tamen verissimæ sint, & exemplo fortasse nō

itidem apud reliquos omnes mortales ut apud nos careant.

Hoc autem cum aliis, tum vel maxime ubi quarundam regionum fertilitatem describit, animo infixum habere debemus. Nam quum ea legimus quae de Babylonicis soli fertilitate scribit, si quidem ad nostros respiciamus agros, & coniecturam ex illis facere velimus, statim mendacii Herodotum accusabimus. At si hanc regulam teneamus, non esse nobis ex iis quae viderimus & audierimus ferendum de iis quae nec visa nobis nec audita sint, iudicium, & mentem ad omnipotentem Dei manum potius quam oculos ad arua nostra conuerterimus, nulla tanta describeretur nobis fertilitas, ut eam incredibilem iudicemus, sed ut antea potuisse, ita nunc quoque posse alicubi esse credemus. Atenim (dicit aliquis) veteres historiae locis quibusdam summam fertilitatem tribuunt quos hodie penuria tantum fertiles esse videmus. Hoc ego ut concedam, non tamen mentiri earum historiarum auctores in ea fertilitate narranda, protinus concedam. Nisi forte & ipsa sacra biblia suspecta mendacii nobis esse debent, quod ab illis celebratae quorundam locorum fertilitatis nullum hodie vestigium in illis appareat. Quod absit ut nobis iam mentem veniat: sed potius illud Dauidis animo nostro semper obueretur,

Te magnam pandente manum, saturantur abunde

Omnia, te rursus vultum condente fatiscunt.

Quid? si Babylonis magnitudinem e nostrarum urbium magnitudine metiamur, an credibile fuerit, expugnata iam vna urbis parte, rumorem expugnationis ad alteram longo post tempore peruenisse? Aut, si expeditionem Xerxis e nostrorum regum aut etiam ipsius Turcarum imperatoris expeditionibus aestimemus, nonne quot flumina a Xerxis militibus epota legimus, tot impudentissima mendacia nos audire credemus? Sed nimirum qui Xerxis & ceterorum Persiae regum potentiam ex ea qua praedicti sunt nostri reges, & illius regionis ac temporis *mutas Spaniar* ex ea qua hodie cernitur, aestimare volet, hunc eadem opera & aquila vel struthiocameli magnitudinem ex regaliolo, & Oceani magnitudine ex paruo Rubicone aestimare oportebit. Verum ut ei qui Nilum vel Danubium viderit, multo credibilior Oceani vastitas fuerit quam ei qui paruum Rubiconem duntaxat spectauerit: ita qui in regum nostrorum factis non insisteret, sed paulo altius res bellicas repetens, ad Tamberlanem aut eiusmodi quempiam ascenderet, non tam incredibilia eius ad aures accident quae de Xerxis exercitu narrantur. Tamberlanes ex bubulco miles factus, eodem tandem potentiae euectus est ut quadringentis equitum, sexcentis peditum millibus Paiazetem Turcarum regem aduersus superauerit: & caesis eius militum ducentis millibus, ipsum aureis catenis victum & caeuae inclusum in omnibus quas postea suscepit expeditionibus, secum duxerit. Hic ille est Tamberlanes qui quemcumque locum oppugnatum venerat, prima die tentorio candido, secunda rubro, tertia nigro utebatur: candore pacem pollicente, rubore, omnium puberum caedem, nigredine, loci illius excidium omniumque incolarum interuicium minitante. Sed haec narratio huius loci non est. hoc vnum consideremus, ut longo interuallo Tamberlanis copiae a Xerxiis absint, ita quantum vicissim nostrae aetatis reges a Tamberlanis exercitu (qui centum duntaxat & sexaginta octo annis illos praecessit) superentur. Quum autem de regibus nostri temporis loquor, Turcarum regem siue imperatorem excipio, qui (ne longius abeamus) tantam vnus manuum militum quantam omnes fere omnibus collatis viribus Christiani principes, cogere potest: ut non immerito magni domini appellationem obtinuerit. Tantam verò esse eius potentiam & mirabitur & vix credibile fortasse arbitrabitur qui Turcici imperii statum cognitum non habuerit, & ex nostrorum principum imperiis aestimare voluerit: at qui illum cognouerit, mirari desinet. Eiusmodi enim is status est ut duos duorum Persiae regum titulos (de potentia non loquor) vnus Turcarum rex sibi vendicare, & dominum, ut Cambyses: insistor, ut Darius, appellare se merito possit. & quod in nos quidam iocatus est, quum regem Gallorum, regem asinorum esse diceret, (quod onera nulla sibi ab illo imposita detrectarent) de vniuersis qui sub ditione eius viuunt, non ioco sed serio dici queat. Verè enim illi, tanquam *δνοι μωραδ ποικ αχθεσι τισορδου* (ut Tyræus de Messeniis cecinit) non bona tantum omnia precaria possident, sed ipsam etiam animam precariam trahunt. Atque ut in regum nostrorum aulis inter multos de nobilitatis, sic apud illos inter omnes de seruitutis gradibus certatur. Nec tamen hoc tantum nomine, sed & aliis multis, regno Persico maior est cum Turcico quam cum aliis affinitas. Atque ut taceam huius splendorem multis in rebus Persico si non parem, certe aemulum, ut magnam eunuchorum Turcae, magnam pallacarum, magnam satraparum turbam omittam: multos etiam ritus, multas consuetudines velut haereditarias mansisse illius regno constat. Quinetiam quod Turcae portam pro Turcae

aula nominari audimus, id a Persarum regibus manasse, Herodotus, Thucydides, Xenophon, Plutarchus; Athenæus, nos docent. Sed & hoc ipsum quod Turcam pro rege Turcarum vulgo dicimus, (quum tamen nec Gallum pro Gallorum rege, nec Hispanum pro Hispanorum rege, nec Anglum pro Anglorum rege, nec Polonum pro Poloniae rege dicere soleamus) ab iisdem regibus originem habere, ex illis scriptoribus discere possumus. Nec verò dubium est quin idem Turca morem illum raro in publicum ac non nisi cum magno & speciem exercitus praebente satellitio prodeundi, (ut ita suis formidabilior se venerabilior emque reddat) a Persarum itidem regibus mutuatus fuerit. Nostri autem reges (ut hoc obiter dicam) quid a Persarum regibus peculiariter mutuati sint nescio, reginae certe nostrae a Persarum reginis zonas suas sumpsisse videri possunt. Persarum enim reges Antyllae urbis reditus suis vxoribus in zonas donare solitos, memoriae proditum est. Ceterum ut vnde digressa est eodem reuertatur oratio, quam absurda sit potentiae alicuius nostrorum regum cum Xerxis potentia comparatio, vel vnum eius quod Themistoclem donauit, minus abunde nos docebit. Ex multis enim historicis didicimus Xerxem Themistocli Lampracum in vinum, Magnesium in panem, Myntem in opsonium donauisse. At si cui nostrorum regum quispiam non tres pagos sed vnicum donauerit, magna haec liberalitas & rege digna censetur.

Sed iam ad alteram partem veniamus, & miracula quae circa humanas actiones siue humana facta versantur, examinemus. (quam ad partem si quis ea referre malit quae modo de regibus dicta sunt, non magnopere repugnabo.) Quae sunt illa igitur apud Herodotum quae tantopere a fide abhorreere iudicanda sint, ut illorum ergo praeter quouis alio mendax iudicari debeat? An quae de variis variarum gentium ritibus moribusque scribit? Haec nimirum partem reprehensionibus patere, hanc potissimum calumniis obnoxiam, haec sanis multorum exposita esse video. Quare? quod non tam aqua igni quam ritus moreque illi nostris repugnent, atque adeo illorum rituum nonnulli huiusmodi etiam sint ut nihil magis fatuum illis, nihil magis ridiculum fieri ac ne fingi quidem posse videatur. Atqui nonne ipsimet in eo ridiculi comperiuntur, quod eum quem in vicinis populis non inueniunt morum eonsensum, in iis quaerendum putent quos maria tot montesque a nobis separant, & quibus longe diuersum caelum longe diuersas animorum inclinationes tribuit: atque adeo quae in vicinorum moribus excusant; ob eadem hyperboreos nescio quos accusandos censent? Age enim, cur quod Herodotus de Persis commemorat, eos nimirum non nisi inter pocula de rebus grauioribus agitare, consilia; incredibile cuiquam videbitur, quum apud quosdam ex vicinis populis hunc morem magna cura, velut inuolabilem, seruari videamus, ut qui sunt de re quapiam magni momenti consultaturi, aut cum aliquo contracturi, ex caupona *βουλιθησας* faciant; atque ibi non prius vllum de suo negotio verbum facere incipiant, quam pes & caput officium facere desinant? Apud hos *κατηκετο ουλενται*: si mulierem quampiam de marito interroget, illum edormiscere crapulam, nihil mutato vultu, nec dato vilo pudoris signo, respondit. Nos haec in illis populis quibuscum nobis quotidie commercium est, & qui nobiscum religione coniuncti sunt, non miramur: quae de ebrietate illorum narratur quibus nullus vnquam Christianae religionis affulsit radius, non mirabilia solum sed plane incredibilia iudicabimus? Sed quid ego exemplum ex alia natione peto? Quae non dicam natio, sed urbs, sed domus, non habet aliquos sacris Bacchicis initiatos? nonne ex duobus communi recto utribus saepe contingit ut alter edere & bibere ut viuat, alter contra, non alia de causa quam ut edat bibatque, viuere velle videatur? Verum eos qui cibo & potu utuntur, missos faciam? discrimen inter eos qui moderate illis utuntur, consideremus. Nonne quod huic palato sapit, illi insipidum est? quae hoc palatum appetit, ea illud fastidit? nonne cibos nonnullos a quibus ipsi abhorrentus, aliis quibusdam in deliciis esse videmus? nonne multos felibus, nonnullos & muribus vesci videmus? Interim tamen si gentis alicuius victus nobis a quopiam historico describatur a nostro discrepans, is statim nugator, statim mendax, statim fabulosus audiet. Verumtamen susque deque ferri profanorum scriptorum sugillatio possit: quid quod ne libris quidem sacris incredulitas quorundam pareat? Ioannem Baptistam locustas edisse non verisimile est: (aiebant nonnulli) qualis enim fuisset iste cibus? At hoc Euangelista scribit. Non Euangelistae (respondent) sed librario fidem derogamus, cumque *αυτοιδου προ αχιδου* vel alia quapian voce scripserit dicimus. Quid tandem? non prius de illa deduci sententia potuerunt quam variis ex variis auctoribus externis prolatae sunt de locustarum esu mentionem facientes loci. Labantem scilicet facrorum librorum hac in parte fidem, testimonio profanorum fulciri oportebat. Atqui nobis ex ea qua experimur passim circa ciborum delectum discrepantia;

quod de locustarum esu traditur, vel à quolibet profano scriptore (nec ab Euangelista) scriptum, credibile videri poterat. Vtrum enim mirabilius: locustarum aut huiusmodi animalium esu delectari, an ab esu panis abhorre? Nonne hoc quam illud maiori admiratione dignum quilibet fatebitur? At ego, qui locustus vesceretur, neminem: qui à panis esu prorsus abhorreret, his oculis saepe vidi. Rursus verò quam mirabile nobis est videre quempiam qui panis esu non delectetur, tam mirabile Aethiopicis macrobiis erat (Herodoto teste) Persas pane vesci audire. Ut autem à pane ad vinum veniamus, si nunquam abstemios vltos vidissemus, nonne eos qui à vini potu abhorrentes aliquos se vidisse dicerent, fabulari crederemus? Et tamen illa ipsa regio quae homines alioqui vino deditissimos gignit, quosdam etiam hostes vini acerrimos habet. De hominibus *philosophis* quum loquor, primò locum Flandris, secundum Germanis tribuo. nam qui Germanis potandi principatum deferunt, Flandris (meo quidem iudicio) magnam iniuriam faciunt. qua de re ego non ex iis quae audiui, sed ex iis quae vidi, sententiam pronuntio. Nam multa quidem Germanicis potoribus cum Flandricis fateor esse communia, atque illud in primis ut quot calices super mensam, tot matulas sub mensa habeant, aut omnia illis vicem matularum praestet: (de iis tantum loquor qui apud utrosque principem inter Bacchi satellites locum obtinent) sed illos ab his superari hac in re dico, quòd horum bona pars non prius legitimè Bacchum adoratur, quam à spurio Baccho, id est zytho siue ceruisia, domitam aut certè semidomitam se senserit. Quod quum se more institutòque maiorum facere dicant, eius tamen facti rationem assequi coniectura non potui, nisi fortè ut clauum clauo, ceruisiam vino se repulsuros, aut ut vulgari proverbio fertur, inter duos litigantes tertium gaudere, ita se, interea dum in stomacho vinum cum ceruisia pugnabit, pace fruituros, & à neutro illorum oppugnatum iri sperant. Et haec tamen in illorum laudes digressus, ad sermonem de abstemiis redeo. Si superiorum temporum historias excutiamus, non solum natura abstemios abstemiisque, sed & lege, in illis invenimus. Multis enim in locis vini potus mulieribus ignominiosum fuisse scimus: Romae autem non solum mulieri ingenuae, sed & seruo vini usus interdictus erat, atque adeo (si quibusdam credimus) ne ingenuo quidem, antequam tricesimum annum attingeret, eius usus concedebatur. Romanas quidem certè mulieres à iudice non minus, si vinum bibissent, quam si adulterium admisissent, multari solitas, M. Cato refert. Nunc autem apud nos nulli mulieri, cuiuscunque conditionis sit, probro est vini usus: & tamè more illi osculandi obuios sibi propinquos nobiles feminae apud nos retinuerunt, (& auferunt etiam) ob quem Romanis mulieribus vinum interdicebatur, ne videlicet cum osculo vinosum halitum olfaciendum praebent. Vel potius (si quibusdam credimus) non ob osculandi consuetudinem vini usus lege vetabatur, sed ad deprehendum an legem illam violassent, osculi usus institutus erat. Quid quòd Zaleucus legislator Epizephyrus Locris merum bibere (praeterquam aegrotis, ex medici consilio) capitale crimè esse voluerat? Sed & aliud circa vini potus consideremus. Aliis in vino nihil magis placere quam vinum, id est vini saporem: ex Anglis eòràm multos aut saccharum aut herbam quampiam ad eius saporem infuscandum miscere videmus. (& nos quoque, si Plauto credimus, vinum, dum diluimus, infuscamus.) Verum id quidè quod de Anglis dixi, credibile visum iri, mihi persuadeo: at quod de Flandris addam, ut fidem impetrare possit vereor: & tamen utriusque perae què oculatus sum testis. Quid illud est? Vinum butyro (nauseo referens) diluere, & ita dilutum (si tamè hoc diluere est) potare. Quod mihi narranti fidem non facile adhiberi haud mirabor: ipse certè meis hac de re oculis credo, vix alienis crediturus. Nam in Fladrorum mensis butyrum inter omnia fercula atque adeo inter bellaria locum obtinere, mihi, antequam eorum regionem adissem, credibile videbatur: at verò vltum vsquam mortalem esse qui vinum è butyro siue butyrum è vino potaret, tum demum quum vidi, credere potui. Quòd si inter vicinos populos tanta est in victu discrepantia, cur ea quae narrantur de victu hominum qui longinquitate & temporis & loci procul à nobis absunt, fabulosa habebuntur? Aliud exemplum ab hoc de cibis sermone non alienum proponam. Scribit Hermippus, Illyrii sedentes edunt atque bibunt: & ad conuiuia suas vxores ducunt: quae nihil indecens facere existimantur, si ex iis qui in coetu illo sunt, cuiuscunque fors tulerit propinauerint. Haec scribit Hermippus, primùm quidem illud ceu nouum referens, sedentes Illyrios edere ac bibere: at nos contra miramur eos qui aliter quam sedentes ederint. Quod autem sequitur de iisdem qui ad conuiuia vxores ducerent, & eas cuiuslibet sine discrimine propinare permetterent, quin, ut ipse mirabatur, ita mirum aliis futurum putauerit, nemini dubium esse potest. Sed & Aemylius Probus (aut is potius cui Aemylii Probi nomen tribuitur) postquam de

iis lo-

his loquutus est qui nihil rectum nisi quod ipsorum moribus conueniat, putant, inter alia hoc discrepantia morum Romanorum à Graecis exemplum affert, Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuium: aut cuius materfamilias non primum locum tenet aedium, atque in celebritate versatur? Quod multo fit aliter in Graecia. nam neque in conuiuium adhibetur, nisi propinquorum: neque sedet nisi in interiore parte aedium, quae *μυαγώνιος* appellatur: quò nemo accedit nisi propinqua cognatione coniunctus. Haec tamen ille: cuius quum verba de maritis vxores ad conuiuia ducentibus cum verbis Hermippi confero, ita ego mecum, Quid si igitur maritos illos in Anglia tam lentos & patientes non multos abhinc annos vidissent; ut ignotis etiam viris ipsi vxores ad comotationes abducendas traderent; iisdemque eas reducentibus Bacchi facris (& iis quae illa comitantur) operatas, gratias immortales agerent? Quod factum summa alioqui admiratione dignum, si tamen cum Candaulis aut Caii Caligulae factò comparatur, minus admirabile iudicabitur: contra verò, si cum Cotys regis zelotypia, de qua postea dicitur, aut cum Macedonum factò conferatur, hos, viros, illos auterit, ne homines quidem esse dixeris. Cuius quidem facti historiam multi Galli si legissent, aut lectam memoriae infixam habuissent, ipsis Neapolis & Mediolanum sepulchra miserè interfectis non fuissent: imò nec dominum fortasse vrbes illae mutassent: sed nimirum, ut illis, dum se in Macedonia non in Persia esse, obliuiscuntur, Macedonicarum mulierum, ita his, dum se in Italia non in Gallia esse non cogitant, Italarum mulierum attrectationes & osculationes, atque adeo salutationes (quum ne saluari quidem suas vxores Itali velint) eo pretio quo nullum maius esse potest, emerunt. Sed quoniam iucunda non est harum rerum memoria, illum de mulieribus sermonem persequens, ut multa de illis ab Herodoto referri dico quibus nostri seculi exempla fidem afferant, ita vicissim nonnulla illum narrare quorum exempla desint, fateor. Hoc enim seculum Phereimiarum, Amestridum, Atoffarum, necnon (ut Ctesiae historiam cum Herodotea connectam) Amytidum & Parysatis ferax, contra Artemisiarum & Argiarum sterile esse dico. Quocunque enim quis oculos conuertat, mulieres multas nobili genere ortas, implacabilis irae & nulla vltione satiabiles, cum Pheretima, Amestride & Parysatis, non pauciores libidinosas cum Amytide, multas etiam noui semper luxus auidas cum Atoffa: nullas autè vel paucissimas strenuas cum Artemisia aut Argia, reperiet. Sed muliebri quidem in vindicta crudelitatis exempla vetera pariter & noua praeter aliis regionibus Anglia suggerere potest: de mulierum autè inexhausta libidine luxuque infatigabili regiones omnes aequè conqueri posse existimo. Nec verò si seculi illius mulieres consideremus quod inter eas quas in modò nominavi & nostras intercessit, pauciora nobis exempla suppetent. Nam si ad libidinem Romanarum mulierum respicere velimus, Claudius audi quae tulerit. Audi inquam ex Iuuenale, adeo monstrosè libidinosam Messalinam Claudii Caesaris vxorem fuisse, ut à latere viri quocum iacebat, furim se subducens, ad lupanar se conferret, & inde lassata viris nondum satiata rediret. Ad luxum autè quod attinet non mirum tantum sed incredibile etiam videri possit quod de Atoffa narrat Herodorus, illam ad bellum Graeciae inferendum Darium maritum sollicitasse, Lacænarum, Argiarum, Atticarum, Corinthiarum denique ancillarum cupiditate incensam. Sed ut ad reginas vsque non ascendamus, nonne Romanas matronas pro suo luxu tanquam pro aris & focis apud T. Liuium certare videmus? Nonne & Nasonem querentè audimus?

Quis furor est census corpore ferre suos?

& Propertium, Matriona incedit census induta nepotum.

Nec tamen singularum aetatum luxum peculiare aliquid habuisse negauerim. Exempla gratia: eunuchos olim à regibus, praecipue barbaris, studiose vndique conquisitos fuisse scimus; quòd illos, ut scribit Herodorus, magis fidos in rebus omnibus quam alios, esse putaret. (quid autem eos tales reddere videatur, docet Pædiae lib. septimo Xenophon) quin etiam ut eunuchos, ita & eunuchas Lydos reges habuisse, memoriae proditum est. Verum, ut veteres Romani eunuchorum minus studiosi erant, eosque pauci barbaris inuidebant, ita nos hodie Turcae aliisque barbaris principibus eos non inuidemus. Porro quin Romanorum vicissim luxum peculiare aliquid habuerit, minimè dubium est, ut quum Tibullus de domina sua dicit,

Illi sint comites fuscæ, quos India torret,

Solis & admotis inficit ignis equis. quòd & Italas quasdam imitari videmus. Itidem verò & nostri huius seculi luxum propria sibi habere multa, còtrouersum non est. Sed Gallicus (vltimam verum hoc non dicerem) eo cæteris omnibus qui vnquam fuerunt est damnosior, quòd in dies atque adeo in horas innouatur. Nam ut taceam, in regum

***.i.

nostrorum aulis id vestis genus quod manè gestari cœperit, vesperi pro obsoleto haberi, id demum circa cultum corporis magnificentum & splendidum ducitur quod diu magnificentum splendidumque esse non potest: ne videlicet nouæ semper sumptuum occasiones defint. Hinc factū est vt armillæ & torques aureæ, quæ magno olim in pretio illis fuerunt (vt hodièque sunt Germanis) sorderè incipiant. Quem tamen ornatum iam inde à priscis temporibus originem habere variæ nos historiæ docent. Ex tribus etiam rebus quas nupc in deliciis regum nostrorum aulæ habent, duas cum superioribus seculis cōmunes esse illis constat, tertiam suo quodam iure, tāquam propriū inuentum, vendicare sibi videntur. Nanos enim & catellos Melitæos Sybaritis quidem primū, postea verò & aliis in deliciis fuisse (sicut & simiolas) legimus. Refert enim Plutarchus Iuliu Cæsarem, quum peregrinos quosdam diuites vidisset qui catellos & simiolas in sinu circumferret, interrogasse an apud eos sceminae infantes non parerent. Idem verò & Masanissa Maurusiorum rex iam antea quosdam mercatores, qui simiarum coemendarum gratia illuc venerant, eadem de re interrogauerat, si Ptolemæo apud Athenæū credimus. Fuisse autem & Romanas mulieres catellorum huiusmodi studiosas, testatur apud Lucianum catella nomine Myrrha quæ philosophicā Theopopolidis barbam (si bene memini) perminxit. Hanc enim catellam ei hera sua mulier Romana nobilis (ludos miserum philosophum faciens) custodiendam dederat. Ad illud tertiu venio quod regum nostrorum aulis peculiare esse, vel hinc conicio, quod vocem nec Græcam nec Latinam qua illud exprimit inuenio: ac certè vel nūquā vel rarè inuentā existimo. sed interim morionem sceminam petita à grammaticis venia nominare non dubitabo. Quam igitur nunc ex morionibus sceminis voluptatè reginæ aliteque principes capiunt, huic seculo peculiarem esse suspicor: certè si non peculiarem, at longè vsitatiorē illi esse, affirmare audeo. Sed nec moriones viros tam crebros in veterum principū aulis fuisse (de scurris, id est *γλαυκωπιούς*, nō loquor) atque adeo posterioribus demum seculis illos haberi in pretio corpisse, mihi persuado. Nunc enim (quod fateri pudet) non naturales tantum sed & artificiales Gallia moriones habet, qui nimirum ex *ἡμιμόρφων* facti sunt *μορφῶν*, aut certè in eum statum redacti qui inter *φρενίην* & *μορῶν* medius est: siquid tamen inter hæc duo medium esse potest. Hoc autem, vt dixi, fateri pudet, quia qui barbarorum factum damnamus in amputandis virilibus, tanto grauius illis peccamus, quanto illi corporis parti mens antecellit, quæ alioqui & vniuerso corpore longè præstantior semper iudicata est. Atenim ex iis duntaxat fiūt moriones quibus parum mentis inest, adeo vt iam aliquam naturæ inclinationem ad *μορῶν* habere videantur. Tanto certè magis miserari eorum cōditionem, nō deteriore efficere, conari oportebat. Sed quoniā vereor ne in hac de morionibus quæstione immorari, *μορῶν* esse iudicetur, aliis eam relinquam: & comparationem hanc claudens, hoc addam, principes nostri seculi sceminas (ac præsertim Gallas) si non alia virtute à priscis, *φιλοσοφίας* saltē superari. Quotacunque enim princeps scemina hodie infanti ex vtero suo prodeunt sua vbera sugenda præbet? Atque huius rei ideo mentionem faciendam putavi, ne qui reginas ipsas apud nostrum Herodotum aliōsque historicos nutricum officio fungi leget, fidem illis derogandam putet. Sed quid ego *φιλοσοφίας* huius (à qua illæ degenerant) exempla à priscis vique seculis repeto? Carolū Marillacum (clarissimum virū, & qui multis pro rege legationibus functus, honorificentissimam sui memoriam reliquit) historiam hanc ex Hispanicis chronicis aliquoties referentem audiui: reginam quandam Gallia quæ ex Hispania oriunda erat, tanta cum zelotypia infantem suum lactasse, vt quum aliquando absente ipsa lactatum ab alia rescuisset (qui iam per aliquot menses solius matris lac suxerat) nunquam conuiescere potuerit donec infantem lac illud externū euomere coegisset. Hæcille. Ceterum vt Herodoto derogandam non esse fidem admonui vbi reginam aliquam nutricis officio fungentem nobis describit, ita nec quod in Calliope de Amestri regina texete marito suo amiculum, nec quod in Vranie de alia quadam regina pisturam suæ familiæ exercente scribit, suspectum esse debere, sed vt in quibusdam historiis luxum illius seculi, sic in quibusdā vicissim simplicitatem contemplādam nobis esse dico. Sed vt à reginis ad reges transferatur oratio, non minus certè quæ de regibus scribit Herodotus, impetrare fidem debent: quanuis si ad regum nostrorum mores institutāque exigantur, in dubium merito vocari possint. Si enim quod de Pseudosmerdi mago narrat, eum pro vero Smerdi rege per septem menses habitum fuisse, ad aulicos huius tempestatis ritus extigatur, qui fraus illa tandiu latere potuerit, & qui à nullo suorum tam longo tempore agnitus fuerit, valde mirandum videbitur: at si aditus ad reges illos non itidem vt nobis ad nostros patuisse, sed multo paucioribus & rarius se cōspiciendos exhibere solitos fuisse

consideremus, minor iam huius facti animos nostros subibit admiratio. Primus Deioces (inquit in Clione noster Herodotus) hoc instituit, ne cui ad regem aditus pateret, sed omnia per internuntios trāsgerentur, & nequis regem conspiceret. quinetiam inhonestū cuius coram rege ridere vel spucere, cœnseri voluit. Hæc ille, causam etiā subiungens. Vt autem eandem consuetudinem à rege Turcarum seruari dixi, ita similem imposturam locum apud eos superioribus annis inuenisse scimus, quodā Pseudomustapha pro Mustapha verò ad regnum grassante. Quæ tamen quum dico, alibi quoque, vbi consuetudo hæc recepta non erat, Pseudariathi, Pseudantiocho, Pseudoneroni, Pseudalexandro viam arte diuersa ad simile dolum patuisse nō ignoro. Quinetiam Valerius Maximus, Iustinus, Appianus, Iosephus, aliorum præterea meminere qui hac similitudinis formæ occasione vsi, in principum itidem imperia aut in aliorum opes fortunāque grassati sunt. Atque adeo (vt omnes non temerè veteribus historiis fidem derogari debere, & nostrum seculum multis in rebus non minus superioribus miraculorum ferax esse intelligant) facta duo eiusdem cum præcedentibus artificii, id est similes illis duās imposturas, (diuersum tamē finem propositū habentes) recentē vnam, aut recentē proximā, alteram, recentissimā, cōmemorabo. Anno post natū Redemptorem nostrum M. C. C. X. V. cuidā Gallo cui nomen Berrado Remensi, inopi & vilibus ministeris operā locare solito, quod Balduinum qui ex Flandrorum comite imperator Constantinopolitanus euaferat, facie planè referret, à proditoribus quibusdam, vt nomen patiter & imperium Flādricum illius Baldolini sibi vendicet suadetur. Hoc quum illi non suassent solum sed etiam persuassent, (vt facile ad amplectendos obuiis vlnis huiusmodi honores eriguntur hominum animi) eum in eremo quadam commorari tantisper voluerunt, dum fama percrebuisse Baldinum imperatorem, ~~quod Baldinum qui ex Flandrorum comite imperator Constantinopolitanus euaferat, facie planè referret, à proditoribus quibusdam, vt nomen patiter & imperium Flādricum illius Baldolini sibi vendicet suadetur. Hoc quum illi non suassent solum sed etiam persuassent, (vt facile ad amplectendos obuiis vlnis huiusmodi honores eriguntur hominum animi) eum in eremo quadam commorari tantisper voluerunt, dum fama percrebuisse Baldinum imperatorem,~~ ad agendam peccatorum poenitentiam, incolere. Quæ nox per Flādrum quam diu patita esset fama, vndique illuc concurritur, magnāque cum pōpa illine hic Pseudobalduinus per vniuersas regionis urbes deducitur, quæ vno omnes ore illum dominum suum gratulabundè agnoscunt & salutant. Hoc subreptitium imperium quum per menses aliquot exercuisset, Ioanna veri Baldolini filia, & paterni in Flandria imperatrix (quæ paulo antè, nisi repentina fuga sibi consuluisse, in illius Pseudobalduini manus ventura fuerat) regem Gallia Ludouicum octauum, sibi consanguineum, de hac quæ sibi fiat iniuria certiore facit. Rex Pseudobalduinum fide data ad se vocat. Ille vt adfuit, variis interrogationibus à rege alitque qui regi à consiliis erant, vrgeri cœpit. Aptè ad singula & vt ipsius imposturæ consentaneum erat, responderet: quippe qui nō nisi ore præcomposito illuc venisset. Sedenim quum multos difficiles alioqui nodos expeditet, vnum facillimum, quem quidam Bellouacensis episcopus ei proposuerat, expedire nō potuit. Interrogatus enim quo in loco vxorem duxisset, ad hanc quæstionem obmutuit: quo silentio certum imposturæ suæ testimonium dedit. Eum tamen rex ob datam à se fidem impune à se abire permisit. Ille quum se inde in patriam proripuisse, aliquanto post ibi deprehensus, capus, & ad Ioannam missus fuit: quæ eum sibi non donatum sed magno pretio venditū, cruci affixit. Hæc fere sunt quæ Flandriae annales de hoc Pseudobalduino referunt: aliis quibusdā historicis nonnihil circa facti ipsius circumstantias dissentientibus. Ad alterā illam quam recentissimam esse dixi imposturam venio, huic & superioribus similem, & eadem quidem via, sed aliò tamen tendentem. Alii enim sua fallacia in principum imperia aut in aliorum bona inuolauerunt, aut certè inuolare conati sunt: at hic in alienæ vxoris possessionem inuolauit, & fabulosum Plauti Iouem non fabulosè imitatus est, vt testatur sententia quæ aduersus eū curia Tolosonā tulit, lite primū apud eā intēdi cœpta A. N. M. D. L. I. X. vnde excerpta est quæ sequitur breuis facti illius narratio, (quæ tibi prima fronte Amphitruonē, Alcmenam, Iouem repræsentare videbitur.) Quidam nomine Martinus Guerre relicta iuvene vxore in militiam proficiscitur. Elapso demum octauo post eius discessum anno, quidam Arnauldus Tillius (sed sibi illius Martini Guerre nomen asserens, quod ei omnibus oris lineamentis assimilis esset) ad illam quum venisset, ab ea pro marito recipitur. quippe quem esse Martinum Guerre, nō ipsa solum sed quatuor ipsius Martini sorores, alique nonnulli propinqui, & cum his amici vicinique omnes persuasissimum haberēt. Nam præter illam oris similitudinem, qua potissimum fretus hoc facinus aggrediebatur, indicia omnia quæ à vero marito afferri poterant, afferebat: & varia superioris temporis facta dictaque illi in memoriam reuocans, ad arcanos vsque sermones ab illa & marito habitos dum prima in nuptiali thalamo vestigia ponerent, & ad alia quorum nox conscia sola est, progrediebatur. (Ea autem partim ex vero marito rescuisset, cum quo illi ex commilitio summa familiaritas intercesserat, partim

Ποσιν ὀπισθεῖς, ὅππῃ δὲ οἱ εἰσι πικρῆς.
Αἰὲρ ὑπερῶν ἢ κρηδία μὲν ἄλλῃ νείσοι
Ἰσα δὲ βρομέει κρηδία δὲ ὑπερῶν ἄλλῃ
Καὶ ὑπερῶν ὀπίσθῃ, μὲν ἄλλῃ ἢ ὑπερῶν Ἀ. Στεφάνου.
Ἡ δὲ πρὸ ἀφῆσθαι πικρῆς, ἢ λυμπῆς δὲ,
ὡς καὶ μὲν ἀδυνατοῖν δρῆμος εἰλαπινά ζῃ.

Hic autem quorsum poeta, non contentus dixisse, reges ita fastu turgere vt obliu videamur se terram pedibus calcare, & mortalibus ortos parētibus esse, addat inter alia, eos Mineruæ nuptias ambire, quum à non paucis doctissimis viris quæsitum sciam, à nemine autem repertum audierim, si explicauero (quum præsertim explicationem proposito nostro congruentem habeat) maximam me à multis initurum gratiam spero. Poetam igitur non hyperbole poetica hic vt voluisse, nec Mineruam pro quavis alia dea nominasse, sed ad historiam respexisse dico à Theopompo sic relatam. Cotys qui luxum cæterorum Thraciæ regum supergressus est, nuptiale epulum aliquando apparauit, tanquam Mineruam in vxorem ducturus esset: adornatōque thalamo, quum ebrius ipse aduentum aliquandiu expectasset, tandem furore percitus, vnum ex satellitibus, nū dea in thalamū venisset, visere iussit. Quem reuersum, & neminem in thalamo esse respondentem, sagitta transfixit: mōxque secundum à se missum, ob idem responsum itidem interfecit. Tandem missus tertius, re animaduersa, illum à dea iam pridem in thalamo expectari retulit. Hactenus quæ ad germanam (vt ego quidem iudico) verborum Rhiani expositionem faciunt. Qualis verò hic bellus Mineruæ procus erga vxorem suam fuit? Ex zelotypia in tantam iram repente aduersus illam exarsit, vt propriis manibus eam, à vulua orsus, dissecuerit. Sed de Coty satis. Quid Alexander? nōne Ammonis siue Iouis filius haberi gaudebat? nōne modò Mercurii ritu talaria petasumque & caduceū, modò Herculis more leoninam pellem clauamque gestabat? Commodus autem nōne cum Herculis insignibus nomen eius sibi vendicabat? Vnde hæc? roget aliquis. Nimirum ex praua præbendi adulatoribus aures consuetudine. Quid enim aliud sunt adulatorum voces apud principes, (quibus ingenita iam cum opibus est superbia) quàm additum incendio oleum? Quum igitur illa de Alexandro & Commodo legimus quæ modò commemorata sunt, quum eundem Alexandrum statuæ dei alicuius cultum & ornatum sibi adhibitum admisisse, quum alterum quem debellaret orbem quæsiuisse audimus, vnà cū hac adeo stulta eorū arrogantia simul & assentatorum diram blandiloquētiā, à qua illa profecta sit, audire nobis videamur. Et tamen principibus multis amicis, nullis adlatōres defuerunt. Habuit & Philippus huius pater suum Clisophum, Antigonus cui cognomen fuit Epitropo, suum Apollophanem, Ptolemæus tertius suum Callicratem, Ptolemæus septimus suum Hieracem, Philopator suum Philonem, Attalus suum Simachum siue Theodorum, Mithridates suum Sosipatrum, Seurthes Thracum rex Heraclidem Maronitem, cuius à Xenophonte etiā fit mētio: habuerunt ambo Dionysii Syracusarū tyranni Satyrum, Chirifophū, Democlem: habuit eorūdem Syracusarum tyrannus Hieronymus Thraconem & Osin. Nec verò his assentatoribus illos contentos fuisse, sed horum duntaxat & aliorum quorundam nomina, quod cæteris antecelluerint, literis mandata esse credibile est. Ego certè ne ipsum quidem Alexandrum Hegesia, Agnone, Demetrio, Medio, Bagoa, Gergithio, Dioxiippo, Anaxandro, aliisque quorum per historias sparsa extant nomina, contentum fuisse existimo. Quid quod ipsos quoque philosophos assentationis artifices esse non puduit? Anaxandrum enim (quem hic postremum nominavi, & cuius verba putidæ adulationis plena paulo post referā) philosophū fuisse constat. Sed & eum quem Attalo assentari solitum dixi, Simachū siue Theodorum, eius etiam præceptorem fuisse legimus: qui librum *ὅτι τις Ἀττάλου παιδείας* scribere (Xenophōtis *Κύριον παιδείαν*, vt opinor, æmulatus) & hoc suæ adulationis monimentum posteritati commendare non erubuit. Quinciam huiusmodi homines à nōnullis principibus tanquā prouerbiale nomen traxisse, & ab Alexandro *ἀλεξάνδρου κόλακας*, à Dionysio *διονυσιοκόλακας* appellatos fuisse accepimus. Sunt porro assentatorū duo genera: vnum est eorum qui aperto (vt ita dicam) Marte, alterum, eorum qui ex insidiis adulantur. Hos illis vt periculosiores, ita formidabiliores esse debere nemo ignorat: & tanto quidem quanto saxa sub aquis latentia scopulis conspicuis sunt formidabiliora. Rursum verò inter eos qui aperto Marte grassantur, periculosiores sunt ii qui ad id quod præstant infame obsequiū, verba non tantum ad demerendam principum gratiam, sed ad inflandos etiam eorum animos accommodata addunt. Vtriusque generis exempla proferam, sed minus periculosi priorem locum dabo. Chirifophus Dionysii prioris adulator, ridentē illum cum quibusdam familiaribus cernens, ridere & ipse cepit. Interrogante Dionysio quæ illi causa

rifus esset, quum ea quæ dicerentur non audiret. Eidem, inquit, vobis adhibeo, quicquid illud sit quod dixeritis, esse risu dignum. Eius autem filius Dionysius eos circa se habuit qui *διονυσιοκόλακας* appellati fuerunt, qui spuete Dionysio faciem suam sæpenuerō conspicuendam præbebāt, atque adeo sputum eius, interdum etiam (honor sit auribus) quod euomuerat lambentes, melle dulcius esse aiebant. Eidem, quum Dionysius ex ebrietate cæcus aut certè cæco proximus euasisset, patinas & calices inter cœnandum deiciebant; tanquam & ipsi ita cæcutirent vt nequaquam illa vasa ac ne ipsos quidem cibos cernerent: expectabantque dum Dionysius prehensam eorum manum patinæ admoueret. Quod officium Hiero quoque quibusdam suis adulatoribus idem oculorū vitium simulatibus præstitisse scribitur. Eidem illi Dionysii assentatores, vt sibi in illa sua simulatione cōstarent, inter eundem alter in alterum sepe impingebant, adeo vt eos ipse Dionysius manu perinde ac cæcos deduceret. Cum hoc autem eorū facto optimè quadrat quod Clisophus Philippi assentator facere solitus narratur. Quū enim exculptus Philippo fuisset oculus, eum comitabatur eundem & ipse oculū fasciis inuolutum habēs. Rursum quū ex vulnere debilitatum crūs Philippo esset, vnà cum Philippo claudicās incedebat. Sed hic tamen, sicut & illi *διονυσιοκόλακας*, suam artem sine vllō suo damno exercebat: at Mithridates (en quò progrediat assentationis furor) assentatores nactus est qui graues sibi met-ipsis assentationis suæ pœnas dabant. Quū enim ille rei medicæ studiosus esset, vt ostenderent quantam de illius pericia opinionem concepissent, secandos illi vrendōsque (quū alioqui nihil opus hoc remedio haberent) se præbebant. Ad alterū illud adulatorum genus, quod periculosius esse dixi, venio. Nicetas Alexandri assentator, quum cum exepoto pharmaco torsionibus vexari cerneret. O rex, inquit, quid faciendum nobis est, quū vos dii talia patiamini? Dioxiippus autem Atheniensis pancratiastes, fluente vulnere quod Alexander acceperat, sanguine, Homericum illum versum protulisse fertur.

Ἰχθὺς οἷός τῳ πρὸς τὴν μακρότητα θεοῦ αἶν. Quid nebulo ille philosophus, (cuius & antea meminimus) eandem & ipse artem factitans? Quum aliquando Alexandro itineris comes esset, orto tam vehemēti tonitru vt omnes trepidarent, At tu fortasse (inquit) Alexander fili Iouis, huius tonitrus es auctor. Eiusdem farinae est illud Democlis factum, qui posterioris Dionysii assentator erat. Is, quum moris in Sicilia esset singulos domi Nymphis sacrificare, & circum earū simulachra tripudiare, Democles relictis Nymphis, ad Dionysium, circa eum tripudiaturus, accessit: negans oportere ad inanima numina studiū cōuertere. Quis verò nō multo etiam magis Atheniensium planè similem adulationem miretur? Tra datur enim illos Demetriū cognomento Poliorceten, quum Athenas venisset, cū aliis diuinis honoribus prosequutos esse, tum canticis eum & domū & in publico celebrasse, quibus inter cætera solum illum verum esse deum dicebant. Cæteri dii (inquiebant) aut procul à nobis absunt, aut dormiunt, aut auribus carent, aut preces nostras negligunt: fortasse etiam ne omnino quidem vlli sunt: at te præsentem cernimus, non ligneum, nō lapideū, sed verum. Qui verò sunt hi quos in tam horrendā adulationem prolapsos audimus? Illi ipsi (illorum certè poster) qui Euagoram, quod regē Persarū adorasset, morte mulctarunt. En quàm propensa sint ad assentationem hominum ingenia. An verò minus propensos esse putamus ad eam recipendam principum animos? Quis eorum tam bene se modulo suo metiri nouit, vt ei assidua illæ & quidem immodicæ laudationes recordationē mensuræ suæ non extorqueāt? Si princeps aliquis vel minimā rei militaris scientiam habet, Themistoclem, Epaminondam, Scipiadas ambos superat: si qua corpore fermitate præditus est, statim audire non timet. Nō omnino indifertus est, alter Democles, vel Cicero alter appellatur: si vel vnum versiculum scribere nouit, Homerus aut Virgilius est, Attalum quidem certè eodem & præceptore & assentatore vnum esse, historiae perhibent, Simacho siue Theodoro, cuius & antea facta fuit à nobis mentio: idem verò aliis multis principibus & olim cōtigisse & hodie contingere verisimile est. Quamobrem verè à Carneade dictum est, diuitum & regum filios solum equitandi artem rectè discere: quod & in ludo literario præceptor, laudando, & qui colluctatur, sponte succumbendo, illis aduletur: at equus quum nec sciat nec curet priuatine an magistratus, diues an pauper sit is quem vehit, ceruicem cui libet equitandi imperito frangit. Nec verò hac tantum in parte extiales sunt suis dominis adlatōres quod illis falsam de seipsis persuasionem induant: verum etiam quod calumniis apud illos grauent quoscunque suarum partium esse non vident, id est quoscunque liberè & ingenuè loqui, & (vt habet vetus prouerbium) *τὴν σκάρην σκάρην* appellare, quos denique ea quæ veros amicos decet, & loqui & facere animaduertit. Vnde enim (obsecro) Alexandrum ad Callisthenis, Parmenonis, Philotæ cædem, nisi ab illo suo adulatorum agmine impulsus fuisse ar-

bitramur? Sed ut tandem aliquando ad priscos illos Herodoti reges reuertamur, quorum miram & propè incredibilem amentiam commemorat, quin illi quoque suos adulatores habuerint, minimè cuiquam dubiū esse debet. Verū cæteris omiſſis, de eo qui principem inter eos arrogantè pariter & dementiæ tenere locum videtur, dicam. Qui Hellespontum compedibus vincit, qui Hellesponto minatur & contumeliam dicit, qui denique Hellespontum flagellat, nonne Mardonio adulatori perniciosissimo potius quàm Artabano amico fidelissimo aufcultat, sicut & Dionysius, Philippus, Ptolemæus, suis singuli adulatorib⁹, quàm Dionis, Samio, Cleomeni, amicis & probatæ fidei viris, aufcultare maluerunt? Iam verò & illis multo etiã antiquioribus regibus (qui quicquid delirant, plectuntur Achiui) sunt qui suos apud Homerum adulatores assignent. Ut autem reges aliòsque principes assentatoribus comitatos, ita & reginas quasdam assentatrici bus comitatas fuisse, memoriæ traditum est: inter quas ex quæ *κρηματιδης* appellata sunt, claruerunt: id nomen ab obsequio quod reginis præstabant, adeptæ. harum enim dorfa scalarū vicem illis curram conscendere volentibus præbebāt. Quæ quum ita sint (ut hunc tandem de regum fatuitate locum claudam) sicut credibilem nobis cæterorum regum stultitiam reddit corrupta illorum ab assentatoribus natura, itidem Herodoto priscorum quorundā regū amentia describenti credamus, si quidē assentatores his itidem fuisse credimus. Simul verò & principū huius tēpstatas conditionē consideremus, qui quā à maioribus suis potentia circa res multas superentur, sola multitudine adulatorū illis potentiores manent. si modò qui suorū dominorum domos, vrbes, populos, regna, ut pessimè dederunt olim, ita & hodie pessimè dant, principum potentiam augere putandi sunt. Cuius mali exempla ab hoc nostro seculo petita odiosa essent, & satis multa veteres historiæ suppeditant. nam si principum mores ab adulatoribus corruptuntur, quæ illam morū corruptelam sequuntur clades, non dubium est quin adulationi acceptæ ferri debeant. Adde quòd adulatorum est imminetia suis dominis pericula dissimulare, securos illos esse iubere, ad quidvis sibi de sua potentia pollicendum incitare. Quod qui faciunt, nonne illos in pericula trudent? nonne hostiū telis inermes exponunt? nonne in illorū denique manus eos tradunt? Et hoc quidem modo exitii causa principibus iure dicantur esse adultores, sed non propinqua. At propinquam etiã exitii causam suis dominis eos sæpenumero fuisse testantur cum alii multi, tum is Philippus quem Romani imperio euerterunt. eius enim iam antea regnum ab assentatore Proclide Tarentino labefactum fuisse Polybius auctor est. Crassi autem adulator Andromachus Parthis operam suam ad illum fortunis pariter & vita spoliandum locauit. Porro ut adultores superiorum seculorum ab adulatoribus nostræ ætatis, numero, sic etiã peritia tanquam discipulos à magistris superari sciendum est. quo diligentius ab illorum insidiis cauere sibi principes debent. sed ipsi viderint. Ad me quidem quod attinet, siquid vota hic valere possent, ut Thessali olim urbem quæ Adulatio vocabatur, funditus euerteretur, ita præ quibusuis aliis maleficis radicibus extirpatos adultores aulicos optarim.

Nunc & luxus priscorum regum ab Herodoto & aliis descripti collationem cum posterorum quorundam partim regum partim aliorum luxu, aggredior. Inter cætera igitur quæ de luxu regū Persarū monumentis literarū tradita sunt, vix credibile nonnulli putarunt quod Herodotus narrat, quocumque illi irent (nam quod de Cyro dixit, de eius successoribus etiã intelligi voluit) Choaspis fluiui aquam circumuchi solitam fuisse, & nullam illos aliam potare consueuisse. Ego verò quenquam qui hoc mirabile, nedū incredibile, iudicet, esse demiror. ~~Ut si quis dixerit, quod Herodotus ait, quod Persarum reges, quædam aquam circumuchi solitam fuisse, & nullam aliam potare consueuisse. Ego verò quenquam qui hoc mirabile, nedū incredibile, iudicet, esse demiror. Ut si quis dixerit, quod Herodotus ait, quod Persarum reges, quædam aquam circumuchi solitam fuisse, & nullam aliam potare consueuisse. Ego verò quenquam qui hoc mirabile, nedū incredibile, iudicet, esse demiror.~~ Et illis quidem qui curiosas illas potus aquæ certæ delicias obiciunt, hæc pauca respondisse, fuerit, meo quidem iudicio, satis. Illis autem qui cætera obiciunt, multa habeo quæ respondeam. Ad luxum quidem certè quod attinet qui circa ciborum apparatus versatur, nec plura nec luculentiora ex villo quàm è nostro seculo posse promi exēpla existimo, quo iam peruulgarū circa ferinam carnē esse cœpit, (de Gallia loquor) ut auulsi ex vtero viuarū matrū fetus mensis apponantur. Quæ tamen luxum mensa Galli cuiusdam primarii in regis aula viri, vilem iam reddiderat: & verba propediem exprimēdis aliis eius circa cibos & ciborum apparatus delicias defutura erant, si ciuili Galliarū nostræ Mars illi parcere, & coquorum celebrium vota (quibus insigne sui desiderii reliquit) exaudire voluisset. Verū ut ad magnates vsque non venia-

mus, virum quendam fide dignissimum de quadam Auenionensi muliere (~~quædam Auenionensi muliere~~) audiui narrantem, eā turdis & perdicibus aliisque auibus vesci solitam, quæ fœniculi, anethi, coriannive aut similiū semine saccharo cōdito pastæ essent. Sed illud audiui: at lactucas aqua saccharata, quam vocant, à matronæ cuiusdam ancillis (& quidem illius, ut aiebant, iussu) irrigari vidi. Quæ quum ita sint, quid aliunde quàm è nostro seculo, huiusmodi deliciarū accesserè exēpla necesse est? At verò alteri⁹ luxus multa genera luxui nostræ ætatis (de quo & antea dictum est) posse accedere fateor. Alterum luxum voco qui non circa cibos sed circa reliqua versatur. De hoc igitur quæcunque ab Herodoto memorantur, à Sicilia tyrannis superata esse dico. Quibus quum primum in hac re locum tribuo, ipsum etiã Herodotum sequor, qui de Polycrate loquens, ita scriptum reliquit, Nullus enim regū Græciæ, exceptis Syracusanis, dignus est qui cum Polycrate, quod ad magnificentiam attinet, comparetur. Nec tamen solos Syracusarum reges siue tyrannos, sed & Alexandrum aliòsque illa prætergressos esse dico. Argumento autè vel vna Alcisthenis Sybaritæ vestis esse potest, quæ centū viginti talentis vendita fuisse fertur. Quòd si ad vitè & platanū aureā vel platanos aureas veniendū est, earum cum aula Alexātri splendore & magnificentia comparationem ex Phylarcho audiamus. Aureæ platanī, inquit, & aurea vitis, sub qua sedentes sæpe Persarum reges iura suis populis dabant, quotidianū regis Alexātri sumptum æquare non videntur: quanuis alioqui vitem illam commendarent etiã vitæ quæ smaragdus & Indicos carbunculos aliòsque pretiosissimas gemmas racemos imitantes haberēt. His autem descriptionem opulentia & magnificentia illius adiungit: quæ si vera est, verè etiã platanos aureas Persicorum regum vitæque auream cedere illi dixit. Porro ut comparationem hanc persequentes, ab ipsis dominis ad eorum famulos aut seruos veniamus, (nam quicumque sub ditione regum Persarum erant, serui eius vocabantur) narrat Ctesias quendam Annarum, qui satrapa Babylonis à rege constitutus fuerat, centum quinquaginta psallentes & canentes mulieres circa mentam suā habere solitum. Audiamus vicissim quæ de quibusdā Alexātri siue sodalibus, siue assentatoribus tradita sunt. Phylarchus & Agatharchides memoriæ prodiderunt, eorum aliū clauos aureos crepidis suppositos gestasse, alium, quoties de publicis negotiis cum aliquo tractaret, super pavimento purpura strato deambulare solitū fuisse: alios aulais per quinque stadia locum in quo venarentur, cingere consueuisse: alios puluerem ad palæstræ vsū sibi à iumentis multis, quocumque irent, portādum curauisse. His ego comparationibus (quanuis alioqui in exemplorum luxus commemoratione luxuriare oratio mea possit, præsertim si ad Romanos vsque progredi voluerit) vitæ meæ sententia apertissimis contentus esse statui. At nostri seculi principum luxus illo quidem artificiosior & (ut ita loquar) ingeniosior meritò dici possit: at opulentia tantum illi cedit quāto minores sunt horum quàm illorum principum opes.

Ut autem ad varios variarum gentium mores atque ritus ab Herodoto descriptos aliquando tandem reuertamur, quis non ex Græcis multos in eo quod de Aegyptiorum scribendi more à dextra in sinistram tendendo, commemorat, suspectum mendacii habuisse credat? At nos, quibus familiares sunt Hebraicæ literæ, tantum abest ut hoc admiratione dignum censeamus, ut potius quenquam hoc mirari miremur. Multo certè minus fidem (& meritò quidem) apud lectores impetrasset Herodotus si aliquos inter Aegyptios reperiri scripsisset qui sinistra in scribendo non dextra vterentur: quum tamen mihi duos qui id facerent, videre contigerit, Flandrum vnum, Sabaudum alterum. Quid si verò esse tradidisset qui oculis casu aliquo orbat, nihilo tamè minus scriberent: re aliis quidē fortasse incredibile, at mihi certè credibilem narraret. Quare? quòd scribere absque oculorum vsu (id est vel in tenebris, vel oculis aliò conuersis) necessitas rerū omniū magistra me docuerit. Atque hæc de isto miraculorū genere hætenus. ad alia veniamus. Quidni viros Aegyptios lanificium exercuisse credemus, quum apud Segusianos nobis vicinos vsitatum viris multis nendi morem cernamus? At quàm ineptū est viro, quàm ridiculum, colum gestare, & muliebri more fila deducere! Ineptum est (fateor) & ter quaterque ridiculum: sed quid agas? an quia ridiculum, ideo verum non erit? Ridiculum est nobis eiusdem Herodoti illud, Aegyptios viros (honor sit auribus) subsidentes meiere. At Turcis ridiculum id nequaquam fuerit, quibus hanc meendi rationem tanquam honestam in vsu esse, nostram contra velut turpissimā auerfari aiunt. Ac certè (si in re huiusmodi philosophari nefas nō est) non de nihilo est quòd Hesiodus, ne stantes meieremus vetuit, quū *μηροῖς ὀρθοῖς ἄμυξον*, dixit. Sed esto (excipiet aliquis) veracè in hoc fuisse Herodotū: quid quòd addit, mulieres contra, stantes meiere? De hoc certè (ut ingenuè fatear) aliud

quippe quæ, nisi voluissent, haud dubiè raptæ non fuissent. Eoque suarum foeminarum ex Asia raptarum Persæ negant ullam se habuisse rationem: Græcos autem Lacedæmonia mulieris gratia ingentem comparasse classem, deinde in Asiam profectos, imperium Priami evertisse: atque ex eo tempore semper existimasse sibi hostes esse Græcos. Siquidem Asiam & barbaras gentes quæ illam incolunt, putant Persæ sibi necessitudine coniunctas, Europam verò & Græcos à se esse disjunctos. Hinc in modum Persæ rem gestam esse memorant, & Ilii excidium sibi discordiæ cum Græcis extitisse principium comperiunt. Cum quibus non consentiunt de Io Phœnicis, quam negant se in Aegyptum abduxisse raptu vsos, sed eam apud Argos cum nauclero nauis ipsorum rem habuisse: & quum se grauidam esse cõperisset, veritam parentes, sic volutariam cum Phœnicibus nauigasse, ne detegeretur. Et hæc quidem Persæ Phœnicis que referunt: ego verò, vtrum sic gesta sint necne, a non pluribus persequar. Cæterum quem ipse noui primùm cœpisse inferre Græcis iniuriã, hunc indicabo, longius oratione pergens, tam paruas vrbes ciuitatésque commemorando quàm magnas. Nam quæ olim magnæ erant, earum permultæ factæ sunt parua: rursus, quæ mea memoria magnæ fuerunt, prius fuerant parua. Igitur quum sciam humanam felicitatem nequaquam in eodem tenore persistere, b vtriusque fortunæ mentionem habebo.

Cræsus genere quidem fuit Lydus, patre autem Halyatte: earum verò nationum tyrannus quæ intra Halym amnem sunt, qui à meridie Syros ac Paphlagones interfluens, contra ventum Aquilonem, in mare quod vocant Euxinum euoluitur. Hic Cræsus, è barbaris quos cognitos habemus, primus, Græcorum alios ad tributum pendendum adiecit, alios sibi amicos conciliauit. Subegit quidem Iones, A Eoles, & qui sunt in Asia Dores: amicos autem sibi fecit Lacedæmonios, quum ante eius imperium vniuersi Græci liberi fuissent. Nam Cimmericorum aduersus Ioniam expeditio, vetustior illa quidem Cræso extitit, non tamen vrbes expugnauit, sed per incursiones prædas abegit. Cæterum principatus, quum esset Heraclidarum, ad genus Cræsi, qui vocabantur Mermnadæ, sic peruenit: Candaules, is quem Græci filium nominant, Sardiã fuit tyrannus, ab Alcæo Herculis filio oriundus. Siquidem Myr Heraclidarum primus Sardiũ rex extitit Argon, Nini filius, Beli nepos, Alcæi pronepos: nouissimus, Candaules Myrri filius: quum ante Argonem qui in ea regione regnauerant, fuissent oriundi à Lydo Atyis filio, à quo totus is populus cognominatus est Lydius, quum Meon antea vocaretur. Ab his c succedentes Heraclidæ imperium ex oraculo adepti sunt, Iardanæ ancilla & Hercule geniti, idque per quingentos & quinque annos, duas & viginti virorum ætates, tenuerunt, filius patri deinceps succedens, vsque ad Candaulem Myrri filium. Hic igitur Candaules vxorem adamabat, eamque præ amore arbitrabatur omnium foeminarum esse pulcherrimam. Hoc ita esse sibi persuadens, apud Gygem Dascyli filium ex satellitibus suis (erat enim is maximè ipsi acceptus, eoque ministro in rebus magis arduis utebatur) speciem vxoris supra modum extollebat. Ad quem non multo interiecto tempore (necesse nanque erat ei malè euenire) inquit his verbis, Gyges, neque enim videris mihi fidem habere referenti de coniugis specie: (quod magis incredulæ sunt hominibus aures quàm oculi) fac illam conspicias nudam. Hic autem vehementer exclamans, Quænam inquit, here sermonem profers haudquaquã sanum, qui me iubes inspicere heram meam nudam? Mulier exuta tunica, & verecundiam pariter exiit. Iam olim hominibus sunt honesta excogitata, vnde discere debemus: ex quibus hoc vnum est, Quæ sua sint, quæque inspicere debere. Ego verò tibi fidem habeo, illam esse foeminarum omnium speciosissimã, tæque oro ne me ores illicita. Atque hæc dicendo Gyges repugnabat, pertimescens nequid sibi ex ea re mali contingeret. Cui vicissim ille his verbis, Fidens, inquit, esto Gyges: caue timeas aut me, tanquã hoc te sermone tentãtem, aut vxorem meam, nequid tibi ex ea detrimenti creetur. Principio enim sic ego machinabor, vt illa ne deprehendere quidem possit se abs te fuisse inspectam. Te nãque secundum fores cubiculi in quo cubamus, quũ apertæ fuerint, collocabo. Vbi ergo fuero ingressus, aderit & vxor mea in cubiculum: iuxta cuius introitũ sella posita est, super quã vestes illa (vt quæque exuet) reponet, sese per multũ otium spectandã præbens: quã quũ à sella cubitũ perget, ostendens iniucè terga, curã tibi sit deinceps ne te per fores abeuntẽ cõspiciat. Gyges igitur vbi effugere nõ potuit, fuit paratus: quẽ Candaules, posteaquam hora cubandi visa est adesse, in cubiculum duxit: statimque post & vxor adfuit. quã introeuntem ac vestimẽta deponentem Gyges intuitus, vbi auersa fuit illa cubitum vadens, ipse è loco prorepens foras abiit: & inter excundum

a Dicere non cõstitui.

b De vtriusque mēt.

c Autem educati Heracl.

d Serius.

e Erci fueris à tergo, curã ti.

à muliere cõspectus est. Hæc, vt didicit à viro quid actum esset, neque præ pudore exclamauit, neque visa est percepisse; habens in animo Candaulem vlcisci. Apud Lydos enim, & fere apud cæteros quoque barbaros; magno probro est etiam virum conspici nudum. Ita tunc nihil aperiens mulier, silentiũ tenuit. Mox autem vbi dies illuxit, quos domesticorum maximè sibi fideles intelligebat esse, quum præparasset; Gygem accersit. Hic eam nihil suspicans scire eorum quæ acta erant; accersitus venit: quippe qui antea solitus esset ad reginam concedere, quoties ab ea vocaretur. Vt venit, ad eum his verbis mulier inquit, Nunc duabus tibi præsentibus viis, Gyges, offero electionem in vtram malis diuertere. Aut enim me pariter ac regnũ Lydorũ, vbi Candaulem interfeceris, aut teipsum continuò occumbere sic oportet, ne in omnibus Candaule obsequendo, posthac scias quæ te scire non decet: sed aut illum qui ista cõsuluit, interire opus est: aut te, qui nudam me es cõspicatus, & illicita fecisti. Ad hæc verba Gyges primùm obstupescens, postea obsecrare illam ne se ad talem necessitatem adigeret alterutrum eligendi. Vbi non persuadet, sed vtrique propositam sibi necessitatem cõfirmit aut interimendi herum, aut per alios pereundi; elegit vt ipse superesset: atque ita percontans illam, inquit, Quandoquidem me adigis inuitum ad herum meum occidendũ, age audiam quò pacto illum adoriemur. Excipiens illa, Ex eo, inquit, loco adoriendus erit vnde ille me nudam ostendit. in sopitum imperus dabitur. Posteaquam igitur insidias instruxerunt, & nox aduenit, Gyges a nihil cunctatus est: quippe cui nulla deuitandi facultas esset, sed necesse aut perire, aut Candaulem perimere. mulierem in thalamum sequitur, quem illa, dato pugione, subter easdem fores occulit. Vnde postmodum iste procedens, quiescentem Candaulem obruneat, vxorẽque eius & regno potitus est. Cuius rei meminit & Archilochus Parus, qui per idem tempus fuit, in iambo trimetro. Obtinuit autem regnũ Gyges & in eo fuit cõfirmatus ex Delphico oraculo. Nam quum Lydi indigno animò ferrent Candaule casum, atque in armis essent, conuenit inter hos ac factionem Gygianam, vt si oraculum respondisset hunc esse regem Lydorũ, ipse regnaret: sin minus, principatum Heraclidis restitueret. Accepto igitur oraculo Gyges ita regnauit. b Sed deinceps Pythia loquũta, Heraclidarum vltionem in atnepotem Gygis esse venturam, quod carmen neque Lydi neque ipsorum reges vllius momenti fecerunt, priusquam exitu comprobatum est. Hunc in modũ obtinere tyrannidem Memnada, sublati Heraclidis. Gyges, tyrannide occupatũ Delphos donaria misit non pauca, vbi quæ ex argento donata videntur, eorũ pleraque istius sunt. Et præter argentum, immensam vim auri dedicauit: posuitque cũ alia, tum verò (quod præcipua mēione dignũ est) pateras aureas, numero sex, podo triginta talētorum, quæ in Corinthiorum thesauro collocata sunt. licet is thesaurus (si vera loqui volumus) non Corinthii populi sit, sed Cypseli Eetionis filii. Ita Gyges barbarorum quos ipsi nouimus primus, munera apud Delphos posuit, secundum Midam Gordii filium, Phrygiæ regem. Nam & Midas obtulit regiam sellam, in qua sedens iura solitus dicere erat, rem spectaculo dignam: quod tribunal eodem d quo Gyges obtulit loco, vocitatur à Delphis Gygadas, eius videlicet qui obtulit cognomine. Is igitur postquã imperio potitus est, arma intulit Mileto & Smyrnæ, vrbemque Colophonem vi cepit. Nec aliud vllum præclarum facinus ab eo gestũ est, quũ duodequadraginta annos regnauerit. Et hunc quidẽ nos, his dũtaxat de eo cõmemoratis, missum facimus: Ardyis autẽ eius filii faciemus mētionẽ, qui post Gygẽ regnauit. Hic Prienienses expugnauit, & Miletum inuasit: quo Sardiũ tyrannidem obtinente, Cimmerici à Scythis Nomadibus eieci è sedibus suis, in Asiam transferunt, Sardiisque præter arcem ceperunt. Quum autem vndequinquaginta regnasset annos, successit Sadyattes Ardyis filius, regnauitque annis duodecim. Sadyattæ successit Halyattes, qui cum Cyaxate Deioeis nepote bellauit & Medis, Cimmericisque exegit ex Asia, Smyrnæ etiam à Colophone conditam cepit, & Clazomenas inuasit. Vnde non (quemadmodum optabat) discessit, sed vehementer euentu frustratus: Alia quoque opera, quũ in imperio fuit, dignissima memoratu edidit, quæ hæc sunt. Bello quod gessit cum Milesiis, à patre traditum; hæc ratione Miletum illuc transfregit obsidebat: Dum fruges in regione erant adulta, tunc exercitum immittebat, procedens in expulsiõnem ad cantum fistularum, fidiumque, ac tibiã tam mulieris quàm virilis. Quumque in agrũ Milesium peruenerat, nõ ædificia quæ in agris erant, diruere, nõ incendere, nõ fores effringere, sed in eolumes esse passim finire: arboribus modò fructibusque regionis peruasatis, rursus se recipiebat: Nam Milesii mare obtinebant, vt opus nõ esset hosti illic confidere. A Edificia autẽ idcirco Lydi

a Vt qui non dimittitur, nec vllam effugiendi facultatem haberet, sed cui necesse esset aut per.

b Sed id demum tamen Pythia erat loquũta.

c Sed cum alia plurima ex argento Delphis sunt ab eo posita, tum verò etiam præter arg.

d Loco positum est quo Gygis pater: vocaturque à Delphis hoc aurum & argentum à Gyge oblatum, Gygeum, eius videlicet.

a Ut postea prodeunt Milesii possent terram serere & colere: & quum, &c.

b Quod antea Milesii cum Chiiis bellum aduersus Erythraeos gessissent.

non excidebat, ut & Milesii habentes vnde procederent, humum sererent colerentque: & quum hoc illi fecissent, ipse cum exercitu ingressus haberet aliquid quod popularetur. Hæc faciens, vndecim oppugnauit annis, per quos duo ingentia vulnera accepere Milesii: vnum, in Limeneio (quod est ipsorum regionis) pugna commissa, alterum in campo Mæandri. Horum vndecim annorum sex adhuc apud Lydos regnabat Sadyattes Ardyis filius, qui cum exercitu terram Milesiam tunc inuaserat, & idem bellum conflauerat. Quinque reliquis eius filius Halyattes, bellum quod à patre acceperat (ut à me superius commemoratum est) intentius administravit: in quo bello Milesios nulli ex Ioniis subleuauerunt, præter Chios, qui soli fuere auxilio: redentes vicem b quod aliquando Milesii Chiiis bello quod cum Erythraeis gerebant, auxilia tulissent. Duodecimo autem anno incensis ab exercitu segetibus, hoc rei fieri contigit: Segetes ut erant incensæ, valido vigente vento, celerimè peruaserunt Mineruæ templum cognomine *Assesia*: quo incendio templum deflagrauit. Neque vltius momenti ea res in præsentia habita est: sed quum post exercitus reditum Sardis Halyattes decubisset, diuturniusque ægrotaret, Delphos misit ad deum de sua vultudine sciscitatum, siue alieno siue suo opte consilio ad mittendum inductus. Nuncius autem, quum Delphos peruenisset, se reddituram responsum Pythia negauit, priusquam templum Mineruæ reparasset, quod in terra Milesiorum apud *Assesum* concremassent. Ita actum esse ego Delphis accepi. Sed Milesii his illa addunt, Periædrum Cypseli filium, quum audisset oraculum Halyattis redditum, misisse nuncium ad Thrasybulum tunc Milesiorum tyrannum (cuius in primis erat familiaris) admonitum ut aliquid prospiciendo sibi consuleret in præsens. Et Milesii quidem ita id gestum memorant. Halyattes autem, vbi hæc ipsi nunciata sunt, confestim caduceatores Miletum mittit, ad ineundas cum Thrasybulo & Milesiis paciones tantisper dum templum ædificaretur. Dum caduceator Miletum venit, Thrasybulus (ut qui omnem sermonem planè persenserat, noratque quidnam Halyattes facere statuisset) huiuscemodi rem machinatur. Quod frumenti in vrbe erat vel suum ipsius vel priuatorum, id omne in forum conuenit: præcipitque Milesiis ut quum ipse signum dedisset, cuncti poterent, & inter se conuersionibus vterentur. Hæc Thrasybulus ea gratia fecit præcepitque, ut caduceator Sardius cernens ingentem frumentum aceruum effusum, & homines oblectationibus vacantes, renūciaret Halyattæ. Quod & contigit, nam ut illa conspexit caduceator, Thrasybuloque Lydi mandata exposuit, reuerfus est Sardis: & (ut ego audio) ob nihil aliud inter eos pacificatum est. Sperans enim Halyattes vehementem penuriam rei frumentariae Milesi esse, & populum ad extremum usque malorum deuenisse, reuerso illinc caduceatore, audiebat contraria atque ipse fuerat opinatus. Post hæc inter eos ita conuentum est ut mutuò hospites essent ac socii: proque vno duo delubra apud *Assesum* ædificauit. Halyattes ipse ex morbo conualuit. Et quæ ab bellum quidem Halyattis cum Milesiis atque Thrasybulo pertinent, ita habuere. Periander autem Cypseli filius fuit is qui Thrasybulo indicauit oraculum, Corinthi tyrannus: cui maximum miraculum fuisse oblatum populares sui prædicant, & his Lesbii assentiuntur. Arionem Methymnæum delphino insidentem ad Tænarum fuisse euectum, qui erat citharædorum sui seculi nulli secundus: qui que primus hominum quos nouimus, & fecit & nominauit & docuit Corinthi dithyrambum. Hunc Arionem ferunt, quum permultum temporis trauisisset apud Periandum, concupisse in Italiam Siciliamque nauigare: rursumque parua ingenti pecunia, voluisse Corinthum reuerti: & quum profecturus Tarento esset, quia nullis magis quam Corinthiis fideret, nauigium virorum Corinthiorum conduxisset. Quum igitur altum tenerent, istos Arioni insidiatos, ut eo deturbato, pecunia potirentur. Hoc illi intelligentem, oblata eis pecunia, mortem tantum fuisse deprecatum. Non persuadenti nauas iussisse ut aut sibi manus inferret, ut sepulturam in terra nasceretur, aut illico in mare desiliret. Arionem ad hanc difficultatem redactum, obsecrasset ut quandoquidem ipsis ita placitum esset, paterentur se omni suo ornato coopertum, stantemque super foros, cætare: & quum decantasset, pollicebatur se sibi manus illaturum. Istos igitur (inuaserat enim eos libido audiendi præstantissimum inter homines modulatores) è puppe in mediam nauem cõcessisse. Illum, induto sibi omni ornato, ac sumpta cithara stantem super foros, inchoasse carmen quod dicitur orthium: eoque decatato, sese, ut erat ornatus, in mare iecisse. Et hos quidem cursum tenuisse Corinthum: illum verò aiunt à delphino exceptum, Tænarum fuisse transfecum: & quum è delphino descendisset, Corinthum eodem habitu perrexisset: & vbi peruenit, quicquid cõtingerat enarrasse. Periædrum autem, quia non crederet, tenuisse hominem in custodia, nequò prodiret:

ceterum curauisse ut nauas haberet. Eos accitos, vbi adfuerunt, pereontatum siquid de Arione memoraret: & referentibus illum sospitem circa Italiam agere, fortunatumque Tarenti se reliquisse, Arionem apparuisse eodem quo desiliisset habitu: istos terra factos, nihil amplius habuisse quod conuicti inficiarentur. Hæc Corinthi ac Lesbii aiunt: extatque apud Tænarum ingens Arionis ex ære donarium, super delphinum sedens. Porro Halyattes Lydus, cõfecto cum Milesiis bello, postea, quum septem & quinquaginta regnasset annos, vita excessit: qui secundus ex hac domo, quum è morbo conualuisset, apud Delphos dedicauit grandem ex argento pateram: itemque alteram ex ferro paruulam, compactilè, spectatu dignam inter omnia quæ sunt Delphis donaria: opus Glauci Chii, qui solus omnium compactationem ferri excogitauit.

DEFEVNCIO Halyatte, successit in regno Croesus, annos natus quinque & triginta, qui primus Græcorum Ephesii bellum intulit. Vnde Ephesii ab eo obfessi, urbem Dianæ donarunt, sive ex æde Dianæ ad murum alligato. Est autem inter veterem urbem quæ tunc obsidebatur, & templum, septem stadiorum interuallum. Hos primos Croesus aggressus est, deinde verò carptim singulos Ionum AEoliumque, alias in alios causas prætendens, ut in quosque maximas reperire poterat: in quosdam etiam friuola causatus. Postea verò quam Græcos in Asia subegit ad tributum pendendum, tunc constituit ædificatis nauibus aggredi insulanos. Ad quas compingendas, quum omnia in expedito essent, dicitur alii Biantem Prienæum, alii Pittacum Mitylenæum, quum se Sardis contulisset, interrogatum à Croeso numquid apud Græciam noui esset: respondisse, quod illum à compingeda classe inhibuit. Inquit enim, Insulani, o rex, decem millia equorum coemerunt, habentes in animo aduersus Sardis atque te exire in expeditionem. Et Croesum vera loqui ratum, dixisse, Vtinam detur dii hanc insulanicam mentem Lydos inuadendi eum equis. Atque hunc excipientem dixisse, Videris mihi, o rex, cupide vota facturus ut insulanos in continente adipiscaris equitates, haud absurda spe. Verum quid aliud insulanos optare censet quam, simulac audierint constituisse te aduersus se classem ædificare, ut nacti Lydos in mari intercipient, teque pro his Græcis quos tu in continente tibi adiecisti, vlciscantur? Hoc sermone delectatum admodum Croesum, atque inductum (est enim visus ille perquam scite dixisse) ab ædificanda classe desitisse, atque ita cum Ionibus qui insulas incolerent, hospitium contraxisse. Interiecto autem tempore, subactis ferme omnibus qui intra Halym colunt, nam præter Cilices ac Lycios, ceterosque omnes Croesus in suam potestatem redegit, qui sunt, Lydi, Phryges, Myi, Mariandyni, Chalybes, Paphlagones, Thracæ, Thynique & Bithyni, Cares, Iones, Dores, AEoles, Pamphylii. His inquam subactis, & potentia Lydorum per Croesum aucta, contulerunt se Sardis opibus florentes, tum ceteri omnes è Græcia sophistæ, qui ea tempestate erant; pro se quisque proficiscentes: tum verò Solon vir Atheniensis, qui quum leges iubentibus Atheniis sibus tulisset, decem annos per causam contemplandi, nauigando erat peregrinatus, ut ne quam legum quas condiderat abrogare cogereetur. Nam hoc Athenienses ipsi facere nequibant, maximo iure iurando adacti ad eas decem per annos seruandas quas ipsis Solon condidisset. Harum itaque legum ac contemplandi gratia Solon peregre profectus, in Aegyptum ad Hamasim se contulit, & Sardis ad Croesum. Eo quum peruenisset, hospitaliter in regiam à Croeso exceptus est: tertioque aut quarto quam venerat die, iussu Croesi, ministri circūdixerunt hominem circa thesauros: omniaque quæ illic inerant magna ac beata, ostentarunt. Eum porro contemplatum cuncta, & ut sibi opportunum fuerat intuitum, talibus percontatus est Croesus, Hospes Atheniensis, quia multus ad nos rumor de te emanauit ob tuam sapientiam tuamque discursationem, qui philosophando per multa videndi gratia es peregrinatus: ideo mihi nunc cupido incescit sciscitandi ex te eequem vidisti omnium beatissimum. Sperans videlicet se inter homines beatissimum esse, ita sciscitabatur. Solon autem nihil admodum assentatus, sed ut res erat respondens, Ego vero, inquit, o rex, vidi beatissimum Tellum Atheniensem. Quod dictum admiratus Croesus, instat interrogare, Qua de re Tellum iudicas esse beatissimum? Quia, inquit, Tello Repub. bene instituta, filii fuerunt honesti & boni, eorumque singulis liberi, hi que omnes superstites: & quum hoc vitæ, quantum in nobis situm est, bene traduxisset, obitus splendidissimus ei obigit. Siquidem prælio quod Athenienses cum finitimis gessere apud Eleusinem, quum auxilio venisset, hostemque in fugam vertisset, pulcherrimam optulit mortem. Quem Athenienses, quo loco occubuerat, eo ipso publice humarunt, magnificèque honorarunt. Tum verò multa de Tello ac beata Solone referente, excitatus Croesus, interrogat quemnam secundum ab illo vidisset, putans haud du-

A.iii.

a In seruitutem redegit.

b Per multas regiones

c Ex quibus singulis vidit natos liberos, eosque

bie secundas se partes esse laturum. Cleobin, inquit ille, & Bitonem: quippe his & genus Argium erat, & victus suppeditabat: adhuc corporis robur tantum, ut & in certaminibus ambo pariter victores extiterint: & de his etiã ista memorentur. Quã dies festus Iunonis apud Argiuos esset, oporteretque omnino matrẽ horũ ad tẽplum ferri bobus iũctis, hĩsque boues ex agro eis ad horã præstõ nõ essent: tũc iuuenes exclusi tẽpore, iugum subeũtes plaustrũ pertraxerunt quo mater vehebatur, & quinque ac quadraginta per stadia trahẽtes ad tẽplum peruenerũt. Quibus, quã hæc fecissent, & ab omni cõctu cõspecti fuissent, optimus obigit vitæ exitus: & per hæc deus iudicauit, satius homini esse mori quã viuere. Nam quũ circumstãtes Argiui laudibus tollerent, viri quidem, consiliũ filiorum, forminã verò, matrem eorum, quòd talibus filiis prædita esset: mater gaudio perfusa cum liberorum factõ tum fama, ante simulacrum stans, præcata est eam: ut Cleobi & Bitoni filiis suis daret id quod optimũ esset homini contingerẽ. Post hanc præcationem, vbi sacrificarunt epulãtque sunt, quiescentes in ipso delubro, non sunt amplius excitati, sed hoc vitæ exitu perfuncti. Quorũ effigies, tanquã virorũ qui præstantissimi extitissent, Argiui factas, apud Delphos collocarũt. Et his quidem Solon secũdas beatitudinis partes attribuit. Croesus autẽ cõturbatus inquit, Hospes Atheniẽsis, ad eõne a te deiicitur in nihilũ nostra felicitas ut ne priuatis quidem viris nos æquiparandos ducas? Cui ille, Me Croese gratum omnẽ numen inuidum esse & turbulentum; de rebus humanis interrogas? In diuturno enim tempore multa videtur quæ nemo velit videre, & toleratur multa quæ nolit: quãspiam tolerare. Proponamus enim homini terminum vitæ ad septuaginta annos, qui anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari nõ posito. Quòd si velis alternos istorum annorum addito mense prolixiores fieri, ut tẽpora opportunẽ incidentia congruãt, menses quidem intercalares per annos septuaginta, sicut triginta quinque, dies autem ex his mensibus mille quingenti. Horum dierum omnium, qui sunt in septuaginta annos, numero viginti sex millia ducenti quinquaginta, nullus profus qualem alius rem affert. Ita igitur, Croese, omnino calamitosus est homo. Ceterum tu quidem mihi videris & diuitis valde pòllere, & permultorum hominum rex esse: sed id de quo me interrogasti, nondum te esse dixero priusquam te bene vita defunctum esse audiero. Neque enim beatior est qui magnis opibus præditus est, eo qui diurnum victum habet: nisi eidem omnibus bonis prædito, fortuna concesserit bene vita defungi. Etenim cõplures homines sunt perquam locupletes, minimẽ tamẽ beati: complures item mediocria habentes patrimonia, fortunati. Quorũ is qui diuitiis affluit, sed nõ beatus est, duabus tantummodo rebus antecellit fortunatũ: ac hic illũ pluribus. Ille ad cupiditates implendas, & ad grãdem quæ incidat offensam superandã validior est: hic, est illo inferior est in his duobus quæ bene illi a fortuna denegatur, tamẽ excellit quòd illorum inexpertus est, quòd prospera fruitur valetudine, quòd malorũ expers, quòd bonorum liberorum parens, quòd formosus est. Quòd si præter hæc, diem quoque suum rectẽ obierit, is est (quem quæris) dignus qui vocetur beatus: prius tamẽ quã ad obitum peruenerit, nequaquam beatus appellandus, sed fortunatus. Sed hæc omnia consequi hominem impossibile est: sicut nec vna regio cuncta sibi ipsi suppeditat: sed aliud habens, alio indiget: quæ tamen habet plurima, ea est optima: quem admodum etiam hominis corpus vnum aliquod non est cõsummatum, quia aliud habet, alio caret. Sed quisquis horum plurima constanter habuerit, & postea placido animo è vita excefferit, hic apud me nomine hoc veluti rex donari meretur. Omnis autem rei oportet inspicere exitum, quò sit euasura: quoniam multos Deus quibus fortunã suppeditauerat, radicitus euerit. Hæc Solon, neque assentãdo Croeso, neque vilius eum momenti faciendo, loquutus dimittitur: sanẽque est visus esse indoctus, qui bonis præsentibus prætermisiss, iuberet omnium rerũ inspicere exitũ. Post abitum Solonis ingens deorum indignatio Croesum excepit, quòd (ut conuicere licet) seipsum omnium hominũ beatissimũ arbitraretur. Statim igitur ei quiescẽti somnium oblatum est, veritatem indicans malorum quæ circa filium erant euentura. Erant autem Croeso liberi duo: quorum alter qui mutus, inutilis erat: alter inter æquales in omnibus longẽ primus, nomine Atys. Hunc itaque Atym Croeso significat somnium, fore ut ferrea cuspis traiectum interimeret. Experrectus, & secum rem versans, somnio territus, accipit filio vxorem: & quum solitus esset præfesse copis Lydorum, nusquã eum amplius ad tale munus dimittit: iacula & hastas, omniaque huiuscemodi quibus homines in bello vtuntur, è porticibus amouens, in thalamos infert, nequid suspensum in filium decideret. Quum autem nuptias filii in ma-

a Quum hoc responso premeretur.

b Alter nihil affert quod alteri sit prorsus simile. Ita igitur, Croese, omnis homo est ipsa calamitas.

c Viuit in diem.

d Hic verò istis illũ superat, quòd damnum quidem ferre & desiderũ exple non ita potest ut ille: sed hæc ab eo arcer felicitas, expers est malorum: sanus, felix sobole, & formosus.

e Is (meo quidem iudicio) dignus est, ò rex, qui nomen illud ferat.

f Felicitatem ostentat.

g Vitio corporis laborabat, erat enim furdus:

nibus haberet, aduenit Sardis quidam in calamitate positus, manibũsque non puris, natione Phryx, regio ex genere. Hunc, quum ad aedes Croesi venisset, ex ritũque domestico, ut sibi expiari liceret, orasset, Croesus expiauit. Modus autem expiandi propemodum is est apud Lydos qui apud Græcos. Vbi verò legitima peregit Croesus, percontatus est vnde ille, quisnam foret, inquit, Homo, quis tu? & quo Phrygiã loco profectus, domesticus mihi factus es? & quem virum aut quam foeminam interemisti? Ad quem ille respondit, Midæ Gordio prognati sum filius, nomine Adrastus: quia fratrem meum ipsius imprudens interemi, adsum eiectus à patre, & omnibus rebus exutus. Croesus autem inuicem ad eum his verbis inquit, Ex viris nobis amicis oriundus es, & ad amicos venisti: hic in nostris aedibus tu manens, nullius rei indigebis. Istam porro calamitatem quam leuissimẽ ferendo, plurimum lucrifacies. Atque ille quidem apud Croesum domicilium habuit. Verum per hoc idem tẽpus apud Olympum montem Mysiã, aper eximia magnitudinis extitit, qui ex hoc mote progressus, Mylorum opera peruaftabat: quemque sepe numero Myfi aggressi, nihil admodum mali ei fecerant, sed ab eo acceperant. Ad extremum igitur missis ad Croesum nũciis, ita dixere, Apparuit, ò rex, apud nos maximus aper, qui agrestia corumpit opera: quem studiosissimẽ captantes, interimere tamen non valuimus. Nunc itaque te obsecramus ut nobiscum filium tuum ac delectos iuuenes canesque mittas, quòd belluam è regione tollamus. Hæc illis precantibus, Croesus somnia memoria reperens, ita respondit, Filii quidem mei nolite amplius facere mentionem: neque enim eum vobis dimitterem, nam est nouus maritus, & ista nunc sunt ei cordi. Lydorum tamen delectos & venatores omnes cum canibus vnã mittam, mandaboque euntibus ut promptissimẽ vobiscum belluam de regione summoueant. Hæc Croesus respondit. Cuius verbis quum contenti nõ essent Mysii, interuenit Croesi filius, auditisque quæ Mysii precarentur, & Croeso negante cum illis missurum se filium, hæc inquit ad eum adolefcens, Pater, quæ nobis antehac aliquando honestissima ac magnificentissima erant, vel in bella vel in venationes eundo specimen sui dare, horũ vtroque nunc exclusum me tenes, nulla in me animaduersa neque ignauia neque focordia. Nunc ergo quibus me oculis conspici oportet euntem in forum, atque illinc redeuntem: qualis ciuibus, qualis vxori recens nuptæ videbor? cui illa viro debetur nupta? Proinde me tu aut finas venatum ire, aut mihi verbis persuadeas, potior ista esse quæ facis. Cui respondens Croesus, Fili, inquit, neque quòd ignauiam, neque quòd aliud quippiam iniucundum mihi animaduertem in te, hæc facio: sed visum quod in somnis mihi oblatum est, dixit te breuis æui futurum: quippe ferrea periturum cuspide. Cuius visi gratia & has maturavi nuptias, nec ad ea quæ suscipiuntur, dimitto, obseruans si quo pacto queam te, dum viuo, à clade subtrahere. Filius enim mihi vnicus es. nanque alterum auribus captum pro nullo existimo. Ad quẽ vicissim adolefcens, Pater, inquit, tibi equidem ignosco agenti circa me custodiam, qui talem videris visionem: verum tu illam non probẽ percipis: quam (quoniam te lateat) æquum est me tibi interpretari. Ais tibi somnum ostendisse, me ferrea periturum cuspide. At verò quænam manus sunt, quæve cuspis ferrea quam tu perimescas? Nam si dente dixisset aut aliquo huius simili periturum me, deberes facere quæ facis: nunc autem dixit, cuspide. Quare quum non sit nobis pugna cum viris, ire me finas. Et Croesus, Euincis me, inquit, fili, ista loquens de somnio intelligedo. Quapropter, ut abs te victus, muto sententiam, & tibi veniã do eundi ad venationem. Hæc loquutus Croesus, Adrastum Phrygem accersit, eique, vbi adfuit, talia inquit, Ego te Adraste calamitate præditũ (nõ ingrato tibi hæc exprobro) expiaui, & receptum do mi habeo, omnem suppeditans sumptum: nunc ergo de me, qui prior de te bene meritus sum, debes inuicem bene mereri. Custodem te opus est esse filii mei venatũ proficiscentis, nequi inter viã occulti grassatores in vestram perniciem prodeãt. Ad hæc, tua interest eò te ire vbi splendor ex rebus gestis paratur, quod tibi paternũ est, & præterea tibi robur adest. Cui Adrastus, Ego, inquit, ò rex, in istud certamen alioqui non pergerem: quem tali calamitate affectũ, nefas est ad æquales se conferre fortunatos, aut velle inter eos adeste. & frequenter me ipsum continui: nunc tamen quoniam tibi hoc in animo est, cui gratificari debeo & gratiam referre pro beneficiis, istud exequi paratus sum: filiũque tuũ, quem me custodire iubes, expecta incolumem rediturum custodis causa. Posteaquam his verbis Adrastus Croeso respondit, mox instructi viris delectis, iuuenibũsque & canibus, discedunt. Qui vbi ad montem Olympum peruenerunt, belluam indagant, & inuentam circumfusi iaculis inceffunt. Ibi hospes is qui à cæde fuerat expiatus, & vocabatur Adrastus, vibrato in

a Antehac quidem, pater, nobis licebat ex reb pulcherrimis, & in primis generosis, nempe bella & venationes frequentando, nominis celebritatem querere. ac tu nunc vtroque istorũ excl. &c.

b Calamitate perculsum (quod non dico ut quicquam ingratum tibi exprobre)

c Neque mihi ea est voluntas.

d Quod ad custodem atting.

e Hospitalem & fo-
dalicium, eundem il-
lum deum appellās.

b Sese existimans o-
mniū hominū quos
vnam vidisset, esse
miserrimum, seipsum
sup.

c Postea verò Atya-
gis Cyaxaris filii prin-
cipatus à Cyro Cam-
byse filio sublatus,
Cræsi luctū inhibuit,
eumque in solitudi-
nem cōiecit quomo-
do posset, priusquam
Persæ magni facti
essent, crescentem eo-
rum potentiam sub-
vertere.

d Quibusdam ad
Phocensium urbem,
Abas, quibusdam.

e Singuli eodē die
oraculum consulerēt.

aprum iaculo, nō illum, sed frustrato ictu filium Cræsi adeptus est. Iste, cuspidē ictus, vocem somni impleuit. Quod factum quidam Cræso nunciaturus cucurrit, perueniensque Sardis, pugnam illi & filii necem indicavit. Cræsus autem morte filii perturbatus, eo grauius eam ferebat quod is eum necasset quem expiasset à cæde. Et pergrauiter cladem suam lamentans, Iouem expiatorem inuocabat, testificans quæ ab hospite passus esset. Inuocabat etiam hospitalem & familiarem, hūc eundem nominans deum: hospitalem quidem, quod quum domum excepiisset hospitem, percussorem filii sui imprudens aluisset: familiarem verò, quod quem pro illius custode misisset, eum comperisset maximum hostem. Secundum hæc, Lydi adfuerunt qui mortuum adferebant: post ipsum interfectorem sequebatur. Stans autem hic ante cadaver, sese Cræso tradebat, manus protendens, iubensque ut se super cadaver mactaret, referendo tum priorem calamitatem suam, tum, quoniam suum etiam expiatorem interemisset, sibi viuendum amplius non esse. Hæc Cræsus audiens, etsi in tanto domestico luctu positus, tamen Adrastum miseratus est, & ad eum inquit, Habeo abs te hospes omnem satisfactionem, quoniam te ipsum morte condemnas. Neque verò tu huius mihi cladis author es, nisi quatenus id fecisti imprudens: sed deorum quispiā, qui iam pridem mihi ventura significauit. Cræsus ergo filiū pro dignitate sepeliuit. Adrastus autē Midæ filius, Gordii nepos, is qui tū fratris tum expiatoris interfectorem extiterat, vbi silentiū hominū fuit ad sepulchrū, bignoscens ei hominibus, ob quæ ipse grauissimè afflictabatur, sese super bustū trāffodit. Porro Cræsus filio orbatus, ingenti in luctu duos annos egit. Quem luctū postea finiuit Atyagis Cyaxaris filii dominatio à Cyro Cambysis filio sublata, & res Persarum augetescentes: atque in solitudinem venit, si qua ratione posset, potentiam Persicā, priusquam magna efficeretur, occupare. Sub hæc ergo cogitationem, statim tentare statuit vaticinia, quæque apud Græcos, quæque in Africa essent, aliis aliò dimissis, quibusdam Delphos, quibusdam Dodonam: nonnulli etiam ad Amphiarum ac Trophoniū, & alij quidam ierunt ad Branchidas orā Milesiæ. Atque hæc sunt Græca ad quæ consulenda Cræsus misit oracula. In Africa verò ad Ammonem alios responsa peturos dimisit. Omnes autem misit exploratorum oracula quid sentirent: ut, si consentanea in vero deprehenderentur ea, secundo per suos tentaret nunquid in Persas expeditionem moliretur. Mittens itaque ad oracula tentanda Lydos, hæc dedit eis mandata, ut qua die proficiscerentur ex Sarbis, ab ea reliquum tempus supputantes, quotidie oraculis vterentur, sciscitantes quidnam faceret Lydorum rex Cræsus Halysæ filius: & quod singula oracula responderent, id omne conscriptum ad se referrent. Quid porro cetera responderint oracula, à nemine commemoratur: apud Delphos autem, simulataque ingressi sunt Lydi domum, consulturi deum, & sciscitaturi quod sibi esset iniunctum, Pythia hexametro tenore hæc inquit,

A Equoris est spatium & numerus mihi notus arenæ.
Mutum percipio, fantis nihil audio vocem.
Venit ad hos sensus nidor testudinis acris,
Quæ simul agnina coquitur cum carne lebetæ,
A Ere infra strato, & stratum cui desuper est æs.

His oraculis quæ Pythia reddidit, conscriptis, Lydi digressi Sardis rediēre. Quumque alij quos circummiserat Cræsus, affuissent, tūc singula resignās, quod scriptum esset inspexit: quorum quidem nullum probauit. Vbi autem illud Delphicū illud oraculū: quippe quod comperisset quod ipse fecerat. Nam posteaquam ad petenda oracula nuntios dimiserat, statuto illo die obseruato, tale quiddam est machinatus, commentando ea quæ ad deprehendendum & explicandum perdifficilia forent: testudinem pariter & agnum concisos in ahenō coxit, operculo ahenico imposito. Atque ita è Delphis Cræso responsum est. Ex Amphiarai vaticinio quidnam responsum sit Lydis, quū in sacro illo rite sacrificassent, nō quoque dicere. Nam de eo nil fertur aliud quàm quod & hoc Cræsus verax vaticinium se nactum esse existimauit. Post hæc autem ingentibus hostiis deum qui est apud Delphos exorandum statuit. Immolauit enim lecta pecora numero ter mille: præterea lectos aureos & argenteos, phialas aureas, & amictus purpureos, ac tunicas ingenti pyra extructa concremauit, sperans sese aliquanto magis his rebus posse deum illum sibi adiungere: iussis etiam Lydis omnibus, ut sua ipsorum, quicquid tale haberet quisque, immolaret. Quo ex sacrificio quum immensa vis auri defluxisset, ex ea dimidiatos lateres conflauit, longiores quidem, sex palmorum, breuiiores trium, crassitudine palmari, numero centum de-

cem & septem: quorum quatuor erant auri excocti, singuli pondo duorum & dimidii talenti: ceteri verò, auri albidii, pondo binum talentorum. Fecit quoque Leonis effigiem ex auro excocto, decem talentorum pondo: qui leo dum templum Delphicū deflagrauit, à semilateribus decidit: (super illos enim erat collocatus) & nunc in Corinthiorum thesauro repositus est, pondo sex talentorum atque dimidii, eliquatis tribus talentis ac dimidio. Hæc Cræsus vbi perfecit, Delphos misit, cumque eis hæc alia, duas grandi forma pateras, auream argenteamque: quarum aurea intrantibus templum ad dexteram posita erat, argentea ad sinistram. Quæ & ipsæ, quum templū incensum est, amotæ fuerunt, aureaque in Clazomeniorum thesauro posita, pondo talentorum octo & dimidii, præterea mmarum duodecim: argentea ad suggrundam anguli templi, sexcentarum amphorarum capax: in quam miscebatur vinum à Delphis Theophaniæ festo: opus (ut Delphi aiunt) Theodori Samii, ut ego arbitror. non enim mihi videtur opus vulgare. Misit præterea dolia argentea quatuor, quæ in Corinthiorum thesauro sunt collocata. Donauit item aquiminaria duo, aureum argenteumque: quorum in aureo inscriptum est, donarium esse Lacedæmoniorum: non rectè, quoniam & hoc Cræsi est. sed quidam Delphorum gratificari Lacedæmonij volens hoc inscripsit: cuius nomen ego cognitum habens, non tamen promiam. Verum puer per cuius manus fuit aqua, Lacedæmoniorum est, sed eorum neutrum aquiminare. Alia quoque cum his permulta Cræsus dona misit non insignia: item fusilia ex argento orbiculata: necnon mulieris simulacrum tricubitale, quod Delphi narrant esse effigiem pistricis Cræsi. Super hoc donauit vxoris suæ minilia à collo pendetia, ac zonas, quæ Delphos Cræsus transiisit. Amphiarai insuper, cuius & virtutem audierat & cladem, donauit clypeum ex auro totum, totamque ex auro solido hastam, & xystum cum suis iaculis aureum. quæ ambo ad meam vsque memoriam apud Thebas reposita fuerunt in Ismenii Apollinis templo. Hæc dona Lydis portaturis ad oracula Cræsus iniunxit ut interrogarent an aduersus Persas Cræsus sumeret expeditionem, & aliquorum hominum auxilia adseiceret. Lydi vbi eò quò dimittebantur peruenerunt, donariis oblati, oracula consuluerunt his verbis, Cræsus Lydorum aliarumque nationum rex, ista in hominibus sola esse vaticinia sentiens, idcirco qualia debita sunt dona dat, vosque percontatur an aduersus Persas sit profecturus in expeditionem, & socialem aliquem exercitum sibi adiuncturus. Atque hi quidem hæc interrogarunt. Oraculi autem vtriusque in idem concurrerant sententia, prædicentes Cræso fore ut si arma Persis inferret, magnū imperium euerteret. Consulebant etiam ut potentissimos Græcorum ad comparandos sibi socios exquireret. His responsis relatis atque auditis, Cræsus ita clarus animo est ut omnino conciperet spem se euersurum esse imperium Cyri: ac rursus mittere Delphos ad Pythiam dona, in singulos viros, quos illic multos esse audiebat, binos auri stateres. Ob quæ munera Delphi vicissim Cræso Lydisque donarunt primas in consulendo oraculo partes, primamque in sedendo locū, & ius perpetuum cuique volenti adscribi in numerum Delphorum. Ceterum donis Cræsus profectus Delphos, tertio vaticinium consuluit, quòd videlicet illud verax sibi esse comperisset. Quærebat autem an diuturnum sibi foret imperium. Cui Pythia in hæc verba respondit,

Regis apud Medos mulo iam sede potito,
Lyde fugam mollis scruposum corrippe ad Hermum,
Nëve mane: ignauus posito sis Lyde pudore.

His ex verbis, quum allati essent, multo magis quàm ex cæteris voluptatem Cræsus accepit, sperans fore ut nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret: & proinde nec ipse nec posterius sui principatu abrogarentur. Post hæc putauit sibi curandū ut potentissimos Græcorum sibi conciliaret. Idque vestigando, comperit Lacedæmonios atque Athenienses eos esse, quòd alteri in Dorico genere, alteri in Ionico antecellerent. Nam de his ita antea iudicabatur, quum ab initio altera gens foret Pelasgica, altera Hellenica, hoc est Græca: quarum hæc nunquam solum mutauit, illa assidue multumque est peruagata. Etenim sub Deucalione rege oram Phthiotidem incoluit, sub Doro Hellenis filio regionem quæ ad Oflam & Olympum iacet, nomine Istiatotim: vnde à Cadmæis eiecta, coluit in Pindo locum quem vocant Macednum. Inde rursus in Dryopidem commigrauit, atque ita in Peloponnesum venit, Doricæque cognominata est. Ceterum qua lingua Pelasgi sint vsi, pro certo affirmare non possum: sed coniectura signorū licet dicere eandem qua nunc Pelasgi vtuntur qui supra Tyrrhenos urbem Crestonem incolunt, quodam tempore finitimi

a Et hæc quidem
Delphos Cræsi.

b Hastile cum suis
spiculis.

c Existimās sola hæc
esse inter homines o-
racula, mittit vobis
dona vestris inuentis
conuenientia.

d Et renuntiandō o-
rac. Valla legit an-
tilu, pro dypelū,
e Postquam enim
oraculum illud verax
esse comperisset, eo
ad satietatem vsque
abutebatur.

f Nam hæc duæ gē-
tes antiquitus præce-
lere iudicabatur, vna
videlicet Pelasgica,
altera verò Helleni-
ca: quarum ista quidē
nunquam aliò demi-
grauit, illa verò valde
multumque sit vaga-
ta.

g Vtrum hunc locū sic
interpretor, qui in Græco
etiam exemplari profus
est perturbatus, sed ex
cōiecturalicet dicere,
eius linguæ fuisse
cuius sunt hodie ii ex

Pelagis qui supra Tyrrenos Crotona ciuitatem incolunt, & olim finitimi erant iis quos nunc Dores vocant: tum videlicet quum eam quam nunc appellant Thesalicam regionem incolerent: & ita quoque Pelasgi qui Placiam & Scylacen cōdiderunt, & Atheniensium conubernaes fuerunt. Ex his, inquam, coniectura facta, dicere licet, Pelagos olim barbarè fuisse loquutos. Nam & Crotoniatæ & Placien lingua quidem dissident à suis vicinis, inter se verò conueniunt: & satis ostendunt se eam ipsam linguæ formam conseruasse quam habebant quum in eas regiones migrarent. Itaque si tota gens Pelasgica talis erat, Atticæ regionis incolæ Pelasgi, & quæcūque aliæ Pelasgicæ ciuitates nomen mutarunt, quum in Hellenas mutarentur, suam etiam linguam dediderunt. Gens autem Hellenica sèper ex quo exiit, eadem lingua vsa est, vt mihi videtur: quumque à Pelasgis abscissa, imbecilla esset, à tenuibus quibusdā principiis progressa, valde multis gentibus & frequentibus etiam barbaris cū ea sese coniungentibus, in multitudinem excreuit. Et sic quoque mihi videtur Pelasgica gens, quum barbara esset, magnopere non creuisse.

^a Et dominari.

^b Non coibat cum vxore vt moris est. Et illa quidē initio hoc tegebat, postea verò matri, siue percontanti, siue minus, exposuit: & ista rursus marito.

^c Postis inimicitias in gratiam rediit cū seditionis.

corum qui nunc Dores vocantur, tunc incolentes regionem quæ nunc Thessalia nominatur, & Placiam, & Scylacen: quum Pelasgi habitarent ad Hellepontum, qui contermini Atheniensium erant: aliæque omnia Pelasgica oppida nomen immutarunt. Quibus signis coniectantes oportet dicere, Pelagos barbara lingua fuisse: & si tota gens Pelasgica talis erat, gentem Atticam vtpote Pelasgicam, quum in Hellenes, id est Græcos, transiit, linguam simul istorum perdidisse. Etenim neque Crestoniatarum loquela cum vlllo circā populorum consentit, & Placianorum ne secum quidem ipsa. Per quod declarant, quam linguæ figuram obtinebant quum in hæc loca trāserunt, eandem se nunc cōseruare. At natio Hellenica, id est Græca, ex quo exiit, eadem lingua semper est vsa, vt mihi videtur: ideo imbecillis, quòd ex Pelasgica fuit abscissa, & ab exiguo initio profecta, mox in multas gentes aufertis, tum aliarum, tum præcipuè barbararum frequentia se ad illam cōferente. Quæ causa mihi videtur fuisse cur gens Pelasgica, quòd Græca esset, nequaquam magnos profectus fecerit.

Ex his igitur gentibus, Atticam Croesus audiebat obtineri, ^a oppressamque esse à Pisistrato Hippocratis filio. Hic enim ea tempestate tyrannus Athenis erat. Cuius patri, quum priuatus spectaret olympia, ingens contigit portentum. Nam quum hostiam immolasset, athena (vt imposita erant) plena & carne & aqua, absque igne effuerunt, ita vt aqua redundaret. Quod portentum conspicatus Chilon Lacedæmonius, qui fortè aderat, suauit ei, primum, ne vxorem fecundam duceret domum: secundo loco, si vxorem haberet, eiiceret: & si quidem ex ea filium sustulisset, abdicaret. Huius consilio nō persuasus Hippocrates, hunc postea Pisistratum filium sustulit, qui in seditione littoralium, quibus præerat Megacles Alcmaeonis filius, & campestrium, quibus præerat Lycurgus Aristolaidis filius, tertiam seditionem excitauit, tyrannidem affectans: contractisque seditionis, per causam tutandi montanos, huiusmodi rem machinatur. Se ipsum ac mulos quum vulnerasset, agitauit vehiculum in forum, tanquam elapsus ex hostibus, quem rus proficiscentem illi prorsus interimere voluissent: & populū precatus est vt aliquid custodiæ circa se obtineret, quum prius specimen sui edidisset in expeditione cōtra Megarenses, cui præfuerat, capta Nisæa, aliisque præclaris operibus editis. Populus igitur Atheniensis, ita deceptus, dedit ei quosdam è ciuibus delectos pro satellitibus, non qui hastas sed elauas ferrent, Pisistratum sectantes. Cum quibus ille impetu facto arcem occupauit: & inde Atheniensium imperio potitus, nullis qui tum erant magistratibus perturbatis, neque legibus mutatis, sed in præsentis statu manens, vrbē bene ac pulchrè exornauit. Sed nō multo post tempore milites Megacles & Lycurgi concordibus animis eum eiecerunt. Hunc igitur in modum Pisistratus primum obtinuit Athenas, & tyrannidem nondum valde stabilitam amisit: cuius eiectores rursus inter se seditiones redintegrarunt. Hac autem seditione Megacles fatigatus, Pisistratum misso caduceatore inuitat nūquid velit filiam capere vxorem, addita tyrannidis conditione. Accipiente verò conditionem Pisistrato, machinati sunt ad illum restituendum, rem (vt ego comperio) longè stultissimam: (quandoquidem iam olim diiudicatum est Græcam gètem dexteriorem esse quàm barbaram, & magis ab ineptis abhorrentem) præsertim si isti ex Atheniensium numero, qui inter Græcos feruntur sapientia primi, talia sunt machinati sunt. Erat in tribu Pæanica mulier nomine Phya, tribus digitis minus statura quatuor cubitorum: alioqui formosa. Hanc mulierem omni armatura quum instruxissent, in currumque sustulissent, compositam in eum habitum quo venustissima videnda esset, in vrbem agunt; præmissis qui præcurrerent præconibus, quique quum in vrbem venissent, hæc mandata exquerentur, his verbis, Athenienses, bona mente excipite Pisistratum, quem Minerua ipsa præcipuo inter homines honore prosequuta, in suam reducit arcem. Isti igitur passim euntes talia prædicarunt: & statim rumor in tribus emanauit, Pisistratum à Minerua reduci. Qui verò in vrbē erant, persuasi hanc mulierem esse deam ipsam, foemina supplicarunt pariter, & Pisistratum acceperunt. Hunc in modum quem diximus, recuperata tyrannide, Pisistratus, ex pactione quam inierat cum Megacle, filiam eius duxit vxorē. Verum quum & filii essent ei adolescentes, & Alcmaonidæ dicerent obnoxii esse crimini piaculari, nolens ex nouo coniugio liberos tollere, ^b haud legitime coibat cū vxore. Quam rem quum inter illicita occultasset, postea ad matrem retulit, enuntia ret id necne. Mater viro indicauit. Ille verò iniquo animo ferens se à Pisistrato contumelia affici, vt erat iratus, ^c milites homini inuenos reddidit. Quæ fieri Pisistratus contra se animaduertens, regione prorsus abscedit: & vbi Eretria peruenit, vnà cū filiis deliberat. Quum autem sententia Hippiae præualuisset, de tyrannide rursus re-

cuperanda, ^a aliquot ciuitates excitauerunt, quæ ipsis nonnihil beneuolæ erant. Et cum alie complures contulerent pecuniæ multam, tum verò Thebani plurimū. ^b Post hæc non ita multo interiecto tempore, omnia ad reditum eis in expedito fuerunt. Nam & ex Peloponneso Argiui aderat mercede conducti, & Naxius quidam, nomine Lygdamis, vltro adueniens, multum alacritatis addidit, allatis & pecuniis & copiis. Profecti autem Eretria, anno vndecimo vertente redierunt, & primum in Attica Marathonem occuparunt. Ad quos interea ibi castra habentes cum seditionis ex vrbe cōferebant, tum alii ex tribus cōfluebant, quibus erat tyrannis quàm liberat iucundior: atque ita cōgregabantur. Cæterum Pisistratus quadiu pecuniam cogebat, & postea Marathonem tenebat, Athenienses qui intra vrbē debebant, remi nihili fecerunt: sed vbi acceperunt eum ex Marathone vrbem versus mouere, ita domum ad se defendendos obuiam tendunt. Isti igitur cum omnibus copiis infesti in illos redeuntes tendebant. Quum autem qui cum Pisistrato erant è Marathone digressi, simul contra vrbem irent, & in eundem locum conuenissent, perrexerunt ad Mineruæ Pallenis facum, altrinsecūque arma posuerunt. Hic diuina pompa fungens Amphilytus Acarnan ariolus, ^d Pisistratū cui assistebat adiit, & hexametro carmine vaticinatus est, iniciens:

^e Est nummus proiectus, item sunt retia tenta:

Noctē meant thynni claro sub sidere lunæ.

Hoc ille oraculum diuino afflatus spiritu reddidit. Pisistratus verò, eò percepto, & se illud accipere affirmavit, & in Athenienses vrbe egressos copias duxit. At illi tunc ad prandium se conuerterant, & secundum prandium partim ad talos, partim ad somnū. In hos igitur impetu facto, qui cum Pisistrato erant, eos in fugam vertit. Ipsi autem fugientibus solerissimum consilium Pisistratus excogitauit, vt Athenienses nec amplius caperentur, & tamen dissiparentur: Pueros iustos conscendere equos præmisit, qui assequendo fugientes, mandata Pisistrati dicerent, iuberentque eos bono animo esse, & ad sua quenque abire. Ita audientibus dicto Atheniensibus, Pisistratus tertio potius Athenis, tyrannidem stabilivit tum auxiliatorum copiis, tum pecuniarum prouentibus, partim indidem, partim à flumine Strymone comparatis. Filios quoque eorum Atheniensium qui perstiterat, nec è vestigio fugam fecerant, pro obsidibus sumptos, in Naxum transtulit. Hanc enim insulam bello subegerat, Lygdamidique permiserat, quum antehac etiā Delum insulam ex oculis expiasset. Expiavit autem, quatenus prospectus à templo ferebatur, eatenus ex omni loco cadaueribus effossis, & in alium eiusdem insulæ locum translatis. Itaque Pisistratus tyrannide potitus est, Atheniensium aliis in prælio cæsis, aliis vnà cum Alcmaeonidis domo profugis. ^g Hunc ita Atheniensibus imperantem ea tempestate Croesus audiebat: Lacedæmonios quoque magnis è cladibus ereptos, & iā Tegeatibus bello superiora esse. Quippe sub Leote & Hegesicle Spartæ regnātibz, Lacedæmonii quum cetera bella prosperè gessissent, aduersus solos Tegeates cladē acceperat. Et antea fere ex omnibus Græcis pessimè morati fuerat, ^h tã circa se quàm circa hospites nullo cōsuetudinibus conuersationisque commercio. quæ instituta in melius mutauere, Lycurgo, viro inter Spartiatis probato, Delphos ad oraculum profecto: cui, simulatque in eadem ingressus est, Pythia hæc inquit,

Ad mea venisti præpinguia templa Lycurge,

Grate Ioui & cunctis qui tecta tument olympi.

Ambigo vaticiner sis vtrum virne deusine:

Sed multo magis esse deum te credo Lycurge.

Nonnulli præter hæc aiunt Pythiam ei exposuisse instituta quæ nunc à Spartiatis feruantur. Ipsi tamen Lacedæmonii volūt Lycurgum, quum esset tutor & idem patruus Leobotæ Spartiatarū regis, è Creta hæc attulisse. Si quidem quum primum tutor factus est, omnia iura immutauit: deditque operam nequis ea transgrediretur: deinde verò quæ ad bellū pertinent, enomotias, triacadas, & syssitia: super hæc instituit tribunos plebis, ephoros ac senatores. Ita illi ad rectum vitæ genus translatis sunt à Lycurgo: quem vita defunctum, delubro ædificato egregiè colunt. ⁱ Ex quo, cum bonitate soli, tum nō exigua hominum copia, discurrerunt statim, ac benignè rem gesserunt. Nec amplius cōtenti otio frui, quum se Arcadibus præstantiores esse arbitrentur, de omni illorum terra occupanda oraculum Delphicum consuluerunt. Quibus Pythia respondit

Me petis Arcadiam? multum petis: haud tibi tradam.

Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

^a Munera collegerunt ex vrbibus antea sibi vrbique cognitis.

^b Postea verò (vt paucis absolam) tempus emerit, & omnia ad reditum fuerunt ipsis parata.

^c Peruenit, & arma ex aduerso posuit. Ibi verò diuino impulsu fretus Amph.

^d Pisistrato adfuit,

& ad eum accedens, hex.

^e Verticulum iactū est, expansaque retis;

noctē Mox adierunt thynni cl.

^f Ne dispersi Athenienses amplius cōglobarentur.

^g Croesus igitur per id tempus Athenienses eò redactos esse intellexit Lacedæmonios autem mag.

^h Nullo neque inter se neque cum peregrinis commercio, sed ad æquam & honestis legibus instituta gubernatione sic transierunt.

ⁱ Enomotie erant viginti quinque virorum collegia, & secundū alios plurimum: atque hic sextus à rege magistratus. Triacadas, triginta virorum collegia. Syssitia, catus in quos distributi ciues, cibū communiter capiebant.

^l Quumque in fertili & populosa regione versarentur, excurrerunt statim, ac prosperè rem gess.

Qui te reiciant, tibi ego haud inuidero quicquam,
Saltandam Tegeam planta plaudente daturus:
Vtque queas campum metiri fune feracem.

Hæc responsa ubi acceperunt Lacedæmonii, à cæteris Arcadibus abstinentes, bellum inulere Tegeatibus, ferentes secum compedes: videlicet captiuis freti oraculo, tanquam essent ipsi redacturi Tegeatas in captiuitatem. Verum congressi prælio ac fugati, quicumque eorum viui sunt capti, eisdem quas ipsi attulerunt compedibus induti, campum Tegeatium metiri fune coluerunt. Compedes autem quibus vinciti fuerant, ad nostram vsque memoriam incolumes fuere circa templum Mineræ. *Alex apud Tegeam* suspensa. Atque superiore quidem bello Lacedæmonii aduersus Tegeatas assidue semper malè pugnaverant: Cræsi tamen ætate & Anaxandridæ Ariltonisque, regum suorum, longè superiores contra eosdem extiterunt, hunc in modum tales effecti: Quum semper in bello à Tegeatibus superarentur, missis Delphos consultoribus, oraculum sunt sciscitati quænam deorum placarent vt Tegeatum victores existerent. His Pythia respondit, id fore si ossa Orestis filii Agamemnonis referrent. Cuius vnam quum nequirent inuenire, rursus ad deum mittit de loco sciscitatum in quo situs Orestes esset. Hæc nunciis interrogantibus, ita Pythia inquit,

Est quædam Arcadiæ Tegea, in regione patenti:
Hic duo flant venti vi peruehemente coacti,
Forma hostis formæ, & plagæ superindita plaga,
Hic Agamemnonides terra omniparante tenetur,
Quo tu sublato Tegeæ sperabere victor.

Vbi hæc audierunt Lacedæmonii, nihilo tamen minus inuentione frustrabantur, et si omnia disquirentes: donec Liches, vnus Spartiarum, eorum qui benemeriti vocantur, comperit. Sūt autem benemeriti, ex ciuibus semper militia equestri perfunctis, quini quotannis, qui quo anno ex equitibus Spartiatis exeunt, ne torpescant, alii aliò mittuntur. Ex his Liches quum esset, rem illam apud Tegeam adinuenit, fortuna pariter atque solertia vsus. Nam quum Tegeatas à Lacedæmoniiis hoc anno cõmercio mutuo aduendi essent, & iste in ærariam officinam venisset, intuebatur ferrum dum procudabatur. Quo in spectaculo admirandū animaduertens faber ferrarius, intermisso opere, Quato magis Lacon hospes, inquit, admirarere, si idem quod ego tu nosces, qui tantopere admiraris ferrarium opificiū. In hac enim corte puteum facere quum vellem, incidi in loculum septem cubitorum: & quia incredulus eram omnino fuisse maiores quàm nunc sunt homines, aperui eum, & inueni cadaver æquali cum loculo longitudine: quam ubi mensus sum, iterum obrui. Hæc illo referente quæ viderat, Liches considerans, coniecit hunc ex oraculo esse Orestem, hac videlicet coniectura: duos quidem quos cernebat fabri ferrarii folles, totidem comperit esse ventos: incudem verò & malleum, formam formæ hostis: ferrum verò quod procuderetur, plagam superinditam plagæ: hac ratione id coniecitans, quòd in plagam hominis ferrum inuentum sit. Hæc itaque secum agitans, Spartam regressus, rem omnem Lacedæmoniiis refert. Illi ex composito hominem criminis conuictum exilio damnant. Qui in Tegeam profectus, & calamitatem suam referens fabro ferrario, conuictus ab eo nolente vendere cortem. Ibi que aliquandiu habitans, ubi rem cognouit, effosso sepulcro ossa collegit, eaque portans Spartam rediit. Quo ex tempore Lacedæmonii quoties cum Tegeatibus congressi sunt, superiores extiterunt: præterea verò magna etiam pars Peloponnesi iam eis parebat. Hæc itaque omnia Cræsus audiens, misit nuntios Spartam cum muneribus, ad rogandam belli societatem, iussos dicere quæ oporteret. Ii postquam peruenerunt, Nos (aiunt) Cræsus misit, Lydorum aliarumque gentium rex, ita inquit, Lacedæmonii, quoniam deus oraculum reddidit vt Græcam mihi societatem adsciscerem, & vos inter Græcos antecellere audio, statui vos mihi in societatem ex oraculo prouocandos, ad inuicendam mecum quam cupio amicitiam atque societatem, citra dolum fraudemque. Cræsus hæc per legatos nuntiavit. Quorum aduentu Lacedæmonii, qui & ipsi oraculum audierant, gauisi, foedus cum eis hospitii societatisque inierunt. Etenim iam antea intercedebant nonnulla Cræsi in Lacedæmonios beneficia. Nam quum illi misissent Sardis ad aurum coemendum, quo vsuri erant in id simulacrum Apollinis quod nunc positum est apud Laconicam in Thornace, eo auro sunt à Cræso donati. Qua de re Lacedæmonii, quòdque se amicos ille præ omnibus Græcis delegisset, societatem admiserunt, & hoc denuntianti sese paratos exhibuerunt. Quod ubi extrinsecus

a Hic typus antitypus, noxæ & superindita noxæ. Quid autem hoc sibi uelit, paulo post exponetur.

b Ab inuentione aberant.

c Benemeriti autem isti, seu benefacti, sūt qui uicines ex equitibus ætate maximè prouecti, qui singulis annis exeunt. Quos oportet eo anno quo egrediuntur, communi consilio ex equitibus Spartanis alios aliò dimissos, nusquam moram trahere.

d Nam quum Lacedæmoniiis Tegeatas aduendi facultas hoc tempore esset.

e Typum esse & antitypum, typum uocat malleum iclum inuadi inuicentem: quem quum uicissim repellat incus, antitypum uocat, quasi uicissim feriens.

f Noxam superinditam noxæ: hac rat. id con. quòd in damnum hominis fer.

g Per simulationem hominem criminè in tentato, exil.

h Apud Thornacem Laconicæ regionis. Et tum denunt. sese par. exhibuerunt: tum etiam fabricati erat.

fecerunt, pateram abeneam labiorum tenuis frequentibus animalibus extrinsecus celatam, triginta amphorarum capacem, dono afferbant, volentes Cræsum remunerari: sed eam Sardis non pertulerunt, propter alterutram harum quæ feruntur causarum. Lacedæmonii quidem aiunt hanc pateram, dum ferretur Sardis, quum Samum appulsi essent, à Samiis fuisse interceptam: qui, cognita re, nauibus istos longis aggressi fuere. Ipsi verò Samii aiunt Lacedæmonios qui pateram portabant, serò venientes, quum audissent Cræsum captum esse cum Sardibus, illam in Samo vendidisse viris priuatis, qui eam Iunonis templo dedicauerunt: & illos qui vendidissent, Spartam reuerfos, forsitan dixisse à Samiis sibi fuisse ereptam. De patera ita res se habet. Cræsus autem elusus oraculo, aduersus Cappadociam exercitus comparabat, spe & Cyrum & potetiam Persicam euerrendi. Cui in hac apparanda expeditione occupato, Lydus quidam nomine Sandanis, & antehac pro circumspecto habitus, & ob hanc quàm dixit sententiam plus nominis apud Lydos consequutus, hunc in modum Cræso consuluit; Aduersus tales viros expeditionem parans, rex, qui coriacea subligacula, qui è corio reliquam vestem ferunt: qui non quibus uolunt cibis vescuntur, sed quos habent, utpote regionem asperam incolentes. Ad hæc potu non vini utuntur, sed aquæ: non ficos ad comedendum, ne aliud quicquam boni habentes. quibus quum nihil sit quod eripias, si viceris: sin victus fueris, animaduerte quot bona amittes. Vbi gustauerint illi nostra bona, circumsistet nos, nec abigi poterunt. Equidem diis habeo gratiam, qui non induxerunt in animum Persis vt Lydos inuaderent. Hæc loquutus, non tamen Cræsum flexit. Etenim Persis, antequam Lydos subigerent, nihil erat neque lautum neque opiparum. Porro Cappadoces à Græcis Syri nominantur: & erant hi Syri, antequam Persæ imperitarent, ditioris Medorum: tunc autem Cyro patebant. Si quidem imperium Medicum ac Lydum determinabat fluuius Halys, qui ex Armeno monte profluens, primum Cilicis, dehinc Matienos qui sunt ad dexteram, & Phrygas qui sunt ad læuam: tum boream aduersus tendens, Syros, Cappadoces, Paphlagonesque interfluit: Cappadoces à dextra, Paphlagones à sinistra perstringens. Ita flumen Halys cuncta ferè superiora Asia, à mari quod Cyprio obiectum est, ad Euxinum vsque Pontum dirimit. Est autem dorsum totius huius regionis, longitudine quinque dierum itineris viri expeditionis: itaque aduersus Cappadociam Cræsus cum exercitu profectus est, cupidus cum hanc partem soli fecundi suo adiicendi, tum vel magis, fiducia oraculorum, Cyrum vlciscendi: propter Aftyagem, Cyaxaris filium, Medorum regem, affinem suum, quæ Cyrus Cambysis filius prælio victum ceperat. Erat autem Cræso Aftyages huc in modum affinis: Apud Scythas pecuarios quum esset seditio, cetera quædam eorum secessit in terram Medicam, qua tempestate Medorum tyrannus erat Cyaxares, Phraortæ filius, Deiocis nepos. qui Scythas hos, utpote supplices, initio benigne alloquebatur ac plurimi faciebat, adeo vt pueros eis traderet imbuendos tum lingua Scythica, tum artificio arcus vtredi. Interiecto deinde tempore, quum Scythæ venatum assidue irent & semper aliquid afferrent, nonnunquam tamen contingebat vt nihil caperent. Quos ita reuertentes manibus inanibus Cyaxares (erat enim, quum ingenti tenebatur ira, peracerbus) probris insectabatur. Id illi, vt se indignum, à Cyaxare pati non ferentes, consilio habito decreuerunt vt aliquem eorum puerorum offerrent, perinde atque ferinam. idque quum obtulissent, quam celerrime se ad Halyatem Sadyatis filium Sardis conferrent. Quod & factum est. nam & Cyaxares & qui aderant conuicæ, ex his earnibus gustauerunt: & Scythæ perpetrato hoc, Halyati se supplices præbuerunt. Quos postea repositi Cyaxari (quod Halyates reddere abnuerat) bellum inter Lydos Medosque quinquennale conflatum est. Quo in bello aliquoties Medi victores extiterunt, & nocturnum quoddam prælium gesserunt. Sexto autem anno signis collatis, quum æquo Marte certaret, ita te pugna contigit vt repente dies nox efficeretur. Quam immutationem huius diei futuram Thales Milesius Ionibus prædixerat, huc ipsum annum præfinitis quo immutatio facta est. Lydi ac Medi ubi diē noctescere viderunt, à pugna destiterunt: eoque propèsius ad pacem inter se constitutam festinauerunt, autoribus conuentionis Syrenesi Cilicæ & Labyneto Babylonio: qui vt iusiurandum intercederet & reconciliatio affinitate fieret, progerarunt, decernentes ab Halyatte Arteriam filiam Aftyagi Cyaxaris filio nuptum dandam: quoniam sine vehementi necessitudine conuentiones stabiles iniri non queunt. Ineunt autem hæc gentes foedera cum cætera ritu Græcorum, tum ferièdo brachia quæ illa humeris conuicuntur, ac mutuam sanguinem

a Quum circè Samum essent.

b Subduxit se

c Cyaxares (erat enim, vt re ipsa ostendit, ira imposita asperè admodum & indignè tractauit.

d Inter pugnantem

e Tum ferièdo brachia vsquedum sanguis profuatur, ac mutuo illum delingendo, vt legatur ἀμοιβή, pro δωροδότη. Vnde τὰ κύματα, lib. 12.

B.3.

^a Itaque antea Croesus, dum secundum ipsius res essent, omnia pro viribus fecerat, cum alia excogitanda, atque ei Pythia talibus respondit,

tem Croeso hoc contigit. Erat ei filius cuius superius habui mentionem, habilis ad cetera, sed mutus. ^a ad cuius vitium emendandum Croesus pro viribus omnia fecerat, cum alia excogitando, tum vero Delphos mittendo ad oraculum sciscitantium, atque ei Pythia talibus respondit,

Lyde genus, rex multorum, valde inficre Croese,
Ne cura gnati exoptata audisse loquentis
Intra aedes vocem, sine qua potior tibi longe.
Ille die quoniam primum infelice loquetur.

Porro captis moenibus quidam Persa in Croesum sibi ignotum ut occisurus vadebat. Quem inuadentem se Croesus quum videret, tamen praesenti clade affectus devitare negligebat: nihil putans differre an percussus oppeteret mortem, an non. Id ubi filius eius mutus aspexit, timens patri, erupit in vocem, inquit, Homo, ne perimas Croesum. Atque hoc ille primum effatus, postmodum per omne vitae tempus vocalis extitit. Persae & Sardibus potiti sunt, & Croeso viuo, quum regnasset annos quatuordecim, totidemque dies fuisset obsessus, amisso magno imperio, ut ei fuerat responsum. Eum captum Persae ad Cyrum perduxerunt: quem ille vincum compedibus super ingentem quam struxerat lignorum struem imponit, circaque eum bis septem Lydorum filios: siue habens in animo primitias has alicui deo offerre, siue volens votum persolvere, siue cupidus sciendi num quis daemum liberaret Croesum, (quem religiosum esse audierat) quominus pyrae impositus vivus concremaretur. haec quidem Cyrum fecisse aiunt. Croeso autem super pyram stanti, etsi in tanta calamitate posito, tamen venisse in mentem Solonis, quod ab eo sibi nutu dei fuisset dictum, ex vivetibus beatum esse neminem. Quod dictum ubi subiit Croeso, ferunt eum ex vehementi defectioe animi victum, ingemiscens, ter Solonem nominasse: & Cyrum, quum audisset, iussisse interpretes eum percontari quemnam inuocaret. Illosque accedentes fuisse percontatos, & hunc interrogatum silentium tenuisse. Deinde quum loqui cogeretur, dixisse, *illum nominavi*, quem cum omnibus tyrannis colloqui, ego quam ingentem pecuniam praestarem. Eum non plane loquentem, rursus interrogat quidnam esset quod dixisset. Efflagitantibus atque instantibus, ^b inquit quemadmodum Solon, qui esset Atheniensis, ad ipsum a principio venisset, & intuitus omnes eius opes coram, pro nihilo duxisset. Adeo quae de ipso dixerat, ea omnia evenisse, neque haec magis de seipso quam de omni hominum genere, & de iis praesertim qui sibi ipsi beati viderentur. Haec Croeso referente, iam pyra incensa ardere extrema coepisse, & Cyrum auditis per interpretem quae Croesus dixisset, poenituisse: quum se quoque hominem esse cognosceret, qui alium hominem, qui se inferior non fuisset opibus, vivum rogo traderet. Praeterea veritum ob id poenam, ac reputantem nihil esse in rebus humanis stabile, iussisse ignem celerrime extingui iam incensum, Croesumque deponi & quae cum eo erant. Verum eos qui iussi fuerant, non potuisse amplius vim ignis superare. Ibi ferunt Lydi Croesum cognita Cyri sententiae mutatione, quum cerneret vnum quemque extinguendo deoluendoque igni incumbentem, nihil tamen profici, exclamando inuocasse Apollinem ut ipsi adesset, si quod ab eo donum illi gratum fuisset oblatum, ipsamque praesenti malo liberaret. Ita cum lacrymis Croeso deum inuocante, nimbos repente, quum serenum ac tranquillum esset, ^c contractos esse, imbrésque erupisse, ac vehementissima aqua pluisse, & rogam extinxisse. Ita Cyrum, cognito deorum cultorem ac bonum virum esse Croesum, e pyra deposuisse: atque hunc in modum interrogasse, Croese, quisnam tibi hominum persuasit ut cum exercitu inuaderes fines meos, ex amico factus hostis? Cui Croesus, Ego, inquit, rex, istud feci tuo prospecto, meo infausto fato, Graecorum deo autore, qui me ad bellum tibi inferendum impulit. Neque enim quisquam ita amens est ut bellum quam pacem praestet. nam in pace filii patres, in bello patres filios sepe iungunt. Sed ut ista fierent, daemoni cordi fuit. Haec Croesus loquutus est: quem Cyrus solum iuxta se collocavit, ac in multa sane obseruatia habebat: intuentem eum admirabatur, tam ipse quam omnis circa eum coetus. Ille cogitabundus silentium tenebat. Mox conuersus, ac cernens Persas Lydorum diripientes urbem, Vtrum debeo, inquit, rex, tibi loqui quod sentio, an tacere hoc tempore? Cyrus vero eum, quaecumque liberet, audacter proloqui iussit. Tunc ille Cyrum percontatur, ^d Quidnam, inquit, tanta frequentia properat agere? Cui Cyrus, Tuam, inquit, urbem diripit, tuasque opes absumit. Atqui (Croesus excipit) neque urbem meam diripis, neque meas opes. nihil enim mihi iam cum istis rebus est: sed tua ferunt aguntque. His verbis iniecta cura, Cyrus Croesum

^b Inquit Solonem Atheniensem olim ad ipsum venisse, & intuitum omnes eius opes, pro nihilo duxisse.

^c Concurrisse, vel ingruisse.

^d Quidnam, inquit, tanta ista turba tanto studio agit?

femotis arbitris interrogat quidnam in his quae fierent, sibi constituendum censeret. Ad quem Croesus, Quoniam me dii seruum tibi tradiderunt, iure debeo, siquid amplius animaduertero, id tibi indicare. Persae, ait, natura proterua sunt, & iude inopes. Quos si diripientes tu ac potientes magnis opibus negligis, id tibi ex hoc credibile est euenturum, ut quisque istorum plurimis opibus potietur, ita maxime in te rebellaturum, esse expectandum. Nunc igitur, si tibi placet haec quae ego dico, ita facito: Si te ad singulas portas aliquot ex tuis satellitibus custodes, qui vetent exportari opes, ut earum decimae Ioui necessarii reddantur. Ita neque tu odium illorum contrahes, vi opes eripiendo: & ipsi agnoscentes se iusta agere, non iniuri facient. Haec audiens Cyrus, maiorem in modum gauisus est tali admonitu, eaque vehementer approbavit: & iussit satellitibus id exequi quod Croesus ipsi subiecisset, his verbis eum affatus est, ^a Croese, quandoquidem & facta & dicta tua egregia viri regis sunt, pete quid muneris a me velis impraesentiarum tibi dari. Ad quem Croesus, ^b Here, inquit, sine me gratum esse erga deum Graecorum, quem ego maxime omnium veneratus sum, ut missis ad eum his vineulis pereconter nunquid ei fas sit bene de ipso merces decipere. Et Cyro interroganti quidnam id esset quod inculcasset, altius repetens omnem suum aperuit animum, redditaque sibi oracula, & praecipue donaria sua, quibus rebus fretus suscepisset aduersus Persas expeditionem. Haec contemtorando rediit rursus ad petendam veniam ista deo exprobrandi. Ad quem ridens Cyrus, Et hoc, inquit, Croese a me impetrabis, & quicquid aliud: atque id quoties tibi opus erit. Vbi haec audiuit Croesus, Delphos misit quosdam Lydos, iustos, quum ad limen templi vincula deposuissent, sciscitari deum nunquid eum punderet ob oracula quibus Croesum induxisset ad bellum Persis inferendum, tantquam Cyri potentiam euerfurum: unde tales primitiae offerrentur: compedes scilicet ostendendo. & sciscitari cum haec, tum nunquid Graecis diis foret fas, esse ingratum. Lydis illuc profectis, & haec mandata executis, Pythia fertur ita respondisse: Sortem fato destinata defugere, deo quoque est impossibile. Croesus autem quintae retro aetatis crimen luit, ^c hoc est abauit: qui quum esset satelles Heraclidarum, mulieris dolo ductus, dominum interemit: illiusque dignitate potitus est, nihil ad ipsum pertinente. Verum Apollo, quum studuerit ut haec Sardium clades liberis Croesi, non ipsi Croeso contingeret, tamen transferre fata non potuit: sed quatenus illa permiserit, annexus est, atque ei gratiam retulit, utpote dilata Sardium expugnatione tres annos. Et hoc Croesus discat, tribus annis serius quam fata destinarant, se fuisse captum. Secundo loco, quod ipsi ardenti opem tulit. Nam quod ad oraculum pertinet, haud recte Croesus conqueritur: quoniam Apollo praedixit, eum esse magnum imperium, si bellum Persis inferret, euerfurum: de qua re ipsum consultare volentem, decuerat mittere sciscitatum vtrum ipsius Apollo diceret imperium, an Cyri. Sed quod dictum erat, nec considerans, nec interrogans, sibi ipsi acceptum referat. Quod autem ultimo responso ait Apollinem dixisse de mulo, ne hoc quidem discussit. Nam mulus hic, Cyrus erat: quippe qui duobus diuersarum gentium parentibus ortus sit, generosiore matre quam patre. Nam illa quidem, Meda erat, Atyagis Medorum regis filia: hic autem, Persa, & Medis subiectus: & licet omnium infimus, tamen dominam suam in matrimonium duxit. Haec Lydis Pythia respondit, quae illi Sardis reuertit Croeso nunciarunt. Quibus auditis Croesus sua ipsius agnouit culpam esse, non dei. De Croesi igitur imperio & prima Ioniae subactione ita res se habent. Porro Croesi non haec solum quae iam diximus, sed alia quoque permulta donaria in Graecia extant: Siquidem apud Thebas Boeoticas tripus est aureus, quem illic Apollini nuncupavit Ilimenio: apud Ephesum quoque buculae aureae, atque eolunae pleraeque. Quinetiam in vestibulis templi apud Delphos clypeus visitur aureus ingens. Atque haec etiam nunc ad nostra usque tempora supererant: nonnulla tamen interciderunt. Ac vero quae apud Branchidas Milesiorum a Croeso dedicata fuerunt, pondere (quantum intelligo) aequali erant iis quae sunt Delphis. Ceterum ea quae sunt Delphis, tum etiam ad Amphiarai misit templum, haec sibi, veluti domestica bona, paternarumque facultatum primitias, diuis consecrauit. Quandoquidem caetera donaria e facultatibus erant aduersarii, impense studio, priusquam regno inauguraretur, repugnans, Pantaleontis partibus impense studebat, hunc in regni potestatem prouehere conatus. Pantaleon enim, & ipse, Halyattis filius erat, Croesi frater, at non germanus: *matres enim habebant diuersas*. Nam Croesus matre fuit Carica, Halyattis vxore: Pantaleon ex ^e Iade fuit susceptus. Quum autem tradito a patre imperio Croesus potiretur, hominem

^a Croese, quum sit rex ad bene agendum & dicendum comparatus, pete, &c.

^b Here, inquit, maxime gratum mihi feceris, si permiseris ut deum Gr. q. e. max. o. veneratus sum, missis, &c.

^c Et quicquid aliud tibi opus erit.

^d Tritanii. i. Cyris, a quo quintus erat Croesus.

Ionica.

illum qui ante sic pertinaciter sibi restitisset, in fullonis officinam pertractum in-teremit. Bona aut eiusdem iam ante diuis destinata, tunc ut diximus iis locis con-secrauit. Atque de donariis haecenus dictum sit. Porro Lydia quod scribatur nihil sane mirandum habet, prout aliarum regiones, praeter auri ramenta à Tmolio prouenientia. Vnum tamen nobis exhibet multo maximum praeter Aegyptiorum & Babylonicorum opera. Ibi enim est Halyatis Cræsi parentis sepulchrum, cuius basis è grandioribus est lapidibus: reliqua sepulchri pars, ^a aggestio est terræ. Quod sepulchrum construxisse feruntur homines ^b emptitii atque operarii, & vnà cum his adiuuantes aneilla. Cæterum ad nostram vsque ætatem in summo tumulo quinque termini stabant, quibus literæ insculptæ indicant quæ singuli elaborauerint: apparebaturque ex mensura, ancillarum opus esse maximum. Lydorum enim filiarum omnes meretricantur, atque hoc quaestu tantisper dotem colligunt, dum in-ferant: se autem ipsæmet locant. Sepulchri huius ambitus, stadiorum est sex, & duorum iugerum: latitudo, ^d iugerum tredecim. Cōfinis est eidem sepulchro lacus ingens, quem Lydi referunt esse perennem. vocatur autem Gygeus. Atque hoc quidem sic habet: Lydi legibus propemodum vtuntur Græcorum similibus, nisi quod Lydi filias suas prostituunt. Hi primi eorum quos nouimus, numum aureum ar-genteumque ad vtendum percusserunt, & primi caupones inuitoresque extiterunt. Aiunt & ipsi se ludos inuenisse qui etiamnum apud Græcos cum illis communes sunt: simul autem hæc inuenisse, & in Tyrreniam, ^e *hoc est Thusciam*, colonos deduxisse. Id quod hunc in modum accidisse referunt: Tempore Atyis, Manis regis filii, annonæ difficultatem per vniuersam Lydiam valde grassatam esse, & initio qui-dem Lydos vitam assiduis laboribus tolerasse, postea verò, quum non cessaret ma-lum, remedia quaesuisse, & alium aliud excogitasse. Tum igitur inuentum ab iisdem ^f alca tesserarumque ludum, & pilæ, cæterorumque ludorum omnium genera, præ-terquam ^g talorum. horum enim inuentionem sibi non vendicant Lydi. Porro ad famem discutendam, altera quidem dierum in totum lusibus occupatos fuisse, ne videlicet ciborum quaerendorum sollicitudine distorquerentur: altera vero à lu-sibus abstinentes, vici consueuissent. Atque hoc modo vixisse annis duodeuiginti. Vbi autem malum non remitteret, sed magis etiam sauiret, tum regem vniuersos Lydos bifariam diuisisse, ^h & hos quidem in sedibus suis permisisse, illos verò aliquò ablegasse colonos. Ac verò iis qui in sedibus suis permanerent, regem ipsam perrexisse imperare: illis autem qui deducendæ coloniarum destinati erant, filium suum præfecisse, cui nomen Tyrreno. Hos è Lydia excedentes, primum diuertisse Smyrnam: & mox fabricatis nauigiis, nimirum quibus ea quæ nauigationi accommoda vide-bantur, imponerent, ad victum sedesque quaerendas oram soluisse: donec varias na-tiones præteruecti, ad Umbros peruenissent: vbi ciuitatibus constructis, ad hunc vs-que diem habitauerint. Atque pro Lydis, propter regis filii qui eos deduxit, no-men, appellatione quoque commutata, nominatos fuisse Tyrrenos. Lydi itaque à Persis in seruitutem redacti fuerunt. Hinc iam nobis exequetur oratio, tum quif-nā fuerit Cyrus ille qui Cræsi euerit imperiū, tum quomodo Persæ Asiæ imperio potiti sint. Igitur quemadmodum quidam memorant Persarum, non qui res Cy-ri illustrare, sed prout illa se habent, referre student, ita ego conscribam: gnarus tri-farias alias esse de Cyro narrandi vias. Quum Assyrii annis quingentis viginti su-piorem Asiam obtinissent, primi Medi ab ipsis deficere cœperunt: qui cum As-syriis pro libertate præliati, strenuè se gesserunt: excussioque seruitutis iugo, in liber-tatem sese afferuerunt. Post quos & aliarum nationes idem fecerunt quod & Medi. Cæ-terum quum iam per continentem in vniuersum propriis vterentur legibus, hæc demum occasione rursus tyrannidi subiecti fuerunt. Fuit apud Medos vir sapiens, cui nomen erat Deioeces, filius Phraortis, qui quum ad tyrannidem aspiraret, hu-iusmodi quædam excogitauit. Quum Medi per vicos passim habitarent, Deioeces ^k cum ante apud suos probatus, tum magis studiosiusque æquitatem affectabat venditabatque, quod videret apud Medos vniuersos magnam quandam licentiam: fat sciens æquitati iniquitatem esse inuisam. Medi verò qui eundem habitabant vicum, inuidentes hominis mores, iudicem ipsum controuersarum sibi constituant. Hic, ut qui principatum ambiret, rectum se æquumque præbuit. Quæ quum faceret, laudem apud populares suos obtinuit haudquaquam exiguam: adeo ut hæc in-telligentes qui apud cæteros pagos habitabant, nempe Deioecem solum esse qui in-corrupte iudicaret, lati vndique affluerent quotquot prius iniquis sententias fuerat superati, ad Deioecem, & ipsi lites finiendas transferrent: postremò nulli alii hæc pro-

a Terræ aggestio
mole est.

b Circumforanei.

c Plethrorum.

d Plethrorum.

e Hetruriani.

f Tesserarum & ta-
lorum.

g Calculorum.

h Et forte legisse,
alteram quidem par-
tem ad manendum,
alteram verò ad ex-
eundum è regione. Et
partem quidem illi cui
fortitò obtigerat vt
maneret, seipsum re-
gem, migrati autem,
suum filium præfecit
se, cui nomen Tyrre-
no. Alteros porro qui
bus forte obtigerat vt
emigraret, Smyrnam
descendisse. Hic mox
&c.

i Ita autem de his
scribam vt Persæ qui-
dam narrant, qui res
Cyrus gestas verbis au-
gustiores reddere no-
lunt, sed id quod res
est dicere: gnarus tri-
plicem aliam esse de
Cyro narrandi viam.

j Ipse quum iam an-
te apud suos celebris
esset, tum verò magis
etiam quam antea iu-
sticiam sectari aggres-
sus est: quod videret
apud Medos vniuer-
sos mag. q. licentiam,
& satis sciret iuri in-
iuriam aduersari.

k Adeo vt quum
in aliis pagis intel-
lissent Deioecem so-
lum esse qui incorru-
pte iudicaret, qui pri-
us iniqua iudicia erant
experti, ad Deioecem
disceptaturi vltro ac-
currerent: postremò
nulli alii arbitriū de-
ferrent. Quum autem
in dies viderent plu-
res, vt pote q.

uinciam permitterent. Quum verò numerus accurrentium cresceret, vt pote qui intelligerent sententias iuste terminari, Deioeces, animaduertens vniuersa in se v-num incumbere, neque amplius illic confidere vbi prius ius dicere consueuerat, vo-lebat, neque omnino iudicare amplius. Siquidem non è re sua esse inquebat si to-tos dies, rebus suis domi neglectis, dirimendis aliorum litibus operam impenderet. Quum igitur rapinæ sceleræque passim per vicos multo etiam magis quam prius patrarentur, Medi habito cōcilio, de communi rerum statu colloqui cœperunt. ^a Et quantum mihi videtur, Deioeces amici ex composito in hanc sententiam loqueban-tur: Nequaquam, iniquos, hisce modis vsuri, hæc nostram regionem poterimus diu habitare. Agite igitur, constituamus nobis ipsi regem, vt videlicet ditio nostra bonis legibus administraretur, & nos, ad sua quisque opera diuertentes, nusquam im-punitate sceleratorum violemur. Quæ quum sic referrentur, persuasi Medi regibus sese subiiciunt. Continuo consultatum est quemnam regem crearent. Deioeces adeo ab omnibus commendatus, productusque in medium vt omnium suffragio rex comprobaretur. At ille iussit ædificia sibi erigi imperio digna, stupatorisque ad cu-stodiam corporis sui adiungi. ^c Huic Medi hæc præstiterunt, eique ædificia ingen-tia probèque munita extruxerunt in ea quam designauerat regione: permiserunt quoque satellites ex vniuersis Medis quos vellet, sibi deligeret. Deioeces igitur impe-rio potitus, Medos compulsi vnum oppidum condere: vt hoc vno communito exornatòque, aliorum non ita magnam curam haberent. Obsequentibus quoque hæc in re Medis, moenia construit ampla simul & valida, quæ nunc Ecbatana appel-lantur, in quibus murus vnus alteri veluti confinis erat: sic nimirum constitutis moe-nibus, ^d vt ambitus singuli alteris gradatim essent sublimiores, solisque pinnis pro-minerent. ^e Adiuuabat huc loci ipsius commoditas, vt qui collis instar esset cleuatus. Sed accessit etiam maius quiddam data opera factum. siquidem ambitus isti nu-mero erant septem contigui, in quorum postremo regia est & thesauri. Hæc moe-nia erant amplissima sint magnitudine, prorsus illum Atheniensium æquant ambi-tu. Atque singulae quidem pinnae suis atque hinc in modum distinctis fulgent coloribus. Nempe pri-mi ambitus pinnae colore sunt albicanti, secundum nigro, tertium purpureo, quarti ca-sio, quinti sandaracino: postremi verò duo, alter argentatas, alter inauratas habet pinnas. Et his quidem munimentis Deioeces se suamque regiam circumscepit, ac re-liquum populum seorsum circunquaue habitare iussit. Cæterum vniuersis hoc ornato constructis, primus Deioeces cauit necui ad regem ingredi liceret, sed per in-ternuntios cuncta transigerentur: adeo vt nec conspici regem à quoquam fas esset. ^f ad hæc, nec rideret, nec expuere (propterea quod omnibus factu deformia essent) co-ràm liceret. Hæc ideo faciunt apud regem, ne videlicet eum cernentes æquales & v-nà cum eo educati strenui & fortes, indoleant atque insidiantur: quin potius quid-dam à reliquis hominibus diuersum ipsis esse videatur, si coram ipsum non intuean-tur. Quibus quum sese Deioeces iam adornasset, atque in imperio confirmasset, in exercenda iustitia valde seuerum se præbuit. Etenim litigantes causas suas conscri-ptas intro per internuntios mittebat, quas ille decimas remittebat. Et hæc quidem in iudiciis factitabat. Cæteris autem in rebus hunc ordinem instituerat: Si quem intel-lexisset iniuriam cuiquam facere, hunc ad se ascitum, indicta pro delicti modo poena multabat: in quem vsus exploratores auctoresque per vniuersam suam ditio nem disposuerat. Deioeces igitur solam Medicam subegit nationem, eique soli impe-rauit. Cuius nationis tot numero gentes sunt, Buxæ, Paretaceni, Sruchates, Arizan-ti, Budii, Magi. Tot sunt in Media gentes. Deioce defuncto, qui annos tres & quinquaginta regnavit, filius eius Phraortes suscepit imperium. Qui solo imperio Medorum non contentus, bellum ante omnes intulit Persis, eosque primos in po-testatem Medorum redegit. Quibus nationibus potitus, valida vtraque, mox Asiam subegit, aliam indecens atque aliam inuadendo gentem: donec ad Assyrios oppu-gnandos peruenit, ad eos inquam Assyrios qui Ninum incolebant, quondam om-nium principes, sed tunc à fociis per defectionem desertos: alioqui per se bene ha-bentes. Aduersus hos expeditione suscepta Phraortes, secundo ac vicefimo quàm regno potitus est anno, cum pleraque exercitus parte periit. Post obitum eius, Cyaxares filius, Deioeces nepos successit: qui dicitur multo maioribus suis fortior fuisse, & primus Asiaticos populos ^g in prouincias distinxisse, primusque in suum quosque ordinem distribuisse, hastatos, equites, sagittarios: quum prius omnia ^h pro-miscua fuissent atque implicita. Hic est qui cum Lydis bellum gessit: quo tempore in ipsa pugna dies in noctem est conuersus: quique tota supra Halyn flumen Asia

a Hic (vt ego qui-
dem existimo) Deio-
ces amici bellissimi
sermonem sunt exor-
si. Enimvero (inque-
bant) si pergamus his
moribus viuere, hæc
nostram regionem diu
non poterimus inco-
lere.

b Et nos res no-
stras agamus, neque
malè agendi licentia
nostris sedibus pella-
mur. His verbis per-
suasi Medi regio im-
perio se subiicere, sta-
tim cōsultant quem-
nam regem creent.
Tum Deioeces ab o-
mnibus nominari &
prædicari, adeo vt o-
mnium tandem suf-
fragio rex approba-
retur.

c Hæc in eius gra-
tiam Medi fecerunt,
eique, &c.

d Ita vt ambitus al-
ter alterum amplecta-
tur.

e Adiuuante ipso lo-
ci situ, vt qui collis ef-
set. Sed accessit maior
etiam ars & industria,
factis septem ambitu-
bus inter se contiguis,
in quorum post. re-
gia est & thesauri. Eo-
rum autem amplissi-
mus magnitudine pi-
ninus circuitum A-
thenarum exæquat.
Suntque primi ambi-
tus pinnae albæ: secun-
di, nigrae: tertii, puni-
cæ: quarti, cæruleæ:
quinti, sandaracinae.

f Præterea ne ride-
re coram vel excrea-
re in quoquam hone-
stum haberetur. Et
hæc à Medis apud re-
gem obseruantur, ne
videlicet, &c.

g In turmas docu-
rasset.

h Promiscuè fuif-
sent confusa.

sibi conciliata, collectis suis omnibus, copias duxit aduersus Ninum, simul & patrem ulturus, & ciuitatē ipse euerurus. Ipsi porro, Assyriis prælio superatis, Ninum obsidēti ingruit ingens Scytharum exercitus, duce Scytharum rege Madye Prothya filio: qui Cimmericis ex Europa eiectis in Asiam eruperunt: & dum illos fugientes persequuntur, ita in Mediam penetrarunt. Est autem à lacu Mæotide ad Phasim vsque & Colchos, expedito viatori iter triginta dierum: è Colchis verò non ita longo itinere perueniri potest in Mediam: sed vna duntaxat natio interiecta est, Sapires: quos vbi transferis, continuo occurrit Media. Scythæ tamen hac non irruerunt, sed alia via superiore & multo longiore deflecentes, Caucaſo monte ad dextram relicto. Hic Medi cum Scythis congressi, prælioque fusi, Asiæ imperium amiserunt. Porro Scythæ vniuersa Asia potiti, hinc rectà in Aegyptum contendunt. Quibus iam Syriam Palæstinam ingressis Pſammitichus occurrens Aegypti rex, muneribus precibusque effecit ne ulterius progredierentur. Scythæ, vbi retrocedentes in vrbe essent Palæstinæ Aſcalone, bonæque parte Scytharum nullam iniuriam inferente, pauci aliquot relicti Veneris Vranæ fanum depeccularunt, inter cætera (quantum equidem scio) huius deæ fana vetustissimum. Siquidem quæ in Cypro est eiusdem deæ ædes, ex hac prodiit: id quod ipsi etiam Cyprii referunt. Quinetiam illud apud Cythera delubrum Phœnices ex hac Syriæ regione orti condiderunt. Ac verò dea ipsa templi spoliatoribus eorumque posteris morbum immisit fœmineum: quemadmodum & ipsi fatentur Scythæ, se videlicet illo morbo ob id laborare. ^b & videre licet apud Scythas hunc morbum curantes, quos enareas appellant Scythæ. Postquam verò iam viginuocto annis Asiæ imperium Scythæ obtinuisſent, omniæque iam penè ex negligentia licentiæque depopulata essent (nam præter tributum exactiōnesque, diripiebant, extorquebantque à quibuslibet quæcunque possidebant) tandem horum potiorem partem Cyaxares atque Medi hospitio acceptam inebriatamque interemerunt. Et sic quidem Medi recuperarunt imperium, receptis iis quibus prius potiebantur, & Ninum expugnauerunt. Vt autem ceperint, in aliis mox scriptis indicabo. Assyriōsque, excepta Babylonica quapiam portione, subegerunt. Post hæc Cyaxares, vbi quadraginta annis ^c vnà cum Scythis imperasset, vita functus est. Cuius regnum suscepit Aſtyages filius. Hic filiam sustulit, appellauitque eam Mandanem. Quæ visa est ei per quietem tantum vrinæ fundere vt omnem ipsius vrbe oppleret, atque vniuersam Asiam inundaret. Quod somnium quum Magis somniorum interpretibus exposuisset, conterritus est, singula quæque ab illis edoctus. Ideoque visum hoc reformidans, Mandanem iam viro maturam, nulli Medorum qui ea dignus esset, tradendam statuit, sed Persæ cuidam nomine Cambyſi, quem compertum habebat familia quidem bona ortum, cæterum ingenio sedato, ^d gerentemque se multo infra mediocriter Medi alicuius conditionem. Eodem quo Cambyſi collocauerat filiam anno, visionem alteram vidit: videbatur ei ex genitalibus filia vitis enasci quæ omnem occuparet Asiam. Quod visum quum retulisset ad interpretes somniorum, filiam iam prægnantem & partui vicinam ex Persis accersit, eique, quum venisset, custodiam apponit, volens quod illa peperisset interimere. Etenim Magi somniorum interpretes visionem illam portendere dicebant Aſtyagi, prolem filia pro ipso regnaturam. Hoc igitur obseruans Aſtyages, vbi genitus est Cyrus, adſcito Harpago familiari suo, & inter Medos fidissimo, atque omnium rerum suarum procuratori, hæc inquit, Harpage, negocium quod tibi iniūgo caue prætermittas, aut villo modo exequi superſedeas: ^e neue committas vt alijs præponendo, postea tibi ipsi perniciem crees. Capito quem Mandane peperit puerum, in domumque tuam ferto, atque occidito: postmodum quoquo modo voles ipse sepelito. Cui respondit ille, Neque aliàs vnquam rex huic viro rem iniunxisti ingrati, & in posterum dabimus operam nequid in te delinquamus. Quod si tibi cordi est hoc ita fieri, ^f mea interest id industriè exequi. Hæc quum respondiſſet Harpagus, eique ^g puer traditus esset ornatus ad necem, contulit se domum flens: adiensque vxorem, refert omnem habitum secum ab Aſtyage sermonem. Ad quem vxor, Quid igitur, inquit, facere tibi in animo est? Ego verò (respondet vir) quanquam Aſtyages mandauit, etiamsi desipiet, peiusque insaniet quàm nunc insanit, non tamen eius voluntati parebo, neque ad hanc necem obsequar: idque multis de causis, tum quod puer ipse mihi cognatus est, tum quod Aſtyages grandis natu est, & virili prole orbus: quo defuncto, si tyrannis ad eius peruentura est filiam, cuius nunc filium per me interimit, quid aliud restat hinc mihi quàm periculum maximum? Enimuero securitatis meæ causa ex-

^a Scythæ verò regredientes, quum in vrbe Syria Aſcalonem perueniſſent, plerisque nullo illato dano prætergressis, pauci aliquot rel. Ven. Vranæ fanum spoliarunt, omnium (quantum quidem intelligo) huius deæ templorum vetustissimum.

^b Et ab iis qui in Scythiam veniunt, eo morbo affectos conspici: quos Scythæ ipsi enareas id est execrabiles, seu execrationi obnoxios, appellant. Itaque octo & viginti annos Scythæ imperium Asiæ tenuerunt, quo tempore omnia iniuriōse & superbè imperitando vastarunt. Siquid præter tributa, tantum à singulis exigebant quantum vis imposuissent: & tributis non contenti, singulorum etiam bona passim prædabantur. Pleroque igitur ipsorum Cyaxares & Medi hospitio acceptos & inebriatos interemerunt. Et hoc modo recepto imperio, iis quæ prius obtinebant sunt potiti, & Ninum ceperunt. Quomodo autem ceperint, & Assyrios (excepta Babylonia) sibi subiecerint, alibi declarabo.

^c Cōprehensio Scytharum imperio, regnasset.

^d Et quem ipse infra mediocriter conditionis Medos duceret e Neque me decipito, & ne aliis ad hoc agendum delectis, tandem tibi ipse malum crees.

^e Meum est.

^f Puerulus cum ornatu traditus esset ad necem.

pedit hunc puerum interire, sed per aliquem ipsius Aſtyagis, non per aliquem meorum. Hæc loquutus, euestigio nunciat ad bubulcum Aſtyagis, quem norat ^a pascuorum maximè idoneorum, & montium feris frequentissimorum esse gnarissimum, cui nomen erat Mitradates: cuius contubernalis & eadem conferua erat, nomine Cyno Græca lingua, id est canis, Medica, Spaco. nam canem Medi spaco appellant. Locus vbi boum pascua ille habebat, montium radices erant, ad vêtum boream Ecbatanorum, & ad pontum Euxinum. Hoc enim tractu ad Sapires vergente, Media valde montosa est & edita, ac nemoribus frequens, reliqua verò tota admodum plana. Hic itaque accersitus, prope quum venisset, inquit ad eum Harpagus, Iubet te Aſtyages hunc capere infantem, quem in desertissimo montium exponas, vt celerrimè pereat. & hæc vt tibi dicerem mihi iniunxit: & nisi hunc intererem, sed aliquo pacto seruaeris, ^b pessimo exitio te occubiturum. cui expositioni infantis inspector ego præpositus sum. Hæc vbi audiuit bubulcus, sumpto infante, rediit quæ venerat ^c ad bouile suum. Ei, dum in vrbe abiit, vxor sua, quæ erat prægnans, per totam diem parturiens, è voluntate dæmonis enixa est filium. Absente marito vtrique mutua tenebantur sollicitudine: hic quidem vxori parturienti metuens, illa vicissim marito timens, propterea quod præter consuetudinem ab Harpago accersitus esset. Vbi autem reuersus affuit, eum vxor, vt pote ex improviso cernens, prior interrogauit quid ita studiose ipsum Harpagus accersisset. Cui ille, Vxor, inquit, vbi in vrbe veni, & vidi & audiui ^d quod nec visum oportuit nec agi circa dominos nostros. Harpago domus omnis lucu tenebatur: in quam ego perterrefactus simulatque introii, video puerulum in medio positum, palpitantem vagientemque, auro ac versicolori veste ornatum. Eum Harpagus, vbi me vidit, iussit celerrimè sumere, atque exponendum asportare in montem quam maximè feris abundantem: dicens Aſtyagem esse qui hæc mihi iniungeret: magnopere minatus, nisi ea facerem. Ego acceptum puerum attuli, ratus alicuius illum domesticorum esse, non autem illius generis. Admirabar tamen quod viderem auro vestibusque ornatum: præterea quod planctus manifestus fiebat in Harpago domo. ^e Atqui inter viam, ex omni oratione famuli qui me extra vrbe deduxit, mihi que infantem tradidit, percepi eum Mandanes Aſtyagis natæ & Cambyſis Cyro geniti esse filium, & ab Aſtyage iussu interfici. atque is hic est. Hæc loquens bubulcus, puerum detectum ostendit: quem illa intuta procerum ac speciosum, genua viri cum lacrymis amplexa, obsecrat nequa ratione puerum exponat. Hic negare aliter ista fieri posse: superuenturos enim ab Harpago speculatores ad rem explorandam: seque, nisi id exequatur, miserimè periturum. Mulier vbi id viro non persuadet, ^f Quandoquidem, inquit, te nequeo inducere, quod secundum est facto, si modò necessitas prorsus est aspici puerum dum exponitur. Quoniam ego quoque peperi, peperi autem mortuum: ablatum hunc expone, & istum ex Aſtyagis filia, tanquam ex nobis genitum alamus. Ita neque tu iniurius in dominos esse deprehenderis, neque nobis malè consuluerimus. Nam & hic qui obiit, regale sepulchrum nanciscetur, & iste qui superest, animam non amitter. Sanequam commodè visa est bubulco mulier loqui pro præſenti conditione: atque ita continuo fecit. Igitur quem necaturus attulerat, eum vxori tradidit: suum autem, qui mortuus erat, acceptum, collocavit in eo vase in quo alterum portauerat. Omnique alterius pueri cultu ornatum, in desertissimo monte exposuit. ^h Ideoque post pueri expositionem, relicto quodam pecuariorum pro se illic vicario, in vrbe se contulit, & ad domum Harpago: atque sese paratum illi ostendere pueri cadauer. Harpagus, missis suorum satellitum fidelissimis, rem per eos inspexit, ac bubulci filium sepeliuit. Et hic quidem infans humatus est. Alterum verò qui postea Cyrus appellatus est, vxor bubulci sibi sumptum, educauit, imposito illi alio quopiam ac non Cyri nomine. Qui posteaquam decennis fuit, eum res ista quæ illi contigit, palam fecit: ludebat in pago vbi armenta illa erant, & ludebat cum æqualibus in via: quem inter ludendum cæteri pueri quum pro rege sibi elegissent, cognominatum bubulci filium, ⁱ ipse eos munis distinguebat: vt alii domorum structores essent: alii, vt satellites: alii, vt oculi regis essent: alii, vt mandatorum renunciator, tanquam suum singulis munus assignans. Horum puerorum quidam collusor Artembaris filius erat, viri inter Medos clari, quem Cyrus, quod imperata non fecisset, iussit ab aliis pueris comprehendere: & quum illi paruissent, multis verberibus affecit. Quæ puer tanquam se indigna passus, iniquissimo animo ferens, vbi primum dimissus est, in vrbe ad patrem perrexit, & quæ à Cyro pertulisset deplorauit: non tamen Cyrum nominans (non-

^a Pascua & montes feris oppletos quæ opportunissimè incolere.

^b Fore vt pessimo supplicio te interficiat. Expositum autem intruisti sum iussus.

^c Ad casam suam. Huic porro etiam vxor quæ per totū diem parturierat, tunc forte numinis voluntate filium pepererat, dum ipse in vrbe profici sceretur: erantque alter de altero solliciti.

^d Quod vtinā neque vidissem, neque vnquam dominis nostris eueniat.

^e Nunquam enim cogitarem ex eo genere esse.

^f Cæterum in viam totam ex ministro intellexi, qui mihi extra vrbe deducto puerulum in manu tradidit: filium esse videlicet Mandanes Aſtyagis filia, & Cambyſis Cyri filii: & Aſtyagem iubere illum interfici. Nunc igitur hic est.

^g Secundò hæc dixit, Quandoquidem, igitur tibi non possum persuadere vt exponas, tu saltem hoc facitrosi quidem omnino necesse est expositum cerni.

^h Tertio verò die quum puer expositus fuerat.

ⁱ Ipse quibusdam eorum præcipiebat vt domorum sit.

dum enim eius hoc erat nomen) sed filium bubulci Aftyagis. Artembares, ut erat ira percitus, ad Aftyagem, ducens filium secum, contendit: & rem intolerandam passum esse inquit, eiusque humeros ostendens, Siccine indignè, ait, accipimur, rex, a filio bubulci serui tui? Audiens hæc atque cernens Aftyages, volens Artembaris honoris gratia vlcisci puerum, iussit accersi bubulcum & filium. Qui quum ambo adfuissent, intuens in Cyrum Aftyages, Tunc, inquit, hoc tali patre genitus, ausus es huius filium, viri apud me primarii, tam indignis concidere verbis? Cui ille, Istud, inquit, herc, huic ego iure feci, pueri enim pagani, quorum hic vnus erat, me regem suum ludentes constituerant: quippe qui videbar eis ad hoc maximè esse idoneus. At iste, quum ceteri pueri iussis obtemperarent, audiens dicto esse nolebat, ac me nihili faciebat: propter quod poenas dedit. Quod si ego propterea villo malo sum dignus, hinc tibi prælo sum. Hæc loquente puero, subiit Aftyagi agnitio eius, visaque est figura oris referre ac representare ipsum, & gestus esse liberalior, & tempus expositionis cum pueri ætate congruere. His percussus Aftyages, aliquandiu sine voce mansit. vixque tandem ad se reuersus, volens à se Artembarem dimittere, b vt bubulcum submotis arbitris rimaretur, Ego, inquit, Artembares, efficiam vt filius quoque tuus ob hoc nihil conqueri possit. Dimisso igitur Artembare, & eius iussu per famulos Cyro introducto, bubulcum (qui solus erat relictus) percontatur vnde puerum accepisset, quisue ei tradidisset. Ille ex se genitum respondere, & genitricem eius apud se esse. Aftyages dicere, non bene sibi illum consulere qui cuperet ad ingentes deuenire necessitates. Simulque hæc dicens, satellitibus inuuit vt caperet ipsum. Hic autem ad necessitates reductus, ita demum rem patefecit: ab initioque exorsus, vera referendo, descendit ad preces & ad petendam sibi veniam. d Bubulco veritatem eloquuto, Aftyages pauciora iam verba fecit: sed Harpagum, cui valde succensebat, vocari à satellitibus iussit. Quem, vbi adfuit, percontatur Aftyages, Harpago, qua nece interemisti quem tibi tradidi puerum? è filia mea genitum? Harpagus (vt vidit pastorem interesse) noluit tergiversari mendacior, ne argumentis conuinceretur: sed ita respondit, Ego, posteaquam infantem accepi, rex, cogitavi quo pacto ex animi tui sententia facerem: & tamè, quum apud te innoxius exiissem, ne formem aut filia tua aut tibi ipsi carnifex, eoque ita statui agendum: Accersito huic bubulco infantem tradidi, inquit, te esse qui iuberis illum interfici. In quo dicendo mentitus non sum. tu enim ita præceperas. f Atque huic, dum puerum trado ex tuo præcepto, iussi exponeret in deserto monte, peritarèt; in eo obseruando tantisper dum expirasset: comminatus isti extrema quæque nisi hæc effecta reddidisset. Vbi hic fecit imperata, & infans obiit, missis euntium horum fidissimis, rem cognoui, & per eisdem mortuum sepeliui. Ita res habet, rex: atque hac morte defunctus est puer. Et Harpagus quidem directam habuit orationem. Aftyages autem dissimulata qua illi insensu erat causa, ob id quod contigerat, primum rem ei enarrat quemadmodum ipse ex bubulco audierat: deinde ea narrata, eò deuenit vt diceret, Quod puer viuuit, & quod accidit, bene habet. De eo enim, inquit, quod in hunc puerum factum erat, valde laborabam, & à filia mea insimulatus, haud leuiter ferebam. Igitur in bonum conuerfa fortuna, tum filium tuum mitte ad puerum hunc qui recens venit: tum verò ad coenam mihi adesto, siquidem constitui pro recepto filio diis quibus honor hic conuenit, sacrificare. Harpagus, quum hæc audisset, adorato rege, ac sibi maiorem in modum gratulatus quòd peccatum suum commodè celsisset, & propter sortem prosperam ad conuiuium vocaretur, domum abiit. Quam ingressus, properanter filium qui ipsi vnicus erat, tredecim circiter natum annos, mittit domum Aftyagis, iubens exequi quæcunque ille imperaret. Ipse gestiens, quid sibi successisset vxori exponit. Eius porro filium, vbi aduenit, Aftyages iugulatum & in frustra concisum partim torruit, partim elixauit, & probè conditum, paratum habuit. Dehinc sub horam coenæ, postquam adfuerunt cum ceteri conuiuæ, tum verò Harpagus, conuiuus quidem aliis atque ipsi Aftyagi mensæ appositæ sunt ouilla refertæ carne: Harpago autem, præter caput & manus extremas ac pedes, reliquis filii sui partibus, nam illa in canistro operata, separatim reposita erant. Eum autem, postquam satis depastum illo cibo putauit Aftyages, interrogat nunquid sit illis oblectatus epulis. Se verò valde oblectatum, dicenti Harpago, ii quibus negocium erat datum, adferunt caput filii cum extremis manibus ac pedibus reatum: & adstantes iubent detegere, ac sumere quod vellet ex eis. Harpagus obtemperans, vbi detexit, cernit reliquias filii, non tamen eo spectaculo cõsternatus est, h sed apud seipsum mansit. Et percontanti Aftyagi nunquid agnosceret cuius feræ carne pastus esset, se agno-

a A serui tui, & quidem bubulci, filio?

b Vt de bubulco seorsum accepto quaestione haberet, Ego, &c.

c Ac si vltro vellet in maximas angustias sese dare.

d Aftyages bubulci veritatem eloquuti non magnam rationem habuit: sed Harp.

e Et tamen, quum in te nihil peccassem, neque filia tua, neque tibi ipsi essem carnifex.

f Tradidi igitur isti hoc modo: addito mandato vt eum expon.

g Simplicem.

h Sed mentis compos fuit.

scere respondit: sibi que quicquid rex ageret, placere. Hoc reddito responso, receptisque reliquiis carniis, domum abiit, eas (vt ego opinor) illinc collectas humaturus. Et Harpagum quidem hac vltione Aftyages prosequutus est. De Cyro autem deliberans, eisdem ex Magis accersuit qui fuerant ipsius somnium sic interpretati. Postquam venerunt, sciscitatur eos a quid censeant de visione sibi agendum. Illi necessario fore inquit vt puer, si superstes esset, nec hæcenus periisset, regnaret. Atqui puer & viuus & incolumis est, (Aftyages excipit) & quum ipsum ruri agentem pueri eius pagi, regem delegissent, quæ faciunt qui reuera sunt reges, ea omnia hic fecit. Nam satellitibus, iamitoribus, internunciis, ac ceteris muniis institutis, imperium exercuit: quæ vobis quonam videntur spectare? Si superest puer (Magi respondent) atque regnauit nulla ex prouidentia, confidito ob id, ac bono sis animo, iam non eum regnaturum iterum. Nam quædam vaticinationes nostræ in exigua reciderunt, & velut insomnia in imbecillum quiddam tandem redactæ sunt. Ego (inquit Aftyages respondens) istius vestra, Magi, ferè sum sententia, me somnio esse defunctum, puero iam rege nominato, nihilque mihi amplius eum esse reformidandum. Vos tamen probè considerantes, quæ nam futura sint & meæ domui & vobis tutissima consulite. Ad hæc Magi, Nostra etiam, rex, (inquiunt) magni interest, tuum stare principatum: quæ si immutetur, & ad hunc puerum qui Persa est transeat, nos quoque qui Medi sumus, in seruitutem redigemur apud Persas, & extranei nullius erimus pretii: te verò regnante, cuius populares sumus, tum ex parte imperamus, tum magnos apud te honores obtinemus. Quo magis per nos & tibi & regno tuo prospiciendum est: & nunc, siquid cerneremus quod timendum esset, tibi aperiremus: verum quum in rem friuolam nunc euaserit somnium, & ipsi confidimus, & te itidem confidere iubemus, & hunc ablegare puerum ab oculis tuis in Persidem ad parentes. His auditis Aftyages gauisus est: accitòque Cyro hæc inquit, Fili, quum ego propter quandam haud sanam somnii visionem in te fuisset iniurius, tuo tamen ipsius fato superstes es. Nunc itaque letus ad Persas ito cum iis quos ad te deducendum mittam. Eò perueniens, parentes tuos offendes: patrem, non qualis est Mi tradates bubulcus, & matrem, non qualis est vxor eius. Hæc loquutus Aftyages Cyrum dimittit. Quem ad domum Cambysis reuersum, acceperunt sui parentes, & ad dita re vehementer amplexati sunt, vt quem statim mortem obiisse crediderant. Sciscitabantur igitur quonam modo superstes esset. Hic se verò ait eos antea non nouisse, & ob id maximè errasse. Inter viam tamen omnè suum infortunium audiisse, credidisse enim se bubulci Aftyagis esse filium: verum in illo itinere omnem rem gestam, ab iis qui ipsum deduxerant accepisse. Commemorabat autem se ab vxore bubulci fuisse educatum, semper eam laudibus prosequens, ita vt in omni eius sermone esset Cyno. Quod nomen accipientes eius parentes, vt magis diuinitus videretur Persis filius suus fuisse seruatus, diuulgarunt à cane Cyrum, quum esset expositus, fuisse educatum. vnde hæc fabula emanauit. Vbi Cyrus in virilem adoleuit ætatem, & inter æquales virilissimus euasit & idem dilectissimus, constituit Harpagus ad eum dona mittere, Aftyagis vlciscendi cupidus. Nam per sese, qui priuatus esset, non videbat futuram de Aftyage vindictam: sed Cyrum cernens adultum, cuius casus suis assimilabat, sibi socium comparabat. Præterea verò hæc ab eo facta erant. Quum esset acerbus Aftyages in Medos, Harpagus singulis quibusque eorum se insinuans primoribus, persuadebat oportere Aftyagem à regno summo ueri, Cyro delecto. Harpagus, his transactis ac paratis, ita demum volens Cyro apud Persas agenti suam aperire sententiam, quum aliter non posset, vt pote itineribus custoditis, huiusmodi rem comminiscitur. h Exenterato quem solerter obtinuerat lepore, vt nihil omnino rescinderetur, indidit libellum in quo quæ libuit conscripserat: resutòque vtre, lepore vnà cū rebus tradidit venatori cuidam suorum domestico rû fidissimo: misitque ad Persas, præcipiens suo ore, quum daret leporem, Cyro diceret vt ipse suis manibus aperiret, idque sine arbitris faceret. Hæc exequuto nuncio, Cyrus acceptum leporem aperuit, inuentumque libellum qui in eo inerat, legit, in hæc verba: Fili Cambysis, quem dii respiciunt (nam aliter nunquam in tantum fortunæ peruenisses) vlciscere nunc Aftyagem tuæ necis autorem. quoniam ex huius tu quidem studio perieras, deorum tamè beneficio & meo superstes es. Quæ omnia quemadmodum circa te gesta sunt, opinor te olim iam resciuisse: & item, qualia ego ab Aftyage passus sim quòd te non occidisses, sed bubulco tradidisses. Nunc, si mihi auscultare vis, omni tu cui Aftyages imperat regioni imperabis. Quæ enim Persis vt deficiant persuaseris, expeditionem aduersus Medos suscipe: vt pote ad vo-

a Quomodo sibi visum illud esset interpretari. Illi idè responsum reddiderunt quod antea, oportere puerum regnare, si superstes esset, nec prius obiisset. Atqui, &c.

b Non de industria & absque villo cõsilio, confid.

c Et quæ ex insomniis pendet, prorsus ad leue quidpiam deueniunt.

d Hic esse somnii exitum, puero, &c.

e Alioqui enim alienatus, ad hunc puerum qui Persa est, detineret: ac tum nos qui Medi sumus, in seruitutem redigemur, nulliusque pretii essemus apud Persas, vt pote extranei. At perma nente rege, cuius pop.

f Et in maximo errore versatum fuisse.

g Ei instabat Harpagus, dona mittere, vel, Eius studiosus erat.

h Quum leporem arte composuisset, eiusque ventrem rescidisset, nihil lacerado, indidit libellum.

i Vel, Præcipiens vt quum leporem Cyro daret, suo ore diceret, &c. Vel, Cyrum admoneret etiam ut, &c.

tum tibi re successura, siue ego dux ab Astyage ad tibi occurrédum creatus fuero, siue alius quispiam Medorum illustrium. Horum enim primi quique ab illo ad te deficientes, Astyagem conabuntur euertere. Tanquam igitur cuncta tibi sint hic in expedito, ista exequere sine mora: Cyrus, his auditis, considerabat quonam solerissimo modo Persas induceret ad rebellandum. Cogitando tandem comperit hunc esse appositum, ut ita faceret: Scripto libello de iis quæ volebat, ecclium Persarum coegit. Deinde resignato libello atque lecto, ducem se inquit Persarum ab Astyage esse designatum. Ethunc Persæ, ait, edico vobis ut præsto mihi sitis cum singulis falcibus. Hoc Cyrus Persis præcepit: quorum copula sunt genera. Eorum quædam Cyrus congregauit, & à Medis ad efficiendum induxit; ^a sub quibus alia omnia. Ea autem hæc sunt, Arctææ, Persæ, Pasargadæ, Meraphii, Masii. Sed horum Pasargadæ sunt præstantissimi, in quibus & Achæmenidarum ^b cognatio est, vnde reges Persidæ sunt oriundi. Alii Persæ hi sunt, Panthelæi, Derusiæi, Germani: atque hi omnes, aratores. Alii verò, pecuarii; Dai, Mardi, Drotici, Sagarii. Vbi cuncti ad fuerunt habentes quod eis erat præceptum, ibi Cyrus iubet locum quandam dumosum (erat in Perside is locus circiter decem & octo aut viginti stadiorum) totum detergant intra diem. Quo labore perfunctis Persis, iterum præcipit in postero diem ut laui adfint. Interim coactos in vnum caprarum, ouium, bouum greges patris sui macat atque apparat, tanquam Persarum exercitum accepturus vnoque ac cibariis quam lautissimis. Postero die vbi conuenerunt Persæ, iubet eos discumbere in prato atque epulari. Deinde conatos interrogat vtrum pridianam an præsentem conditionem præoptarent. Illis respondentibus, multum esse inter hæc duo intervalli: pridianam enim omnia mala habuisse, præsentem verò omnia bona habere: excepit Cyrus, & omnem rem denuauit, inquit, Viri Persæ, ita res vestrae habent: volentibus vobis mihi obtemperare, & hæc & alia infinita commoda aderunt sine vilo seruitutis labore: nolentibus verò, innumerabiles quales hæsternæ ærumnæ. Nunc itaque obtemperando mihi, efficiamini liberi. nam & diuina quadam sorte ipse genitus hæc bona videor in manus vestras esse allaturus, & vos non arbitror inferiores esse Medis cum in aliis, tum verò in bellicis rebus. Quæ quum ita sint, rebellate quamprimum ab Astyage: Persæ, ut qui iam pridem ^d dedignarentur parere Medis, nacti ^e præsidem, libenter se in libertatem vindicarunt. Hæc moliri Cyrum Astyages quum accepisset, misso nuncio accersit. Iste nuntium iubet renunciare, se prius illuc venturum quam Astyages ipse velit. His auditis, Astyages Medos cunctos armat, hisque ^f aduerso numine Harpagum præficit, oblitus eorum quæ illi fecisset. Comparato exercitu, vbi Medorum copia ^g eum Persicis prælium conseruerunt, quicumque eorum, ^h sermonis Harpago erant expertes, præliabantur: qui verò participes, ad Persas transibant. Plerique de industria ignauiter agebāt, fugamque faciebant. Dilapsus turtiter Medico exercitu, Astyages vtrimum rem cognouit, imitans Cyro, inquit, Ne sic quidem Cyrus gaudebit. Hactenus loquutus, ante omnia eos magos somniorum interpretes qui suassent ipsi Cyrum dimittendum, patibulis affigit. Deinde reliquos Medorum qui in vrbe erant, adulescentes pariter & senes armat. Quibus eductis, eum Persis confligens fugatur: viuusque capitur, amissis quos eduxerat Medis. Ei captiuo astans Harpagus insultauit, eumque dicitur laceffuit, cum alia quæ homini dolerent, dicens, tum verò percontando eum de coena sua in qua ille ipsum carnibus filii pauisset: quoniam regnum eius ad seruitutem decidisset. Eum intuens Astyages vicissim interrogat nunquid ^k ipse foret Cyri opus. Harpagus suum verò esse dicere: idque merito, quoniam ipse ad Cyrum scripserat. ^l Tum Astyages eum improuidissimum atque iniquissimum omnium hominum compellauit. Improuidissimum quidem, quod, si facultas ei aderat ut rex efficeretur, alteri tribuerit imperium, si modò illa per ipsum gesta essent: iniquissimum verò, quod coenam causa Medos in seruitutem redegerat. Si enim oportebat omnino eum comparare alteri regnum, nec sibi habere, facius futurum fuisse Medorum: alicui id bonum comparare quam Persarum. Nunc Medos qui huius peccati affines non extitissent, ex dominis factos esse seruos: & Persas qui fuissent hactenus serui, nunc dominos effectos esse Medorum. Hunc in modum Astyages, quum quinque & triginta regnasset annos, regno amotus est: ob cuius aserbitatem Medi subiecti fuere Persis centum ac duodeviginti annos, omni supra Halym fluiuium Asiæ dominati, excepto tempore quo Scythæ regnauerunt. Idem sequentibus temporibus, quum horum factorum poeniteret, à Dario defecerunt: sed prælo victi, iterum subacti sunt, Persæ que qui tunc cum Cyro aduersus Astyagem

^a Sunt autem hæc, à quibus alii omnes dependent.
^b Tribus

^c discrimini

^d Grauius ferrè.
^e Ducem.

^f Tanquam diuinitus mente captus, Harp.

^g Cum Persicis iudæ fuerunt. vel, Persicis occurrerunt.

^h Propositum Harpago ignorabat, præliabantur: cæcè ad Pers.

ⁱ Quod esset illius seruitus pro regno. Id est, Quod propter illud ex rege seruus factus esset.

^k Sibi vindicaret, Cy.

^l Tū Astyages demonstrare cepit illum omnium hominum & stultissimum esse & iniquissimum. Stultissimum quidem, quod quum ipsi liceret regem esse (si modò per ipsum res ea gesta esset) alteri imperium tribuisset: iniquissimum, &c.

Astyagem rebellauerunt, deinceps Asiæ imperitauerunt. Cyrus nullo alio malo efficiens Astyagem, penes se habuit quoad vita excessit. Ita Cyrus genitus educatusque, regno potitus est. Et mox Croesum iniuriæ illatorem subegit, quemadmodum à me superius commemoratum est. Quo subacto, ita omnem Asiam adeptus est. Porro ritus quibus vtuntur Persæ, tales esse comperi. Neque statuas, neque templa, neque aras extruere consuetudo est, quinimo hoc facientibus infamiae tribuere. ob id (vt mea fert opinio) quod non, quemadmodum Græci, sentiunt deos ex hominibus esse ortos. Moris habent, editissimis quibusque consensu motibus, Ioui hostias immolare, omnem gyrū cæli Iouem appellantes. Soli lunæque sacrificant, & telluri, igni, aquæ atque ventis: hisque solis sacra faciunt iam inde ab initio. ^a Vranie quoque sacrificant, sic nimirum ab Assyriis Arabibusque edocti. Vocant autem Assyrii Venerem Mylittam, Arabes eandem Alittam appellat, Persæ Metram. Sacrorum autem ritum circa hosce iam dictos deos huiusmodi quondam instituerunt. Persæ quippe sacrificaturi, nec aras erigunt, neque ignem incendunt profus: sed neque libamentis vtuntur, aut tibus, infulsis, aut molis: verum, vt quisque diuis hinc sacra facere statuit, in locum mundum victimam sistens, deum illū implorat, myrro maxime cinctam gestans tiam. ^b Sacrificas autem, non pro se solo priuatimque vota nūcupat, sed cōmuniter vniuersis Persis bene precatur. in primis quidē regibus quoniam, inter Persas omnes idē quoque cōprehenditur. Vbi verò iam in minutas portunculac mēbratimque hostia cōsedit, carnibus elixis herbā susternit quam molissimam, maxime trifoliū. Huic impositis carnibus, Magus astans theogoniam accinit. siquidem hæc illi dicitur esse incantationē efficacissimam. Citraque Magū nullum illis sit legitimum sacrificium. Mox sacrificis sublatis carnibus vtitur in quencūque vsum illi fert animus. Ex omnibus diebus præcipue colendū censent suum quique natalem: nimirum hoc die plus aliis æquum censentes eibotum apponere. Et ditiores, integros boues, camelos, equos, asinos, eosque in fornacibus tostos, isto die in mēsam apponunt: pauperes natale minoribus pecoribus honorat. Cibis autem vtuntur perpaucis, bellariis multis, neque iis admodum bonis. Hinc est quod Persæ dicunt, ^c Græcos pastos iam demū non esurire amplius. Nepe ipsi à coena cibi apponuntur precii nullius, & siquid apponatur, nō cessant quin edāt. Vinū largius illis apponitur. Eisdem nec vomere eorum, nec vrinā facere licet: quæ etiam nunc ita obseruatur. Poti, de rebus maxime serijs consultare cōsueuerunt. ^d Nam siquādo ipsis cōsultandum videtur, tum postera die ieiunāt, proponuntque is quæ dibus illis in quibus forte cōsultatur præstet: & si placuerit, atque ieiunauerint, vtuntur ipso: sin minus cōprobetur, abrogant: & de quibus ieiuni deliberauerint, de eisdē poti pronunciat. Quum in via inuicem sibi occurrunt, ex hoc quis cognoscat an pares sint: nam salutationis loco se mutuo osculantur. quod si alter fuerit inferior paulo, malas osculantur dūtaxat: sin autē alter fuerit multo ignobilior, prostratus adorat honorationem. In primis autem illos obseruant reuertere qui proximè habitant: secundas tribuunt iis qui à primis proximi: atque sic deinceps progredientes, quo viciniore, hoc arctiori necessitudine iunctos existimant: se nimirum omnium longe optimos arbitantes: alios verò, quo remotius distiti sunt, hoc à virtute magis esse alienos. atque illos demum secundum dictam proportionē pessimos esse colligentes qui à Persis absint quam remotissimè. Sub Medis imperium obtinētibus, pleræque nationes quoque imperitabant: sed quibus omnibus præerat Medi. Iidem & affines perinde atque Persæ colunt. Quæ gens imperii curam gerēs, latè progressa fuit. Externorum autem morum Persæ maxime omnium hominum sunt studiosi. Nam & Medicam vestè propria elegatiorem arbitrat, gestat: & in pugnis thorace vtuntur Aegyptio. Quin voluptatibus etiam omnis generis quas semel rescire potuerunt, frui student. A Græcis edocti, puerorum quoque indulgent amoribus. Virgines multas ducunt vxorum loco, sed multo plures pallacas habent. Secundum bellicam fortitudinem potior ducitur numerosa sobolis procreatio: & illi qui quamplurimos liberos ediderit, huic rex, tãquam strenuum quippiam præbiterit, singulis annis munera mittit. Liberos suos, à quinto anno incipientes vsque ad vicefimū, tribus duntaxat institunt, equitare, arcu sagittas excutere, vera loqui. Ante quinquennium filius in conspectum patris non venit, sed apud foeminas degit. Quod ea gratia sic fit vt si inter educationem decedat, nullam hæc prolis iactura patri afferat molestiam. Equidem hūc morem laudo: laudo item illū, ne ob vnam tantum culpam liceat vel ipsi regi occidere quempiam, neque alicui aliorum Persarum atrocius aliquid in familiam suam exercere ob vnum solum delictū: ^e sed expendere iubetur quisque, si

^a Postea verò didi cerunt Vranie etiam sacrificare, & ab Assyriis & ab Arabibus edocti.

^b Illi autem qui sacrificat, non licet sibi priuatim precari bona, sed commun.

^c Inter cūctos Persas ipse etiam qui sacrificat comprehend.

^d Græcos sinem edēdi facere dum adhuc esuriunt: quod à cœna nihil apponatur illis quod sit alicuius precii: quod siquid tale apponeretur, non esse sinem facturos quoad satiati essent. Vini valde appetentes sunt.

^e Quod autē ipsis placuerit deliberantibus ^b inter pocula, id post die proponit dominus illius domus in qua deliberauerint: & si quidem placuerit sobriis etiam, eo vtuntur: sin minus, relinquunt. De quibuscunque autem sobrii consultauerint, inebriati ea in disquisitionē reuocant. Si in vita, &c.

^f Minime autē eos qui sedes à se remotissimas incolunt, honore afficiunt: seruos omnium hominum longè præstantissimos esse arbitrat in omnibus rebus: ceteros autem, prout propius incolunt, (vt dictum est) virtutem amplecti. At qui longissime ab ipsis habitent deterrimos esse. Porro Medis imperium obtinētibus, quedam etiam gentes nutu imperabāt, id est, imperium in quasdam obtinebant, vt Aegypti aliarum imperio suberant. Medi enim vniuersis imperabant, & maxime sibi propinquis: hi autem, etiam finitimis: isti verò, iis qui maxime vicini erant. Eadem autem ratione & Persæ vicinos suos colunt. Latè enim progrediebatur illa gens imperans & præfecturas obtinens. Externorum aut.

^g Huic rex munera quotannis mittit. In multitudine autē positū esse robur existimant. Lib.

^h Sed vbi considerauerit, si peccata commissa plura maioraque esse cōperiat quā

C.i.

obsequia præstita, tum demum iram suam exercet. Suum autem patrem aut matrem non vult.

occidisse: sed quicumque tales fuerint filii, necesse esse ut si de illis inquiratur, aut supposititii aut spurii conperiantur. Quippe veritas.

^a Columbas exigunt, vel expellunt eandem causam præcedentes. In flum.

^b Magos quidem certè fat. sc.

^c Vel, Cera circumstantes, aut intelligentes.

^d Volentes iisdem conditionibus stare quibus & Cræso fuerant subiecti. Verum Cyro.

^e Rebus confectis.

^f Legit hic interpretæ ludæis, non ludæis.

^g Ad verbum, Sed quatuor modos deditionum usurpant, i. Ea utitur in quatuor modis & proprietates deditionum.

plura ac magna patrarit, atque tum demum iusta utatur indignatione. Suium atitenti patrem aut matrem aiunt neminem unquam occidisse: verum quotquot horum fortiter acciderunt, omni necessitate excussa, hos tandem deprehensos tradunt aut subdititios, aut spurios. Quippe verisimile nequaquam videri aiunt ut is qui verus patris sit, à proprio filio interimatur. Quæcunque apud eos fas non est facere, ea nec dicere. Turpissimum apud eos ducitur, mentiri: secundo loco, æs alienum debere, cum ob alias multas causas, tum quod necessum sit eundem qui debet, mendacio quoque obnoxium esse. Siquis è civibus lepra aut vitilagine infectus sit, huic in civitatem accedere non conceditur, neque cum aliis Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immisos quod in solem peccauerint. Externum vero qui iisdem correptus fuerit, è regione sua exigunt: atque ob eandem causam albas columbas in regionem illam afferunt. In flumen nec immiciunt, nec inspuunt, nec manus abluunt, nec denique simile quippiam faciunt, sed flumina inter omnia religiosissime colunt. Hoc quoque Persis accidit peculiare, quod quamquam illos lateat, nobis minimè est obscurum: nempe quæcunque apud illos nomina vel corporibus vel magnificentia sunt similia, ea omnia in eadem terminari litera, quam Dores san appellent, Iones sigma. Et, si animadvertas attentius, deprehendes nomina Persarum non quædam, sed omnia similiter claudi. Equidem hæc probè sciès de Persis possum indubitatè affirmare: at ista quæ de mortuis produntur, obscuriora, neque perinde certo: cadavera videlicet defunctorum Persarum non prius humari quam aut ab alite aut cane trahatur. ^b Magos tamen fat scio hæc facitare: quandoquidem aperte faciunt. Persæ igitur mortuum ^c cera inuolentes in terram eodunt. Magi verò cum ab aliis hominibus, tum à sacerdotibus Aegyptiis differunt. Siquidem hi nullius animantis occisione se polluunt, præter ea duntaxat quæ diis immolant: Magi suis ipsorum manibus, excepto homine atque cane, quidvis occidunt: imò hoc palmarii loco ducunt, si formicas serpentesque, & breuiter reptilia atque volantia plurima necauerint. Atque de horum ritibus hunc in modum dictum sit: nos ad institutam narrationem recurramus. Porro Iones atque ABoles, ubi audierunt Lydos citra negocium à Persis victos, legatos Sardis miserunt ad Cyrum, ^d vltro postulantes ut iisdem conditionibus eos admitteret quibus Cræsi subiectos in ditionem accepisset. Verum Cyrus ad eorum postulata per huiusmodi *similitudinem atque apologum* respondit, Tibicen, inquiring, quidam vbi pisces in mari conspexisset, canere tibia cepit, ratus nimirum eos *ad cantus suavitatem* in terram progressuros: at spe sua frustratus, misso in mare verriculo, ingentem piscium vim complexus est traxitque. Et quum palpitantes cerneret in sicco, dixit ad pisces, Temperate, inquit, nunc mihi quæso à saltationibus: quando non libuit vobis me canente saliendo progredi. Quæ verba Cyrus Ionibus AEolibusque ideo dixit, quod Iones prius ipso Cyro per legatos *ad amicitiam invitante*, & flagitante ut à Cræso rebellaret, constanter recusauerant: ac tum demum, ^e rebus non ex sententia succedentibus, parati essent Cyri imperata facere. Hac occasione ira commotus, dicto responso eos dimisit. Iones, his auditis, ad suas quique civitates reuertuntur, moeniaque communiunt. Congregabantur autem in Panionio alii omnes, præter Milesios. quippe cum his solis fœdus inierat Cyrus, iisdem conditionibus quibus & ^f Lydos receperat. Porro reliquis Ionibus communi sententia videbantur legati in Spartam mittendi, qui *simul & præsentem rerum statum nuntiarent & auxilium rogarent*. Iones verò illi ad quos Panionium quoque pertinet, civitates habet cum cæli bonitate, tum montium communitate omnium optimè sitas quas nos noverimus: adeo ut neque superior regio, neque inferior, neque ea quæ orientem nec quæ occidentem spectat plaga, Ioniam hac in parte æmulari possit. Siquidem hæc vel frigore riget, vel premitur aquis: illa rursus calore ac situ squalet. Lingua utuntur non eadè, ^g sed eius quatuor proprietates ducunt. Miletus, prima apud ipsos civitas, ad meridiem vergens. Post hanc Myus & Priene: hæ in Caria sitæ sunt, eadem lingua videntes. Illæ verò in Lydia, Ephesus, Colophon, Lebedus, Teos, Clazomenæ, Phocæa, quæ cum iam dictis civitatibus, quantum ad linguam attinet, non conueniunt, inter se tamen eadem sonant lingua. Reliquæ sunt tres civitates Ionicæ, quarum duæ insulas habitant, Samum videlicet & Chiu: tertia in continenti sita, Erythræ. Ex his Chiu & Erythræ eandem sermonis proprietatem sibi vendicant: Samii verò ab his discrepantes, propriam quædam receperunt loquendi formam. Atque hunc in modum quatuor omnino linguarum sunt proprietates. Ac verò ex iisdem Ionibus Milesii erant qui cum Cyro metus prætextu fœdus pepigerant. Insularibus autem nibildum grauius fuit metuendum,

quod Persis Phœnicæ nondum essent subiecti, & ipsi Persæ nauigiis non uterentur. Porro hi non aliam ob causam ab Ionibus defecerunt quam quod cum imbecilles essent omnes alii Græci, tum Iones oppido quam infirmissimi, & nullius propemodum momenti: Siquidè præter vnas Athenas, nulla vrbs alia insignis erat. ^a Iam enim alii Iones atque ipsi Athenienses, Ionum nomen refugerant, nolentes Iones appellari. Quinetiam nunc plerisque ex illis videas quos nominis istius pudeat. Cæterum duodecim istæ civitates nomine ipso gloriabantur: & *quum semel nomen sibi Panionis indidissent*, fanum quoque de suo nomine construxerunt Panionium. Cuius nullos participes facere in animum sibi inducere: nec erant qui magnopere postularent civitatem participes fieri, exceptis tantum Smyræis. Tale quippiam Doriensibus accidit qui Pentapolin incolunt, quæ antè Hexapolis vocabatur. nam & hi cauent ne quem è finitimis Doriensibus ad Triopium ^b sacrum admittant: adeo ut etiam ex popularibus suis, qui sacri legem transgressi essent, à ludorum communicatione excluderint. Nam in certamine Apollinis Triopii tripodè victoribus constituebantur ærei: quos acceptos non è sacro efferre, sed deo ipsi donare ibidem oportebat. At vir quidam Halicarnassæus, nomine Agastides, in eodem certamine victoria positus, ausus est legem hanc violare, tripodemque domum ferens ^c sibi asseruare. Propter quod commissum, quinque hæ civitates, Lindos, Ialysus, Camærus, Cos atque Cnidus, sextam civitatem Halicarnassum à sacrorum participatione reuoluerunt, hac videlicet pœna Halicarnassæos multantes. Atqui mihi sanè videntur Iones duodecim fecisse civitates, nec voluisse plures recipere, propterea quod eorundem Peloponnesum habitantium totidem fuerint partes: quemadmodum nunc quoque Achæorum, qui Ionas è sedibus suis exegerunt, duodecim sunt partes. Nepe prima ante Sicyonem est Pellena, deinde Aegira & Aega, ad quam Cræthis fluvius perennis labitur: à quo & Italicus ille vocatus est. Post Aegas Bura est & Helice: quò ab Achæis bello fracti Iones confugerunt. Post hanc Aegion est, & Rhytes, & Patrenses; & Pharenfes, atque Olenus, quam Pirus ingens fluvius præterfluit. Postea Dyma & Tritænes, qui soli mediterranea colunt. Hæ sunt duodecim Achæorum illæ portiones quæ tum quidem Ionum erant: hæc que causa fuisse videtur quapropter Ionibus duodecim civitates constituere placuerit. Nam istos præcipuè magisque alii Iones esse, aut præstantius quippiam gessisse, magna infamia esset asseuerare: quum ex his Abantes sint, Eubœæ haudquaquam minima portio, qui tamen nec cum Ionum nomine quicquam habent commune: & Minyæ, Orchomenienses admixti, Cadmæi quoque, Dryopes, Phœnicæ, Molossi, Arcades, Pelasgi, Dores, Epidaurii, atque alia pleræque nationes inter se commixtæ sint. ^f Quorum alii ex Atheniensium Prytaneo progressi, nobilissimos se Ionum existimauerunt. Hi coloniam ducentes, loco vxorum Caricas habebant mulieres, quarum iam antè parentes interemerant. Propter quam eadem mulieres Caricæ legem tulerant, quam iureiurando inter se firmauerant, tradideruntque suis deinceps filiabus, quod videlicet cum maritis nunquam cibum sumerent, neque propriis nominibus compellarent: propterea quod eorum patres, maritos atque filios trucidassent, & quum hæc patrasent, simul orbas ad concubitum violenter rapuissent. Hæc Mileti stebant. Reges autem creauerat partim Lycios, Glauco Hippolochi filio oriundos, partim Cauconas Pylios, Codro Melathi progenie ortos, partim ex vtriusque. Sed nomen Ionum inter cæteros maximè amplectuntur. Et sunt quidem illi veri atque genuini Iones: omnes tamen Ionum nomenclaturæ communitatè quotquot Athenis oriundi Apaturia festa cõcelebrant. Concelebrant autè omnes, præter Ephesios & Colophonios, qui soli ex Ionibus ab Apaturiis arcentur, idque ob eandem patratæ causam. Porro Panionium locus est Mycales sacer, ad Septentrionem vergens, communiter ab vniuersis Ionibus Neptuno Helieonio dicatus. Mycale autem promotorium est in continenti istum: quod quæ zephyro vento expositum est, ad Samum pertinet. Ad hunc motem collecti vniuersi Iones sacrificium celebrabant quod Panionia vocant. Accidit hoc sanè non Ionum sacris duntaxat, verum cõmuniter omnibus ^g Græcorum festiuitatibus, ut in eadè litera finiat, peride atque Persarum nomina. Et hæc quidè Ionicæ sunt civitates. ABolicæ autè civitates sunt, Cumæ, quæ & Phriconis vocatur, Larissæ, Nouus murus, Tenuis, Cilla, Notium, Aegiroessa, Pitana, ^h Aegæa, Myrina, Crynia. Atque hæc in AEolicæ fuerunt prisca civitates. Vna autè Smyrna (AEolica & ipsa civitas) ab Ionibus ⁱ diruta fuit. Alioqui & hæc, duodecim erant numero, in continenti sitæ, quæ ditionem habebant Ionibus præstantiorè, at quæ tamè ad illius cæli temperiem nequaquam accederet. Smyrna verò hac occasione amisse.

^a Adeo quidem videntur cum alii Iones, tum ipsi Athenienses hoc nomen refugerent, Ionesque appellari nolent. Sed etiamnum multi eorum nomen hoc sibi pudendum ducere videntur. At hæc duodecim civitates.

^b Templum.

^c Templo.

^d Ad clauum suspēdere. Propriè.

^e Omittit *Amidæ* quos.

^f Ex quorum numero, illi qui ex Prytaneo Atheniensium profecti sunt, & se Ionum nobilissimos existimauerunt, hi vxores secum non adduxerunt quum in coloniam migrarent, sed Caricas habuerunt, quærum, &c.

^g Aegæa, *αἰγάδι*.

^h Dirupta fuit.

rūt AEoles, quōd Colophonios per seditionem ē sedibus submotos recepissent: qui postea Smyrnæos obseruantes, dum extra urbem Bacchi sacra celebrarent, oclusis portis urbem occuparunt. Succurrētibz autē AEolibus vniuersis, sic inter eos tranfigebatur, vt si Iones vtētia bonāque mobilia AEolibus redderēt, AEoles Smyrnia cederent. Hanc conditionē quum Smyrnæi acceperēt, a distributæ sunt vndecim hæ ciuitates, suos quæq; constituēs ciues. Hæ itaque continentis sunt ciuitates, exceptis iis quæ Idam habitabant: nam illæ ad has non referuntur. Insulares verò quinq; ciuitates Lesbū colebant. sextā enim in Lesbō Arisbā Methymnæi iam sibi subiecerant, tanquā consanguinitate iūctam. In Tenedo autē vna habitabatur ciuitas, & altera quædā in cētum appellatis insulis. Iam verò Lesbuis Tenedūsq; nihil grauius, perinde atq; cæteris Ionibus insulas tenētibz, erat metuendū: ac reliquis ciuitatibus cōmuniter placuit Iones sequi, quocūq; illi duxissent. Porro vbi Ionū AEolūmq; legati Spartam appulissent (id quōd fiebat propēter) ex omnibz delegarūt Phocēsem quēdam, cui nomē Pythermo, qui postulatā proponeret. Hic purpūrea veste idutus, in Spartatarum conuentum, qui ad famam legatorum collectus fuerat, processit: hortatūque est Lacedæmonios multis verbis ad auxiliū Ionibus ferendum. Illi, quanuis Ionum legatos repulissent, tamen myōparonem ablegarunt, quantum ego conicio, hominibus instructum qui rerum Cyri Ionūmq; successū explorarent. Hi Phocæam appulsi, Sardis mittunt spectatissimum ipsorum, nomine Lacinem, qui Cyro Lacedæmoniorum mandata perferret: nimirum ne vlli Græciæ ciuitati damnum inferret: vt pote se id minimē toleraturis. Cyrus audiens quæ Lacinem proferret, rogasse fertur circumstantes Græcos, quinam homines essent Lacedæmonii & quā multi numero. Mox vbi hæc cognouisset, ad Spartiā dixisse, Equidem non extimui ynquam homines illos quibus locus est in mediā vrbe vacuus, in quem collecti mutuis ipsi sibi iuramentis imponunt. Atque his, (si modò superi me seruauerint incolumem) non Ionum, sed propria sua incommoda erunt deploranda. Hæc in vniuersos Græcos verba detorsit Cyrus: quōd fora ampla haberent in quibus negociationes exercecerent. nam Persæ ipsi horum nullo distinerent, neque illis vllum est forum. Post hæc Sardis Tabalo homini Persæ cōmisit: Cræsi autem cæterorūque Lydorum thesaurum Paçtyæ Lydo tradidit deferendum. Ipse versus Eebatana contendit, Cræsum vnā secum ducens: Ionum interim non magna habita ratione, etiam si primi adorandi fuissent. quando quidem Babylō ei obstaculo esse videbatur, & Bactriana quoque natio, item Sacæ atque Aegyptii, in quos ipse expeditionē facere in animo habebat, in Ionas autem alium quempiam imperatorem mittere. f At verò vbi Cyrus ē Sardis Lydos exegisset, Paçtyas à Tabalo atque Cyro desciscit. Et quia Lydorum thesaurum habebat, conscēsis nauibus auxilios mercedē conduxit, maritimisq; omnibus persuasit vt communē fecum expeditionē susciperent. Atque his succedentibus, Sardis castra mouit, Tabalumque in arce vndiq; conclusum obsedit. Cyrus hæc ex itinere intelligens, Cræsum hunc in modum alloquutus est, Quisnam, inquit, Cræse, finis erit eorum quæ nūc mihi accidunt? s quādo non cessabunt Lydi (vt videntur) tūtisper & sibi & mihi negocium faceffere, dum eos prorsus delere aggrediar. Videor equidē perinde fecisse atque is qui occiso patre, filiis pepercerit. Siquidem ego te cepi, qui plus quā Lydorum pater eras, ipsis autem urbem suam reddidi: adeo vt nunc mirer eos à me deficere. Quum hanc suam sententiā Cyrus exposuisset, Cræsus exceptit, veritus nimirum ne Sardis funditus euertetur, Rex, inquit, Cyre, quanquam prudenter tu rectēque dixeris, moderaberis tamen furori, neque patieris antiquam hanc ciuitatem ita excindi, quæ cum superiorum, tum eorum quæ nunc acciderunt, rea non est. nam priorum ego autor fui, id quod meopte hoc capite pendo: præsens factum Paçtyas designauit, cui tu Sardis commiseras: hic tibi pœnas det. Lydis autem veniam dans, hæc illis impera, ne videlicet aliquando viribus aucti, vel defectionē meditari ausint, vel molesti esse possint. Interdico illis ne arma bellica possideāt, iubetōque supra tunicam pallium gestare, induere item cothurnos. Ad hæc impera vt liberos citharam pullare, psallere, cauponari doceant. & mox comperies, o rex, viros in mulieres degenerasse, nihilque metuendum ne rebelles ynquam à te desciscant. Hæc ideo Cræsus suggestit, quōd optabiliorem Lydis hanc esse cōditionem existimaret, quā mel subactos venūdari: fat sciens se, nisi prætextum idoneum comminisceretur, nō persuasurum illi vt institutū detrectaret. Adde etiā quōd formidabat ne in posterū aliquando Lydi, si imminētē calamitatē effugissent, rebellantes à Persis funditus extinguerētur. Cyrus hac Cræsi admonitione gauisus, remissāq; iracundia, respon-

a Distribuerūt, vel inter se partite sūt ipsos illæ vndecim, &c.

b Nihil periculi, per:

c Vt plurimi ex Spartiatis, quum hoc audissent, accurrerēt, processit, hort.

d Adde ex vet. cod. Græcis, Lacedæmonii verò illis aurem præbere noluerunt, imò non ferendum esse auxilium Ionibus statuerunt. Hi igitur abierunt, illi, &c.

e Hic mendosum esse videtur Græcū exemplar.

f Verū simulatque Cyrus Sardibz est profectus, Paçtyas Lydos ad desciscendum à Tabalo & Cyro impulit. Et quia Sardiu thesaur.

g Non videtur Lydi faceffendi mihi & sibi negotium finem facturi. Cogito nunquid maximē expediat eos in seruitutem redigere. Mihi enim videor nunc perinde fecisse, &c.

dit ei se pariturū. A ceterisq; cōtinuò Mazare homine Medo, eadē illi præcepit quæ Cræsus suggesterat Lydis imperanda. Atque præter hæc mādauit, illos omnes sub corona venūdari, quotquot vnā cum Lydis Sardis oppugnassent: Paçtyam autem viuum ad se perducī. Et ista quidem ex itinere quum præcepisset, a Lydos cōpuli ad Persarūm mores recipiendos. Paçtyas, intelligēs exercitum non procul abesse, conterritus confugit Cumam. Mazares verò nihil cunctatus, Cyri exercitus partē quam secum ducebat, Sardis promouit. Verū vbi Paçtyam iam vnā cū suis cōmilitonibus Sardis abiisse cognouit, primū Lydos adegit Cyri mandatis obsecū dare. Et iam inde Lydi omnem vitæ rationē commutarunt. Deinde Mazares nuntios Cumam misit qui Paçtyam reposerēt. Cumæi verò consilio inito statuerunt ad deum apud Branchidas referendum quid factū opus esset. Erat enim illic oraculum perçuctum quo AEoles Ionēque communiter vti consueuerāt. Oraculum hoc in Milefiorum agro est situm supra Panormum portum. Missis igitur ad Branchidas consultoribus rogabant quidnam facientes hac in re deo gratificaturi essent. Consultentibus respondebat Paçtyam Persis esse permittendum. Quæ quum relata audirent b Cumæi, putauerunt oraculo acquiescendum Paçtyamq; reddendum. Cæterū quum huc bona pars propēta esset, Aristodicus Heraclidis filius, vir inter cæteros Cumæos clarus, seu oraculo parum fidens, siue ipsos cōsultores oraculi responsum non rectē perferre existimans, cōstanter obstabat quominus oraculo Cumæi obtemperaret. Vnde factū est vt iterum de Paçtya interrogaturi alij mitterētur sacerdotes consultores, inter quos ipse quoque Aristodicus consulebat oraculum, sciscitans in hæc verba, O rex, venit ad nos supplex Paçtyas, Lydus, mortē fugiens violētā: Persæ eundem reposerēt iubēt Cumæos hominē dimittere. Nos Persarum potentiam formidantes, tamē supplicem nondum reddere ausi sumus, donec intelligeremus ex te indubitato quid facere nos conueniret. Hunc in modum sciscitanti Aristodico, idem rursus respondebatur quod priores retulerāt, nempe Paçtyam Persis permittendum. Post hæc Aristodicus tale quippiam de industria aggreditur: Templum circumiēs, passeres aliāsque auiculas quæ fortē in templo istic nidulabatur, è nidis exemit. Quæ quum ille faceret, memorant vocem ex adyto auditam quæ ad Aristodicum ferretur, atque huiusmodi quædam sonaret, Hominum scelestissime, quæ nam libido te incescit vt auderes meos supplices diripere? Aristodicū nihil dubitasse ad hunc modum respondere, Tū rex sic auxilium fers supplicibus, & Cumæos iubes supplicem Paçtyam tradere Persis: Cui deus respondens, Equidem, inquit, iubeo vt impii malè pereatis, neque deinde oraculum hoc de reddēdis vestris supplicibus laceffatis. Porro vbi responsum hoc postremum relatum audierunt Cumæi, neque volentes Paçtyam Persis tradere interimendum, neque eundem penes se detinendo, Cyrum ad ciuitatis suæ expugnationem excitare, hominem ablegant in Mitylenam. Mitylenæi, quum Mazares subinde per nuntios Paçtyam flagitaret, paciscuntur pro certa mercede mittendum: quod tamē nolim indubitato asseuerare, quandoquidem nō fuit persoluta. Cumæi, cognoscentes ea quæ circa Paçtyam à Mitylenæis gesta essent, misso ad Lesbū nauigio, Paçtyam deportant in Chium. Indidem verò ex Mineræ tutelaris deæ templo violenter raptus, à Chiis redditur. Reddiderunt autem pro Atarnei mercede. Atarneus autem locus est Myfiæ, eregione Lesbū situs. Et sic quidem in custodia Persæ habebant Paçtyam, vt Cyro quum primū liceret traderetur. Atque multo exinde tempore, Chiorum nullus ex Atarne neque molis libabat hordeacis deo cuiquam, neque secundæ mēlæ fructibus inde decerptis vtebatur. Breuiter omnia à sacrorū vsu remouebantur quæ ex agro illo prouenirent. Postquam verò Paçtyas iam à Chiis traditus fuit, Mazares mox in illos castra promouit qui vnā cū Paçtya Tabalū oppugnassent: & partim Prienēses subegit, partim Mæandri campum incurrauit, frumentationem militibus faciens: Magnesiā etiam pari modo. Postremò Mazares morbo correptus, vita defungitur. In defuncti verò locum suffectus Harpagus, & ipse Medus: nimirum quæ Medorum tyrannus Astyages indignis epulis exceperat, quiq; Cyrum in regni potestātē inuexerat. Hic, inquā, à Cyro institutus dux, simulatq; in Ioniam venit, vrbes ductis aggeribus cepit. s Nam vbi mœnia ciuēsq; vndique exercitu clausisset, aggere ad murum obiecto citra negocium expugnabat: atque sic h Phocæa prima Ionum ciuitate potius est. Hi Phocenses, primi Græcorum i longis nauibus vsi feruntur: Adriāmq; simul & Tyrrheniam, Iberiam atque Tartessum occupauerunt. Nauigiis autem vtebantur non rostratis, sed penteconteris, hoc est lembis quin-

a In Persiam ad sedes suas perrexit. Paçt.

b Cumæi, Paçtyam tradere decreuerant. Vel, in animo habebant. Quum autem vulgus hoc decreuisset, Aristod.

c Haud enim possum id certò dicere, quum res ad exitum perducta non fuerit. d Neque bellaria ex fruge inde collecta pinsebantur. Denique omnia, &c.

e Illo in prædam suis militibus exposito: Magnesi.

f Cyru ad regnū obtinendum adiuerat. Hic, &c.

g Postquam enim ciues intra mœnia cōpulerat, aggere, &c.

h Phocæam primam Ionum ciuitatē oppugnauit. Hi Phoc.

i Longinquis nauigationibus vsi sunt. Adr.

lz Ostenderunt, vel, Patefecerunt.

a Phocenses huic viro adeo fuerunt accepti, ut primum qui dem ipsos relicta Ionia quam vellent suae regionis partem incolere iusserit: deinde vero quum id non persuaderet, & ex illis audiret Medi vires crescere, pecuniam illis ad urbem muro circumvallandam dedit: & quidem largè: Siquidem, &c.

b Proposuisse dicitur.

c Diras atroces imprecari sunt omnibus suae classis qui illic remaneret. Ad haec ferri massam candentem in mare proiecerunt, seque non prius Phocæam reuersuros iuraverunt quam haec massa emergeret. Commod. &c. Haec autem verba, Saxum usque imis leuatum tenarum, sumpsit v. lla ex Horatio.

d At quum Corficam nauigarent, maiorem illorum parte desiderium ac commiseratio cepit ipsius vrhis, ac sedium suae regionis. Quare violato iuramento Phocæam remeauerunt. Alii autem iur.

e Mente alienabatur.

f Hyela. Eam autem condiderunt, a quodam Posidoniate edocti, Pythia oraculo iussos fuisse Cynnum conde re, qui heros esset, non ipsam insulam. Atque Phoc.

g At ceteri Iones (exceptis Milesiis) praerlium quidem & ipsi cum Harpago commiserunt, sicut & qui solum patrium reliquerunt: seque fortiter gesserunt, pro sua quisque patria pugnantibus: sed superata captique, in suis sedibus remanserunt, imperata facientes. Milesii autem, qui, &c. Fortasse tamè possit aliter exponi ἐπιγονὴν ἰσθμίου.

qua gentium remorsus. Hi quum primum Tartessum venissent, grati admodum fuerunt regi, cui nomen erat Arganthonio, qui quae iam octoginta annis Tartessorum regno praefuerat. Vixit autem annos centum viginti. Atque Phocenses Arganthonio ista occasione redditi sunt amici, quod videlicet Phocenses Ioniam relinquentes, iussit in sua ditone sedes deligere vbiunque illis liberet. Verum quum hoc non persuasisset Phocensibus, intelligeretque interim Medum in eos exercitum ducere, pecunias numeravit liberaliter. Siquidem ipsius muri ambitus non paucorum est stadiorum, totusque est maiusculis lapidibus, usque affabre concinnatis. Et murus quidem ille à Phocensibus hoc pacto fuit constructus. Porro Harpagus exercitum promouens, urbem oppugnauit: quum postulasset sibi sat esse, si vellent Phocenses unum duntaxat muri propugnaculum demoliri, vbi habitationem extrueret, caetera illis se persuasurum intacta. Phocenses seruitutem auerentes, responderunt diem unum se ad consultandum sumpturos: sed interim dum consultaretur, illum exercitum ab vrbe iubeant abducere. Harpagus autem, quamquam se scire diceret quid facturi essent, tamen se illis ut consultarent permittere. Simulatque igitur ille exercitum abduxit, Phocenses continuo lebos instruxerunt, quibus liberos vnà cum vxoribus atque suppellectile vniuersa imponent: ad haec statuas quoque templorum & caetera donaria, nisi quae vel ferrea vel lapidea aut denique picta essent, & reliqua omnia imposuerunt, quas & ipsi conscendentes, soluerunt, traieceruntque in Chium. Phocæam autem iam desertam hominibus occupauerunt Persae. Phocenses autem, quum ipsi Chii insulas quae Oenusa vocantur, licitantibus addicere nollent, metuentes ne illuc emporium transferretur, obque hanc causam haec eorum insula excluderetur, concesserunt in Cynnum. Hic enim iam ante viginti annos ciuitatem ex vaticinio condiderant, nomine Alaliam. Interea autem Arganthonius factus concesserat. Porro Cynnum traiecerunt Phocenses, prius diuerterunt Phocæam, praesidiaque illic Persarum quae ab Harpago forte custodia causa relicta fuerant, trucidarunt. Quibus patris, quotquot ex classica sodalitate supererant, communi consilio sese mutuis execrationibus dirisque deuotionibus astrinxerunt. Ad haec grati de saxum in mare demergunt, iuramentoque confirmant non prius se de repetenda patria cogituros, quam saxum vadis imis leuatum renarit. Commodum vero, profectorem molientibus, plusquam medietatem desiderium cepit ingens paterni soli morumque Phocensium: & plerique etiam violato iuramento remigrarunt in Phocæam. Alii autem iureiurando satisficientes, soluentisque ex Oenusa Cynnum rectè petierunt. Quod quum appulissent, eommuniter habitatum vnà cum superioris temporis colonis, annis quinque, sacraque exererunt. Caeterum quum iam vicinos circunquaque hostili more popularentur, communi sententia bellum in eos adornant Tyrreni atque Carthaginenses, vtrique sexaginta nauibus instructi. Phocenses ex aduerso sexaginta & ipsi naues milite implent, obuiamque illis procedunt in mare quod appellatur Sardonium. Commissa nauali pugna, Phocensibus Cadmea quaedam contigit victoria. nam quadraginta illis naues perierunt, reliquae viginti contusis rostris factae inutiles. Regressi igitur Alaliam, sumptis liberis vxoribusque, atque reliquis facultatibus quantas naues ferre poterat, relicta Cynno, demigrarunt Rhegium. Verum è nauibus illis quae perierant, quotquot homines in Carthaginensium Tyrrenorumque manus peruenerunt, (capti enim plurimi) hi omnes protracti è nauibus, lapidibus obruebantur. Deinceps vero quaecunque ex Agyllensium vel pecoribus vel iumentis atque hominibus locum illum accedebant, vbi Phocenses lapidati fuerant, continuo morbida fiebant, stupore atque igne corripiebantur sacro. Quare Agyllenses Delphos miserunt, volentes commissum illud expiare. Pythia haec iussit facere, quae etiam nunc ab Agylla obseruatur. nam & iusta illis persoluunt magnificè, & gymnicum celebrant certamen. Et Phocenses quidem huiusmodi fato vsi sunt. Illi autem qui hinc progressi Rhegium confugerant, ciuitatem condiderunt in agro Oenotriae quae nunc appellatur Hyela. Atque Phocensium in Ionia res sic habent. Simile quiddam accidit Teiis, quos simulatque aggerum beneficio cepisset Harpagus, omnes conscens nauibus traiecerunt in Thraciam, ibidemque urbem condiderunt Abdera, cuius fundamenta prius iecerat Temesius Clazomenius: sed nihil pro hac sua opera fructus reportans, à Thracibus expulsus fuerat: nunc tamen à Teiis apud Abdera heroum colitur honoribus. Hi igitur Ionum soli seruitutem non ferentes, patrium solum reliquere. Verum alii Iones, praeter Milesios, praelio superati tandem, accesserunt Harpago, perinde atque illi qui defecerunt, virisque se strenuos declararunt, pro suis quisque for-

titer pugnant. Superati autem & capti in sua quisque patria remanserunt, ea quae quae imperabantur subibant. Milesii qui iam Cyro foedere alliciti erant, (quemadmodum superius à me commemoratum est) quietem agebant. Hunc itaque in modum Ionia secundò in seruitutem fuit redacta. Porro quum Ionibus iis positus esset Harpagus qui continentem habitabant, insulani horum exemplo conterriti, vltro sese dederunt Cyro. Iam vero Ionibus, etiam si afflictis, nihilominus sese ad Panionium recipientibus, audio Biantem Prienarum saluberrimum dedisse consilium: cui si obtemperassent, licuisset Graecorum omnium felicissimos viuere. Siquidem ille suadebat ut communi classe soluentes, Sardiniam peterent, & ibi vnà ciuitate omnium Ionum construerent. Hoc enim pacto eos seruitute liberatos feliciter esse victuros, omnium insularum maximam incolentes, & caeterarum imperio potentes. Sin autem manerent in Ionia, nullam inquit sibi apparere libertatis spem. Haec Biantis sententia ipsis Ionibus subactis prodita fuit. Verum Thaletis quoque sanum illud consilium, iam ante subactam Ioniam datum, nempe qui iusserit Ionas vnà quandam communem curiam habere, eamque esse in Teo: propterea quod Teos in media esset Ionia: caeteras autem ciuitates habitatas, nihilominus huic parituras quam aliarum ciuitatum tribus legibus parerent. Atque hi quidem huiusmodi consilia dederunt. Harpagus, subacta Ionia, in Caras exercitum traduxit, & Caunios atque Lycios, vnà ducens Ionas atque Aeoles. Nam Caras ab his oriundi ex insulis progressi sunt in continentem. Olim enim Minoi parebant, appellabanturque Leleges, & insulas habitabant. tributum autem nullum pendebant, quantum equidem possum superiora repetendo è longissimo auditu coniectare: sed quum Minos flagitabat, naues ei implebant. Ille felici vsus belli successu, multos agros populabat. Carica gentis, omnium quae illis temporibus claruerunt ingeniosissima, memorantur tria inuenta. quippe galeis cristas imponendas primi ostenderunt Caras, clypeis signa adiungere, postremò lora quoque scutorum excogitauerunt. antea nanque citra habenas gestabant quotquot clypeis utebantur, ac balteis duntaxat coriaceis fulcientes, collo sinistroque humero sustinebant. Post Caras vero tempore longo succedente, Dores atque Iones ex insulis egredientes, in continentem sedes posuerunt. Hinc in modum Cretenses de Caribus referunt. Quamquam his non assentiuntur Caras, qui se aborigine atque indigenas esse memorant, eodemque nomine vsque vsos. atque apud Mylasos Iouis Carii delubrum ostentant vetustissimum, quo communiter quoque Mysii atque Lydi vtuntur, ut qui Caribus sint germani. Quippe Lydum & Mysum Caris fratres esse dicunt, atque ob id eodem vtuntur fano: at quotquot alterius sunt gentis, etiam si Carum lingua vtantur, non tamen sacro participant. Caunii vero, quantum mihi videtur, indigenae sunt, etiam ipsi se è Creta oriundos affirmant. Linguam sanè aut ipsi ad Caricam accommodauerunt, aut Caras ad Caunicam. id quod aegre diudicari posset. At legibus vtuntur cum ab aliis gentibus, tum à Carum moribus multum diuersis. Nam apud illos laudatissimum habetur, iuuentutem frequenter amoris gratia ad compositationem conuenire, tam viros quam mulieres atque pueros. Sacra principio sibi confiterant externa, quorum postea perierat, quum patrii duntaxat videretur vtendum diis, Caunii omnis aetatis sumptis armis, sacerdotem ad Calyndicos vsque montes persequerantur, sustibus caedentes, exclamantesque externos se exigere deos. Et huiusmodi moribus illi utebantur. Lycii autem è Creta ab initio originem traxerunt. Cretam enim primum vniuersam barbari incolerant: deinde contententibus de imperio Europae filii Sarpedone atque Minos, Minos superior factus expulit Sarpedonem eiusque conspiratores. Hi expulsii, Asiae regionem occupauerunt Milyada. Quam enim nunc Lycii incolunt, olim erat Milyas: & Milya tunc appellabatur Solymi. Dum igitur ipsi imperitaret Sarpedon, eo quod attulerant nomine vocabantur, & nunc adhuc vocantur à vicinis, Termila. Quum vero Lycus Pandionis filius à fratre Aegæo Athenis pulsus, ad Sarpedonem in Termilas abiisset, factum est temporis progressu vt de Lyci nomine Lycii vocarentur. Legibus vtuntur patrium Cretensium, partim Carum. Quamquam hoc vnum, praeter caeteros homines, pro lege habent peculiare, quod à matribus nomina sibi ipsi indunt. Et si quis obuium percontetur quisnam sit, quae familia ortus, à matribus auis, protinus genus suum repetet. Adde quod si qua ingenua seruo nupserit, liberi qui ex his suscipiuntur, ingenui existimabuntur: sin autem vir ingenuus, & quidem inter eos primarius, vxorem duxerit externam aut pallaciam, suscepti ex his liberi reputabuntur minimè ingenui. Enimvero huius tempestatis Caras nullo praclaro C.iii.

a Nihilominus eodem loco haberi quod tribus. Sed vniuersam aliam etiam interpretationem admittit.

b Inter hos autem Caras ex insulis in continentem venerunt. Olim, &c.

c Vel, Quum Minoi opus erat, naues, &c.

d Quum autem Minos magna ditone potitus esset, prospera que in bello fortuna vteretur, longè Carica gens supra omnes alias celebris erat. Tribusque rebus quas illi excogitauerunt, vsi sunt Graeci. Quippe galeae vel insignia, pichae videlicet.

f Anfas quoque scuto, absque ansis gestab. clypeos quicumque illis vii soliti erant: colloque & dextro humero circumpositos vitulis coriaceis tenentes agitabant. Post Caras, &c.

g Haud enim certò diudicare possum.

h Prout ferunt gradus aratum, & amicitia intercedit, ad compositationem vtuntur conuenire viros, mulieres ac pueros.

i Sumptis armis petulantè aere ferient res hastis, ad Calynd. vsque montes peruenerunt, se expellere deos externos dicentes. Et hi quidem moribus, uel vtuntur, huiusmodi vtuntur. At Lycii, &c.

l2 Et quos habebat suae conspirationis, uel factionis, locios.

l Sed hunc morem peculiarem habent, & cum aliis nullis conuenientem, uel communem, quod se de nominibus matrum appellant, non patrum. Adeo vt si quis vicinū suū roget quis sit, recedat seipsum. i. genus suum uel gentem suam, à matre: matrisque suae matres enumeret. Adde quod, &c.

m Infames. V. l. Hominibus indigni.

facinore edito, ab Harpago subacti sunt. Nec Cares tantum nullum ediderunt, sed nec Graeci quotquot illam regionem tenebant. Tenebant autem cum alii, tum Lacedaemoniorum coloni Cnidii, quorum regio declinat ad mare appellatum Triopium. Nam quum initium Byblesiae ex peninsula auspicetur, sintque Cnidii promodum circumflui: (eam enim partem qua boream spectat, Ceraunius claudit sinus, australi vero Symanum Rhodiumque mare) reliquum quod perquam exiguum est, nempe quinque stadiorum, Cnidii tentauerunt perfodere interea dum Harpagus Ioniam euertit, volentes suam ditionem in insulam formam redigere. Eratque hic isthmus quem perfodere stauerant, ea parte qua continentem spectat Cnidia. Id ergo multa manu conatibus diuinitus arbitror aliquid repugnasse, quod nimirum omnes qui manum adiuuaret laederet, cum alias corporis partes, tum praecipue oculos infestare petra, Cnidii, missis nunciis Delphos, rogant quidnam istuc esset quod tantopere conatibus eorum aduersaretur: Pythia, ut ipsi referunt Cnidii, senario versu respondit in hanc sententiam,

Isthmum neque aggerate, neque fodite.

Iupiter namque ipse, si placuisset, fecisset Insulam.

Quam respondisset hunc in modum Pythia, Cnidii a perfodiendo isthmo destiterunt, & inuadenti cum exercitu Harpago, vltro sese non commisso praelio dediderunt. ^b Pedasii qui mediterraneam supra Halicarnassum colunt, alique vicini maximam diligentiam adhibere feruntur ut eorum sacerdos Palladis sacram barbam habeat. id quod ter illis accidisse putatur. Hi soli in Caria populi Harpago diu retenti sunt; multumque negotii exhibuerunt, montem extruendo cui nomen Lyda. Tandem tamen & ipsi expugnati fuerunt. Caeterum vbi in Xanthium campum exercitum produxisset Harpagus, Lycii contra procedentes, paucique cum multis consurgentes, strenue sese gesserunt. Superati autem praelio fugatique, in urbem sese receperunt, vxores, liberos atque pecunias vna cum familia tota in arcem cogentes: admotoque igne arcem vna cum caeteris rebus incenderunt. Quae vbi fecissent, ipsi regressi iureiurando se mutuo astringentes, eoque horrendo, cum hostibus iterum congressi sunt, fortiterque pugnando omnes oppetierunt. Ex Lyciis autem, qui Xanthii dicuntur esse, hi omnes, ^d praeter octoginta quosdam, Isthmorum sunt conuenae, qui octoginta tum emigrantes, superstites remanserunt. Xanthum igitur huc in modum obtinuit Harpagus: pari modo Caunum. Nam Caunii Lycios insequuti sunt magna ex parte. Tum igitur inferiorem Asiam Harpagus euertebat, superiorem ipse Cyrus, vniuersam gentem subigens nihilque relinquens. At ego in praesentia illorum gestorum pleraque prudens omittam, ea duntaxat proditurus quae illi quam plurimo constiterunt labore, suntque memoria dignissima. Quum igitur Cyrus continentem vniuersam suae ditionis fecisset, Assyriis bellum intulit. Assyriae autem cum alia multa sunt magna oppida, tum vero celeberrimi nominis ac validissimum est Babylon, vbi post euersam ab ipsis Ninum, regia erat: quod oppidum situm est in planitie ingenti, forma quadrata, magnitudine quoque versus centenum vicenum stadiorum, in summa quadringentorum & octoginta, in circuitu quatuor laterum vrbis. Tanta est Babylonicis oppidi magnitudo, quod ita exornatum est ut aliud nullum eorum, quae nos nouimus. Iam primum fossa ambit alta atque lata, aquae plena. Deinde murus quinquaginta cubitorum regionum crassitudine, ducentorum celsitudine. Est autem regius cubitus, quam is quo pro mensura utimur, tribus digitis maior. Opera precium est me praeter haec differere in quem usum sit consumpta terra ex fossa egesta, & quomodo fuerit murus conditus. Ut quidque terrae in deprimenda fossa efferebant, ex eo lateres ducebant: quorum postquam magnam vim duxissent, eos in fornacibus coquebant. Postea coeno vtentes, asphaltu feruenti per tricesimum quaque laterum ordinem summitates arundinum instipatas conglutinabant. & primum labra fossae, deinde ipsum murum ad eundem modum aedificauerunt super quem circa oras extruxerunt domunculas vnus contignationis inter se obuertas: inter quas tantum intercapedinis relinquebatur ut quadriga interagi posset. Eius per ambitum centum portae stabant, aerae omnes, cum cardinibus iidem postibusque. Babylone octidierum itinere abest alia vrbis nomine Is, vbi fluuius est haud magnus eiusdem nominis, qui se deuoluit in flumen Euphratem. Hic itaque fluuius Is vna cum aqua per multos reddit asphalti bituminis grumos: quae asphaltus ad murum Babylonis comportabatur. Hunc autem in modum Babylon extructa est. Eius duae sunt plagae, quas interfuit fluuius nomine Euphrates, qui magnus & altus & celer, ex Ar-

^a Erat autem intra ipsum isthmum tota ipsorum ditio. Na qua parte in continentem desinit, isthmus est, quem perfodere stauerant. Id ergo multa manu conatibus, quia qui operi incumbabant, vehementius & diuinius quam vt commune quiddam id videri posset, tum aliis corporis partibus, tum praecipue circa oculos, dum rupes feriretur, vulnerari videbantur, Cnid.

^b Porro Pedasii, vel Pedasenses, supra Halicarnassum incolebant: apud quos illi quae Mineruae sacerdos est, prolixa barba nascitur quoties ipsis aut ipsorum vicinis aliquid mali imminet. Quod ter illis vsu venit. Hi soli, &c.

^c Munio operibus monte.

^d Sunt aduenae, praeter octoginta familias: quae tu in vrbe non erant, atque ita superstites fuerunt. Xan. &c. Decepit autem Vallam Isthmum, quod pro isthmus perperam scriptum fuisse, manifestissimum est ex his proximè sequentibus, ad isthmum.

menis in rubrum mare decurrit. In hunc uterque murus lacertos exporrigit, cuiusque incuruae utriusque ripae coctilibus lateribus pro maceria praetextuntur. Ipsa vrbis plena domibus est ternarum quaternarumque contignationum, secta in vias cum rectas, tum vero transuersas, quae ad flumen pertinent: ad quarum singulas pro numero vicorum portulae factae sunt in maceria quae flumem sepiebat, & ipsae aerae, & ad flumen idem ferentes. Et hic quidem murus lorica est. Alius vero intus non multo quam hic debilior, sed exilior, inque utriusque ciuitatis plagae medio murus est erectus, quorum hic regiam comprehendit ambitu praegrandi atque valido: in altero vero Iouis Belii templum aereis portis, id quod mea etiam nunc aetate existit, duorum vnde cumque stadiorum amplitudine, figura quadrata. In sacri medio turris solida; crassitudine simul & altitudine stadii, cui alia rursus superimposita turris, & huic subinde alia, ad octauam vsque. His forissecus scalae sunt in circuitu adhibita; per quas ad singulas ascenditur turres. In mediis gradibus ductus, sellaeque in hoc factae, in quibus ascensuros liceat sedere ac conuiescere. In postrema turri sacellum est aliud, in quo lectus est splendidè stratus, & apposita mensa aurea. Statua tamen in hoc sacello nulla est: neque hic noctu cubat hominum aliquis, praeter mulierem vnam ex indigenis, quam ex omnibus deus delegerit, uti narrant Chaldaei huius dei sacerdotes. Narrant enim illi (tamen mihi parum credibilia referre videntur) deum ipsum ingredientem templum, in hoc cubili conuiescere, perinde atque Thebis Aegyptiacis, ut ferunt Aegyptii. Ibi enim in Thebani Iouis fano mulier quoque cubat: quae vtraque mulier cum viris putatur non habere consuetudinem: sicut etiam dei antistita Pataris Lyciae ciuitate, quando ita accidit. Neque enim oraculum ibi celebratur perpetuo: vbi autem id futurum est, antistita noctu in templum concluditur. Porro in Babylonis templo aliud etiam est sacellum inferius, quod magna habet Iouis statuam, eamque auream, ponè mensam, & ipsam auream, simul & sustentaculum cum sella, omniaque aurea: adeo ut Chaldaei octingentorum talentorum auri opus aestiment. Extra sacellum altare est, & ipsum aureum: atque praeter hoc, aliud altare ingens, in quo integræ aetatis hostiae immolantur: quandoquidem supra aureum illud non licet hostias mactare, praeterquam lactetes. Insuper in hoc maiusculo altari Chaldaei quotannis centum millia talentorum libanoti adolent, quando huic suo deo sacra faciunt. Eratque in hoc templo etiam dum illo tempore statua duodecim cubitorum è solido auro: quamquam ego hanc non viderim, sed ea referam quae à Chaldaeis referuntur. Hanc statuam Darius Hystaspis filius insidiosè captans, non ausus tamen fuit diripere: sed quam postea Xerxes Darii filius abstu lit, sacrifico, qui prohibuerat statuam loco dimouendam, interempto. Atque illud templum hoc pacto constructum fuit ornamentis: etiam si alia sint peculiaria pleraque eiusdem donaria. Huius Babylonis multi quoque aliquando reges extiterunt, (quorum in exponendis rebus Assyriis mentionem faciam) qui & muros ornauerunt & templa: & inter eos duae foeminae. Harum prior, quae quinque aetatibus ante posteriore regnauit, vocata est Semiramis. Haec per planitiem aggeres extruxit spectaculo dignos, quum antehac flumen eam omnem restagnare solitus esset. Posterior regina, Nitocris nomine, extitit superiore solertior, cuius cum alia monumenta extiterunt, quae ego commemorabo, tum vero hoc, quod animaduertens imperium Medorum ingens ac pacatum, subactaque ab his multa oppida, & inter haec Ninum, praemuniuit se omnibus quam potuit maxime. Ante omnia fluuium Euphratem, qui prius mediam ipsorum urbem interfluens, rectus erat, tortuosum reddidit, fossis superius depressis, adeo ut quendam Assyriae pagum, nomine Ardericam, ter influat, & qui nunc è mari per Euphratem Babylonem versus subuehuntur; ter ad hunc eundem pagum applicent, idque triduo. Et hunc quidem talem reddidit. Aggerem vero ex utroque fluminis labro aggestit visu mirandum: tanta est & magnitudinis & sublimitatis. Multo supra Babylonem, aliquantulum seorsum à flumine, effudit paludis eluuiem, profunditate quidem ^b ad aquam vsque semper ducta: latitudine vero eius quoque versus trecentorum viginti stadiorum. Haec fossitia humus ad fluminis ripas aggesta est. Quem locum vbi depressit, crepidinem ambitus eius lapidibus induxit. Haec duo, ut flumem flexuosum & lacuna tota, fossa esset, ideo fecit, ut fluuius per multos anfractus retentus, sedatior mearet, & nauigationes Babylonem versus essent tortuosae, & ex ipsis nauigationibus longus ambitus lacunae exciperetur. ^c Ad haec, quaecumque erat regio ad inuadendum opportuna, & compediaria ex Medis via, hanc intersepit, ne Medi commercio Assyriorum ipsius negotia cognosceret. ^d Et haec quidem ex profundo circumiecit. Caeterum ex eis talem

^a Paludis receptaculum,

^b Id est, quoad aqua foediendo inueniretur.

^c Haec autem extruxit qua parte aditus erant & viae compediariae quae ex Medis ducuntur ad Mediam, &c.

^d Et his quidem munitionibus ab imo vsque urbem circundauit. Sed & has munitio-

tionem obiter ad huc
vsum accommodavit:
Quum sit, &c.

a Receptaculum,

b Comperta fuit,
opportune facta: &
pons, &c.

c Quod transiens
habiturus esset cada-
uer supra caput suum
situm.

d Sed cadaver, &
litteras quibus hoc di-
cebatur.

e Hec verba, Ducit
autem rex, &c. usque ad,
Cyrus igitur, &c. paulo
inferius videtur collocata.

f Per Dardaneos. Dar-
nam enim numerat Pro-
lemans inter Assyria ur-
bes mediterraneas.

g Nam fluitio in
paludem, siue stagnum,
ducta fossa immisso,
pristinum eius alueum,
fluvio subsidente, vel
abscedente, peruium red-
didit.

h Mediorum fe-
morum tenuis, ad sum-
mum, fortis.

fecit communitationem: Quum sit vrbs in duas dirempta regiones, fluvio mediana tenente, quoties aliquis ex altera in alteram regionem transire volebat sub regibus superioribus, is necesse habebat nauigio transire: quod erat (vt reor) molestum. Huic autem etiam rei ista prospexit, siquidem vbi effodit effluuium paludis, aliud opere eodem monumentum sui reliquit. Lapidem praegrandes incidit, qui vbi parati fuerunt, & locus depressus, in locum ipsum quem depresserat, omnem fluminis cursum auertit. Qui locus effossus dum impleteretur, interea pristino alueo arefacto, oras fluminis intra urbem, ac descensus qui ex portulis ad flumen ferunt, extruxit coctis lateribus, eadem qua muros ratione. Extruxit item circa mediam ferme urbem pontem ex iis quos effoderat lapidibus, ferro eos ac plumbo deuinciens. Hunc sublicius quadratis, per quae Babylonii transirent, interdum committebat, eandem noctu tollebat: hac videlicet causa ne per noctem transientes mutua furta exerceant. Vbi porro lacuna repleta fuit flumine, & opus pontis exornatum, tunc fluvium Euphratem ex palude in pristinum alueum reuocauit: atque ita palus quam effoderat, visa est necessario facta, & pons in vsum ciuium extructus. Eadem autem regina hunc etiam machinata est dolum: Supra portas vrbis celeberrimas, loco edito atque conspicuo, sepulchrum sibi extruxit, atque his literis inscripsit, *SYCVI REGVM BABYLONIS POST ME FUTVRORVM EVERIT PECVNIAE PENVRIA, APERITO SEPVLCHRO SVMITO QVANTVNCVNQVE LIBVERIT PECVNIAE, NE TAMEÑ NISI INDIGVERIT, ALIOQVI APERITO, NON ENIM IN REM EIVS FVERIT.* Hoc sepulchrum tam diu fuit immortum dum regnum peruenit ad Darium. Is indignum esse ratus se neque vti quippiam his portis, (ideo autem non utebatur, quod supra caput ipsius transeuntis mortuus situs esset) neque sumere pecunias repositas, & eas quidem ipsum prouocantes, referauit monumentum: in quo non quidem pecunias inuenit, sed literas ita dicentes, *NISI PECVNIAE ESSÉS INEXPLEBILIS ET TURPIS LVCRICVPIDVS, DEFVNCTORVM SEPVLCHRA NON APERVSSÉS.* Talis extitisse haec regina memoratur. Aduersus cuius filium Labynitum, patris nomen & Assyriae imperium habentem, Cyrus exercitum duxit. Ducit autem rex magnus exercitum, probè domi comparata re frumentaria atque pecuniaria. Postquam etiam aqua ex flumine Choaspe, Susa praeterfluente, ex quo vno ex omnibus fluminibus rex potat. Cuius Choaspis aquam decoctam, & in argentea vasa diffusam, ferentes permultae carrucae quatuor rotarum, nullis trahentibus, assidue comitantur quocumque ille proficiscitur. Cyrus igitur Babylonem tendens, vbi venit ad Gyndem amnem (qui in Mantienis ortus montibus, per Dardaneos in Tigrim alterum amnem fluit, qui Opim urbem praeterlabens, rubro infunditur mari) conabatur hunc transire, quum non posset nisi nauibus trahere. Interim ei quidam ex sacris equis candidis peulancer ingressus fluvium, transire conabatur. Hunc fluvium verticibus contorqueus, submersum abripuit. Cyrus autem perquam aegre ferens hanc fluminis iniuriam, illi comminatus est, se sic reddaturum eum tenuem vt in posterum facile vel à mulieribus transiri posset, ne genua quidem tingentibus. Haec minatus, expeditione in Babylonem intermissa, copias suas bifariam diuisit. Dehinc alueos ad funiculum designauit cetenos & octogenos, vtrinque ad Gyndis labra omnino conuersos: quos distributis copiis effodi iussit. Et opus quidem, vt quod à tanta multitudine fieret, perficiebatur: tamen in eo faciendo eam aetatem triuerunt. Cyrus ergo quum Gyndem multasset in trecentos & sexaginta riuos diductum, & alterum ver illuxisset, ita porro ire Babylonem pergit, Babylonis eum producto exercitu praestolantibus. Qui, vbi propius urbem ille promouit, cum eo conflixerunt, praeliisque fugati, in oppidum compulsi fuerunt. Ii tamen, quia Cyrum iam pridem animaduertent in quietum esse, viderantque omnes pariter gentes aggredientem, comportauerat permultorum annorum commeatu: ideo quae tunc obsidionem nihili faciebant. Et Cyrus, quum iam longo tempore nihil admodum res ipsius proficerent, inops consilii erat. Tandem siue alius ei anxio suggestit, siue ipsi in mentem venit quid in rem esset, sic statuit faciendum: Instructis vniuersis copiis partim qua fluvium urbem ingreditur, partim à tergo qua egreditur, praecipit vt, quum cernerent alueum posse transiri, illae urbem inuaderent. Ita instructis atque admonitis suis, cum inutiliori exercitus parte abiit ad paludem. Eo vbi peruenit, quae Babyloniorum regina fecerat circa flumen & circa paludem, eadem & ipse fecit. Nam reuocato flumine, alueum eius pristinum vado transibilem reddidit. Quod quum ita factum esset, Persae qui ad hoc ipsum instructi erant, per alueum vnde fluvius Euphrates abscesserat, mediorum ferè femorum tenuis

fortiter Babylonem introierunt. Quos Babylonii, si factum Cyri prius aut audissent aut sensissent, haud dubie contempto eorum ingressu, pessimo exitio affecissent. Nam obseratis omnibus quae ad flumen ferunt portulis, consensisque septis, ipsi pro ripis stantes illos progressos veluti in cauea exceperunt. Nunc ex inopinato eis Persae altiterunt: & quum capti essent qui media vrbis incolebant Babylonii, propter eius tamen magnitudinem non sentiebatur (vt fertur) ab iis qui circa extrema habitabant. Sed quod forte dies festus eis esset, exercendis choreis atque oblectationibus operam dabant, donec plane hoc rescuerunt. Atque ita primò capta est Babylon. Cuius ciuitatis quanta sit potentia, cum ex aliis multis declarabo, tum verò ex hoc. Quum regi magno omnis plaga cui imperat, sit distributa in ipsius atque exercitus eius alimentum, praeter tributa, ex duodecim quibus annus constat mensibus, quatuor regio Babyloica, octo reliquis eum omnis Asia alit. Ita huius regionis potentia tertiam Asiae partem aequiparat, & eius principatus, (quem satrapiam Persae vocant) omnium prouinciarum longe est optimus, adeo vt Tritachina Artabazi filio (qui pro rege tributum hoc exigebat) singulis diebus singulae argenti plenae artabae penderentur. Est autem artaba mensura Persica, capaciore quam Atticae medimnus, tribus choenicibus Atticis. Ad haec erant ei peculiare equi, praeter bello destinatos, admissarii octingenti, cum equarum à quibus admittebantur, sexdecim milibus. nam singulae vicinis admittebantur. Praeterea canum Indicorum tanta alebatur multitudo, vt ad praebenda eis cibaria, quatuor in eadem planitie magni vicii attributi essent, aliorum tributorem immunes. Atque haec praedictis Babylonis peculiaria erant. Porro in Assyriorum terra parum pluit. Quod in ea frumenti germinat, id demum est quod ex flumine irrigatur. Irrigatur autem seges prouenitque frumentum, non quemadmodum in Aegypto, flumine sua sponte in arua ascendente, sed manibus atque serobibus irrigatum. Etenim Babyloica regio omnis (quemadmodum Aegyptiaca) dissecta est in fossas, quarum maxima nauibus transiri potest, ad solem hybernum vergens: exit autem ex Euphrate in Tigrim alterum flumen, ad quod vrbis Ninus sita erat. Haec regio omnium quas nos vidimus, longe optima est, duntaxat ferendo frumento. Nam in arboribus ferendis, ficu, vite, olea, nequaquam de principatu contendit. Cereris autem fructu procreando adeo ferax est vt nusquam non ad ducena reddat: vbi autem bonitate sese ipsa vincit, etiam ad tricena. Quaternum autem digitorum maximorum latitudo est tritici atque hordei foliis. Milii vero ae sesami proceritatem instar arborum, et si mihi comperam, tamen memorare superfedeo, probè sciens, iis qui nunquam Babyloicam regionem adierunt, quae de frugiferis dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Oleo autem non vuntur nisi quod ex sesamis faciunt. Sunt eis passim per omnem regionem palmarum sua sponte nascentes, pleraque fructiferae: ex quibus & cibus & vinum & mel conficiunt, colentes ficuum more. Harum, vt aliarum arborum, Graeci masculas vocant, quarum fructum iis quae palmulas ferunt alligant, vt illinc prodiens culex, palmulas penetrans cogat maturefcere, alioqui occasuras. Masculae enim in fructu cūlices ferunt, quemadmodum caprifici. Venio ad id quod ex omnibus quae sunt in ea regione, secundum ipsam urbem, mihi summo miraculo est differendum. Nauigia illorum quae per flumen comeant Babylonem, omnia sunt orbiculata atque coriacea, quae pecuarii Armenii, qui supra Assyrios incolunt, ex caesis salicibus faciunt, instruuntque pellibus, nudo illarum extrinsecus posito in modum soli: neque puppe discreta, neque prora acuminata, sed in speciem clypei magis orbiculata. Tale nauigium stramentis stipatum fluvio deferendum permittunt, cum aliis rebus, tum verò doliis è palmularum vino onustum, dirigentibus illud duobus, cum totidem palis: quorum alter introrsum palum trahit, alter exterius pellit. Fiunt autem nauigia haec & magna admodum & minora: quorum maxima quaeque ferunt pondus quinque millium talentorum, singula singulos asinos viuos intus habentia, maiora etiam plures. Postquam igitur nauigantes Babylonem peruenerunt, onusque exposuerunt, lignis nauigii atque omnibus stramentis venundatis, pelles asinis imponunt, eosque in Armeniam agitant. aduerso enim flumine nauigari praeter illius rapiditatem nullo pacto potest. Propterea enim non ex lignis, sed ex pellibus nauigia fiunt. Iidem, vbi asinos agitando in Armeniam redierunt, alia ad eundem modum nauigia comparant. Et naues quidem eorum tales sunt. Amictu autem tali vuntur: Duabus amictuntur tunicis, vna linea vsque ad pedes demissa, cui alteram laneam superinduit: postremò candidam penulam circumiciunt. Calceos gerunt gentis more, soleis Thebanis penè similes. Capita ha-

a Ingredi non permit-
tissent, sed pess.

b Nunc ex inopina-
to illis Persae superue-
nerunt. Tantaque vr-
bis erat magnitudo,
vt (quemadmodum nar-
rant accolae) quum ca-
pti essent qui extre-
mas vrbis partes inco-
lebant, it qui mediam
urbem incolerent, id
nescirent. Sed quod,
&c.

c Intelligit, singulis
regionibus indicium solum
quid alendo regi eius
copias persolueret.

d (Quem rex huic
tractui praefecerat.)

e Atque haec ad
eum qui Babylonis
praefectus erat, perti-
nebant. Porro, &c.

f Porro in Assyrio-
rum regione parum
pluit: hoc ipsum est
quod frumenti radi-
cem alit: seges tamen
fluvio rigata sit la-
tior: prouenitque, &c.

g Id est, ad solstitium
hybernum.

h Perringit autem
ab Euphrate.

i Longè praestantif-
sima est ferendo qui-
dem certe frumento.
Nam alioqui arbores
ne ab initio quidem
ferre potest: veluti fi-
cum, vitem, oleam.
Cereris, &c.

l2 In quam autem
altitudinem milium
& sesamum arboré-
scent, et si probè no-
rim, tamen id non re-
feram: quum sciam;
iis qui n.

l Producent.

m Huc locum ita uerit
Bey, in lib. De re Nauali,
Nauigia illis sunt quae
secundo flumine de-
feruntur Babylonem
uersus, omnia circulari
forma, eaque ex alu-
ta. Vbi enim Armenii
qui supra Assyrios
habitant, ligna circula-
ria è salice coaptant,
obtundunt extrorsum
tegumenta è pellibus,
quibus soli vice
vuntur carinaeque loco,
nulla neque puppis
neque prora forma
discreta, verum
scuti instar, in orbem
composita: deinde sti-
pula referunt, illud-
que nauigium flumi-
ni permittunt, merci-
bus onustum: praeci-
puè autem bicos è pal-
marum foliis compo-

tant vino refertos. Reguntur autem gubernaculis duobus, cum totidē hominibus qui stant: quorum alter in trorsum trahit, alter extrinsecus propellit. Fiuntque hæc nauigia valde magna, nonnulla & minora: eorum autem maxima ferunt onus talentorum quinque millium. Inest & in vnoquoque nauigio asinus viuus, in maioribus etiā plures. Pro Bicos ē palmarū foliis, alii De'ia palma in terpretantur.

a Vbi autem hæc auto multo vendita erat, aliam addicebat, quæ secundū illā esset spec. Vendebatur autē ea cōditione ut vxores essent emptoribus. Babylonii igitur qui.

b Surgere iubebat.

c Debilitas aliqua parte corporis. Vel, Quæ aliquo vitio corporis laborarent.

d Nec verò cuique suam filiam collocare licebat cui vellet, neque emptori sine fid.

e Videntur in Græcē plaribus præpostere collocata esse quædam verba, Et esse hic sensus, Et hæc quidem apud illos honestissima cōsuetudo erat, ne iniuria illas afficerent, neque in aliā urbē abducerent. Verum ad hæc vsque tēpora nō permāsit: sed nouiss. aliud q. excogitauerūt. Nam posteaquam in sua urbe expugnatione vexati fuerunt & bonis eueris, vnusquis.

f Accedentes igitur ad ægrotum si qui aut eodem morbo laborauerint, aut laborantem alium viderint, de illo consilium dant, hortant.

g Quæ se aliis immiscere dedignantur, hæc ve h.

h Siquidem illa sit sacra.

i Rite factis deæ sacris.

l Nihil tam magnum est quo dato potiri illis possis.

l Sed & in aliqua Cypro parte simil.

m Tabus.

bestes comata, mitris redimiunt, vnguentis toto corpore delibuti. Anulum signatorum singuli gestant, & sceptrum affabrefactum, cui superstat aut malum, aut rosa, aut ilium, aut aquila, aut aliud quippiam. Nam absq; insigni gestare sceptrum ipsis nefas est. Atque hic eorum corporis est cultus. Leges verò quæ constitutæ ab ipsis, hæc sunt: Vna quidem, prudentissima, altera autem (quantum ego sentio) qua Enetos qui sunt ex Illyriis, audio uti per singulos pagos. Semel enim quotannis ista fiebant. Vbi virgines effectæ essent nubiles, eas quum cōgregassent, vniuersas vnum in locum recipiebant, quas circumsistente virorum frequentia, surgens præco sigillatim vendebat: sed primum pulcherrimam omnium, secūdum hanc (ut quamplurimo venditur auro) aliam euocabat quæ post illam esset speciosissima. Vendebatur autē in conturbernium. Babylonii igitur qui locupletes, & iidem cælibes erant, pulcherrimas quasque merebantur, ut quisque licitando alterum su perauerat. At iis ex plebe qui essent cælibes, his non opus erat pulchra forma: ideo turpiores virgines simulque pecunias accipiebant. Nam præco, vbi virginum speciosissimarum peregrisset venditionem, excitabat deformissimam, si quis illorum mercari volens existeret: edicebatque quisquis vellet quamminimo auri sumptu eam in matrimonium habere, donec illi qui minimo contentus esset, foemina addiceretur. Ita aurum ex speciosis virginibus conficiebatur, & sic speciosæ deformes ac debiles collocabant. Quorum nullam cuique emptori fas erat sine fideiussoribus abducere, sed datis fideiussoribus de ducenda illa in vxorem, ita demum licebat abducere. si de hoc non conueniebat, lex lata erat, ut aurum illi reddiberet. Quinetiam ex alio pago venientibus licebat vxorem mercari si vellent. Hæc apud eos honestissima lex erat, quæ tamen non perseverauerit. Sed nouissimè aliud quiddam excogitauerunt, nequis foeminas iniuria afficiat, neque quis aliam in urbem abducatur. Nam posteaquam expugnati malè accepti sunt, remque domesticam absumpserunt, vnusquisque plebeius qui victus inopia premitur, filias suas adigit ad questum corpore faciendum. Alteram itē sapienter condiderunt legem, ægrotos effendi in forum: (neque enim medicis vtitur) ut de eorum languore cōsulant qui eos adeunt, si quis & ipse eundem passus est morbum, aut alium vidit patientem. Hæc viri qui illos adeunt consulunt, hortanturque ad ea quæ ipsi faciendo effugerint similem morbum, aut alium nouerint effugisse. Nec fas est cuiquam ægrotantes præterire silentio, nec antequam explorauerit quonam ille morbo laboret. Sepulchra eisdem in melle sunt: luctus funebres Aegyptiacis perfimiles. Quoties autem cum vxore miscetur vir Babylonius, adhibito thymiamati assidet, & ex altera parte mulier idem facit. Quinetiam sub diluculum abluuntur ambo, nullum vas priusquam se abluerint tacturi. Eadem & hæc Arabes faciunt. Vna iisdem Babylonii lex est omnibus modis foeda, nempe omnibus mulieribus indigenis commune est, semel in vita ad Veneris templum desidentibus, cum externis viris consuetudinem habere. Cæterum quum pleræque sint diuitis tumentes, quæ sui copiam facere recusent, hæc vehiculis cameratis vectæ, pro templo consistunt, relicta interim à tergo magna famulitii turba. Pleræque etiam hunc in modum faciunt. Ad templum Veneris sedent nodis corollisque tempora reuinctæ multæ mulieres, è quibus aliæ accedunt, aliæ discedunt. Nam diuerticula vndecunque sic funiculis distincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quam cuique libuerit deligendam. Porro quum semel illic confederint, non prius domum regrediuntur quam hospitum aliquis pecuniam mulieri in sinum iniecerit, & cum eadem à fano forisum abducta rem habuerit. Hospitem autem illum qui pecuniam obtulit, dicere oportet, Ego tibi deam Mylittam imploro. Mylittam enim Assyrii Venerem appellant. Ac verò pecuniam illam, quantulacunque sit, non fas est reicere, si quidem in sacrum conuertitur vsus. Neque mulieri etiam permittitur hospitem aliquem repudiare: sed quicumque is est qui pecuniam obiecerit primus, hunc illa sequitur citra delectum. Postremò vbi iam congressa fuerit cum externo mulier, dea expiata, domum reuertitur. At deinceps haud ita multo conduxeris. Iam, quæ forma sunt elegantiori, citius discedunt: quæ verò deformes, diutius coguntur desidere pro templo antequam legi faciant satis. Fitque interdum ut vno atque altero anno aut etiam triennio atque diutius expectare oporteat miseram. Alicubi, nempe in Cypro, similis quædam lex est. Hæc sunt Babyloniorum instituta, quorum tres sunt familiaræ, quæ nullo alio nisi piscibus victitant. quos captos vbi arefecerunt ad solem, hoc faciunt: In pilam cōiiciunt, ac pistillis pinifunt: deinde linteis consperuāt, vnde quisquis vult conspergit, offamque facit quam in modum panis torreat.

Cyro,

Cyro, post hanc gentem ab eo subactam, incessit cupido Massagetis in suam potestatem redigendi. Quæ gens fertur & magna esse & strenua, ad auroram solisque ortum sita, trans Araxem fluiuium eregione Issedonorum. Sunt etiam qui eam Scythicæ nationis esse dicant. Araxes Istro maior & idem minor esse memoratur: & in eo frequentes insulæ Lesbos pares magnitudine: & homines qui illas incolunt, æstate vesci radicibus quibuslibet quas ipsi euellunt: arborum autem fructus quos maturos comperiunt, in cibum reponere, quo per hyemem vescantur. Ab illis inuentas etiam esse arbores talem fructum ferentes, qui iactis ab illis in ignem quem turmatim collecti accenderint, odore suo eos circumquaque confidentes perinde inebriat ac vinum Græcos: & eo vehementius quo plus eius fructus fuerit iniectum, donec ad tripudandum cantandumque consurgant. Atque hæc fertur eorum esse viuendi consuetudo. Araxes porro fluiuius à Mantichis quidem, vnde & Gyndes (quem Cyrus in trecentos ac sexaginta diduxit riuos) fluit, sed per sexaginta ora prorumpens, quæ, vno excepto, in paludes eluuiisque euoluuntur, vbi feruntur homines habitare, qui crudis victitant piscibus, & pro vestibus vtantur vitulorum marinorum pellibus. Reliquum illud per apertum fluit in mare Caspium, quod mare per sese est, nec vllō cum alio commiscetur. Nam & illud quod Græci omne pernauigant, & id quod extra columnas est, Atlanticum dictum & rubrum, idem est mare. Caspium verò est alterum, ac per se ipsum, longitudinis quindecim dierum, cursui nauis quæ remis vtatur: latitudinis, vbi spatiosissimum est, octo dierum. Est autem, qua ex parte ad vesperum vergit, Caucasus prætentum monte, cuius cum maxima vastitas, tum summa est altitudo, multasque atque omnifarias gentes habet, ac plerasque omnes agresti materia victitantes: vbi arborum frondes iis quæ sunt apud nos similes feruntur esse, quibus contusis & aqua dilutis illi animalia in suis vestibus pingere dicuntur: eaque animalia nunquam elui, sed perinde ac si ab initio essent inexta, sic cum reliqua lana veterascere. Horum quoque hominum concubitus, sicuti pecorum, in propatulo esse. Et huius quidem maris quod Caspium vocatur, partem quæ ad vesperam vergit, Caucasus disternit: qua verò parte vergit ad auroram orientemque solem, planities excipit prospectu immensæ magnitudinis. Quam spatiosam planitiem non ex minima parte Massagetæ possident, quibus bellum Cyrus inferre cupiebat, multis ac magnis sollicitatis incitatusque causis. Primum sita genitura, quod videbatur maius quiddam homine esse: secundo loco, felicitate qua fuerat vsus aduersus hostes. quamecumque enim gentem Cyrus inuaserat, ea gens nullo pacto poterat eadere. Erat autem Massagetarum regina defuncto viro, Tomyris nomine, ad quam in coniugium petendam Cyrus misit verbo duntaxat, volens eam habere vxorem. At illa animaduertens non se in coniugium, sed regnum Massagetarum peti, accessum Cyro interdicit. Postea Cyrus, quum dolus non procederet, progressus vsque ad Araxem, apertè infesto cum exercitu in Massagetas tendit. Flumen pontibus iungit, quibus copias traiciat, factisque nauibus turres desuper ædificat. Ad quem in hoc labore occupatum, Tomyris caduceatorem misit, qui diceret, Rex Medorum desine incumbere in quæ incumbis, nescius an ista quæ constituisti, tibi conducibilia erunt. Omisso incepto, apud tuos ipsius regna, & nos sine finium quorum sumus principes, esse. Verum tu admonitionibus his uti noles, & omnia males quam quietem. Quod si tantopere affectas laceffere Massagetas, ser quam sustines ærumnam. Sed desiste iungere fluiuium: à quo nobis tridui itinere digressis, traicito in nostram regionem: aut, si mauis, nos excipere in vestram, tu hoc idem facito. Hæc vbi Cyrus audiuit, accitis Persarum primoribus coactisque, in medium rem proponit, consulens vtrum sibi agendum constituerent. Illorum in idem conuenere sententiæ, iubentium recipi in ipsorum regionem cum suo exercitu Tomyrin. Quam sententiam Cræsus Lydus quum adesset, improbat, in contrarium differens his verbis, Equidem tibi, rex, etiam antea dixi, quandoquidem Iupiter tibi me tradidit, quicquid animaduertero errati in tua domo, id omne me pro viribus auersurum. nam mei casus, etsi ingrati, mihi tamen exitere disciplinæ. Si tibi esse videris immortalis, & eiusmodi exercitui præesse, nihil est opus ut meam tibi dicam sententiam: sin verò te quoque agnoscis hominem esse, & aliis talibus præesse, illud in primis discito, humanarum rerum circulum esse, qui rotatus, semper eosdem fortunatos esse non sinit. Ideoque de hac quam proposuisti re, secus ego atque isti sentio. Si enim hostes in hanc terram volumus excipere, id tibi ex hoc periculum erit, ne fugatus omne amittas imperium: quia haud du-

D.i.

a Græca verba suspensa hic sunt.

b Hanc Cyrus per quosdam quos miserat, simulatis verbis ambiebat, vxorem sibi habere volens. At Tomyris vbi non se sed Massagetarum regnum ab illo ambiri animaduertit, accessit.

c Quidam admonitionibus his uti noles & omnia quieti antepones? Atqui, si tanto laceffendi Massagetas desiderio teneris, agendum omitte quem fers in consternando pontibus fluuio laborem: & nobis trid.

biè victores Massagetæ, non se retro fuga recipient, sed tuas provincias adorientur. Victor autem tu non adeo multum vincis quam multum si traiciens in terram illorum, victis Massagetis instabis fugientibus. Hoc enim pro illo substituito consilium, vt victo hoste, recta pergas ad subigendum Tomyridis regnum, & quidem sine duce. Turpe est enim atque intolerabile, Cyrum Cambysis filium mulieri cedentem detrectare pugnam. Itaque mihi placet, traiectis copiis procedere eoque dum illi in occursum prodeant: atque dehinc ^b ita faciendo, dare operam vt illos superemus. Nanque, vt ego audio, Massagetæ bonorum sunt Persicorum insueti, & magnorum commodorum expertes. his ergo viris proponere in nostris castris magnam instructarum epularum copiam, magna vi pecorum interfecta, cum magna etiam vi poculorum vini meri, atque omnis cibariorum generis. Hoc vbi fecerimus, imbecillissimis quibusque militum ibi relictis, cum reliquis ad flumen nos recipiamus. Tantis enim bonis conspectis illi (nisi me fallit opinio) se ad ea conuertent: vnde nobis supererit facultas magnas res perpetrandi. Atque hæc quidem in discussionem venere sententia. Cyrus autem priore repudiata, Croesique probata sententia, indixit Tomyridi vt retrocederet, vt pote se aduersus illam traiecturo. Illa, quemadmodum à principio sponderat, retrocessit. Cyrus in Cambysis filii sui (cui regnum tradebat) manus præbuit Croesum, ac maiorem in modum vt hominem honore beneficiique prosequeretur, præcepit, si sua aduersus Massagetæ traiectio non recte cederet. Hæc vbi præcepit, eosque remisit in Persidem, ipse cum copiis suis flumen traiecit. Transmisso Araxe vbi nox aduenit, vidit per quietem talem visionem: Videbatur Cyrus in somnis cernere maximum natu filiorum Hytaspis, habentem in humeris alas, quarum altera Asiam, altera Europam inumbraret. Hytaspis (qui Achæmenides erat, ^d Arsamenis filius) erat ex liberis natu maximus Darius, tunc ferme vicessimum ætatis annum agens, in Perside relictus quod non maturus militiæ esset. Experrectus Cyrus visum suum intra se retractabat: quod quum ei magni momenti videretur, vocato Hytaspis remotis arbitris, inquit, Filius tuus, Hytaspes, mihi atque regno meo insidari deprehensus est: hoc ^e vnde proculdubio nouerim, per me noscas licet. Dii mihi, quod mei curam gerunt, quæcunque euentura sunt, ostendant. Siquidem proxima nocte inter quietem vidi liberorum tuorum natu maximum, in humeris habentem alas, quarum altera Asiam, altera Europam inumbraret. Ex quo visio ^f nulla tergiuersatio est quin ab illo mihi tendantur insidiæ. Quapropter tu quamprimum in Persidem reuertere: facitque vt quum ego subactis Massagetis illuc rediero, filium tuum mihi sistas ad causam dicendam. Et Cyrus quidem hæc loquutus est, scilicet quod sibi insidari Dariam suspicabatur. At dæmon ei portendebat ipsum ibi mortem appetiturum, & eius regnum ad Dariam esse peruenturum. Respondens illi Hytaspes, Absit, inquit, rex, vt quisquam vir genere Perses, tibi moliat insidias: quod si quis sit, is primo quoque tempore morte mulsetur. tu enim Persas ex seruis liberos, ex subditis, aliorum hominum dominos effecisti. Quod si qua tibi visio filium meum indicat rebus nouis contra te studere, ego tibi cum ^h exhibeo pro tuo arbitratu tractandum. Hoc reddito responso, Hytaspes traiecto Araxe in Persidem contedit, Cyro filium suum Dariam custoditurus. Cyrus autem Araxe traiecto progressus vnius diei iter, quæ Croesum admonuerat exequitur: relictaque illic imbelli parte copiarum, mox cum expedita manu ad Araxem reuertitur. Hos itaque relictos ex Cyri exercitu aggreddens tertia Massagetani exercitus pars, sese defensantes interimunt. Eadem, conspecto epularum apparatu, post aduersariorum cædem, ad epulandum discumbit: refertaque cibo ac vino soporatur. Persæ superuenientes horum multos occidunt, multoque plures viuos capiunt, cum alios, tum verò ducem eorum, reginæ Tomyridis filium, cui nomen erat Spargapises. Tomyris, cognito exercitus ac filii sui casu, misso ad Cyrum caduceatore, ita inquit, Inexplebilis cruore Cyre ne spiritus tollas ex hoc quod actum est. Si fructu vitino, quo ipsi distenti adeo desipitis vt descendente in corpus vino improba à vobis verba fundantur, si tali veneno filium meum vicisti, dolo, non prælio es superior. Quare meum admittite consilium, bene tibi consulentis: Abi, reddito mihi filio, ex hac regione, ferens impunè quod tertiam Massagetarum partem profligasti. Quæ nisi feceris, per Solem iuro Massagetarum dominum, fore vt ego te, etsi insatiabilem cruoris, tamen faciem. Hæc verba ad se perlata Cyrus pro nihilo habuit. Filium reginæ Tomyridis Spargapises, vbi à vino relaxatus didicit se in malo esse, exorauit à Cyro vt vinculis solueretur. Statimque quum solutus est ac manuum cõpos effectus, seipsum

^a Hoc enim ipsum opponam illi quod dixi, illos, si uicerint, ad orienturas provincias, fore vt victo h.

^b Ita ut dicam fac.

^c Proposita fuerunt sent.

^d Arfacis. nam ut nec. cod. pro Arfacis habent d. p. r. a. s. e. s.

^e Apud se examinabat. Vel in disquisitionem vocabat. Ad uerbum sibi ipsi rationem illum nisi redderet.

^f Vnde certo compererim

^g Nulla ratione negari potest quin, &c.

^h Id est, Offero. Vel, exhibere paratum sum.

ⁱ In quod malum incidisset. Vel, quantum malum sibi accidisset.

interemittit: atque hic quidem talem obiit mortem. Tomyris autem, quum Cyrus ipsi non auscultaret, contractis suis copiis ita conflixit cum Cyro, vt hanc pugnam ex omnibus quæ inter barbaros exiterunt, acerrimam censeam extitisse. Eam autem ita gestam fuisse accipio: Primum utroque spatio inter se distantes, sagittas misisse: deinde sagittis absumptis concurrentes, lanceis pugionibusque fuisse confertos: ac diu pugnantem perstitisse, neutris fugere uolentibus: ad extremum Massagetæ superiores extitisse: ibique cum permagnam exercitus Persici partem, tum verò Cyrum ipsum occubuisse, quum vnum detriginta omnino regnasset annos. Cuius cadauer inter caeterorum stragem Tomyris perquisitum quum inuenisset, caput in virem demisit quem humano cruore compleuerat: mortuoque insultans inquit, Tu quidem meum uiuentis & in pugna uicticis filium perdidisti dolo captum: at ego te (prout interminata sum) cruore saturabo. Hæc de Cyri uitæ exitu: de quo quum multa referantur, is qui mihi maximè uerisimilis uidetur à me commemoratus est. Massagetæ & amictum gerunt & uictum habent Scythico similem: Ex equis præliantur, ^b & pedibus: utroque enim genere valent. Sagittarii item sunt atque hastati: sagares, ^c hoc est pugiones, è more gestantes in omnibus auro uentes & ære. Utuntur nanque ære in omnibus quæ ad hastas, ad pharetras, ad sagares pertinent: auro autem in cunctis quæ ad capitis, ad balteorum, ad axillarum ornamentum spectant. Equorum itidem pectoribus æreos thoraces circumdant. ^d Circa frenum, frenaque & phaleras, aurum adhibent: ferro atque argento nihil profusius utentes. nam quum in eorum regione immensa sit auri atque æris copia, ferri tamen atque argenti nihil est. Moribus his utuntur: Singuli quidem uxorem ducunt, sed ea communiter utuntur. Nam quod Græci memorant facere Scythas, id non Scythæ faciunt, sed Massagetæ. Siquidem vir Massageta quoties cupidine capitur mulieris, suspensa ad plaustrum pharetra, sine pudore concumbit. Terminus uitæ nullus eis propositus est: sed vbi quis admodum senescit, conuenientes propinqui eum immolant, & cum eo aliquot pecudes: quarum carnibus pro epulo, vbi coxerunt, vescuntur. quod genus obitus apud eos beatissimum habetur. Languore extinctos non edunt, sed terra operiunt: loco damni putantes quod ad immolationem non peruenierint. Nihil omnino serunt: sed pecoribus uictitant, piscatûque, quem eis abundè Araxes fluiuius suppeditat: lac autem potitant. Ex diis vnum Solem venerantur, cui equos immolant. ^e Hic autem est eis mos sacrificandi, vt deorum perniciosissimo è quadrupedibus omnibus perniciosissimum macent:

^a Manus cõseruissæ.

^b Et absque equis. Gall. is combarent à pied & à cheual.

^c Alii sagaris, securis genus esse putant, & ipse mes Valla sic alibi uertit. ^d Circum habenas fr.

^e Est autem institutum hoc sacrificiû vt deorum pern.

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber secundus, qui inscribitur Euterpe.

Y R O uita functo, regnum suscepit Cambyses, eius & Cassandæ Pharnaspo genitæ filius: quam ante uirum defunctam Cyrus ingenti luctu & ipse prosequutus est, & cæteris quibus imperabat, eam ingenti luctu prosequi præcepit. His parentibus ortus Cabytes, quum Iones & Aegyles pro hæreditariis suis seruis haberet, aduersus Aegyptios fecit expeditionem, comparato cum ex aliis, tum uerò è Græcis quibus dominabatur, exercitu. Aegyptii autem priusquam apud eos regnaret Psammethichus, omnium hominum se primos extitisse arbitrabatur: uerum Psammethicho regnum adepto, quum incessisset cupido noscendi quinam primi hominum extitissent, ex eo tempore putauerunt Phrygas quam se priores extitisse, se uerò quam cæteros. Enim uero Psammethichus, quum sciscitatio quinasti primi hominum extitissent, nullum exitum inuenire posset, huiusmodi rem machinatur: Pueros duos ex humilibus parentibus recens natos, tradit pastor inter pecora educandos hunc in modum: iubens uidelicet neminem coram eis uocem ullam edere, sed in deserta caesa ambos seorsum collocari, eisdemque in tempore capras adduci: vbi autem lacte expleti foret, alia administrari. Hæc ideo faciebat iubebatque Psammethichus, quod quæ uox prima ex his pueris eruperet, vbi inarticulatè uagire desissent, audire cuperet: prout & contigit. Nam bimatus exacto tempore, pastor qui hæc administrabat, aperienti ianuam atque instanti, ambo infantes porrectis

^g Nullam rationem inire posset.

manibus occurrentes, beccos clamabant. Quod primo audiens pastor obtulit: quum verò crebrius adeunti & obseruanti idem verbum frequentaretur, ita demum re domino indicata, iussus ab eo pueros attulit exhibuitque. Quos quum & ipse Psammeticus audisset, percontabatur quinam homines beccos quippiam appellarent. Hæc percontans comperit Phrygas sic panem appellare. ^a Tali negotio argumentati, Phrygas se priores extitisse Aegyptii concesserunt. Quod ita actum esse equidem ex sacerdotibus Vulcani, qui sunt Memphi, audiebam. Græci tamen cum alia multa inepta memorant, tum verò Psammeticum pueros educandos curasse apud mulieres quarum linguas præcidisset. Hactenus de puerorum educatione referebant. Alia quoque apud Memphim auditi ex Vulcani sacerdotibus, cum quibus in colloquium veni. Quinetiam harum ipsarum rerum gratia & Thebas & Heliopolin, id est solis urbem, me contuli, animo cognoscendi nunquid consentanea dicturi essent iis quæ Memphi dicebantur. Nam Heliopolitani feruntur Aegyptiorum esse solertissimi. ^b Atque ex iis narrationibus, quæ ad rem diuinam pertinentia audiui, ea non libenter enunciauerim, nisi ipsorum tantummodo nomina, existimans omnes homines idem sentire de his. quorum quicumque commemorabo, id oratione coactus commemorabo. ^c Quæ autem humanarum rerum sunt, hæc ita referebant inter se constare: Omnium hominum primos Aegyptios annum comperisse, ^d distinguentes eum in duodecim temporum menses. Et hæc comperisse ex astris: qui eo prudentius (vt mihi videtur) ^e hoc agunt quàm Græci, quòd Græci quidem tertio quoque anno intercalarem mensem introducunt, temporum gratia: Aegyptii verò numero tricenorū dierum, quibus duodecim menses taxant, adiciunt quotannis quinos dies. vnde eis ratio circuli temporum constat eodem redeuntis. Aegyptios quoque primos, duodecim deorum cognomina in vsu habuisse, & ab illis Græcos fuisse mutuos. Item primos diis & aras & simulacra & delubra statuisse: quinetiam animalia in saxis sculpsisse: ^f quarum rerum pleraque ita effecta opere demonstrabant. Præterea primum mortalium regnasse Memem, ac sub eo omnem Aegyptum, præter Thebaicam provinciam, palustrem fuisse: ex eaque nihil eorum quæ nunc sunt supra stagnum Myrios, extitisse: in quod stagnum à mari per flumen septem diebus nauigatur. Atque de regione bene mihi dicere videbantur. manifestum enim est ei qui, si antea non audierit, tamen inspexerit, (modò sit solertia præditus) Aegyptum in quam Græci nauigant, accessionem esse terræ, ac fluminis donum: quinetiam loca quæ supra stagnum hoc sunt, ad trium vsque dierum nauigationem. De qua non iam tale quicquam commemorabāt. Est autem & aliud tale: Aegyptiacæ regionis huiuscemodi natura est: iam primum quum Aegyptum versus in alto cursum tenens, abes procul ab ea adhuc diurnæ nauigationis spatium, ^g patietis sensum cœni, etiam in aqua vndecim alta ^h passus: quæ res declarat eatenus esse humum aggestam. Ipsius autem Aegypti longitudo secundum mare, sexaginta est schoenorum, id est funiculorum: quemadmodum nos Aegyptum distinguimus à sinu Plinthinete, id est latericio, vsque ad stagnum Schoeni sunt. Etenim qui modicum terræ possident, metiuntur illam ⁱ passibus: qui minus inopes terræ sunt, metiuntur ista diis: qui multum possidēt, parasangis: qui plurimū, schoenis. Constat autem parasanga tricenis, schoenus, (qui mensura est Aegyptiaca) sexagenis stadiis. Ita erat Aegyptus secundum mare stadiorū trium milliū sexcentorū. Hinc ad Heliopolin mediterranea versus Aegyptus spatiosa est, ^k supina omnis & aquarum inops simul ac limosa. A mari ad Heliopolin eundo per superiora, iter est eiusdem spatii cuius id quod ab Athenis ab ara duodecim deorum fert Pisam & ad delubrum Iouis Olympii: quæ itinera si quis computet, inueniet parum quiddam differre quominus paria sint, ac non amplius quindecim stadiis. Nam viæ quæ ex Athenis Pisam fert, quindecim stadia defunt quominus sit mille & quingentorum stadiorum: at ea quæ à mari ad Heliopolin ducit, hunc stadiorum numerum complet. Ab Heliopoli autem per superiora eundo Aegyptus angusta est. nam ab vna parte mons Arabiæ exporrigitur, ab aquilone ferens ad meridiem atque ad austrum, semper sursum tendens ad mare quod rubrum vocatur. Ibi insunt & lapidicina, ad pyramides quæ sunt apud Memphin, excisæ. Ab hac quidem parte definens mons, ^l declinat in quæ dictum est. Qua verò parte productior seipso est, duorum ego audiebam mensium itineris esse ab aurora ad hesperum: & eius extrema quæ ad auroram vergunt, feracia thuris esse. Atque hic quidem mons talis est. Quo autem latere Africam Aegyptus spectat, alius mons saxcus extenditur, in

^a Ex hac re Ædonie-
turam faciētes, Phr.
vel, Quum hanc rem
examinassent.

^b Verum quæ mihi
ad deos pertinētia
narrarunt, ea scriptis
mandare non libet,
præter illorum nomi-
na: quòd idem de illis
omnes homines scire
existimem. Quæ autē
præterea de his com-
mem.

^c Quæ autem ad
res humanas spectat,
hæc ita communi cō-
sensu referebāt. Omn.

^d Atque illi duo-
decim tempora distri-
buisse. Et hæc comp.

^e Annum spatium
exigunt ita distinctū.

^f Quæ ita se habuit
se re ipsa comprobāt,
magna ex parte. Præter.

^g Demissa bolidē,
id est nautico perpendicu-
lo, cœnum erues, etiā
in aq.

^h Vlnas. Gr. orgyas.

ⁱ Vlnis. Gr. orgyas.

^l Depressa i. e. cam-
pestris, non montosa.

^l Reflektitur ver-
sus ea quæ dixi loca.

quo pyramides sunt, sabulo oblitus, eodem modo quo Arabici montis tractus qui ad meridiem fert. Itaque ab Heliopoli non ita multorum spatiorum est iter quod modò Aegypti sit, sed angusta est, & quatuor duntaxat dierum nauigationem habet. Inter eos quos dixi montes quod est intercapedinis, campestris est terra, stadiorum ferme (vt mihi videtur) qua parte arctissima est, non amplius ducetorum, è monte Arabico ad eum qui dicitur Libycus. Illinc rursus Aegyptus laxa est. Atque ita situs regionis natura comparatus est. Ab Heliopoli autem ad Thebas novem diebus nauigatur, spatio quatuor milliū octingentorum & sexaginta stadiorū, hoc est vnius & octoginta schoenorum: quæ Aegyptia stadia collecta, secundum quidem mare sunt, (prout à me superius indicatum est) tria milliā sexcenta quantum verò à mari ad Thebas mediterraneum sit, indicabo. sunt enim sex milliā ac centum viginti stadia: à Thebis autem ad urbem nomine Elephantinam, octingenta viginti. Huius igitur regionis quæ à me dicta est, pleraque pars (vt & sacerdotes aiebant, & mihi ipsi esse videbatur) acquiritia Aegyptiis est. Siquidem quod inter prædictos montes, supra Memphim positos, medium est, videtur mihi sinus maris aliquando fuisse, quemadmodum ea quæ sunt circa Ilium & Teuthraniam, & Ephesum, & Mæandri planitiem: vt hæc parua magnis comparentur. quoniam nullum eorum fluminum quæ has regiones oblimauerunt, dignum est comparari vni ex septem ostiis Nili, magnitudine. Sunt & alii fluuii nequaquam magnitudine Nili, qui magna opera ediderunt, quorum nomina possem referre: cum aliorum, tum verò Acheloi, qui per Acarnaniam fluēs in Echinadum insularum mare, iam eas media ex parte fecit continentem. Est autem Arabiæ regionis, non procul ab Aegypto, sinus maris, exiens ex eo quod rubrum vocatur, ita longus atque arctus vt differendo ostēdam. Prolixitas quidem, inchoando nauigationem ^a ex Inacho in amplum æquor, consumit quatuor dies remigationis: latitudo verò, vbi sinus amplissimus est, dimidiatum diem nauigationis. In quo sinu quotidie reciprocatio aquarum & vadisum æstuarium est. Porro alium huiusmodi arbitror sinum extitisse qui in Aegyptum ferretur, à mari septentrionali Aethiopiæ versus tendens sicut Arabicus (de quo à me sermo institutus est) ab austrino Syriam versus tendit: qui prope inter se suos recessus terminant, exiguo quodam terræ intervallo dirempti. Quòd si in hanc Arabicum sinum Nilus velit alueum suum conuerrere, quid prohibebit assidue fluentem, quin intra viginti milliā annorum illum obliuiscat? ^b Ego enim credo, intra decem milliā annorum qui ante me natum transferūt, sicubi sicca facta sunt, nimirum & sinum siccanem fieri posse, etiam multo quàm hic est maiorem, à tanto flumine atque ita operoso. Itaq; quæ de Aegypto à referentibus audiui, ea & ipse ita habere existimo. quippe quum videam & Aegyptum esse exporrectam à terra contigua, & conchyliā existere in montibus, ac saluginem exudare, quæ etiam pyramides corrumpat: & solum hunc montem qui in Aegypto imminet Memphi, arenas habere. Præterea regionem hanc nulli alteri conterminat, aut Arabiæ, aut Libyæ, aut Syriæ affimilem esse: (etenim Arabiæ maritimā oram Syriæ incolunt) sed nigrā terram & fragilē habere, vt pote limo ex alluuiionibus ab Aethiopia flumine deuecto. Nam Libyam humū scimus magis rubram esse, & magis ^c subarenaceam: Arabicam verò atque Syriacam, argillofiorē ac suppetrosam. Quinetiam hoc magnum huius regionis documentum aiebant sacerdotes, sub rege Myrii fluuium, quoties octo cubitis, dum minimū, influebat, irrigasse Aegyptum quæ infra Memphim est. necdum ab obitu Myris non-gētū erant anni ad tempus quo hæc ego à sacerdotibus audiebam. At nunc, nisi ad sedecim aut ad quindecim saltem cubitos ascendat fluuius, in regionem non trāscendit. Quæ regio, si proportione in altum furgat, & tantundem ad incrementum tendat, non restagnante eam Nilo, videntur mihi Aegyptii vtique qui infra paludem Myridis incolunt cum alia loca, tum verò eum qui vocatur Delta, idem passu ri omni futuro tempore, quod aiebant ipsi passuros aliquādo Græcos. Nam quum audirent omnem Græcorum terram pluuia perfundi, non fluminibus, vt suam, dicebant fore vt decepti aliquando magna spe, malè ^e esurirent. Qui sermo hoc dicere vult, Græcos, si nolit eis deus pluere, sed siccitate immittat, fame extinctū iri, vt pote quibus nihil aquæ, nisi tantum à Ioue, suppetat. Atq; hæc quæ ab Aegyptiis in Græcos dicuntur, rectè se habent: age, nunc vicissim dicam quomodo res ipsis Aegyptiis se habeant. Si, vt superius dicebam, quæ infra Memphim est regio, (hæc enim est quæ aufegscit) velit in altum aufegscere proportione præteriri temporis, ^f quid aliud Aegyptios, qui illic incolunt, quàm esurituros: si neq; gustare ea quæ ab Ioue

^a Ab eius recessu
vsque ad latum mare.
Legendū est enim ex uet.
cod. μν γδ, non ιν δ γδ,
ut legit Valla: nec μν γδ,
ut in vulg. edit. habetur.

^b Hic Græci exēplū
mendosa esse videntur.

^c In rimas fissam.

^d Subarenaceam uo-
cat cui arena subest: sup-
petrosam (uel potius sub-
petrosam) cui petra sub-
iungitur. i. lapideam. Sic expro-
mere uoluit τρωανότατο
τῆρον τῶν ἀνθρώπων.

^e Rectè legit Valla
πιπύσθῃ (ut habent uet.
cod.) non πινύσθῃ.

^f Nonne Aegypti-
os qui hanc partē in-
colunt, elurire necesse
fuerit, si neque Iupi-
ter illorū regioni plu-
et, neque fluuius in ar-
ua illorum transcen-
dere possit? Nunc e-
nim isti minore labo-
re quàm omnes alii
homines, atque adeo
quàm ceteri Aegy-
ptii, fructum è terra
percipiunt: qui neque
se fatigant profcin-
dendis aratro sulcis,
neque sarriendo solo,
neque aliud q. Lego au-
tem ὄστρατα pro γέστρατα.

sunt, neque à flumine restagnari queant rura ipsorum. Isti nanque ex omnibus hominibus, atque ex omnibus Aegyptiis, maxime illaboratū percipiunt fructum, qui neque profcindendis aratro sulcis, neque subigēdo solo, neque aliud quicquam exercendo, eorum quæ in aruis colendis cæteri mortales laborem tolerat: sed postquam fluuius sua sponte superueniens irrigauit rura, irrigatæque reliquit rursus, tūc in suum quisque rus iactō semine sues immittit, conculcatōque subus semine, messem deinde expectat: atque ubi subus semen versauerit, ita demum frumentum percipit. Quod si vellemus de Aegypto Ionum vti sententiis, qui solū Delta Aegyptū esse aiunt, à Persei specula appellata, dicentes illam secundū mare, ad Pelusiaeas vsque taricheas, quadraginta schoenorū esse: à mari autē mediterranea versus, pertingere ad Cercasorum urbem, iuxta quam scinditur Nilus in Pelusium fluens & in Canobum: cætera verò Aegypti, partim esse Africa, partim Arabia: ostenderemus, hac ratione vtentes, nullam Aegypti primitus fuisse regionem. Nam Delta eis (vt ipsi dicunt, & mihi videtur) ^b defluxa humus est, & quæ nuper (vt sic dicam) extitit. Itaque si nulla eis terra erat, quid curiosi sunt, putātes se primos homines extitisse: qui ne in puerorum quidem experimentum, qui primam linguam proderent, ire debent. Ego certè Aegyptios opinor neque cum loco quem Delta Iones vocant, pariter extitisse, sed semper fuisse ex quo genus humanum extitit, ^d progressūque terræ multos ex eis reliquos fuisse, multos aliunde subingressos. Ideoque olim Thebæ Aegyptus vocabatur, cuius ambitus est stadiorum sex millium ac cētum viginti. Itaque si nos de eis rectè sentimus, Iones non rectè sentiunt de Aegypto: si rectè Iones sentiunt, ostendo neque Græcos neque Iones scienter computare: qui aiunt tria membra totam esse terram, Europam, Asiam, Africam. quartum enim membrum annumerare debent Delta Aegypti, si non sit neque Asia, neque Africa. Nam secundum hanc rationem non est Nilus qui Asiam ab Africa determinat: qui quum ^e diuortia faciat circa acumen Deltae, id quod in medio est, Asia & Africa esset. Sed nos Ionum sententiā missam facientes, ita de his dicimus: Aegyptum quidem, eam omnem esse quæ ab Aegyptiis incolitur: quemadmodum Ciliciam, eam quæ à Cilicibus, & Assyriam, quæ ab Assyriis. Sed Asia & Africa scimus recta ratione nullum esse terminum, nisi terminos Aegyptiorū. Si verò quod Græcis persuasum est sequemur, sentiemus omnem Aegyptum quæ à catadupis & Elephantina vrbe incipit, bifariam diuidi, & vtrūque cognomen obtinere, aliam enim eius partem, esse Africæ, aliam Asiae. Quippe Nilus à catadupis incipiens, mediam interfluens Aegyptum in mare influit: vno quidem alueo vsque ad Cercasorum urbem, inde autem tripartito. Et alueus quidem ad auroram vergens, Pelusium ostium: alter ad vesperam tendens, Canobicum ostium nominatur. Tertius, quo rectà Nilus meat, talis est: Delatus per superiora, ad acumen Deltae peruenit, dehinc medium Delta scindens, in mare exit, nō minimam huic alueo portionem aquæ præbens, nec minimè celebrem, quod Sebennyticum ostium appellatur. A Sebennytico item duo alia diuiduntur ostia, in mare ferentia, quibus hæc sunt imposita nomina, vni Saiticum, alteri Mendesium. Nam quæ Bolbitinum & Bucolicum nominantur, non sunt natia ostia, sed effossa. Huic meæ opinioni, tantā esse Aegyptum quantam ratione demonstrauit, testimonium etiam dat oraculum quod ab Hammone est redditum: quod ego posteriori quàm ita in animum induxeram, circa Aegyptum audiui. Nam qui sunt ex vrbe Marea & Apia, incolentes Aegypti fines Libyam versus, quod sibi Libyes non Aegyptii viderentur, quodq; perosi sacrorum ceremonias, nollent bobus fœminis prohiberi, miserunt ad Hammone, negantes quicquam cum Aegyptiis sibi esse commune. Habitare enim se extra Delta, ^f nullūque sibi cum illis linguæ esse commercium, ac velle sibi fas esse omnia gustare. Hæc eos deus facere non permisit, inquit Aegyptum esse eam quam Nilus supergressus irrigaret: quique infra urbem Elephantinam incolentes, ex hoc flumine potarent, eos esse Aegyptios. Hæc illis ita oraculo responsa sunt. Porrò Nilus, vbi inflatus est, non modò Delta inundat, verum etiam plagam qua dicitur Libyca esse, aliquoties & Arabicam: idque vtroque versus duorum dierum itinere, & amplius eo vel minus. De cuius fluminis natura neque à sacerdotibus quippiam, neque ab alio vllō percipere potui: quum promptissimo forem animo ad hæc ab illis audienda, cur Nilus aquis in flatus labatur, inchoans ab æstiuo solstitio, ad centum vsque dies, & propè totidem diebus retrocedat, relinquens fluentia: ita vt per omnē hyemem tenuis esse perseveret ad solstitium rursus æstiuum. De his nihil omnino potui percipere ab Aegyptiis sciscitando, num aliquam vim Ni-

a Suum ope frumentum è spicis excusserit, tum demum colligit. Quod si, &c. *Sunt enim qui omni sermone ad significare hic putent, nisi id loco sit triturationis.*

b Humus est alluue flumini deuecta.

c Nil sanè necesse fuit eos in infantibus experiri quam primā vocem emitterent. Ego certè Aegypt. &c. *Huius autem facti meminit libro primo.*

d Terræque flumini decursu accretæ multos ex eis remansisse, multos item in inferioriorem regionem descendisse.

e Plinius scissuram vocat.

f Nec se cum illis cōsētire, ac velle, &c.

lus haberet naturā diuersam cæteris fluuiis. Hæc ego noscendi cupidus, eos interrogabam & cur solus omnium æstiuum nullas ex se auras remitteret. De qua tamen aqua quidam Græcorum, quum insignes vellent effici sapientia, trifariam differuerunt. quarum opinio quæ ne mentione quidem dignas existimo, nisi eatenus vt illas tantum significem. Earum vna ait, ventos etefias esse in causa cur Nilus infletur, prohibentes cum effluere in mare. Atqui nonnunquam etefiæ nondum spirauerunt quum Nilus id agit. Ad hæc, si etefiæ in causa foret, oporteret alia quoque flumina quæcunque etefiis obnoxia sunt, idem quod Nilus, pati: & eo magis quod tenuiora sunt, minores gurgites exhibentia. Sunt autem multa in Syria, multa in Africa flumina; quæ nihil tale patiuntur quale patitur Nilus. Altera opinio est ^a incredibilior quidem quàm hæc quæ dicta est, dictū tamen admirabilior, quæ ait illum, quod ab Oceano fluat, illud efficere: ipsum verò Oceanum orbem terrarum circumfluere. Tertia opinio, vt multo modestissima, ita longe falsissima est: quippe quæ & ipsa nihil dicit, inquitens è niuibus liquefcentibus manare Nilum: qui quum ex Africa per medios Aethiopes fluens in Aegyptum euadat, ex locis calidissimis ad frigidissima; quomodo ex niuibus fluere? De qua re multa sanè sunt quæ quis coniectare possit, non esse credibile, eum qui talis sit, manare de niuibus: primum ac maximum testimonium perhibētibus ventis, qui ab his regionibus calidi spirant: secundum, ea plaga quæ sine imbribus & sine glacie perpetuò est. (super niuem autem quæ cecidit necesse omnino est intra quinque dies plueri: quare si in his regionibus ningeret, etiam plueret) tertium, hominibus qui ab æstu solis nigri sunt, & miluis, atque hircinibus, quæ illic perennat. Grues quoque, Scythicæ plagæ hyemem fugientes, ad hæc loca se conferunt hybernatum. Si igitur vel quantumcumque ningeret in ea plaga per quam fluit & ex qua incipit Nilus, profectò nihil tale esset, quemadmodum necessitas arguit. At is qui de Oceano loquitur, ad occultam fabulam referens, caret argumento: Neque enim ego vllum noui fluuium qui sit Oceanus, sed hoc nomen opinor Homerum, aut aliquem præcorum poetarum, quum inuenisset, in poeticam intulisse. Quod si opinionem quæ proposui, improbantem me oportet de oculis ferre sententiam, dicam quare mihi videatur impleri Nilus æstate. Hyberno tempore sol abscedens à pristino cursu subter hyemale sidus, meat in superiora Africæ. Totum, vt quidē breuissimè demonstratur, à me dictum est. Etenim deum hunc, vt cuique terræ proximè accedit, ita eam maxima siti afficere credibile est, & scaturigines indigenarum amnium arefacere. Vt autem pluribus verbis demonstratur, ita habet: Sol Africæ superiora permeans, ista efficit. nam quum omne veris tempus sit serenum in his regionibus, & ipsæ regiones sint calidæ ac venti frigidi, transiens sol facit quemadmodum medio cælo means æstate facere consuevit. ad se enim trahit aqua, attractamque in superna abiicit loca, quam excipientes venti ac dissipantes liquefaciunt, hi videlicet, qui (vt credibile est) ab hac regione flant, auster & africanus, multo omnium pluuiosissimi. Quanquam mihi videtur non omnem sol humorem eius anni Nilo remittere, sed penes seipsum referuare. Idem, mitigata hyeme, rursus in medium cæli regreditur, atque illinc iam itidem ex cunctis fluminibus trahit humorem: quæ flumina mox, multarum aquarum imbre commixto, terram madefacientem vtrique lacunosam, magna decurrunt: at æstate, quum destituantur ab imbribus, & à sole attrahantur, exiliora sunt. Nilus autem qui imbribus caret, quum attrahitur à sole, merito solus fluuiorum eo tempore fluit multo exilior quàm solet per æstatem. Tunc enim per æquæ attrahitur atque cæteræ aquæ, per hyemem verò solus attrahitur. Ita solem censui huius rei esse causam. Idem, mea sententia, autor est aeræ siccitatis in ea regione, dum exæquat transitum suum. Ita semper Africæ superiora æstas obtinet. Quod si ^e fini ū ac cæli situs immutaretur, vt vbi nunc aquilo situs & hyems, ibi austeri situs esset & meridiei: & vbi auster, illic aquilo collocatus esset: si hæc ita haberet, profectò sol ^f amotus è medio cælo, sub hyemem & aquilonem mearet supra Europam, quemadmodum nunc supra Africam: pertransiliensque nobis omnem Europam, faceret (opinor) eadē in Istro quæ nunc facit in Nilo. De aura autē quæ nulla è Nilo efflat, hoc mea fert opinio: Consentaneum esse, è locis valde feruidis nihil respirare auræ: quippe quæ ab aliquo frigido loco flare gaudet. Verum hæc ita sint quemadmodum & sunt, & ab initio fuere. Nili tamen fontes nemo neque Aegyptiorum, neque Græcorum, neque Afrorum, cum quibus in colloquium veni, se nosse professus est, præter scribam sacrarum Mineræ pecuniarum apud Aegyptum, in vrbe Sai, qui mihi iocari videbatur, affirmans se id præculdubio nosse.

a. Indoçior.

b. i. Aerem certè totā (ut maxima breuitate nōtar) hinc verbis comprehendidi.

c. Torrentibus abundante.

d. Videtur aliter legis sequam signari.

e. Gr. ἀπὸ τοῦ, sunt autem ἀπὸ στασιᾶς anni: tēpora. Sed videtur aliam lectionem sequutus esse.

f. Expulsus è medio cælo ab hyeme & aquilone.

Sic autem dicebat, geminos esse montes, cacuminibus in acutum tendentibus, inter Syenem positos vrbē Thebaidis & Elephantinā: quorū vni nomen esset Crophis; alteri Mophi, & ex eo medio Nili fontes abyssos, *hoc est, immense altitudinis, emanare*: cuius aquæ dimidium Aegyptum, versus & ventura aquilonem flueret, reliquum dimidium Aethiopiā versus atque austrum. Quod autem abyssi forent fontes, aiebat Psammeticum Aegypti regem periculū huius rei fecisse: qui funibus multorum millium passuum connexis, & in fontes demissis, tamen ad fundum nō deuenisset. Scriba hic, si modò gesta fuerant quæ dicebat, affirmando faciebat vt ego opinarer vortices quosdam illic esse rapidos, ac refluxus, quemadmodum præcipitantis è montibus aquæ, vnde nequeat funis ad explorandum demissus peruenire in fundum. Aliud ab vilo quoquam audire non potui, nisi (quum ipse inspicundi gratia ad Elephantinam vsque vrbem profectus sum) quiddam longissimæ narrationis, quod ex fama illic iam inquirendo accepi: eum ab vrbe Elephantinā ad superiora esse locum accliuem, vbi necesse sit, nauigio vrinque alligato, tanquam bove, pergere, & si funis abrumptur, abire nauigium, rapiente fluminis impetu. Ab esse autem hunc locum quatuor dierum nauigatione: esseq; ibi Nilum tortuosum veluti Mæandrum, & duodecim schoenorum, per quos hunc in modum nauigare oportet, & postea peruenire planum in locum, vbi sit insula Nilo circumflua, nomine Tachompho. Ab Elephantinā de super iam Aethiopes incolere & dimidium insula: nam alterum dimidium incolere Aegyptios. Insulam contineri ingēti stagni, accolentibus circum Aethiopiis pastoribus: in quod è Nilo subuectus, peruenias in alueum qui in stagnum diffunditur. Deinde egressus, itinere pedestri quadraginta dierum pergas propter flumen, nam in Nilo acutus scopulos existeret & saxa frequentia, per quæ nauigare non licet. Peragrato quadraginta diebus eo loco, alterum rursus ingressus nauigium, duodecim diebus subuectus, dum venias in oppidum magnum nomine Meroen, quæ fertur aliarum vrbium esse metropolis, Cuius incolæ solos deorum colunt Iouem & Liberum, eosque magnopere venerantur. Ioui etiam constituerunt oraculum, cuius responsis, posteaquam iubetur, & quocunq; iubentur, eō sumant expeditionem. Ab hac vrbe, intra tantundem temporis iatra quantum ad ipsam ex Elephantinā peruenitur nauigando, peruenies ad Automolos, *id est transfugas*, quibus nomē est Afimach: quod verbum Græca in lingua idem pollet quod Sinistræ regis assistentes. Isti quum essent Aegyptii bellatores, ducenta & octo millia, ad hos Aethiopes trāsire hac de causa: Sub rege Psammeticō fuerant in præsidii collocati, alii ad vrbem Elephantinam & ad Daphnas Pelusias aduersus Aethiopes, alii aduersus Arabes & Syros, alii ad Maream aduersus Libyam. (Quibus in locis, quæadmodum sub rege Psammeticō erant, ita mea ætate Persarum præsidia excubabant, nam & apud Elephantinā & apud Daphnas Persæ excubias agunt.) Quum igitur triennium in præsidio fuissent Aegyptii, neque illinc ab aliquo dimitterentur, communi vti consilio, à Psammeticō ad Aethiopiā sibi trāscedendum putauerunt. Quos, re audita, Psammeticus insequutus, vbi est assequutus, multis verbis obsecrabat, vetabaturque patrios deos ac liberos vxorēque deserere. Ibi quidam illorum fertur ostenso vetero dixisse, vbi-cunque id esset, sibi & vxores & liberos fore. Hi posteaquam in Aethiopiā profecti sunt, sese Aethiopum regi tradiderunt: quos ille ita remuneratus est. Erant ei nonnulli Aethiopum aduersarii, quorum terram eripientes istos iussit incolere. Aethiopes, his colonis inter se collocatis, facti sunt mansuetiores, moribus Aegyptiacis imbuti. Ad quatuor igitur mensium partim nauigationem, partim iter, cognoscitur Nilus: præter id quo fluit per Aegyptum. Tot enim menses in summa reperientur impendi ab iis qui ex Elephantina ad hos Automolos pergant. Fluit autem ab hespero & occasu: dehinc quid sit, nemo potest pro comperto narrare. est enim deserta præ feruore ea regio. Accepi tamen hoc ex quibusdam Cyrenæis, qui se ad Ammonis oraculum isse commemorarent, colloquutosque cum Etearcho Ammoniorum rege, & ex aliis sermonibus deuenisse in confabulationem de Nilo, cuius nemo nosceret fōtes: Etearchumq; narraffe, aliquādo quosdā ad se venisse Nasamonas, quæ gens sit Libyca, Syriam incolens, & oram Syriæ quæ vergit ad auroram, non multum supra Syriam. Eos, quum venissent, interrogarenturque nunquid amplius haberent quod referrent de Africæ desertis, retulisse, apud se fuisset quosdam virorum præpotētium filios petulantes: eos, quum in virilem ætatem adoleuissent, cum alia superuacua fuisset machinatos, tum verò ex sese quinque fortitos ad inspicundas Libyæ solitudines, & siquid amplius cernerent quàm ii qui lō-

a Sed quicquid præterea audiui, vel accepi, (ad Elephantinā quidē vsque vrbem inspectū ipsemet profectus: ab eo autem loco, ex auditu habens) id est huiusmodi, penitissimè indagatū. Ab Elephantina vrbe in superiora tendenti ac cliuis est locus, adeo vt necesse, &c.

b Peruenies. Sic sequentia per indicium, non infinitum.

c Insula contigui est ingens stagnum. Potest dixisse etiam palus vel lacus exponi.

d Non longè penetrandi, vel progrediendo. Eos, q.

gissima in pexissent. Oram enim maritimam Libyæ aquiloni obnoxiam Libyas & Libyū permultas gentes ab Aegypto incipientes omnem obtinere vsque ad promontorium Soloentem, quod Libyam terminat, præter id demum quod aut Græci obtineant, aut Phœnices: ac supra maritimā oram, & eos qui ad mare incolunt, feris vltiora habitari: at quæ vltiora sunt parte à feris habitata, arenosa esse, vehementerque arida, ac profluxa vasta. Igitur eos iuuenes ab æqualibus dimissos, aqua atq; cibariis probè instructos, primum per regionē hominibus habitatā perrexisse: hanc peruenisse, in illam à feris habitatā peruenisse. Ex ea per solitudines iter fecisse ad ventum zephyrum: peragratoque multo spatio sabulosi loci pluribus sanè diebus, aspexisse demum arbores in planitie quadam enatas, ad easque accessisse, ac fructum qui inerat decerpisse: eisque inter decerpendum superuenisse quosdam infra medioerem virorum staturam pusillos: quorum linguam Nasamonas non intelligerent, vt nec ipsi Nasamonum. Et ab his deprehensos ductosque fuisset per maximas paludes: atque illas transgressos peruenisse in vrbem in qua vniuersi forent æquali statura, illis qui adduxissent, colore nigro. Eam vrbem præterlabi grande flumen, ab hespero ad orientem solem fluens; in quo conspicerentur crocodili. Hactenus à me sermo Ammonii Etearchi commemoratus sit: nisi quod is aiebat Nasamonas (vt Cyrenæi referebant) reuertisse, & eos homines ad quos illi peruenissent, omnes esse fallaces. Flumē autem quod præterfluebat, & Etearchus coniectabat Nilum esse, & ratio sic dicitur. Ex Libyā enim Nilus fluit, eamque mediam fecat: & (vt ego ex apertis ignota coniecto) pari tractu atque Ister rineat. Ister nāque fluere incipiens à Celtis atque vrbe Pyrene (Celtæ autem sunt extra cippos Hercules, Cynethis finitimi, omnium in Europa ad occasum habitantium vltimi) mediam Europam scindit: totamque perueniens quam Istriani Milesiorum coloni incolunt, mari Euxino finitur. Et Ister (fluit enim per terram habitatā) inter primos cognoscitur: de Nili verò fontibus nemo habet quod referat: & merito, vt pote Libyā per quam fluit, deserta. De eius fluxu, quàm potuit longissimè repetendo narrari, dictum est. exit autem in Aegyptum. Porro Aegyptus montana: Ciliciæ ferè opposita est: Hinc rectā ad Sinopem in porto Euxino sitam, quinque dierum est rectum iter viro expedito. Sinope autem Istro mare irrumpenti ex aduerso est sita. Ita Nilus totam permeans Africam, videtur mihi æquiparandus Istro. Hactenus de Nilo dictum sit. Venio ad plura de Aegypto referenda: quia plura quàm alia omnis regio mirabilia habet, & præter omnem regionem exhibet opera relatu maiora. Horum gratia plura de ea commemorabuntur. Aegyptii, quemadmodum & celo eorum & flumine diuersam ab aliis naturam ostendente, ita ipsi pleraque omnia à cæteris hominibus diuersa constituerunt & instituta & iura. Apud hos fœminæ quidem negociantur cauponanturq; & infortioris operis vacant: viri autem intra domos texunt. Alii villum subtergeminis desuper tramant, Aegyptii subter. Onera viri capitibus, fœminæ humeris baiulant. Fœminæ, stantes minungunt: viri, sedentes. Domi ventrem exonerant, foris in viis comedunt: reddentes rationem, quæ sunt turpia, sed necessaria, ea in occulto fieri debere: palam verò, quæ non sunt turpia. Mulier neque dei neque deæ vlla sacerdos est, sed viri deorum omnium & deorum. Alendi parentes filiis nulla nolentibus, filiabus, etiam si nolint, summa necessitas est. Deorum sacerdotes alibi comati sunt, in Aegypto derasi. Apud alios ritus est, statim in funere proximi capita deglabrare: Aegyptii in funeribus sinunt capitis crines auferere, barbam tamen tendunt. Apud ceteros mortales victus à ferarum secretis est consortio, Aegyptii cum feris vescuntur. Alii frumento atque hordeo victitant, Aegyptii victitare iis quæ ex his facta sunt, maximo probro est: sed cibus è farre confectis, quod quidam siliginem appellant. Conspersionem pedibus, lutum manibus subigunt. Virilia, alii talia relinquunt qualia natura sunt, præter eos qui ab istis didicerunt: Aegyptii circumcidunt. Viri binas vestes habent, fœminæ singulas. Alii velorum ansulas & funes extrinsecus affluunt, Aegyptii intrinsecus. Græci literas scribunt & calculis computat à sinistro in dextrum manum ferentes, Aegyptii à dextro in sinistrum: & hoc faciētes aiunt se in dextrū, Græcos facere in sinistrum. Literis bifariis vtuntur, quarum vnas, sacras vocant, populares alteras. In deos supramodum supràque omnes homines religiosi sunt, talibus moribus vtentes: Aheneis in poculis potant, singulis ea diebus extergētes, non eorum aliquot, etiam aliquot non: sed vniuersi. Linea ferunt vestimenta semper recens abluta, huic rei præcipuè vacantes. Virilia circumcidunt munditiæ gratia, pluris faciētes se mundos esse quàm decoros. Sacerdotes tertio quoque die to-

a Impositores, vel præstigiatores.

b Verūm Ister à multis cognoscitur; quippe qui per terrā habitatā fluat.

c Apud alios homines more receptū est vt in luctu statim capita tondeantur ab iis quos potissimum is attingit: at Aegyptii, in morte suorum, sinunt capitis barbæ que pilos crescere, quæ alioqui antea tōsi fuerint. Apud ceteros.

d Victitare his, maxime probrosum est. sed ex olyris cibaria conficiunt, quas alii zeas appellant.

e Farinam aqua maceratam subigunt pedibus, lutum autem manibus. Fortasse autē intelligit lutū ex quo intritum conficitur, quod Gall. mortier.

tum corpus eradit, ne quis pediculus deos colentibus aut alia sordēs creetur. Idera vestem tantummodo lineam, calceos^a papyraceos gestant: nec aliam vestem aut alios calceos induere eis fas est. Lauantur quotidie frigida, interdum^b ter, noctu bis. Alias præterea ceremonias propè dixerim infinitas exercent. Qui etiam non exiguis afficiuntur commodis. nam neque è re domestica aliquid conterunt, neque impediunt, sed eorum singulis quotidie^c cibi sacri eodè præsto sunt, & carnis bubulæ & anserinæ satis abundèque. Vinum quoque vineale illis datur. De piscibus gustare nefas est illis. Fabas AEGÿptii in sua terra nec admodum serunt, nec eas quæ prouenerint, aut^d crudas aut in aqua coctas edunt. Sacerdotes verò ne aspicere quidem eas sustinent, arbitantes haud mundum illud legumen esse. Initiantur non sigillatim cuique deorum, sed gregatim: quorum vnus est pontifex: vbi quis defunctus est, filius eius subrogatur. Boves mares, Epaphi esse censent: eaque de re hunc in modum explorant. Si pilum in eo nigrum vel vnum viderint, nequaquam mundum censent. Explorat autem hæc sacerdotum aliquis ad id cõstitutus, pecude cum stante & erecta, tum etiam resupinata: lingua etiam exerta *explorans* an pura sit iis signis quæ ego alio referam in libro. Inspicit & caudæ pilos, nunquid eos habeat secundum naturam procreatos. Eum, si fuerit his omnibus mundus, notat alligato cornibus byblo: deinde applicita terra sigillari anulo impressa, abducitur. Nam immolati eo sigillo non notata, pœna morte sancita est. Et hunc quidem in modum pecus exploratur. Sacrificandi autem is eis est ritus: Pecudæ quæ ob signata est, ad aram vbi immolatur abducta, pyram incendunt: deinde^e supra pecudem libatõ *contra templum* vino, ac deo inuocato, eam maclant: ^f maclatæ caput asportant in forum, si nundinæ sint, & eis Græci negotiatores adfuerint, atque illis vedunt: qui si non adfuerint, in flumen abiiciunt. Execratur autem capita in hæc verba, vt siquid mali aut ipsi immolantibus aut vniuersæ AEGÿptro futurum sit, id in caput hoc conuertatur. Eodem porro ritu circa capita pecudum immolandum, & vini libamina, omnes pariter AEGÿptii in omnibus templis vtuntur. Atque ex hoc ritu fit vt nemo AEGÿptiorum de capite vilius animatis degulset. Est tamen sacrorum delectus, & alius apud alia templa. adolendi modus ab eis institutus. Quam igitur deam maximam esse censant, & cui maximum festum celebrent, iam nunc dicam. Posteaquam ieiunauerunt pridie festi, ^g atque obdormierunt, bouem immolant, eumque corio exuunt, & aluo tota vacuant. Intestina intra vèrem adipemque relinquunt, crura truncant, & extremos lumbos armosque, ac ceruicem. His actis, reliquum bouis corpus stipant panibus puris, & melle, & vna passa, & ficis, & thure, & myrrha, atque aliis odoribus. Vbi hæc infarserunt, adolent, multum vini oleique infundentes: ieiuni tamen priusquam sacrificent. Dum sacrificium ardet, omnes^h verberantur. Posteaquam vapulauerunt, dapes ex sacrificii reliquiis proponuntur. Boves mares eodèdemque mundos, ac vitulos vniuersi AEGÿptii immolant: at feminas eis immolare non licet, vt pote Isidi consecratas. Nam Isidis simulacrum muliebre est, bubulis præditum cornibus, quemadmodum Io Græci describunt. Bouesque feminas omnes itidem AEGÿptii venerantur ex omnibus pecudibus longè plurimum: eoque nemo AEGÿptius AEGÿptiæ Græci viri aut os suauaretur, aut cultro, vel veru, vel olla illius vteretur, aut pura bouis carne Græco cultro incisa vesceretur. Boves qui demortui sunt, hunc in modum sepeliunt: Fœminas quidem in flumen abiiciunt, mares autem in suburbanis singuli defodiunt, vno aut altero cornu extante, signi gratia. Vbi computruerunt, & statum tempus aduenit, præsto est ad singulas vrbes nauis ex insula nomine Profopitide, quæ est in Delta, habetque nouem schœnorum ambitum. In qua cum aliæ sunt frequentes vrbes, tum ea vnde proficiscuntur naues ad ossa tollenda, nomine Atarbechis, vbi templum Veneris extructum est, ex qua vrbe alii permulti vagantur in alias vrbes. Vbi autem effoderunt ossa, asportant, eaque vno in loco cuncti sepeliunt. Quem porro in modum boues, in eundem defuncta alia pecora sepeliunt. ita enim apud eos circa hæc legibus comparatum est. nam ne hæc quidem interimunt. Cæterum qui Iouis Thebani templum incolunt, aut Thebanæⁱ prouinciæ sunt, ii omnes ab ouibus se abstinentes, capras immolant. Non enim eosdem deos similiter colunt vniuersi AEGÿptii, præter Isidem & Osirin, quem Bacchum esse aiunt. hos peræquè vniuersi colunt. Qui verò Mendetis templum obtinent, siue Mædæiæ prouinciæ sunt, hi capris abstinentes, immolant oues. Itaque Thebani, & quicunque propter illos ouibus parcunt, aiunt ideo sibi conditam hanc legem, quod Iupiter, quum ab Hercule cernere eum volente, cerni nollet, tandem exoratus hoc commentus sit, vt amputato arie-

a Byblios.

b Bis. d'is, non rēle.

c Sunt qui sacrificia exponit, alii panes sacros.

d Videtur aliud legisse quam habet vulg. edit.

e Supra hostiam: f Maclatæ caput amputat, & reliquum corpus excoriant. Capiti autem illius multa imprecata asportat. Asportant, inquam, in forum quidē, illi quibus forum est, & apud quos mercatores Græci diuersantur, ibique illis vendunt: illi verò quibus nō adfuerint Græci, in flum.

g Et precati sunt. *καὶ ἰσχυροῦσι, pro quo aliud legitur.*

h Omnes seipfos verberant. Postquam autem verberare desierunt, dapes, &c. *In vulg. edit. huius interpret. Valla epulauerunt legitur pro vapulauerunt.*

i Vell. prefectura. & sic statim post. Valla utrobique, ritus id est νόμον, non νόμῳ.

tis capite, pellēque villosa quam illi detraxerat, induta sibi, ita sese Herculi ostendit: & ob id AEGÿptios instituisse Iouis simulacrum facere arietina facie: & ab AEGÿptiis Ammonios accepisse, qui sunt AEGÿptiorum atque AETHIOPUM coloni, & linguam inter vtrosque vsurpantes. Qui etiam mihi videntur ideo se Ammonios cognominasse quod AEGÿptii Iouem^b Ammonem appellant. Ob hanc rem arietes non maclantur à Thebanis, sed eis sacrosancti sunt. Certo tantum die quotannis in festo Iouis, vnum demum arietem obruncant, cuius pellem detractam, huc in modum Iouis simulacro induunt: ad illudque deinde aliud ducunt Herculis simulacrum. Hoc acto, cuncti qui circa templum sunt, arietem verberant, deinde sacra eundem vna sepeliunt. De Hercule autem hunc ego audiui sermonem, quod sit vnus ex diis duodecim. nam de altero Hercule quem Græci norūt, nulla in parte AEGÿpti quippiā potui audire: cuius nomen non AEGÿptii à Græcis acceperunt, sed Græci potius ab AEGÿptiis, & ii quidē Græci qui hoc nomen filio Amphitryonis imposuere. Quod ita se habere, cum multa mihi indicia sunt, tū verò istud, quod huius Herculis vterque parens, Amphitryon & Alcmena, fuerunt ab AEGÿptio oriundi: & quod AEGÿptii negant se aut Neptuni aut Tyndaridarum nomen nosse: neque hos deos inter cæteros admiserunt. Quod si nomē dæmonis vilius à Græcis mutuati essent, non minus, imò vel magis istorum mentionem fuissent habituri: si etiam tunc nauiculariam exercebant, & vlli Græcorum nauicularii erāt, vt credo, & mea fert opinio. Istorum igitur potius deorum quam Herculis nomen AEGÿptii percepissent. At qui vetustus quidam deus est apud AEGÿptios Hercules, & (vt ipsi aiunt) decem & septem annorum millia sunt ad Amasin regem, ex quo Herculem^d ex octo diis, qui duodecim erant, vnum esse arbitrantur. Quibus ego de rebus certior fieri cupiens, à quibus possem, in Tyrum Phœnicia^e urbem nauigavi, quod ibi templum Herculis esse audirem: quod & vidi opulenter exornatum cum aliis multis donariis, tū verò duobus cippis, altero ex auro excocto, altero ex lapide smaragdo maiorem in modum splendente per noctem. Veniensque in colloquium cum dei sacerdotibus, percontabar quantum temporis foret ex quo id templum fuisset extructum: sed comperi ne hos quidem congruere eum Græcis, quippe dicentes ab vrbe condita fuisse dei templum pariter extructum: esse autem à Tyro condita annorum duo millia ac trecentos. Vidi præterea Tyri etiam aliud Herculis templum cognomine Thasii. Quinetiam in Thasum profectus sum, vbi inueni templum à Phœnicibus conditum, qui ad inuestigandam Europam nauigantes, Thasium condiderunt: quod quinque virorum ætatibus prius fuit quam Hercules Amphitryonis in Græcia existeret. Hæc quæ commemorantur, planè declarant Herculem vetustum deum esse. eoque videntur hi rectissimè facere è Græcis, qui bifaria Herculi templa ædificanda colendaque censuerunt: vni quidem vt immortalis, cognomine Olympio, immolantes: alteri verò, vt heroi, parentantes. Alia quoque multa inconsideratè Græci loquuntur, quorum & hæc inepta fabula est, quam de Hercule ferunt: eum, quum in AEGÿptum peruenisset, ab AEGÿptiis redimitum tantquam Ioui immolandum, cum pompa fuisse ductum, ac tantisper^f quietem tenuisset dum illi ante aram eū stetit: sibi ad vim cõuersum, omnes interemisse. Quæ quum dicunt Græci, videntur mihi se & naturæ AEGÿptiorum & morum ignaros profus ostendere. Quibus enim nullam pecudem fas est immolare, præter sues, præterque boues mares, & vitulos (dummodo mundos) & anseres: ii qua ratione immolarent homines? Aut quomodo Hercules, quum vnus esset, & adhuc (vt aiunt) homo, tot millia virorum interemisset: Hæc tamen tot quæ de his rebus diximus, sint & à diis & ab heroibus in bonam partem accepta. Porro capras & hircos ea de causa ii quos diximus AEGÿptiorum non maclant, quod Pana inter octo deos Mendesii numerant, quos octo aiunt priores duodecim diis extitisse. Panos autem simulacrum & pictores pingunt & statuarii scalpunt, quemadmodum Græci, caprina facie, hircinisque cruribus: haudquaquam existimantes eum esse talem, sed similem cæteris diis. Quatamen eum causa talem pingant, nō est mihi relatu iucundum. Verum hi omnes cum capras, tum verò maximè capros venerantur. Et inter Mendesios caprarum præcipuo honore afficiuntur, & ex his vnus maximè: qui quum deceffit, ingens toti Mendesiæ prouinciæ luctus proponitur. Vocatur autem & hircus & Pan, AEGÿptiæ Mendes. In hac regione contigit hoc mea memoria prodigium: Hircus cum muliere coit propalam, quod in^h ostentationem hominum peruenit. Suem autem AEGÿptii spurcam beluam arbitrantur: quam si quis vel transcundo contigerit, abitⁱ lotum sese cum ipsis vestimentis ad flumen.

a Id est, Lingua breuiter que aliquid cum utrumque lingua commune habet.

b Ammen

c Dioscurorum.

d Ex quo è diis octo facti fuerunt duodecim, quorum vnus, Herculem censent. e Studens pro viribus, Tyr.

f Se continuisse.

g Ibi viribus ut cepisse, omnēque intererem. Ad uerbum, Ibi ad vires se cõuersisse.

h Sunt qui dicitur pro ostento hic accipiant. i Immersum se flumini cum ipsis vest.

a Sues farinaceas
singunt, quas coctas
immolant. *ve legatur
scapulas pro re suas.*

b Reliquum autē
festum Baccho cele-
brant Aegyptii, exce-
ptis porcis, pariter fe-
rē ceteris in rebus ac
Græci.

c Quæ fiducialis tra-
ctæ mouentur tanquā
uiuæ. *Sunt qui parent ef-
se nostras marionettes,
uel mariontes.*

d Videtur potius si-
gnificare ὁ ἐξ ἡγετονίδου
qui autor illis fuit. *Vel,
Qui introduxit. Alii, Qui
inuenit. Sic statim post
ὁ ἀπὸ ἡγετονίδου ἔχον-
τος ἔσται. Quid, Qui illis
præiit et niam ostendit.
Id est, Qui magister illis
fuit.*

e Philosophi.
f Phallū cerē qui
Baccho circūferunt,
Melampus introduxit:
& ab eo edocti Gr.

g Artē mque diui-
nandi sibi comparā-
se: & cum alia multā
quæ ex Aegyptiis au-
diuerat, Græcis intro-
duxisse, tū verō quæ
ad Dionysum perti-
nent, paucis tamen ex
illis commutatis. Ne-
que en.

h *Sunt qui hunc locū
ita interpretentur, Ne-
que enim dixerim ea
sibi contigisse ut eadē
tum in Aegypto tum
in Græcia huic deo sa-
cra fierent. Sunt enim
vnius modi apud Græ-
cos, neque recens in-
troducta.*

i Aut hunc aut aliū
ritum. Vid.

lz Nam à barba-
ris profecta esse au-
dientis, ita r.

l Nam præterquā
Neptuni & Dioscuro-
rum, (quemad. à me s.
dict. est) & Iunonis
& V. & Themidis, &
Gratiarum, & Ner. &
aliorum deorum no-
mina Aegyptii sem-
per olim in sua regio-
ne habuerūt. Dico au-
tem, &c.

m *Quidam sc, AE-
gyptii verō heroas
nullis sacris dignan-
tur. Vel, Pro diis non ha-
bent.*

n Atheniensium e-
nim, qui tūc inter Hel-
lenas censebantur, Pe-
lasgi contubernales fuere in
ea regione: vnde etiam cōp. pro Gr. haberi. Quisquis autem Cabirorum sacris fuit initiatus
(quæ Samothracæ peragunt à Pelasgis sumpta) is quæ dico intelligit. Nam Samothr. ο θεῶν autem eos vocarunt, id est
deos, quōd res omnes omnisque regiones, uel pronicias, θεῶν εἰς ἑαυτὰς, id est disposuerant, sine collocarant ordine.

Eoque soli omnium subulci, Aegyptii indigenæ, nullum ingrediuntur in templū:
nemōque aut filiam cuiquam eorum nuptum dare vult, aut cuiuspiam eorum fi-
liam in matrimonium ducere: sed ipsi inter se subulci dant accipiuntque filias. Aliis
diis immolare sues ius Aegyptiis non est, præterquam Lunæ & Libero: quibus
quum per tempus plenilunii sues immolarunt, eorum carne vescuntur. Cur autem
aliis diebus festis sues oderint, at in isto macent, huius rei ab Aegyptiis ratio reddi-
tur: sed quam mihi notam magis decorum est non referre. Sacrificium autem de
suis Lunæ hūc in modum fit, Immolata sue, extremam eius caudam, & lienem,
& omentum simul componunt, & adipe qui circa alium pecudis existat, ea operi-
unt, ac deinde igni adolent: reliqua carne plenilunii die vescuntur, quo die sacra fa-
ciunt: alio die non amplius gustarent. Qui sunt ex eis inopes, propter tenuitatem fa-
cultatum, assimilatos quosdam sues coquunt, quos immolent. Baccho quoque in
eius festo singuli in cœnam porcā pro foribus macent, redduntque subulco qui
illam vendiderat. Quin & alium diem festum Baccho Aegyptii agunt sine por-
cis, ferē per omnia Græco festo similem. Sed loco phallorum, id est ficulnorum uere-
trorum d collo penduntium, sunt ab eis excogitata statua cubitalis ē neruis compacta,
quas foeminae circumferunt per pagos, mentula nutante, quæ propemodum in-
star est reliqui corporis, & tibia præeunte, quam foeminae, Bacchū canentes, sequun-
tur. Cur autem mentulam habeat, iusto maiorem statua & vnum corporis mem-
brum agitet, redditur ab eis ratio sacra. adeo ut iam Melampus Amytheonis filius
non imperitus huius sacri sed peritus fuisse videatur. Siquidem Melampus fuit qui
Græcis Dionysi, id est Liberi patris uel Bacchi nomen & sacrificium, & pompam phal-
li enarravit, non tamen omnem planē rationem complexus. Verum ii qui post
hunc exiierunt philosophæ, rem in maius explicauerunt. Itaque phallum Dionysio
missum narrandi. Melampus autor extitit: à quo edocti Græci faciunt ea quæ faciunt.
Equidem Melampodem virum fuisse sapiētē aio, & diuinationēque sibi ipsi cō-
parasse: eundemque cum alia multa ab Aegypto accepta Græcis enarrasse, tum ve-
rō nonnulla de Dionysio, tamen commutata. Neque enim dixerim quæ in AE-
gypto fiunt huic deo, congruere cum iis quæ in Græcia. nam consentanea essent
Græcis, non autem nuper introducta. Neque tamen dicam Aegyptios à Græcis
fuisse mutuatos: aut hoc aut aliud quippiam. Videtur autem mihi Melampus quæ
ad Dionysum pertinent audisse ex Cadmo, aliisque Tyriis qui cum eo è Phœni-
cæ venerunt in terram quæ nunc Bœotia appellatur. Ac omnia ferē deorum nomi-
na ex Aegypto in Græciam peruenierunt. Idque ego ex barbaris sciscitatus, ita rem
habere comperio, ac reor ex Aegypto præcipuē venisse: & idcirco illic non esse vī
quam nomina neque Neptuni, neque Castoris, quemadmodum à me superius di-
ctum est, neque Iunonis, neque Vestæ, neque Themidis, neque Gratiarum, neque
Nereidum, neque aliorum deorum. Dico autem quæ ipsi dicunt Aegyptii, qui se
negant deorum illorum, Neptuni & Dioscuro-
rum, agnoscere nomina. Videtur autem
mihi isti à Pelasgis fuisse nominati, præter Neptunum, quem à Libybus audierūt.
Nam Neptuni nomen ab initio nulli vsurpauerunt, nisi Libyæ, qui semper hunc
deum in honore habēt. Eum Aegyptii igitur putant esse, sed nullo honore pro-
sequuntur. Hos itaque ritus & alios præterea quos ego referam, Græci sunt ab AE-
gyptiis mutuati: sed ut Mercurii statuam facerent porrecto cum veretro, non ab
Aegyptiis, sed à Pelasgis didicerunt, & primi quidem ex omnibus Græcis Atheniē-
ses acceperunt, & ab his deinceps alii. Nam præstabant inter Græcos ea tempesta-
te Athenienses, in quorum regione permixti Pelasgi habitant, ex quo cœperūt pro
Græcis haberi. Hæc quæ dico, quisquis Cabirorum sacra initiatur, quibus Thraces
initiantur, nouit à Pelasgis esse sumpta. Nam Samothraciam quondam incolue-
runt hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus vnā habitauerunt, à quibus orgia Samo-
thracæ acceperunt. Itaque primi è Græcis Athenienses à Pelasgis edocti, statuas Mer-
curii erecta virilia habentes fecerunt. De qua re Pelasgi sacrum quandam sermonem
retulerunt, qui in Samothraciæ mysteriis declaratus est. Iidem antea in deorum in-
uocatione tum omnia immolabant, (quemadmodum ego apud Dodonam audi-
endo cognoui) tum nulli deorum aut cognomen aut nomen imponebant, quip-
pe quod nondum audissent. Quos autem cognominauerunt, eos ob id cognomi-
nauerunt, quod omnes res atque omnes regiones illi tenerēt redactas in ordinem.

Multo

Multo deinde progressu temporis, aliorum deorum nomina audierunt ex Aegypto allata: post quos diu nomen Dionysi acceperunt. Itemque aliquanto post de il-
lorū nominibus in Dodonā oraculum petierunt. Namque hoc oraculum omnium
quæ apud Græcos sunt oraculorum vetustissimum esse existimatur, atque adeo so-
lum erat ea tempestate. Consulentibus igitur Pelasgis apud Dodonam nunquid
nomina quæ à barbaris aduenissent ascicerent, oraculum redditum est vī illis vte-
rentur. Atque ita ex eo tempore sacrificauerunt, deorum nomina nuncupantes, &
ea deinceps è Pelasgis Græci acceperunt. Vnde autem singuli deorum extiterint, an
cuncti semper fuerint, aut qua species, hæc tenus ignoratum est, nisi nuper atque he-
ri, ut sic dicam. Nam Hesiodus atque Homerus (quos quadringentis non amplius
annis ante me opinor extitisse) fuere qui Græcis theogoniam introduxerunt, eis-
que & cognomina & honores, & diuersa aruficia & figuras attribuerunt. Quibus
& posteriores videntur extitisse hi poetæ, qui fuisse priores feruntur. Et prima
quidem illa Dodonæ sacerdotēs meminerunt: posteriora autem ad Hesiodum
vique & Homerum, ego referam. At de oraculis quæ in Græcia, & de illo quod in
Libya est, talia Aegyptii commemorant. Narrabant sacerdotēs Iouis Thebani du-
as foeminas, quæ essent sacerdotēs, Thebis à Phœnicibus fuisse abductas: & harum
vnam in Libya fuisse venundatam, se audisse, alteram in Græcia: atque has foemi-
nas esse quæ primæ apud dictas gentes oracula constituisent. Percontantique mihi
vnde id quod commemorarent, adeo cōpertum haberent, ad hæc responderunt,
maiorē in modum se instituisse vestigare de his mulieribus, nec tamen vn-
quam inuenire potuisse: sed postea hæc quæ dicebant de eis audisse. Hæc igitur
Thebis è sacerdotibus audiui. Anstites autem Dodonæ hanc aiunt: Geminas
Thebis Aegyptiis columbas nigras adolauisse, vtrāque nigram, vnam quidem
in Libyam, alteram ad ipsos: quæ fago insidens, humana voce eloquuta sit, eò loci
Iouis oraculum condi debere: & se interpretatos esse, quod ipsi annuntiaretur id
esse diuinitus, & ob id se ita fecisse. Eam verō quæ ad Libyas abisset columbam, ius-
sisse illis ut Ammonis oraculum conderent: quod & ipsum Iouis est. Ita referēbant
Dodonæorum sacerdotēs, cum assensu ceterorum Dodonæorum templo vicino-
rum: quarum antiquissimæ nomē erat Promenæ: proximæ, Timaretæ: minimæ
natu, Nicandræ. de quibus ita mea fert opinio: Si re vera Phœnices abduxerunt fo-
minas sacerdotēs, & earum alteram in Libyam, alterā in Græciam vendiderunt: hanc
quæ in Græcia illa quæ Pelasgia vocabatur, veniit, eam esse quæ apud Theprotos
venit: atque deinde ancillāntem ibidem, condidisse sub fago enata fanum Iouis,
quemadmodum mos erat Thebis ministrare in Iouis templo. Hinc processit ut hic
memoria eius haberetur: atque hinc oraculum institutum. Et posteaquam illa lin-
guam Græcam accepit, dixisse aiunt, sororem suam in Africa ab eisdem Phœnici-
bus (ut ipsa fuisset) venundatam. Quod autem mulieres à Dodonæis columbæ vo-
catæ sunt, ob id mihi videtur factū quia barbaræ essent, quod videlicet simile quid-
dam aibus sonare ipsis viderentur. Interecō deinde tempore columbam huma-
na voce loquutam aiunt, postquam quæ ipsi intelligere possent mulier loquuta est,
tādū volucris modo sonare visa quam diu barbarè loquebatur. nam colūba quo-
modo humanam vocem sonare? Nigram autem columbam esse dicentes, Aegyp-
tiam foeminam significant. Sūntque penē simillima inter se oracula, & illud apud
Thebas Aegyptias, & hoc apud Dodonam. Estque diuinandi in templis ratio ab AE-
gypto ascita. Ipsi igitur Aegyptii extiterunt principes conuentus & pompas & cō-
ciliabula factitadi, & ab eis Græci didicerūt. Cuius rei hoc apud me argumentū est,
quod illa constet priscais temporibus, Græcanica verō recens fuisse instituta. Nec verō
semel quotannis conuentum agunt Aegyptii, sed frequenter, cum alibi, tum præci-
puè ac studiosissimè in vrbe Bubasti in honorē Dianæ. Secūdo loco in vrbe Busrī
in honorē Isis. In qua vrbe maximū est templum Isis, ipsa in medio Delta AE-
gypti sita. Est autē Isis quæ Græca lingua dicitur Δημήτηρ, id est Ceres. Tertio gradu in
vrbe Sai, in honorē Mineræ. Quarto Heliopoli, in honorem Solis. Quinto in vrbe
Buti, in honorem Latonæ. Sexto in vrbe Papremi, in honorem Martis. Cæterum
quum se conferunt in vrbem Bubasti, hæc faciunt: Nauigant viri pariter & mulie-
res, magnaque est in singulis nauibus vtrorūque multitudo. Inter nauigandum
assidue mulieres aliquot, crepitacula tenentes plaudunt, viri tibiis canunt: cæteri
cæteræque modulantes manusque complodunt. Atque ut ad quancūque vrbe[m]
perueniunt nauigando, talia agunt: Appulsa ad terram naui, mulierum alix ea quæ
dixi faciunt, alix cōpellantes eius vrbe[m] foeminas ingerūt probra, alix saltat, alix sur-
E. i.

Quæ
singulis
figuris
etiā
effin-
xerunt,
vel simu-
laris
repre-
sentarum.
Vel
simplicis
figuræ
eorum
indican-
tium.

a Cognomina de-
derunt, honoresque &
artificia distribuerūt,
id est singulis assignauerunt,
ac eorum figuris etiā
effinxerunt, uel simula-
ris representarum. Vel
simplicis figuræ eorum
indican-
tium.

b Qui verō istis
priores poetæ fuisse
dicuntur, posteriores
(ut mihi quidem vi-
deatur) fuerunt. Et pri-
ma q. illa Dod. sacer-
dotes dicunt: ea verō
quæ ad Hesiodum &
Homerum spectant, e-
go is sum qui dico. At
de orac.

c In factis esse.

d Qui templi curā
gerunt. Vel, Quibus tem-
pli cura demandata est.

e Videtur mihi hæc
mulier venundata a-
pud Theprotos in ea
regione quæ nūc Hel-
las est, quæ eadem pri-
us Pelasgia vocaba-
tur: deinde ancillans
ibidem, sub fago quæ
ibi nata esset constituit
se Ioui sacrum, id est fa-
gum quæ ibi erat, Ioui con-
secrassē, sicut par erat
eam quæ Thebis sacra
Iouis obisset, eo loco
ad quem peruenerat,
monimentum ipsius
habere. Atque hinc
orac.

f Collocationes cū
diis per sequestrem
& interpretem.

^a Pudenda reuelat.

^b Quotquot autē Cares Aegyptum incolunt, in eo plus etiā faciūt istis, quōd & feriant frōtem gladiis.
^c Quibus superstitas incumbit ipsū ellychnium.

^d Sole autem iam inclinante, pauci quidam ex sacerdotibus circa simulacrum occupati sūt, plurimi autem eorum, uel maior autem pars, tenentes lign. cl. st. pro f. templi. Alii uero qui uota exequuntur, plures quā mille homines, cum singul.

^e Ut qui antea ipsum non uidissent, nō fuisse ingredi, sed abegisse.

^f Et ob hanc rem Marti hanc uerberationem die festo solēnem se instituisse aiunt. Sed & ne in templo cum f. congregarentur, nēue a congreffu, ad uerbum, a feminis, nisi abl. tem. a dir. h. j. primi religiose cauerunt. Vel, sed in templo congregati, etc. h. j. primi religio fuit.

^g Quarum alia inter ipsos homines alitur, alia nō item. Cur autem abstineatur ab iis quae sacra sunt, si dix.

^h Et huiusmodi quidem educatio ipsius est constituta. Quarum, &c.

ⁱ Nisi tale quiddā felibus accideret.

^k Ergo aduersus hoc malum tali utuntur uerfucia.

^l Orto autem incedio diuinum quiddā felibus accidit. Aegyptii enim recedentes & ignem extinguere negligentes, feles obseruāt: feles autē subeunt & superstitiētes homines, in ignē insiliunt. Vel, salientes supra homines.

gentes^a retrahunt illas. Talia in singulis ciuitatibus ad flumen sitis agunt. Quum ad urbem Bubastin peruentum est, diem festum celebrant magnis hostiis offerendis. quo in festo plus uini uinealis^b absumitur quā in reliquo anni tempore. Commeant illuc (ut indigenae aiunt) uirorum ac mulierum, praeter pueros, ad septingenta millia. Atque haec quidem in ea urbe fiunt. At in urbe Busiri quomodo diem festum hūc agant, superius a me dictum est. Verberantur enim post sacrificium cuncti & cunctae, multa sanē hominum millia: quo autem uerberentur, non est mihi fas dicere. Sed ex omnibus praecipue hoc faciunt Cares qui Aegyptum incolunt: adeo quidem ut gladiis quoque frontes concidant. Ex quo factum datur intelligi eos hospites esse, non Aegyptios. Vbi uero in Sain urbem sacrificatum conuenerunt, noctu sub dio uniuersi circum domos frequentes lucernas accendunt, imbutas sale & oleo plenas cum multo lychno, quod tota ardet nocte. Cui festo nomen impositum est, Accensio lucernarū. Ad hunc conuentum quicūque Aegyptiorum non ierint, obseruantes sacrificii noctem & ipsi uniuersi lucernas accendunt: atque ita accenduntur lucernae nō in Sai modō, sed etiā per uniuersam Aegyptum. Qua uero gratia nox haec lumen & honorem sortita sit, sacra quaedā ratio cōmemoratur. Ad Heliopolin & ad Butin qui ueniunt, tantū sacrificasse contenti sunt. In Papremi uero, quē admodū alibi, & sacrificia & res diuinas peragunt, sed quoad sol circūfertur, pauculi sacerdotes circa simulacra exercēt: quū plures eorū tenētes ligneas clauas stāt pro foribus templi, alii eregione, plus mille uirorum qui uota exequuntur, cum singulis fustibus frequentes alia ex parte consistūt. Porro simulacrū ligneum ex ligneo facello deaurato in alias sacras aedes pridē exportat, paucis illis qui ministerio simulacri relictū sunt, trahētibz plaustrū quatuor rotarū, quo uehitur facellū cum simulacro quod intus est. Hos ingredi prohibēt ii qui in uestibulo stant. At ii qui uota exequuntur, opitulātes deo, percutiunt hos, sese ipsi defēntes. Hic uehemēs existit fluctuaria pugna mutuo capita ferientium, multūque ex uulneribz (ut ego opinor) pereunt, et si Aegyptii quēquam mōri negāt. Aiunt autē indigenae conuētum hunc ideo institutum: Templum id incoluisse matre Martis, & ad eā Martē iam adultū ac uiriliter uenisse gratia coeundi cum matre: quē maternos ministros, ut qui cum a principio non agnoscerent, eum ingredi ad matrem non sinerent. Hunc, ex alia ciuitate adductis hominibus, illos male multasse, & ad matrem fuisse introgressum. Et ob hanc rem aiunt solennem esse Marti die festo hanc rixam, & institutū ne in templo cum foeminis coiretur, nēue a uenere nisi ablutos templa adiretur. Hi sunt qui primi ceremoniis uacauerūt, nam ceteri ferē mortales, praeter Aegyptios ac Graecos, coeunt in templis: & a uenere surgentes, nō abluti introeunt tēplum, putantes hominē esse ut ceteras animantes. Etenim uidere licet & pecudes omnes & uolucrum greges coire in deorum tēplis atque in fanis: quod si nō esset deo gratum, ne pecudes quidē id esse facturas dicunt. Mihi autē ista faciētes non probantur. Aegyptii porro cum in aliis ad sacra peruenētibz, tum uero in his superstitiose agunt. Aegyptus, quum sit Libyae finitima, nō tamen admodum bestiis abundat: quae uero illic sunt, eae omnes pro sacris habentur, partim masculinae, partim immanuetae. Quae autē causa pro sacris habentur, si dixerō, ad res diuinas oratio mea descēdet, quas ego in primis enarrare deuito: quarumque quicquid dixi, id necessitate coactus delibando dixi. Consuetudo quae de bestiis est, ita habet: Eas seorsum singulas educādi curā Aegyptii atque Aegyptiae suscipiunt: in quo honore filius patri succedit. His bestiis omnes qui in urbibus sunt, uota persoluunt, supplicātes illi deo cuius illa bestia est, hunc in modum: Derasis filiorum capitibus aut in totum, aut ex media aut ex tertia parte, appendunt crines una in lance, & altera tantundem argenti: quae pecunia quum lancem traxerit, eam tradunt curatrici bestiarum. Illa pro hoc cōsūmōs pisces praebet bestiis escam. talis enim cibus illis praebet. Quarum siquam quis necauerit, si uolēs, morte multatur: si nōlēs, plectitur ea multa quā sacerdotes stauerint. Quisquis tamen ibin aut accipitrē necauerit, siue uolēs siue nōlēs, necessariō morte afficitur. Quum autē multae sint bestiae quae una cum hominibus uicant, multo tamen plures essent nisi res haec officeret felibus. Feles postquā sunt enixa, nō amplius adeunt masculos: eas isti coeundi gratia indagantes, tamen potiri nequeunt: ergo cōtra illas talia cōminiscuntur: Ereptos & subreptos earum foetus occidunt, non tamen occisos edunt. Illae foetibus orbatæ, cupiditate aliorū (amātissima enim foetuum bestia est) ita demum ad mares se conferunt. Felem incensa strue diuina res occupat. nam quoties ignem extinguere neglexerunt Aegyptii, custodias felium dispositi agunt. At illae aut intrudendo sese hominibus, aut transiliendo in ignē

insiliunt. Hoc dum contingit, ingenti luctu afficiuntur Aegyptii. Quibuscūque autem in domibus felis oppetit mortem, earum domorum habitatores cuncti sola su percilia eradūt: totum autem corpus & caput, in quorum domibus moritur canis. Effertur autem feles mortuae ad sacra tecta, ubi salitae sepeliuntur in urbe Bubasti. Canes foeminae in sua quisque urbe tumulant, sacris in loculis. Eodem modo quo canes foeminae, ichneutae sepeliuntur: Nam mygalas, id est murēs aranēos, & accipitres in urbem Butum asportant. Urfos autem, qui sacri sunt, & lupos non multo uulpibus grandiores, eō loci sepeliunt ubi iacentes inueniunt. At crocodilo talis inest natura: Quatuor mensibus maximē hybernis nihil omnino edit: & quum sit animal quadrupes, tamen terrestre & aquatile est. Nam oua parit humi, excluditque: & plerumque diei in sicco agit, sed totam noctem in flumine, quippe calidiore aqua quā nocturno sereno & rosido. Ex omnibus quae nouimus animalibus, hoc maximum existit ex minimo. siquidem oua gignit haud multo maiora anserinis, & proportione ouī foetus excluditur: at excrecēs, ad decem & septē & amplius cubitos peruenit. Oculos habet suillos, dentes magnos proportionē corporis, & prominentes atque serratos: cui ex omnibus bestiis soli lingua inhaerata non est. Idem inferiorem maxillam solum non mouet, sed superiorē inferiori admouet. Ungues quoque robustos habet, pellēmque squamatam circa tergum impenetrabilem. Inter aquas cētus, sub dio perspicacissimus. Itaque quod in aqua uitam degat, os fert introrsum hirudinibus refertum. Quumque eū ceterae uolucres ac bestiae fugiant, solus ipsi trochilus pacatus est, quod uidelicet ei est uilis. Etenim posteaquam crocodilus ex aqua in terram egressus est, ac deinde hiauit (semper enim ferē hōc ad zē phyrū facere solet) tunc in eius os trochilus penetrās, deuorat illas sanguifugas. Quae uilitate delectatus crocodilus, nihil omnino trochilum laedit. Quibusdam Aegyptiorū crocodili sacrosancti sunt: quibusdam non sunt, sed ueluti hostes exagitant. Sacros admodum esse eos existimant qui circa Thebas & Moerios stagnum incolunt: quorum uirtique unum ex omnibus crocodilis alunt cicurem & edoctum manu tractari, appendentes eius auribus uel gēmas, uel ex auro fusiles in aures, & primoribus pedibus catenam innectentes: eibaria quoque accommodata ac sacra praebentes, confectantur tanquam pulcherrimē uiuentem. At ubi mortem obiit, sale conditum sacris in uernis sepeliunt. At qui circa Elephantinam urbē incolūt, quod sacros esse non censeant, etiam comedunt. Neque uero crocodili uocantur, sed chapsae: uerum Iones appellauerē crocodilos, illi generi crocodilorum quod apud eos in sepibus gignitur, ipsorum formam cōparantes. Hos capiēdi quū sint cōplura & multiplicia genera, unū tantum hoc mihi, quod maximē dignū relato uideatur, puto scribendū. Vbi tergū suillū hamo circumdatū, ad alliciēdum crocodilū, pertulit in medium fluminis uenator, ipse ad orā fluminis porcellū, quem uiuum tenet, uerberat: cuius uocem crocodilus audiens, secundū illam tendit, nactusque tergū deuorat. Et posteaquā attractus est, ante omnia eius oculos uenator caeno opplet. Hoc acto, cetera facile sanē obtinet, alioqui cū labore adepturus. Itaque uero fluuiales equi in plaga Papremitana sacri sunt, in cetera Aegypto nō sacri: talē speciem naturamque habētes: Quadrupes sūt, bifidis pedibus, uingulis bouinis, simo naso, equina iuba, eminetibus & cācellatis dentibus, fulgida cauda, equina uoce, magnitudine maximi tauri, tā crasso corio ut ex eo refecto fiat pila missilia. Gignuntur praeterea in fluuiis aquatilia quaedā quae Aegyptii sacra esse arbitrantur. Arbitratur itē sacra esse genus piscium quod uocatur squamosum, atque etiam anguillā. Hos pisces aiunt sacros esse: ex uolucris uero uulpiferes. Est & alia uolucris sacra, nomine phoenix, quam equidē nūquā uidi nisi in pictura. etenim perrara ad eos cōmeat, quingentesimo quoque (ut aiunt Heliopolitani) anno, & tūc demū quum pater eius deceffit. Is si picturae assimilis est, talis tātusque est: Pēnae coloris partim aurei, partim rubei, maxima ex parte cū habitu tā magnitudine simillimū aquilae. Eū aiunt (quod mihi nō fit uerisimile) hoc excogitare: Ex Arabia proficiscētē in tēplum Solis, gestare patrē myrrha obuolutū, & in eo templo humare. sic autē gestare: primū ex myrrha ouū cōponere, quantum ipse ferre possit: deinde ferendo illud experiri. Hoc expertū, ita demū ouū exenterare, atque in illud parentem inferre: & qua parte ouū exinaniuit, patrēque intulit, eā partē alia myrrha inducere: & quū tātūndē pōderis imposito parente effectū sit, obstructo rursus foramine, baiulare illud in Aegyptū in tēplum Solis. Haec facere haec autē cōmemorant. At circa Thebas sunt sacri serpētes, nihil omnino hominibus noxii, pusillo corpore, binis praediti cornibus, e summo uertice enatis: quos defunctos in Iouis aede sepeliunt. huic enim deo sacros illos esse praedicant. Est autem Arabiae

^a Id est, Canes masculi ferarum indagatores. Gall. Chiens de chasse. L. miens.

^b Ad uerbum, merita libus.

^c Cum solo trochilo pacem habet, ut pote a quo uiuetur. Ereus nim p.

^d Constituta, uel de creta.

^e Et uiuum honestissimē tractantes.

^f Exertos dentes ostentātes, cauda & uoce equina.

^g Lutrae, siue lutriae, quas Aeg. sacras esse arbit.

locus, ad Butum urbem ferè positus: ad quem locum ego me cõtulì, quod audirem volucres esse serpentes. Eò quò perueni, ossa serpentum afpexi, & spinas multitudi ne supra fidem ad enarrandum, quarum acerui erant magni, & his alii atque alii minores, ingenti numero. Est autè hic locus vbi spinæ proiectæ iacebant, huiuscemodi: Ex arcibus motibus exporrigitur in vastam planitiem Aegyptiæ cõtiguam. Fertur ex Arabia serpentes alatos ineunte statim vere in Aegyptum volare, sed eis ad ingressum planitiei occurrentes aues ibides, non permittere, sed ipsos interimere: & ob id opus ibin magno in honore ab Aegyptiis haberi Arabes aiunt, confitentibus & ipsis Aegyptiis idcirco se his aibus honorem exhibere. Eius auis species talis est: Nigra tota vehementer est, cruribus gruinis, rostro maxima ex parte adunco, cadem qua crex magnitudine. Et hæc quidem species est nigrarum quæ cum serpentibus pugnant. ^a At earum quæ pedes humanis similes habent (nam bifariæ ibides sunt) gracile caput ac totum collum, pennæ cãdida, præter caput ceruicemque, & extrema alarum & natium, quæ omnia quæ dixi sunt vehementer nigra, crura & rostrum alteri consentanea. Serpentis porro figura qualis hydrarum: alas perinatas non gerit, sed ^{glabras} & alis vesperilionis valde similes. Hactenus de sacris bestiis dictum sit. Ipsorum autè Aegyptiorum, ii qui circa partem Aegypti frumentariam habitant, ^b memoriam omnium hominum commentantes, sunt ferè eorum in quorum ego veni experimentum, longè excellentissimi. Tali autem vitæ genere vtuntur: Singulis mensibus triduo purgant se, vomendo atque intestina diluendo, gratia sanitatis conseruandæ: existimantes omnes languores hominibus creari ex cibis quibus aluntur. Nam sunt alioqui Aegyptii omnium hominum, secundum Libyas, maximè salubri corpore, ^c aeris (vt mihi videtur) beneficio, qui nunquã immutatur: ex cuius mutationibus præcipuè existunt in hominibus morbi. Pane vescuntur quem ^d ex farre conficiunt, quem *panem* collestem nominant. Vino vtuntur factò ex hordeo: desunt enim in ea regione vites. Vicitant quoque tum piscibus (partim crudis ad solem arefactis, partim salugine conditis) tum aibus crudis, prius tamen sale conditis, coturnicibus, anatribusque; atque auiculis. ^e cæteris autem vel volucris vel piscibus qui ipsis in proximo sunt, præter illos qui ab eis sunt recepti pro sacris) partim assis, partim elixis. Apud locupletes eorum, quò multi conuenerunt, & à cœna discessum est, circumfert aliquis in loculo mortuum è ligno factum, sed pictura & opere verum maximè imitantem, longitudine cubitali oranino, aut bicubitali, ostendensque singulis conuiuiarum, ait, In hunc intuens pota & oblectare, talis post mortem futurus. Hæc illi apud conuiuia faciunt, contentique moribus patriis, nullum alium asiscunt. Quibus cum alia sunt egregia instituta, ^f tum verò illud, adhibendi modulatore, qui & in Phœnice & in Cypro, & alibi nomen pro differentia gentium habet. Idem tamen congruit cum eo quem Græci decantant, appellantes Linum. vt ego admirer cum alia multa quæ sunt apud Aegyptum, tum verò vnde id nomen Lini acceperint, quem semper quodam modo decantare cognoscuntur. Vocatur autem Linus Aegyptiacè Mæneros: quem Aegyptii tradiderunt, quum filius vnicus extitisset primi ipsorum regis, præmaturaque morte decessisset, his lamentis ab Aegyptiis fuisse decoratum, & cantilenam hanc eamque solam ipsis institutã. Congruunt præterea in hoc cum solis Græcorum Lacedæmonibus Aegyptii, quòd minores maioribus natu obuui cedunt via, ac descedunt, aduenientibusque è sedili assurgunt: qua in re cum nullis aliis Græcorum conueniunt. ^g Inuicem compellandi se mutuo in viis adorant, genu tenus demissa manu. Vestibus amiciuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas calasiris appellant, super quas candida ferunt amacula linea superiecta. Lanæ tamen vestes neque in ædes sacras gestantur, neque vnã cum cadauere sepeliuntur. profanum enim est. Consentanea verò hæc sunt iis quæ Orphica & Bacchica appellantur, sunt autem Aegyptia & Pythagorea. Nã his quoque ceremoniis participantem, lanæ indutum vestibus humari religiosum est. de quibus sacra redditur ratio. Alia insuper sunt ab Aegyptiis excogitata, quis mensis diæ cuius deorum sit, & quo quis die genitus, qualia fortietur, & quam mortem obibit, & qualis existet. Quibus rebus qui in poetis versati sunt, vsi fuerunt. Plura quinetiam ab eis prodigia cõperta sunt quam à cæteris omnibus hominibus. nam quum prodigium extitit, scribunt id, obseruantes quomodo euenierit: & siquã postmodum huius simile extiterit, exemplo prioris putant euenturum. Diuinatio apud eos ita est cõstituta vt eius artificium nulli mortalium vendicetur, sed certis diis. Siquidè Hercules illic oraculum est, & Apollinis, & Mineruæ, Dianæque ac Martis, & Iouis. sed quod præcipuo honore colunt ex

^a Earum verò quæ hominibus magis obseruantur,

^b In prodèdis memoriam factis omnium hominum se, exercentes.

^c Tempestatum. Gall. La disposition du temps.

^d Ex olyris. *αζα*.

^e Cæteris autè quæ cum aibus aut piscibus affinitatè aliquã habent.

^f Tum verò etiam Linus cantio in Phœnice & Cypro & aliis locis decantata: quæ varium quidem pro singularum gentium differentia nomen habet: sed (vt inter omnes conuenit) eadè illa est quam Græci canunt, & Linum appellant. vt cum alia multa quæ sunt in Agypto, tum etiam illud admirer, vnde Lini illius quem videntur iam inde ab omni æuo cecinisse, nomen sit exortum. Vocatur porro Linus, &c.

^g In viis pro mutua salutatione, ador.

omnibus oraculis, Larohæ est, in vrbe Buti. Verunt hæc vaticinia non eodem modo sunt omnia instituta, sed differenter. Iam verò medicina apud eos hunc in modum est distributa, vt singulorum morborum sint medici, non plurimum. itaque omnia referta sunt medicis. Alii enim sunt oculorum, alii capitis, alii dētium, alii ^a alii partium, alii morborum occultorum. Luctus eorundem ac sepulturæ tales sunt: Quibuscumque aliquis ex domesticis decessit homo alicuius momenti, ibi omnes foeminae illius familiae caput sibi & vultum oblinunt luto. deinde relicto ^b domi cadauere, ipsæ per urbem vagantes se plangunt, succinctæ, nudatis mammillis; & cum eis ^c proxima quæque. Altera ex parte viri, & ipsi ^d expectorati se verberant. His actis, ita demum ad condiendum portant. Sunt autem terti ad hoc ipsum constituti, qui hoc artificium faciunt: qui quum ad ipsos cadauer portatum est, ostendunt iis qui ^e portauerunt, exemplaria mortuorum lignea, pingendo assimilata: Et eorum vnũ accuratissime fabricatum esse aiunt, (cuius ego ^e nomen si nuncupauero, haud faciam sanctè) alterum illo inferius, ac vilioris pretii: tertium, vilissimũ. Quibus expositis sciscitantur aibiis ad quod exemplum velint effingi mortuum suum. Isti vbi de pretio conuenerunt, illinc abeunt. At hi relicti in ædibus, hunc in modum diligentissime condiunt corpus: Ante omnia incuruo ferro cerebrum per nares educunt. ^f vt quæque partem educentes, ita locum eius medicamentis expiantes: Dehinc acutissimo lapide Aethiopico circa illa conscindunt, atque illac omnem aluum protrahunt: quam vbi repurgarunt, ac vino palmeo eluerunt; rursum odoribus contusis proluunt: tum aluum complentes contusa myrrha pura, & casta, & aliis (excepto thure) odoribus, iterum consuunt. Vbi hæc fecere, salunt nitro abditum septuaginta dies, nam diutius salire non licet. Exactis septuaginta diebus cadauer vbi abluerunt, sūdne byssina totum incisis loris inuoluunt, gummi illinentes: quo Aegyptii glutinis loco, plerumque vtuntur. Eo deinde recepto, propinqui ligneam hominis effigiem faciunt, in qua mox inserunt mortuum, inclusumque ita, ^g reponunt. Eos autem qui mediocria volunt, nimium fugientes sumptum, ita apparant: Glysterem vnguine quod è cedro gignitur complent: deinde ex hoc aluum mortui, ipsam neque scindentes neque extrahentes, sed per secessum, prehearsoria posterioris hiatus, inferiunt: & tot quot dixi diebus sale condunt. quorum dierum vltimo cedrinum vnguen, quod prius ingesserant, ex aluo egerunt: quod tantam habet vim, vt vnã fecum aluum atque intestina tabefacta educat. Nitrum autem carnes tabefactis, mortuique tantum cutis & ossa relinquuntur. Vbi ista fecere, ^h ex quo sic tradidere mortuum, nihil amplius negotii suscipiunt. Tertia conditura hæc est qua adornantur eorum mortui: Qui tenuiori sunt fortuna, ablutionibus ventrem abstergunt, arefaciuntque sale septuaginta per dies, deinde tradunt reportandum. Vxores tamen insignium virorum, non statim vita defunctas tradunt condiendas, ac ne eas quidem foeminas quæ formosæ valde & ⁱ maioris momenti fuerint, sed triduo atque quadriduo ante defunctas. Ea de causa facientes, ne cum foeminis isti salinarij concubant. Deprehesum enim quendã aiunt coeuntem cum recenti cadauere muliebri, delatumque ab eiusdem artificij socio. Quisquis autem vel ipsorum Aegyptiorum vel externorum compertus sit mortuus, siue à crocodilo raptus, siue ab ipso flumine, necessarium profus est ei ciuitati ad quam eiectus est, condire, & quam honestissimo funere sepelire, in sacris montis mentis, quem ne contingere quidem fas est alteri aut proximorum aut amicorum, ^k nisi ipsis Nili sacerdotibus, vt pote maius quiddam quam hominem mortuum tractantibus ad sepeliendum. Græcanicis institutis vt recusant, & (vt semel dicam) nullorum hominum aliorum institutis vt volunt. Et hoc quidem cæteri Aegyptii obseruant. Est autem Chemmis oppidum grande Thebaicæ provincie, prope Neam urbem, quo in oppido est templum Persei, Danae filii, quadratum ac palmeto circumdatum, ingenti sanè è saxis vestibulo, stantibus desuper duabus grandibus è lapide statuis. In hoc ambitu est templum, & in eo simulacrum Persei: quem Chemmitæ memorant sibi apparere frequenter è terra exeuntem, frequenter intra templum. Eiusque sandalium quod gestabat, inueniri, bicubitali magnitudine: quod postquam apparuerit, exhuberare omnem Aegyptum. Hæc quidem illi aiunt. Faciunt autè Perseo Græcanicè gymnicos ludos, per omne certandi genus, propositis præmiis tum pecorum, tum palliorum, tum pellium. Percontantique mihi cur eis solis consueuisset apparere Perseus, & cur in edendo gymnico certamine ab Aegyptiis discreparent, aiebant Perseum ex ipsorum ciuitate esse oriundum. Danaum enim & Lynceum, qui essent Chemmitæ, nauigasse in

^a Alui & vicinarum partium.

^b Inter cognatos, vel necessarios, nisi diuitiorum deprauium est, aut pro ciuitate positum.

^c Affines omnes.

^d Succincti.

^e Nomen nuncupate nefas esse duco.

^f Ipsum quidem sic educentes, pharmaca verò infundentes.

^g Reponunt in loculo, vel potius in loco sepulchrorum loculis dicto, & rectè statuit ad parietem. Siquidem mortuos sumptuosissime apparant, vel adorant. Eos autem, &c.

^h Sic mortuum propinquis reddunt, nulla re alia facta. Tert.

ⁱ In pretio habitæ f.

^k Sed cum sacerdotes ipsi Nili, veluti maius quiddam quam humanum cadauer, manibus cõreclantes sepeliunt.

a Quorum genealogiam describentes, deuen.

b Se igitur certamē gymnium ipsius iultu peragere. Et hi qui leni sunt ritus & Egyptiorum qui sup.

c Calyce adnascēte ē radice, simil.

d Confectantes, abforbent, & ex ea conc. Legendum enim araxā mōiōi ex uet. cod. non araxā, sed mōiōi, cum Valla, me araxā dicitur, cum vulg. edit.

e His capita finitram versus attrita apparent, qui vero capiti tur dum remeant, dextram habent attrita, idque ob eam causam pat.

f Vulgō ricinus esse existimatur.

g Nocte verò sic vtūtur, Cubile in quo quiescunt, reti circumdant, deinde op. vt legatur obitio, non dūrs.

h Nauigia eorum oneraria sunt facta ē sp.

i In formam lateris comp. hunc in m. compingētes, Cuneis frequētibz & lōgis circumnectunt bicubitalia ligna. Vbi hūc in m.

Iz Curuatis autem in gyrum lignis non vt.

| 1 Vnum fac. ē, pro quo hic legitur.

Græciam: a quibus originem gradatim duendo, deueniebant ad Perseum. Hunc in Aegyptum profectum eam ob causam quam & Græci dicunt, gratia afferendi ex Libya caput Gorgonis, venisse quoque ad ipsos, ac cognatos omnes agnouisse, quos postquam agnouisset, & nomen Chemmis ex matre audisset, in Aegyptum venisse, & gymnium certamē celebrari iussisse. Hæc omnia opinantur Aegyptii qui supra paludes incolunt. Qui verò in paludibus, vtuntur eisdem quibus cæteri Aegyptii moribus, cum in aliis, tum in habendis singulis vxoribus, quemadmodum Græci. Cæterum ad victus facilitatem alia sunt eis excogitata. Siquidē quum fluuius plenus campos inundauit, in ipsa aqua exoritur ingens vis liliorum, quæ loton Aegyptii vocant. Ea vbi demersuerunt, ad solem exiccant: deinde quod medium loti est, papaueri affimile, postquam coxerunt, ex eo faciunt panes affos. Est autem huius loti radix quoque esculenta, etiam suauitate præstanti, orbiculata, maiori magnitudine. Sunt & alia lilia rosis similia, & ipsa in flumine nascuntur: quorum fructus in alio calyce germinans ē terra, simillimus specie est fauo vesparum. In eo esculenta, quædam instar nuclei oliuæ coagmentata innascuntur, quæ & tenera comeduntur & arefacta. Iam verò byblum annuum vbi ē paludibus excerpserunt, superiorem eius partem amputant, quam in aliud quiddam conuertunt: quod relictum est inferius, longitudine cubitali, id edunt pariter, ac vertundant. Eo siqui admodum suauiter cupiunt, in luculento furno torrefactum ita comedunt. Sūt præterea ex eis qui solum piscibus victitant, quos vbi ceperunt, exenteratos ad solem deficcant, exiccatisque deinde vescuntur. In fluminibus non ferè gignuntur pisces gregales: sed nutriuntur in stagnis, qui hæc faciunt. Simulac inaccessit eis libido gignendi, gregatim in mare enatāt, ducibus masculis genitura spargentibus, quam feminæ cōfectantes, recuruando se ex ea concipiunt. Eadem vbi prægnantes in mari sunt effectæ, remeant omnes rursus ad loca sibi consueta, non amplius eorundem ductu, sed fœminarum. Gregatim autem præeuntes, faciunt quemadmodum fecerāt mares, oia fundentes instar milii parua, quæ mares venientes deuorant. Sūt autem ea tanquam milii grana, pisces: quum ex illorum granorum reliquiis non deuoratis, sed nutritis, pisces fiant. Ex his piscibus qui capiuntur, dum in mare meant, his dextra dextra: quod ea de causa patiuntur, quod in mare dum tēdunt, a sinistra terram legunt: rursus eadem via reuerentes, incurfant atque offensant contingendo terram plerunque, ne itinere aberrent propter aquæ decursum. Nilo incipiente augescere, in primis depressa loca terræ & lacunæ fluuio proxima impleri incipiunt. Confectum que redundante a flumine aqua, hæc plena fiunt, & continuo cum ta pisciculis minutis opplentur. Vnde autem venissimile sit eos gigni, hoc mihi videor causâ intelligere, quod superiore anno postquam Nilus abcessit, pisces qui oia in cœno pepererant, vna cum postremis abeunt aquis: circumactō rursus anno, vbi aqua restagnauit, protinus ex his ouis gignuntur pisces. Et ad pisces quidem quod attinet, ita se res habet. Porro Aegyptii qui palustria accolūt, vnguento vtuntur ex fructu sillicypriorum, quod appellant Aegyptii kiki, hunc in modum conficientes. Sillicypria hæc, quæ apud Græcos vltro nascuntur, ad oras fluminum stagnorum que serunt, multum quidem fructum ferentia, sed graueolentē. Hunc vbi collegerunt, alii contusum, ad ignem, alii in sartagine cōquūt, & quod ex eo defluit excipiunt, pingue quiddam, & nō minus ad lucernas idoneum quàm oleum, sed graueolentiam exhibens. Sunt autem aduersus culices, quorum magna vis est, hæc ab eis excogitata. Illos quidem qui supra paludes incolunt, iuuant turres quas dormitari ascendunt, nam culices ventus prohibet in altum volare. At qui intra paludes habitāt, alia turrium vice sunt machinati, hæc videlicet: Singuli sua habent retia, quibus per diem pisces capiunt, eisdem noctu vtuntur cubili in quo quiescunt. Circundatis illis, deinde operiti somnum capiunt. qui si in vestimento inuoluit aut in sindone dormirent, eos per ipsa indumenta culices morderent: per retia verò ne tantulum quidem mordere conantur. Naues eorum onerariæ sunt factæ ē spina, cuius figura simillima est loto Cyrenæo, & cuius lacryma gummi est. Ex hac spina ligna concidunt, quæ magnitudine bicubitali, tanquam lateritio opere componūt, hunc in modum compingētes: Ligno cubitali circum denteris ac longos stipites appendunt: vbi hunc in modum compegerunt, desuper frequentia transra extendunt. Commisuris nequaquam vtuntur, sed introrsum compages byblo innectunt. Gubernaculum scitè faciunt, & hoc per carinam tranfit. Malo quoque spinacco, & velis ex byblo vtuntur. Hæc nauigia contra flumen meare non possunt, nisi luculentus ingruat ventus, verum a terra protrahuntur. Secundum decursum

hoc pacto feruntur: Est ianua ex myrica facta, putaminibus arundinaceis strata, & lapis politus duorum fere talentorum pondō. Iuliusmodi ianua sine alligata, in anteriore parte nauis finit deferri: lapidem verò retrorsum alio fune. Ita ianua impetu aquæ insidente, protinus meat & trahit barim: hoc enim his nauigiis est nomen. Lapis autem dum retrorsum trahitur, fundo admotus dirigit nauim. Horum nauigiōrum gena apud illos est copia, quorum quidam ferūt multa milia talentorum pondō. Quum regionem supergressus est Nilus, solæ vrbes apparēt, eatenus extantes: vt infulis Aegæi maris ferè affimiles esse videantur. Nam cætera Aegypti, pelagus efficiuntur: ipsæque vrbes, solæ extant, quæ stationes nauium faciunt. Nec iam, quum hoc contingit, per alucum fluminis, sed per medium campi nauigatur. Ex Naucræte quidem Memphin versus, non iam iuxta pyramides ipsas, sed iuxta acuntē Delta & vrbem Cercasorum. A mari autem & Canobō Naucrætem versus per campum ad Anthyllam vrbem venies, & ad vrbem quæ vocatur Archandri: Harum vrbiū Anthylla, quæ est insignis, datur peculiaris in calceamentis vxori semper eius qui in Aegypto regnat. quod factū est ex quo Aegyptus fuit ditionis Persarum. Altera videtur mihi nomen habere ab Archandro Danae genero Phthii Achæi filio. Archandri enim vrbs nominatur. Quod si alius quiquam Archander esset, nequaquam Aegyptium nomen foret. Hactenus quæ vidi, quæ rogauit, quæ interrogauit, dicta sunt: hic pergam differere de Aegypto quæ audiuī, addēs & aliquid quod ipse viderim. Menem, qui primus apud Aegyptum regnauit, aiebant sacerdotes iunxisse pontibus Nilum ad Memphin. nam eū, Libyati versus, totum præterlabi montem Plammium: & supra Memphin cētum circiter stadia meridiem versus aggesta humo ad anfractum fluminis arefuisse pristinum alucum. ita flumen factō aluco per medium montium fluere. Adeo namē quoque sub Persis iste anfractus Nili qui coercitus fluit, magnis præsidii custoditur, quorū annis obseptus aggeribus. Quos si refringens flumen velit ea parte redundare, omnis Memphis adibit periculum ne aquis operiatur. Ab hoc Menē, qui prittius exiit rex, id vnde fluit amnis effectum terrestre, ibique ab eodem vrbem hanc conditam quæ nunc Memphis appellatur (est enim Memphis in angustiis Aegypti sita) & exterius aquilonem versus & vesperum, ex flumine effossum esse stagnum, (nam ab aurora ipse Nilus coerces) & ab eodem in ea vrbe extructum hoc templum Vulcani tum magnum, tum memoratu dignissimum. Post hunc recensebant ē libro sacerdotes nominatum alios trecentos ac triginta reges. In quibus tot ætatibus hominum, decem & octo fuissent Aethiopes, & vna mulier alienigena: cæteri viri Aegyptii. Mulieri quæ regnauit, fuit nomen idem quod reginæ Babyloñicæ, Nitocris: quam dicebant vltam fuisse fratrem, ab Aegyptiis, apud quos regnabat, interemptum: quum eo vitæ tempo, regnum ad hæc detulissent. Vltam autem fratrem, multis Aegyptiorum dolo absumptis. Nam extruxisse eam permagnum ædificium subterraneum, per causam quidem noui operis, animo autem aliud agitantem: & conuocatis ad conuiuium multis, quos præcipuè nouerat fratrem cædis autores fuisse, per occultum quendam specum immisisse flumen discumbentibus. Hæc denique de illa referebant, præterquam quod, vbi hoc fecisset, cōspertissem eam multo cinere ædificium, quo impunita esset. Aliorum autem regum nullum referebant clarum opus editum, nisi vnus, qui postremus horum exiit, Moeris. Hunc enim ædificasse memoratu digna Vulcani vestibula, ad vltimam aquilonem vergentia: & stagnum effodisse, cuius quot sint in ambitu stadia, posterius aperiam: & pyramides in ea extruxisse, de quarum magnitudine simul cum ipsius lacu mentionem faciam. Hunc itaque tantum operum edidisse: alios autem nihil prorsus. Quos ego prætergressus, eius qui his successit, nomine Sefostris, mentionem habebō. Istum dicebant sacerdotes, primum longis nauibus ex Arabico sinu profectum, rubri maris accolas in suam potestatem redegissem: progressumque longius, venisse in mare iam vadofum, & proinde non nauigabile. Illinc vbi retro se ad Aegyptum recepisset, secundum sacerdotum cōmemorationem, coacto ingenti exercitu per continentem perrexisse: omnesque gentes, vt in quanque incidebat, subegisse. Et quascunque earum nancisebatur feroces & vehementer studiofas libertatis, in carum regionibus cippos statuebat, inscriptos literis sui nominis & patriæ, & quæ referrent ipsum illos vi subegisse: quarum verò vrbes nullo prælio nulloque negotio cepisset, his cippis inscripsit tum eisdem literas quas scripserat eis gentibus quæ viriles extiterant, tum muliebria genitalia: planum facere volens, illos haudquaquam viriles extitisse. Hæc faciendo peragrabat continentem, donec ex Asia in

a Cratis. b Ex arundinū regminibus confuta, vel cōcreta, & lapis perforatus, duorū f. &c.

c Cratem. d Cratis itaque imp.

e Memphin versus nauiganti, iuxta ipsas pyramidas est eursus, id est tenetur, vel dirigitur. ut ne hic quidē est, sed est alius iuxta ac.

f Sed fieri potest vt aliquis alius Archander fuerit: non tamen Aegyptiū est hoc nomen.

g Aggestisse Memphin: fluum enim totum præterlabi solitum montem sabulosum Libyæ versus: Memem autem supra stadia circiter cētum a Mēphi, sinu qui meridiem versus ferebatur obstructo, aref. p.

h Quum ea pars a qua fluum arcuerat, continens facta esset, vel terrestris, ibi ab e.

i Nam quum domum cōderet, specū subterraneum & cum quidem valde longū excavasse, vt ipsa quidem dicebat, mentē autem aliud machinam esse. & conuoc. vt legatur xiv. v. nō xij. v. v. v.

k Sese cōiecisset in domum cinere plenā, quō imp.

l Hunc locum vadeus id uerit. Primum omnium regum longis nauibus Arabicum sinum præteruedit, & populos rubri maris accolas in potestatem suam redegissem: indeque retro iisdem vestigiis reuersum, & coactis ingenibus cippiis transgressum in continentem infesto exercitu obuias vbi que gentes subegisse: Quascunque autem erat nactus gentes strenuas, & pro libertate tuenda acriter ac percupidè dimicantes, per horū ille regiones stelas, id est cippos lapideos statuebat, literis significantes ipsius regis nomen & patriam, & vt cippii eos propriis ac viribus subegerat. Quorum verò vrbes nullo negotio aut in crucio certamine ce-

piſſet, apud hos itidē
vt apud illos qui ſtre-
nuitatis ſpecimen ex-
diderant, cippos quo-
que ſtatuebat, atque
eo amplius muliebria
genitalia adſculpe-
bat, ſignificare volēs
eos ignauos eſſe. Bud.
a. Deinceps pro cō-
perito dicere non poſ-
ſum an ipſe r.

aa Ipſe partim ex
hoc

b Sed ex iſtis ma-
gis, quod ſoli &c.

c Et in eo iſtos AE-
gyptiorum conſuetu-
dinem ſequutos con-
ſtat.

d Elaborant, vt, Ap-
parant. Gall. uocabitur.

e Per ſingulas re-
giones.

f Hic quidem non
declaratur, ſed alibi
declaratum eſt.

g Quum in reditu
Daphnas Peluſias ve-
niſſet.

h Et per imprudē-
tiam fecerunt vt AE-
gyptus prae & pl. agen-
dis vbique idonea, cō-
moditate iſta careret.
Nam, &c.

i Et varias formas,
vel uaria diuerſicula ha-
bentes. Regionem au-
tem idcirco rex inci-
dit vt ciuitat. Hic pro
ſens legis ſentit.

Europam tranſgreſſus, Scythas ſubegit & Thraeces: ad quos viſque & non ulterius
mihi videtur Aegyptius exercitus perueniſſe, quoniam in iſtorum terra tituli, non
vltra poſiti apparent. Hinc digreſſus retro abiit, & poſteaquam ad Phafin ſubſedit,
quid deinceps, non habeo quod dicam, an ipſe rex Seſoſtris, diuiſo ſuo exercitu, a-
liquantulum copiarum reliquerit ad eam regionem incolēdam, an aliqui militum
perreſi peregrinationis, circa fluuium Phafin ſubſtiterint. Nam Colchi videtur
Aegyptii eſſe, quod ipſe prius notum quam ex aliis auditū refero. Cuius rei quum
mihi cupidō inceſſiſſet vt utroſque percontarer, magis Colchi reminiſcebatur AE-
gyptiorum, quam Aegyptii Colchorum. Dicebatur autem Aegyptii ſe opinari Col-
chos e Seſoſtris eſſe exercitū. Ipſe autē ex hoc coniecturam capiebam, quod atro
colore ſunt & criſpo capillo (tamen hoc pro nihilo putari poſſet, quum & alii ſint
huiusmodi) ſed quod iſti præcipue. Præterea quod ſoli omnium hominum Col-
chi & Aegyptii & Aethiopes ab initio ſtatim pudenda circūcidunt. Nam & Phœ-
nices & Syrii, qui ſunt in Palæſtina, didiciſſe id ab Aegyptiis & ipſi conſtitunt. Sy-
rii verō qui fluuium Thermodontem & Parthenium accolunt, & horum conter-
mini Macrones, à Colchis ſe nuper didiciſſe aiunt. Hi enim ex hominibus ſoli ſunt
qui circūciduntur: & in hoc faciēdo, agnoſcuntur Aegyptii eſſe. Aegyptii verō
atque Aethiopes, non queo dicere vtri ab vtris didicerint, nam videtur eſſe peran-
tiquum. Sed quod ex Aegypto, quum illic commercium haberent, didicerint, ma-
gnū mihi ſit hoc teſtimonium: quod hi Phœnices qui cum Græcis commerci-
um habent, non amplius circa virilia imitantur Aegyptios, nec eorum qui na-
ſcuntur, virilia circūcidunt. Agedum & aliud de Colchis dicam, in quo ſint ſi-
miles Aegyptiorum. Hi ſoli atque Aegyptii linum eadem ratione operantur: om-
niſque vtrorūque vita pariter & lingua ſimilis eſt. Linum autem Colchicum à
Græcis Sardonicum appellatur, quū illud quod ab Aegypto venit, appelletur Aeg-
gyptiacum. Titulorum quos Seſoſtris rex Aegypti regionatim erexit, plerique iam
incolumes non extant: quosdam in Syria Palæſtina ipſe vidi inſcriptos, tum qui-
bus dixi literis, tum muliebribus genitalibus. Circa Ioniam quoque duæ huius vi-
ri figuræ viſuntur in petris incide: vna quidem quæ ex Ephēſo in Phocæam itur, al-
tera verō, quæ eſt Sardibus Smyrnam verſus. In quarum vtraque inſculptus eſt vir
magnitudine quinum palmorum, dextra ſpiculum tenens: ſiniſtra arcus, cæteram-
que item armaturam & Aegyptiacam & Aethiopicam geſtans: & ex altero ad alte-
rum humerum eūtes ſacræ literæ Aegyptiacæ ſunt inſculptæ in hæc verba, HANC
EGO REGIONEM MEIS OBTINVI HYMERIS. Quis tamen aut cuius fuerit,
ab hac parte non indicant, ſed ab altera. Ea quidam conſpiciat, Memnonis imagi-
nem eſſe conieciant, multum à veritate deficientes. Hunc igitur Seſoſtrin Aegypti-
um ſacerdotes dicebant, redeuntem, multoſque mortales earum gentium ac regio-
num quas ſubegerat, reportantem, eundem, poſteaquam ad Daphnas Peluſias ſe
recepit, fuiſſe à fratre, quem Aegypto præfecerat, vnā cum liberis inuitatum: &
quum ille domum exterius materia circumſtipaſſet, ſtruētmque incendiſſet, re hūc
intellecta extemplo cum vxore deliberaſſe, (nam & vxorem ſecum duxerat) & ea
ſuadente vt duos eſt ſex liberis ſuper ardentem pyram extendens pontem faceret,
ſuper quos ipſi tranſcuntes euaderent, ita feciſſe: & duobus filiis ita incenſis, cæteros
vnā cum patre fuiſſe ſeruos. Seſoſtrin in Aegyptum reuerſum, vltionem de fra-
tre ſumpſiſſe: quam verō multitudinem eſt terris in poteſtatem redactis abduxerat,
ea vſum in hæc fuiſſe. Nempe iſti fuerunt qui ſub hoc rege immenſæ magnitudi-
nis lapides in templum Vulcani portatos pertraxerunt, quique ad diuortia aqua-
rum, quæ nunc in Aegypto ſunt, cuncta effodienda ſunt adacti, quia inuiti facie-
bant vt Aegyptum, prius equis & plauſtris agendis vbique idoneam, redderēt non
idoneam. Nam ab eo tempore Aegyptus, quæ omnis plana eſt, tamen iniquitabi-
lis & plauſtris inhabilis extitit, propter multiplices foſſas in vniuerſa loca occupa-
tes: quas ideo rex fodiendas putauit, vt ciuitates quæ non accolerent flumen, ſed in
medio Aegypti eſſent, refluente flumine non laborarēt penuria aquæ ad potādum,
ſed ea ſuppeditaretur e puteis. Hac de cauſa Aegyptus interciſa eſt, & ab hoc rege, vt
dicebant, in omnes Aegyptios diſpartita, ſoli quadrati æqua portione viritum per
fortem data: atque hinc proventus inſtituti, impoſita certa pēſione, quam illi quot-
annis ſoluerent. Quod ſi cuius portionem alluuiōne flumen decurtaſſet, is adieſt re-
gem, rei quæ contigerat certiorē faciebat. rexque ad prædium inſpiciendum mit-
tebat qui metirentur quanto deterius factum eſſet, vt ex reſiduo proportione taxa-
tum veſtigial penderetur: atque hinc geometria orta videtur in Græciam tranſcen-

diſſe. Nam poliū & gnomonem, id eſt normam, & duodecim diei partes à Babylo-
niis Græci didicerunt. Solus hic Aegyptius rex imperio potitus eſt Aethiopia: mo-
numentum quoque ſui reliquit ante ædem Vulcani, lapideas ſtatuas, duas quidem
tricenūm, vnā ſuam, alterā vxoris: quatuor autem, vicensūm cubitorum, toti-
dem filiorum. Huic ſtatue longo poſt tempore quū Darii Perſæ ſtatua antepone-
retur, non tulit id ſacerdos Vulcani, negans Dariū tales res geſiſſe quales geſiſ-
ſet Seſoſtris Aegyptius: quippe qui cum alias nationes nō pauciores quam Darius,
tum verō Scythas ſubegreſſet: cōque iniquum eſſe huius ante illius ſiſti donaria, qui
rebus geſtis non eſſet illum ſupergreſſus. Hæc loquuto ſacerdoti tamen ignouiſſe
Dariū ſerunt. Deſuncto Seſoſtre, regnum ſuſcepit Pheronem eius filium aie-
bant, & hunc nullam ſumpſiſſe expeditionem, ſed ei contigiſſe vt luminibus cape-
retur. idque hac de cauſa: Quum flumen eo tempore copioſiſſimum manaret, ita
vt ſupra decem & octo cubitos rura tranſcenderet, vento ingruente, qui fluctus cie-
ret, ferunt hunc regem facinus admiſiſſe, quod ſumptum ſpiculum in medios
fluminis vortices contorſerit: ſtatimque laboraſſe ex oculis, ac viſum amiſiſſe, de-
cenniōque cæcum fuiſſe. Vnde deſeimo autem anno ex vrbe Buti ei oraculum adue-
niſſe, iam exactum eſſe tēpus calamitatis: viſumque ei rediturum, ſi oculos abluif-
ſet lotio mulieris quæ ad ſuum ſolius virum acceſſiſſet, aliorum virorum expers.
Eum ergo ante omnia vrinam vxoris expertum, quum nihil amplius cerneret, cæ-
terarum deinceps vrinam expertum, tandem vidit. Tumque omnes mulieres
quas fuiſſet expertus (præter eam cuius lotio lotus viſum recepiſſet) vnā in vr-
be omnes concremaſſe: & eam cuius lotio lotus viſum recepiſſet, vxorem duxiſſe.
Ergo ea clade liberatus cum alia in aliis templis donaria poſuit, omnia memoratū
digna, tum maximè memorabilia ac ſpectaculo digna in templo Solis, gemina fa-
xa, quos obelos vocant, figurā verū, centenūm cubitorum lōgitudinis, octonūm la-
titudinis. Huic in regno ſucceſſiſſe aiebant virum Memphiten cui nomen eſſet
lingua Græca Proteus, cuius nūc apud Memphin viſitur fanū, decorū fanè ac valde
adornatum, ad australem partem templi Vulcani poſitum, circūquaue Phœni-
cibus Tyriis habitantibus: qui locus omnis caſtra Tyriorum appellatur. In hoc fa-
no Protei eſt ædes quæ vocatur Veneris hoſpitæ: quam conieciō eſſe Helenæ Tyn-
dari filie: tum quia apud Proteum fuiſſe diuerſatam audiui, tum etiam quod co-
gnomine Veneris hoſpitæ appellatum eſt. Nam quæcunque ſunt alterius Veneris
templa, neuiquam hoſpitæ appellantur. Et fanè percōtanti mihi ſacerdotes de He-
lena, referebant ita rem eſſe geſtam: Alexandrum, raptā eſt Sparta Helena, quum re-
nauigaret domum, in mari Aegæo ventis curſu excuſſum in Aegyptiacum pela-
gus: atque illinc, non remittentibus ſtatibus appulſum, in Aegyptum, ad oſtium
Nili quod vocatur Canobicum, atque ad Taricheas. Erat in eo littore, Herculis tē-
plū, quod nunc quoque eſt: ad quod ſiquis cuiuſcunque hominis ſeruus conſu-
giens capiat ſacras notas, ſeſe deo tradens, eum nefas eſt tangere. Quæ ſanctio ad
meam viſque ætatem proſus immutata perſeuerauit. Eam templi legem mancipia
Alexandri quum audiſſent, ab eo profugerunt: aſſidentēſque deo ſupplices, Alexan-
dram inſimulabant, eum deſtructum volentes: remque omnem exponebant vt
circa Helenam geſta erat, & illatam Menelao iniuriam. Inſimulabant autem de his
apud ſacerdotes & apud huius oſtii Nili præfectum, nomine Thonin. His auditis,
Thonis quamrapiſſimè Memphin ad Proteum mittit hæc nunciatum, his ver-
bis: Peregrinus quidā venit genere Teucer, qui rem nefariā in Græcia perpetravit:
quippe ſeduxit hoſpitæ vxorē, quam ſecum ducēs cum multis admodum opibus,
in tuam terram ventis appulſus eſt: vtrum ne ſinemus cum abire impunem, an ea
quæ attulit ſecum eripiemus? Ad hæc remiſit Proteus qui diceret, Virum iſtum, vn-
decunque is ſit, qui rem nefariam in hoſpitem ſuum perpetravit, comprehenſum
ad me deducite, vt quidnam dicturus ſit ſciam. Hoc vbi accepit Thonis, Alexan-
dram comprehendit, nauēſque eius diſtinet: dehinc illum Helenamque cum
opibus, atque etiam ſeruos Memphin ducit. Quibus omnibus repræſentatis, Pro-
teus percontatus eſt Alexandrum quidnam eſſet, & vnde cum nauibus profectus.
Alexander illi & genus ſuum commemorauit, & patriæ nomen, & vnde nauigaſ-
ſet, & quō. Sed interrogante Proteo vnde Helenam accepiſſet, titubantē in loquen-
do ac tergiuerſantem coarguebant ii qui fuerant ſupplices, exponentes omnia
quæ in ſcelere admittendo geſta eſſent. Tandem Proteus apud eos hanc ſententiam
tulit, inquiens, Ego, niſi magni inter eſſe arbitrarer de nullo peregrino ſupplicium

a Hæc adde poſt ſub-
greſſe, Dariū autē
Scythas vincere non
potuiſſe. ideoque in.

b Proteruitate qua-
dam ſumpt.

c Pœnæ quia mul-
tarētur.

d Supplices, i. e. ſerui,
pro quo hic legitur vnde tunc.

e Ad uerbum, Non
dicentem veritatē.

a Qui (ò omnium hominum deterrime) hospitio exceptus, scelestiss. *Ar hic pro Zestiar legio ξείνων, iungens cum ad ἑστῶν, & omittens τὸν ἄνδρα.*

b Nequē verò tibi satis fuit cum illa rem habuisse, sed etiā sublata illa abiisti. Ac ne his quidem contentus, direpta hosp. *Postest & aliter exponi ad ἀνέπεισας.*

Iliad. 2.

capitis sumere, ad terram meam ventis appulso, supplicium pro Græco illo de te sumerem. ^a omnium hospitem deterrime, scelestissimum facinus admisti, à tuo ipsius hospite erepta vxore: ^b neque his contentus, cum ea abiisti. Ac ne his quidem satis habens, compilata hospitis domo venisti. Itaque quoniam magni momēti esse duco necare hospitem, mulierem hanc atque opes tibi vt abducas non finam, sed ego hæc Græco hospiti referuabo, dum ille ipse eonstituerit venire ad ista reportanda. Tibi verò ipsi, tuisque conuectoribus, vt è mea terra in aliam triduo trāsiretis præcipio, alioqui vos pro hostibus persequuturus. Hūc Helenē ad Protea aduētum fuisse sacerdotes referebant. Quam famam videtur mihi & Homerus accepisse, sed quia non perinde decora res erat in earmine, alio loquendi modo est vsus, in quem transtulit, declarans se hunc famæ sermonem notum habuisse. Id manifestum est ex eo quod in Iliade facit mentionem eiusdem erroris Alexandri: nec vsquam alibi retractat, Alexandrū abducetē Helenam, cum alibi fuisse errabundum, tū etiam Sidonem Phœniciaē applicuisse. Meminit enim huius rei in laudanda virtute Diomedis, ita versibus inquit;

Picturata inerant ibi pallia, opus mulierum
Sidonidum, quas ipse Paris formosus ab vrbe
Sidonia duxit, sulcans freta lata carinis,
Quam retulit magnis Helenam natalibus ortam.

Meminit quoque in Odyssæa his versibus,

Hoc habuit loue nata probum præsensque venenum,
Quod Polydamna sibi Thonis donauerat vxor:
Ægypti quæ terra ferax fert plurima mixtura,
Multa quidem proba, multa autem damnosa venētia.

Odyss. 4.

Hæc quoque alia ad Telemachum Menelaus inquit,

Huc etiam Ægypto dii me tenere reuertri
Conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

Odyss. 4.

In his carminibus fatetur Homerus se nosse errationē Alexandri in Ægyptum. Est enim Syria Ægypto contermina, & Phœnicia (quorum Sidon est) in Syria incolunt. Itaque cum hi versus, tum verò hic locus, non minimum, imò maximè probant Cyprios versus; non Homeri, sed cuiuspiam alterius esse: in quibus dicitur Alexander ex Sparta Helenam ducens, triduo Ilium peruenisse, secundo vento vsus ac tranquillo mari: quum in Iliade dicat illum, quum Helenam dueret, errasse. Sed Homerus & Cypria carmina valeant. Cæterum, nunquid Græci vana quæ circa Ilium gesta memorarent necne, percontanti mihi, sacerdotes ita respondebant, se cognouisse ex ipso Menelao; rapta Helena magnas Græcorū copias auxilio venisse Menelao in regionem Teucriam: quæ in terram egressæ, locoque communito, miserunt Ilium legatos, eumque eis & ipsum Menelaum iussit. Hos, postquam ingressi sunt moenia, tum Helenam, ^c opesque quas Alexander furto asportasset, reposuisse, tum iniuriæ satisfactionem. Teucros autem tunc eadem narraſſe, deinde & iuratos negasse habere se Helenam atque opes de quibus arguerentur, sed ea in Ægypto esse omnia: neque se iure reatum sustinere earum rerum quas Proteus Ægyptius rex teneret: Græcos, quum se ab illis derideri arbitrarentur, ita obsidisse Ilium, donec expugnauerunt. Vrbe capta, quum Helena non appareret, & eandem orationem quam prius audirent Græci: ita demum habita prioribus verbis fide, ipsum Menelaum ad Proteum mittunt. Hic vbi ad Ægyptum peruenit, & Memphis apulit, exposita rei gestæ veritate, honorificentissimè hospitio exceptus, Helenam malorum immunem recepit, & insuper omnes ^d pecunias suas. Et quum hæc assuetus esset Menelaus, tamen iniurius in Ægyptios exiit. nam quum proficisci conaretur, nec per ventos posset, idque iam diu, rem nefariam excogitauit. Sumptis enim duobus pueris quorundam indigenarum filiis, excelsisque, haruspicinam fecit. Quod vbi eum fecisse rescitum est, inuisus & exagitatus ^e fuga in insulas Africæ obiacentes, Eò posteaquam se contulit, nihil amplius quod referrent Ægyptii habebant. Atque horum alia sese ex historiis nosse dicebant, alia vt apud ipsos gesta, sese magis habere comperta. Et hæc quidem aiebant Ægyptiorum sacerdotes. Ego verò ^f ad ea quæ de Helena commemorata sunt, & ipse adiicio hoc coniecturæ, Si intra Ilium fuisset Helena, vtique fuisset Græcis tradita, siue volente Alexandro siue iniuito. Neque enim ita desipiebat Priamus, aut alii eius propinqui, vt suis ac liberorum corporibus, atque etiam vrbe periclitari vellent, quò Alexander Helenæ contubernio potiretur. Quòd si inter initia ita sensissent, tamen, posteaquam

c vel, Resque.

d vel, Res suas.

e Nauibus in Libyam profugit. Inde quoniam iter conuerterit, nihil ampl. Hic in terpr. pro mouit legit vno.

f Et ipse assentior his quæ de Hel. &c. his adiectis, Si, &c.

cum multi aliorum Troianorum, tum verò Priami filiorum duo tréſue aut plures perierant cum Græcis præliantes, siquid referentibus credi verſificatoribus debet: hæc, inquam, omnia quum contigissent, ego crediderim Priamum, vel si ipse in contubernio Helenam habuisset, Achæis redditurum fuisse, cupiditate præsentia mala deuitandi. Neque verò regnum ad Alexandrum erat peruenturum, vt iam sub eo res essent, seniore Priamo, quum Hector & natu maior & virtute præstantior quàm ille, regnum esset defuncto Priamo suscepturus: quem haudquaquam decessisset fratri iniuste agenti indulgere, quum præferim tanta mala propter eum, tum priuam ipsi, tum cæteri Troianis omnibus euenirent. Sed nec poterant reddere Helenam, nec verum dicentibus eis Græci fidem habebant, numine (vt quod sentio dicam) disponente, vt funditus euerſi planum facerent hominibus, magnarum iniuriarum magnas à diis esse vltiones. Et hæc quidē, ^a vt mihi videntur dicta sunt.

Protei autem regnum dicebant suscepisse Rhampſinitum, qui ^b memoriam sui reliquit vestibula ab occaſu spectantia templum Vulcani, & eregione vestibulorum statuit duo simulacra quinūm & vicenūm cubitorum longitudinis: quorum quod aquilonem spectat, id Æſtatem: quod austrum, id Hyemem Ægyptii vocant, præpoſterè facientes. Huic regi ingentem etiam pecuniarum vim fuisse, quam nemo regum qui deinceps scripti sunt, superare potuerit, ac ne proximè quidem accedere. Et quum in tuto eam pecuniam collocare vellet, ædificium extruxisse lapideum, cuius parietum vnus in exteriori ædium partem pertingebat. sed structorem insidiantem hoc fuisse machinatum: Is vnus è lapidibus ita struxit vt è pariete facile tolli à duobus viris atque adeo ab vno posset. Ædificio absoluto, regem in eo pecuniam reposuisse: interiecto tempore, structorem illum, quū esset vita excessurus, vocasse ad se filios (nam duos huic fuisse) eisque narraſſe, se illis prospicietē, vt affluenter vitam degerent, astutè ædificasse regis ærarium: ^d denique omnia illis exposuisse planè, mensuræque ad lapidem amouendum docuisse, ac dixisse, illos hæc obseruantes, regii ærarii quæſtores fore. Patre vita functo, haud in longum filios rem distulisse. noctu enim ad regiam accedentes, lapidè ædificii inuentum nullo negotio amouisse, multumque pecuniæ expilasse. Quum autem rex fortè fuisset ædificium ingressus, videretque vasa nummorum imminuta, obstupuisse: nec habuisse quem insimularet; quum & signa salua & ædificium obseratum esset. Vbi autem iterum actertio aperiētū minor assidue pecunia ^e apparebat, hoc fecisse, ne res cum furto abirent: Laqueos faciendos curasse, & eos circa vasa in quibus pecuniæ inerant collocasse: fures, quemadmodum superiori tempore, quum venissent, & alter eorum penetrans ad vas recta perrexiſſet, eum fuisse laqueo retentum: & vbi agnouit quo in malo esset, protinus fratrem vocasse, & præsentis cōditionis suæ certiores fecisse: iussisseque vt quamcelerrimè introgressus sibi caput abscinderet: ne ipse conspectus agnitūque quis esset, etiam illum vita perderet. Qui quum visus esset probè dicere, fratrem ei obsequentem ita fecisse: & adaptato lapidè domum abiſſe, fratris caput asportantem. Vbi dies illuxit, ingressum in ædificium regem expauiſſe, cernentem corpus furis in laqueo sine capite, & ædificium incorruptum, nullumque neque ingressum neque egressum habens. Ita abiſſe, atque ita faciendum statuisse vt furis cadauer è muro suspenderet: custodèſque illic apposuisse, iussos vt si quem plorantem aut miserantem animaduertissent, eum ad se perducerent. Suspensio cadauerem matrem indignè tulisse, alloquitamque filium qui supererat, imperasse vt quacunque ratione machinari posset, corpus fratris resolveret asportaretque: id si negligeret, minatam se regem esse adituram ad eum indicandū quòd pecunias regias haberet. Aduersus hanc quum filius multa verba faceret, nec persuaderet, quòd illa rem grauius accipiebat, eum talem rem fuisse commentum: Inſtratis afinis vtres vino plenos imposuisse: & postquam agendo afinos iuxta custodes fuit ante suspensum cadauer, ^f reuulsis ligaculis, duos tréſue pedes resoluisse: & quū vinum proflueret, tum caput cadentem, vehemèter vociferatū esse, tamquam nescientem ad quem prius afinorum se conuerteret. Custodes quum multum vini profluere viderent, concurrisse cum vasis in viam: & id quod proflueret lucrifacientes comportasse. Istum simulata iracundia omnibus maledixisse, aliquantòque post illis consolantibus, finisse se mitigatum, & ab irascendo deſiſſe. Tandem seduxisse è via afinos atque instruxisse: & quum plura verba inter eos fierent, & quidam fateto dicto hominem laceſſeret, vt risum eliceret, donasse illis vnus ex vtribus. Atque eos illic, vt erant discumbentes, potare constituisse, prehensantes hominem ac iubentes vt secum ad compotandum maneret: atque istum obsequutum

a Ex opinione mea d.
b Monumenta.

c Id Æſtatem vocant, & eum quidem adorant atque beneficiis prosequuntur: ei autem qui ad norum est, & Hyems vocatur, cōtraria istis faciunt.

d Denique quum illis omnia quæ ad lapidem amouendum pertinerent, aperitè exposuisse, eius mensuram dedisse, ac fore dixisse vt si hæc obseruarent, regii ær.

e Apparebat (nam fures non desinere diripere) ipsum hæc fecisse. Laqueos, &c. vel (utpote furibus assidue diripientibus)

f Detrahit verum duobus aut tribus peronibus, seu saculis, resoluisse illos laxaris vinculis.

remanisse: & quum inter potadum comiter acciperetur, donasse insuper alterum utrem. Ita se vino ingurgitantes custodes, admodum temulentos esse factos, somnoque oppressos, ibidem ubi potauerant obdormisse. Istum, ubi multum noctis erat, tunc corpus fratris dissoluisse, & custodum malas dextras in contumeliam derasiffisse, & a finos imposito cadauere domum versus agitalisse, exequutumque imperia matris. Regem, ubi ei renuntiatum est furem cadauer surripuisse, acerbe tulisse: & qui vellet quoquomodo inuenire quisnam esset ista machinatus, hoc fecisse, quod apud me caret fide: Filiam suam domi prostituisse, iussam omnes indifferenter excipere: sed priusquam coirent, adigere ad sibi dicendum quidnam in vita esset actum à se solertissimum ac scelestissimum: & qui narraret quæ circa furem acta essent, eum comprehenderet, neque exire permetteret. Quum itaque filia patris imperia faceret, furem, quod audisset quamobrem ista fierent, cupientem euadere versutiam regis, hoc egisse: Recentis mortui amputatam ex humero manum sub pallio ferentem esse, atque ingressum ad filiam regis, quum interrogatus esset eadem quæ cæteri, enarrasse, hoc se scelestissimum perpetrasse, quod fratris in ærario regis laqueo capiti caput amputasset: solertissimum autem, quod cadauer fratris suspensum resoluisset, custodibus prius ebriis factis. Illam, quum hæc audisset, manum in hunc iniecisse, eique furem in tenebris manum mortui porrexisset. Quam mulier quum apprehendisset, manum se huius tenere rata, istum per fores se proripuisse, muliere delusa. Postquam & hæc renuntiata sunt regi, stuporem incussisse tum astutiam, tum audaciam hominis. Ad extremum dimissis per omnes vrbes nuntiis, regem edixisse, non modò veniam sed etiam magna munera manere furem, si in conspectum ipsius veniret: ita furem, fide habita, ad eum venisse: eique Rhampsinitum, magna viri admiratione ductum, filiam suam collocasse, tamquam ex omnibus mortalibus plurima scienti. Nam Aegyptios quidem cæteris, hunc autem Aegyptios antecellere. Post hæc aiebant regem hunc descēdisse viuum sub terram, eò ubi Græci opinantur sedes infernas esse, & ibi cum Cerere alea lusisse: & aliquando victorem, aliquando victum fuisse: & sursum iterum fuisse reuersum, munus ab ea obtinentem mantile aureum. Quod tempus à Rhampsinito descensu ad reditum, dicebant feriatum esse apud Aegyptios. Idque ego ad meam memoriam scio obseruatum. Verum an ob id sic feriatum sint Aegyptii, asserere nò possum: sed sacerdotes pallium quoddam, quod intra vnum diem detexerunt, vni ex suis induere, & oculos mitra obducere: quem gestantem pallium ubi in viam deduxerunt quæ fert ad Cereis templum, ipsos redire illo relicto. Hunc autem sacerdotem, oculos velatos habentem aiunt à geminis lupis agi ad Cereis templum, quod ab vrbe viginti stadia abest: & rursus à templo in eundem locum à lupis reduci. Quæ ab Aegyptiis referuntur, cuiusque credibilia videntur, is eis vtatur. mihi autem in omni sermone constitutum est ea scribere quæ auditu cognoui. Inferorum principatū tenere Cererem & Liberum Aegyptii aiunt. Hi denique primi extiterunt qui dicerent animam hominis esse immortalem, quæ de mortuo corpore subinde in aliud atque aliud corpus, vt quodque gigneretur, immigraret. Atque ubi per omnia se circumtulisset, terrestria, marina, volucra, rursus in aliquod hominis corpus genitum introire. atque hunc ab ea circuitum fieri intra annorum tria millia. Hanc rationem sunt à Græcis qui vsurpauerint tanquam suam ipsorum, alii prius, alii posterius. quorum ego nomina sciens, non duco scribenda. Ad Rhampsinitum vsq; regem aiebant in Aegypto viguisse sanè^d ius omne. Post hunc autem, qui in regno successit Cheopem in omne flagitium fuisse prolapsum. Omnibus nanque eum templis obseratis, ante omnia Aegyptiis ne sacrificarent interdixisset. Deinde iussisset vt in suis ipsius operibus exercerentur: aliis, vt ex lapidinis Arabici montis saxa exciperent, & illinc ad Nilum vsque protraherent: aliis, vt transmissio flumine, illa acciperent, & ad montem qui dicitur Libycus traherent. Faciebant autem opus circiter decem hominum myriades, id est centum millia, ternis semper mensibus singulæ. In ea via populus dum trahendis saxis atteritur, decem ne tempus triuit, quod non multo minoris operis mihi videtur quam pyramidem extruxisset. Cuius longitudo est quinque stadiorum, latitudo decem passuum: altitudo (ubi maxima est) octo passuum, lapide polito & animalibus insculpto. In hac decem annos fuisse consumptos, & in subterraneis ædibus in tumulo, supra quem pyramides stant, quas fecit sibi pro sepulchro, in insula intromisso per fossam Nilo. Verum in pyramide hac annos viginti absumpptos: cuius singulæ frontes (nam est formæ quadratæ) sunt octogenum iugerum pari altitudine, saxis dolatis decentissimèque coagmentatis, quorum

^a Vel, Qui intelligeret.

^b An ob id, an ob aliud quippiam sic feriatum Aegyptii, asserere non possum. Sacerdotes autem pallium quoddam eo ipso die contextum vni ex suis induit, & oculos mitra obducunt: quem gest. pall. ubi in v. dedux. q. f. ad C. templum, ipsi redeunt illo relicto.

^c Et hæc quidem tum ab Aegyptiis relata sunt, quæ cuius. cr. vid. is eis vtatur. Mihi autem toto hoc opere, vel tota hac narratione, constituit.

^d Omnem legum æquitatem, &c.

^e Altitudo autem, qua parte est altior se ipsa. Sic ad verbum. Intel. liget autem fastigium ipsius pyramidis. Gall. La pointe, uel, l'éguille.

^f Octogenum pedum.

quorum nullum est minus triginta pedum. Fuit autem extructa hæc pyramis in speciem graduum, quas quidam scalas, quidam arulas vocant. Postquam eam principio talem fecissent, attollebant reliquos lapides breuibus machinis à ligno factis, ex humo in primum ordinem graduum leuantem. Vbi super hunc gradum lapis erat, alteri machinæ imponebatur, quæ in ipso primo gradu stabat. Ab hoc deinde in alterum ordinem trahebatur, super alteram machinam. Nam quot ordines graduum, totidem machinæ erant, siue eandem machinam, quæ vna & facilis ad ferendum esset, transferebant ad singulos ordines, quoties saxum amoliebatur. Dicitur sit à nobis de vtroque; quemadmodum refertur. Effecta sunt igitur ita prima quæque ex pyramide, quæ erat altissima: deinde gradatim sequentia: nouissimè verò quæ solo sunt iuncta & infima. In ipsa pyramide literæ Aegyptiacæ scriptæ, indicant quantum sit erogatum in operarios pro capio, capis, & aliis: quod interpret earum literarum (vt probè reminiscor) aiebat in summa mille & sexcetera talenta pecunia esse. Quod si ita se habet, quantum in alia credibile est fuisse consumptum, vel in ferramenta, vel in cibos, vel in vestiarium operariorum? Atque per id quod dixi tempus opera extruebant. Alio item tempore (vt ego opinor) lapides exciderunt atque portarunt, & alio non exiguo subterraneam fossam effecerunt. Propter quod eo flagitii deuenisse Cheopem, vt pecunia defectus, filiam suam in quodam ædificio prostituere, imperans quantumcumque faceret quæstum. (nò enim dicebatur quantum) eamque cum patris iussa fecisse, tum verò priuatim de relinquenda sui memoria cogitasse. itaque singulos ad se intrantes orasse vt sibi ad opera singulos lapides donarent. Ex his lapidibus aiebant extructam fuisse pyramidem quæ stat in medio triu, in conspectu pyramidis magnæ, cuius vnumquodque latum sesquiugerum est. Quinquaginta annos regnasse hunc Cheopem Aegyptii dicebant, eoque defuncto accepisse regnum fratrem Chephrenem: & hunc eodem instituto vsum cum in aliis, tum verò in faciendi pyramide, non tamen quæ ad magnitudinem fraternæ accederet. eas nanque & nos sumus dimensi. Nam subterranea non subsunt ædificia, neque per fossam deriuatus in eam Nilus (quemadmodum in alteram) influit, sed extructo aquæ ductu introrsum insulam circumluit, in qua situm esse ipsum Cheopem aiunt. Fulsisse tum ex Aethiopico lapide verficolori primum domum, quadraginta pedibus depressiorem altera, sed habentem idem quod grande ædificium, magnitudinis. Stant autem super eundem tumulum ambæ, centum fere pedum celsitudinis. Porro quinquaginta sex annos regnasse Chephrenem aiebant, ita centum & sex anni suppurantur quibus Aegyptii in omni calamitate versati sunt, nec templa aperta, sed semper fuerunt occlusa. Hos reges Aegyptii præ odio ne nominare quidem volunt, sed eorum pyramidas vocant pastoris Philitionis, qui ea tempestate pecudes per hæc loca pascebat. Post hunc regnasse in Aegypto dicebant Mycerinum Cheopis filium, eumque paterna perosum facta, & templa referasse, & populo ad vltimum calamitatis afflictio fecisse potestatem res agendi & sacrificandi: quinetiam super omnes reges iustitiam exercuisse. Quo nomine ex vniuersis regibus hunc Aegyptii maxime predicabant, tum ob alia quæ bene iudicabat, tum verò quod conuerenti de ipsius sententia, de suo donabat, vt indignationi hominis satisficeret. Quum autem esset in ciues ita clemens Mycerinus, atque ita studiosus, principium ei malorum contigisse obitum filia, quæ domi vnica foebles erat. Qua clade supramodum dum doleret, vellètque filiam excellentiori aliquo genere sepelire quam cæteri, fecisse ligneam bouem cauam, quam quum inaurasset, in ea filiam sepelisse defunctam. neque humo bos hæc condita est, sed ad meam vsque memoriam in propatulo fuit in vrbe Sai apud regiam, in conclaui quodam exornato posita. Cui singulis diebus omnifarii odores: inferuntur: noctibus autem perpetuò incensa lucerna astat. In altero contiguo conclaui imagines stant concubinarum Mycerini, vt in vrbe Sai sacerdotes aiebant. Stant enim colossi, id est grandia simulachra, circiter viginti, à ligno fabricati, nudi plerique: qui quarum sint mulierum non possum dicere, præterquam quæ narrantur. Sunt qui de hac boue & colossis hæc referant: Mycerinum amore filia suæ captum, vim ei intulisse: deinde illam quum præ moerore se suspendisset, patrem in hac boue sepelisse: matrem autem matris ministrarum quæ filiam patri prodidissent, præcidisse: & nunc earum hæc esse simulachra eius mali quod viua passæ fuissent. Hæc (vt ego opinor) dicunt nugatores, vt alia, ita & de manibus colossorum: quippe quas ipsi vidimus temporis diuturnitate delapsas, quæ ad meam vsque ætatem ad pedes

^a Atque prout in eam lapis attollebatur.

^b Dicitur enim sit à nobis quod aiunt in vtranque partem.

^c Raphano.

^d Vestem, id est vestium, operariorum, dum per id quod dixi tempus opera extruerent.

^e Sesquiplethri spatium habet. Ad verbum, Sesquiplethrum est, id est, 150 paces pedes.

^f Primo autem ædificio ex lapide Aethiopico verficolori ædificato, quadraginta pedibus infra, alteram ædificauit eadem magnitudine, magna contiguum. vt legatur oikodomena pro oikodomena.

^g Ita se gereret.

^h Extabat in vrbe, &c. uel, uisubatur.

ⁱ Adolentur.

Fi.

a Orbis est solis aureus assimilatus.

b Quod in fatis esset ut faceret.

c Et ubi intelligeret cornacula esse compositissima.

d Trium plethrorum, id est pedum 300.

e Na & hic Iadmonis fuit, ut hinc maxime ostendit. Siq.

f Id est nite, vel pro nite.

g Comparavit, pro Rhodopes quidem conditione, neque tamen ad potentiam tantam pervenit. vel ad tantam regni. At Valla pro *πυραμίδος* legit *πυραμίδος*. Quam lectionem sequendo, quae et in aliquot vet. quibusdam cod. habetur, ita verte, Sed non quae tantam pyramidis sumptus ferre possit.

h Nam quum ipsius opum decimam partem quibus etiam nunc cernere possit, non est cur magnas ipsi opes tribuamus.

i Charaxus autem quum liberata Rhodope Mitylenae rediisset, Sappho versibus suis illi est valde infestata.

lz Habere enim cum alias porticus, figuratque bene sculptas, & alias infinitas aedificiorum species, tum vero ista longae plura. Hoc regnantem quum non sine magna difficultate pecunias alii cum aliis communicarent, legem hanc Aegyptiis fuisse dicebat, ut ita denuo, &c.

Vi distinguitur post *μάλιστα*. ita tamen ut haec verba ad sequentia referri possint. q. d. Ista quae sequuntur: quavis sit *ἀλτίος*, non *ἄλτιος*, aut *ἄλτιος*.

eorum strata viscerantur. Bos quoque cum caeterum corpus operata est Phoeniceo pallio, tum vero cervicem & caput crasso admodum auro: cuius inter media cornua circulus annexus inest, soli assimilatus. Neque stans est bos, sed in genua cubans, sicut in gemitu quanta est grandis vacca viva: Effertur autem in conclavi quotannis. & postquam Aegyptii verberarunt deum quandam, quem in tali negotio non puto mihi nominandum, tunc & bouem in lucem proferunt. Aiunt enim eam orasse patrem Mycerinum, ut defuncta quotannis semel solem intueretur. Huic regi, post calamitatem filiae, secundo loco haec accidisse: Ex vrbe Buti venisse oraculum, fore ut sex omnino annos viveret, septimo defuncturus. Id hunc aegre ferentem, vicissim misisse ad oraculum contumeliosas querimonias: quod, quum pater suus & patruus qui deorum immemores templa clauserant, hominesque perdidissent, tandiu vixissent, ipse pie faciens tam cito foret vita defuncturus. Rursus ei venisse dicuntur ex oraculo responsa, capropter ipsum properare vitam finiturum quod non id faceret quod deberet. Oportuisse enim Aegyptum centum quinquaginta annis affligi: idque duos qui ante eum fuissent reges didicisse, ipsum vero, nequaquam. Haec ubi accepit Mycerinus, se iam a numinibus damnatum, lucernas fecisse per multas, quibus quum noctesceret accensis, potaret ac se oblectaret: neque diu neque nocturno intermittere quin per paludes perque nemora vagaretur, utque audiretur iuuenilibus in rebus studiosissime versari. Haec autem ideireo excogitarat, quod vellet oraculum convincere mendacii, ut duodecim pro sex fierent anni, diebus factis ex noctibus. Pyramidem & hic reliquit longe minorem paternam, vicenis pedibus ex omni parte (nam est quadrangularis) brevior, quae est trium iugerum, Aethiopico ex lapide ad medium usque. Haec quidam Graecorum volunt esse Rhodopis mulieris profectis, non recte sentientes: qui ne nosse quidem videntur, quanam fuerit Rhodopis de qua loquuntur. Neque enim talem pyramidem illa sibi facere destinasset, in qua talentorum infinita (ut sic dicam) millia consumpta sunt. Ad haec, non istius sed Amasis regis temporibus Rhodopis floruit. Multis enim post hos reges annis qui istas pyramides reliquerunt, Rhodopis extitit, genere Thracia, ancilla Iadmonis Samii, ex vrbe Vulcani, consuetudine Aesopi fabularum scriptoris (nam & hic Iadmonis fuit) postquam is huic mulieri non minimum cordi fuit. Si quidem quum saepenumero Delphi ex oraculo pronuntiarent, si quis sumere poenas vellet animae Aesopis, alius nullus extitit qui sumere vellet nisi Iadmonis ex filio nepos, alius Iadmonis ita & Aesopus Iadmonis fuit. Rhodopis autem in Aegyptum abiit, a Xatho Samio trans portata. Et quum eam ad quastum faciendum venisset, magna pecunia fuit redempta a Charaxo viro Mitylenae, Scamandronymi filio, Sapphus poematum conditricis fratre. Hunc in modum Rhodopis libertatem nata est, & in Aegyptum remansit: gratiosaque vehementer effecta ingentes opes comparavit, quae Rhodopin transcenderent, non quae ad talem pyramidem faciendam ascenderent. Ex quarum opum decima parte cuicumque etiam hoc volenti cognoscere licet, non magnam ab illa pecuniam fuisse repositam. Quum enim optaret memoriam suam in Graecia relinquere, fecit opus quod ab alio excogitatum non est neque donatum, idque donavit in templo Delphico monumentum sui. E decima enim suarum opum totum ferro verum ad boues torrendos fecit, ad quot faciendae sufficeret decima ipsa: quae Delphos misit: quae nunc quoque posita sunt in regione templi, post aram quam Chii donaverunt. Gaudent autem quodammodo in Naucratis prostibula fieri gratiosa. nam haec de qua mentio habetur, adeo nobilitata est fama, ut nemo Graecorum non edidicerit Rhodopis nomen. Alterius quoque quae posterior fuit nomine Archidice, fama per Graeciam celebris extitit, sed minus quam prioris: cuius amore Charaxus insaniens Mitylenae rediit, ut meminit Sappho, cuius eum infestata. & de Rhodope quidem haec tenent. Post Mycerinum autem Aegypti regem fuisse dicebant sacerdotes Aegyptii, eumque fecisse Vulcano porticum ad solem orientem, longe pulcherrimam longaeque maximam. Habere enim ubique cum figuris insculptas, tum aliam infinitam aedificiorum speciem. Illud vero maximum ab hoc rege fuisse factum, ut quum vehementer laboraretur ex aere alieno, legem hanc Aegyptiis promulgaverit, ut ita denuo quis pecuniam mutuo acciperet, si cadauer patris pignori traderet. Hunc autem ad hanc legem adiecisse, ut penes creditorem esset potestas omnis sepulchri debitoris, utque haec irrogaretur multa pignus deponenti: cui, si dissolvere aere alieno recusaret, fas non esset sepeliri aut in paterno aut villo in alio sepulchro: ac ne alium quidem ex seipso progenitorum sepulchra mandare. Hunc praeterea regem superiores antecellendum cupidum, reliquisse memoriam sui

pyramidem lateritiam, incisus lapidi literis in haec verba, NE ME LAPIDEIS PYRAMIDIBUS COMPARES, QUAE TANTVM ILLIS PRAECELLO QVANTVM IVPITER CAETERIS DIIS. NAM FVNDVM LACVS CONTO VERBERANTES, QV I CQV I D LVTI CONTO ADHAERESCEBAT, ID COLLIGENTES; AME COMPOSVERVNT, ET IN TALEM MENSVRAM REDEGERVNT. atque id demum operis hunc regem edidisse. Post hunc regnante caecum quandam ex vrbe Anyfi, nomine Anyfin: atque eo regnante, excurrisset in Aegyptum magna cum manu Aethiopi Sabacum regem: & quum caecus hic fuga se in palustria proripisset, illum regnasse in Aegypto quinquaginta annos: idque intra tempus ista edidisse: Quoties Aegyptiorum quisquam aliquid deliquisset, neminem voluisse morte afficere: sed pro sui quaque delicti magnitudine, damnare ad aggerendam certam mensuram aggerum intra urbem vnde quisque incolentium erat. Atque ita vrbes sunt etiam sublimiores effectae. nam primum humus aggesta fuerat ab iis qui sub rege Sefostre riuos effoderant: iterum sub rege Aethiopo valde sunt vrbes factae excelso, cum caetera quae in Aegypto sunt, tum vero (ut mihi videtur) Bubastis vrbs, ubi praecipue terra exaggerata. In qua vrbe templum est Bubastis, quae nostra lingua dicitur Diana, omnium maxime memorabile. Quo etsi alia sunt tum grandiora, tum sumptuosiora, nullum tamen est aspectu iucundius. id ita se habet: Caetera praeter accessum insula est: cuius ad ingressum usque duo Nilo fluenta vicina currunt, nec confluunt, hinc atque illinc praeterfluentia, centum utrumque pedum latitudinis, arboribus inumbrata. Eius vestibulum decem passibus sublimis est figuris senum cubitorum adornatum. Id templum in media vrbe situm, vndique circumuehantur oculis subiicitur. nam quum vrbs sit aggesta terrae sublimis, templum quemadmodum a principio conditum, nec loco motum, prospectu est. illud materia figuris exculpta ambit. Interius delubrum, ingenti procerissimarum arborum manu constarum luco ambiente, in quo delubro statua est. Longitudo templi quoque versus vnus est stadii. Ab eius ingressu via per forum orientem versus, quae fert ad Mercurii templum, tria circiter stadia longitudinis & quatuor iugerum latitudinis, strata lapide est, utrumque arboribus manu confitis in caelum euntibus. Atque hunc quidem in modum templum habet. Verum se ita ad extremum liberatos Aethiopo referebant, quod ille per quietem oblata sibi visione, fugam se mandauerit. Visus est sibi videre quandam astantem, qui suaderet ipsi ut congregatos Aegypti sacerdotes incideret medios. Hac eum visione conspecta dixisse, videri sibi deos demonstrare hanc occasionem, ut piaculo in sacra commissio, aliquid cladis aut a diis aut ab hominibus acciperet: se vero nequaquam ista facturum, sed abiturum: quoniam excessisset iam tempus quod ipsi a diis vaticinatum esset, quousque foret in Aegypto regnaturus. Etenim quum in Aethiopia ageret, oraculis quibus utuntur Aethiopes, responderat deus, fore ut is in Aegypto quinquaginta regnaret annos. Id tempus quum excessisset, & visio in somniis perturbatus esset Sabacus, vltro ex Aegypto concessit. Eo profecto ex Aegypto, rursus caecum e palustribus egressum accepisse imperium: ubi quinquaginta annos habitasse insulam, cinere atque humo aggesta. Nam ut quisque Aegyptiorum iussus illuc ibat portans frumentum, ei mandabat ut clam Aethiopo ad se dono etiam cinerem ferret. Hanc insulam nemo ante Amyrtæum inuenire potuit, sed septingentis & amplius annis superiores Amyrtæo reges nequiverunt eam inuenire: cui insulae nomen est Elbo, decem omnino stadiorum magnitudinis. Post hunc regnasse sacerdotem Vulcani, nomine Sethon: eumque bellatoribus Aegyptiis absum fuisse, contemptum habens tanquam sibi non opportunos, & cum aliis ignominis affecisset, tum vero agris exuisset quibus fuerant a superioribus regibus singuli donati duodenis. Ex quo factum est, quum postea Sanacharibus Arabum Aegyptiorumque rex cum magnis copiis inuasisset Aegyptum, noluerint ei optulari. Tunc sacerdotem consilii inopem, in coenaculum se contulisse: ibique apud simulachrum complorasse quanta pati periclitaretur: eique inter lamentationem obrepisse somnum: & inter quietem visum astare deum, exhortantem nihil eum molesti passurum, si copiis Arabum obuiam iret: se enim auxiliosos ei missurum. His in somniis fratrem sacerdotem, sumptis Aegyptiorum iis qui sequi vellet, castra in Pelusio posuisse. (haec enim Aegyptus inuaditur) nec eum fuisse quempiam bellatorum sequutum, sed inuitores, & operarios, & forenses homines. Eo quum peruenissent noctu, effusam ipsis hostibus vim agrestium murium, qui illorum tum pharetras, tum arcus, tum scutorum habenas abederunt, ita ut postera die hostes armis exuti

a Videtur aliud legisse quam *πυραμίδος*.
aa Lateres dixerunt, & me in talem formam redegit.

b Nocentium.

c Est autem Bubastis, ea quae lingua Graeca Artemis dicitur. i. Diana. Sed haec verba habentur in cod. Gr. post ista, Nullum tamen est aspectu iucundius.

d Septem figuris exculptum.

e Latitudo autem & longitudo t.

f Quatuor plethrorum, id est 400 pedum.

g Aruris exuisset. Quae mensura pedes quinquaginta capit, dimidium plethri.

h Noluerint ei milites Aegyptii optulari. Vel, Bellatores Aegyptii. Videtur significare eos qui rei militaris scientiam profiterentur. Ipse Valla bellatores paulo antea interpretatur, & alibi pugnatore.

fugam fecerint, multis amissis. Eoque nunc iste rex in templo Vulcani lapideus stat, manu murem tenens, atque hæc per literas dicens, IN ME QVIS INTVENIS, PIVS ESTO. Ad hunc usque narrationis locum & Aegyptii & sacerdotes referebant, demonstrantes à primo rege ad Vulcani sacerdotem hunc qui postremus regnavit, progenies hominum fuisse trecentas quadraginta unam, & totidem interea pontifices totidemque reges. Trecentæ autem progenies decem millia annorum valent. (nam tres virorum progenies, centum anni sunt.) una & quadraginta, quæ reliquæ sunt ultra trecentas, sunt anni mille trecenti quadraginta. Ita intra decem millia trecentosque & quadraginta annos, negabant vllum deum forma humana extitisse: ac ne in regibus quidem Aegypti qui aut prius aut posterius exiterint, aliquid tale dicebant fuisse: sed intra hoc tempus quater solem præter consuetudinem fuisse ortum, bis quidem illinc exortum, vbi nunc occidit: bis autem vnde nunc oritur, illic occidisse: nec tamen sub hæc aliquid in Aegypto esse immutatum, nec ea quæ ex terra, nec ea quæ è flumine ipsis proveniunt, nec quæ ad morbos aut quæ ad mortes pertinent. ^a Atque ante Hecateum sermonem scriptorem, apud Thebas originem generis sui recensentem, ac progenitores familiæ suæ repetentem ad sextumdecimum deum, sacerdotes Iouis tale quiddam fecerant: & mihi non recensenti originem familiæ meæ, introducto in quoddam grande coenaculum, enumerando demonstrabant totè ligno colossos quot dixi. Ibi nanque stabant pontifices sub imagine vitæ qua quisque vixerat, enumerantes itaque sacerdotes ostendebant mihi unumquemque eorum esse filium proximè defuncti sacerdotis, imagines eorum singulas gradatim percensendo, donec omnes exposuerant. Atque Hecateo originem suam recensenti, & ad sextumdecimum deum referenti, occurrebant è diverso progeniem recensentes, & in enumeratione non admittentes id quod ab illo diceretur, hominem progenerari è deo. Occurrebant autem in repetenda progenie hunc in modum, quod dicerent viciniquè colossorum fuisse Piromin ex Piromi genitum, donec trecentos quadraginta quinque ^b commemorarent: Piromin assidue ex Piromi procreatum, non referentes ad deum illos aut ad heroa. Est autem Piromis Græca lingua expositum καλὸς καὶ ἀγαθὸς, id est honestus & bonus. Eos itaque quorum imagines erant, demonstrabant tales omnes extitisse, sed multum à diis distantes. Priores tamen his viris fuisse deos in Aegypto principes, ^c vna cum hominibus habitates, & eorum semper unum extitisse dominatorem: & postremum illic regnasse Orum Osiris filium, quæ Græci Apollinè nominant. Hunc, postquam extinxit Typhonem, regnasse in Aegypto postremum. Osiris autè Græca lingua est Dionysus, id est Liber. Atqui apud Græcos nouissimi deorum esse censentur Hercules, Dionysus & Pan: at apud Aegyptios Pan vetustissimus est etiam ex octo diis, qui primi dicuntur: Hercules, ex iis qui secundi, numero duodecim: Dionysus, ex iis qui tertii vocantur, ab illis duodecim procreati. Ab Hercule autem quantum annorum ad Amasin regem esse ipsi Aegyptii aiunt, superius à me patefactum est. A Pane verò plus annorum esse dicitur: minimum inter hos, à Dionysio: quantum ab hoc ad Amasin regem quindecim millia annorum supputantur. Et hæc Aegyptii pro compertis asseuerant, seque scire assidue supputando, semperque annos describendo. A Dionysio quidem certè, qui ex Semele Cadmi genitus fertur, ad meam ætatem sunt anni ferme mille sexcenti: ab Hercule verò Alcmenæ filio, ferme nongenti. A Pane autem Penelopes (ex hac enim & Mercurio Pan genitus dicitur à Græcis) minus annorum est quam à bello Troiano, octingenti ferè ad me anni. Vtrum horum probabilius sibi videtur, eo quisque vtatur licet: ^d mihi autem de his recepta opinio probatur. Nam si & isti in Græcia cum celebres fuissent, tum senuissent, quemadmodum Hercules ex Amphitryone genitus, Dionysus ex Semele, & Pan ex Penelope natus, dixisset aliquis & hos alios habere illorum deorum nomina qui prius geniti fuerant: nunc Græci aiunt Dionysum, statim editum, ab Ioue insutum in femore, portatumque in Nyssam quæ est supra Aegyptum in Aethiopia. De Pane ne habent quidem quod dicant, vbinam à partu sit educatus, ex quo fit mihi manifestum, Græcos audiuisse postremus horum quam aliorum deorum nomina: & ex eo tempore illorum progenies recessisse quo primè de iis audierat. atque hæc quidem Aegyptii aiunt. Quæ verò cæteri homines cum Aegyptiis consensientes memorant in hac regione fuisse gesta, hæc iam explicabo, ^e aliquid etià his quæ ego vidi conferentibus. Post Vulcani sacerdotem regem suum Aegyptii libertatè adepti, duodecim sibi reges (nullo enim temporis momento poterant sine rege viuere) delingunt, in totidem partes omni Aegypto distincta. Isti iunctis inter se affinitatibus

^a Iam prius autem Hecateo historiographo apud Thebas originem generis sui recensenti, ac progenies suæ ad sextumdecimum usque deum repetenti, sacerdotes Iouis tale quiddam fecerant, quod mihi recensenti, originem fam. meæ, introducto in q. gr. cen. en. demonstr. tot è ligno colossos quot dixi. Illic enim singuli pontifices adhuc viui imaginem suam collocat. Enumer. itaque, &c.

^b Commemorant Piromidas cognominatos, neque tamen refer. Legendo piromus è πῖρος & βίβλος.

^c Minime cum hominibus versantes.

^d A me verò quæ sit de illis sententia commemoratè est. Quod si & isti, videlicet Dionysus ex Semele, & Pan ex Penelope genitus in Græcia celebres fuissent ac consensissent, quemadmodum Hercules ex Amphitryone genitus, dicere etiam posset aliquis & hos alios, &c.

^e Quibus aliquid etià adiicietur ex iis quæ ipse conspexi. Post Vulc.

regnabant, pactionibus initis ne mutuo auferre imperium conaretur, neque quis plus alio quippiam obtinere quæreret, sed vt essent inter se quamamicissimi. Atque ea de causa has pactiones arctas accuratèque inierunt, quod eis inter initia, simulatque tyrannides inuaserunt, responsum fuerat, qui in templo Vulcani æreaphiala libasset, eum totius Aegypti regno potiturum. ^a Vbi omnia sacra exequuti sunt, placitum est eis aliquid relinquere sui commune monumentum: ex eoque placito fecerunt labyrinthum, paulo supra stagnum Mœrios, maximè urbem versus quæ dicitur crocodilorum: quem ego aspexi fama maiorem. Si quis enim ex Græcorum narratione muros & operis speciem ^b ratiocinetur, minus concipiet quam pro labore & sumptu huius labyrinthi. Tamest enim Ephesi templum est memoratu dignum, & in Samo, tamen pyramides erant narratione maiores, quarum singulæ multis ac magnis operibus Græcis æquiparandæ sunt. Sed eas quoque labyrinthus antecellit. Etenim duodecim eius aulae sunt tecto operatæ, portis oppositis altrinsecus: sex ad aquilonem contiguae, totidem ad austrum vergentes, eodem extrinsecus muro præclusæ. Bisaria in eo sunt domicilia, vna subterranea, altera superiora ^c illis imposita, vtraque numero tria millia, quingenta. Quorum ea quidem quæ superiora sunt, ipsi vidimus, & quæ aspeximus enarramus: subterranea verò auditu didicimus. ^d Nam præpositi Aegyptiorum nolebant vilo pacto illa monstrari, quod dicerent illic sepulchra esse tum eorum regum qui ædificandi labyrinthi fuere autores, tum sacrorum crocodilorum. Ita de inferioribus ædificiis fando cognita referimus. Superiora ipsi aspeximus humanis operibus maiora. nã egressus per tecta, & regressus per aulas diuersissimi, infinita me admiratione afficiebāt. Ex aula in conclauia transitur, ex conclauibus in cubicula, è cubiculis in solaria alia, è conclauibus in alias aulas. Horum omnium lacunar, quemadmodum parietes, lapideum est, sculpsitibus passim figuris ornatum. Singulæ aulae maxima ex parte digesto lapide albo, columnarum ambitu redimitæ. Angulo quo finitur labyrinthus, adhæret pyramis quadraginta passuum, in qua grandia sunt insculpta animalia, ad quam iter sub terra fit. Et quum talis sit labyrinthus, tamen stagnum Mœrios, ad quam labyrinthus ædificatus est, plus præbet admirationis. Cuius in circuitu mensura trium millium & sexcentorum stadiorum est, scheinorum sexaginta, quanta videlicet ipsius Aegypti ad mare mensura est. Iacet autem stagnum longo situ aquilonem versus austrumque: altitudine, vbi eius profundissimum est, quinquaginta passuum. Quod autem manu facta sit ac depressa, indicat, quod in eius fermè medio stant duæ pyramides, quinquaginta passus ab aqua extantes, altero tanto ædificii aquis tecto. Super quarum vtraque lapideus est colossus in folio sedens: ita pyramides sunt centum passuum. Centum autem ^e iusti passus sunt stadium vnum ^f sex iugerum. Passus, inquam, mensuræ sex pedum, siue quatuor cubitorum: pedes autem, quatuor palmorum: cubiti verò, sex palmorum. Aqua stagni natua non est, vt pote solo illo admodum arido, sed è Nilo deriuata, sex mensibus in stagnum fluens, totidem retro in Nilum refluxens. Illis que sex mensibus quibus effluit, ^g augens regium fiscum talentis argenti singulis, in singulos dies, prouentu piscium, quum influit, viginti minis. Hoc stagnum dicebāt etiam indi genæ euadere in Syrtin Africa, perforato sub terram meatu in mediterranea ^h Hesperiam versus, secundum montem Memphi imminentem. Verum quum humum è lacu egestam nusquam viderem (hoc enim mihi indagare curæ erat) percontabar proximòs accolarum vbinam esset humus illinc defossa. ⁱ Illi dicere fuisse deportatam, facile id mihi persuadentes: quippe qui simile quiddam factum esse apud Ninum urbem Assyriorum auditu cognoueram. Si quidem fures quidam magnam vim pecuniarum Sardanapali, qui Nini rex erat, in thesauris subterraneis abstrusam, compilare quum cõstituisent, à suis domibus fodere exorti sunt, dimens viâ sub terra ad regias ædes, eamque humum è cuniculis effossam, vbi nox aderat, in flumem Tigrim (qui Ninum præterfluit) exportabant, donec id quod optabant perfecere. Eodè modo audiui in Aegypto hæc alteram fuisse factam lacunam, præter quam quod non noctu hæc, sed interdum est facta. Aegyptios enim humum quam effodiebāt, in Nilum extulisse, quam ille acceptam dissiparet. Et hic quidem lacus ita fertur fuisse depressus. Duodecim autem reges quum iuste degeret, ac statò tempore in templo Vulcani sacrificassent, & vltimo die festo libaturi essent, porrexit eis pōifex aureas phialas, quibus libare consueuerant, aberrans numero, duodecim videlicet viris vnde-cim phialas. Ibi Psammithicus, qui postremus eorum stabat, quum non haberet phialam, detractam sibi æream galeam tenuit, libauitque. Ferebāt autem & cæteri omnes

^a Nam in omnibus templis conuenire solebant. Visum autem est eis, &c.

^b Aestimetur, velscol ligat.

^c Illis aulis imposita numero tria millia, singula videlicet mille quingenta.

^d Nam qui ex Aegyptiis præfecti erant labyrintho.

^e Anfractus, vel implicata uia, per aulas diuersissimæ infinitam admirationem afferebant, ex aula in conclauia transeuntibus, ex conclauibus in cub.

^f Videtur respondere hæc Græca phrasî Gallicæ.

^g Sex plethrorum, id est 100 pedum.

^h In regium fiscum talenta argenti singula singulis diebus ex prouentu piscium perfoluit: quum influit, viginti minas.

ⁱ Occidentem versus.

^k At illi quoniam esset deportata, mihi exposuerunt.

a At illi mente comprehenso facto Pfammitichi, atque oraculo ipsi reddito. *Vel, Quam Pfammitichi facti sibi reddidit oraculum apud se considerassent.*

b Quaestione habita comper.

c Quum Sabacum Aethiopem fugiens, qui patrem eius volens interemerat, in Syria venisset, postq. &c. *Valla ex v. g. (i. volens, non per imprudenciam) fecit nomen proprium Necon.*

d E praefectura. *Reperit apparatibus. Vel, in conspectum armamentibus.*

f Propemodum ad mare, infra urbem Bub.

g Et canales quibus deducebantur naues.

reges, & tunc quoque gestabat galeas. Nec tum quidem dolo malo Pfammitichus galeam tenuit. ^a Ceteri tamen id consulto factum esse à Pfammiticho existimantes, & in memoriam redeuntes, oraculum ipsis esse redditum, qui aerea in phiala libasset, cum solum regem Aegypti futurum, non censuerunt quidem aequum esse Pfammitichum morte mulctari, postquam ^b rimando compererunt non id illum fecisse in industria: sed maxima potentiae suae parte exutum in palustria relegandum, ne illinc egressus, caetera Aegypto se immisceret. Huc Pfammitichum, ^c quum Sabacum Aethiopem, qui patrem eius Necon interemerat, fugisset in Syriam, postquam Aethiops, ex insomni visione abiit, reduxerunt in Aegyptum qui sunt ^d è tribu Saitana. Deinde quum regnaret vna cum vndecim regibus, contigit ei ut fugeret iterum propter illam galeam in paludes. Igitur intelligens quam ignominiosè tractatus ab illis esset, statuit ultimum ire qui ipsum persequuti essent. Itaque ex oraculo Latonae, quod in vrbe Buti apud Aegyptios veracissimum est, ad quod ipse miserat, redditum est responsum, affuturam ultionem ei è mari viris aereis ^e existentibus. Quod responsum ei magnam incredulitatem offudit, viros aereos ipsi in auxilium venturos. Non longo tempore interiecto, Iones quosdam & Cares praedandi gratia nauigantes, necessitas compulit applicare ad Aegyptum. Hi quum in terram existent aere armati, Aegyptiorum quidam nuncium fert Pfammiticho ad paludes: & quia nunquam viderat aliquos aere armatos, ait egressos è mari aereos viros campestris populari. Ille agnoscens oraculum esse perfectum, amicitiam cum Ionibus & Caribus facit: eosque magnis pollicitationibus hortatur ad secum manendum. Vbi persuasit, ita demum vna cum iis Aegyptiis qui secum sentiebant, cumque auxiliariis, reges sustulit. Omni positus Aegypto, fecit in Memphi tum Vulcano vestibula ad ventum austrum vergentia, tum eregione vestibulorum aulam Api, (in qua Apiseducatur, quum apparuerit) vndique columnis cinctam, ac figuris referentem: in qua aula stant loco columnarum colossi duodenarium cubitorum. Apis autem Graeca lingua Epaphus est. His Ionibus Caribusque, quibus fuerat usus adiutoribus, Pfammitichus dedit ad habitandum posita altrinsecus praedia Nilo medio dirempta, quibus nomen impostum est Castra. Et cum haec eis loca dedit, tum verò caetera quae fuerat pollicitus representauit. Pueros quinetiam Aegyptios commisit lingua Graeca imbuendos, à quibus linguam Graecam edoctis oriundi qui nunc in Aegypto interpretes sunt. Incoluerunt autem Iones & Cares diu haec loca ^f contra mare, aliquatulum supra urbem Bubastin, ad ostium Nili quod dicitur Pelusiacum sita. Vnde postea Amasis rex Memphi eos transtulit, in sui tutelam aduersus Aegyptios. Post sedes ab istis in Aegypto collocatas, Graeci cum illis ita commercium habuerunt, & nos res in Aegypto gestas, à Pfammiticho rege exorsi, & quae deinceps extiterunt, omnia sine ambiguitate nota habemus. Hi enim primi Aegyptum, qui diuersae linguae essent, incoluerunt. Atque vnde demigrarunt illuc, ^g & vestigia naualium, & domorum rudera, ad meam usque aetatem ostendebantur. Atque hunc quidem in modum Pfammitichus Aegypto positus est. De oraculo autem quod est in Aegypto, cum feci multa verba, tum facia, ut pote de re memoratu digna. Est enim oraculum hoc in Aegypto, sacrum Latonae, positum in magna vrbe cui nomen est (ut superius à me dictum est) Buto, contra ostium Nili quod Sebennyticum appellatur, à superiori parte maris flumen subeuntibus. In hac vrbe templa sunt Apollinis Dianaeque. Et illud Latonae in quo redduntur oracula, grande est, & porticum habens decem passibus sublimem. Vbi quid mihi ex iis quae in aperto erant, maximo miraculo fuerit, referam: Est in hoc fano Latonae, delubrum ex vno factum lapide, cuius parietes aequali celsitudine ad longitudinem quadragenarium cubitorum: cuius lacunari pro tecto impositus est alius lapis quatuor cubitorum per oras crassitudinis. Itaque corum quae circa templum hoc sunt in propatulo positorum, admirabilissimum apud me fuit id delubrum. Secundo loco insula quae vocatur Chemmis, in lacu profundo ac spatioso sita propter templum quod Buti est: quae insula ab Aegyptiis fertur innare. Ego tamen eam neque innantem vidi, neque se mouerem: & hoc audire admiratus sum, si verum est insulam natam posse. In hac igitur templum Apollinis magnum est, & arae trifariae extructae, & palmae frequentes enatae: aliaeque partim fructiferae, partim steriles arbores. Cur autem ea innatans sit, hanc Aegyptii rationem reddunt: quod Latona (quae ex octo numinibus quae prima exuterunt, vnum est) quum in vrbe Buti, vbi hoc eius oraculum est, habitaret: Apollinem ab Iside sibi commendatum, occultauit in hac insula nondum innatante, ac sospitem reddidit: quo tempore Typhon omnia indagans ut Osiris filium inueniret, aduenisset. Nam Apollinem & Dianam

aiunt Dionysi & Iudis filios esse: Latonam verò, nutricem horum ac liberatricem. Et Apollo quidem Aegyptiacè Orus dicitur: Ceres autem Isis, Diana verò Bubastis. Atque hinc solum non aliunde Aeschylus Euphorionis filius, rapuit quod dicam: ut solus omnium qui poetae dicuntur, fecerit Dianam Cereris filiam, ideòque insulam redditam esse natam. Haec illi sic aiunt. Pfammitichus verò in Aegypto quatuor & quinquaginta regnavit annos: per quorum vndetriginta magnam Syriae urbem obsidens oppugnauit, donec expugnauit. Haec est Azotos, quae diutissimam inter omnes vrbes (*duntaxat* quas nouimus) sustinuit obsidionem. Pfammitichi filius qui regnum Aegypti suscepit, extitit Necus, qui fossam ad rubrum mare ferentem primus aggressus est, quam Darius Perles secundo loco depreffit, longitudinis quidem quatuor dierum nauigationis, latitudinis, ut per eam duae possent simul agi triremes. Aqua quae in hac è Nilo deducitur, paulo supra Bubastin urbem, iuxta oppidum Arabia Patumon deducitur, euadens in mare rubrum. Initium fodiendi sumptum est à planitie Aegypti, Arabiam versus. Nam quae supra planitiem sunt ^a còtinens prope Memphin occupat mons, in quo lapidicinae sunt. Itaque ad huius montis ima ducta est fossa ab occidentem orientem versus longo tractu: & deinde pertingit diuortio montis tenuis (quod diuortium ad meridiem & ventum austrum fert) in sinum Arabicum. Quae igitur breuissimum tractus & maximè compendiarium est à mari septentrionali ascensus ad australe, quod idem rubrum vocatur, à monte Casio, qui Aegyptum Syriamque disternit, stadia mille sunt in Arabicum sinum. Et hoc quidem breuissimum est: verum fossa multo longior, scilicet quanto est ^b confragosior. In qua fodienda sub rege Neco centum viginti millia Aegyptiorum perierunt. Inque eius medio opere Necus defecit, hoc ^c interpellatus oraculo, cum id opus barbaro praemunire. Aegyptii autem barbaros omnes vocant qui non ipsorum lingua loquuntur. Super sedens itaque à faciendae fossae Necus, ^d ad militum copias se conuertit, atque ad classes quae partim in mari septentrionali, partim in sinu Arabico ad rubrum mare sunt edificatae: quarum adhuc ^e vestigia naualium ostendunt. Et classibus quidem Necus, dum opus fuit, est usus. Terrestri autem acie congressus cum Syris in Magdolo, victoria positus est, & post praelium, Cadyti magna Syriae vrbe. ^f In vestitu autem curiosus quum fuisset, illum Apollini dicatū ad Brachidas Milesiorum misit. Hic perfectis decem & septem imperii sui annis deceffit, tradito imperio Pfammi filio suo. Eo apud Aegyptum regnante, nuncii Eleorum aduenerunt, iactantes à se in Olympia iustissimum ^g ac maximum inter mortales propositum esse certamen, rati ne Aegyptios quidem hominum sapientissimos aliquid ultra haec esse inuenturos. Isti vbi in Aegyptum peruenierunt, eaque exposuerunt quorum gratia venerant, rex conuocauit ex Aegyptiis eos qui sapientissimi haberentur. Qui quum conuenissent, & Eleos audissent omnia commemorantes quae par erat ab eis fieri in edendo certamine, & se venisse dicentes sciscitatum num quid possent Aegyptii reperire iustius, habito inter se consilio, interrogarunt Eleios nunc quid apud eos certarent ciues. Et illis respondentibus, sine discrimine & suorum & caeterorum Graecorum, cuiusque volenti certare fas esse. Atqui, inquit illos quum tale certamen proponerent, ab omni iure ^h excedere. Nullo etenim pacto posse fieri quin conciu pugnant ciues fauerent, facientes iniuriam hospiti. Sed si vellent iustum proponere certamen, & si eius gratia venissent in Aegyptum, iusserunt hospitibus ponere certamen, nullo Eleorum certare permisso. Haec Aegyptii Eleis subiecerunt. Pfammi autem, quum sex tantum regnasset annos in Aegypto, facta in Aethiopiam expeditione, mox vita defunctus est. Cuius regnum Apries filius accepit, qui secundum Pfammitichum auum suum, fortunatissimus extitit omnium ad eam aetatem regum, quinque & viginti dominatus annos. Quod intra tempus & bellum Sidoni intulit, & cum Tyro pugna nauali dimicauit. Sed quum calamitas eum maneret, contigit ea occasione quam ego pluribus, dum res Libycas exequar, exponam, paucis contentus impraesentiarum. Quum aduersus Cyrenaeos Apries exercitu missio magna cladem accepisset, id ei imputantes Aegyptii rebellauerunt, opinati se ab illo in aperta perniciè fuisse dimissos: ut his internectione deletis, ipse caeteris Aegyptiis imperitaret securus. Haec perquam grauiter ferentes tum ii qui redierunt, tum eorum qui interierant amici, ingenuè deliquerunt. Id vbi rescituit Apries, mittit ad eos verbis sedandos Amasin. Qui quum peruenisset, reprehendensque disfluaderet ne talia facerent, quidam Aegyptiorum ei à tergo stans galeam circumdat: eaque circumdata, inquit se illam ob regnum imposuisse. Neque hoc eo inuito factum fuit, ut ostendit. nam simulatque ab iis qui deficiuerat Aegyptiis declaratus est rex, sese apparabat tanquam

a Omnium superioris aetatis postarum.

aa Contiguus.

b Obliquior.

c Impeditus. *Vel, Reuocatus.*

d Ad bellicas copias & triremes partim in m. sept.

e Canales quibus deducebantur naues, ut paulo ante. *Alti naualia interpret.*

f Eum autem vestitum quo usus erat quum ista conficerentur, missum ad Brachidas Milesiorum Apollini dicauit. Postea verò decem & septem omnino annos quum imperasset, deceffit, trad.

g Ac optima ratione praeter omnes mortales.

h Aberrasse.

^a At Amasis (se debat enim forte in equo) crure sublato pededit, & illud Apriae afferri iussit. Ita Camerarius. *Afferitur & terra interpretatio: sed Camerario assensio.*

^b Apries igitur in Aegyptios, Amasis in externos tendebat. Quumque Memphin vtrique peruenissent, etate pugnae discrimen parabant. Ceterum sunt & in. *Ad verbum, Mutuo alter alterum experitibus erat, vel, experiri parabat. Potest etiam uerbi non male fortasse, cum Valla, Apriani & Amasiani.*

^c Harum praefectarum sunt. (nam in praefecturas distincta est omnis Aegyptus) Hermorybiorum quidem haec sunt praefecturae. *Et paulo post, Ex his praefecturis, pro Ex his tractibus. Item, paulo post Praefectura pro Plaga, & pro Tribus, nisi quis malit uocem Graecam nominis ubique retinere.*

^d Anytia.

^e Qui rei militari vacant.

^f At Corinthii minimè contemptui habent opifices. *Intellige autè Minime uel pro No, uel comparatiue pro Minime omnium.*

^g Apusipis, ab aliis cyathi: ab aliis notationem uocabuli sequentibus Haustus, uel Haustia.

^h Ne deum quidem ullam posse sibi adimere regem.

ⁱ Aliquandiu quidem in regia nutritus fuit, & eum Amasis honestè obseruauit: uel, honesta obseruantia prosequutus est: tandem autem incusant. *Vel, an rea quidem in regia nutritus: & eum Am. honestè obseruabat: et postquam incusauit Aegyptii, &c.*

^{lz} Palatium.

^l Cunctos ex ea praefectura reges.

^m Logius quidem abest à palatio quam illud Apriae eiusque progenitorum: est tamen in septo teplo hoc quoque, paritibus lapidea & columnis ornata palmarum arb. imitât. & alio sumptu. In ipsa porticu geminae stant fores, intra quas est conditoriu. Sunt etiã sep.

aduersus Aprien moturus. His cognitis Apries mittit ad Amasin ex iis qui secum erant Aegyptiis, spectatum quendam hominem nomine Patarbemin, iussu suum ut ad se uinum Amasin perduceret. Hic ubi peruenit, Amasin ad se uocat. Amasis (sedebat autem in equo ad suos cohortandos insolenter) itolide iubet hunc ad se adducere Aprien, & quum Patarbemin eum rogaret ut regem adiret accitus, respondit se iam dudum dare operam ut id ageret: nec de seipso Aprien esse questurum. se enim illi praesto futurum & alios adducturum. Patarbemin non ignarus propositi illius, tunc ex oratione tum ex apparatu quem uidebat, statuit suae diligentiae esse quam celerrime regem rerum quae agerentur facere certiore. Huic redeunti, quod Amasin non adduceret, nullo uerbo edito Apries ira percitus praecidi aures nasumque iussit. Id inuentus ceteri Aegyptii qui cum eo haecenus fenserant, uirum inter eos probatissimum ita se de indignaque affectu, ne tantisper quidem differentes, ad ceteros transiunt, seseque Amasi tradunt. His quoque auditis Apries armatis auxiliariis (habebat autem auxiliarioru circa se ex Ionibus & Caribus triginta millia) in Aegyptios tendit. Erat autem ei regia in urbe Saijgens ac spectatu digna. Itaque vtrique aduersus alteros Apriani & Amasiani in Memphi urbe constiterunt, tentaturi pugnae discrimen. Sunt autem in Aegypto septem hominum genera, quorum alii sunt sacerdotes, alii qui pugnatore appellatur, alii bubulci, alii subulci, alii institores, alii interpretes, alii gubernatores nauales. Tot sunt Aegyptioru genera, à suo quodque artificio appellata: sed pugnatore uocantur Calasiries, & Hermorybies, qui harum regionum sunt: (nam in regiones distincta est omnis Aegyptus) Hermorybiorum quidem haec sunt plagae, Busfritana, Saitana, Chemmitana, Papremmitana, insula Protopitis, quae uocatur Natho ex dimidia parte. Ex his tractibus Hermorybies, quum plurimi, centum ac sexaginta millia sunt, quorum nemo quippiam opificiu quaestuarii didicit, sed omnes rei militari vacant. Calasirium haec aliae plagae sunt, Thebana, Bubastiana, Aphthitana, Tanitana, Mendesia, Sebennytana, Athribitana, Pharthitana, Thmuitana, Onuphitana, Anytia, Mycephoritana. Haec tribus insulam incolit ex aduerso Bubastis urbis. Haec tribus Calasiri, qui dum quoad possunt plurimi coguntur, ducenta quinquaginta millia uirorum sunt, quibus nec ipsis licet ulli artificio operam dare, sed solum rei militari, filio disciti à patre. Hoc ab Aegyptiis ne mutuati sint Graeci non possum pro certo diiudicare, quum uideam & apud Scythas Persasque & Lydos, denique apud omnes ferè barbaros haberi pro ignobiliorebus ciuibus eos qui artificio discunt, eorumque liberos: generosiores autem eos qui à manu operibus abstineant, praefertim qui cessent ob bellum. Hoc itaque cum ceteri Graeci didicerunt, tum praecipue Lacedaemonii. Corinthii quoque minimi faciunt opifices. His solis Aegyptiorum praeter sacerdotes, hoc eximii honoris habebatur, ut singulis duodecim arure essent exemptae & immunes. est autem arura centum cubitorum. Aegyptiorum quoque uersus Aegyptius uerò cubitus Samio par est. Haec tamen uniuersis exempta erant: istis uerò per uices in orbem fiebantur, & nunquam iidem. Calasirium milleni & Hermothybium, alii totidem circa regem fungebantur annuo satellitum munere. Istis praeter aruras dabantur uiritim haec alia, panis tosti pondi quinae manae, carnis bubulae binae, uini sextarii quaterni. Haec assidue satellitibus prebebantur. Vbi igitur ediuerso uenientes, Apries cum auxiliariis, Amasis cum uniuersis Aegyptiis, in urbem Memphin peruenere, congressi sunt. Et peregrini quidem egregie pugnaverunt, tamè quod erant multo inferiores numero, uicti sunt. Fertur Apries ea fuisse persuasione, ut nullus neque deorum neque hominum posset sibi adimere regnum: adeo uidebatur sibi illud stabilisse. Et tamen tunc congressus, praelio fugatus est, uiuusque captus ad urbem Saim ductus est in aedes quae ipsius antea fuissent, tunc autem Amasis regia. Ibi quaequam diu in regia praescebat, cum Amasis honestè asseruauit. Tandem incusantibus Aegyptiis non iuste agere qui suum & ipsorum inimicissimum aleret, ita illis Aprien tradidit. Eum isti ubi strangulauere, paternis in monumetis sepelierunt, quae sunt in templo Mineruae proxime coenaculum ad laeuam manum intrati. Nam Saitani cunctos qui tribules eorum fuere reges, intra templum sepelierunt. Etenim Amasis monumetum ex altera parte coenaculi est, quam illud Apriae eiusque progenitorum. In eiusdem templi aula hoc quoque est ingens cubiculum lapideum, tum columnis excultum, palmarum arbores imitantibus, tum alio sumptu. Intra id cubiculum gemini postes stant, in quibus urna est. Sunt etiam sepulchra, (cuius nomen si nuncupauero hac in re, haud sanctè fecero) apud Sain in templo Mineruae post totum delubrum prope parietem: atque in fano stant ingentes obeli, lacusque contiguus lapidea cre-

pidine adornatus, & circūaque probè elaboratus, magnitudine (ut mihi uidetur) quantà in Delo, qui dicitur trochoides. In hoc lacu imagines suorum quisque affectuum noctu faciunt, quae uocant Aegyptii mysteria: de quibus quum permulta ego norim, quo pacto se habeant singula, tamen absit ut proloquar. De Cereris quoque initiatione, quam Graeci thesmophoria uocant à ferendis legibus, absit ut eloquar, nisi quatenus sanctū est de illa dicere. Danae filiae ritum huc ex Aegypto attulerunt, eoque Pelagicas foeminas imbuerunt. Sed deinde omni Peloponneso à Doribus eiecta sedibus suis, ritus initiandi abolitus est, à solis Arcadibus (qui à Peloponnesibus non eiekti sunt, sed relictū) conseruatus. Aprie sublato, regnauit Amasis è tribu Saitana, & urbe cui nomē est Siuph. Eum inter initia Aegyptii contemneret, nec ullius sanè momenti ducere, ut qui plebeius fuisset, nec insigni familia ortus. Eos uerò postea Amasis ad se solertia, non asperitate, perduxit. Erat ei cū alia bona infinita, tū uerò peluis aurea, in qua tam ipse quam omnes conuiuiae semper pedes abluabant: hanc ille confregit, & eaque daemones statuā fecit, & in appositissimo urbis loco statuit Aegyptii simulachrum aduertes, magnopere uenerari. Id Amasis fieri à popularibus edoctus, conuocatis Aegyptiis aperit, ex illa pelui in qua primò Aegyptii euomere immingeretque, & in qua pedes abluere confueissent, factum esse simulachrum quod tunc tantopere uenerentur. Itaque se aiebat perinde atque peluim esse factum: etsi enim antehac fuisset plebeius, impraefentiarū tamen esse ipsorum regem, eoque iubere ut sibi honor haberetur atque reuerentia. Hunc in modum ad se traduxit Aegyptios, ita ut aequum censerent ei seruire. Idem hoc usus est in rebus agendis instituto: ab aurora usquedum refertum esset forū, accuratè negotia oblata agebat: deinde potabat, & inter compositores iocabatur, morionem agens ac scurrā. Quibus rebus offensi amici, talibus eum uerbis castigabant, Rex, dicentes, non è dignitate tua degis, qui ad tantam te dimittis nequitiam. Nam deberes augusto in solio sedens, auguste interdum res administrare. ita & Aegyptii cognoscerent à magno sibi uiro praesideri, & tu melius audires. Nunc haudquaquam facis è regia dignitate. His ille respondit, arcus ab iis quorum sunt, quum est opus, intendi: eos, si semper intenti sint, ruptum iri, nec posse eis illos, quum indigeat, uti ita & hominis institutum esse: si assiduo laborare studio, nec ullam partem ad lulum sibi indulgere uelit, fore ut pedetertim aut mète captus sit aut mēbris. Quod ego inteliges, vtrique rei tempus impertio. Haec Amasis amicis respondit. Etenim fertur Amasis, quum priuatus foret, fuisse potandi iocandique cum dicacitate studiosus, & uir nequam rerum agendarum anxius. Et quoties eum potantem ac se oblectantem necessaria defecissent, solum circumuēdo furari, & quū reposeretur ab iis qui dicerent eum ipsorum habere pecuniam, ac negaret, adduci solum ad oraculum quodcumque eo in loco erat: & frequenter ab oraculis conuictum, frequenter absolutum. Postquam uerò etiam assequutus est regnum, ista egit: quicumque diu eum furti absoluerant, horum templa neque curae habuit, neque ulla re ad ornamentum donauit, neque adiens sacrificauit, tanquam nihil mererentur, quod redderent falsa responsa: qui autē eum pronunciauerant fure, hos tanquam uerè deos, nec mendacia reddentes oracula, maximè coluit. Praeterea in Sai uestibulū Mineruae fecit, opus admirandum, & logè superans cetera tum sublimitate, tum magnitudine. tanta est uastitas lapidum ibidem posuit. Alia quoque saxa praegrandia in apparatum cōportauit, ducta partim è lapidicinis quae iuxta Memphin sunt, partim vtrique quae maioris molis erant, ex urbe Elephantina, quae Sai distat viginti dierum nauigatione. Adhac, quod non minimè sed maximè omnium admiror, attulit aedificium ex solido saxo ab urbe Elephantina, in quo afferendo triennium consumpserunt duo millia delectorum uirorum, qui omnes erant gubernatores. Huius autem domus extrinsecus est vnus & viginti cubitorum longitudo: quatuordecim, latitudo: octo, sublimitas. Haec est dimensio exterior tecti ex uno lapide. Intra autem duodeuiginti & amplius cubitorum est longitudo: quinque, sublimitas. Domus haec ad ingressum templi collocata est. nam ob id aiunt in templum non fuisse pertractam, quod quum suspirasset architectus dum illa aducheretur, utpote pertæsus diutini temporis operæ, & ea de re stomachatus Amasis, non permiserit hominem ulterius trahere. Nonnulli aiunt quendam ex iis qui uetibus lapidem agebat, ab illo fuisse oppressum, ideoque lapidem non introductum. Donauit praeterea operibus ob magnitudinem spectaculo dignis cum alia templa insignia, tum in Memphi templum Vulcani, colosso supino ante illud posito, longitudo quin-

^a Praefectura, uel provincia.

^{aa} Non legitur ἀγῶ-
μοσῶν (ut in uulg. edit.)
sed ἀγῶμοσῶν, ut in
uulg. cod.

^b Numinis stat.

^{bb} Admonebant,
Non te ipsum rectè re-
gis, o rex, qui, &c.

^c Augustus angusto
in solio sedes pet-
torum diem res admi-
nistr.

^d Qui arcum possi-
dent, quum illo opus
habent, intendunt:
postquam autem uis
sunt, remittunt. Nam
si perpetuò intentus
esset, frangeretur, ut
quum opus esset, uer-
iam illo non possent.
Talem & hominis cō-
ditionem esse: si assi-
duè seria tractare, nec
vll.

^e Ad uerbum, Con-
strinxerant, id est, Con-
uicerant.

^f Duodeuiginti cu-
bitorum, & digitorū
xx est longitudo: lati-
tudo uerò, cubitorum
duodecim: quinque,
subl.

^g Hoc in religio-
nem uertens Amasi

a Ex eodē lapide.

b Hic est autē m Amasis qui legem hanc tulit, demonstrare vñ quēque apud prae fidem cuiusque loci, vnde viuat: quod qui non fecerit, aut demōstrare vitæ suæ rationem iustā non poterit, hunc mōte multandū. Solon autē Atheniensis sumptam hanc legem ex Aegypto Atheniensibus promulgauit, quia illi semper vñ sunt, lege sanē inculcata. Ita hunc locum uertit Budeus.

c Maximē frequētatum. Vel, Quo maximē utuntur.

que & septuaginta pedum. Superque idem pauimentū gemini colossi stant ex Aethiopico lapide, vicenūm pedum magnitudinis, hinc & hinc magno illi assistentes: cuius instar est alter in Sai lapis, eodem habitu iacens. Illud etiam quod in Memphi est templum Isis ingens & spectatu dignissimum, Amasis aedificauit. Sub Amasi rege dicitur Aegyptus fuisse maximē beata, in iis quæ vel regioni ex flumine, vel hominibus ex regione proueniūt, & vrbes quæ incolerentur tunc, fuisse numero illic mille & viginti. Amasis quoque extitit qui legem hanc apud Aegyptios condidit, vt singulis annis apud prouinciarum praesides Aegyptii omnes demonstrarent vnde viuerent: & qui aut hoc non faceret, aut non demonstraret se legitime viuere, is morte afficeretur. Quam legem Solon ab Aegyptiis mutuatus, Atheniensibus tulit, quam illi, quod sit castissima, assidue vsurpant. Amasis porro, quoniam Graecorū erat studiosus, cum alia in quosdam Graecos officia cōtulit, tum iis qui in Aegyptū concederent, dedit facultatem Naucrati urbem incolendi. Qui verō eorū nolent illic habitare, sed nauigando negotiari, fecit potestatem certis in locis aras & fanum extruendi. Et maximum quidē eorum fanum atque celeberrimum vocatur Graecū: ciuitates autem quæ communiter illud extruxerunt, sunt, Ionum quidem, Chius, Teus, Phocæa, Clazomenæ: Dorum autem, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus, Phaselis: Aeolum verō, vna Mitylene. Harum ciuitatum hoc fanum est, & ab his praefecti emporii praebentur. Ceteræ ciuitates quæ consortes huius rei sunt, rei ad ipsos minime pertinētis consortes sunt. Separatim tamen aedificauerunt Aeginetæ quidem, Ionis, Samii autem, Iononis, Milesii verō, Apollinis fanum. Nam vetus emporiū erat sola Naucratis: praeter hoc in Aegypto aliud nullū. Quod si quis in aliud aliquod Nili ostium applicuisset, is necesse habebat deierare se venisse inuitum, datoque iureiurando eadem nauis ad Canobicum nauigare: & si id minus per contrarios ventos posset, onera stultialibus nauigiis circūagere lustrando Delta, donec perueniret Naucrati. Ita Naucratis in honore erat. Iam verō quum Amphicyones templū quod nunc Delphis est, (quia illud prius sua sponte deflagrauerat) trecentis talentis constructū locassent, Delphi, quos quarta pars sumptus contingebat, circa ciuitates vagi cum aliunde, tum verō non minimum ex Aegypto retulerunt. Nam Amasis quidem eis mille talenta aluminis, Graeci autem qui Aegyptum incolerant, vicinas mnas donauerunt. Cum Cyrensis quoque Amasis amicitiam societatemque inuit, ita vt illinc vxorem etiā putaret sibi esse ducendam, siue foeminae Graecæ amore captus, siue aliās ob beneuolentiam Cyrenæorum. Vxorem quam duxit, alii volunt filiam fuisse Bati, alii Arcesilai, alii Critobuli, inter suos populares viri spectati, nomine Ladice: cum qua dum in tōro cubaret, concumbere non poterat, quum tamē aliis mulieribus vteretur. Id quum diu fieret, ad eam Amasis, Tu verō, inquit, vxor veneficio me laesisti: ideoque nullo machinamento vales effugere quominus inter omnes mulieres teterrima pereas morte. Ladice, quū pernegando nihilo placatiorem redderet Amasin, vouit intra se Veneri, si ea nocte secum coiret Amasis, (hoc enim ipsius fuisse machinamentū aduersus illud malum) statuam Cyrenas se illi missuram. Concepto autem voto, coitit statim cum ea Amasis, ac deinceps quoties adiret, cum ea coibat: ac postmodum eam perquam valde dilexit. Et Ladice votū deæ persoluit, facta statua Cyrenasque missa, quæ ad eam vsque memoriā incolumis erat, extra urbem Cyrenensem posita. Hanc Ladice Cambyfes, posteaquā Aegypto potitus est, cognito quænam esset, Cyrenas illasam remisit. Donauit itē Amasis dona quæ misit in Græciam: Cyrenas quidem, statuam Mineræ inauratā, & sui imaginē picturā adumbratam: Lindum autem, duo lapidea Mineræ simulachra, & thoracem lineum spectaculo dignum: Samum verō, lunoni bifarias sui imagines, quæ magno in templo erectæ erant post ianuas, ad eam vsque ætatem. Samum quidem, propter hospitium quod inter ipsum erat & Polycratem Aeacis filium: Lindum autem, nullius hospitii gratia, sed quia templum quod Lindi est, Mineræ feruntur extruxisse Danaï filia, postquam agnitæ sunt quum filios Aegypti fugerent. Hæc quidem donaria dedit Amasis, primūque mortalium Cyprum cepit, tributariamque fecit prouinciam.

d Ad viuū exprefam.

e Eō appulsa quū f.

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber tertius, qui inscribitur Thalia:

DVERSUS hunc Amasin Cambyfes Cyri filius, comparato cum ex aliis quibus imperabat, tum ex Graecis Ionibus Aeolibusque, exercitu, bellū mouit ob hanc causam: Misso in Aegyptum legato, Cambyfes petiit ab Amasi filiam, & petiit consilio cuiusdam Aegyptii, qui Amasi erat infensus quod se potissimum ex omnibus Aegypti medicis Amasis ab vxore & liberis abstraxisset, amandando in Persas; quo tēpore Cyrus ad Amasin miserat petitum ocularium medicum, omnium qui in Aegypto essent praestantissimum. Ob id infensus Amasi ille Aegyptius, institit suadere Cambyfi vt ab Amasi filiam peteret: vt ille aut mœrore afficeretur data filia, aut non data, Cambyfi redderetur inuisus: Amasis tam nec dare audebat, nec abnuere: nam & Cambysem intelligebat non habiturum illam vxoris loco, sed pellicis: & Persarum potentia grauabatur horrebaturque. Hæc reputans, ita sibi faciendum statuit: Erat Apriae superioris regis filia, nomine Nitetis, vnica domi relicta, grandis atque speciosa. Hanc puellam Amasis vestitu pariter & auro exornatam, pro sua in Persas dimittit. Quam quum post aliquantum tempus Cambyfes salutasset, filiam Amasis appellans, ipsa ad eum, Rem, inquit, rex, ignoras, ab Amasi elusus, qui me ornatu comptam transmisit, tradēs tibi pro sua, quum reuera sim Apriae filia, quem ille dominum suum cum Aegyptiis rebellans interemit. Hic sermo extitit causa quæ Cambysem Cyri filium vehementer indignatum induceret aduersus Aegyptum. Atque ita quidem memorat Persæ. Aegyptii autem Cambysem suum vendicant, asserentes ex hac Apriae filia illum esse genitū. Cyrum enim fuisse qui ad Amasin miserit super filia, non Cambysem. Quod quum dicunt, non recte dicunt: etsi eos hoc non lateat. Nam si qui alii profecto & Aegyptii recte norunt mores Persarum: apud quos illud in primis nefas est, illegitimum obtinere regnum, si adit legitimum. Praeterea Cassandanes filius erat Cambyfes, Pharnapse viro Achæmenida genitæ, nō mulieris Aegyptiæ. sed Aegyptii rem gestam transserunt, fingentes sibi cum Cyri familia intercedere cognationem: & hæc quidem ita se habent. Ceterum ille sermo mihi non probatur, quo dicitur mulierem quandam Persidē ad vxores Cyri introgressam, quum liberos Cassandanes assistentes forma ac statura egregia conspiceretur, supramodum admirandam magnis tulisse illam laudibus: eique Cassandane (quæ Cyri esset vxor) ita dixisse, Me, quæ talium filiorum sum mater, Cyrus contemptui habet, praeponeus quandā ex Aegypto ancillā. Videlicet infensam Niteti ista dixisse: & ei maximum natu filiorum Cambysem subiecisse, Ego verō tibi mater, quum in virilem ætatem adoleuerō, summa Aegypti reddam ima, & ima summa. idque dixisse circiter decē natum annos, admirantibus mulieribus. Et quum in virilem adoleuisset ætatem, & regnum obtinuisset, huius rei memorem, Aegypto bellum intulisse. Accessit huc & aliud quiddam, ad hanc sumendam expeditionem. Erat quidam auxiliatorum Amasis, nomine Phanes, genere Halicarnassæus, vir cōsilio praestans, & in re bellica strenuus. hic Phanes nescio quid Amasi succensens, nauigio profugit ex Aegypto, volens in colloquutionē venire Cambyfis. Eum Amasis (quod inter auxiliares nō parui momenti esset, quodque de rebus Aegypti nō nihil compertissimum haberet) insequi statuit, adhibita diligentia assequendi. Itaque ad hominem insequendū mittit cum triremi eunuchorum fidsissimum, qui Phaniem assequutus in Lycia cepit, sed nō reduxit in Aegyptum, ab illo prudentia superatus. Nam Phanes inebriatis custodibus abiit in Persas, Cambysemque molierem aduersus Aegyptum expeditionē, & quo pacto carentia aquis loca transmitteret ambigentē, adiit. Eique cum alias Amasis res exposuit, tum verō quæ ad transmittendū pertinebant, suadens, ad regē Arabum mitteret oratū vt sibi tutū praerberet transitū. Hæc enim duntaxat patet ingressus in Aegyptū. Nam à Phoenice vsque ad montes Cadytis, quæ est vrbs eorū Assyriorū qui nunc Palestini vocantur: ab vrbe Cadyti nō minore (vt mea fert opinio) quàm Sardis, emporia secundū mare vsq; ad vrbe Ienyfū, Arabice dittonis sūt. Ab vrbe Ienyso rursus, Syriacæ, vsque ad lacū Serbonidis, iuxta quæ Carius mōs pertinet.

a Nitetis, valde pro-cera & formosa, sola ex ea familia relicta.

b Hic sermo & hæc causa vel occasio interueniens Camb. Cyri fil. vch. stomachatus aduersus Aegyptum impulit.

c Primum quidem per legem non licere vt illegitimus regnū obrineat, quum legitimus adest: deinde, Cassand. filium fuisse Cambysem, Pharn.

d Rem ita narrant vt inuertant.

e Phanes enim eum astutia circumuenit. Nam inebriat. custod.

f Vsque ad fines Cadytis, quæ est vrbs eorum Assyriorum qui Palast.

git ad mare. A Serbonidis lacu in quo Typho fertur occulatus, deinceps iam Aegyptus est. Hoc tamen interapedinis quod est inter urbem Ienysum & montem Casium & lacum Serbonidis, non exiguus tractus est, sed itineris instar trium dierum, vehemens aridus. Verum quod pauci eorum qui in Aegyptum nauigant, notum habent, hoc dicere institui. Ex omni Graecia, & praeterea ex Phoenice, portatur in Aegyptum bis quotannis vas fictile vini plenum: & tamen ibi ne vnum quidem numero (ut sic dicam) vas vinarium fictile aspici vacuum potest. Vbinam (dicat aliquis) haec vasa eo sumuntur: hoc quoque ego depromam. Praefecti prouinciarum necesse habent ex sua quisque vrbe colligere vasa testacea quae Memphis portentur: eadem est Memphis alii aqua impleta portare in haec arida Syriae loca: ita hydrae superuenientes in Aegyptum sumptae, ad veteres, in Syria portantur. Atque hunc in modum quem dixi aqua contracta, Persae vsi fuerunt, qui hoc ingressu apparato quamceterim Aegyptum potiti sunt. Sed tunc, quum in expedito aqua non esset, Cambyses, audito hospitis Halicarnassei consilio, missis ad regem Arabum nuntius tutum iter precatus, obtinuit, data acceptaque inuicem fide. Seruant autem fidei Arabes inter homines ut qui maxime, quae hunc in modum dant: Quoties foedus inire volunt, alius quidam medius inter utrosque stans, acuto lapide ferit volam, iuxta maiores digitos eorum qui foedus ineunt. Deinde sumpto flocco ex vtriusque vestimento, inungit eo sanguine septem lapides in medio positos, inter inungendum inuocans Dionysum & Vraniam. Hoc acto, idem qui fuit sequester foederis inter amicos contrahendi, vadatur hospitem, aut forte ciuem, si cum ciue res agitur. Quod foedus & ipsi qui amicitiam contraxerunt, seruare iustum censent. Dionysum quidem Vrotalt, & Vraniam quam Alilat appellant, solos deos esse arbitrantur. Et quemadmodum Dionysum, ita puellarum capillum tondere aiunt: tondentur autem in rotundum, tempora subradentes. Igitur postquam foedus cum nuntiis inire Arabs, talem rem committens est: Camelos omnes, posteaquam vtriusque camelinis aqua completis oneravit, egitque ad loca humore carentia, ibi Cambysis exercitum praestolabatur. Ex his quae narrantur, hoc quod dixi propius fide est, tamen id quoque quod minus credibile est, quandoquidem refertur, comemorare debeo. Est magnam in Arabia flumen nomine Corys, exiens in mare quod dicitur rubrum: ab hoc flumine fertur Arabum rex canalem ex bouinis alisque crudis coriis confutum, tanta longitudine produxisse, ut ad loca arida per illum aquam produceret: inque ipso arido solo ingentes cisternas fodisse, quae recepta aqua potum super pedirent. Et quum sit ad flumen ad terram aridam duodecim dierum via, per tres aquae ductus in eandem partes aquam deduxisse. Caeterum apud Nili ostium quod dicitur Pelusium, habebat castra Psammenitus Amasis filius, Cambysen oppellens. Nam Amasis Cambyses in Aegyptum processus non viuum nactus est, sed defunctum, quum quatuor & quadraginta annis regnasset: per quos nihil admotum calamitatis est expertus, defunctusque & sale conditus est, & in sepulchris quae ipse aedificauerat, situs intra templum. Sub eius autem filio Psammenito maximam exitit Aegyptii portentum: Apud Thebas Aegyptias (quod neque prius unquam neque postea ad meam usque aetatem contigit, ut ipsi Thebani aiunt) pluit. Thebis tamen tunc pluit guttis. Persae postquam vbi siccaea peragrauerunt, subsedere, vicini Aegyptii, tanquam iam cognoscere. Ibi Aegyptiorum auxiliarii Graeci & Cares, Phani qui externum exercitum in Aegyptum abduxisset, in fens, hoc rei in illum sunt machinati: Filios qui erant a Phane relictos in Aegyptum, in castra perduxerunt atque in conspectum patris, positosque in medio duorum exercituum crateres: dehinc productos singulos pueros super crateres obrunauerunt. Omnibus interfectis, vinum & aquam in crateribus intulerunt: quo sanguine epoto, auxiliares ita conflixerunt. Acri praelio commissio, perquam multis vtrinque cadentibus, in fugam vertuntur Aegyptii. Ibi ego rem mirandam vidi, ab indigenis edoctus: Ossa eorum qui in acie ceciderunt, quum iacerent fusa, ut ab initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, aliorum Aegyptiorum: sed Persarum capita adeo fragilia sunt, ut si velis ferire, vel solo calculo perforare possis: Aegyptiorum autem ita firma, ut ea vix ictu lapidis clidas. Cuius rei causam hanc illi reddebant, (facile mihi persuadentes) quod Aegyptii statim a pueris radere capita incipiunt, & os capitis ad solem redditur compactum. Quae eadem causa est non caluescendi, nam ex omnibus hominibus paucissimos quis Aegyptios caluos videat. His igitur hoc causa est cur robusta capita gestent. At Persis cur fragilia sint capita, id in causa est quod a principio assuescunt operire capita, gestantes pilea tiarisque. Haec ego huiusmodi ossa vidi. Vidi item alia istis similia in Parnemi, eorum qui vnum cum Achazmene filio Darii ab Inaro Libye sunt caesi. Aegyptii quoque

a Vel, Amphora vini plena. sic & in sequentibus. Vel potius, Amphora vini plena, ut sit positus singul. pro plurali.

b Vox respondens huic in textu Graecis non habetur: sed ex ἄλλοις, quod ibi legitur, factum fuit καὶ, id est uacuum.

c Ita amphorae quae inuehantur, sumptae in Aegyptum, vltra veteres in Syriam portantur. Et quidem Persae ii sunt qui hunc in Aegyptum transitum apparant, contracta, ut modo dixi, aqua, simulatque occupant Aegyptum. Intelligi autem vltra veteres, pro eo quod est, vltra eas quae iam antea ibi erant.

d Eodemque modo quo totus est Dionysus, tondere se aiunt.

e Nam in superiore Aegyptio penitus non pluit. Thebis tamen, &c.

f Legit οὐκ ἔστιν ὄψιν, ut & vet. nostri cod. habent.

g Perfringas.

h Et haec quidem ita se habent.

quoque postquam ex acie terga dederunt, nullo ordine fugam capessunt. Ad quos, quum se recepissent Memphis, misit Cambyses aduerso flumine nauim Mitylenam cum caduceatore viro Persa, qui illos ad deditionem hortaretur. Isti vbi nauim aduetare Memphin vident, frequentes ex vrbe effusi, nauim corrumunt, virosque frustra dilaniatos in oppidum afferunt. Et Aegyptii quidem post haec obsessi aliquandiu restiterunt. Libyes vero id animaduertentes, eadem sibi quae Aegyptum contigerent verum, sese citra pugnam dederunt, tributumque inter se partiti dona miserunt. Cyrenaei quoque ac Barcei itidem vt Libyes timores, similia & ipsi fecere. Cambyses munera quae a Libybus venerunt, perbenigne accepit: quae autem a Cyrenaeis, succedens, vt opinor, quod exigua erant. quingentas enim minas argenti miserat, quas sua manu prehensas, dispersit in milites. Decimo autem die quam muros Memphis cepisset Cambyses, Psammenito Aegyptiorum rege, qui sex omnino regnarat annos, collocato in suburbanis, ignominiae gratia, cum Aegyptiis aliis, hoc fecit vt eius animus experiretur: Filia illius, vestitu seruili circumdata, cum hydria ad aquam emisti, & cum ea similiter indutas alias quas delegerat, primorum virorum filias virgines. Quae vbi ad patres peruenerunt cum eiulatu ploratuque, caeteri quidem patres conspectis filiabus tam male acceptis, vicissim vociferati sunt atque fleuerunt: Psammenitus autem intuens atque intelligens, humi vultum demisit. Praeteregressis puellis aquam ferentibus, secundo loco Cambyses ante oculos Psammeniti misit filium eius cum duobus millibus Aegyptiorum aequalis aetatis, vincetas fune ceruices & frangata ora habentibus. Ducebatur autem luituri poenas his Mitylenaeis qui cum nau fuerant ad Memphis obruncati. Ita enim celsuerant regii iudices, pro singulis suorum interfectis, denos primorum Aegyptiorum interficiendos. Psammenitus praetereuntes intuens, & filium animaduertens duci ad mortem, alii Aegyptiis, qui circumferebant coplantibus, ac indignis ferentibus, ipse idem quod erga filiam fecit. His quoque praeteregressis accidit vt quidam compotorum eius natu grandior, pristinis bonis delapsus, ac nihil habens nisi quae inops mendicabat, obiret exercitum, necno Psammeniti aliosque Aegyptios in suburbanis considerentes. Quae vt conspexit Psammenitus erumpente ingente fetu, compellans nomine amicum, caput suum caedebat. Aderat autem ei tres obseruatores, qui vt quicquid ab illo fiebat, ex omni viarum exitu Cambysi renuntiarent. Ea quae fiebant admiratus Cambyses, misso nuntio Psammeniti percontatus est, inquit, Psammenite, herus te Cambyses interrogat quamobrem tu, qui visa filia indignè affecta, visio etiam filio ad mortem eute, neque eiulasti neque fleuisti, pauperem tantum feceris, tibi (vt ab aliis audivit) non propinquum. Et Cambyses quidem ita interrogauit: Psammenitus autem his verbis respondit, Fili Cyri, domestica mala erant maiora quam vt possem ea deflere: at lamentatio amici digna lacrymis fuit, qui est multis ac fortunatis opibus ad inopia recidit, in extremo limine senectutis. Haec vbi responsa ab hoc renuntiata sunt, visus est illis Psammenitus, vt ab Aegyptiis fertur, recte respondisse. Cræsusque dicitur illacrymasse, ite qui aderant Persae, ipsi que Cambysi commiserationem subiisse, vt proutinus iusserit & filium ex his qui morti addicti essent liberari, & patrem e suburbanis excitatum ad se perducere. Sed filium quidem qui adierat, non iam superstitem inuenerunt, sed primo loco truncatum: ipsum vero Psammenitum excitatum ad Cambysen perduxerunt: vbi reliquum vitae vixit, nihil violentum passus. Qui si copertus fuisset non affectasse res nouas, accepisset Aegyptum vt ea procuraret. Nam consueuerunt Persae in honore habere filios regum, & etiam qui ab eis defecerint, tamen illorum filios restituere principatum. Quod eos ita facere consueuisse, cum aliis permultis potest probari documentis, tum vero hoc, quod Thannyra Inari Libys filius recepit quem pater obtinuerat, principatum: quodque Pausiris Amytraei filius & ipse paternum recuperavit imperium. Nec ipsis Inaro & Amytraeo quicquam amplius a Persis irrogatum est. Nunc Psammenitus male cogitans mercedem accepit. nam quum ad defectionem Aegyptios induxisset, captus est: ac deinde a Cambyse conuictus, epoto cruore taurino, statim expirauit. Atque hunc in modum iste deceffit. Cambyses autem est Memphis urbem sain abiit, animo faciendi quae fecit. Etenim simulatque in aedes Amasis ingressus est, imperauit cadauer Amasis e conditorio afferri: deinde prolatum verberibus caedi ac vellicari, & stimulis pungi, & omni denique contumelia infestari. Quod facientes postquam defatigati erant, (nam cadauer utpote salitum resistebat, nec quicquam omnino elidebatur) iussit cremari: haudquaquam sancta iubens: quia Persae deum ignem esse arbitrantur, & apud neutros moris est cremare cadauera: apud Persas quidem, propter id quod dictum est, quia nefas esse aiunt deo depasci cadauere hominis: apud Aegyptios autem, quia peruersum habent ignem animatum beluam esse, & omnia quae nascuntur deuorare, & postquam deuorata fuerit expleta, vnum cum ipsa re deuorata emori. No esse vero apud eos consuetudinem

a Obsessi tandem ad deditionem venerunt. At Libyes vicini eadem, &c.

b Menses, nam plurimas & in vulg. edit. & in necr. cod. legitur.

c Conuictorum.

d Quod factum admir.

e Haec quum ab isto renuntiata essent, visus est Psammenitus recte respondisse. feruntque Aegyptii Cræsum (nam hic quoque a Cambyse in Aegyptum adductus fuerat) eoque qui aderant Persas illacrymasse.

f Verum Psammenitus quum fraudem molitus esset, mercedem accepit. Deprehensus enim Aegyptios ad defectionem sollicitare, ac deinde a Cambyse conuictus, &c.

g Vel, omnibus denique modis vexari.

mortuū beluis tradendi, sed faliēdi, tū ob id, tum ne humatus deuoretur à vermibus. Ita neutris cōfuetā rē iussit agi Cābyles. Quāquā (vt ipsi aiūt AEgyptiū) nō Amasis fuit qui ista passus est, sed alius quidā AEgyptius eadē quā Amasis aetate: quē Persā Amasin arbitrātes vexauerūt. Memorāt enim Amasin, quū ex oraculo audisset quā circa se defunctū futura essent, hoc modo rei vēturā medendū putasse, vt hūc hominē qui flagellatus erat, mortuū ^a ad postes sepeliret extra cōditoriū suū, se autē in cōditoriū quamintimo recessū collocari filio mādaret. Mihi tamen nō vidētur hāc ab initio Amasis fuisse mandata de sua & alterius hominis sepultura, sed aliās ab AEgyptiis adornata. Secundū hāc Cambyfes constituit ^b trifarium mouere bellum, aduersus Carthaginenses, aduersus Ammonios, aduersus AEthiopes macrobios, *id est longeuos*, qui Africam ad australe mare incolunt. & aduersus quidem Carthaginenses, nauticas copias: aduersus autem Ammonios, peditatum: aduersus verō AEthiopes, prius exploratores mittere, per speciem dona ferendi illorum regi, spectatū illic mensam Solis, nunquid reuera esset: simulque res AEthiopicas exploratum. Solis autem mensa talis esse memoratur: est in suburbanis pratibus, omnium quadripedum assa refertum carne, quam per noctem singuli ciuium magistratus propeant ponere: ad eamque, vbi illuxit, cui libet epulatum licet accedere. Hāc autē ipsa à terra reddi assidue indigenae aiunt. Et mensa quidē quā Solis vocatur, talis esse fertur. Cambyfes autem vbi statuit exploratores dimittere, cōtinuō ab vrbe Elephantina accersit ex Ichthyophagis, *id est pisces uescentibus*, maximē gnaros AEthiopicā linguā. ^c Vsq̄uedum isti veniunt, interea nauales copias Carthaginem versus nauigare iubet. verum hāc exequuturos se Phoenices negauerūt. esse enim magno cum illis iureiurando se deuinctos: praeterea non facturos sanctē si aduersus liberos suos militarent. nam ceteri Phoenicibus ire recusantibus, ad pugnandum haud idonei erāt. Ita Carthaginenses quominus in seruitutem Persarum redigerentur euaserunt: quoniam Cambyfes haud æquum ducebat vim afferre Phoenicibus, qui seipos Persis dederant, ex quibus nauticus omnis constabat exercitus. Sed & Cyprii qui aduersus AEgyptum in militia erant, sese & ipsi dederant. Porro Cambyfes posteaquam ex vrbe Elephantina aduenit Ichthyophagi, eos ad AEthiopes misit, iussis cū ea dicere quā oporteret, tum dona ferre, amiculum purpureum, aureūque torquem tortilem, & armillas, ac vnguenti alabastrum, cadūque vini ^d Phoenicē. AEthiopes autem ii ad quos misit Cambyfes, feruntur esse maximi omnium hominum atque pulcherrimi: diuersi que vti à ceterorum hominum ritibus, cum aliis, tum verō hoc circa regnum: quod quem è popularibus maximum & pro magnitudine validum iudicant, hunc regem deligendū censent. Ad hos itaque viros Ichthyophagi venerunt, offerentesque regi munera, ita loquuti sunt, Cambyfes Persarū rex cupiens amicus tibi fieri atque hospes, nos misit, iubens vt in colloquium tuum veniremus, tibi que hāc dona daremus, quorum ipse vtu maximē delectatur. Ad hos AEthiops, gnarus ad explorandum venisse, talia respondit. Neque rex Persarum vos ideo cum donis misit quod magni faciat hospitium meum, neque vos vera loquimini, quippe qui ad explorandum nostrum imperium venistis: neque iustus ille vir est. si enim iustus foret, non alienam regionem affectaret, sed esset sua contentus, nec homines à quibus nihil laceffit est in seruitutem redigeret. Ei nunc vos hunc arcum date, ita dicentes, Rex AEthiopum regi Persarum consilium dat, ^e quādo Persae tam facile trahent in tanta magnitudine arcus, tunc aduersus macrobios AEthiopes cum maioribus copiis moueat bellum: interim diis gratias habeat, qui non inducunt ^f filiis AEthiopum vt praeter suam velint aliam comparare regionem. Hāc loquutus, arcum laxauit, eis que qui venerant dedit. Tum sumpto purpureo amiculo rogauit quidnam esset & quomodo confectum. & quum Ichthyophagi veritatem de purpura deque tinctura dixissent, Dolosi, inquit, homines, dolosa sunt vestimenta. Secundo loco de auro sciscitatus, de tortili monili atque armillis, ornamentum eius rei exponentibus Ichthyophagis, risit, atque existimans vincula esse, inquit robustiora apud se vincula esse. Tertiō sciscitatus de vnguento, quum illi de confectura vngendique ratione dixissent, idem dixit quod de vestimēto. Vbi ^g ad vinum peruenit, cuiusque cōficiendi rationem audiuit, maiorem in modum delectatus potu, percontatus est quibusnā rebus vesceretur rex, & quod longissimū tempus à viro Persa viueretur. Isti dixerūt vesci regē pane, (exposita tritici natura) perfectissimūque diu viuēdi spatiū homini Persae proponi octoginta annos. Ad hāc AEthiops, nihil se mirari inquit si stercore vescentes, paucis viuerent annis. nā ne tor quidē annis victuros ^h nisi hoc potui acceptū referrēt. affirmatibus Ichthyophagis ita esse de vino. (hoc enim ipsos Persis subdidisse) Interrogatus vicissim rex ab Ichthyophagis de

^a Ad fores intra cōditorium suum.

^b Triplex.

^c Et interim dum istos accerseret, nauales cop.

^d Palmei.

^e Quum Persae tam facile tendent tantae magnitudinis arcus, quam facile hūc à me uendi uideris, tūc copiis supramodum magnis instructus macrobiis AEthiopibus bellū inferat.

^f Id est, AEthiopibus.

^g Id est, Ad sermonem de uino.

^h Legit autē ἐπιπορ, ex qua lectione uidetur ὄψις sensu elici posse, Nisi potu illo vires refocillarent: Ichthyophagis vinum innuens. in hoc enim se à Persis vinci. Quum autem vicissim regem interrogarent Ichthyophagi de vita, &c. At legendū αὐτῶν, perinde fuerit acsi Gallie dicitur, s' ille ne derempserit leu' m'ande d' un' tel breu' nage.

vita & victu, plerosque è suis ait ad centū viginti annos peruenire, nōnullos etiā hos transcendere: dixit cibum eis esse carnem coctam, & potum, lac. Et quum exploratores de numero annorum mirarentur, ad fontē quendam eos deduxit, in quo loti efficiuntur perinde atque oleo inuncti, violā olētes. Eam aquam aiebāt exploratores adeo inualidam vt in ea nihil innatare posset, ne lignum quidem, & quā leuiora sunt ligno: sed omnia pessum ire in profundum. Hāc aqua si verē apud illos est qualis commemoratur, ideo macrobiis, *id est longaeui*, existunt, quod ea semper vtuntur. Deinde à fonte rex istos ad carcerem deduxit, vbi viri omnes aureis vinculis erant alligati. est enim apud hos AEthiopes omnium rarissimum ac pretiosissimū æs. Inspecō carcere, exploratores inspexerunt & mensam quā dicitur solis. Post hāc ad extremum inspexere eorum sepulchra quā dicuntur è vitro esse constructa hunc in modum: Posteaquam mortuum siue AEgyptiorum siue aliorum more arefecerunt, totum gypso inducunt, picturāque exornantes repraesentant quoad fieri potest effigiem eius: deinde cippum ei cauum è vitro, quod apud illos multum est & facile effoditur, circumdāt: in cuius medio mortuus interlucet, nihil neque odoris ingratum, neque foeditatis vllius exhibēs, sed omnia ipsi illi mortuo similia habēs. Hunc cippū qui maximē sunt propinqui intra a des annū tenēt, offerētes ei omniū rerum primitias, hostiasque: anno exacto efferunt, circāque vrbe statuunt. Omnibus exploratores inspectis reuersi sunt. Qui quum ista renuntiaissent Cambyfi, continuō ira percitus aduersus AEthiopes exiit in expeditionem, neque rei frumentariae apparatu indicto neque secum, ipso ratione inita quod in extrema terrarum faceret expeditionē: sed veluti vesanus, nec mētis cōpos, simulatque Ichthyophagos audiit, profectus est cum omni peditatu, Græcis qui aderant illi, manere imperatis. Vbi ad Thebas est ventum, delegit de exercitu quinquaginta circiter millia, quibus praecipit vt Ammonios diriperent, deinde oraculum Iouis incenderēt: ipse cum reliquis copiis aduersus AEthiopes contendit. Sed antequam quintam itineris partē cōfecissent, exercitum eius protinus commeatu omnis quē secum habebat, defecit: mox & iumenta ad vescendū defecerunt. Quibus rebus cognitis Cambyfes si resipuisset ac retroduxisset exercitum, in eo quod prius admiserat peccato, vir sapiēs exitisset: nunc autem nihil pensi habens, assidue processit ulterius. Milites, quandiu quod de terra sumerent habuerunt, herbis victauerunt: at vbi ad sabulum peruenere, ibi nonnulli diram rem perpetraverunt: nam forū ex seipsis decimum quēque commēderunt. Id audiens Cambyfes, veritus suorum mutua depastionem, intermissa aduersus AEthiopes expeditione, retro rediit, Thebasque peruenit, multis de exercitu amissis. ^a Et quum è Thebis descendisset Memphin, Græcos missos fecit, vt illinc enauigarent. Et exercitus quidē aduersus AEthiopes ita se gessit. Copiae autem quā aduersus Ammonios missae erant, è Thebis mouentes, itineris duces sequebantur: ^b ac nisi sunt vsquedum ad vrbem Oasin peruenerunt, quam incolunt Samii ii qui feruntur è tribu AEschironia esse, septem dierum per arenas itinere distantem Thebis, quā regio vocatur lingua Græca μακάρων νῆσος, *id est beatorum insula*. in hunc locum dicitur peruenisse exercitus. Deinceps quid de eo actum sit, praeter Ammonios & eos qui ab his audierunt, nulli alii habent quicquam dicere. Nam neque ad Ammonios peruenerunt, neque retro reuerterunt. Ab ipsis autem Ammonii demum fertur, quum illi ex vrbe Oasi per arenam iter facerent, iamque medio ferē spatio inter Oasin & Ammonios pranderent, ingruisse magnum ac validum austrum, & ingestis arenae cumulis eos obruisse, atque hunc in modum illos è conspectu sublatos. ita actum esse de hoc exercitu Ammonii memorant. Cambyse autem Memphin regresso, Apis (quem Græci vocant Ἐπιποιον) apparuit. AEgyptiū, quū Apis extiuisset, vestimenta quā pulcherrima ferebant, & celebrādo festo operam dabant. Id tunc facientes AEgyptios Cambyfes intuens, ^c ratusque ob res à se male gestas prorsus illos esse in his gaudiis, praepositos accersit Memphis, quos, vbi praesto fuerunt, interrogabat, quid ita, quum antea se apud Memphin agente, nunquam aliquid tale fecissent, nunc id facerent, posteaquam ipse rediisset parte copiarum amissa. Illi dicere, dum illis deus appareret (longo autem temporis interuallo apparere solitum) tunc omnes AEgyptios solennem celebrare lätitiam. Hāc vbi audiit Cambyfes, mentiri eos respondit, ac tanquam mentientes morte multauit. His interemptis, iussit sacerdotes in conspectum venire. quibus eadem referentibus, dixit, Siquis deus mansuetus ad AEgyptios veniret, fore vt se non lateret. ^d Hactenus loquutus iussit sacerdotes adducere Apin. illi ad eum adducendum perrexerunt. Est autem hic Apis, idēque Epaphus, è vacca geni. us quā nullū dum

^a Thebis autem iter faciebant, itineris duces habentes, & quum descendissent.

^b Ac peruenisse quidem eos ad vsq; ad vrbem Oasin cōstat, quā incolunt &c.

^c Vel, Valde aut omnino hoc eorum factū improbas, quod in eis rebus aduersis ita se exhilararent. Memphidis praefectos accersit: quos, vbi in conspectum prodierunt, interrogauit eum ante, quum, &c.

^d Nec plura loquutus.

aliam potest concipere foetum: quā Aegyptii aiunt fulgure icā concipere ex eo Apin. Habet autē hic vitulus qui appellatur Apis, hęc signa: Toto corpore est niger, in fronte habens cādorem figurę quadratę: in tergo effigiem aquilę, cācharum in palato, duplices in cauda pilos. Posteaquā Apin sacerdotes adduxere; Cambyfes veluti vecordior, educto mucrone quum vellet ferire ventrem, femur percussit, cachinnansque ad sacerdotes inquit, O capita nequā, huiuscemodi dii existūt, sanguine atque carne pręditi, & ferrum sentiētes? dignus nimirū Aegyptiis hic deus. nos certē ludibrio habuisse nō iuuabit. Hęc loquutus imperauit iis quorū hoc munus erat, vt sacerdotes quidem flagris caderent: ceteros autem Aegyptios, vt quēque feriantē adipiscerentur, occiderent. Ita festum solutū est, sacerdotes mulctati: Apis fauciatus femur, in tēplo iacens extabuit: quem ē vulnere extinctū tumulauere sacerdotes clam Cābyse. Ob hoc scelus, (vt Aegyptii aiunt) cōtinuō Cābyfes insaniit: b quū ne cōpos mentis quidem fuisse, exorsus primum perpetrare facinus in Smerdin, ex eisdem sibi parentibus fratrem, quē ex Aegypto remisit in Persas, liuore commotus quod scelus ille Perfarū arcū quem Ichthyophagi ab Aethiōpe atulerant, c ad duos digitos traheret: quod nemo alius ē Persis poterat. Smerdi in Persidem profecto, hęc vidit in somnis Cambyfes visionem: Nuncius quidā ē Persis veniens, ei nunciare est visus, Smerdin in regio sedentem folio calum conūgere vertice. Ob id Cābyfes sibi meues, ne se necato a fratre occuparetur imperium, mittit in Persas ad illū interimēdum. Prexaspem, sibi ex omnibus Persis virum fidelissimum. Hic vbi Susa cōscendit, Smerdin necandum curauit, (vt quidam aiunt) quum eum eduxisset venatum: quidam inquit, quum ad mare rubrum produxisset, ibi eum demersisse. Et hoc quidem initium scelerum Cambyfis extitisse ferunt: secundum autem scelus, sororis necationem, in Aegyptum eum sequuta: quę ex eisdem parentibus erat soror, atque eadem vxor: quam hunc in modum acceperat vxorem. Quum antehac Persę sorores in matrimonium accipere nequaquam consueuissent, Cambyfes vnus fororum amore captus, cupidusque deinde ducēdi illam vxorem, d quum propter rei insolentiam laboraret efficere, accersit eos qui regii iudices nominantur. Fiunt autem delecti ē Persis viri, sūntque e perpetui, nisi delicti alicuius cōperti fuerint. Isti apud Persas ius dicunt, & legum patriarum sunt interpretes, & ad eos omnia referuntur. Hos Cambyfes percontatur, num qua lex sit quę sinat volentem cum sorore contrahere matrimonium. Iudices & iuste & e ingenue respondentes, negant vllam se inuenire legem quę sinat fratri nubere sororem: quandam tamen inuenire legem, qua liceat regi Perfarum facere quicquid libeat. Ita neque legem abrogarunt metu Cambyfis: & ne legem tuentes ipsi perirent, aliam inuenerunt aduicem eius qui sororem in matrimonium ducere vellet. Tunc itaque Cābyfes e eam quam dixi accepit vxorem, aliquantōque post & alteram. Harum iuniorē quę ipsū in Aegyptum comitata est, interemit. Cuius moēs, quemadmodum illa Smerdis, anceps refertur. nam Graci quidem aiunt, dum Cambyfes duos catulos, alterum leonis, alterum canis committit, hanc interfuisse spectaculo: & quum a leunculo catulus superaretur, alterum catulum huius canis fratrem, abrupto loro superuenisse: & quum duo essent, ita superiores leunculo extitisse. Et Cambyse, dum id cernit, capiente voluptatem, hanc ei assidentem illacrymassē. Ea re animaduersa, Cambysem interrogasse quidnam lacrymaretur: & mulierem dixisse, se viso catulo suppetias fratris ferente, ideo flere quod subierit memoria Smerdis, cuius sciret neminem fore vltorem. Ob hoc dictum Graci illam a Cambyse fuisse interceptam memorant: Aegyptii verō ob id quod quum ad mensam discumbetur, mulier lactucam sumpsit, eiusque decerptis foliis, virum interrogauit vtrum discerpta lactuca an densa pulchrior foret: quum hic respondisset, Densa: hanc, inquit, lactucam aliquando imitatus es, qui Cyri domum denudasti. Ibi Cambysem indignatione percitum, insiluisse calcibus in pręgnantē, eamque abortu edito decessisse. h Ita Cābyfes in pręcipuos domesticorum insaniit, siue id propter Apin, siue aliunde, qualia multa in rebus humanis mala contingere consueuerunt. Etenim fertur Cambyfes ab ipsis natalibus grandi laborasse morbo, quem quidam sacrum nominant: vt haud ab re fuerit, cuius corpus magna agritudine inualidum esset, eius ne mentem quidem sanam fuisse. i Atque in alios quoque Persas insansisse, veluti in Prexaspem, quem pręcipuo honore profectuebatur, & qui ad eum nuncios perferrebat: & k cuius filius Cambyfis vina miscebat, qui honos & ipse non paruus est: ad hunc (inquam) fertur dixisse Cambyfes, Quēmnā virum Persę me esse censent, aut qualem de me sermonem habent? Et iste ei respondisse, Here, cetera

a In lingua scarabeum.

b Quum ne prius quidem compos mentis fuisset. Quę verba nō iam sunt Aegyptiorū, sed ipsius auctoris q. d. Dicunt illum Aegyptii hinc favore correptum. atqui ne antea quidem mentis compos erat, exorsus, &c.

c Οσοι ειν δλο δακρυ λαις, quod Gallice dicitur, Ad eum doigt pres. Protra heret autem uerticem porius adduceret, aut Tenderet siue Intenderet. hęc enim de arcu potius dicit, ut ex ipse Herodotus in sequētibz dicit. δσμινοις η νζοι.

d Quum rem nouā facere in animo haberet.

e Donec moriatur.

f Et cautē respondit.

g Eam quam diligebat, nē, Amicam illam.

h Id est, Talia per insaniā fecit pręcipuis, &c.

i Hęc autem aduersus alios Persas insaniit. Id est, Per insaniam egit. Fertur enim ad Prexaspē dixisse, quē pręcip.

lz Cuius filius a poculis ei erat.

quidem omnia in te magnis laudibus ferunt, sed nimis te a vino deditum aiunt esse. Hęc Prexaspes de Persis respōdit. Quibus ille indignatus, Siccine, inquit, Persę me aiunt vino deditum desipere, nec mentis esse compotem: ergo in eo quod prius dixerunt, non veri fuere. Nam senatum Persarum (cui intererat Crœsus) aliquando interrogarat Cambyfes qualis ipse videretur esse vir ad patrem Cyrum adæquandum. Et illi responderant, eum patre esse præstantiorem, qui & omnia illius haberet, & Aegypti ac maris accessionem adiecisset. hęc quidem Persę dicebant. Sed Crœsus qui aderat, displicente ei quę dicebatur sentētia, ad Cambysem inquit, Mihi tu quidem Cyro genite, non videris adæquandus esse patri: nōdum enim tibi est filiū qualem ille te reliquit. Hoc audito Cambyfes delectatus, Crœsi sententiam approbavit. Quorum nunc reminiscens, ad Prexaspem iratus inquit, Intellige nunc ipse per te nunquid Persę vera dicant, an hęc dicentes ipsi desipiant. Nam si filii tui qui in vestibulo stat, medium eorū non frustrato icū percussero, constabit b nihil esse quod Persę dicunt: sin aberrauero, constabit Persas vera loqui, c & me esse intemperantem. Hoc loquutus, intendit arcum, puerūque percussit: atque eum collapsū iussit discindi, & inspicere icū. quūque in corde sagitta esset inuenta, ob id lætabundus atque cachinnans, ad patrem pueri inquit, Prexaspes, facta est tibi fides non me insanire, sed Persas. Verum nunc mihi dicitō quēmnā ex omnibus hominibus iam noris ita ad destinatum emittere sagittas. d Prexaspes hominem aduertens esse vesanum, & in ipsum quoque insanientem, Here, inquit, ego ne deum quidem arbitror tam probē iaculari. Et tunc quidem hoc perpetravit. Altero die, duodecim Persas primoribus e pares, f ob nullius momenti causam necauit, viuos in caput defodiens. Hęc eum facientem Crœsus Lydus censuit his verbis admonendum, Rex, cuncta noli arati atque irę indulgere: sed cohibe & compece te ipsum. Conducit tibi te prouidū esse: & sapiētis est prospicere: tu verō viros interficis tuos populares ob nullius momenti causam, interficis etiam pueros: qualia si multa facies, considera ne abs te deficiant Persę. Enimuero pater tuus Cyrus, etiam atque etiam mandans, mihi pręcepit vt te commonefacerē, subiiciendo quicquid boni comperirem. Hoc illi Crœsus beneuolentiam prę se ferens consulebat. Ad quem Cambyfes respondens, Etiam mihi tu, inquit, dare consilium audes, tantam bene aut tuam ipsius patriam administraris, aut patri meo cōsulueris, iubens eum traicō flumine Araxe tendere aduersus Massagetas, quum illi vellent transire in terram nostram. Imō & te ipsum malē præidentem patrię tuę, & Cyrum tibi credentem perdidisti, sed ob id nequaquam gauisurus: quia olim iam debebam captare in te occasionem. g Arcūque corripiebat tanquam hominem confixurus. at Crœsus cursu se foras proripuit. h Hic vbi non habet in quem telum dirigat, mandat ministris vt illum comprehensum interimant. Ministri, qui mores eius nosset, Crœsum abdidērunt: hac ratione, vt si Cambyfes facti pœnitens requireret Crœsum, eo producto donis afficerentur quod illum seruassent: si non pœniteret, nec desideraret, tunc hominem interficerent. Nec ita multo post quum Cambyfes desideraret Crœsum, ministri hoc animaduertentes, enunciant ei hominem superesse. Cambyfes se quidem inquit Crœso superstitē gaudere, sed iis qui illum seruassent, veniam non daturum, sed mortem allaturum. prout & fecit. Multa huiusmodi tam in Persas quam in socios, quum Memphi moratus est, Cambyfes faciebat i insania. Adeoque vetusta recludens sepulchra, mortuos inspiciebat. Etiam templum Vulcani adiens, multo derisu simulachrum illius cauillatus est. siquidem statua Vulcani simillima est iis diis quos Pataicos vocant Phœnices, quos in trirēmium proris Phœnices circumferunt: quos qui non vidit, ego sic ei indicabo, esse illos Pygmæi viri imagine. In templum quoque Caborum, inaccessum alteri quā sacerdoti, ingressus est: & quę illic erant simulachra, multis in ea iocatus verbis, concremauit. Sunt enim & hęc illis Vulcani similia, a quo se hi homines aiunt esse oriundos. Cum multa igitur apud me documenta sunt, Cambysem vehementer insansisse, tum verō illud, quod alioqui non tentasset templum k legēque habere ludibrio. Nam si quis vniuersis hominibus præbeat facultatem optimas ex omnibus leges eligendi, profectō cunctas vnusquisque rimatus, suas eligeret. Non igitur credibile est alium quā dementem, talia ludibrio habere. At ita de suis quęque legibus sentire, licet cum aliis coniecturis colligere, tum etiam hac: Darius accitos qui in sua ditione erant Græcos percontatus est quanta pecunia vellēt defunctis parētibus velsi illis negātibus vlla se pecunia hoc esse facturos, Darius dehinc Græcis præsentibus, & quę dicebantur per interpretem discētibz,

G.iii.

a Non legit φιλότητι, sed φιλανίη, quām λέξιονεμ sequentia comprobare videtur.

b Id est, Vanū esse, uel, frivolum.

c Et me nō sapere.

d At Prexaspē quū animaduerteret hominem mēte esse captū, & sibi timeret, dixisse, Here, ego, &c.

e Non legit δμοιας, sed δμοιοιτης, & in ueter. cod.

f Ob nullum mortē dignum crimē, uel; Nullo crimine mortem cōmeritos. Sic et statim post.

g Hęc quum dixisset, arcum corripiebat, &c.

h At hic quum illū confingere non posset, utpote qui se foras proripisset.

i Vel, Per insaniam.

lz Ritūque.

interrogauit eos Indos qui Callatæ nominantur, qui vescuntur parentibus, quantum accipere pecuniarum vellent vt patres defunctos igne combureret. Indi vehementer reclamantes, meliora illum ominari iubebant. Atque ita moribus comparatum est: recteque mihi videtur^a Pindarus fecisse vt diceret morè omnium esse regem. Cæterum dum Cambyses in Aegyptum cõtendit, Lacedæmonii quoque intulere bellum Samo & Polycrati AEacis filio, qui Samum vi occupauerat, eamque inter initia trifariam partitus erat cum fratribus Pantagnoto & Sylofonte: quorum deinde altero necato, altero qui erat iunior eiecto, totam solus obtinebat, inito fœdere cum Amasi rege Aegypti, cum quo hospitium habebat, mittens munera vicissimque accipiens. Breuique statim tempore res eius adeo processerunt vt per Ioniã cæteramque Græciam celebrarentur. Quocunque enim^b bellum intulerat, cuncta ei prospere cedebant, quum haberet centum^c biremes, mille sagittarios, inuadens omnes sine vilo cuiusquam discrimine: quod diceret se magis gratificari amico si ei quæ abstulisset redderet, quam si^d nihil adhuc auferret. Multas itaque hic insulas, multa etiam in continente oppida capiebat. Lesbios enim cum omnibus copiis opem Milesiis ferentes, nauali prælio vicit cepitque, qui omnem fossam moenia Sami ambientem vinciti foderunt. Atque res Polycratis tantopere secundas esse non latuit Amasin, cui hoc curæ erat. Sed qui assidue forent multo secundiores, Amasis libellum Samum misit in hæc verba scriptum, AMASIS POLYCRATI ITA INQVIT,

Mihi quidem, feliciter agi cum viro amico meo & hospite, audire voluptati est: tamen tuæ magnæ prosperitates mihi non placent, qui intelligo quàm inuidium numerum sit. Quod ad me attinet, malim tum meas ipsius, tum eorum qui mihi curæ sunt^e res nunc prosperè ire, & ita per uarias fortunæ uices æuum traducere, quàm in omnibus mihi prosperè cedere. Tu itaque mihi obtemperando, hoc aduersus prosperitates agito: dispice quid tibi sit quod plurimi facias, quodque amissum tibi maxime doleret: id ubi inueneris, ita abiecto vt nunquam^f ad homines veniat. Quod si prospera tua deinceps non variabuntur aduersis, medeare tu tibi subinde eo modo quem tibi subieci. Hæc quæ legisset Polycrates, & in animum demississet, tãquam bene sibi ab Amasi præcepta, disquirebat quòdnam suorum ornamentorum esset quo amisso maxima ipse molestia afficeretur: atque hoc tandem quæritando inuenit. Erat ei gemma signatoria smaragdus, quæ gestabat auro inclusam, opus Theodori Samii Telecle geniti. hanc ubi abiiciendam statuit, ita abiicere libuit: Biremem conscendit: eam dehinc viros quibus illam instruxerat, in pelagus educere iubet. Et postquam ab insula procul aberat, detractum sibi sigillum, iis qui vnã nauigabant inspectantibus abiicit in pelagus: hoc actò re nauigauit. Reuerso domum, quum ex iactura afficeretur, quinto sextoque quàm hæc acta sunt die, hoc ei casu euenit. Piscator quidam captum à se piscem, grandem sanè ac pulchrum, putauit dignum quo Polycratem donaret. eum ad fores quum attulisset, dixit se in conspectum Polycratis ire velle: à ianitore permissus, donans Polycrati piscem, Rex, inquit, hunc ego quem cepi piscem, et si operis manuarius vitam tolero, tamen non iudicauit ferendum à me esse in forum, sed te tuâque potentia dignum. Eum itaque affero tibi, donoque. His verbis iste delectatus, ita respondit, Tu verò probè, nec factò solo, sed etiam oratione apud me inisti gratiam: ad cœnamque te vocatum volo. Hæc magni faciens piscator domum abiit. piscem ministri rescindentes, offendunt in eius aluo sigillum Polycratis. Quod ubi viderunt sumpseruntque, ad Polycratem lætabundi quam celerrimè pertulerunt. Eoque illi reddito, referebant quo pacto fuisset inuentum. ^h Polycrates, quemadmodum res diuinitus contigit, singula quæque à se gesta retulit in libellum: & qua ratione quod amiserat recepisset. Hæc ubi scripsit, in Aegyptum misit. Quibus tabellis Amasis perlectis quæ à Polycrate venerant, intellexit non posse præstare hominem vt alterum hominem fati impendenti eripiat: vtque Polycrates bene iam moreretur, bonam fortunam semper expertus, qui ea quoque reperiret quæ abiicisset. Misso itaque Samum caduceatore, dixit se ius cum illo hospitii soluere. Quod ideo fecit ne in tristem aliquem grauemque casum incidente Polycrate, animi dolorè veluti de hospite ipse contraheret. Aduersus hunc igitur Polycratem in omnibus bene agentem, Lacedæmonii sumpserunt expeditionem, acciti ab iis Samiis qui post hæc Cydoniã in Creta condiderunt. Polycrates, missò clanculù caduceatore ad Cambysen Cyri filium, aduersus Aegyptum copias comparantem, orauit vt nunciis ad se in Samum missis, rogaret aliquid copiarum. Quod audiens Cabyfes, libenter in Samum misit ad rogandas à Polycrate nauticas copias, quas secum mitteret in Aegyptum. Polycrates, delectis quos maxime

^a Pindarus cecinit se, morè, &c. nam mihi-
cui de poetis dicitur, ut
Læt. canere.

^b Bellum inferre
cogitaret.
^c Cētū naues quin-
quaginta remorum.
^d Nihil ab initio
abstulisset.

^e Res nunc prosperè
ire, nunc infeliciter
cedere. Vel potius, Ex
rebus aliis feliciter, alias
infeliciter cedere. Post ce-
dere, adde, Nec enim
adhuc de quoquã au-
disse me puto, qui quum
in omnibus felix fuisset,
non tandem malè
perierit funditus.

^f Id est, In hominum
conspectum.

^g Quinquaginta
remorum nauem.

^h Polycrates, quum
eum subisset diui-
num quiddam id ef-
se, scribit quæ fecisset,
& quæ post illa à se fa-
cta sibi contigissent.
Vel, Quicquid sibi post ea
rem factum accidisset.

ⁱ Didicit fieri non
posse vt homo homi-
nem à re quæ euentu-
ra est retrahat: & Po-
lycrati non felicè fo-
re tandem rerum exi-
tū, qui per omnia pro-
speram fortunam ex-
periretur: adeo vt ea
etiam reper.

suspiciabatur è popularibus suis ad rebellionem spectare, quadraginta triremes misit Cambysi, mandans ne retro eos dimitteret. Et alii quidem negant Samios à Polycrate missos, in Aegyptum peruenisse: sed quum in Carpathio mari cursum tenebant, inter se colloquutos decreuissent ne porro tenderent. Alii verò aiunt peruenisse in Aegyptum, ac retentos inde fugam fecisse: & in Samum redeutes, Polycratem cum classe occurrentem superasse, atque in insulam exisse: sed pugnam pedestri commissa repulso, ita Lacedæmonem nauigasse. Sunt qui dicant penes eosdem, ab Aegyptio redeutes aduersus Polycratem, extitisse victoriam: non rectè dicentes mea opinione. Neque enim oportuisset illos asciscere Lacedæmonios, si per se ad resistendum Polycrati validi erant. Præterea nec ratio dicit vt cui permulti aderant, cum auxiliarii mercede conducti, tum domestici sagittarii, is à Samiis redeuntibus numero paucis fuerit superatus: quum præsertim liberi ciuium atque vxores sub Polycrate essent, quos iste inter naualia coactos tenebat, ideo paratos vt si ii qui secum erant, eum redeuntibus aliis prodidissent, vnã cum ipsis naualibus combureret. Posteaquam verò Samii qui à Polycrate exacti erant, Spartam venerunt, adeuntes principes multa sanè (qualia supplices) commemorabant. Quibus illi primo congressu responderunt, eorum quæ isti dixissent, priorum quidem oblitos esse se, posteriora verò non intelligere. Secundo deinde congressu nihil aliud isti dixerunt, nisi allato panario, illud pane indigere. Quibus iidem responderunt^a panario superfuturum. ^b Itaque opem ferendam eis censuerunt. Atque ubi rem apparauere, cum exercitum in Samum se contulere, referendæ gratiæ causa, vt Samii aiunt, quia illis aliquando Samii aduersus Messenios auxilio fuissent: vt verò Lacedæmonii aiunt, non tam quia tutari deberent Samios, quàm vt eosdem vlcerentur ob interuersum craterem, quem Croeso portabant, & ob thoracem ab Amasi rege Aegypti ipsis missum. Interceperant enim Samii priore quàm craterem anno, thoracem ligneum quidem, sed frequentibus animalium figuris ex auro lanâque versicolore, è ligno intertextum: ob id admiratione dignum, quod quum inscriptæ eius venationes essent exiles, tamen singulæ in se habebant tricenas ac sexagenas bestioas, singulæque euidentes: hoc mirum reddebat thoracem. Qualis alter est quem in Lindo Mimeræ idem Amasis dedicauit. Comparauerunt itaque Lacedæmonii exercitum aduersus Samum, vt Corinthios quoque sollicitarent. In quos etiam Samiorum extabat iniuria atque præcessit hanc expeditionem, circa idem tēpus facta quo crater interuersus est. Nam quum Periander Cypseli filius, Særdis ad Halyattem castrandus mitteret trecentos primorum Corcyæorum liberos, Corinthiique qui illos ducebant, Samum appulsi essent, audita Samii causa cur Sardis pueri ducerentur, primum edocuerunt pueros vt^d puluinar Dianæ contingerent: deinde non sinentes^e abstrahi eosdem è puluinari, quum prohiberent Corinthii præbere illis alimēta, ipsi diem solennem egerunt, quem nunc quoque per id tēpus celebrant. Quum enim nox aduenerat, quam diu pueri precabatur, tam diu exercebant choros virginum atque adolescentium. Tunc autem choros exercentes, esculenta fecerunt ex sesamo ac melle, quæ distribuenda ferrentur: vt ea Corcyæorum filii rapientes, alimēta haberent. idque eouque factum est dum Corinthii pueris quos asseruabant ommissis abierunt. Ita Samii pueros Corcyæam reduxerunt. Quod si defuncto Perianthro Corinthiis cum Corcyæis amicitia extitisset, non ob hanc causam Corinthii^f aduersus Samios expeditionem sumpsisset: nunc ab ipsa vrbe Corcyrensi à se condita, Corinthii semper cum Corcyæis discordes mutuo fuere. Huius igitur rei memores Corinthii, exhulcerato in Samios animo erant. Mittebat autem Perianther ad calstrandum Sardis primorum Corcyæorum delectos pueros, vlcerandi facinoris gratia quod Corcyæi priores in eum admiserant. nam posteaquam vxorem suam Melissam necauit Perianther, accidit vt ad superiorem calamitatem hæc quoque accederent: Erant ei ex Melissa liberi duo, vnus decem & septem, & alter duodeuiginti natus annos. hos auus maternus Procles Epidauri tyrannus ad se accitos ea prosequatur charitate qua debebat nepotes ex filia. Quos ubi remittendos statuit, priusquam dimitteret, Scitis, inquit, pueri, quisnam matrem vestram interemit? Hoc dictum, ei qui maior natu erat, nullius momenti habitum est: at minori, cui nomen erat Lycophroni, ita doluit, vt reuersus Corinthum, patrem neque prior affatus sit, neque affantem reassari, ac ne interroganti quidem responsum reddere voluerit. Eum Perianther tandem sanè indignatus è laribus eiecit. Quo eiecto, maiorem natu percontatur quænam cum eis auus esset colloquutus. Ille narrare vt se auus amantissimè accepisset: non tamen facere mentionem dicti illius quod

^a Illos panario super-
uacaneam orationem
curiosè addidit.
se. Q. d. Debuisset illos eos
et nos esse panarium seu
Iaccum ostendere. Videtur
hic verum esse huius loci se
su, cui tamen fortasse uox
aliqua deest.

^b Ferendam tamē
illis opem cens.

^c Ex xylo intertextum,
quem admiratione dignum redde-
bant singula eius fila,
quæ quum exilia essent,
tamen singula in se
tricena ac sexagena
fila, & quidem euidentia
singula, habebant:
Talis & alter est quæ in
Lindo Min. idē Am.
dedicauit. Ad hanc ve-
rò in Samum expedi-
tionem adiuerunt etiam
Corinthii lubenter.

^d Templum.
^e Abstrahi supplices è
templo, qui prohib.

^f Ad sumendam in
Samios expeditionem
operas contulissent.

a Quippe qui ei⁹ nō meminisset, quōd animū ad id non aduertisset.

b Ad quod Per. a- nimum aduertens.

c Mulctam.

d Inuidiam quā commiserationē mouere.

e Corripiebat.

f Mulctam.

g Eiusmodi esse cuius sanandi ratio nulla iniri posset. Vel, Nulla uia esse sanabile. Magis ad uerbum, Nullum exitū habere.

h Interrogatione, uel, compellatione.

i Sinistra. Vel, infauit.

k Iustus æquitatem anteponunt. i. Æquum est bonum summo iuri præferunt.

l Apud Pitane (hui⁹ n. trib. erat) qui ex omn. hosp. Samios potissimum honorabat, suoque patri impositum Samii nomen dicebat, quōd si uis pater Archias sit. &c. Valla autem ita uertit quasi dicit, quod est ante dicitur, referat dicitur, quum referat dicitur.

Procles in eis dimittendis dixisset, a quippe quōd in mentem non admiserat. Perian- der dicere, nulla ratione fieri posse quin aliquid illis ab auo sit suggestum: itaque percontando instare. Tunc adolescens in memoriam rediens, id quoque dictum fuisse narrauit. b Quod Perian- der in animum accipiens, tamen nolens aliquid filio concedere indulgentius, mittit ad eos apud quos filius ab ipso expulsus degebat, prohibitum ne adolescentem in domum excipiant. Iste illinc eiectus, in alteram se domum conferebat: sed ab hac quoque abiiciebatur, Perian- dro iis qui acceperant cō- minate, atque ut arcerent imperate. Expulsus hinc in aliam sodaliū domum se con- tulit. Illi etsi formidantes, tamen quōd esset Perian- dri filius, hominem excipiebant. Ad postremum Perian- der edictum proposuit, quisquis hunc in domum reciperet, aut alloqueretur, eum sacram c pœnam Apollini debiturum, quantam ipse nuncu- pabat. Ad hoc edictum quum nemo illum in domum reciperet, nemo affari uel- let, ne ipse quidem putauit rem desperatam esse tentandam: sed intra porticus se tenens, assidue uersabatur. Quem die quarta Perian- der illuue & inedia eneetum cer- nens, miseratus est, depositaque ira, propius accedens, Fili, inquit, utrum est optabi- lius, istudne quod faciendo pateris, an patri obtemperando, tyrannidem atque o- pes accipere quæ ego habeo: qui quum sis & meus filius & beatæ Corinthi rex, præ- optasti mendicam uitam, obstitendo atque irascendo illi cui minimè debebas. Nā siquid calamitatis illinc accidit unde suspicionem in me habes, id mihi accidit, eiuf- que ego particeps eo magis sum quōd ipse id perpetravi. Tu uero, edoctus quanto fatius sit d inuidiosum quā miserabilem esse, & simul quid sit in patres & in me- liores se irasci, abi domū. Perian- der quidem his uerbis filium c castigabat: ille au- tem nihil patri respondit, nisi ipsum sacram f pœnam deo debere, quōd in ipsius colloquium uenisset. Ibi Perian- der animaduertens malum filii g uehementius esse quā ut corrigi posset, ab oculis eum sibi amandandum putauit, nauigio in Cor- cyram misso. nam Corcyræ quoque imperitabat. Eo autem amandato, bellum pro- clero Procli intulit, tanquam præcipuo haram rerum auctori. Expugnatæque Epi- dauro, Proclum cepit, quem tamen uiuum seruauit. Interiecto deinde tempore quū fenuisset Perian- der, sibi que esset cōsciū se non esse amplius parem administran- dis obeundisque rebus, mittit Corcyram accessitum Lycophronem ad tyrannidem administrandam. Nam in maiore filio non erat indoles, hebetiorque esse ei uideba- tur. Lycophron ne h responsione quidem est dignatus eum qui sibi nuntium affe- rebat. At Perian- der in amorem adolescentis propensus, rursus ad eum misit fororē filiam suam, sperans fore ut ille huic præcipue auscultaret. Hæc, ubi uenit, Fi- li, inquit, maui tyranidem recidere in alios, & domū patris tui ad alienos disper- gi, quā tu ipse habere illuc reuerfus: Redi quæso ad penates, desine tibi met office- re. i Læua possessio est peruicacia: noli malum medicari malo. Multi mansuetiora k iustioribus præponunt. multi materna sectantes, paterna perdidierunt. Lubrica res est tyrannis, cuius multi sunt amatores. Pater senex est prouectæque ætatis: tua ipse us bona ne aliis tradas. His illa uerbis ad inducendum appositis fratrem alloqueba- tur, à patre edocta. Cui iste respondens, negat se iturum Corinthum quoad patrem superesse audiret. Hoc quum mulier renuntiaffet, tertio Perian- der caduceatorem mittit, qui dicat se quidem in Corcyram uelle cōcedere, sed ut hic Corinthum proficiscatur ad tyrannidis successione. Id approbante filio, Perian- der Corcyram ipse ueniebat, iuuenis Corinthū mittebatur. Hæc omnia edocti Corcyræ, ne ad i- psorum regionem Perian- der accederet, adolescentē interimunt. Ob hæc igitur Perian- der de Corcyris ultionem sumebat. Lacedæmonii ingenti cum classe ubi peruenere, Samum obsederunt, succedentēque muro, turrem mari imminentem iuxta suburbana transcenderunt. Sed mox cum magna manu suppetias ipso ferente Polycrate, reiecti sunt. Sed quū à superiore turri (quæ tergo montis prominebat) erupissent tum auxiliarii, tum ipsorum Samiorum permulti, & aliquantisper Lacedæmonios sustinuisent ipsi, retro fugam fecerunt, insequentique ab hoste cædebantur. Quōd si Lacedæmonii qui aderant, Archiæ & Lycopæ similes extitissent, eo die capta Samus fuisset. Si quidem Archias & Lycopes soli cum Samiis ad murum refugientibus irrumpentes, interclusa ad redeundum uia, intra urbem Samiorum occubuerunt. Equidem ipse cum alio Archia Samii filio, codemque tertio ab hoc Archia, cōgressus sum l apud Pitane (huius enim tribus erat, quæ ex omnibus hospi- tibus maximè Samios honorabat) sibi dicente Samio nomen à patre fuisse indi- tum, quōd eius pater Archias strenuè pugnans, Sami mortē optuisset: se uero ideo Samiis honorem habere quōd auus suus fuisset à Samiis publicè affectus egrègia

sepultura. Lacedæmonii, quadraginta diebus in obsidendo absumptis, quū in susce- pra re nihil admodum proficerent, in Peloponnesum redierunt. Fertur Polycratem, (verumor quidam temerarius emanauit) magnum numerum monetæ patriæ è plumbo percussisse, eamque auro induxisse, ac Lacedæmonii dedisse: atque ea ac- cepta illos recessisse. Hanc primam expeditionem Dores aduersus Asiam per Lacedæmonios susceperunt. Samii qui Polycrati bellum intulerant, posteaquam à Lacedæmonii se relictum iri uident, & ipsi transmiserunt in Siphnum. deficiebant enim pecunia. Vigebant autem ea tempestate Siphniorum res, erātque hæc insula- rum locupletissima, ut in qua auraria & argentaria metalla essent, unde tantum pec- unia fiebat. ut ex decima eius parte reponeretur apud Delphos thesaurum locuple- tissimo cuique par, Siphniis pecuniam quæ quorānis conficiebatur, distribuēti- bus. Qui ubi thesaurum confecerunt, nunquid diu permanere possent ipsis præsen- tia bona, consulere oraculum. Eis ita Pythia respondit,

a Quum tamen in Siphno fuerint prytaeia cana,

Canā fori facies, tunc uir uaser adit oportet,

Qui notet è ligno agmen, legatūque rubentem.

Erant eo tempore Siphniis b prytaeium forūque Pario lapide exculta: hoc au- tem oraculum Siphniū neque tunc statim, neque post aduentum Samiorum intel- ligere potuerunt. Nam Samii c quum velocissimè ad Siphnum applicuissent, mise- runt ad urbem cum legatis vnā è nauibus. Veteri autem instituto naues omnes erant rubrica delibata: atque hoc erat quod Siphniis Pythia prædixerat, ut obser- uarent lignum agmen ac rubrum legatum. Nuncii igitur ubi peruenere, decem sibi talenta nauuari precabantur. Negatibus Siphniis se mutuaturis, Samii eorum agros populabantur. Id audientes Siphniū, continuo occurrentes, cōmissa pugna fugati sunt: eorumque multi ab urbe interclusi, quos postea centum talentis recu- perauere. Ab Hermioneis quoque Samii pecuniarum loco insulam Thyream acce- perunt, Peloponneso adiacentem, quam Trœzeniis commendauerunt: ipsi Cydo- niam in Creta condiderunt, quum illuc nō ea de causa nauigassent, sed ut Zacyn- thios ex insula summouerent. In hac urbe quinquennium degenes, ita rem bene gesserunt ut templa quæ nunc in Cydonia uisuntur, isti fecerint, & Dietyntes præ- terea delubrum. Sexto eos anno Æginetæ nauali prælio victos cum Cretensisibus diriperunt, ac rostratas naues mutilauerunt, eaque rostra apud Mineræ templum in Ægina affixerunt. Hæc Æginetæ Samiis fecere, infensi quōd illi antea sub Am- phicrate rege, bello Æginæ illato, magnis cladibus illos affecissent, & inuicem af- fecti fuissent, & hæc quidem fuit causa. Protraxi autem sermonem de Samiis ob hoc magis, quōd tria sunt apud eos opera Græcanicorum omnium maxima. V- num, montis in centum quinquaginta passus editi, à cuius imo fossa incipiens ad contrarium os deducta est, longitudinis septem stadiorum: celsitudinis autem ac la- titudinis, utrinque octonū pedum. Item per eam totam altera fossa depressa est d viginti cubito- rum altitudinis, i. pro- funditatis, trium autē pedū latitudinis. Val- la autem pro πέλιου λε- γει πελοπόννησος.

a Hæc explicatur su- sim pōst.

b Id est domus publi- ca.

c Quum primum Siph. applicuerunt.

d Viginti cubito- rum altitudinis. i. pro- funditatis, trium autē pedū latitudinis. Val- la autem pro πέλιου λε- γει πελοπόννησος.

e Rebellerunt. Vel, Insurrexerunt.

f Inuadendum re- gnum.

g Rebelle. Vel, Insurrexerunt.

a Aut vlla cōtentio, vel discipatio, magna aut parua ex illo aduersus te oritur.

b Si fortè tamen mortui resurrexerūt, puta fore vt etiam Aftyages Medus rebellent: sin res ita se habēt vt antea. *i. si mortui nihil magu nunc resurgunt quā antea, fieri nō potest vt nouū aliquid malum ab illo tibi repellat.*

c A quo veniens. *i. missus, nos Smerdi dicto audientes esse iubeat.*

d Iniunxisse, vel mandasse.

e Videtur hac phrasin respondere nostris, *Il fut touché en son cuer.*

f Defleuit, & de te calamitate questus est, in equum inf.

g Quamprimum. *Vel, Primo quoque tempore.*

h Gladius vagina excidit.

i Postquam sciscitatus, oppidi nomen rescit, tum magi iniuria percussus, tum ex vulnere, respicit, vel ad se rediit, & intellectu oraculo, vel, quum me se complexus esset oraculum, dixit, Hoc in loco fatale est Camb.

k Ed redactus sum vt id apud vos efferā.

l Quod vrinam mihi nimè vidissem.

m Impia.

n Quum verò iste superstes non sit, hoc mihi secundo loco relinquitur imprimis necessarium, vt vobis mandata dem de iis quæ mihi vita excedenti præstari volo. Hæc igitur à vobis extremum peto, per regios deos obr.

o Vi recuperetis pro virili. *Vel, Pro viribus.*

p Omne illud factum suum defleuit.

rem mihi non exequutus es quam iniunxeram. Ad quem ille, Ista herè, ait, haudquaquam vera sunt, vt aut frater tuus aliquando rebellet in te, aut quippiam ex illo viro certaminis existat magni exiguiue. quippe quum ego sim exequutus quæ tu mihi imperasti, quique hominè meis ipsius humarim manibus. Quod si defuncti rebellant, expecta vt etiam Aftyages Medus in te rebellet: sin autem ita habet vt antea habebat, nihil tibi ex illo nouum amplius germinabit. Igitur mitte mecum qui assequantur caduceatorem, qui percontando indagent: nunquid à quo Smerdi rege nobis denuntiatum venit, eum audierit. Hæc loquentem Prexaspem Cambyfes audiens, quum ei placuissent, confestim ad assequendum caduceatorem misit. Eum, vbi rediit, Prexaspes his verbis interrogauit, O homo, quando quidem te ais à Smerdi Cyri filio venire nuntium, dicitō veritatem: qua dicta, abito sospes. Verum Smerdis ipse in conspectum datus tibi ista mandauit, an quispiam eius ministrorum: Tum ille, Equidem, inquit, ego Smerdin Cyri filium, ex quo Cambyfes aduersus Aegyptum fecit expeditionem, nunquam conspexi: sed magus quem Cambyfes rerum suarum familiarium procuratorem constituit, is mihi ista mandauit, dicens Smerdin Cyri filium optare hæc apud vos dici. Hæc ille loquens, nihil ementitus est. Tum Cambyfes, Prexaspes, inquit, tu quidem quia vt vir bonus imperata fecisti, culpam effugisti: verum quisnam fuerit è Persis qui contra me rebellauit, occupato Smerdis nomine? Ad quem Prexaspes, Ego, inquit, hoc quod actum est mihi videor intelligere. Magi sunt qui aduersus te insurrexerūt, Patizithes quem tu rerum familiarium curatorem reliquisti, & frater eius Smerdis. Ibi Cambysem, quum Smerdis audisset nomen, percussit veritas sermonis, ac somnii, per quod ei quidam visus fuerat nuntiare Smerdin regio insidietem folio, ad cælum vsque pertingere vertice. Agnoscens itaque sine causa fratris interemptorem se fuisse, deflebat Smerdin. Quem vbi defleuit (vt erat omni clade afflctus) in equum insiliit, habes in animo quamraptissimè Sufa versus exercitum ducere in magum. Insiliens in equum vagina gladii excidit, vnde nudatus gladius perstrinxit eius femur, in ea scilicet parte in qua prius ipse tanquam opportuna ad feriendum (vt sibi videbatur) percusserat Apin Aegyptiorū deum. Vulneratus Cambyfes, quodnam illi oppido nomen esset interrogauit. illi aiunt Ecbatana. Sed quum fuisset iam antea Cambyfi redditum ex vrbe Buti oraculum, eum in Ecbatanis decessurum, ipse interpretabatur se in Ecbatanis Mediæ (vbi res eius omnis erat) senem vita functurum: at oraculum in Ecbatanis Syriæ loquebatur. Tunc postquam sciscitatur, respicit, oppidi nomen audiens, tum magi iniuria percussus, tum vulnere: verbæque oraculi expendens, Hoc in loco, inquit, fatale est Cambysem Cyri decedere. Hæc tunc loquutus. Vicesimo dehinc die accitis Persarum qui aderant præstantissimis quibusque, ita inquit, Quod maxime occultum volebam Persæ, id cogor apud vos efferre. ego enim quum apud Aegyptum agerem, inter quietem visum vidi, quod quidem minime visum oportuit. Videbatur mihi nuntius quidam domo adueniens, nuntiare Smerdin in regio sedentem folio, cælum capite contingere. Ex quo veritus ne à fratre exuerer principatu, properantius quam prudentius feci. neque enim in hominis natura situm est auertere quod euenturum est. Itaque demens ego Prexaspem Sufa ad Smerdin interimendum misi. Quo tanto scelere perpetrato securius degebat, nequaquam cōiectans fore vt Smerdi sublato, alius quispiam mortalium in me exurgeret. Vnde prorūsus euentu rerum frustratus, & parricida fratris incassum extitit, & nihilominus regno exutus sum. nam Smerdis magus erat is quem dæmon mihi per quietem demonstrauit in me arma sumpturum. Hoc opus quum ego perpetrarim, iam vobis Smerdin Cyri non superesse existimetis, sed magos vobis regnum occupasse: quorum alterum rerum domesticarum procuratorem reliqueram, alter eius frater est Smerdis. Quem igitur decebat præcipue vicem meam vicisci, indigna à magis passi, is immerita morte à proximis suis affectus est. Secundo loco (quod reliquum est Persæ) necessarium mihi de mandare vobis quod è vita exiens effici mihi cupio atque opto, per regios deos obtestans cum omnes vos, tum maxime Achæmenidas qui adestis, ne per socordiam permittatis vt imperium rursus redeat ad Medos. Sed si dolo occupatum est, illud dolo surripiatis: sin vi præreptum, vi recuperetis. Hæc vobis facientibus, & tellus fructum proferat, vxorèque & pecua pariant in omne tempus libertate fruentibus: secus facientibus, contraria his quæ dixi improcor: & præterea vniciue Persarum eum finem qualis mihi contigit. Simul hæc loquutus Cambyfes, defleuit omnem suam conditionem. Persæ vt regem lamentantem conspexere, vniuersi

tum vestimenta rescindere, tum effuso ploratu vti. Post hæc vbi femoris os vitiatum est, femurque celerrimè contabuit, Cambyfi vita erepta est Cyri filio, quum regnasset septem omnino annos & menses quinque, nulla vnquam prole suscepta virili scemine. At Persis qui aderant magna offusa est incredulitas, rem potiri magos, interpretantibus potius, Cambysem quæ de nece Smerdis dixisset, ea dixisse vt illi omne nomen Persicum redderetur hostile. Itaque pro certo habebant Smerdin Cyri per rebellionem regnare, vt pote Prexaspes vsque pernegate à se fuisse Smerdin interfectum. Neque enim tutum ei erat post Cambyfis obitum fateri, ipsius manu filium Cyri interemptum. Magus defuncto Cambyse, simulando se Smerdin esse Cyri filium, qui ipsi fuerat cognominis, securus regnauit menses septem, qui reliqui erant ad implendum octauum annum regni Cambyfis: per quos menses omne genus liberalitatis in subditos munificentiaque exhibuit, adeo vt eius defuncti magnum ceperit desiderium omnes Asiam incolentes, ipsis Persis exceptis. Nam missis ad singulas quibus imperabat nationes edictis magus inimunitatem tributorum ac vacationem militiæ in triennium tribuit: atque hoc quidem statim adeptus imperium edixit. Octauo autem mense, quisnam esset compertus est hunc in modum: Erat Otanes quidam Pharnaspis filius, sed genere atque opibus primo cuique Persarum par. Hic Otanes magum non esse Smerdin filium Cyri primus suspicatus est, sed eum qui erat, hac cōiectura, quod neque ex arce progrediebatur, neque Persarum procerum quempiam ad conspectum suum vocabat. Itaque eum suspicatus esse, hoc sibi statuit sciendum: Quum haberet filiam nomine Phædymam, quam Cambyfes tenuerat, cuiusque tunc magus contubernio vtebatur, vt aliarum omnium Cambyfis vxorum: misit ad eam quendam sciscitatum quocum homine cubaret, cum Smerdi Cyri, an cum altero. Illa remisso nuntio, negauit se id scire, quippe quæ nec Smerdin filium Cyri vidisset vnquam, nec eum cu quo cubaret nosset quisnam esset. Ad hæc rursus mittit Otanes, inquit, Si ipsa Smerdin Cyri non habes cognitum, saltem sciscitare ab Atoffa quocum viro tu atque illa cubitatis. non enim illa suum ipsius ignorat fratrem. Filia ad hoc respondit, Ne in Atoffa quidem colloquium venire possum, aut vllam aliā cernere mulierum cum illo cubantium. Næque hic vir, quisquis est, quumprimum adeptus est regnum, nos dispersit, aliam alibi collocans. Audienti hæc Otani res est visa manifestior: itaque tertio nuntium ad eandem mittit in hæc verba, Filia, decet te bonis ortam natalibus, suscipere periculum quod te subire pater hortatur. Si enim iste Smerdis filius Cyri non est, sed is quem ego suspicor, nō debet neque tuo frui contubernio, neque quod potentiam Persarum obtinet, impune latari, sed potnas luere. Nunc igitur hoc agito: quum tecum cubabit, animaduertes que soporatum, palpa eius auricularum: quas si habentem compereris, cum Smerdi filio Cyri te cubare existima: sin minus, cum Smerdi mago. Ad hæc Phædyma respondet, se, si id faciat, magnum adire discrimen, quoniam probè scit, si ille careat auribus, & ipsa in palpando deprehendatur, fore vt ipsa ab illo trucidetur: tamen se id facturam. Er Phædyma quidem recipit se patri hoc esse perfecturam. Huic autem Smerdi mago Cyrus, quum regnaret, aures præciderat, non exigua de causa. Ergo Phædyma hæc Otanis filia, quæcumque receperat patri exequuta est. nam vbi vices eius fuerunt adeundi magum, (etenim vxores Persarum per vices in orbem ad illos pergunt) adiens magu, vnā cubuit, eiusque, dum vehementer soporatus esset, aures palpaui: quibus carere hominem non difficulter, sed facillè sanè deprehendit. Vbi illuxit, celerrimè patrem certiorum rei gestæ facit. Iste, sumptis Aspathine & Gobrya Persarum primoribus, & ad fidem sibi seruandam accommodatissimis, rem omnem exponit, qui & ipsi sua sponte rem ita se habere suspicabantur. eoque verba quæ Otanes attulerat, admisserunt: constitueruntque vt singuli sibi singulos in societatem deligerent è Persis quibus maxime confiderent. Asciiuit itaque sibi Otanes Intaphernem, Gobryas Megabyzum, Aspathines Hydarnem. hi quum sex forent, Darius à Persis (nam his pater eius Hystaspes præerat) Sufa aduenit. qui quum aduenisset, placuit sex Persis hunc in societatem adsciscere, qui quum septem essent, congressi colloquuti que, fidem mutuo dederunt. Quumque ad Darium ordo dicendæ sententiæ venisset, ita apud cæteros verba fecit, Equidem mihi videbar ego solus nosse magum regnare, & Smerdin filium Cyri mortè oppetisse: atque ob id ipsum dedita opera huc me contuli, ad necem mago comparandam. Verum quandoquidem contigit vt vos quoque rem sciatis & non solum ego, videtur mihi confestim esse transigendum neque differendum. differre enim satius non est. Ad hæc Ot-

a Aliis, Carie exesum fuit. Alii etiam aliter.

b Quum eum suscipere & impoltrare haberet, ita egit. Quum hab.

c An eum alio quopiam.

nes, Fili, inquit, Hystaspis, & patre egregio ortus es, & te nihilo inferiorem esse patre tuo, indolem præfers: noli tamen ita properare ad rem aggrediendam inconsulto, sed considerantius illam cape: quam ita demum aggredi debemus, quum plures fuerimus. Tum Darius, Viri, inquit, qui adestis, si eo quæ Otanes dixit vtemini modo, scitis vos teterrimè perituros, aliquis enim priuati lucri ratione habita rem ad magum deferet. Et vos quidem debebatis potius per vosmet qui cœperatis, ista excui: sed quoniam statuistis ad plures referendum & me adhibendum, aut hodie transigamus, aut scitote, si nobis hodiernus elabatur dies, nõ alium occupaturum vt me apud magum accuset, sed me vt vos accusem. Ad hæc Otanes, quum cerneret Dari-um properare, Quoniam, inquit, nos mature compellis, nec finis differre, age, expone nobis ipse quonam pacto regiam introire possumus, & illos aggredi: excubias nanque dispositas esse, ipse quoque, etsi non visu, certe auditu nostri: quas quæ ratione penetrabimus? Cui respondens Darius, Multa sunt, inquit, Otanes, quæ nequeunt oratione declarari, sed factis: alia, quæ oratione declarari possunt, sed vnde nihil clari operis existit. Vos verò nostis, excubias quæ dispositæ sunt, haudquaquam difficiles esse ad penetrandum, nam quum nos tales simus, nemo non, quisquis ille sit, cedit nobis, partim ob reuerentiam, partim ob timorem. Adde quod habeo prætextum accomodatissimum cui innitatur, siquidem è Persis venisse me dicam, ac velle quædam à patre mandata regi nuntiare. Vbi enim expedit mendacium dicere, dicatur, nam idem optamus quique mendacium dicimus quique veritatem: quippe quum ii qui mentiuntur, tunc mentiuntur quum persuadendo sunt quippiam lucri facturi: & qui verum dicunt, ideo dicant vt verum dicendo aliquod lucrum consequantur. Et alius huc, alius illuc magis propensus est, ita non idem factitando, idem tamen obtinemus, quod si nihil lucri faciendum esset, peræque & verax foret mendax, & mendax verax. Quod autem ad ianitores attinet, si quis eorum libenter cedit nobis, vtilius ei suo tempore erit: si quis resistere conabitur, vt erit hostis, ita tunc pro hoste habeatur: deinde intro irrumpentes, rem transigamus. Post hæc Gobryas, Viri amici, inquit, nobis pulchrius erit recuperare imperium: aut, si recuperare non poterimus, mortem oppetere, quam, quum simus Persæ, viro Medo parere, & quidem aures non habent. Quum præsertim quicumque vestrum Cambyfi ægrotanti adfuitis, memoria teneatis quæ ille dum vita excederet, Persis imprecatus est, nisi imperium recuperare tentarent: quæ nos tunc non admittebamus, inuidiosè dici à Cambyse existimantes. Nunc igitur calculum pono in Darii sententiam: neque hunc coertum dissoluendum censeo, sed statim aduersus magum adendum. Hæc dicta à Gobrya cæteri cōprobarunt. Interea verò dū ab istis consultatur, forte hoc contigit, vt magi inuito inter se consilio statuerent conciliandum sibi amicum Prexaspem, quod indigna passus à Cambyse esset, occiso eius filio istu sagittæ, & solus mortem Smerdis Cyro geniti nosset, quem ipse suapte manu interemisisset: quod præterea ob id apud Persas maxima flagrabat inuidia. His de causis accitum hominem, sibi amicum comparabant: accipientes fidem ac iurandum, fallaciam quæ ab ipsis in Persas facta esset, intra se habiturum, neque cuiquam mortalium patefacturum, pollicitantes innumerabilia se ei daturos. Recipiente Prexaspe facturum se quæ magi suaserant, iterum illi dicere, in animo se habere omnes Persas sub murum arcis conuocare: ideoque iubere hunc consensu turri predicare, à Smerdi Cyri Persis imperari; & ab alio nemine. Hæc illi præcipiebant, veluti homini summæ apud Persas autoritatis, & qui sæpenumero affeuerasset eum esse Smerdin Cyri, ac eadem à se factam pernegasset. Hæc quoque Prexaspe se paratum exequi dicente, magi conuocatis Persis, hominem in turrim perductum iubent habere orationem. Prexaspes, ea quæ ab istis oratus fuerat sponte obliuiscitur: exorsusque ab Achæmene, seriem familiæ Cyri recenset: & vbi tandem deuenit ad Cyrum, commemorauit illius in Persas beneficia. His expositis, prompsit veritatè, causatus ideo se hæcenus occultasse quod sibi tutum non fuisset proferre rem gestam, sed impræsentiarum necessitate coactum proferre: dixitque se à Cambyse adactum Smerdin Cyri occidisse, & magos esse qui regnent. Multis quoque verbis Persas deuouit nisi rursus imperium recuperarent, ac magos vlcerentur. Hæc loquutus, sese in caput à turri præcipitem dedit. Hunc in modum Prexaspes, vir per omne tempus vitæ spectatus, occubuit. At septem Persæ, vbi constituerunt aggredi protinus magos, neque rem differre, deos comprecaturum ierunt, ignari omnino eorum quæ circa Prexaspem acta essent: sed hæc inter eundem in medio itineris audierunt: eoque à via secedentes, iterum collo-

a Calumniosè.
b Neque hoc cœtu dissoluto, eundem aliò censeo quam rectà ad magum.

c Præterea apud Persas in maxima estimacione esset.

d Pollicitantes se decies millies ipsius bona multiplicaturos

e Rem iterum in disquisitionem voca-

quuti sunt. Quorum qui cum Otane optauerant rem profus differri, videbant negantes tunc esse adoriendam: qui verò cum Dario, confestim eundem, & quod decretum esset peragendum. Eis concertantibus apparuerunt septem accipitrum paria, insectantium duo paria vulturum, eosque vellicantium atque insectantium. Quod intuentes septem Persæ, sententiam Darii comprobauerunt: & mox freti aibus ad regiam cum fiducia perrexerunt. Vbi ad portas adfuerunt, prout Darius senserat, ita cuenit. nam custodes reueriti Persarum primarios, nec aliquid huiusmodi suspicantes ex his fore, qui venirent diuina cum pompa, ne interrogauerunt quidem. Vbi in aulam introgressi sunt, offendunt eunuchos qui erant à nuntiis: & ab his qua gratia venirent interrogantur. Simulque inter percontandum ianitoribus minitabantur quod homines ingredi permisissent: atque ulterius pergere volentes eosdem prohibebant. Isti se mutuò cohortati, eductis gladiis, eos à quibus arcebantur, ibidem trucidant: iidemque cursu in conclauè contendunt, intra quod tunc forte ambo magi agebant, & de eis quæ à Prexaspe erant acta consultabant. Cui quum vidissent tumultuantes eunuchos atque vociferantes, procurrerunt vterque: & quod fiebat animaduertentes, ad vires conuersi sunt: quorum vnus occupat arcum, alter lanceam sumit, atque inde missentur intucem. Verum arcus ei qui illum sumperat, quum hostes iuxta essent, nulli vsui fuit: alter qui se lancea tuebatur, tum Alpathmis femur percussit, tum oculum Intaphernis: oculoque ex vulnere Intaphernis, non tamen & vita priuatus est. Hòs igitur alter magorum vulnerauit: alter verò, quando arcus ei nulli vsui erat, in thalamum qui erat conclaui contiguus, se proripuit, fores oclusurus. Sed illuc duo de septem cum eo irrupunt, Darius & Gobryas: quum autem Gobryas esset implicitus cum mago, Darius adhuc stans atque hæreas, considerabat ne Gobryam feriret in tenebris. Eum cernens Gobryas otioso stantem, interrogauit cur non vteretur manu. Respondenti Dario, Dispicio ne te feriam, Tu verò, inquit, vel per verumque exige gladium. Cui Darius obtemperans, pugionis icu vibrato magum casu percussit: Interfectis magis capita demunt, eaque gestantes quinque eorum, duobus reliquis qui faucii erant illic relictis, tum quod inualidi essent, tum arcis tuendæ causa, foras procurrunt cum vociferatione ac tumultu: cæterosque Persas compellendo, rem gestam exponebant, capita ostentantes: & simul quicumque magorum ipsis occurrebat matrabant. Persæ, cognito quod actum ab his erat, ac dolo magorum, & ipsi faciendæ sibi eadem censuerunt: eductis que gladiis, vt quenque reperiebant magum, interficiebant: & nisi noctis interuentu, cohibiti fuissent, neminem magorum reliquissent. Hunc diem Persæ maximè solennem publicè obseruant, & in eo ingens celebrant festum, vocantes id *μαγοποιαν*, id est *magorum caedem*. quo die nulli magorum fas est prodire in lucem, sed cuncti se intra domum continent. Vbi resedit tumultus, dieque quinque excessere, ii qui magos inuasert, de omni rerum statu consultabant. Quorum exactiones etsi apud nonnullos Græcorum fide carent, tamen huiusmodi fuerunt: Otanes hortabatur vt rem Persicam in medium constitueret, ita inquit, vnum è nobis principem fieri amplius mihi non videtur: neque enim id aut iucundum est, aut bonum. Nam & quod licentiæ Cambyse processerit, nostis, & quod magus. Quid igitur nobis opus est monarchia, quam sustulimus? in qua licet pro libidine agere omnia impune: quæ virum, etiam si optimus omnium fuerit, tamen, quum in ea positus est, extra consuetos abiecerit sensus? Quippe quum præter inuidiam ab initio ingenitam homini, ingeneretur ex præsentibus bonis insolentia. Itaque hæc duo mala habens, nimirum omnem malitiam habet, tum per insolentiam, quod expletus omnibus rebus est, tum per inuidiam multa facinora admittens. Atenim vir tyrannus, vt qui omnia bona obtineat, debebat sine liuore esse: verum ita natura comparatum est vt is sit aduersarius popularibus suis, siquidem eorum optimis quibusque qui superstites sunt atque viuunt, inuidet, deterrimis delectatur: & quod indecentissimum est, criminationes admittere optimum putat. Nam siue admireris eum modeste, offenditur quod non effuse hoc facias: siue effuse facias, offenditur, quasi sibi assentis. Et vt exequar dicendo quæ maxima sunt, iura patriæ labefactat, scemini vim affert, indemnatos interimit. At quum dominatur multitudine, primum quidem nomen obtinet omnium pulcherrimum, isonomian, id est *iuris æqualitatem*: deinde verò nihil eorum agit quæ monarchus: hoc est *unicus princeps*. nam magistratus tum sorte deliguntur, tum ad ministratorum rationem reddunt: omnia denique consilia in comune referunt. Itaque (vt meam dicam sententiam) censeo nobis monarchiæ deiectionem statum multitudinis esse

uerunt. Ex quibus Otanes omnino autor erat vt differret, neque, rebus flagrantibus, inceptum capesseret: (vt legatur, *οὐδὲν ἔρω*) at Darius confestim

a Vires suas aduersus illos experiri cœperunt. Vel, *πρὸ ὄντων ἰλλῶν ὀβησθῆναι ἐπιβουλήν.*

b Manus cōseruabat.

c Quum autem pedem conferret cum mago, *Quum autem manus cōseruaret. Vel, Quum autem ovis esset Gobryas magus.*

d Ego ceterè, vt post hæc nostrum vitium rerum solus potiarer, vel, *ut totum imperium vni nostrum posthac deferatur, autor nõ fuerim.* Quid. Non censeo, posthac de hoc cogitandum ut imperium vni deferatur. Neque enim dicis, Posthac de feratur, quasi iam antea delatum fuerit. Sic intelligendum paulo post, *uenerunt, ἡπάσας μάταιας ἔχοντες.*

e Nam quod progressa sit Cambyses insolentia vidistis, & magi insolentiam experti estis.

f Quomodo autem monarchia sit res bene ordinata, in qua licet pro lib. &c. vel, *Quomodo autem in monarchia res bene composita esse possint?*

g Hæc autem duo habes, omne vitium habet.

h Vt contrario modo se in populares suos gerat. Vel, *Contrariis moribus erga suos populares præditus sit. Vel breuius, Sed contra comparatus est in ciues, ut præsentior sumatur aduersarialiter.*

i Deterrimis delectatur: criminationibus etiã, vel calumniis, locum dare optimum putat. Et (quod est quiddam minimè omnium secum cōsentiens) si quidem eum mediocri, vel modica, admiratione prosequaris, insensibilis est quod non impelle colatur: sin impense quis eum colat, eo cultu, rãquam assentatione, offenditur.

k Nobis igitur censeo, missam facientibus tyrannidem, euehendam, vel prouehendam, esse multitudinem in multitud. &c. *i. missam facientibus de tyrannide deliberationem.*

optandum in multitudine enim omnia insunt. Otanes quidem hanc sententiam dixit. Megabyzus autem ad oligarchiam, id est ad statum paucorum, rem traducens, ad eam socios hortabatur, his verbis, Quæ Otanes dixit de abolenda tyrannide, ea sunt pro dictis à me quoque: sed quatenus hortabatur summam rerum deferri ad multitudinem, in hoc ab optima erravit sententia. Etenim populari multitudine nihil est neque insipientius, neque insolentius. Itaque eos qui tyranni scitiam fugiunt, ad intemperantis plebis recidere scitiam, nequaquam tolerandum est. Nam tyrannus, si quid facit, intelligens facit: at plebi suum est nihil intelligere. quo enim pacto sciat, qui neque edoctus est, neque honestum nouit, ne domesticum quidem? & qui ad res agendas sine consilio præcepit ruit torrenti flumini similis: Quare si qui male consultum Persis cupiunt, si statu populari vantur: nos verò cœtu virorum optimorum delecto, ad eos imperium deferamus. nam inter eos & ipsi erimus, & ex optimis viris credibile est optima existerent consilia. Hanc Megabyzus sententiam dixit. Tertio loco suam Darius, in quibus, Quæ Megabyzus dixit, quatenus ad statum popularem pertinent, rectè mihi videtur dixisse: quatenus autem ad statum paucorum, non rectè. propositis enim tribus statibus, & his omnibus optimis, ut optimè imperet populus, optimè pauci, optimè vnus; inter hæc multo antecellere vnus imperium sentio. imperio enim vnus viri qui optimus sit, nihil melius esse constat. Quod qui sentit, non immeritò statum popularem missum faciat. ut taceam sic præcipue consilia in aduersarios trahi solere. At in statu paucorum, quum plures virtuti incumbant in publicum, vehementiora priuarim odia excitari consueverunt. quum enim quisque princeps esse optet, & in dicenda sententia vincere, ad ingentia inter se odia euadunt. Ex quibus seditiones existunt, è seditionibus cædes, è cædibus ad vnus imperium deuenitur. vnde intelligi datur quanto sit hoc illo præstantius. Iam verò, plebe imperante, fieri non potest quin malitia exoritur: exorta malitia in republica inter malos, non odia sunt, sed amicitia valida. qui enim aduersus rempublicam facinorosi sunt, mutuo se occultant: Idque tam diu fit dum aliquis populo præpositus tales homines compescat, is videlicet quem populus inter ceteros admiretur. Hic quum admirationi est, tunc verè monarchus ostenditur, declaras in hoc monarchiam esse rem omnium præstantissimam. Atque ut in summam omnia colligam, vnde nobis libertas extitit, & à quo data: à populone, an ab oligarchia, an à monarcho? Ego igitur sentio, quum sitis per vnum virum liberati, vos debere talem rem complecti, ne alioqui leges patrias dissoluatis bene conditas: quod nequaquam fatius est. Hæc tres dictæ fuerunt sententia, quarum vltimæ quatuor reliqui assenserunt: Otanes, qui iuris æquabilitatem facere Persis studebat, vbi ipsius sententia reiecta est apud alios, ita in medium loquutus est, Viri seditiosi, quoniam constat necesse esse vnum aliquem è nobis regem fieri, siue per sortem, siue permissu Persarum per multitudinis electionem, siue qua alia ratione, equidem ego vobis non refragor: quippe qui neque præesse volo, neque subesse. Et hac lege cedo vobis ius meum imperii, ut nulli vestrum aut ipse ego, aut vllus vnquam meorum subsit. Otane hæc loquuto, ceteri sex eius postulatis assenserunt. Ita hic alius non refragatus, è medio abiit aliò sessum. Cæteris autem septem de rege iustissimè deligendo consultantibus, visum est, si ad aliquem ex ipsorum numero regnum perueniret, Otanem donari debere peculiari ter eiusque deinceps posteros cum omni alio magnificentia genere apud Persas honorificentissimo, tum Medica quotannis veste. Quæ ideo decreuerunt ei donanda quòd primus rem agitauerat, & ipsos in cœtum coegerat. Et hæc quidem peculiari ter Otani decreuerunt: illa verò in commune, ut regiam introire vniciue è septè sine internuntio liceret, nisi fortè cum vxore cubaret rex: neue regi fas esset aliunde quàm è familia coniuratorum vxorem ducere. De regno autem hunc in modum: ut sub ortum solis conscens equis, dum in suburbanis vectaretur, cuius equus vocem primus edidisset, is regnum Cambyfis obtineret. Erat autè Dario quidam equis, vir solers, nomine OEbares: ad quem Darius, postquam è cœtu digressi sunt, ita inquit, OEbares, de regni negotio sic inter nos conuenit: sub ipsum statim solis ortum equis conscens, ut cuius equus vocem primus ediderit, is regno potiar. quare si quid solertia habes, nunc comminiscere, ut nos obtineamus hoc decus, & nemo alius. Ad eum respondens OEbares, Here, inquit, si in hoc versaris ut rex sis vel nò, huic rei causa cõsiderare te iubeo, & bonum habere animum, ante te fore regem neminè. eiusmodi habeo medicameta. Si igitur, inquit Darius, habes istiusmodi cõmetum, ad est tēp^o cõminiscendi, nec differedi rē, utpote crastino die nobis futuro certamine.

a Qui tyranni insolentiam fugiunt, in plebis effrenata insolentiam incidere, neque.

b At plebi nulla intelligentia inest. quomodo enim intelligat, vel, unde enim intelligentia ei adsit, qui nec edoctus est nec nouit honestum quicquam, ne in sua quidem familia: & qui ad res agere. Sed, vultis potest & aliter exponi.

c Nam qui hoc animo præditus sit, si ne vlla reprehensione multitudinem guber nauerit vitæ, &c. qui sequens locus in Græc. edit. mendosus esse videtur, & deesse infinitum.

d Monarchus euadit.

e Sentio, quum per vnum nobis imperantem sumus liberati, hoc vnus imperium nobis esse tuedum ac præterea, leges patrias non esse soluendas, quæ rectæ sunt, vel, bonæ. non enim consultum nobis hoc fuerit. Hæc tres dictæ.

f Conspirationis socii, vel, factionis.

g Vobiscum non contendam. i. Me competitorum non habebitis. Sic & paulo post in eundem.

h Ante cæteris adde, Atque ad hunc vsque diem sola hæc familia inter Persas libertatem retinet, nec imperio regis nisi quatum ei visum fuerit, parat, leges Persarum non transgrediens.

i De hac re securum esse te velim.

Hæc ut audiuit OEbares, ita facit: Vbi nox aduenit, vnus equarum quæ equus Darii maximè adamabat, in suburbana adducit, ibique alligat: tum equum Darii eodem ducit: eumque circumagens, identidem equæ admouet, ac tandem admittit. Postero die, simulatque illuxit, sex Persæ ex conuento adfuerunt equis insidentes. & quum in suburbanis vltro citroque vectarentur, vbi ad locum peruenerunt vbi superiore nocte: equa fuerat alligata, ibi Darii equus accurrens hinnitum edidit: & hinnitu edito, protinus fulgur sereno cælo tonitruque extitit. Hæc quum Dario tanquam ex composito accidissent, eum compotem voti fecerunt. nam ceteri ex equis desidentes, Darium adorauerunt. Sunt qui hoc dicant OEbarem fuisse machinatum, sunt qui aliud. vtroque enim modo refertur à Persis. Volunt nanque OEbarem atrectatis manu huius equæ genitalibus, ipsam manum intra subligaculum tenuisse abditam: & sub ipsum statim solis ortum, quum equi digressuri essent, eam naribus equi Darii admouisse, equumque ad odoris sensum infremuisse atque hinnisse. Darius itaque Hytaspis filius declaratus est rex: eique omnes Asiani audientes dicto fuerunt, præter Arabes, qui à Cyro & rursus à Cambyse subacti, nunquam tamen in seruitutem redacti sunt, sed hospites extiterunt. Hi Cambyfi aduersus Aegyptum præsto fuerant, quibus inuitis haudquaquam fuissent ingressi Persæ Aegyptum. Darius matrimonia ex Persis auspiciatus est, ductis duabus Cyri filiabus, Atossa, quæ Cambyfi fratri & rursus mago nupserat, & Artystona virgine. Præterea alteram Smerdis filii Cyri filiam, nomine Parmyn, necnon filiam Otanis duxit, quæ magum prodidit. Idem, viribus omni ex parte stabilitis, ante omnia simulachrum è lapide factum statuit hominis equo insidentis, inscriptis in hæc verba literis, DARIUS HYTASPIS FILIVS, TVM EQVI VIRTUTE, (cuius nomen legebatur) TVM OEBARIS EQVISONIS, PERSARVM REGNVM ADEPTVS EST. His apud Persas actis, viginti prouincias (quas ipsi satrapeias vocant) constituit: earumque singulis præfides præfecit: taxato quod penderetur tributo per nationes, aliis finitimis transcribens, aliis transferens, aliis remotiores gentes attribuens. distributo prouinciis hunc in modum tributo, quod exigebatur cum hoc edicto, ut qui argentum, ii Babylonicum talenti pondere: qui aurum, ii Euboico pondere afferrent. Valeret autem Babylonicum talentum septuaginta minas Euboicas. Etenim sub Cyro atque deinde sub Cambyse nihil dum fuerat circa tributa institutum, sed munera afferbantur. Ob hanc tribui ordinationem & alia huiusmodi, Persæ aiunt Darium fuisse institorem: Cambysem autem, dominum: Cyrum verò, patrem, quoniam Darius res omnes quaestui habebat: Cambyses, aspererat ac morosus: Cyrus, mitis, & omni ratione de illis bene mereri studens. Ab Ionibus igitur & Magnetibus qui in Asia incolunt, & AEolibus & Caribus & Lyciis & Melyensibus & Pamphylis (vnum enim erat idemque impositum his tributum) pendebantur quadringenta argenti talenta. Hæc erat ab eo prima portio instituta. A Mysis & Lydis & Alysoniis & Cabaliis & Hygennensibus quingenta talenta: Secunda portio hæc erat. Ab Hellepontis, qui ad dexteram illuc nauigantium siti sunt, & Phrygiis & Thracibus qui Asiam incolunt, & à Paphlagonibus & Mariandenis & Syris, trecenta & sexagena talenta: Hæc erat tertia portio.

A Cilicibus, equi albi triceni sexageni, in dies singulos singuli, necnon talenta argenti quingenta: quorum centena & quadringena erogabantur in eam Ciliciæ regionem quæ equos producebat: trecenta autem & sexagena Dario obueniebant. Hæc quarta portio. Ab vrbe Posideio, quam coloniam Amphilocho Amphiarai filius deduxit in finibus Cilicum ac Syriorum, ab hac ad Aegyptum vsque, præter Arabum partem, (hæc enim erat immunis) trecenta & quinquagena erat tributum. Quinta portio hæc. cui annueratur omnis Phœnicia & Syria quæ dicitur Palæstina, & Cyprus. Ab Aegypto & Libybus Aegypto conterminis, & Cyrena & Barca (in portione nanque Aegypti ista ordinantur) septingenta proueniebant talenta, præter pecuniam è piscario prouentu lacus Mærios. Excepta hac pecunia & certo frumenti numero, septingenta talenta obueniebant. Nam centum viginti millibus Persarum, qui in Albo muro Memphitico stationem habent, & eorum auxiliariis admetiuntur illi frumentum. Sexta portio hæc. Sattagyda & Gadarai & Dadica & Apparita, in idem constituti, centena & septuagena talenta pendebant. Septima portio hæc. A Susis & cætera Cissiorum regione, trecenta: Octaua hæc portio. A Babylone verò cæteraque Assyria millena talenta argenti proueniebant, & præterea pueri castrati quingenti: Nona portio hæc. Ab Ecbatanis & ab reliqua regione Medica & Parycanis & Orthocorybantibus, quadringena & H.ii.

a Quum Cambyfi aditum in Aegyptum permisissent.

b Sunt qui ita hunc locum exponant, Adiuuentis ad nationes, vel, gentes, vicinarum regionum incolis, atque etiam transgressus vicinos, iis qui longius erant distiti, alias alias gentes tribuunt. Distribuit igitur prouinciis hunc in modum tributum, quod quidem exigebatur, &c. ut legatur ἀλλοις ἄλλα ἐσθια νέμων ἀρχαίς δὲ, &c.

b In motibus. Val. la legit ἐπ' ἑρπύσσει προὐπ' ἕρπυσι.

d Est autem in hac portione omnis Phœnicia. Nam Vallis in præced. νομῶν portionem uertit.

quinquagena talenta: Decima portio hæc. Caspii & Pausicæ & Panthimati & Daritæ simul conferentes, ducena talenta afferebant. Vndecima hæc portio. A Bactrianis ad Aeglos vsque, trecetorum & sexagenorum talentorum erat tributum: Portio duodecima hæc. A Paçtyca & Armeniis, eorumque conterminis, Euxino tenus ponto, talenta quadringenta: Tertiadecima hæc. A Sagartiis & Sarangæis & Thamanæis & Vuis & Mecis, & iis qui rubri maris insulas incolunt, vbi rex eos qui legati vocantur collocat: ab his omnibus sexcentorum talentorum proueniebat tributum: Quartadecima portio hæc. Sacæ & Caspii ducena & quinquaginta talenta afferebant: Quintadecima portio hæc. Parthi Chorasmitæ & Sogdi & Arii, trecena talenta: Sextadecima portio hæc. Paricani & qui ex Asia sunt Aethiopes, quadraginta talenta: Decima septima portio hæc. Mantienis & Saspribus & Alarodiis ducena imuncta talenta erant: Duodeuicesima portio hæc.

Moschis & Tibarenis & Macromibus & Mosynæcis & Mardis trecenta talenta præcepta erant: Vnde uicesima hæc portio. Indi, ut sunt multitudine multo numerosissimi inter omnes quos nouimus mortales, ita tributum super ceteros omnes afferebant tricena sexagena talenta aureorum ramentorum: Vicesima portio hæc. Quod si Babylonica pecunia ad pondus Euboicum redigatur, sunt nouies millena quingenaque & quadraginta talenta argenti. ^a Aurum uero si terdecies tanto ramentorum taxetur, in summa reperietur ad rationem Euboicam esse sex millia talentorum, sexcentaque & octoginta. Quibus in vnum contractis ad Euboicum computum, exigebantur in summam annui tributum ad Dario, talentorum quatuordecim millia quingenta & sexaginta. Minorem his summam omittendam mihi, non referendam puto. Hoc tributum Dario ex Asia obueniebat, & aliquantulum ex Libya: ceterum procedente tempore & ab insulis obuiebat aliud tributum, & ab iis qui Europam Thessalia tenus incolunt. Id tributum rex hunc in modum thesaurizat, hoc est reponit. Liquefactum aurum argentumque in fideles fidelias infundit: expletas mox fidelias subinde frangit: ex eoque auro argenteque, quoties pecunia indiget, tantum concidit quantum vsus postulat. Atque hæc quidem prouinciæ erant ac tributorum taxaiones. Sola autem Persis ideo inter tributarias à me prætermittitur, ^b quod eam minimè Persæ colunt. Isti autem ad ferendum vllum tributum non adigebantur, sed munera portabant: Aethiopes Aegypti contermini, quos Cambyfes in expeditione contra macrobios Aethiopes sumpta subegit, quique sacram Nisam incolunt, & Dionysio dies festos agunt. Isti Aethiopes eorumque finitimi, eodem quo Indi Calandix semine vtuntur, subterraneasque habent domos. horum vtrique tertio quoque anno munera portabant, portantque ad meam vsque memoriam, ^c binos semodios auri rudis, & ducenos fascas ebeni, & quinos Aethiopes pueros, & videnos grandes elephatorum dentes. Colchi quoque inter dona ferentes repositi erant, eorumque finitimi ad montem vsque Caucasum. Ad hunc enim montem imperitatur à Persis. nam qui ad aquilonem Caucasii habitant, eorum iam nulli Persas curant. Isti igitur dona sibi imperata, etiã ad meã vsque ætatem, quinto quoque anno afferebant, ceteros pueros, totidemque virgines. Afferebant & Arabes millena quotannis talenta thuris. Hæc isti dona, præter tributum, regi portabant. Sed Indi id aurum tam multum, vnde ramenta quæ dixi, regi afferunt, hac ratione comparant. Indicæ regionis id quod ad solem vergit, sabulosum est. nam Indi, duntaxat eorum quos scimus, de quibus aliquid pro certo narratur, primi sunt hominum qui in Asia ad auroram & solis ortum habitant. Indorum autem tractus qui auroram spectat, propter arenam vastus est. Eorum autem complures sunt gentes, atque eæ lingua inter se diffonæ: & eorum alii sunt dediti rei pecuariæ, alii non: item alii in palustribus fluminis habitant, crudis victitantes piscibus, quos aggressi ex arundinibus nauigiis exceptant. Singula autem nauigia è singulis arundinis internodiis fiunt. Isti ex Indis ferunt vestem è tegete: quam vbi è flumine messuerunt incideruntque, plectentes in modum storeæ, tanquam thoracem sibi induunt. His finitimi auroram versus sunt Indi pecuarii, carnibus crudis vescentes, nomine Padæi, qui talibus vti moribus narrantur: Quoties ciuium ^d aliquis aliquã ue ægrotat, virum quidem sui maximè familiares interimunt: quod dicant illum morbo tabescentem, carnes ipsis corrupturum: & licet se neget ille ægrotare, nihilominus isti non ignoscentes necant eum, epulanturque. Mulieri uero, suæ maximè necessariæ, idem quod viri viro faciunt. Qui autem ad senium peruenit, eo itidem mactato pascuntur. Ideoque cum hac de causa, tum quia omnes qui in morbum incidunt, necantur, non multi sanè eorum ad senectutem perueniunt.

^a Aurum autem ramentitium inuenitur esse talentum Euboicorum quatuor millium sexcentorum & octoginta, si ita ratio in ea tur ut plegma. i. ramentum, terdecies tanto argenti rependatur. His igitur omnibus in vnum coagmentatis, Euboica talenta numero quatuordecim millia quingenta sexaginta annuo tributo colligebantur. Ita Baudanus hunc locum interpretatur lib. 4. De arte, admonens legendum quod est δέκα σάβαιοι. quam lecturam et in uet. cod. reperimus. Idem aliis uerbis hunc locum ita reddidit circa initium eiusdem libri, Aurum uero ramentitium si terdecies expendatur ad argentum, in summa reperietur ad rationem Euboicam esse quatuor millia talentorum, sexcentaque & octoginta. Quibus in vnum coactis, sit summa eorum quæ quotannis colligebantur, quaterdecies millena quingena & sexagena talenta Euboica.

^b Quod Persæ im munes agros colant. Isti porro ad fer.

^c Binis cheenices auri ignem non expecti.

^d Seu uir seu femina, ægr.

Est aliorum Indorum hæc diuersa consuetudo, ut nullam animantem interimant, utque nihil ferant, nec domos parandas existiment, atque herba uisitent. Estque eis semen quoddam milii instar, sua sponte nascens è terra, suo in calice: quod cum ipso calice lectum coquunt, eduntque. Eorum quisquis in morbum incidit, is in locum desertum pergit, ibique decumbit, eius uel decumbentis uel defuncti curam gerente nemine. Horum omnium quos recensui Indorum coitus in propatulo est, sicut pecorum: color similis ac proximus Aethiopico. genitura quæ in mulieres emittit, non alba, quemadmodum ceterorum hominum, sed atra, ut color corporis: qualem Aethiopes quoque emittunt. Hi Indi longius à Persis absunt, & vento Austro obnoxii: eoque Dario nequaquam obtemperabant. ^b Ceteri Indi Caspatyro vrbi & Paçtycæ regioni contermini sunt, ad ventum Aquilonem habitantes. Et ex aliis Indis ii qui proximam Bactrianis vitam degunt, pugnacissimi sunt, & qui ad aurum præcipue mittunt. Circa hanc enim plagam vasta sunt propter arenam, loca. in ea solitudine arenosa formicæ gignuntur, canum quidem magnitudine minores, vulpiu uero maiores. Earum nonnullæ & apud eos & apud regem Persarum uisuntur, hinc uenatu captæ. Hæc formicæ in faciendis sub terra domiciliis egerunt arenam, ut apud Græcos formicæ, atque eodem modo, ipsa specie corporis simillima. Ea autem quæ egerit arena, auracea est: ^c pro qua in desertum mittentes Indi, ternos singuli camelos iungunt: mares à lateribus, quos frænatos trahunt, foeminam in medio, in quam ipsi ascendunt: data opera ut à recentissimis foetibus abstractas iungat. Etenim apud eos cameli cum nihilo sunt minori pernicitate quam equi, tum uero ad ferenda onera multo ualentiores. Qualem autem habeat camelus speciem, Græcis, utpote scietibus, non puto scribendum: sed quod de eo animali nescitur. Camelus in posterioribus cruribus gerit quatuor femora, & totidem genua, & ueretrum inter posteriora crura caudam versus spectans. Hunc in modum iunctis camelis, Indi ad aurum legendum tendunt, ^e ut quum feruentissimus fuerit æstus, sint in rapina. siquidem præ æstu formicæ sub terra se occultas tenent. Est autem illis hominibus sol ardentissimus matutinus, non quemadmodum aliis meridie, eoque effruescens dum tempus est à foro discedendi: per quod spatium multo magis urit quam meridianus in Græcia, adeo ut dicantur illi tum in aqua se abluere. Meridies uero ferè Indos urit præ quæ atque alios homines: declinatè meridie, talis est illic sol qualis alibi matutinus: ac deinceps magis ac magis frigidescit, dum ad occasum peruenit: quo tempore præcipue frigit. Vbi ad locum Indi peruenere, culeis quos attulere, arena completis, ^f raptissime retrò se recipiunt. Quos protinus formicæ (ut à Persis fertur) olfactu perceptos insequuntur tanta pernicitate quantam in alio est nullo: ita ut nisi uiam ^g ad quam formicæ congregantur, anticipent Indi, nemo sit ipsorum inde euasurus. Ideoque camelos mares, quod impares foeminis sunt in currendo, ^h ne trahantur, dissoluunt: sed non uirumque pariter. foemina uero, pulli quem reliquit inemor, nihil sibi remittit. Hac ratione Indi maiorem auri partem nanciscuntur, ut Persæ memorant. nam quod effoditur in eadem regione aurum, rarius est. Et sane pulcherrimas quodammodo res extrema orbis habitati pars sortita est, quemadmodum ⁱ Græcia (quod præstantissimum iudicatur) pulcherrimas regiones. Nam, ut paulo ante dixi, uirima plagarum quæ ad orientem uergentès habitantur, Indica est: in qua & animantes tam quadrupes quam uolucres, multo sunt grandiores quam ceteris in locis, præterquam equi: (nam ab equis Mediis uincuntur qui Nisæi uocantur) & infinita vis auri, partim effossi, partim per flumina deuecti, partim ut indicauit surrepti. præterea agrestes arbores pro fructu lanam ferentes, ouillæ tum pulchritudine tum bonitate præcellentem, qua in uestiarium Indi utuntur. Ad meridiem uirima è regionibus quæ habitatur, Arabia est: in qua sola omnium nascuntur thus, myrrha, casia, cinnamomum, & ledanum. cuncta hæc facilia ad nanciscendum, præter myrrham: Nam thus Arabes styrace suffientes legunt, ea quam Phœnices ad Græcos exportant. hæc suffitum thus capiunt: Etenim thuriferas arbores obseruant colubri subalati, exiguo corpore, ^k discolori specie, permagno numero circa singulas arbores, iidem uidelicet qui aduersus Aegyptum facto exercitu tendunt. Nec ulla alio ab arboribus quam styracis fumo submouentur, vniuersam terram oppleturi, nisi (ut iidem narrant) simile quiddam istis contingeret ei quod nouimus contingere viperis, idque ^l ut credere debemus) solerti diuinitatis prudentia. nam quæ & timido animo sunt & esulentia, ea omnia foetiosa fecit, ne assiduo usu deperirent: contra, quæ sæua & maligna sunt, ea uoluit parum esse foetiosa. Vnde fit ut lepus, quem omnia uenantur, fera, ales, ho-

^a Et uersus Austrum uentum.

^b Alii ex Indis Caspatyro vrbi.

^c Ad aurum colligendum præcipue mittuntur. In aliis edit. interpret. Valle legitur, Qui ad Austrum mittunt, pro, Qui ad aurum mittunt, uel, proficiscuntur.

^d Ad quam colligendam qui in desertum mittuntur Indi, &c.

^e Sic inita itineris ratione ut quæ feruent &c. Vel, Hoc prudenter præuisum quum, &c.

^f Quamprimum. Vel, primo quoque tempore.

^g Interim dum formicæ congregantur.

^h Dissoluit, si uia non trahatur, utriusque est, si utriusque assequi pari gradu non possint. Ita quidam hunc locum interpretantur, qui et alia interpretationem admittere uidentur.

ⁱ Græcia longè temperatissimas nata est anni tempestates. Gal. Les saisons de l'annee.

^k Versicolori.

^l Vtrationi contentaneum est.

a Superfecet.

mo, tam ferax sit: solaque ex omnibus bestiis, quum grauida est, etiam * impleatur, & alium foetum in utero gesserit pilis vestitum, alium nudum, alium tantum non formatum: alium concipiat. Et lepus quidem talis est. At laena validissimum ferocissimumque animal, semel in vita unum parit, nam vna cum foetu uterum emittit. Cuius rei causa est haec, quod carulus leoninus, vbi moueri in utero incipit, quum habeat ungues longè acutissimos ex omnibus feris, uterum lacerat, augetque magis ac magis, ungues imprimendo exulcerat: ita ut ad postremum, quum partus instat, nihil uteri relinquatur incolume. Sic quoque si viperæ & alati Arabiæ serpentes gignerentur ut ipsorum natura fert, non esset hominibus viuendi facultas: nunc autem, quum libidine agitantur, & per paria coeunt, foemina collum maris in emit tenda genitura comprehendit, ** forbensque non prius dimittit quam deorauerit. & mas quidem hoc modo perit. Foemina verò talem luit masculo poenam: quod filium adhuc intra uterum sunt, patrem vlciscentes matrem ambedunt: eiusque alio ambefa, ita partum faciunt. Ceteri serpentes qui non sunt hominibus perniciosi, oua pariunt & magnam vim foetuum excludunt. Porro viperæ per vniuersum orbem terrarum visuntur: alati verò serpentes nusquam alibi nisi in Arabia, aut certè non adeo frequentes. Hunc in modum Arabes thus comparat. Casiam autem sic: Postquam sibi cum ceterum corpus, tum faciem præter oculos obligauerunt, coris aliisque pellibus, ad casiam pergunt. Ea nascitur in palude nõ alta, circa quam & in qua degunt feræ alatae, vesperilionibus simillimæ, stridore diro, & viribus præualentibus: quas ab oculis arcetes Arabes, sic casiam metunt. Cinnamomum etiam quàm superiora mirabilius legunt, nam aut quomodo aut qua in terra gignatur, illud nequeunt dicere: nisi quod probabili ratione vtuntur, quod quidam volunt id gigni in iis regionibus vbi Dionysus edueatus est: & ipsas cinnamomi festucas afferri à grandibus quibusdam alitibus ad nidos è luto constructos in præruptis montium & homini inaccessis. Contra quas hoc Arabes excogitauerunt: bouum ^b asinorumque defectorum & aliorum iumentorum membra minutatim concisa, in ea loca portant: & vbi iuxta nidos posuere, procul abscedunt. Ad hæc frustra delapsæ volucres, ad nidos suos carnem comportat: eui sustinendæ impares nidi ad terram discissi labuntur: tunc Arabes ad eos colligendos accedunt. Hac ratione cinnamomum ab illis legitur, & illinc in alias regiones dimittitur. At ledanum (quod Arabes ledanum vocant) etiam cinnamomo mirabilius comparatur: quippe quod in graueolentissimo loco nascens, tamen fragrantissimè olet. In barbis hircorum inuenitur innatum, veluti mucor ligni, cum ad conficiendâ multifaria vnguenta vile, tum præcipuè ad suffitionem qua Arabes vtuntur: Haecenus de thymiamatis dictum sit. Redolet Arabica regio mirificè iucundo quodam odore: suntque in ea ouium duo genera admiratione digna, quæ nusquam alibi visuntur, quorum vnum caudas habet tam longas ut non sint tribus breuiorès cubitis: si quis trahi sinat, huiusmodi contracturæ, dum per terram arteruntur: nunc vnusquisque pastorum hæcenus est doctus arte fabrilis, ut postella faciant quæ singularum ouium caudas subligent, superque postella caudas ipsas alligent. Alterum genus ad cubitalem latitudinem caudas gerit. Huic, qua parte meridies ad solem occidentem vergit, contermina est Aethiopia terrarum habitatarum vltima. Hæc & auri multum fert, & vastos elephantes, prominentibus vtrinque dentibus: & eum agrestes omnes arbores, tum verò ebum, necnon viros maximos pulcherrimosque & æui longissimi. Atque hæc quidè extrema sunt Asiae Libyæque. De extremitatibus autè Europæ quod pro comperto referam non habeo. neque enim assentior fluuium quendam esse, Eridanum à barbaris vocitatum, qui subit mare ad Septentrionem spectans, vnde electrum venire narratur. Ne Cassiteridas quidem noui insulas, hoc est *stannarias*, vnde ad nos venit cassiteros, id est *stannum*. nã vel ipsum coarguit nomen Eridantis, quod Græcum est, non barbarum, ab aliquo poetarum fictum. Sed etsi hoc studiose quaesui, à nemine qui ipse viderit accipere potui, quomodo se habeat mare ad illam Europæ partem. Ab extrema itaque ad nos venit stannum electrumque. Ceterum ad septentrionem Europæ quam plurimam auri vim esse constat: sed quomodo fiat, ne hoc quidem pro comperto dicere queo. Dicuntur tamen id à gryphibus auferre Arimaspes, viri vnoculi, quod nec ipsum crediderim, ut viri nascantur vnoculi, ceteram naturam habentes aliis hominibus parem. Porro extrema terrarum concludunt aliam regionem, intusque cohibent ea quæ nobis pulcherrima putantur, illisque rarissima. Est in Asia planities quædam vndique cincta monte quinque in locis interciso, quæ aliquando fuit ^d Chorasmiorum cum ipsorum finibus & Hyrcanorum, & Parthorum & Sarangæorum & Thomaniorum: sed posteaquam Persarum potiti sunt, facta est regis. Ex hoc circumiecto monte ingens amnis profluit, nomine Aces, qui quondam per singulas vndique intercisiones ductus ac distributus: totidem quas dixi gentium regiones irrigabat: vbi verò in potestatem regis Persæ venerunt, hoc ab illo sunt passæ, quod anfractibus montium ab rege obstructis, & ad eorum singulos portis inditis, aqua ab exitu interclusa est: interfluentemque introsum amne, planities quæ intra montes erat, pelagus facta, quum fluat in interiora amnis nulla ex parte exitum habens: atque ita ipsæ gentes pristino aquæ vsu fraudatæ afficiuntur permagno detrimento. Nam hyberno tempore deus illis, quemadmodum aliis hominibus, pluit: sed æstate quum serunt ^a pisum & sesamum, aquam desiderant. Igitur quum nihil eis aquæ tribueretur, ad Persas venerunt viri atque mulieres: stantésque ^b pro foribus regis, cum eiulatu vociferabantur. Tunc rex iis qui inaximè indigebant portas reserari iussit, utique eas quæ ad illos ferrent: eadem, quum illorum terra humore hausto satiata esset, rursus obserari: ita deinceps alias, ut quique ceterorum populorum maximè aqua indigerent, id faciens (quantum ego auditu cognoui) pecuniæ exigendæ gratia præter tributum. Atque hæc quidem ita se habent. Ceterum rex vnum è septem viris qui aduersus magum conspirauerunt, Intaphernem, cepit ac capere damnauit ob hanc noxam: Intaphernes, statim post oppressos magos regiam ingressus, volebat admitti ad colloquiū regis, etenim hæc lege conuentum erat inter magi oppressores ut eis ad regem foret aditus sine interuentio, nisi cubantem cum vxore. Itaque non oportere sibi interuenire nuntium censens Intaphernes, quia foret vnus è septem, introire utique volebat: sed quum ianitor & qui à responsis erat introire non sinerent, quod regem dicerent rei vxoriæ dare operam, eos mentiri ratus, educto acinace, aures vtrique narésque præcidit, ac lora fræni equini ad ceruices ipsorum alligauit, hominesque dimisit. Qui quum sese regi exhibuissent & cur id passi fuerat exposuissent, Darius sigillatim quæque Persarum accersuisti, veritus ne id communi sex Persarum consilio factum esset: explorauitque nunquid id quod actum foret comprobarent. Vbi comperit sine horum consensu Intaphernem hæc fecisse, hominem comprehendit eiusque liberos atque omnem familiam: multos de causis credés illū cum suis propinquis rebellionē fuisse moliturum: hos comprehensos ad necem vinciri iussit. Tunc vxor Intaphernis ad regias fores accedens, plorabat atque lamentabatur, id assidue faciendo ad sui misericordiam Darium quum adduxisset, misso ad eam nuntio rex inquit, Mulier, offert tibi Darius vnus electionem, ex vinctis domesticis tuis quem velis liberari. Illa postquam secum deliberauit, ita respondit, Si vnus omnino animam rex mihi gratificatur, eligo ex omnibus fratrem. Hæc audiens rex, miratus huius orationem, misso nuntio, inquit, Percotatur te rex qua de causa, viro filiiisque prætermisissis, fratrem delegisti ut superesset, qui & remotiore abs te est gradu quàm filii, & minus iucundus quàm maritus. Cui illa respondens, Rex, inquit, maritus mihi alius, si dæmon voluerit, atque alii liberi, si hos amisero, esse possunt: alius frater, parentibus meis iam vita defunctis, nulla ratione potest esse. Hanc sequuta causam, ita loquuta est: visaque est Dario probè dixisse, itaque ea re delectatus rex, & eum quem mulier optauerat missum fecit, & filiorum natu maximum, ceteris omnibus interfici iussit. Ita vnus è septem Persis statim initio occubuit. Enimvero illud ferè circa Cæbylis ægrotationem contigit: Erat Sardibus præses quidam à Cyro praefectus, nomine Orætes, Persa, cui nefariæ rei cupidus incescit: siquidem Polycratem Samium, à quo nullo nec factò nec dicto quātulo eunquæ læsus esset, quemque ne vidisset quidem vnquam, tamen concupiuit capere ad interimendum, ob hanc (ut plerique aiunt) causam: Quum aliquando pro foribus regis cōsiderent Orætes & alter quidam Persa nomine Mitrobates, præfectus gentis quæ est in Dascylio, è verbis ad iurgia peruenierunt. Et quum de virtute disceptaretur, Mitrobates obiiciēs Oræti inquit, ^d Tūne in pretio virorum es, qui insulam Samum tuæ prouinciæ adiacentem, regi noni acquiris, ita facilem captu ut quidam è popularibus quindecim armatis fretus occu parit, eiusque tyrannide potiatur? Hoc iurgium audienti Oræti adeo doluisse quidam aiunt, ^e ut affectauerit non de obiurgante vindictam, sed Polycratem proflus occidere, propter quem malè audisset. Alii (sed pauciores) inquit caduceatorem in Samum ab Oræte missum cuiusdam rei rogandæ causa: (eius autem, non dicitur) Polycratem autem tunc fortè in conclaui cubantem fuisse, assistente ei Anacreonte Teio, siue id consultò, quòd res Orætis contemptui haberet, siue forte aliqua huiusmodi factum, ad quem quum accedens Orætes caduceator, eius madata exponeret;

H.iiii.

norum, & Parthorum & Sarangæorum & Thomaniorum: sed posteaquam Persarum potiti sunt, facta est regis. Ex hoc circumiecto monte ingens amnis profluit, nomine Aces, qui quondam per singulas vndique intercisiones ductus ac distributus: totidem quas dixi gentium regiones irrigabat: vbi verò in potestatem regis Persæ venerunt, hoc ab illo sunt passæ, quod anfractibus montium ab rege obstructis, & ad eorum singulos portis inditis, aqua ab exitu interclusa est: interfluentemque introsum amne, planities quæ intra montes erat, pelagus facta, quum fluat in interiora amnis nulla ex parte exitum habens: atque ita ipsæ gentes pristino aquæ vsu fraudatæ afficiuntur permagno detrimento. Nam hyberno tempore deus illis, quemadmodum aliis hominibus, pluit: sed æstate quum serunt ^a pisum & sesamum, aquam desiderant. Igitur quum nihil eis aquæ tribueretur, ad Persas venerunt viri atque mulieres: stantésque ^b pro foribus regis, cum eiulatu vociferabantur. Tunc rex iis qui inaximè indigebant portas reserari iussit, utique eas quæ ad illos ferrent: eadem, quum illorum terra humore hausto satiata esset, rursus obserari: ita deinceps alias, ut quique ceterorum populorum maximè aqua indigerent, id faciens (quantum ego auditu cognoui) pecuniæ exigendæ gratia præter tributum. Atque hæc quidem ita se habent. Ceterum rex vnum è septem viris qui aduersus magum conspirauerunt, Intaphernem, cepit ac capere damnauit ob hanc noxam: Intaphernes, statim post oppressos magos regiam ingressus, volebat admitti ad colloquiū regis, etenim hæc lege conuentum erat inter magi oppressores ut eis ad regem foret aditus sine interuentio, nisi cubantem cum vxore. Itaque non oportere sibi interuenire nuntium censens Intaphernes, quia foret vnus è septem, introire utique volebat: sed quum ianitor & qui à responsis erat introire non sinerent, quod regem dicerent rei vxoriæ dare operam, eos mentiri ratus, educto acinace, aures vtrique narésque præcidit, ac lora fræni equini ad ceruices ipsorum alligauit, hominesque dimisit. Qui quum sese regi exhibuissent & cur id passi fuerat exposuissent, Darius sigillatim quæque Persarum accersuisti, veritus ne id communi sex Persarum consilio factum esset: explorauitque nunquid id quod actum foret comprobarent. Vbi comperit sine horum consensu Intaphernem hæc fecisse, hominem comprehendit eiusque liberos atque omnem familiam: multos de causis credés illū cum suis propinquis rebellionē fuisse moliturum: hos comprehensos ad necem vinciri iussit. Tunc vxor Intaphernis ad regias fores accedens, plorabat atque lamentabatur, id assidue faciendo ad sui misericordiam Darium quum adduxisset, misso ad eam nuntio rex inquit, Mulier, offert tibi Darius vnus electionem, ex vinctis domesticis tuis quem velis liberari. Illa postquam secum deliberauit, ita respondit, Si vnus omnino animam rex mihi gratificatur, eligo ex omnibus fratrem. Hæc audiens rex, miratus huius orationem, misso nuntio, inquit, Percotatur te rex qua de causa, viro filiiisque prætermisissis, fratrem delegisti ut superesset, qui & remotiore abs te est gradu quàm filii, & minus iucundus quàm maritus. Cui illa respondens, Rex, inquit, maritus mihi alius, si dæmon voluerit, atque alii liberi, si hos amisero, esse possunt: alius frater, parentibus meis iam vita defunctis, nulla ratione potest esse. Hanc sequuta causam, ita loquuta est: visaque est Dario probè dixisse, itaque ea re delectatus rex, & eum quem mulier optauerat missum fecit, & filiorum natu maximum, ceteris omnibus interfici iussit. Ita vnus è septem Persis statim initio occubuit. Enimvero illud ferè circa Cæbylis ægrotationem contigit: Erat Sardibus præses quidam à Cyro praefectus, nomine Orætes, Persa, cui nefariæ rei cupidus incescit: siquidem Polycratem Samium, à quo nullo nec factò nec dicto quātulo eunquæ læsus esset, quemque ne vidisset quidem vnquam, tamen concupiuit capere ad interimendum, ob hanc (ut plerique aiunt) causam: Quum aliquando pro foribus regis cōsiderent Orætes & alter quidam Persa nomine Mitrobates, præfectus gentis quæ est in Dascylio, è verbis ad iurgia peruenierunt. Et quum de virtute disceptaretur, Mitrobates obiiciēs Oræti inquit, ^d Tūne in pretio virorum es, qui insulam Samum tuæ prouinciæ adiacentem, regi noni acquiris, ita facilem captu ut quidam è popularibus quindecim armatis fretus occu parit, eiusque tyrannide potiatur? Hoc iurgium audienti Oræti adeo doluisse quidam aiunt, ^e ut affectauerit non de obiurgante vindictam, sed Polycratem proflus occidere, propter quem malè audisset. Alii (sed pauciores) inquit caduceatorem in Samum ab Oræte missum cuiusdam rei rogandæ causa: (eius autem, non dicitur) Polycratem autem tunc fortè in conclaui cubantem fuisse, assistente ei Anacreonte Teio, siue id consultò, quòd res Orætis contemptui haberet, siue forte aliqua huiusmodi factum, ad quem quum accedens Orætes caduceator, eius madata exponeret;

a Panicum.

b Id est, in aula regis, sic in sequenti locis.

c Hanc rationem in ista electione sequuta sum.

d Itane tu vir censendus es qui inf.

e Ut non tamen qui hæc dixisset vicisci affectauerit quàm Polycr.

aa Et arctè amplexa. Vel, Et arctè constringens. Vel, Et inherens.

b Asinorumque mortuorum & al. iumentorum memb. in quam maximam frusta concisam ea loca por.

c Quas si permittantur trahere, id est demittere ad terram, vel demissas affricare terra, hucera contracturæ sint dum ille ad terram atteritur: verum vnusq.

d Chorasmiorum montes incolentium, Chorasmiorum inquit & Hyrc.

Polycratem neque se ad hominem couertisse (erat enim ad partem versus) neque quicquam respondisse. Hæ bifariæ causæ mortis Polyeratis fuisse memorantur, quarum vtrilibet æcommodare fidem quis potest. Itaque Oroetes in urbe Magnesia degens, quæ est ad Mæandrum flumen sita, misit Myrsium quendam Lydum, Gygis filium, cum nuntio in Samium ad Polycratem, cuius animum nouerat. Etenim Polycrates primus extitit Græcorum, duntaxat eorum quos nouimus (secundum Minoem, & si quis alius isto prior maris imperio potitus est) qui in animū induxit ut mari potiretur. Primus, inquam, extitit ex eo genere quod humanum vocatur, qui multam conciperet spem Ionie atque insulis dominandi. Hoc igitur eum in animo habere certior Oroetes factus, misit nuntium in hæc verba, **OROE TES. POLYCRATIS. TITATA INQVIT**, Audio te res excellētes agitare animo, sed proposito re pecuniariam nō suppetere. Quod si ita feceris ut suadeo, prospexeris & sibi & salutem meam. Narex Cabyfes (ut mihi pro cōperto renūtiatur) de me interficiendo cogitat. nunc igitur me ipsum recipio, atque pecunias, earū partem tibi habituram, partem mihi permissuram: & ipsarum pecuniarum beneficio omni Græciæ imperaturus. De quibus si mihi fidem non habes, mitto quempiam tibi fidissimum, cui ego fidem faciam.

Quo audito Polycrates gauisus est, atque obsequi volebat. maiorem enim in modum pecuniam auebat. Mittit itaque prius ad rem inspicendam quendam e popularibus suis Mæandrium Mæandri filium, scribam sumi; qui non longo post hoc tempore ornatum conclauis Polyeratis spectatu dignum templo Iuonis omnem dicauit. Hunc Oroetes quum cognouisset speculatorem esse circumspectum, ita sibi agendum putauit: Octo scrinia lapidibus implet, præter admodum paruum partem circa ipsas oras, ac superficiem lapidum auro inducit: eaq; scrinia alligata in expedito habet. Quæ adueniens Mæandrius quum inspexisset, Polycrati renūtiavit: Enimvero ne illuc sese conferret, magnopere dehortabantur tum oracula & amici, tum præcipue somniū hoc, quod eius filia viderat. Videbatur sibi cernere patrem in aere sublimem esse, qui à Ioue quidem lauaretur, à sole autem inungeretur. Hanc visionem conspicata, instabat omnino dissuaderè patri ne à patria proficisceretur ad Oroetem: quinetiam ad biremem eunti malè ominabatur. Cui quum ille minitaretur, si sospes rediret, fore ut hæc per diu maneret virgo: ipsa ut ita contingeret, sibi imprecata est. malle enim se diutius virginem esse quam patre orbari. Polycrates omne consilium pro nihilo habens, ad Oroetem nauigauit, cum alios secum duccens, tum verò Democedem Calliphontis filium Crotoniensis medicum, qui eam artem apud suos præclarissimè omnium exercebat. Vbi Magnesium peruenit Polycrates, tetra morte est affectus, indignaq; sua persona & suis cogitationibus. nam neque eorum qui Syraculis tyranni exiterunt, neque aliorum Græciæ tyrannorum vllus est magnificentia cum Polycrate comparandus. Eum Oroetes (quod indignum relatu est) cruci suffixit: ex illis verò qui illum comitati fuerant, Samios quidem dimisit, iubēs eos gratiam sibi habere quod liberi essent: peregrinos autem atque seruos iure captiuitatis sibi vendicans, retinuit. Polycrates ergo suspensus omnem filiarum visionem exoluit. nam ab Ioue quidem, quum plueret, lauabatur: à sole autem, exudante è membris abdomine, vngebatur. Hunc exitum habuerunt tot prosperæ res Polyeratis, quæ vaticinatus ei fuerat Amasis rex Aegypti. Verum non multo post tempore Polyeratis vltio Oroetem excipit. quippe post Cambysis obrum occupato à magis regno, Oroetes quum esset Sardibus, nihil de Persis qui à Medis imperio fraudati erant, bene meritus est: sed in ea perturbatione Mitrobatem Dascylii præfectum (qui illi de Polycrate exprobrauerat) interemit, & eius filium Cranapem, spectatos in Persis viros: & cum alia quoque omnifaria flagitia commisit, tum quendam e nuntiis qui ad ipsum à Dario venerat, quod parum iucunda nuntiaisset, trucidandum curauit, summis quibusdam qui redcuntem aggredierentur, quique trucidatum cum ipso equo occultarent. Darius, vbi principatu potitus est, Oroetem vicisci cum ob alia scelera, tum præcipue ob Mitrobatem filiumque, cupiebat: sed aduersus eum è professio mittere copias consilium non erat, vti que rebus nondum satis fundatis, & imperio recens partorum præsertim audiret Oroetem multa vi nixum, quum mille Persarum satellitibus stipatus esset. nam suæ prouinciæ habebat Phrygiam, Lydiam, Ioniam. Itaque Darius aduersus hæc rationem inuit: accitis Persarum summis quibusque proceribus, his loquutus est verbis, Persæ, quis hoc vestrum mihi repro-mittat, & exequutus & prudentia duntaxat, nulla vi, nullisque copiis: Vbi enim opus prudentia est, ibi vi agere nihil attinet. Ergo qui vestrum mihi

a Id est, Primus inter homines. Hoc addit quod Minos haberetur Ionis filius.

b Cui ego ostendam, vel, representabo.

c Mæandrum Mæandri fil.

d At Oroetes quum exploratorem aduen-tare audisset, ita egit: Ad verbum, Expectari au-disset.

e At ille, tum oraculis tum amicis, multū dehortantibus, illuc profectus est. quum etiam eius filia somniū hoc vidisset. Cernere sibi videbatur, &c.

f Omnibus modis, vel, omni arte dissuadebat.

g Ad nauem quin-quaginta remorum. Sunt qui uerant, ad nauē aduariatam.

h Optimè omniū suæ aratis exerc.

i Et suo ingenti animo, vel excelso. Nam præter Syrac. nullus est Gr. tyr. magnif.

lz Quum ipse humorem è corpore emitteret.

f Qui ei illa ad Polycratem pertinentia exprobrauerat.

m Apertè. Gr. dicitur i Sing. q. d. uelè ma.

n Vt pote rebus adhuc turbulētis. vel, Rebus nondum compositis. Ad Verbum, Rebus adhuc inuentibus. q. d. Quum nondum rumor rerum resedisset, id est turbulētis flatus.

o Aliquis vestrum. Potest et interrogatiue legi.

Oroetem vel adducat viuū, vel interficiat, qui de Persis nihil omnino meruit, sed cū alia multa scelera admisit, tū hæc duo: vniū, quod duos è nobis, Mitrobate eiusque filium interemit: alterum, quod à me missos ad se accersendum, necados curat, facinus profectò non tolerandum. ideoque priusquā maiora in Persas scelera admittat, comprehendendus est ad necem. Hæc Darius interrogabat Persas. Eorum triginta extiterunt qui repromitterent, singuli volentes ipsi id exequi. Quos inuicè contententes Darius reprehendens, fortiri iussit. id quum fecissent, fors Bagæum Artotis filium ex omnibus contigit. Hic forte delectus, hac ratione vsus est: Complures literas variis de rebus vbi scripsit sigillòque Darii impressit, cū his profectus est Sardis. eas, posteaquam in conspectum Oroetis venit, dedit separatim recitandas regio scribæ. (regio autem scribas cuncti præfides habent.) Reddebat autè separatim Bagæus literas, explorandi gratia animos satellitum, nunquid aniuerent ad rebellandum ab Oroete. Quos animaduertens magnopere venerari literas, & ea quæ in illis dicerentur, etiam vehemētius, reddidit aliam epistolam in hæc verba, Persæ, Darius rex interdicit vobis ne apud Oroetem fungamini satellitum officio. Hoc illi audito lanceas deposuerunt. Tunc Bagæus cernens illos obtemperantes epistolæ, supra fiducia reddidit scribæ vltimum libellum in hæc verba scriptū, Rex Darius mādāt Persis qui in Sardibus sunt ut Oroetē interimāt. Id vbi audire doryphori, id est hastati satellites, eductis acinacibus sine mora Oroetem interemerunt. Ita vindicta Polycratis Samii Oroetem persequuta est. Traductis atque cōportatis Susa bonis Oroetis, contigit non diu post ut in venatu ferarum Darius rex, dum ab equo desilit, pedem intorserit vehemētius luxauerit. nam talus è iuncturis amotus est. Se itaque exstimmans, vt etiam prius, habere ex Aegyptiis eos qui primi putarentur arte medicinæ, eorum opera utebatur. At isti retorquendo pedem ac violenter tractando, plus mali faciebant: adeo quidem vt septem dies totidēque noctes Darius præ molestia qua afficiebatur transegerit infomes. Octauo die eidem malè habenti quidam Democedis Crotoniensis mentionem facit, cuius de artificio prius iam inde in Sardibus audisset. Darius hominē quam celerrimè accersi ad se iubet. Ille, vt inter captiuos Oroetis fuit inuētus, vbi pro neglecto habebatur, in mediū adductus est, sicut erat pannosus ac compedes trahens. In medio positum Darius interrogauit nunquid eam nosset artem. Democedes, veritus ne, si se proderet, vsquequaque Græcia priuaretur, dissimulare: sed quum videretur notitiā artis præ se ferre, Darius iussit eos qui hominem adduxerant, verbera & tormenta afferre in medium. Tunc ille dissimulationem missa, se planè scire artem illam negauit, sed aliquantulum, ob eam cōsuetudinem quam cum medico habuisset. Factaque ei potestate curadi, Græcis medicamentis vtens, & lenia, post acria admouens, Darium compotem somni fecit, & breui tempore incolumem reddidit, quum iam se posthac validum fore ad incidendum desperasset. Ob quam curationem postea quum eum Darius duobus aurearum compedum paribus donasset, interrogauit Democedes nunquid ideo se duplici malo remunerandum putaret, quod ab eo sospes ipse foret effectus. Hoc dicto Darius delectatus, ad suas vxores hominem misit. Eunuchi qui eum deduxerunt ad fœminas, dicebant hunc esse qui restituisset animam regi. tunc earum singulæ aureā phialæ thecam suffringentes, Democedem donauerunt tam amplo munere, vt famulus nomine Sciton qui sequebatur, excidentes ex percussione phialarum stateres colligēs, nō parua auri summā coegerit. Hic Democedes hunc in modū è Crotone profectus, cum Polycrate consuetudinem habuit: quum à patre sanè iracundo Crotone cohiberetur, nec eum tolerare possēt, illo relicto abiit in Aeginam: vbi cōmoratus vnum annum, primos medicos transcēdit, etsi imparatus erat, & nihil instrumentorum habens quæ ad artem medicinæ pertinerēt. Ex quo factum est vt in sequenti anno Aeginetæ conduxerint eum talento, Athenienses tertio anno cētum minis, Polycrates quarto anno talentis duobus. ita Samum profectus est. A quo viro non minimum medici Crotonienses primi numerabatur, secundi, Cyrenæi. Quæ etiam tempestate Argiui cæteris Græcis præstare musica ferebantur. Tūc itaque Democedes Dario sanato Susis, maximas ædes obrinebat, & cum rege ad mensam sedebat, omnibus rebus affluens, præter hanc vnam quod in Græciam redire non poterat. Quinetiam Aegyptios medicos regem curare solitos, quum essent patibulis suffigendi quod à Græco medico superati forent, impetrata ab rege venia liberauit: ite vaticinum quendam Eleum, qui Polycratem sequutus fuerat, & inter captiuos pro neglecto relictus. Denique maximi apud regem momenti Democedes erat. Intereccto deinde breui tempore, inter alia cōtingit vt Atossæ Cyri filiarum (quæ erat Darii

a Necat, insolentiam intolerabile exhibens.
b Morie nobis est occupandus.

c Hic autem Democedes ira Crotone sanum venerat. Cum Polycrate patre versatus, quum asperam eius iracundiam ferre non possēt, illo relicto ab, &c.

d Crotonienses inclarauerunt. hinc enim tempus fuit quum primi quidē medici Græciæ Crotoniæ esse dicerentur, secundi verò, Cyrenæi.

e In maximo pretio à rege Democedes habebatur.

vxor) in mamilla vlcus exoriretur, deinde rescissum porro grassaretur. quod ista, quoad fuit exiguum, præ pudore occultans, nemini indicauit: sed vbi malè iam se habebat, accessit Democedi rem ostendit. Ille se redditurum sanam affirmans, adiurat eam vt sibi vicissim ipsa inseruiat in eo quod orauerit. oraturum autem nihil vnde dedecus redundaret. A quo, posteaquam curata est, edocta, Darius, dum cum eo cubat, his verbis alloquuta est, Rex, quum tantum tu habeas copiarum, desides, nullam neque gentem neque potentiam Persis acquirere, atqui par est virum & iuuenem & magnarum opum dominum, aliquid operis edendo se ostendere, quod etiam Persæ cognoscant sibi virum præesse. Quod vt facias, duabus de causis interest, vt Persæ & eum qui ipsis præest, virum esse intelligant, & bello atterantur: ne otium agentes tibi insidias tendant. Nunc ergo aliquid opus edas quoad in ætate iuueniles. nam augete corpore ingenium pariter auget, & conualescente conualescit, & ad res omnes elanguescit. Hæc Atossa ex admonitu Democedis, ad quam Darius respondens, Quæ, inquit, vxor, ipse facere destinaueram, ea omnia dixisti. ego enim constitueram Scythis bellum inferre, iuncto mari è nostra continente in alteram partem: & hæc breui tempore perficientur. Ad eum Atossa, Animaduerte, inquit, nunc omittite primum Scythis bellum inferre, qui, quando cunquè voles, tui erunt: aduersus Græciam mihi tu eas in expeditionem. concupisco enim Lacænas & Argiuas & Atticas & Corinthias, fando cognitatas, mihi fieri ancillas. Et ad hoc virum habes ex omnibus maximè idoneum ^a ad demonstrandas Græciæ res atque exponendas, hunc qui pedem tuum sanauit. Cui Darius, Quandoquidè, inquit, vxor, tibi videtur nos primum Græciæ tettare debere, mihi videtur satius ante omnia mittere illum exploratores Persas, vnà cum isto quem dicis, qui percepta omnia illic & visa renuntient: & mox ego ab illis edoctus, aduersus Græcos tendam. Hæc loquutus Darius, & quod est loquutus, re quoque aggressus est. nanque vbi primum illuxit, accitis quindecim viris Persarum spectatis, præcepit vt sequentes Democedem omnia Græciæ maritima loca collustrarent, neve committerent vt Democedes ab illis aufugeret, sed rursus eum omnino reducerent. Hæc illis vbi præcepit, secundo loco Democedem ipsum ad se accessitum orat vt ^b exposita atque demonstrata Persis omni Græcia, rursus redeat: iuberetque eum dono ferre patri ac fratribus omnia sua vtensilia, affirmans se alia multo plura ^c illi inuicem donaturum. ^d ac præter dona missurum ait, quæ vnà iter faciat onerariam nauim, omnifariis bonis refertam. Quæ Darius nullo doloso consilio (vt mea fert opinio) ^e mandabat: ille tamen veritus ne se Darius tentaret, tanquam fugitium, si cuncta sibi oblata caperet: respondit se quidem sua illic velle relinquere, vt ea reuersus sibi haberet: verum nauim onerariam quam Darius promitteret, dono fratribus accipere. Darius postquam hæc Democedi præcepit, homines ad mare dimisit. Isti, quum in Phœnicem descendissent, & ex Phœnicæ in urbem Sidonem, confestim duas triremes instruxerunt, & simul ingentem onerariam omnifariis bonis impleuerunt. Comparatisque omnibus, in Græciam traiciunt: & adeuntes maritima eius loca intuebantur atque describebant. Tum pleraque ac celeberrima Græciæ loca contemplati, in Italiam Tarentum transmiserunt. Ibi Aristophilides Tarentinorum rex, ^f & ipse Crotoniensis, gubernacula Medicarum nauium resoluit, pariter & ipsos Persas detinuit, tanquam certos exploratores. Interea dum isti patiuntur hæc, Democedes Crotonem abiit ad domum suam. ^g Quo abeunte Aristophilides Persas missos fecit, restituitis iis quæ de nauibus abstulisset. Illinc Persæ nauigantes, ac Democedem, persequentes, Crotonem perueniunt: nactique in foro Democedemprehendunt. Eum Crotoniensium quidam, res Persicas reformidantes, tradere parati erant: quidam iniectis è diuerso manibus, sustibus cædebant Persas, ^h qui his verbis commonefaciebant, Viri Crotoniensis considerate quid faciatis, qui hominem regis fugitium eripitis. An ex vsu erit vobis hanc iniuriam regi Dario intulisse, ac vobis bene cedit ista fecisse, si nos dimiseritis: Cui enim prius quam huic urbi bellum inferemus? aut quam priorem diripere conabimur? Hæc dicendo nihil magis Crotoniensibus persuaserunt. quinimo non modò Democede, sed etiam oneraria nauis quam vnà duxerant, priuati sunt: atque in Asiâ reuersi, omisso iam studio discendi vltiora Græciæ, quod duce essent fraudati. Quibus tamen in digressu Democedes mandauit vt Dario dicerent, Democedem ducere vxorem Milonis filiam. erat enim apud regem celebre nomen Milonis luctatoris. Quas nuptias videtur mihi eo tempore properasse magna erogata pecunia vt ipsam etiâ in patria sua spectatû esse Dario appareret. Profecti Crotonem Persæ, ad Iapygiam in quasdam naues inciderunt. à quibus in seruitutem redactos Gillus quidâ

^a Ad ostendenda singula Græciæ loca & ad deducendum.

^b Vt quum, Persis ostenderit vniuersam Græciam & per eam duxerit, reuertatur.

^c Pro illis donaturum.

^d Præterea verò ad dona portanda nauem onerariam ei se suppeditaturum dixit, eamque se bonis omnifariis impleturum, quæ cum ipso nauigaret.

^e Pollicebatur ille tamen veritus ne Darius eius animum tentaret, nequaquam omnia quæ dabantur percurret, id est recedat, & accipit: sed sua quidem suo in loco relicturum se dixit, vt ea reuert. &c. ut legatur *παύσατο* ex uet. cod. pro *παύσει*, & *ἐνδραπέδον* actione sumatur, quasi dicat non percurret numerum, tanquam nihil omittere uolentem. Fortasse tamè *ἢ* aliter exponi possit *ἐνδραπέδον*.

^f Non sequitur lectionem edit. uulg. quæ tamen ipsi suspecta est.

^g Interim verò dum iste domum reuertitur, Aristoph.

^h Qui hæc verba obtendebant. Vel, hæc illis allegabant, uel proponebant.

ⁱ Si nobis hunc eripueritis.

Tarentinus exul redemit, & ad regem Darius reportauit. Ob quod meritum quum rex paratus esset donare ei quicquid vellet, optauit se in patriâ reduci, exposita prius sua calamitate, dicens, ne omnem Græciam conturbaret, si classis in gens ipsius causa in Italiam mitteretur, contentum se esse vt per solos Cnidios reduceretur: existimans, pro amicitia quæ Cnidius erat cum Tarentinis, se præcipuè reductum iri. Id Darius pollicitus effecit. nam missis Cnidum nuntio iussit vt Gillum Tarentum reducerent. Cnidij Dario obsequentes, id tamen à Tarentinis non impetrauerunt: nam ad vim inferendam inualidi erant. Atque hæc hunc in modum administrata sunt. hique Persæ primi extiterunt qui in Græciam traiecerunt explorandi gratia, & ob hanc rem. Samum verò post hæc rex Darius, omnium urbium tam Græcarum quam barbararum primam euerit, ob hanc causam: Dum Cambyfes in expeditione aduersus Aegyptum ageret, permulti se illuc Græcorum conferebant, partim (vt credibile est) negotiandi, partim militandi, partim ipsius regionis oculis subiiciendæ gratia. E quibus fuit Syloson Aëacis filius, Polycratis germanus, extorris patria. huic Sylosoni felicitas huiusmodi contigit: Sumpto hic amiculo rutulo ac sibi circumdato, apud forum Memphæos spatiabatur. quem quum vidisset Darius Cambyfis fratelles, ^a nullius admodum conditionis vir, captus amore amicali, adit hominem vt mercetur amiculum. Syloson, animaduertens Darius magnopere amiculum cupere, diuina quadam fortuna visus, Ego, inquit, amiculum hoc nulla pecunia vendo, ^b sed tibi largior, si modò tuum perpetuò debet esse. Hæc approbans Darius, accepit indumentum. Syloson, qui putarat sibi illud stulte perisse, interiecto tempore, quum Cambyfes decessisset, & septem illi magum oppressissent, & ex septem Darius regnum adeptus esset, vbi certior factus est ad eum virum peruenisse regnum cui ipse roganti dedisset in Aegypto illud amiculum, Susa ascendit, sedensque in vestibulo regis, ait se eum esse qui de rege sit bene meritus. hæc audiens ianitor, regi nuntiauit: ad quem admirabundus rex, Et quis est, inquit, Græcorum qui in me beneficus extiterit, cui ego reuerentiam debeam, recens regno potitus? Necdum multi aut nulli eorum ad nos accesserunt: ^c nec villo Græcorum quicquam (vt sic dicam) opus habeo. tamen hominem introduce, vt sciam quid hæc dicendo velit sibi. Vbi à ianitore introductus est Syloson, ac stetit in medio, interrogatur ab interpretibus quisnam esset, aut quo facto beneficus in regem extitisset. Ipse rem omnem gestam circa amiculum refert, seseque illum esse qui id donasset. Ad hæc respondens Darius, O, inquit, virorum generosissime, tunc ille es qui mihi nullam dum potentiam habenti donasti ea, quantum parua, tamen perinde grata ac si nunc aliquid magnum acciperem? Quæ de re immenso te auro argentò que remunerabor, vt nunquã poeniteat te liberalem in Darius Hystaspis filium extitisse. Cui Syloson, Mihi, inquit, rex neque aurum neque argentum dederis, sed patriam meam Samum, vbi eam liberaueris, quam nunc post necem fratris mei Polycratis ab Oroete interfecti, occupat seruus noster: hanc mihi donato citra cædem atque direptionem. His Darius auditis, misit exercitum duce Otane vno è septem viris, iussu vt quæ Syloson rogasset, ea effecta redderet. Otanes ad mare descendens, contrahebat exercitum. At Sami imperium obtinebat Mæandrius Mæandrii filius, acceptum à Polycrate, vt illud procuraret. Cui, iustissimo virorum volenti esse, non licuit. nam vbi de Polycratis interitu allatus est nuntius, ante omnia Ioui liberatori statuit aram, eique sanum in circuitu designauit, quod nunc quoque in suburbanis extat. Deinde vbi hoc perfecit, aduocata omnium ciuium concione, ita verba fecit, Mihi sceptrum atque omnis potentia Polycratis (vt vos etiam nostis) demandata fuit: in meo quoque arbitrio situm est vobis dominari: sed quod ^d in vicino reprehendo, id ipse quoad potero non faciam. Nam neque Polycrates placebat mihi, in viros sibi ipsi pares res dominatarum habens, neque alius quispiam talia faciens. Et Polycrates quidem fatum suum expleuit: ego autem, deposito in medium dominatu, iuris æquabilitatem suadeo: postulans iure optimo mihi ipsi hoc honoris tantummodo vt è pecunia Polycratis sex demum talenta peculiariter mihi cedant. Et præterea Iouis liberatoris (cui ego templum extruxi) sacerdotium tam meis in perpetuum liberis, quam mihi qui libertatem vobis restitui. Hæc Mæandrius à Samiis postulabat. Tunc eorum quidâ surgens, Tu verò, inquit, indignus es qui nobis imperes, tu qui malus extitisti ac funestus, sed dignus potius qui pecuniarum quas interuertisti, rationem reddas. Hæc Telepharchus (ita enim vocabatur) dixit, quod inter ciues

^a Nullius adhuc admodum magnæ auctoritatis viri, amicali desiderio captus.

^b Sed alioqui dono (si hoc quidem vt fiat necesse est) certè tibi. Quid sed quod ego uere nolim, id aliqui dono, tibi quidem certè libentius quam cuiquam alij, quandoquidem donare non uendere statui. Non immerito tamen suspectus alicui fuerit hic locus.

^c Nec vlli Græcorum villo sum beneficio obstrictus, uel deuinctus.

^d In aliò repr.

^a Erat spectatus.

^a erat expertus virtutis. Quæ Mæandrius in animum accipiens, reputansque fore ut si dominatum ipse deponeret, alius quispiam in eius locum tyrannum constitueretur, non deponendum sibi dominatum statuit: sed in arcem regressus, accitum vnumquemque eorum, tanquam rationem pecuniarum redditurus, comprehendit, alligauitque. Post hæc, dum hi in vinculis sunt, Mæandrius morbo corripitur: quem decessurum credens frater suus, nomine Lycæretus, quò facilius Sami rerum potiretur, omnes vincetos interemit. neque enim videbantur velle liberi esse. Igitur vbi Samum tenuere Persæ, Sylofontem redicentes; nemo ^b aduersus eos manum leuauit. ^c Atque ii qui contrariæ Mæandrii factionis erant; deditioem se facere velle dixerunt: quin & ipse Mæandrius ex insula discedere. Approbante hæc Otane, atque inuito foedere, eminentissimi quique Persarum positis sellis eregione arcis sedebant. Erat autem Mæandrii germanus vecordiusculus, nomine Charileus, ^d qui quòd delinquere solebat, in subterraneo loco erat alligatus. Hic quum audisset quæ agebantur, & per specum suspiciens vidisset Persas quiete sedentes, vociferando dicebat velle se in colloquium venire Mæandrii. Eum audiens Mæandrius, iussit solum ad se adduci, vbi adductus est, confestim conuiciando maledicendoque illi suadebat ut impetum daret in Persas: hæc inquit, Me tu, ò deterrime virorum, qui sum tuus frater, quique nihil vinculis dignum peccavi, in subterraneo carcere alligandum putasti: Persas autem, quos cernis te adorantes, atque extorrem facientes, vlcisci non audes, tam faciles tibi ad capiendum? Quos si tu reformidas, præbe mihi auxiliares tuos, ut istos ob suum huc aduentum vlciscar: paratus etiam te ipsum ex insula eiicere. Hæc Charileus. Quem sermonem Mæandrius admittit, quantum ego sentio, non quia eò insipientiæ venisset ut putaret suas vires regis superiores esse: sed quia inuidens Sylofonti si ciuitatem & integram & sine labore esset accepturus, maluerit res Samias debilitari Persis irritatis, atque ita traditum ex insula excessum esse quancunquæ vellet. foderat enim sibi occultum cuniculum, ex arce ferentem ad mare. itaque ipse quidem Mæandrius è Samo profectus est. Charileus autem, armatis cunctis auxiliariis, patefactisque portis, egreditur in Persas nihil tale expectantes, sed ^e omnia pacata existimantes. ^f In hos Persas qui sellas attulerant, & plurimi momenti erant, dato impetu auxiliarii grassabantur. Dum hæc isti agunt, cæteræ Persarum copiæ auxilio veniunt: à quibus repulsi auxiliarii, rursus in arcem se recipiunt. Otanes imperator, cernens tantam cladem accepisse Persas, etsi memor erat præceptorum Darii, dum ipsum mittebat, nequem Samiorum aut occideret aut caperet, sed insulam immunem malorum Sylofonti traderet: tamen horum præceptorum oblitus est, iussitque milites ut quenque Samium adipiscerentur, occidere, virum pariter & puerum. Tunc pars copiarum arcem obsidebat, pars obuium quenque sine discrimine trucidabat, tam in delubris quam extra delubra. Mæandrius è Samo profugiens, Lacedæmonem nauigauit. eò vbi peruenit, habens quæ in discessu exportauerat, ^g dat negotium famulis ut pocula argentea & aurea proponant. Dum illi ea promunt, interea ipse Cleomenem Anaxandridæ filium, Spartæ regem, colloquendo deducit ad ædes suas. Cleomenes vbi pocula inspexit, præ admiratione attonitus erat. Mæandrius eum iubere, quæcunquæ liberet, illinc asportaret: ^h idque quum etiam atque etiam Mæandrius diceret, tamen Cleomenes virorum iustissimus extitit, qui ea quæ sibi donabantur, recipienda non putauit. ⁱ Sed quum sensit eadem nonnullis ciuium Mæandrii elargiri, quomodo puniri deberet excogitauit. aditis enim ephoris, hoc est tribunis plebis, dixit fatius esse Spartæ hospitem Samium è Peloponneso ablegari, necui Spartanorum aut ipsi aut alii cuiquam persuaderet fieri malum. Illi, Cleomeni obsequentes, Mæandrii ablegarunt. Persæ vbi diripere Samum, Sylofonti tradiderunt viris desolatam. Interiecto tamen tempore Otanes imperator frequentem incolis effecit, ^k è visione per quietem morbo correptus, quo laborauit circa pudenda. Cæterum, interim dum Samum nauticus proficiscitur exercitus, interea Babylonii rebellauerunt, rebus probè admodum cõparatis. nam quandiu magus imperauit, & septem coniurati rem aggrediuntur, per hoc omne tempus & per occasionem rerum turbatarum, se ad ferendam obsidionem instruxerunt, & in his apparandis vsque latuerunt: verum vbi è profectu deficiuerunt, hæc sibi faciendi statuerunt: ^l Matres expellunt: mulierum vnam, quam sibi quisque voluit, è domesticis deligit, itemque vnam ad panem sibi faciendum: cæteras in vnum con-

^b Id est, illis se oppo-
suit.

^c Quinetiâ & Mæandrii milites & ipse Mæandrius, se paratos esse data sibi fide insula excedere dixerunt. Quum autem hanc conditionem admisset Otanes, fidemque dedit, spectatissimi quique Persarum, &c. *Lego autem spænturæ ex uer. cod. pro su. m. al. tra.*

^d Qui ob nescio quod delictum in subterranea fossa vincetus detinebatur. Sic paulo post, Et ex illa subterranea fossa suspiciens, &c. Nec tamen Zopyrus est simpliciter subterranea fossa, sed cænoia etiam, sive limosa.

^e De omnibus cõuenisse exist.

^f Irruentisque auxiliarii Persas eos qui sellis insidebant, & maxime auctoritatis erant, interfecerunt.

^g Ita egit: Quum argetea pariter & aurea pocula præpisset, uel, prout uisus, ea famuli extergebant, interea autem ipse cum Cleomenem Anax. filio Spartæ rege colloquens, eum ad ædes suas deducit.

^h Quum bis atque adeò ter dixisset.

ⁱ Sed quum intellexit eum hæc aliquibus aliis ciuium donaturum, & inde multarum iri, aditis ephoris dixit, &c.

^l Ex insomni uisione & morbo quo illi circa pudenda laborare contigit. Id est, Quod facere in mentem illi uenit quum somnium quoddam uidisset, & in morbum incidisset.

^l Matribus suis expellens, uel, Quum matres se creuissent aut segregasset.

tractas strangulant. hoc idcirco facientes ne rem frumentariam ipsorum illæ absumerent. His rebus cognitis Darius aduersus eos contractis omnibus copiis contendit: & postquam peruenit, urbem obsidione cingit. Sed illi nihili pendere obsidionem. nam cõsensus propugnaculis, tripudiare probræque ingerere Dario atque exercitui: quorum quidam ita inquit, Quid istic desideris Persæ? quin potius absceditis, quippe qui tunc expugnaturi nos estis quum pepererint mulæ: Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam. Anno ac septem mensibus in obsidione consumptis, iam Darium atque vniuersum exercitum tædere quòd Babylonios expugnare non posset: etsi aduersus illos omnia machinamenta atque omnes insidias expertus, cum alias, tum illas quibus eisdem Cyrus expugnauerat. Omnia hæc frustra fuerunt, quia Babylonii vehementer excubiis incumbebant. Sed quum ne sic quidem capi possent, vicissimo quàm circumuallati sunt mense, Zopyro Megabyzi filio, vnus è septem qui magum sustulerunt, hoc contigit portentum, ut quædam mularum eius quæ frumentum subuectabant, pareret. Quod vbi ei renuntiatum fuit, non credens, factum ipse inspicere voluit. eo viso, vetuit seruos cuiuspiam rem aperire, reputans illius Babylonii verba, qui inter initia dixisset, postquam mulæ peperissent, fore ut muri expugnaretur. ^a Ex hac fama Zopyro visa est expugnabilis Babylon. diuino enim numine & illum loquutum & suam mulam esse enixâ. Igitur vbi visum est fatale esse iam Babylonem capi, adiens Darium sciscitatus est nunquid perquam magni faceret expugnare Babylonem. Audiens perquam magni ab illo fieri, aliud consulat, quomodo ipse foret vrbis expugnator, & suum hoc esset opus. ^b beneficia enim apud Persas permultum ad incrementa honorum consequenda valent. ^c Eoque nemini expromens, se suffecturum rei faciendæ si seipsum quum mutilasset, ad hostes transfugeret, se se deformissima mutilatione affecit, prorsus quum id minimi faceret. quippe nares sibi præcidit auriculæque, eomamque deformiter circumtondit, ^d plagas imposuit: atque ita ad Darium perrexit. Quem ille intuens, virum videlicet spectatissimum sic mutilatum, adeò grauiter tulit ut exiliens è folio exclamaret, interrogando quis eum & ob quod facinus mutilasset. Ad eum respondens Zopyrus, Nemo, inquit, rex præter te, cuius tanta potentia est, ita me potuisset afficere. neque alienus quispiam hoc mihi fecit, sed ipse ego: quòd indignè animo feci Assyrios Persis illudere. Cui rex, O virorum miserrime, inquit, turpissimo facto pulcherrimum nomen imposuisti, inquit, propter eos qui obsidentur, temetipsum indignè lacerasse. Nunquid, ò demens, te mutilato hostes citius deditioem facient? quid in te ipsum laniando sensus amisisti? Ad eum Zopyrus, Si, inquit, tecum communicassem quæ eram facturus, tu me non permisisses: nunc memet ego adhibens in consilium, id feci. Itaque iam Babylonem capiemus, ^e nisi tu tuis parces. ego enim ita uti sum ad muros ut transfuga fugiam: dicam que ad illos me hæc abs te esse passum: & ^f ut opinor, ex hoc corporis habitu fidem eis faciens, consequar exercitus præfecturam. At tu decimo die quàm muros fuero ingressus, mille milites ex eo genere cuius amissione nihil admodum damni fiat, colloca ad portam quæ vocatur Semiramidis: rursus interiectis septem diebus, colloca mihi duo millia ad portas quæ dicuntur Niniorum: atque tertio, viginti diebus interiectis, eregione portarum quæ dicuntur ^g Chaldæorum, alios statue, numero quatuor millia: dum neque priores neque posteriores habeant quò se defendant, præter gladios: hoc tantum sinas eos habere. Post diem vicimum reliquas copias iube rectâ muros vndique subire. Verum ad portas quæ Belides ac Cissia vocantur, Persas mihi statuito. etenim (ut ego arbitror) Babylonii mihi, qui magna opera ediderim, committent cum alia, tum verò portarum clauces. illinc mihi atque Persis curæ erit operam nauare. Hæc vbi mandauit, ad muros perrexit, subinde respectans tanquam verè perfuga. Eo conspecto qui in turribus ad id dispositi erant, deorsum decurrerunt, & alteram portam aliquantulum reclinantes, sciscitabantur quisnam esset, & cuius rei indigens veniret. Quumque hic dixisset se Zopyrum esse, & se ad illos transfugere, eum ^h ad Babyloniorum magistratus deduxerunt. Ante quos vbi stetit Zopyrus, conditionem suam miserebatur, referens à Dario se passum quæ à semetipso passus erat: idque ob eam causam quòd suassisset illi discedere cū exercitu, quoniâ nulla via ostederetur vrbis expugnandæ. At nunc, inquit, ad vos venio Babylonii, futurus vobis maximo bono, Dario autem & copiis eius maximo malo. Neque enim quòd ita me mutilauit, feret impunè, quum habeat exploratos omnes consilio eius exitus. Hæc Zopyrus cõmemorabat. Quem Babylonii virum utique apud Persas

^a Ex hoc omine.

^b Fortia enim facta, uel, Res enim fortiter geste.

^c Alio enim nullo facto illam se subiugaturum cogitabat quam si à seipso mutilatus ad illos transfugeret. Tum igitur id parui pendens, seipsum atrocissima mutilatione afficit: uel, seipsum modis atrocissimis mutat.

^d Et se flagris cecidit.

^e Nisi per tuos steterit.

^f Ut opinor, fide eis facta hæc ita se habere, militum copias impetrabo.

^g Rectè legit Χαλδæων, ut et in uer. cod. nò Χαλδæων.

^h Ad publicas ædes Bab. eum deduxerunt, a la maison de la ville. Quòd quum uenisset, conationem suam miserè deplorabat, ref. &c.

a Auxiliatorem ei.
b Ad ea illi committenda parati erant quæ ab ipsis postulasset. Ille mil. cop. postulauit.
c Ea de quibus cū Dario conuenerat.

spectatissimū cernētes naribus atque auribus priuatū, vibicibus ac sanguine cōspersum, sperātes omnino vera loqui, & ad ipsos venire^a sociū, inducti sunt^b ad permit-tenda ei quæcunq; postulasset. Ille postulauit copias militum: quas vt accepit, perfecit^c ea quæ cum Dario cōposuerat. Siquidem decimo die educūs Babylonio-rum copiis, mille Darianos quos collocari primos mandarāt, circūuentos trucidauit. Eum Babylonii animaduertentes consentanea verbis facta præstare, maiorē in modum lætabantur, parati omni in re homini parēre. Ille rursus intericētis diebus de quibus erat conuentum, cum delectis Babyloniorum egressus, duo millia Da-rianorum militum interfecit. Babylonii cernentes hoc alterum opus, nihil aliud quàm Zopyrū in ore habere, cum laudibus tollere. Hic rursus constitutis diebus supersedēs ad prædictū locū copias educit, circūuentq; quatuor millia occidit: quo tertio opere edito, Zopyrus omnia apud Babylonios erat, adeo vt & dux exercitus & murorum custos declararetur. Vbi verò è cōposito Darius copias vndique muris admouit, ibi Zopyrus omnem dolum patefecit. nam quū Babylonii conscensis muris copias Darii adorientes arcerent, ipse apertis Cistis ac Belidibus portis, Per-sas in urbem introduxit. Quod factum qui Babyloniorum videbant, hi in^d pului-nar Louis Beli cōfugerunt: qui non videbant, hi in suo quisque loco permanerunt, donec & ipsi se proditos intellexerunt. Ita Babylon iterum capta est. qua potitus Da-rius muros eius circuncidit, & portas omnes amolitus est: quorum neutrum Cyrus fecerat prius eidem à se captæ. Babyloniorum quoque procerum tria millia pati-bulis affixit, data cæteris venia urbem incolendi. Atque vt iidem vxores haberent vnde succresceret soboles, prouidit. nam fœminas Babylonii (vt superius demon-stratum est) rei frumentariæ cōsulentes, strangulauerant. Itaque Darius vicinis vn-dique populis negotium dedit vt fœminas Babylone repræsentarent, pro iniuncto quisque numero. In summa igitur quinquaginta millia fœminarum conuenerunt. ex quibus qui sunt Babylonii originem duxerunt. Zopyri autem præstantia fa-cta nemo Persarum Darii iudicio supergressus est, neque eorum qui prius neque eorum qui posterius extiterunt, præter vnum Cyrum, cui comparari nullus vnquā Persarum dignum se existimauit. Ferturque Darius hoc dictum sæpenumero vsur-passe, præoptaturum se, Zopyrum nihil esse cladis passum, quàm viginti sibi Baby-lones vltra illam quam haberet acquiri. Egregiè verò eum remuneratus est, cum dā do quotannis quæ apud Persas sunt honorificentissima, atque alia permulta, tum tradita Babylone immuni, quoad viueret, in peculiarem portionem. Huius Zo-pyri filius fuit Megabyzus, qui dux exercitus extitit in Aegypto aduersus Athe-nienses & socios: atque huius Megabyzi filius Zopyrus ille qui ad Athenienses tran-siit à Persis.

d Templum.

HEROD.

HERODOTI HALICARNASSEI
historiarum liber quartus, qui inscribitur
Melpomene.

OST Babylonis expugnationem, Darius aduersus Scythas expeditionem fecit. Nam quum floreret viris Asia & magno pecuniæ prouentu, cupido incescit ei Scythas vlciscendi: quippe qui priores iniuriam intulissent, quum Mediā ingressi essent, & eos qui occurrerant prælio vicissent. Etenim Scythæ (quemadmodum superius à me dictū est) duodetriginta annos superiori Asiæ imperitauerunt. siquidem persequentes gentem Cimmericam, ingressi Asiā, abrogarunt imperio Medos, qui ante ipsorum aduentū Asiā obtinuerant. Sed Scythas, quū octo & viginti annos peregrè abfuisent, in patriam reuertentes, excepit non minor quàm Medicus fuerat, labor. Offenderunt enim non exiguum exercitum sibi occur-rentem. Vxores nanque eorum, in diuturna virorū absentia^a ad seruos accesserant visu orbatos. Orbant autem Scythæ seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita faci-ent: Sufflatoria ossa fistulis simillima sumuntur, eaque genitalibus equarum imposita ore inflantur. hoc aliis facientibus, alii equas emulgent. Hoc ideo se facere aiunt, quòd venæ equarum sufflatæ implentur & mammæ descendunt. Postea-quam emulxere lac, in concaua vasa lignea diffundunt. His circumpositi cæci lac agi-tant. cuius quod summum est delibatur, pretiosiusque habetur: vilius autē, quod subdidit. Huius rei gratia Scythæ quemcūque capiunt, visu orbant. non enim agrico-latores sunt, sed^b pastores. Ex his igitur seruis & vxoribus Scytharum progenita est inuentus: quæ suorum natalium conditione cognita, obuiam perrexit iis qui re-uerrebantur à Medis. Et primū quidem regionem intersepit ducta lata fossa, quæ à Tauricis montibus pertingebat ad Mæotin paludem omnium maximam: c deinde in his consistens, Scythis introire conantibus repugnabat. Sæpe commif-^a sa pugna, quum nihil tamen Scythæ proficerent, quidam ex eis inquit, Quidnam rei^a facimus viri Scythæ, cum nostris ipsorum seruis dimicantes? qui & quum interfici-^a mur, ipsi pauciores efficiamur: & illos interficiendo, paucioribus deinceps imperabi-^a mus. Mihivideatur hastis arcubusque ommissis fumenda flagella quibus equos verbe-^a ramus, & ad illos propius eundem. Nam quoad vident nos arma habentes, arbitra-^a tur se similes nobis, atque è similibus esse: vbi nos pro armis verbera tenentes vide-^a rint, tunc se nostros seruos esse intelligentes, atque id agnoscetes, non perstabunt. Hoc Scythæ quum audissent, ita sibi faciendum putauerunt. Qua ex re percussī illi, pugna immemores, fugam capefferunt. Ita Scythæ imperio sunt Asiæ potiti: & rur-sus à Medis eiecti, ad terram suam hunc in modum reuersi. Hac de causa Darius vl-ciscendi cupidus, comparauit exercitū. Scythæ gentem suam omnium nouissimā esse aiunt, idque hoc modo extitisse. Virum quendam in hac terra, quum deserta es-set, primū fuisse, nomine Targitaum, & eius parentes (quod tamen mihi^d non probatur) Iouem, Borysthenisque fluuii filiam. Tali genere ortum aiūt Targitaum: eiusque tres liberos fuisse, Lipoxain, Arpoxain, & nouissimum Colaxain. His re-gnantibus, demissa cælitus in Scythicam regionem ex auro facta, aratrum, iugum, securim, phialam. Quæ quum primus omnium inspexisset natu maximus, acces-sisse animo illa sumendi: sed eo accedente, aurum arsisse: hoc digresso, secundūm accessisse, & itidem aurum arsisse. Ambobus ab ardenti auro summotis, quum mi-nimus natu accederet tertius, aurum fuisse extinctum, & ab illo asportatum. eaque re maiores fratres animaduersa, totū regnū ad minimū detulisse. Et à Lipoxai quidē progenitos esse Scythas, quorū genus Auchatæ appellatur: ab Arpoxai verò, qui me-dius fuit, eos qui Catiari & Traspies nominatur: à minimo autē natu, reges qui Para-latæ vocatur. Omnib^o autē nomē esse Scolotis, regis cognomē. sed Scythas Græci ap-pellauere. Hic in modū se extitisse Scythæ memorat, & ex quo extiterūt, à primo re-ge Targitao, vsque ad Darii aduersus ipsos transitū, annos omnino mille nō amplius fuisse. Aurū verò illud sacrū^f in primis custoditur à regibus, placaturque maioribus hostiis, & aditur quotannis solēniter. & qui aurū sacrum habēs, die festo dormierit sub dio, is nunquam perennare fertur: & ob id dari ipsi tantum foli quantū vno die

a Cum seruis rē ha-buerant.

b Nomades.

c Deinde verò co-nantibus irrūpere Scy-this se prælio oppone-bat.

d Non fit verissi-mil.

e Natu minimum.

f Studiofissimē.

uictus equo peragere potest. Quum autem regio sit ingens, Colaxain constituisse trifarium filiis suis regnum: eorumque vnum & quidem maximum, ubi aurum afferuatur. ^a Superiora autem ad ventum aquilonem vergentia, ultra quam regionem nulli incolere possint, neque prospicere neque transire, propter interfusas pennas. Pennis enim tum terram, tum acrem oppletum esse: & has præpedire visum. Hæc Scythæ de seipsis pariter ac de regione superiore narrant. At Græci qui Pontum incolunt, ad hunc modum: Herculem Geryonis vaccas agentem, in hanc peruenisse terram, quæ deserta esset, quam nunc Scythæ incolunt. Geryonem autem habitasse extra Pótum in terra quam Græci insulam Erythiá vocat, contra Gades, quæ sunt extra columnas Herculis in oceano. (oceanum verò, ab ortu solis incipientem, circumfluere terram, verbis quidem affirmant, sed re tamen non demonstrant). Herculem, quum illinc ad regionem quæ nunc Scythica vocatur venisset, substrata sibi pelle leonis obdormisse (deprehenderat enim eum vehemens pluuia & gelu) & dum dormit, interea equas eius à curru pascentes, diuina quadam sorte amotas, non comparuisse. Eas experrectus quum indagaret, omnem regionem collustrans, tandem in terram quæ dicitur Hylæa deuenisse: ibique in antro quandam inuenisse virginem ancipitis naturæ, humanæ ac serpentinæ: supernæ quidem, ^b femorum tenuis, foeminam: inferius autem, viperam. Eam conspicatum Herculem atque admiratum, interrogasse nuncubi suas equas errabundas vidisset. Illamque respondisse, se quidem illas habere: sed non prius reddituram ei quam cum ipsa coisset. Herculem pro ea mercede cum foemina concubuisse. Sed quum illa differret reddere equas, cupida diutissime cum Hercule concumbendi, at hic cuperet receptis equis abire, ad postremum illis redditis mulierem dixisse, Has ego tibi equas, quæ huc venerant, seruaui: tu earum seruatarum pretium mihi persoluisi. Concepit enim ex te filios tres: qui ubi adoleuerint, expone quid facere debeam: nunquid hinc ^c habere domicilium, (nam ipsa huius regionis imperium teneo) an ad te mitti. Hæc percontata respondisse, Posteaquam eos in virilem ætatem adoleuisse videris, si ita facies non delinques: quem animaduertes eorum hunc arcum ita tendentem, & hoc balteo ita præcinctum, cum tu huius regionis incolam effice: qui autem his operibus quæ mando non erit par, eum hinc ablegabis. Hæc exequendo & ipsa lætaberis, & præceptis meis obtemperabis. Atque ita loquutum Herculem tetendisse alterum arcum, (duos enim gestabat) & balteum præmonstrasse, atque vtrunque mulieri tradidisse, arcum & balteum, qui balteus in extrema commissura haberet auream phialam: & his donatis abiisse. Illam pueris natis nomina imposuisse, vni, Agathyrsos: ^d sequenti, Gelono: ^e nouissimo, Scythæ. Et quum in virilem ætatem adoleuerunt, eandem mandatorum memorem illa peregrisse: & duos quidem filiorum, Agathyrsos ac Gelonos, qui proposito certamini non suffecissent, à matre ablegatos è regione excessisse: Scytham verò, qui rem complectet, ibidem remansisse: & ab illo Scythæ Hercules ^f filio progeneratos qui deinceps fuerint reges Scytharum: ab illa autem phiala, Scythas ad hæc vsque ætaté phialas in balteis ferre: & id solum Scythæ matrè excogitasse. Hæc Græci qui habitant in Póto referunt. Fertur & alius sermo ita habes, cui ipse præcipue assentior: Scythas ^f pecuarios, qui Asiam incolunt, quum à Massageris bello vexarentur, Araxe transmissos, in Cimmerici abiisse. nam regio quæ nunc Scythæ incolunt, ea fertur olim fuisse Cimmericorum. Sed inuadentibus Scythis Cimmericos, quum deliberarent, tãquam qui à magno inuaderetur exercitu, in sententia discrepasse, hinc reges, inde plebè: vtraque quidè valida, sed regu meliore. nã populus sentiebat abstinenti bello, nec oportere aduersus multos ^g pugnando adire periculum: at reges, pro regione cum inuasoribus dimicandum. Ita quum neutris alteri obtemperare vellent, & populus censeret sine prælio demigrandum, tradita inuasoribus regione: reges verò, in sua potius patria occumbendum, nec vnã cum plebe fugiendũ censuisse, quot bona habuissent, & quot mala euidetia habituri essent patria profugi, reputates. Hæc illos sentientes, inter se decertasse, vtrosque numero pares: & omnes qui mutuis ictibus concidissent, fuisse à populo Cimmericorum sepultos ad flumen Tyrem: (& eorum adhuc sepulchrum extat.) Sepultis his, illum è regione migrasse: quam desertam superuenientes Scythas occupauisse. Extantque adhuc in Scythia tũ muri Cimmerici, tum portoria Cimmerica, tum regioni cuidam nomẽ Cimmericæ est, & Bosphorus qui Cimmericus appellatur. Constat autem Cimmericos ^g in Asiam fugisse Scythas, & Chersonnesum cõdidisse, vbi nunc Sinope Græca vrbs sita est. Apparet etiam Scythas in persequendis illis Mediam intrasse, via aberrates. nam Cimmerici quidè fugientes,

^a Quæ verò sunt boreã verius, ultra eos qui supremam regionis partem incolunt ea nec prospici nec transiri posse propter interfus. &c.

^b Natium.

^c Dare illis domic.

^d Id est, à ætate proximo.

^e Natu minimo.

^f Nomadas.

^g Id est, in Asiam uenisse quum fugerent Scythas.

iter semper secundum mare tenebant: Scythæ autem eos ad dexteram Caucasum habentes insequabantur, donec ingressi sunt Mediam, itinere in mediterranea conuerso. Alia quoque fertur communis Græcorum barbarorumque narratio: Aristæus quidam Proconnesius, versificator, Castrobii filius, memorauit se Phœbo inunctum venisse ad Issedonas: & supra hos incolere Arimaspos; viros vnoculos: & item supra hos esse grypas, qui aurum afferunt: ac super hos esse Hyperboreos, ^a id est supra aquilonares, ad mare pertingentes. Hos autem omnes, præter Hyperboreos, Arimaspis authoribus, assidue finitimis bellum inferre, & ab Arimaspis exterminari Issedones, ab Issedonibus Scythas. A Scythis autem vexatos Cimmericos, qui ad australe mare incolebant, regionem relinquere. Itaque ne Aristæus quidem cum Scythis de ea regione consentit, qui vnde fuerit, qui hæc retulit, dictum est à me: sed à me dicitur item quendam de eodem viro in Proconneso & Cyzico audierim. Aristæu aiunt, quum nullo suæ ciuitatis esset inferior genere, ingressum in Proconneso fullonicâ officinam decessisse: fullonemque, oclusâ officina, abisse denuntiatum rem propinquis defuncti. Dissipatoque iam per urbem rumore Aristæu esse vita functum, ^a superuenisse sermoni de hac re disputantium quendam Cyzicenum, ex vrbe Artacia profectum, qui diceret sese fuisse congressum cum Aristæo apud Cyzicum, atque colloquutum. Et quum id iste contendendo asseueraret, propinquos mortui ad fullonicam præstò fuisse, habentes quæ ad efferendos homines expediti: sed aperta domo, Aristæum nec viuum cõparuisse nec mortuum. septimòque deinde anno, quum in Proconneso comparuisset, eos versus fecisse qui nunc à Græcis Arimaspei vocantur: quibus conditis, rursus euauit. Hoc ista ciuitates commemorant: ^b quod scio congruissè cum Metapontinis qui sunt in Italia, trecentis & quadraginta annis postquam iterum euauit Aristæus, quemadmodum coniciens & in Proconneso & apud Metapontinos inueni. Metapontini enim aiunt Aristæum, quum apud ipsos apparuisset, iussisse aram Apollini extrui, & iuxta eam erigi statuam quæ cognomen Aristæi Proconnesii haberet: quod diceret Apollinè ad eos ^c solos ex Italiotis in ipsorum terram venisse, se illum asseclatent, & qui nunc Aristæus esset, tum fuisse coruũ quum deum asseclaretur. Et hæc loquutum euauit. Eoque aiunt Metapontini se Delphos ad deum misisse sciscitatum quodnam illud hominis esset ^d proloquium, sibi que iussisse Pythiam vt dicto audientes essent. melius enim cum ipsis actum iri, si parerent. Se igitur hæc admittentes ^e perfecisse. Et nunc statua extat cognominè Aristæi, iuxta aram ipsam Apollinis, in foro extructam: circumstantibus vtrinque lauris. Hæc de Aristæo hætenus: Regione autem de qua nos dicere institueramus, quendam sint vltiora; nemo exploratum habet. neque enim id ego ab aliquo audire potui, qui se diceret nosse quod ipse vidisset. Ac ne Aristæus quidem ipse (cuius paulo antè feci mentionem) in iis quos fecit versibus, ait se vltra Issedones processisse: sed vltiora fando sibi esse cognita, quod Issedones diceret ista commemorare. Verum nos, quoad ^f longissimè rem inuestigare potuimus, omnem referemus: Ab emporio Borysthenitarum (hoc enim ex maritimis totius Scythiæ est maximè medium) primi incolunt Callipidæ, qui sunt Græcoscythæ, ^g id est à Græcis facti Scythæ: super hos aliud genus eorum qui vocantur Halizones. Horum vtrique cum ^g in cæteris seruant ritum Scytharum, tum in serendo, atque vescendo cæpe, allio, lente, milio. Supra Halizones autem incolunt Scythæ aratores, ^h qui non ad panem conficiendum serunt triticum, sed ad illud torrendum. Supra hos incolunt Neuri: quorum tractus qui ad aquilonem vergit, quantum nos scimus, desertus est: Atque hæc quidem nationes iuxta flumen Hypanin colunt, ad occidentalem partem Borysthenis. Verum transmissos Borysthenem, à mari prima est Hylæa; dehinc habitant Scythæ agricolæ, quos Græci qui ⁱ sub Hypane incolunt; Borysthenitas appellant, ipsi verò se Olaiopolitas. Hi igitur agricolæ Scythæ ^k colunt eum quidem tractum qui vergit ad auroram, trium dierum itinere, pertingentes ad flumen nomine Panticapem: eum verò qui ad vètum aquilonem, vndecim dierum nauigatione, Borysthenem versus. tractus autem qui vltior est, in multum sanè spatii desertus est. Ultra quam solitudinem habitant Androphagi, ^l id est uirorum carne uescentes, separata natio, ac nequaquam Scythica. At supra hos deserta iam proculdubio omnia, nec vlla gens, quantum nos scimus: At horum Scytharum qui agricolæ sunt, plagam quæ ad auroram vergit, transmissos flumine Panticape, Scythæ nomades, ^m id est pecuarii, incolunt, neque serentes quicquam neque arantes. Nuda autem arboribus est omnis hæc plaga præter Hylæam. Nomades autem isti incolunt tractum quatuordecim dierum longitudinis; auroram versus, ad Gerrhum vsque flumen.

^a Cyzicenum quendam, ex Artace vrbe venientem, altercatum fuisse cum illis qui id dicerent: affirmatẽ se Aristæo occurrisse eunti Cyzicum; & cã eo colloquutum esse. Qua de re dũ pertinaciter contenderet, propinquos mort.

^b At ista Metapontinis qui sunt in Italia contigisse scio trecent.

^c Solos ex Italiotis esse in quorum terrâ Apollo venisset.

^d Visum.

^e Præstitisse. Vnde effecta reddidisse.

^f Penitissimè.

^g In cæteris quidè ritum Scytharum seruant, sed frumentum serunt & edunt, nec cõ cæpe, & allium, & lentem, & milium.

^h Qui frumentum nõ ad vescendum serunt, sed ad vendendum. Sup.

ⁱ Ad Hypanin fluium incol.

^l Colunt, orientẽ quidem versus, trium dierum iter.

^l Boream autem versus, dierum vndecim, secundo fluminẽ Borysthenem.

^a Vel, Ea quæ vocantur regia, subdomus.
^b Quam foderunt qui è cæcis illis orti fuerunt. E cæcis illis quorum uidelicet facta sunt supra mentio.

^c Sed prima quidem portio est Santomar. uel fors.

^d Idem, quod supra uerit separata.

^e Excolant.

^f Neque ab illis caluis neque ab Issedonibus habitari comperitur.

^g Piliis nudatum.

ⁱ Quibus si aquam eff. lutum non facies: facies aut.

Trans Gerrhum autem sunt ^a ea quæ vocantur regia, & Scythæ optimi pariter & plurimi, & qui suos seruos esse cæteros Scythas arbitrantur: à meridie quidè ad Tauricam regionem pertingentes: ab aurora verò, ad fossam ^b quæ dixerunt illi qui è cæcis geniti fuerunt Oryxam, & ad emporium paludis Mæotidis quod uocatur Cremni, id est prærupta. quorù pars ad flumen Tanaim porrigitur. At quæ superiora sunt, ad uentum aquilonem, Scythis regiis, ea incolunt Melanchlæni, alia gens non Scythica. Et supra Melanchlænos paludes sunt, & deserta hominibus regio, quantum nos scimus. Trans flumen autem Tanaim non est regio Scythica, sed prima Laxiorum Sauromatarum, qui à recessu Mæotidis paludis incipientes, incolunt tractum qui spectat aquilonem, itinere dierum quindecim, vacuum prorsus arboribus tam agrestibus quàm fructiferis. Supra hos habitant (quæ secunda portio est) Budini, terram colentes totam omni arborum genere abundantem. Supra Budinos ad aquilonem statim excipit solitudo octo dierum itineris. Post hanc solitudinem declinando magis ad uentum subsolanum, incolunt Thyflageta; natio copiosa & ^d propria, & è uenatu uicitanis. His cõtigui, & in eisdem habitantes locis, ii quibus nomen inditum est Iyrca, & ipsi è uenatione uicitanes, hunc in modum: Conscens arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. singulis autem adest canis, & item equus, in ventrem cubare edoctus; humilius subdendi gratia. Vbi quis igitur ab arbore feram uiderit, sagittaque percusserit, conscenso equo illam persequitur, comitante cane. Super hos, auroram uersus, incolunt alii Scythæ, qui à regiis Scythis deficientes, ita in hunc locum perueniunt. Ad hos usque Scythas omnis regio Scythica est cæpstris, & spissi foli: reliqua dehinc lapidosa atque salebrosa. Cuius regionis magno transmissio spatium, incolunt sub excessorum montium radicibus homines qui ab ipso natali dicuntur esse calui, mares pariter & foeminae, simis quoque naribus, & ingenti mæto: propriam quandam uocem edentes, Scythicam gestantes uestem: ex arboribus uicitanes. cui generi arboris nomen est Ponticum, magnitudo ferè eadem quæ fico, fructus fabæ instar nucleum habes. Id ubi maturuerit, uesibus ^e exprimunt, & quod ab eo crassum & nigrum defluit, nomine aschy, id & lingunt, & lacte commixtum potant. ex ipsius quoque crassitudinis face massas ad esum componunt. Neque enim multum est eis pecorum, utpote non studiosis rei pecuaræ. Sub arbore quisque cubat, per hyemem quidem, ubi arborem pileo albo firmoque cõtèxerint: per æstatem uerò, sine hoc pileo. His nemo mortalium iniuriã inferri. sacri enim dicuntur esse, nihilque Martiorum armorum possident. Iidem & finitumorum contouersas dirimunt, & quisquis ad eos confugit, is à nemine læditur. Nomen eis est Argippæi. Ad hos usque caluos ingens quoque uersus prospectus est regionis & gentium, quæ in conspectu sunt ex Borysthenis atque ex aliis Põticis emporiis. Scythæ qui ad eos conueniunt, per septem interpretes totidemque linguas perueniunt. Horum tenuis notitia rerum habetur. at quod supra illos caluos est, nemo pro comperto referre potest. nã montes editi atque prærupti transitum interdunt, quos nemo transcendit. Isti tamen calui referunt, (quæ apud me fidem non habent) incoli montes ab hominibus capripedibus: quos ubi transferis, esse alios qui fenos menses dormiant. quod ego in primis non admitto. Sed tractum, illum qui ad auroram caluis est, ab Issedonibus habitari sine ambiguitate compertum est. Ille uerò superior qui uergit ad aquilonem, ^f tam Issedonibus quàm caluis ignotus est, nisi quatenus isti ipsi dicunt. Issedones porro talibus moribus uti feruntur: Quoties pater alicui decessit, omnes eius propinqui pecora adducunt, quæ ubi mactauerunt concideruntque, concidunt & mortuum patrem illius à quo in conuiuium accipiuntur, commixtisque omnibus carnibus conuiuium exhibent. Caput autem defuncti ^g denudatum purgatumque inaurant, eoque pro simulachro utuntur, agentes illi quotannis maiores hostias ceremoniasque. Hæc filius patri facit, quemadmodum Græci natalitia. Dicuntur præterea & isti ipsi esse, & ipsorum uxores peræque fortes ac uiri. Hi & ipsi cognoscuntur. quod supra hos est, ibi aiunt Issedones esse homines uoculos, & grypes auri custodes. Hoc ab eis acceperunt Scythæ, à Scythis nos cæteri accipientes, uerum putamus, ac Scythicè eos appellamus Arimaspos. nam arima Scythæ unum uocant, spu uerò oculum. Omnis autem quam dixi regio, adeò infestatur hyberna sæuitia ut octo mensibus tolerari nõ possit: tale illic gelu est. ⁱ sicubi aqua effundas, modò facias ibi lutum, facies autem si illic ignem accenderis. Ibidem quoque mare glaciatur, & omnis Cimmericus Bosphorus: super quã glaciem omnes qui intra fossam incolat Scythæ exercitus ducunt, & plaustra agunt trans mare usque ad Indos. Ita uis hyberna octo mensibus perstat,

quatuor tamen mensibus reliquis frigora illic sunt. Vbi etiam aliam quã in cæteris regionibus, conditionem habet hyems. nam quum tempus pluendi est, nihil ibi quod sit uilius momenti, pluit: æstate pluere non cessat. ^a Quinetiã tonitrua quum alibi, tum ibi nulla existunt, æstas nubila est. hyeme si fiat tonitrua, pro ostento habetur. Terra motus in Scythia si existat seu æstatè seu hyeme, tanquã prodigium admirantur. Eam uim hyemis equi perferunt, muli asinique neque incipientem quidem ferunt: quum tamen alibi stantes in gelido equi tabefiant, asini uerò ac multi durent. Et hæc mihi uidetur esse causa cur omnino cornua bouino generi non succrescant: astipulante sententiã meã Homeri carmine in Odyssea, quod ita habet,

Et Libyen, ubi sunt cornui proinus agni:

Quod rectè dictum est, in locis calidis maturè cornua existere. at in uehementibus frigoribus aut non oriuntur statim pecoribus cornua, aut si oriuntur, uix oriuntur. In Scythia itaque hoc propter frigora contingit. Quo magis miror (ab initio enim oratio mea indagare instituit) cur in omni Eleo agro muli nequeant gigni, quum neque locus sit frigidus, neque uilla alia causa appareat. Aiunt Eleenses ipsi ex imprecatione quadam id sibi contigisse: quumque tempus aduentat conceptus equarum, se in loca finitima illas educere: ibi postquam admiserint asinos, ^b dumque conceperint, tunc rursus eas reducere. De pennis autem quibus aiunt Scythæ oppletum esse aerem, & idcirco non posse prospici longius continentem, nec ulterius transiri, hæc est mea sententiã: Quod ultra eam regionem, assidue ningit, & (ut credibile est) minus æstate quàm hyeme. nam, (prout cuilibet eminus intuenti cadentem niuem copiosam liquet quod dico) nix pennis assimilis est: & propter hanc talem hyemem inhabitabilia sunt eius continentis loca quæ ad aquilonem spectat. Eoque opinor, pennas niuem esse interpretantes Scythas ac circumiactas gentes, ita loqui. Verum ^c ea quæ reperiuntur, longissimè dicta sunt. De Hyperboreis autem hominibus neque Scythæ quippiam, neque alii ulli illic incolentium memorant, præter Issedones: ne ipsi quidem (ut mihi uidetur) dicentes aliquid. dicerent enim & Scythæ de hoc, quemadmodum de uoculis dicunt. Quamquam & ab Hesiodo de Hyperboreis mentio fit: quinetiam ab Homero in Epigonis, si tamen Homerus re uera fecit hos uersus. Sed multo plurima de his Delii memorant, sacra alligata in triticea stipula ex Hyperboreis delata uenisse ad Scythas: à Scythis deinceps finitimos accepisse, gradatimque per singulos ad ^e occasum usque: atque illinc Meridie uersus dimissa, à primis Græcorum Dodonæis esse accepta, & ab his descendisse ad Meliensem sinum; peruasisseque in Eubœam, & oppidum usque ad Carystum: ab hac uerò reliquisse Andrum (Carystios enim esse qui in Tenum portarint) Tenios uerò in Delum: atque ita hæc sacra in Delum aiunt peruenisse. Sed primum Hyperboreos misisse duas puellas quæ ferrent hæc sacra; quas Delii aiunt Hyperochen & Laodice: & cum his tutela gratia quinque è suis popularibus, qui eas deducere: nunc Peripherees uocatos in Delo, ubi in magno honore habentur. Sed quum isti ab Hyperboreis missi, rursus non redirent, indignè ipsos Hyperboreos tulisse, si eos quos assidue mitterent non reciperent. Ita missi qui ferrent ad confines suos sacra in stipula tritici ligata; iuberentque illos consideratè mittere ad aliam nationem: atque ita hæc gradatim missa, aiunt deuenisse in Delum. His ego sacris simile quiddam fieri animaduerti à foeminis Thraciis atque Pæoniis, quæ in sacrificando regia Diana, non sine stipula triticea id faciunt: atque ipse uidi eas facientes. Cæterum his uirginibus Hyperboreis uita functis in Delo, parentant puellæ Delicæ ac pueri, tonsis utriusque crinibus: quos ^f puellæ quidem fuso inuolutos, supra monumentum deponunt: pueri autem ad quandam herbam applicantes, & ipsi sepulchro imponunt. Est autem monumentum intra Artemisium ad sinistram intrantibus, oleaque supra ipsum est nata. Hoc honore ab incolis Deli afficiuntur hæc uirgines. Aiunt uerò uidem Argin & Opin uirgines ex Hyperboreis eorundem hominum atate in Delum uenisse, etiam priores Hyperochæ & Laodice: & has quidem uenisse ad reddendum Lucinæ tributum quod pro partu maturando instituerant. Argin uerò & Opin unã cum ipsis deis aduenisse, hosque illis alios honores donasse. Ad eas enim ^g congregari coetum mulierum quæ hymnum canant ab Olene Lyco conditum, in quo hymno nomina Argis & Opis nuncupantur. Deinde à Delii edoctos insulanos & Iones, coctus agere instituisse, & nominatim Argin & Opin decantare. (hic Olen è Lycia profectus, alios quoque uelut fecit hymnos, qui cantantur in Delo) ^h dum cinis qui supra sepulchrum est Argis & Opis, dispergitur super infinitam ægrotorum turbam qui ad aram sunt. Est autem

^a Tonitrua quo tẽ pore sunt alibi, ibi nõ sunt, at æstate frequentia existunt. Quod si hyeme, &c.

^b Et grauidæ fuerint, tunc rurs.

^c Quæ sunt ultra hanc regionem loca, semper niuosa sunt, minus tamen (ut rationi consentaneum est) æst. quã hyeme. Iam uerò quisquis cadentem copiosam niuem intuitus est cõminus, intelligit quod dico. nix enim pennis similis est.

^d Quæ commemorantur ab aliis, latissimè exposita sunt.

^e Occasum uersus longissimè Adriam usque.

^f Puellæ quidem ante nuptias, fuso inuoluit.

^g Videtur potius de hæc ita simi ut quæ de matre deorum dicitur, unde uenit. Sic & statim post.

^h Et dum femora ad aram adolentur, cinerem hunc consummi in conspergendo Opidis & Argidis sepulchro. Est autem sep.

a Et quales sint
singula, quantum ad
descriptionē attinet.

sepulchrum earum post Artemisium, ad auroram spectans, proximè Ceiorum conaculum. Hacenus de Hyperboreis dictum sit. Nam de fabula Abaris, qui fertur esse Hyperboreus, nihil dico: qui sagittam dicitur per vniuersam terram circumtulisse, nihil comedens. Quod si qui sunt Hyperborei, id est *superæquilonares*, erunt & alij hypernotii, id est *superæstrales*. Nempe rideo quum multos video iam descripsisse ambitum terræ, nullum habentes in exponendo sensum, qui Oceanum scribunt circumfluere, & terram, tanquam torum, factā esse orbiculatam, & Asiam faciunt Europæ parem. Nam ego singularum magnitudinem breui patefaciam, & quanta sint singula ad describendum. Vbi Persæ incolunt, id ad australe protenditur mare quod dicitur rubrum. Super hos ad ventum æquilonem habitant Medi, super Medos Sapires, super Sapires Colchi, ad septentrionale pertingentes mare, in quod influit flumen Phasis. Hæc quatuor nationes à mari ad mare incolunt. Dehinc vespere ram versus ab ea duæ oræ terrarum ad mare protenduntur, quas ego exponam. Hinc æquilonem versus, ora vna à Phasi incipiens porrigitur ad mare per Pontum & Hellepontum, vsque ad Sigæum Troicum: austrum autem versus, eadem ora à sinu Mariandyno, qui Phœnicæ adiacet, protenditur secundum mare ad promontorium vsque Triopium. Incolunt autem in ora hæc hominum nationes triginta, talis est vna ora. Altera verò, à Persis incipiens porrigitur ad rubrum mare, quod & Persicum vocatur: deinde gradatim Assyria, atque inde Arabia: definitque in finit Arabico, etsi non defineret, nisi ob id quod Darius è Nilo riuos in illum sinum induxit. A Persis ad Phœnicen tractus amplius est ac multus. A Phœnicæ hæc ora tendit secundum hoc mare per Syriam Palæstinam & Aegyptum, in qua terminatur: intra quam tres sunt duntaxat nationes. Atque hæc sunt quæ à Persis occasum versus in Asia continentur. Quæ supra Persas sunt & Medos & Sapires & Colchos, auroram versus & solem orientem, hinc mari rubro alluuntur: æquilonem autem versus, à mari Caspio, & flumine Araxe, qui contra solem orientem fluit. Porro India tenus habitatur Asia. Illinc iam auroram versus deserta sunt: nec qualia sint dicere quisquam potest. Et Asia quidem talis & tâta est. Libya autem in altera ora est. ab Aegypto enim iam excipitur. Hæc ora circa Aegyptum iam angusta est. nā ab hoc mari ad rubrum intercapedo est centum millium vlnarum, quæ efficiunt mille stadia. Ab his deinceps angustius spatiosa famè ora excipit quæ Libya dicitur. Itaque admittit eos qui determinarunt atque distinxerunt Libyam, Asiam, Europam: inter quas non parū est differentiæ. Siquidem Europa longitudine quidem cæteras assequitur, latitudine verò non videtur mihi comparari digna. nam Libya seipsam monstrat circumfluam mari esse, excepto duntaxat vbi Asiæ cotermina est. Neco Aegyptiorum rege, eorum quos nouimus primo in hoc demonstrando. Is postquā destitit à depredanda fossa à Nilo ad Arabicum sinum, misit nauibus quosdam Phœnices, præcipiens vt transuerti columnas Herculeas penetrarent ad septentrionale vsque mare, atque ita ad Aegyptum remearent. Phœnices igitur è rubro mari soluentes, abierunt in mare australe: qui, quū autumnus aduenisset, applicitis ad terrā nauibus seimentem faciebant: vt assidue Libyes legerent, ac messē expectarēt. deinde messio frumento nauigabant. Ita biennio cōsumpto, anno tertio ad Herculeas columnas declinantes in Aegyptum remeant, referentes quæ apud me fidem nō habent, sed fortè apud aliquem alium: prætereuntes Africam, se habuisse solem ad dextram. Atque hūc in modum Libya primū est cognita. Secundo loco fuere Carthaginenses, qui dixerunt quendam Sataispem, Teaspis filium, virum Achæmenidem, qui Libyam non circumnauigauit quum esset ad hoc ipsum missus: sed cum nauigationis longitudine, tum terræ solitudine deterritus retrō rediit, non impleto labore quem ei mater iniunxerat. Etenim vitiauerat filiā virginem Zopyri, filii Megabyzi, quem ob hanc causam à Xerxe rege suffigendum cruci mater suā, quæ erat Darii soror, liberauit: quod diceret se maius illi supplicium irrogaturam quàm rex pararet. quippe necesse ei fore pernauiare omnem Africam, dum perueniret ad Arabicum sinum. His annuente Xerxe, Sataispes in Aegyptum abiit, sumptaque illinc nauē ac focis, nauigauit ad columnas Herculis: quibus transmissis, circumuectus Africæ promontoriū nomine Syloes, in meridiem cursum tenebat. Emēssusque permultum maris intra complures menses, quum assidue pluri tēpore opus esset, conuerso cursu in Aegyptū rediit. Et illinc ad regē Xerxem regressus, aiebat se in pernauiada remotissima ad quam isset ora, vidisse homines puillos Phœnicæa vtētes veste, qui, quum ipsi terræ nauim applicarent, ad montes se fuga proriperent relictijs vrbi-bus. Ipse autem ingressos nihil illis iniuriæ intulisse, pecora tantum illinc accepisse.

b In quancūque
Libyæ partem nauigā
tes peruenissent: mes-
sēque expectabant.
Quum autē messuis-
sent, oram soluerunt.
Ita bienn.

c Achæmenidem
Libyam non circūna-
uigasse, id est, nauigando
obisse: quasi legeretur λέ-
γοντες ὄν. vel, λέγοντες
separandū à sequentibus.
Deinde, Deterritum retrō
rediisse.

Quod autem totam Africam non pernauiassent, hanc causam afferebat, quod nauigium ulterius procedere non posset, sed retineretur. Hunc Xerxes negans loquutum vera, quod certamen sibi propositum non exoluisset, in crucem sustulit, irrogata quam destinauerat poena. Huius Sataispis eunuchus, audita domini nece, Samū cum magna pecunia profugit, quam Samius quidam interuertit: cuius nomen quum sciam, tamen volens obliuiscor. Cæterum Asiæ bona pars à Dario peruestigata est. Is cupidus cognoscendi vbinam Indus (qui secundus omnium fluminum crocodilos præstat) mare influat, misit nauibus cum alios quosdam, quos vera renuntiaturos confidebat, tum Scylacem quendam Caryandeum. Isti è Casparyro vrbe & è terra Paetia soluentes, secundo flumine auroram versus atque solem orientem nauigantes in mare, dehinc per ipsum mare occasum versus, tricesimo demum mēse tenuerunt eum locum vnde rex Aegyptiorum eos Phœnices quos antea dixi, miserat ad Libyam circumnauigandam. Post horum circumnauigationem Darius Indos subiecit, & eo mari positus est. Ita Asiam (præter eam quæ orientem solem spectat) compertum est parem Libyæ esse. At Europa à nemine inuestigata est, neque quā ad orientem neque quā ad æquilonem vergit, an mari claudatur. Longitudine tamen cognoscitur ad vtranque accedere. Neque possum coniectura colligere vnde, quum vna sit terra, trifaria sint ei nomina indita è mulierum cognominibus: cuiusque fines ponantur Nilus fluius Aegyptiacus & Phasis Colchus. Alii aiunt esse fines Tanain & Mæotidem, fretumque Cimmericum: sed negant se audisse nomina eorum qui hæc distinxerunt, & vnde nomina imposuerint. Iam enim Libya quidem à plerisque Græcorum fertur sortita nomē à Libya quadam muliere indigena: Asia verò, ab vxore Promethei. quanquam Lydi hoc sibi nomen vendicant, afferentes ab Asio filio Cotys, filii Manci, Asiam appellatam, nō ab vxore Promethei. vnde & Sardibus familiam quandam esse vocatam Asiadē. Europa autem neque an sit mari circumflua, neque vnde hoc nomē accepit, neque quis nominis autor extiterit, ab aliquo mortalium compertum est: nisi dicamus ab Europa Tyria nomen accepisse regionem: nec antè, sicut cæteras, nomen habuisse. Tamen illam ex Asia fuisse constat, neque in hanc commeasse terram quæ nunc à Græcis vocatur Europa, sed è Phœnicæ tantum in Cretam, & è Creta in Africam. Hæc hæcenus de his dicta sint. nam quæ sentimus de his, eadhibemus. Pontus autem Euxinus, in quem Darius fecit expeditionem, nationes exhibet omnium imperitissimas, Scythica duntaxat excepta. nullius enim nationis eorum quæ sunt intra Pontum, aut aliquid ad sapientiam pertinens proferre possumus, aut aliquem virum pro erudito habitum nouimus, præter Scythicam gentem & Anacharsin. In gēte autem Scythica ex omnibus humanis negotiis vnum maximum, quantum nos scimus, excogitatum est. at cætera nō admiror. Quod maximum ab eis excogitatum, id est, vt neque quisquam qui ad eos se contulerit, aufugere, neque ipsi capi possint, aut ne inueniri quidem, si nolint, atque deprehendi. Siquidem nullæ sunt eis vrbes, nulla mœnia extructa. domos secum ferunt singulic: questrisque sunt sagittarii, non pane victitantes, sed ex pecoribus: pro domibus plaustra habentes: quidni imbelles alioqui futuri, & ad dimicandum inhabiles? Hæc autem sunt ab eis inuēta cum opportunitate terræ, tum fluminum beneficio. nam hæc terra, quum sit campestris, sua sponte vliginosa est & humida, eamque interfliunt flumina non multo pauciora numero quàm in Aegypto fossæ. Quorum quæ sunt celeberrima & à mari nauigabilia, ea recensbo. Ister, quinque hostia habens: post hunc Tyres & Hypanis & Borysthenes & Panticapes & Hypacyris & Gerhus & Tanais. Isti hunc in modum fluunt. Ister, omnium quos nouimus fluuio-rum maximus, semper sibi ipsi par tam æstate quàm hyeme fluit, ab occasu primū fluunt, qui ipsum ingentem reddunt: per Scythiam quidem delapsi, numero quinque. Vnus quem Porata Scythæ appellant, Græci Pyreton: alius, Tiarantus, tertius Ararus, quartus Napares, quintus Ordissus. Horum primo loco dictus fluuius, magnus est, & ad auroram fluens, cum Istro aquam communicat: minor est Tiarantus, ad occasum magis vergens. Inter quos cæteri fluentes, Ararus, Naparis & Ordissus, in Istrum infunduntur. Hi sunt vernaculi Scythiæ amnes, qui illum augent. Ex Agathyris autem fluēs vnus, Maris, Istro se immiscet: ex Hæmi verò iugis tres alij ingentes ad æquilonem ventum, Atlas & Auras & Tibesis: per Thraciam verò & Crobyzos Thraces, Athres & Noes & Atarnes: at ex Pæonijs ac monte Rhodope, medium interscindens Hæmum Cius in ipsum erumpit. Quin ex Illyrijs in

a Quod labore sibi
proposito non defun-
ctus esset.

b id est, silentio præ-
tereo.

c Mari alluatur.

d Diferam uidetur
sequitur lectionem ab ea
quæ in multis edit. & in no-
stris vet. cod. habetur.

e Tribum.

f Non cupis legere Val-
la, sed tropus: cui lectonē
assentimur nonnulli erit
am vet. cod.

g Antea verò no-
mine carebat, sicut &
cætera.

h Vtemur enim o-
pinionib⁹ quæ de his
receptæ sunt. Possit ta-
men et alius esse sensus.

i Vna rerum huma-
narum maxima, om-
nium quas quidem
nouerimus, solertissi-
mè excogitata est.

k Neque possit e-
os quisquam nancisci,
si inueniri nolint. Qui
bus enim nulla con-
dita sint mœnia, sed
qui domos portant,
sintque ex equis sagit-
tandi periti, ac non ex
messe sed ex pecori-
bus victum habeant,
ac in plaustris habi-
tent, qui non hi fue-
rint inexpugnabiles
& inaccessi: Hæc au-
tem, &c.

l Per quorum me-
dium cæx. fl. uel quos ca-
teri intersi.

aquilonem tendens Angrus, planitiem Triballicam interfluens, Brongum intrat, Brongus iste Istrum .ita vtrunque per se magnum Ister excipit. Præterea ex regione quæ est supra Vmbricos, Carpis, & alius ad ventum aquilonem Alpium, in Istrum exiit. Omnem enim Europam Ister emetit (sumpto ex Celtis initio, qui omnium in Europa ad solis occasum extremi sunt, post Cynetas) totamque permenus Europam, ex transuerso ingreditur Scythiam. His quæ dixi fluminibus, & aliis aquas suas communicantibus, Ister fit omnium maximus. nam si alterius cum alterius aqua comparetur, profecto Nilus copia aquæ antecellit, quod in eum nullus neque fluuius neque fons ingrediens, ad incrementum aquæ confert. Quod autem Ister sibi semper par fluit tam æstate quàm hyeme, ob id fit (vt mihi videtur) quod hyeme est quantus est, aliquantulo maior quàm sua natura fert. nam per hyemem paululum in ea regione pluit, sed vbiq; ningit. Aestate verò nix, quæ sub hyemem decidit permulta, vndique in Istrum liquefacta dilabitur, eumque implet: nec ipsa solum, sed cum ea imbres multi atque vehementes. Quippe per æstatem pluit, quo tempore quanto plus aquæ sol ad se attrahit quàm hyeme, tanto plus aquæ cum Istro miscetur æstate quàm hyeme. Ita quæ paria faciat Ister datus aquis & acceptis, fit vt semper videatur sibi esse similis. Ex fluuiis ergo qui apud Scythas sunt, vnus est Ister. Post hunc Tyres, qui ab aquilone means, ortum trahit ex ingenti palude, quæ Scythicam terram à Nebride separat. ad ostium huius incolit Græci qui Tyrityæ vocantur. Tertiū flumen est Hypanis, ex Scythia veniens, & ex magna palude profluens, circum quam pascuntur equi syluestres cædidi: restæque vocatur hæc palus, mater Hypanis. Ex hac igitur ortus Hypanis fluit ferè quinque dierum navigatione, angustus, & adhuc dulcis, sed mox quatuor à mari dierum navigatione sanequam amarus, propter amarum qui in eum fluit fontem: adeo, inquam, amarū, vt quum sit exiguus magnitudine, tamen inficiat Hypanin flumen, in paucis magnū. Est autem hic fons in finibus regionis Scytharum aratorum, & Alizonum, eodem nomine quo locus vnde emanat, Scythica lingua Amaxampeus, Græca autem lingua, *ἰπῶν ὄδι, id est sacra uia*. Apud Alizonas autem contrahunt terminos suos Tyres & Hypanis, mox deinde in diuersum abeuntes, mediam intercapedinem laxant. Quartus fluuius est Borysthenes, secundū Istrum omnium maximus, & non solum sententia, non modò Scythicorum fluuiorum longè liberrimus, sed etiam cæteris huberior, præter Aegyptium Nilum, cum quo non licet alium comparare. Cæterorum autem huberrimus est Borysthenes, pascua præbens amoenissima & accommodatissima pecoribus, nec non optimorum ac singularium piscium affatim: idem ad potandum suauissimus, limpidus inter turbidos fluens, iuxta quem sementis optima fit, & herba non fatiua, etiam altissima. In huius quoque ostio ingens vis salis sua sponte concrevit. Præbet idem ingentia cete ad saluram, spinus carientia, quæ antacæos appellant. Alia præterea præstat admiratione digna. Porro quadraginta quidem dierum navigatione vsque ad locum nomine Gerrhum, cognoscitur ab aquilone fluere: at superiora per quæ fluit, nemo hominum eloqui potest: videtur tamen fluere per solitudinem ad Scytharum agricolantium plagam. nam hi Scythæ decem dierum navigatione accolunt hoc flumen. Cuius tantum ac Nili fontes nec ipse possum, nec vllum Græcorum reor posse dicere. Idem quum ad mare aduenit, Hypanis cum eo miscetur, eodem in loco mare irrumpens. Quod inter hos amnes in confluentem tendentes intercapedinis est, ^b Hyppoleo promontorium vocatur, vbi delubrum Cereris extructum est. Vltra quod delubrum sub Hypani incolit Borysthenitæ. Hactenus quæ ab his fluuiis. Post hos alius, qui quintus est, nomine Panticapes, & ipse ab aquilone fluens, atque è palude: inter quæ & Borysthenem incolunt Scythæ agricolatores. Idem in Hylæam ingreditur, qua transmissa, Borystheni immiscetur. Sextus est Hypacaris, qui è palude manas, mediosque Scythas nomadas influens, in mare voluitur, iuxta Carcinium oppidum, ad dexteram coercens Hylæam, & cursum qui dicitur Achillis. Septimus est Gerthus, nomen à loco obtinens, qui à Borysthenem dirimitur circa ea loca apud quæ Borysthenes cognoscitur: cui loco nomen est Gerrho, determinatque regionem Scytharum nomadum ac regionum. & dum in mare fluit in Hypacarin dilabitur. Octauus est Tanais, qui superius è vasta palude profluens, in aliam vastiorem diffunditur, nomine Mæotin, quæ discludit regios Scythas à Sarmatis. In hunc Tanain alius influit, nomine Hyrgis. His celeberrimis amnibus Scythæ muniti sunt. Gramen quod in Scythia germinat, omnium quæ nos nouimus germinum ^c aridissimum est, quod ita se habere dissecis pecoribus licet discernere. Et ea quidem vt

^a Et gramen, qua parte non feritur regio, altissimum. Ad uerbum profundissimum.

^b Hipoleon.

^c Videtur aliud legisse quam *ἄριδιστον*.

quammaxima sunt, ita apud eos abundant. cætera autem vulgaria sunt. Atque huc in modum ^a res sunt eis instituta. ^b Deorum hos solos propitiantur: Vestam ante omnes, deinde Iouem ac Tellurem: existimantes Tellurem Iouis coniugem esse. Post hos Apollinem, & caelestem Venerem, & Martem & Herculem. Hos cuncti Scythæ deos arbitrantur. Sed qui regii Scythæ vocantur, etiam Neptuno sacrificat, appellantes Vestam lingua sua Tabiti, Iouem, Papæum, mea sententia rectissime: Tellurem Apiam, Apollinem Oetofyrum, caelestem Venerem, Artimpasam, Neprunum Thamimafadem. Simulachra & aras & delubra ^c facienda non putat, præterquam Marti. Idem sacrificium prorsus apud omnia templa fieri eodem modo est institutum, qui talis est: Victimam ipsa primoribus implicita pedibus sistitur, cuius à tergo stans immolator, amota in primis infula, pecudem ferit, eaque concidente deum inuocat cui illam maerat: deinde circumdat laqueum collo, tum iniecto baculo circumducit, hostiamque strangulat non incenso igni, ^d non votis nuncupatis, non sumptis libamentis, sed vbi pecudem strangulauit, eique pellem detraxit, ad coquendum se couertit. Verum quum Scythica regio lignorum sit admodum inops, hoc ab illis ad carnem coquendam excogitatum est: Vbi victimam pelle denudauerunt, denudant quoque ossa carnibus, dehinc illas in lebetes eius gentis (Lesbiis crateribus affimiles, nisi quod sunt multo capaciores) iniiciunt. subiectis atque succensis ossibus hostiarum, coquunt. Si autem nõ adfuerit lebes, omnes carnes hostiarum in alios illarum & cum aqua commiscent, atque ossa succendunt. Quibus pulcherrimè ardentibus, & aliis facile capientibus carnes ossibus separatas, ita fit vt bos se ipse coquat: & item cætera pecora immolata, per semetipsum quodque elixum fit. Coctis carnibus, ^e is qui immolauit, earū atque intestinorū libamenta ante se porricit. Immolant autem cum alia pecora, tum præcipuè equos. Et aliis quidem diis hunc in modum & alias pecudes immolat. Marti verò sic præco ritu apud quosque tale extruitur templum: Sarmenorum fascis aggeruntur trium in longum latumque stadiorum, minoris tamen sublimitatis. desuper quadrata planities efficitur: tria latera prærupta sunt, quartum accliuè, per quod ascendatur. Eò quotannis comportant centum quinquaginta plaustra sarmenorum. nam semper propter cæli tempestatem illa marcescunt. Sub hac congerie ferreus acinacis, qui singulis vetustus est, statuitur. Idque est Maris simulachrum, cui annuas hostias offerunt cum aliorum pecorum, tum equorum, & plus ^f huic acinaci quàm cæteris diis. Ex captiuis centesimum quenque immolant, nõ eodem quo pecora modo, sed diuerso. nam vbi eorum captiuis vinum libauerit, ipsos intra quoddam vas iugulant: dehinc eisdem in congeriem sarmenorum sublatis, acinacem cruore perfundunt. Hæc quidem supra conferunt. inferius autem in templo ista faciunt: Virorum interemptorum omnes humeros dextros præcidunt, quos vnà cū manibus in aerem iaciunt. & quocunque deciderit manus, ibi iacet, seorsum autem mortuus. ^g Cæteris deinde solenibus confectis abeunt. Et sacrificia quidè hæc ab eis sunt instituta. ^h Sues pro nihilo putant, quas nec alere omnino in sua regione volunt. Quæ verò ad bellum continent, hunc in modum sunt ab eis comparata. Quem primum virum ceperit vir Scythæ, eius sanguinem potat: quoscunque in prælio interemerit, eorum capita regi offert. nam capite allato, fit prædæ quamcumque ceperint particeps, alioqui expers. Caput hoc modo præcidit: In orbem illud amputat circa aures, verticèque sumpto excutit, deinde pellem detrahit: & vbi sicut bouis corium manibus molliuit, tanquàm mantile possidet, eaque & habenis equi sui appensa gloriatur: qualia mantilia vt quisque plurima habet, ita vir iudicatur præstantissimus. Sunt quoque multi qui coria hæc humana tanquam brutorum consuunt, quibus pro amniculis induantur. Multi etiam cætorum hostium manus dexteras cum vnguibus excoriât, ⁱ eisque opercula pharetrarum integunt. Est autem inter omnia coria humanum ferè & crasum maximè & candore splendidum. Multi etiam totos homines excoriatos, & super ligna extentos, supra equos circumferunt. Hæc ab illis in mores sunt recepta. ^k Non tamè de omnium, sed de inimicissimorum capitibus hoc faciunt, vt quisque illud quod est infra supercilia, recisum prorsus excutiat: & crudo tantum bouis corio, si pauper sit, sin diues, non modò exterius inducat bouino corio, verum etiam interius in auret, & sic vterque pro poculo vtatur. Idem agunt de familiaribus, si inter eos extiterit discordia, & apud regem victoria sint potiti. Hæc capita hospitiibus qui ad eos veniunt viri alicuius existimationis, exhibent: referuntque, illos, quum essent domesticis, & ad pugnam laceffissent, ab ipsis esse superatos: id strenuitatis loco ponentes. Semel autem quotannis ^l singuli regionum principes miscunt vinum cra-

^a Ritus sunt eis instituti.

^b His solis diis licent, vel, sacrificant.

^c Facere non est illis vsu receptum.

^d Non oblati primitiis.

^e Primitias.

^f His, intelligit fortasse Maris & acinaci.

^g Videtur aut diuersa à nostra lectione sequutus esse, aut nostram non intellexisse. Quæ tamen ante præterit habet pro eo quod uer. cod. ἀντιφάρτις
^h Suum nullus est illis vsus.

ⁱ Eisque pharetras integunt. Vel, Et ex eis opercula pharetrarum conficiunt.

^k At capitibus non quidem omnium, sed inimicissimorum, hoc faciunt.

^l Vnusquisque provincie præfectus in sua provincia crateræ vini temperat, de quo sc.

a Scythæ omnes bi-
bunt à quibus hostes
sui interfecti fuerint:
at qui hoc facinus nõ
ediderint, hoc nõ gu-
stant, sed, &c.

b Simulque dum
hæc dicunt, virgas rut-
sum conuoluunt, quas
videli: et euoluunt, & in
vnum componunt.

c Legit oi & dndp-
γωσι, pro κη oi dndp.

d Aut, larem.

e Καί φησολογεται,
quod dicitur Gall. Et dicit
quoniam huius fait tort.

f Sunt qui uocem Gra-
cam ὀπταν suscipiunt ha-
beant.

g Iaculum.

h Auris partem am-
putant.

i Sunt autem Scy-
thæ indigenæ, nam fa-
muli sunt quos rex ius-
serit: nec ullus uenat.
Legisse autem uidentur hic
interpres dndp pro εγστ-
ρέε.

k Vacuata & pur-
gata aluo.

teri, de quo a Scythæ omnes hostium homicidæ bibunt, at non gustant qui nihil præclari operis ediderint, sed sine honore seorsum sedent: quæ res apud eos maxi-
mæ est ignominia. Qui uero complures cædes fecerunt, hi duobus pariter quos ha-
bent calicibus potant. Apud eosdem permulti sunt uaticinatores, qui pluribus vir-
gis salignis diuinant, ad hunc modum: Grandes virgarum facces quum attulerunt,
humi positos dissoluunt, ac separatim ponentes illarum singulas, uaticinatur. b ad
hæc dicendo, viceuersa virgasprehendunt, ac rursus sigillatim componunt. Hæc est
illis tradita à maioribus diuinatio. Sed Enaries, c qui sunt androgyni, aiunt sibi à
Venere traditam diuinationem, qui tiliæ fronde uaticinantur. Tiliam ubi quis tri-
fariam sciderit, digitis suis eam implicando ac resoluendo tractat, atque in hunc mo-
dum uaticinatur. Horum tres maximè probatos accersit rex quoties ægrotat: cui i-
sti semper ferè dicunt hunc aut illum ciuem (nominant autem hominè de quo lo-
quuntur) peierasse, iurantem per regium d folium: (est autè Scythis mos plerumque
iurandi per regium folium, quum maximum uolunt interponere iusiurandū) pro-
tinusque is quem dixerint peierasse, adductus, coarguitur scientia diuinandi, tanquã
compertus falso deierasse per regium folium, & ob id regem ægrotare. Si ille inficiã
se negat peierasse, e atq; rem grauius fert, rex duplum uaticinorum accersit: qui in-
specta diuinandi ratione, si & ipsi hominè periurii conuicerint, sine mora caput ex-
cidunt: eiusque facultates inter se partiuntur primi uaticini. Sin uerò illi qui super-
uenerunt uaticini homines absoluerint, alii atque alii præstò sunt: quorum si plures
absoluerint, decernitur primis illis uaticinis esse pereundum: eosque hunc in modū
necant: Plaustrum concameratum ubi farmentis referferunt, bobusque iunxerunt,
uaticinos pedibus implicatis, & manibus post tergum reuinctis, atq; ore obstructo,
extendunt in medium farmentorū: incensisque farmentis territando agitant bo-
ues. quorum boum multi cum uaticinis concremantur, multi ambusti, cremato
utique plaustrum temone, aufugiunt. Hoc quem dixi modo comburunt uaticinas, id est
uaticinos, etiam ob alias causas, appellântque φωδμαίντας, id est falsos uaticinos. Sed quos
morte rex afficit, eorum ne liberos quidem relinquit, sed uniuersos mares interficit,
fœminis nihil læsis. Fœdera cum quibuscunque ineunt Scythæ, hoc modo
ineunt: Infulo in grandem calicem fictilem uino, commiscet eorum sanguinem
qui ferunt fœdus, percutientes f cultello aut incidentes gladio aliquantulum corpo-
ris. deinde in calice tingunt acinacè, sagittas, securim, s gladium. Hæc ubi fecerunt,
sele multis uerbis deuocent: postea uinum epotant non modò ii qui fœdus fece-
runt, sed etiam comites ii qui sunt maximæ dignitatis. Regū autem sepulchra apud
Gerrhos sunt. Vbi Borysthenes iã nauigabilis est, ibi, quū rex eorum decessit, inge-
tem scrobem effodiunt forma quadrata. hoc ubi præpararunt, accipiunt mortuum
corpore incærato, aluo euulsa atque expurgata, quam filere conuulso & thymiamate
aplique semine & anisi quum expleuerunt, resuunt rursus, impositumque plaustrum
cadauer ad aliam gentem ferunt. Quod qui excipiunt, eadem agunt: quæ regū Scy-
thæ: h aurem decidunt, crinem circumtendunt, brachia circuncidunt, frontem na-
sumque consauciant, sinistram manum sagittis traiciunt. Postmodū regis cadauer
carpento ferunt ad aliam gentem cui imperitant, quæ ipsos comitatur ad eos unde
primum uenerant. Vbi iam mortuum circumferentes, lustrauerunt singulas gêtes
quibus imperauit, apud eos deponunt qui in extremis Gerrhis habitant, & in sepul-
chris. Quem postquam super torum in loculo posuerunt, hastis hinc atque hinc de-
fixis, desuper ligna disponunt, deinde pallio contegunt. In reliqua loculi spatio sitate
aliquam eius pallacam strangulatam sepeliunt, & eum qui uinum miscebat, & co-
cum & equisonè & ministrū & eum qui erat à nuntiis, necnon equos & aliarum re-
rum omnium primitias, quinctiam phialas aureas. nam argentum aut æs nihil in
uſu habent. His actis, humum certatim atque auidè iniiciunt, cupientes tumulum
quã maximum efficere. Circuactò anno, rursus hoc agunt: E famulis regis intimos
sumunt. (sunt autem famuli regum, i ingenui Scythæ, & quos ipse rex iusserit. nam
nullus uenalius ei ministrat.) Horum ministrorum quinquaginta quum strangu-
lauerunt, ac totidem præstauissimos equos, k eductis intestinis & expurgatis, paleis
implèt, ac consuūt: & ubi dimidium fornacis super duo ligna resupinatū statuerint,
alterumque dimidiū super altera duo ligna, & item alia multa huiuscemodi defixe-
rint, tum super ea equos imponunt, crassis tignis in longū ad ceruicè vsq; traiectos,
ita ut priores fornices sustineat armos eorum, posteriores uerò iuxta femora sus-
cipiant uteros, utrisque cruribus superne pendentibus. Equos autem infranāt, co-
rumque habenas ad palos extentas alligant: dehinc super eorum singulos statuunt
singulos

singulos quinquaginta iuuenum strangulatorum, hunc in modum, Vnicuique
eorum rectum stipitem per spinam ad ceruicem vsque tranſfigunt: quod inferius
stipitis extat ultimum, inſigunt tigno illi quo equus traiectus est. His equibus se-
pulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum reges sepeliunt. Alios autem
Scythas, quum decesserunt, proximi quique in plaustris collocatos ad amicos cir-
cumferunt. eos singuli amicorum excipientes, epulum cadauer comitatibus præ-
bent, tam propinquis quàm cæteris. Ad hunc modum quadraginta diebus priuati
homines circumaguntur: dehinc a humanatur, tali tamen ratione prius purgati: Vbi
caput exinaniuerunt, ablueruntque, circa corpus ita agunt: Tria ligna statuunt mu-
tuò inclinata, circa hæc prætendunt lanca pilea, quam maximè possunt constipan-
tes, & in b scapham in medio lignorum pileorumque positam lapides coniciunt
ex igne c perspicuos. Nascitur autem apud eos cânabis lino simillima, præterquam
crassitudine ac magnitudine: sed multo quàm nostra est præstantior, vel sua sponte
nascens, vel sata: ex qua Thracæ uestimenta conficiunt lineis simillima: quæ d ni-
si quis admodum terat, linea sint an cannabea, non queat dignoscere: & qui non
viderit cannabem, existimet lineum esse uestimentum. Huius cannabis sumptum
femen Scythæ sub pileis occultunt, supra lapides igne e perspicuos: unde fit thymia-
ma, tantum reddens uaporem quantum apud Græcos nullum thuribulum red-
dit. Hoc odore stupentes Scythæ euilant: quod apud ipsos loco lauacri est. f neque
enim lauant omnino corpus, sed vxores eorum infundentes aquam, corpora ad la-
pidem aliqueum scabrum conterunt cypressò & cedro & thuris ligno: deinde per-
frictum corpus quum intumuerit, illud facièmque medicamentis oblinunt. Id eas
simul bene olentes facit, simul postero die, s medicamentis amotis, mundas ac
splendidas. Externis hi ritibus uti magnopere cauent, ne mutuò quidem inter se:
sed Græcorum præcipuè, h utique posteaquam deprehenderunt Anacharsin, &
deinde iterum Scylem. Si quidem Anacharsis quum multum orbis terrarum con-
templatus esset, & multum in sapientia profecisset, eam ad mores Scytharum per-
tulit. Is dum per Helleſpontum nauigans tenuisset Cyzicum, uouit Matri deorum,
(offendit enim Cyzicenos eius diem festum magnifico sanè apparatu celebrantes)
si saluus sospesque domum reuertisset, sacrificaturum se eodem ritu quo Cyzice-
nos sacrificantes uidisset, & peruigilium noctis instituturum. Quum igitur in Scy-
thiam uenisset, i uenit ad locum qui dicitur Hylæa, iuxta Achillis curſum sita, ubi-
que omnifariis arboribus referta. In hanc abstrudens se Anacharsis, omnem festi-
ceremoniam deæ perſoluit, tympanum tenens, k exutisque simulachris. Hæc eum
agentem quidam Scythæ animaduertens, indicium detulit Saulio regi. Rex quum
& ipse contulisset se eò, & Anacharsin ea facientem inspexisset, excussa sagitta ne-
cauit. Et nunc si quis de Anacharsi interroget, Scythæ negant se nouisse hominem, ob-
id quòd in Græciam peregrinatus externosque sit mores sectatus. l Licet (ut ego acce-
pi) tutor fuerit Timnis, filii Spargapithis, patruusque Indathyrſi Scytharum regis,
filius Gnuri, nepos Lyci, pronepos Spargapithis. Itaque si ex hac familia exitit Ana-
charsis, constat eum à patre uel fuisse interemptum. Indathyrſus enim fuit filius Sau-
lii, Saulius autem fuit qui Anacharsin interemit. Quanquam & aliud quiddam Pe-
loponneses audiui referentes, Anacharsin à rege Scytharum missum, Græciæ fa-
ctum esse discipulum, & quum redisset, dixisse ad eum qui ipsum miserat, cunctos
Græcos esse in omni sapientia occupatos, Lacedæmoniis exceptis, qui soli ratio-
nem haberent dandi & accipiendi prudenter. Verum hæc narratio aliter ab ipsis
Græcis delusa est. Hic igitur uir m quemadmodum antea dictum est) mortem op-
petiit. n & ipse quidem ita egit propter externos ritus & Græcorum consuetudi-
nem: multus autem sanè annis postea interiectis ita passus est Scyles, Aripithis fili-
us. etenim Aripithes Scytharum rex, cum alios filios multos, tum Scylem sustulit
ex vxore Istrina, haudquaquam indigena, quæ filium Græcam linguam literasque
edocuit. Interiecto deinde tempore, Aripithe per dolum occiso à Spargapithe Aga-
thyrſorum rege, Scyles regnum suscepit, & vxorem patris, nomine Opceam. Erat
autem Opcea hæc ciuis, ex qua erat Aripithi filius Oricus. Scyli regnum Scytharum
obtinuit Scythicus tamen uiuendi mos nihil prorsus cordi erat, sed Græcus, in
quo fuerat imbutus à puero: ideòque multo magis ad hunc exercendum se con-
uertebat. Vtique quum ad urbem Borysthenitarum Scythicum ducebat exerci-
tum. (Borysthenitæ autem se à Mileſiis aiunt esse oriundos.) ad hos, inquam, quoties
Scyles ueniebat, relicto in suburbanis exercitu, ipse muros ingressus portas obser-
bat: depositaque Scythica stola, Græcum sumebat uestimentum, & eo indutus,

a Humanatur. Post-
quam autem huma-
runt Scythæ, ita se pur-
gant. Vbi caput abſer-
ferunt & lauerunt, hæc
circa corpus faciunt.

b Alueum.
c Fulgentes, uel, cã-
dentes.

d Nisi quis sit val-
de exercitatus, lino.

e Fulgentes, uel, cã-
dentes.

f Corpus enim nul-
lo pacto lauant. At vx-
ores eorū effundunt
aquam, deinde cypres-
si & cedri & thuris li-
gnum ad scabrum ali-
quem lapidem atterunt:
eo autem quod
ita fuerit atterendo
abrasum (est autem
crassum) corpus totū
facièmque oblinunt.

g Ramētis quibus
se obleuerant.

h Ut ostendit Ana-
charsis, & deinde ire-
rum Scyles. Anachar-
sis enim, quum mul-
to orbis terrarum spa-
tio perlustrato, ma-
gnæque sapientia si-
bi inde comparata,
Scythicas sedes repe-
teret, per Helleſp. na-
uigans, Cyzicum ap-
pulit. ubi uouit Matri
d.

i Clam ingressus
est Hylæam. uel, in Hy-
læam se abdidit.

k Legit ualla ex dndp
μπος, pro ἐκδημιτῆρος,
pro quo perperam legitur
in uulg. edit. ἐκδημιτῆ-
ρος.

l Ut autem ego ex
Timne tutore Sparga-
pithis, audiui, fuisse
eum Indathyrſi regis
Scytharū patruū, fili-
um autem Gn. n. l.
pron. Sp. si ex hac fam.
fuit Anach. se à patre
le interemptum fuisse
sciat. Indathyrſus,
&c. Est autem aliqua dnda
κωνηία in uerbis Græcis,
quam expressimus.

m uel, Eo quo dictū
est modo, interemptus
fuit.

n Et huic quidē pro-
pter externos ritus &
propter cōsuetudinē
quæ illi cum Græcis
fuerat, talia contige-
runt. Mult. & c. Q. d. Ut
autem huic ita damnosa
fuit rituum externorum
cognitio, etc. ita Scyles mul-
tis postea annis.

per forum spatiabatur, nullo neque satellitum neque populi comitatu, appositis qui portas custodirent, ne quis Scytharum cerneret eum gestantem huiusmodi stola: & cum ceteris Græcorum institutis utebatur, tum in faciendis deorum sacris. Et quum ibi tempus menstruum aut amplius triuerat, abscedebat, induta sibi Scythica stola. Idque sæpenumero faciebat, extructis sibi ædibus illic, & vxore illinc accepta. Sed quum foret ei malè euenturum, ex hac occasione malè euenit. ^a Affectanti ei Dionysum bacchanalem initiari, ac hostiam initiationis iamiam sumpturo in manibus, oblatum est ingens ostentum. Erât ei in vrbe Borysthenitarum circum ædes suas, (quarum paulo antè habui mentionem) magnas atque magnificas, è lapide candido sphinges & grypes stantes. in has ædes deus fulmen iaculatus est, totæque deflagauerunt. Scyles nihilominus initiationem peragit. Enimuero Scythæ Græcis probro ^b dant bacchandi cõsuetudinem, negantes esse credibile deum inuenisse quo homines ad dementia adigantur. Postquam bacchanalibus sacris initiatus est Scyles, quidam Borysthenitarum Scythi indicium detulit, inquitens, Vos quidem Scythæ nos irridetis quòd bacchanalia agamus, quòdque nos deus occupet: at nunc demum hic vestrum quoque regem occupauit. nam bacchanalia exercet à deo in dementia actus. Quòd si mihi non habetis fidem, sequimini me, rem vobis ostensurum. Primores Scytharum hominem sequuti sunt: quos Borysthenita ille deductos clanculum in turri collocauit. Vbi adfuit Scyles cum thiaso, Scythæ eum bacchandum conspicati, rem ingentis calamitatis esse duxerunt: digressique, ea quæ viderant omni exercitui indicarunt. Post hæc vbi ad lares suos rediit Scyles, defecerunt ab eo Scythæ, delecto fratre eius Oætamafade, ex filia Teris genito. ^c Scyles cognito quid de se fieret, & quam ob causam, profugit in Thraciam. Id quum audisset Oætamafades, cum exercitu aduersus Thraciam contendit: cui ad Istrum progresso Thracæ occurrerunt. Et quum conflicturi essent, Sitalces ad Oætamafadem misit caduceatorem, cum his mandatis, Quid opus est inter nos tentare fortunam? Tu quidem sororis meæ es filius, sed habes germanum meum, quem si mihi reddideris, ego vicissim Scylem tradam tibi. Ita neque tu, neque ego periclitabor exercitu. Erat enim apud Oætamafadem frater Sitalcis ab eo profugus. Hanc à Sitalce oblatam conditionem Oætamafades accepit, redditoque Sitalci fratre, eodemque auunculo suo, Scylem recepit fratrem. Et Sitalces quidem recepto fratre reduxit exercitum: Oætamafades autem eodem die caput Scyli depõsit. Adeo sua instituta Scythæ obseruant: & iis qui externos ritus asciscunt, tales irrogant pœnas. Multitudinem autem Scytharum non potui exactè indagare, quum de eius numero varia referentes audiam, & permultos illos, & rursus paucos esse utique Scythas. Quærum autem sub aspectum meum venit, est inter Borysthenem & Hypanin flumina locus nomine Exampæus, cuius etiam aliquanto antea habuimus mentionem, quum dicebam fontem in eo esse aquæ amaræ, Hypanin in quem fluit, impotabilem reddentis. Hoc in loco iacet ahenum sexies tantum quantum crater qui est in ostio Ponti, à Paufania Cleombroti filio dedicatus. Quòd si quis illum non inspexit, hunc ei in modum declarabo: Sexcentarum est amphorarum facile capax, crassitudine digitorum sex. id aiunt indigenæ ex aculeis sagittarum esse factum. regem enim suum, nomine Arianem, quum numerum Scytharum scire vellet, iussisse singulos Scythas conferre singulos sagittarum aculeos, proposita morte ei qui non ferret. Ita magnam vim collatam esse aculeorum: & ex his confectum ahenum illud placuisse ei pro monumento relinquere, & in hoc Exampæo dedicare. Hoc de multitudine Scytharum audiebam. Miracula autem hæc regio nulla habet, præter flumina cum multo maxima, tum numero plurima. Siquid tamè, præter flumina & magnitudinem capi exhibetur admiratione dignum, id dicitur: Vestigium Herculis ostendunt petre impressum, virili vestigio simile, bicubitali magnitudine, iuxta fluium Tyrem. Et hoc ita se habet. Redeo ad eam quam ab initio institueram orationem: Dario aduersus Scythas exercitum comparanti, dimissis nuntiis ad imperandum, aliis ut peditatum, aliis ut classem præstarent, aliis ut Bosphorum Thracium ^d iungerent: Artabanus Hystaspis filius, Darii frater, nolebat illum villo pacto Scythis inferre bellum, commemorans Scytharum inopiam, vtilia suadens: quum tamen non persuaderet illi, destitit à dissuadendo. Darius, vbi omnia ei in expedito fuere, copias eduxit ex vrbe Susis. Ibi eum OEobazus quidam Persa, cui tres filii erant omnes in militiam euntes, obsecrabat ut vnum sibi ex illis relinqueret. Cui Darius tanquam amico ^e & modesta obsecranti, respondit se omnes eius liberos relicurum. Eo responso OEobazus magnopere lætabatur, sperans liberos

^a Ei Dionysi bacchici sacris initiari cupienti, & iamiam initiationis ritum aggressuro, oblat.

^b Agendi bacchanalia cõsuetudinem, negantes rationi consentaneum esse excogitare deum qui homines ad insaniam adigat.

^c Scyles quum ita se tractari videret, & causam sciret. Vel, Quis videret ita in se consili.

^d Id est, Pontibus conseruarent.

^e Et non nimia perent. Vel, Rem non nimis magnam.

suos missionem habere militia. At ille ^a præpositos filios OEobazi iussit ut omnes eos interimerent. Ita filii OEobazi obruncati, illic sunt relictii. Darius Susis mouens, peruenit ad Bosphorum Chalcedonis, vbi pons iunctus erat. Illic conscensa nauis, transmisit in insulas nomine Cyaneas, quas Græci prius errundas fuisse aiunt. Ibi sedens in templo subiiciebat oculis Pontum, rem spectaculo dignam. nam inter omnia maria est maximè admirabile. Cuius longitudo est vndecim millium ac centum stadiorum: latitudo (qua latissimum est) trium millium ducentorum. Huius pelagi os latitudinis est quatuor stadiorum: longitudo oris (quod est collum) quæ Bosphorus dicitur, vbi pons connectebatur, circiter centum viginti stadia, ad Propontidem vsque pertingens. Propontis autem quingentorum stadiorum est, mille & quadringentorum longitudinis, influens in Hellepontum. Ipse Hellepontus, vbi angustissimus, stadiis septem quadringentis longus, intrans pelagi vastitatem quod Aegæum vocatur. Hæc autem ita dimensa sunt. Nauis ferè meat omnino septuaginta millia passuum longo die, nocte verò sexaginta millia. Itaque è faucibus Ponti ad Phasin (hoc est enim Ponti longissimum) nouem dierum est nauigatio, & octo noctium, quæ sunt mille centum ac decem millia passuum, hoc est stadiorum vndecim millia ac centum. E Scythica autem ad Themiscyram, quæ est super flumen Thermodontem (hic nanque Ponti latissimum est) trium dierum duarumque noctium est nauigatio, quæ fuit passuum trecenta ac tria millia, stadiorum verò tria millia & trecenta. Hunc igitur in modum Pontus ac Bosphorus & Hellepontus à me dimensa sunt, & secundum ea quæ dixi, situm habent. Quinetiam Pontus hic paludem habet influentem in se, non multo quam ipse est minorem, quæ ^b Mæotis appellatur, & mater Ponti. Darius, vbi Pontum contemplantus est, renaugauit ad pontem, cuius architectus extitit Mandrocles Samius. Contemplatus item Bosphorum, duos super eum cippos erexit è candido lapide, literis incisus in vnum quidem Assyriis, in alterum verò Græcis, ^c omnes gentes quas secum ducebat. Ducebat autem omnes gentes quibus imperabat, continentes numero septingenta millia hominum cum equitatu, præter classem, quæ constabat è nauibus sexcentis. His postea cippis Byzantii in urbem suam translatis vsi sunt ad aram Dianæ Orthosiæ, præter vnum lapidem, qui apud Bacchi delubrum in eadè vrbe relictus est literis Assyriis oppletus. Cæterum Bosphori locus quem rex Darius ponte commisit, coniectanti mihi videtur medius inter Byzantium & templum quod supra fauces est. Post hæc Darius ponte sublicio delectatus, auctorem eius Mandroclum Samium donauit ^d decuplo. Ex cuius primitiis Mandrocles pictis animalibus commissionem Bosphori & regem Darium in Medico folio sedentem, ac suas copias traducentem, effinxit, eamque picturam templo Iunonis dedicauit, cum hac inscriptione,

Qui rate piscosum coniunxit Bosphoron, implens
Darii regis vota, iubentis opus,
Iunoni Mandrocles hæc monumenta dicauit,
Esset honor Samiis vnde, corona sibi.

Hæc igitur monumenta extiterunt eius qui pontem compegit: quem vbi remuneratus est Darius, transmisit in Europam, iussis Ionibus nauigare in Pontum vsque ad Istrum, atque vbi eò peruenissent, se illic prætolari, fluium ponte iungentes. Ducebant enim classem Iones & ABoles & Hellepontii. Hi præteruerti Cyaneas, recta ad Istrum nauigarunt, subuectique duorum dierum itinere à mari ad fauces fluminis, vbi in diuersa scinditur, illud ponte iungunt. Darius, transmissio per ratem Bosphoro, faciebat per Thraciam iter, & quum ad fontes Teari amnis peruentum esset, triduo hic habuit statiuam. Tearus fertur ab accolis omnium amnium esse optimus cum ad alios morbos, tum ad scabiem curandam vel hominum vel equorum. Eius enim fontes duodequadraginta sunt, ex eadem petra manantes, partim frigidi, partim calidi. Ad hos tantundem via est à Iunonis templo eius vrbis quæ iuxta Perinthum est, & Apolloniæ quæ est in Ponto Euxino, duorum dierum vtraque. Fluit autem Tearus hic in flumen Contadesum, Cõtadesus in Agrianè, Agrianes in Hebrum, Hebrus in mare iuxta urbem AEnum. Ad huc igitur amnem quum peruenisset Darius, castraque posuisset, oblectatus amne, cippum erexit, his literis inscriptum, TEARI AMNIS CAPITA OPTIMAM AQVAM ATQVE PVLCHERRIMAM CUNCTORVM AMNIVM CONTINENT, ET AD EA PERVENIT, EXERCITVM DVCENS ADVERSVS SCYTHAS, VIR OPTIMVS ATQVE PVLCHERRIMVS CUNCTORVM HOMINVM DARIVS HYSTASPIS FILIVS, PERSARVM CVN-

^a Vel, Eos potius, quorum id officium erat iussit.

^b Mæotis.

^c Indicibus omnes gentes. Hoc aut aliud huiusmodi participium subaudientem videtur.

^d Hic mendosus est Græcus textus.

^e Sic vocare videtur eius fontes quos esse dixit duodequadraginta.
^f PRÆBENT.

CTAEQVE CONTINENTIS REX. Hæc sunt illic inscripta. Darius hinc moués venit ad alium amnem nomine Artiscum, qui per Odryas fluit: quò vbi peruenit, ita agendum sibi putauit. Ostenso certo loco copiis suis, iussit illic singulos quosque prætereuntes ponere singulos lapides. Id quum omnis exercitus fecisset, grandes acervi lapidum effecti sunt: quibus relictis, Darius illinc mouit. Sed priusquam ad Istrum perueniret, primos subegit Getas, ^a qui immortales agunt. Nà Thracæ qui Salmydesium, qui que supra Apolloniam & Mesambriam urbem incolunt, & qui Cyrmanæ & Mypæi vocantur, sine pugna sese Dario dederunt. Getæ verò per imperium resistentes, in seruitutem redacti sunt, quum sint fortissimi Thracæ atque iustissimi. Immortales autem agunt hoc modo: Mori se non putant, sed eum qui defunctus est, meare ad Zamolxin *dæmonem*, quem nonnulli eorum opinantur eundem esse Gebeleizin. ^b Ad hunc mittunt assidue cum nauis quinque remigum nuntium quempiam, ex seipsis forte delectum, præcipientes ea quibus semper indigent. eumque ita mittunt: Quibusdam eorum datur negotium ut tria iacula teneant: aliis, ut comprehensis eius qui ad Zamolxin mittitur, manibus pedibusque, hominem agitates in sublime iactent ad iacula. Qui si imperentiarum extinguitur, propitium sibi deum arbitrantur: sin minus, ipsum nuntium insimulant, asseuerantes malum illum esse virum. Hoc insimulato, alium mittunt, dantes adhuc viuente mandata. Iidem Thracæ, dum tonat fulguratque, in cælum sagittas excutunt, deo minitantes quòd nullum alium præter suum esse arbitrantur. Verum (ut ego à Græcis accepi, Hellepontum & Pontum incolentibus) Zamolxis hic, homo fuit, Samique seruitutem seruiuit Pythagoræ Mnesarchi filio. Illinc nactus libertatem, quum multum pecuniæ comparasset, in patriam rediit. qui quum animaduertisset Thracæ malè viuentes & inscitè, ipse edoctus Ionicum viuendi genus & mores liberaliores quàm Thracum, ut qui conuersatus esset cum Græcis, ^c cumque Pythagora non infirmissimo inter Græcos sophista, domicilium extruxit in quod primos quosque popularium in conuiuium accipiebat, & inter conuiuandū docebat, neque se neque suos coniuuas, ^d neque illos qui illic assidue gignerentur, interire: sed in eum locum ire vbi superstitis omnium bonorum compotes essent. Dum ea quæ commemorata sunt ageret atque diceret, interim subterraneum ædificium struebat. Quo profus absolute, è Thracum conspectu se subducit, descendens in illud subterraneum ædificiū. Vbi circiter triennium egit, desiderantibus eum Thracibus, ac deflentibus tãquam mortuum: quarto anno se eisdem in conspectum dedit. atque ita credibilia sunt effecta quæ illis exposuerat. Hæc Zamolxin aiunt fecisse. Cuius subterraneo ædificio neque fidem detraho, neque valde credo, sed multis eum ante Pythagoram annis extitisse arbitror. Verum siue Zamolxis fuerit homo quispiam, siue sit dæmon Getarū indigena, valeat. Getæ hoc ritu vtentes, vbi à Persis subacti fuerunt, ceterum sunt exercitū sequuti. Darius vbi ad Istrum peruenit, & vnà pedestres copias, cunctique flumen transierunt, tunc verò iussit Iones, postquã ratè soluisset, sequi se pedestri itinere cum nauticis copiis. Qui quum ^e ratem soluturi essent & imperata facturi, Coes Erxandri filius, Mitylenæorum dux ita apud Darium verba facit, sciscitatus antea nunquid ei gratum foret ^f audire sententiam dicere volentis: Quum aduersus eam terram rex facias expeditionem, in qua fertur nihil arari, nullas vrbes coli, finito nunc pontem hoc loci stare, relictis ad eius tutelam custodibus iis qui eum conuenerunt: per quem siue ex sententia rem geremus, Scythias inuentis, siue illos inuenire nequibimus, tutus nobis sit reditus. Neque enim vereor ne prælio commisso à Scythias superemur: sed potius ne cis non inuentis aliquid patiamur errandi. At enim credat me quispiam mea ipsius causa hæc dicere, ut hic subsistat: ego verò, quod in tuam rem esse sentio, rex, id in medium profero. ipse te sequi volo, neque hic relinquit. Delectatus admodum eo consilio Darius, ita respondit, Hospes Lesbie, fac omnino quum sospes domum rediero, ^g præstò mihi sis, ut te ob egregium consilium egregiis factis remunerem. Hæc loquutus, vbi sexaginta nodis lorū innodauit, accitis ad colloquium tyrannis Ionibus, ita loquutus est, Viri Iones, quam prius habueram de ponte sententiam, eam missam facio. vos sumpto hoc loro, hæc ita velim agatis: ^h quo ex tempore videritis me rapissimè iter intendente in Scythias, ex eo tempore incipientes, soluite singulis diebus singulos nodos: intra quod tempus nisi adfuero, sed dies nodorū exierit, vela facite in patriam vestrã. interea, quoniam consilium mutauit, agite custodiã ratis, & omne studiū illi & conseruadã & custodiendã adhibete: quod facientes, maiorem in modum mihi gratificabimini. Hæc loquutus Darius, promouet exercitum. Thracia tellus in mare tendens, Scythicæ prætenditur,

^a Ἀθανάτορες, id est ad verbum immortalizantes, quod statim post ab ipso auctore exponitur.

^b Semper autem solent quinto quoque anno quempiam è suorum numero sorte delectum, nuntium illi mittere, mandata ei dantes de iis quæ sibi opus sint.

^c Et quidem cum Pythagora philosophorum non infimo.

^d Nec eos qui ex ipsis in omne tempus nascerentur, interituros, sed in eum locum venturos vbi, &c.

^e Pontem vocat statim post.

^f Admittere sententiam, vel consilium, ab eo qui proponere vellet. Id est, aurem præbere consilio.

^g Des te mihi in conspectum.

^h Simulatque videritis me in Scythias proficisci, ex eo tempore.

qua finem faciente Scythica excipit: & illic Ister mare subit, ostio in ventum eurumi conuerso. Quod autem ab Istro soli Scythici secundum mare est id metiendo, indicare aggrediar. Ab Istro hæc iam vetus Scythia est, meridiem versus & austrum posita, vsque ad urbem Carcinitidem. eiusdem deinceps quod ad mare fert montosæ regionis, & in pontum porrectum, incolit gens Taurica vsque ad Chersonesum dictam tracheã, id est asperã. Hæc ad mare pertingit quod ad ventum subsolanum vergit. Sunt autem finium Scythicæ partes duæ, ferentes ad maria, vna ad meridianum, altera ad orientale, quemadmodum Atticæ regionis. quòd sic partem Scythicæ Tauri incolit ut si Atticæ iugum Suniacum alia gens non Atheniensis incolet, quod à tribu Thorica vsque ad Anaphlystam magis in Pontum porrigit promontorium. talis est (ut parua cum magnis comparem) Taurica regio: Qui autem non est hanc Atticæ partem præteruectus, huic alio modo planum faciam: ut si Iapygiæ non Iapyges sed alia gens imperans, diuisa terra à Brundisio vsque Tarantum, promontorium incolet. Quam hæc duo dico, multa alia similia dico, quibus Taurica gens est comparanda. A gente Taurica deinceps Scythicæ supra Tauros & orientale versus mare incolunt, & quæ Bosphori Cimmerii sunt ad vesperam vergentia, & quæ paludis ^a Mæotidis Tanai tenuis, qui influit in huius paludis seculum. Itaque ab Istro iam quæ superiora sunt ferentia in mediterranea, discludunt Scythiam ab Agathyrsis, deinde à Neuri, deinde ab Androphagis, postremò à Melanchlænis. Itaque Scythicæ veluti formam quadratam habentis, duæ partes quæ ad mare pertingunt, altera ad mediterranea ferens, altera ad maritimã, vsque quæ sunt pares: nam ab Istro ad Borysthenem, decem dierum est iter, tantundem à Borysthene ad ^b Mæotidem paludem: A mari mediterranea versus, vsque Melanchlænos qui supra Scythias habitant, viginti dierum iter. Supputatur autè à me in singulos dies itineris ducena stadia. Ita transuersa Scythicæ erunt quatuor milliū stadiorum: recta quæ ad mediterranea ferunt, totidem stadiorū. Tantæ est hæc terra magnitudinis. ^c Scythicæ inter se colloquunt, quum soli impares essent copiis Darii prælio repellendis, nuntios ad finitimos misere. Eorum reges vbi cõuenere, cõsultabant ut ingenti exercitu inuadente. Erat autem qui conuenerant reges, Taurorum, & Agathyrsorum, & Neuroorum, & Androphagorum, & Melanchlænorum, & Gelonorum, & Budinorum, & Sauromatarū. E quibus Tauri huiusmodi moribus vtuntur: Virgini naufragos immolant, & quoscunque Græcos illuc delatos: hoc modo. Postquã preces peregerint, hominis caput claua ferunt, truncum eius quidam aiunt deturbari è rupe. nam in rupe prærupta templum est eorum situm. cruci affigunt caput. Quidam de capite suffigendo consentiunt, sed truncum è præcipitio deiici negant, sed humo contegi dicunt. Dæmonem cui immolat, ipsi Tauri aiunt esse Iphigeniam, Agamemnonis filiam. In hostes autem quos ceperint, hoc agunt: Amputatum quisque caput hostis domum reportat: & suffixum admodum sublime supra tecta statuit, & plerique supra fumarium: ideo in sublimi locantes quòd dicant eos totius domus esse custodes. Viuunt autè è rapto & ex bello. ^d At Agathyrsi excultissimi viri sunt, & aurum plerunque gestantes. In commune cum mulieribus coeunt, ut inter se germani sint ac domestici omnes, nihil neque liuoris neque odii mutuo exercentes: in cæteris ad Thracum consuetudinẽ accedunt. At Neuri Scythicis quidem vtuntur moribus, qui vna ante Darii expeditione ætate coacti fuerant solum vertere propter serpentes: nam serpentum cum magna vis ex ipsorum solo est edita, tum maior supernè è locis desertis ingruerat: quibus vsque adeo infestati fuerunt, ut relicto suo solo cum Budinis habitauerint. ^e Iidem periculum faciunt se homines esse maleficos, quòd dicitur à Scythias & ab iis qui in Scythia incolunt Græcis, semel quotannis singuli ad aliquot dies effici lupi, & rursus in pristinum habitum redire. quod tamen dicentes mihi non persuadent: nihilominus tamen illi aiunt ita esse, ac deierant. Androphagi agrestissimos omnium hominum mores habent, nõ iudiciis, non legibus vtentes, ^f pecuariam exercentes, vestem Scythicæ similem gestantes, propriam linguam habentes. Melanchlæni omnes indumeta nigra gerunt, vnde & cognomen habet, qui soli ex his humana carne vescuntur, institutis Scythicis vtentes. Budini, inges natio atque numerosa, vehementer caesis oculis omnis ac rufa: quorum vrbs nomine Gelonum è materia constructa est, muro alto è materia toto: cuius singula latera tricenorum stadiorū sunt magnitudinis. Aedes quoque cum priuatæ tum sacræ sunt è materia. Nam visuntur ibi deorum Græcorum templa Græcanicè extructa, simulachris, aris, delubris ligneis. Dionysio trieterica, id est triennialia, agunt, & bacchanalia exercent. quippe Geloni quondã Græci fuere, sed summoti inter Budinos habitauerunt.

^a Mæotidis. illa ramè altera appellatio frequentior est.

^b Mæotin.

^c Porro Scythicæ, quæ inita apud se ratione se solos impares esse animaduertissent copiis Darii.

^d Vel, Luxuri deditionissimi sunt.

^e Videntur autem hi incantatores esse quòd dic.

^f Sunt autem Nomades.

^a Nomades sunt.

^b Morbis matricis auxiliatur. Ad uerbum, Ad medelam matricum conferunt.

^c Si illa ipsos inuaderent, ne pugnarēt, sed subterfugerent.

^d Quum autem quidam vni Amazoni seorsim à ceteris uaganti corpus iugeret, illa mi nimè repulit, sed copiam sui fecit, manūque significauit, quum uoce non posset (neq; enim se mutuo intelligebant) ut ad eund.

^e Amazonem alteram ipsum expectantem.

^f In matrimonium sibi ceteras conciliant.

^g Proinde nobis conuenire non potest cum illis.

^h Duo sunt quæ ab incolendo hoc loco nos deterrent: vnum, quod, &c. alterum, quod terr.

lingua partim Scythica, partim Græca vrentes. Budini à Gelonis & lingua & victu sunt dispares, nam quum indigenæ sint, ^a pecuariae operam dant, solique eius regionis pedunculos edunt: at Geloni agriculturæ operam dantes frumento victitant, & hortos possident, nihil illis neque aspectu neque colore similes. Vocantur autè à Græcis Geloni, etiam Budini isti, non rectè uocantibus. Horum regio omnis est arboribus frequens, & ubique plurimum confita, ubi est lacus ingens & multus, & palus, ac multum circa arundinis. Ex quo lacu lutræ capiuntur, & castores, & alia fera, forma oris quadrata, quorum pelles ad renones faciendos cōsuntur, & testiculi ^b ad curāda posteriora sunt. De Sauromatis uerò ita memoratur: Quum Græci præliati sunt cum Amazonibus (quas Scythæ AEorpatā uocant, quod nomen potest transferri Viricidæ: æor enim uirum dicit, pata autem; occidere) feruntur post uictoriam prælii ad Thermodontem facti, abiisse, portantes tribus in nauibus quasunque potuerant ex Amazonibus uiuas capere: quibus illæ in pelago insidiatæ, cunctos trucidauerunt. Sed quū naues haberent incognitas, nec gubernaculo aut uelis aut remis uti sciret, interfectis uiris, ferebatur secundum tēpstatem & uentū. Delatæque sunt ad paludis Mæotidis prærupta, quæ Scytharum liberorum telluris sunt. Ibi è nauibus egressæ Amazones, ad loca habitata iter facientes, quod primum nactæ sunt equorum armentum, diripiūt, cōscenduntque: & obequitantes, è Scythis prædas agūt. Scythæ quid hoc rei esset cōiicere nequibant, quū neq; uocem, neque uestem, neque gentem agnoscerēt: admirabundi uide ueniret, & rati cunctos esse uiros eiusdem ætatis. Sed cōmissa cum eis pugna potius quibusdam illarū, ita demum foeminas esse cognouerunt. Itaque consilio habito uisum est eis, nullo pacto posthac quampiā illarū esse occidendam: sed ex se qui maximè iuuenes essent, ad eas esse mittendos, eodem numero quo illas esse coniectabant, qui sua prope earū castra haberent, & eadem quæ illas facerent. ^c Si inuaderentur, pugnarēt, neu subterfugerent: ubi subsisterent illæ, ipsi etiam proximè accedentes castra ponerēt. Hoc Scythæ idcirco decreuerunt quod prolem ex illis suscipere cupiebant. Adolescentes qui missi sunt, mādāta peregerūt, quos ubi Amazones intellexerunt neutiquā ad se lædendas uenisse, ualere sinebant, quotidie tamen castra castris propius admouebatur. Cæterum ne ipsi quidem adolescentes quicquā habebant, quemadmodū Amazones, præter arma & equos: & eandem uitam quam illæ uiuebant, uenando atque prædando. Circa meridiem Amazones solebant aut singulæ aut binæ separatim à reliquis ad uentrè leuandū longius uagari, ea re Scythæ cognita, & ipsi idem faciūt. ^d quorū cuidam vna illarū, quæ solitaga erat, propinqua quū fuisset, nō se auerit, sed de colloquendo deliberabat: nec appellare poterat eum quocum non esset prius congressa, tamen manu significauit ut ad eundem locum postredie rediret, adducto secum altero, ut duo essent: se quoq; alteram adducturam. Digressus ab ea adolescens hæc enarrat ceteris: posteròque die socium secum ducens, ad locum præstō fuit, ac reperit ^e Amazonem expectantem sociam. Eius rei certiores facti reliqui adolescentes, & ipsi ^f seducunt cæteras. Post hæc commixtis castris pariter habitauerunt: eam quisque uxorem cum qua primum coierat, habentes. Earum uocem quū ipsi dicere nō possent, ipsorum illæ discabant. Et quū utriusque inter se conuenissent, uiri ad Amazones ita dixerunt, Nobis parentes sunt pariter & facultates: proinde non agamus diutius hanc uitam, sed hinc digressi, in hominum frequentia degamus, ubi uos habebimus uxores, nequaquam ^g alias. Ad hæc illæ responderunt, Nos uerò non possumus uestris cum foeminis habitare, quibus non iisdem qui nobis sunt mores, nos enim arcu tela excutimus, & iaculamur, & equitamus, muliebria opera non edotæ: uestræ foeminae nihil eorū quæ recensuimus, sed opera muliebria faciunt, desidentes in plaustris, non ad uenationem atque alia huiusmodi prodeutes. ^g proinde non possumus illis esse similes. Quod si uobis cordi est habere nos coniuges, & iusti uideri uultis, ite ad parentes uestros, & facultatum sortiti partem, rursus redite, ut deinde semoti ab illis habitemus. Id approbantes adolescentes ita fecere, acceptaque facultatum quæ ipsis contigebat portione, rursus ad Amazones redierunt. Ad quos illæ, ^h Duplex, inquit, metus nos tenet in his locis habitandi: uisus, quod nos parentibus uestris uos priuauimus: alter, quod terram uestram magnopere uastauimus. Sed quoniam dignamini nos habere uxores, hoc uñ nobiscum agatis, Agedum proficiamus à regione hac, & Tanai transmisso illic habitemus. Huic quoque rei obtemperauerunt adolescentes. Traiectòque Tanai, & à Tanai trium dierum orientem uersus, totidemque à Mæotide palude & aquilonem, itinere confecto, perueniunt ad eum locum quem nunc incolunt, ibique subsederunt. Ideoque prisca consuetudine uiuendi foeminae Sau-

romatarum uentur. nam ad uenationem uñ cum uiris ac sine uiris, equis infidentes, & ad prælium proficiunt, eandemque quam uiri stolam gerunt. ^a Sauromatae putantur lingua Scythica solœizare, id est corruptè uti, quod eam ab initio non probè didicerint Amazones: Quod ad coniugiā pertinet, ita ab eis est institutum: Nulla uirgo nubit priusquam aliquem hostium interemerit: idèoque, nonnullæ earum decedunt iam uetulae, antequam nubant, quod legi satisfacere nequeant. Ad harum igitur quas dixi gentium coactos reges nuntii Scytharum quum peruenissent, certiores eos fecerunt; Persam, ubi omnia quæ sunt in interiore continente in suam ditionem redegit, faucibus Bosphori ponte iunctis, in citeriorem traiecit cōtinentem: subactisque illic Thracibus, stium Istrum ponte iunxisse, animo hæc omnia in suam redigendi potestatem. Proinde uos (inquit) nolite uillo pacto de medio cedere, sinentes ad perniciem nos deuenire, sed idem sentientes, obuiā camus inuadenti: quod nisi facitis, nos in ultimum discrimen adducti, aut regionem deseremus, aut manentes ditionem faciemus: quid enim cladem subeamus, nolentibus uobis auxilio nobis esse: Quanquam non commodius agatur uobiscum, aduersus quos non minus uenit Persa, quam aduersus nos: neque, nos subegisse contentus, à uobis abstinebit. Cuius rei magnum hinc accipite documētum, quod si nobis fors inferret ille bellum, animo superioris feruitutis uiscendæ, debebat à ceteris hominibus abstinere, & sic in nostram tendere regionem, ostendens omnibus se aduersum alios ire: at nunc, ubi primum traiecit in hanc cōtinentem, ut quisque sibi occurrit, pacat: cæteros, ueluti Thracas & nobis confines Getas, suo subiectos imperio habet. Hæc quum Scythæ denuntiasent, ii qui è nationibus uenerant reges delibabant, sed discordes eorum erant sententiæ. ^b Nam Geloni quidem & Budini & Sauromatae concordia animo receperunt se Scythis auxilio futuros: Agathyrus autem & Neurus & Androphagus & Taurorum Melanchlænorū quæ reges ita Scythis responderunt: Si uos in iniuria faciendā ac bello inferendo priores non fuissetis, rectè uideremini precari quæ precamini: & nos uestris precibus morem gerentes, idem quod uos ageremus: nunc uos sine nobis illorum terram ingressi, imperitasti Persis, quoad deus uobis indulset: illi itidem, quandoquidem eos idem deus in uos excitat, uicem uobis reddunt. At nos neque tunc quicquam intulimus iniuriæ his uiris, neque nūc quicquam conabimur priores inferre. Quod si hic nostram regionem inuaserit, & prius iniuriam fecerit, nos haudquaquam tolerabimus. id donec cernamur, apud nosmetipsos manebimus. neque enim in nos uenire Persa uidentur, sed in eos qui fuerunt authores iniuriæ. Scythæ, ubi hæc relata audire, statuerunt nullam sibi pugnam rectā atque ex aperto conferendam, quando ipsis isti ad societatem non accedebant. ^c Itaque digressi clam, ac longius progressi, puteos quos ipsi offendunt ac fontes obstruunt, bifariamque diuisi herbam è regione atterunt. Et ad uenam è partibus, ubi regnabat Scopasis, iubent Sauromatas pergere, qui se subducerent, si eò Persa declinaret, fugientes rectā ad flumen Tanain, secundum Mæotidem: iidem Persam abscedentem inuadendo persequerentur. Hæc erat uñ pars regni ordinata ad hanc uiam, quemadmodum dictum est. Reliquarum duarum uenam, cui imperabat rex Indathyrus, quæ magna erat, & tertiā in qua regnabat Taxacis, in unum coeunt, accedentibus Gelonis atque Budinis, iubet hos uñ die prægressos exercitū Persarum ^d seducere, hostem laceffendo, & ea quæ decreuissent exequendo: & ante omnia hostem seducere in agros illorum qui societatem ipsorum abnuissent, ut eos, si minus uolentes bellum aduersus Persas susciperent, certè inuitos redderent istis hostes. deinde in suam terram reflectere, & tētare, siquid ipsis tentandum esse uideretur ac liberet. Hæc ubi decreuere Scythæ, copiis Darii ex occulto occurrebant, præstantissimū equitum præcursoribus missis. Carros autem in quibus eorum filii uxoresque omnes degunt, uñ cum pecoribus, præterquam ad uictum suppetentibus, præmiserant, dato suis mandato ut semper aquilonem uersus tenderent. Hoc quum ^e præparassent Scythæ, eorum emissarii, posteaquam compererunt Persas ab Istro trium ferè dierum & ante se uñius diei itinere abesse, postis castris, germina terræ uastant. Persæ, ubi Scytharum equitatus in conspectum se dedit, eum insequi maturant, à uia sese semper subducet: & quum ad uenam partium uentum est, auroram uersus & Tanain, Scythis tendentibus, & insequentibus Persis, Scythæ Tanain traiciunt: eò & Persæ traiecto, illos insequuntur, donec peragrata Sauromatum plaga, perueniunt in Budinicā. Cæterum quadiu Persæ fuerunt in Scythica ac Sauromatide regione, nihil ei detrimenti inferre potuerunt, utpote uastæ: ubi uerò Budinicam ingressi sunt, ibi nacti lignea moenia à

^a Voce porro Scythica utuntur Sauromatae, iam inde à prisco tempore ea solœicisantes, quod: &c. uel, uisitata est autem Sauromatis uox Scythica, ea solœicisantes iam inde à prima origine, quod eam, &c.

^b Nā Gelonus quidem rex & Budinus è Sauromata conc.

^c Sed se subducendo obstruendos sibi esse puteos & fontes quos in itinere offenderet, gramenque è terra exterendū, uel eradendū, & ex duabus partibus in quas se ipsos diuisisset, ad uñ, ubi Scopasis regnabat, Sauromatas cōferre se debere: sed subducere se, si illic se conuerteret Persa, fugient. r. ad fl. T. f. M. quum autem Persa pedem referret, inuadere & pers. qui.

^d Subducere se, uel, paulatim aut clam progredi se subducendo. Sic paulo post reponit præducere.

^e Præterquam iis quæ ad uictū satis esse possent.

^f Præmiserunt.

Budinis deferta, & omnibus rebus vacua, incenderunt. His actis, ipso itinere ire porro tendunt, dum eam regionem peruagati, in vastam solitudinem deueniunt. Hæc solitudo à nemine hominum colitur, posita supra Budinorum regionem, septem dierum itineris magnitudine: ultra quam Thyllageta incolit, à quibus quatuor ingentes amnes per Mæroteos fluunt, & in paludē nomine Mæotin se insinuant, quibus hæc sunt indita nomina, Lycus, Oarus, Tanais, Syrges. Darius, vt ad solitudinem peruenit, cursu omisso copias super fluuium Hoarū locauit. Post hæc, octo vrbes cæque ingentes condidit, pari inter se spatio distantes, sexagenorum ferè stadiorum, quarum ad meam vsque memoriam adhuc ruinæ extabant. Dum in his Darius occupatur, interim Scythæ (quos ille insequabatur) circumitis locis superioribus, reuerterunt in Scythiam. Quibus è conspectu omnino semotis, nec se amplius exhibentibus, ita Darius vrbibus illic relictis dimidiatis, conuertit iter ad occasum, ratus & hos esse cunctos Scythas, & ad occasum fugere. Proinde cum exercitu maritans ire Scythiam, eò deuenit vbi in duas Scytharum incidit partes. Hos naçtus insequabatur vnus diei spatio, nunquam intermittens subterfugientes. Subterfugiebant autem de industria in terram eorum qui societatem ipsorum respuerant, & primum in Melachlænorum. Quos quum perturbassent tam Persæ quam Scythæ, eorum terram ingressi Scythæ in loca Androphagorum Persas adducunt. Perturbatis autem & Androphagis, hostem in Neuridem ducunt. Neuris quoque consternatis, tendunt subterfugiendo ire ad Agathyrsos. Sed Agathyrsi cernentes fugari finitimos à Scythis ac perturbari, priusquam à Scythis ager ipsorum inuaderetur, misso caduceatore, Scythis ingressum suorum finium prohibent, prædicentes, si conarentur inuadere agrum suum, cum eis primum se prælium commissuros. Hoc interminati Agathyrsi, in fines procurrunt, animo arcendi ingredi volentes. At Melanchlæni & Androphagi & Neurii, inuadentibus Persis vnà cum Scythis, neque virium neque minarum memores, sed timore percussis, fugam capefferunt aquilonem versus ac solitudinem. ^a Scythæ partim ad Agathyrsos, iam nõ recusantes societate, se conferebant, partim è Neuride regione in suam Persis præbant, Id quum diu factitaretur, neque desisteretur, Darius ad Indathyrsium Scytharum regem misso equite, inquit, ^b Virorum dæmonie, id est beate, quid assidue fugam facis, quæ liceat tibi horum facere alterutrum? si tibi videris idoneus ad resistendum negotiis meis, siste cursum, ac perstans, mecum fac prælium: sin agnoscis te imparem esse, sic quoque siste cursum, & hero tuo munera offerens terram atque aquam, in colloquium veni. Ad hæc Scytharum rex Indathyrsus ita respondit, Sic res meæ habent, ô Persa, vt neque vllum mortalium ego metuens ante fugerim, neque nunc fugiam te, neque quicquam faciam diuersum nunc atque in pace facere consueueram. Quod autem non protinus tecum in eo prælium, huius rei te certiore faciam: Nobis neque oppida sunt neque agri culti, quos inuadi aut vastari metuentes, properemus vobiscum conferre pugnam. ad quam si opus est cõtinuò deuenire, sunt paterna sepulchra, quæ vos quum naçi fueritis, agedum tentate labefactare: & tunc intelligetis, pugnaturo vobiscum sumus pro sepulchris, necne: prius autem (nisi nos ratio traxerit) tecum prælium non conferemus. Hactenus, quod ad pacem pertinet, dictum sit. quod autem ad cætera, ego solos mihi heros arbitror Iouem progenitorem meum, ^d & solium Scytharum regium. Tibi autè pro terra & aqua, quæ dono posesis, mittam quæ decet ad te venire dona: pro eo quod herum te meum esse dixisti, iubeo te flere. Hoc à Scythis responsum est, quod caduceator reuersus Dario renuntiauit. Scytharum reges audito nomine seruitutis indignatione perfusi, partem illam quæ cum Sauromatis ordinata erat, cui præerat Scopasis, mittunt ad colloquendum cum Ionibus qui Istrum ponte iunctum asseruabant. ^e At Persæ nõ amplius sibi vagandum esse statuerunt, vt hospitibus, qui ipsorum commutate cripebant, insidias tenderent, distributis qui aduersus ereptores frumentariæ rei iussa exequerentur. Enimuero equitatus Scytharum semper in fugam vertebat equitatum Persarum, sed fugientes incidendo in peditatum, ab eo defensabantur. Ita Scythæ summoto equitatu hostili, tamen metu peditum abscedebant, & nihilominus noctibus quoque tales incursiones faciebant. ^f Aduersus quos quid Darianis auxilio fuerit referam: res in primis admirabilis, asinorum vox ac mulorum species. Nã (vt superius à me demonstratū est) nullus in terra Scythica neque asinus neque mulus gignitur, ac ne vllus quidem visitur, propter frigora. Itaque rudentes asini perturbabant Scytharum equos, & quæ Scythæ sæpenumero Persas adorirentur, eorum equi exaudita asinorum voce, consternati auertebantur, arreçtis auribus stupefacti, vt pote insolentia tum vocis,

^a At Scythæ non ita ad Agathyrsos (quippe qui ingressu sua regionis interdixissent) tendebant, sed ex Neuride regione in suam Persis præbant. Valla putant animorum esse pro animo, ad hoc quædam res (ut paulo ante loquutus erat Herodotus) quum referatur ad animorum præcedens paulo ante.

^b Budæus uertit, O miserissime hominum.

^c Cur autem nõ prætectum ineam prælium, hoc quoque tibi declarabo.

^d Et Vestam Scytharum reginam.

^e At Scythæ qui ibi relinquebantur, vel remanebant; nõ amplius censuerunt Persas cogendos esse vagari; sed adorirendos esse quoties cibum fumerent. Obseruantes igitur tepus quo ab illis cibus fumebatur, faciebant quod statuerat. Enimuero, &c.

^f Verum quod Persis auxiliabatur, Scythis verò aduersabatur, Darii exercitum inuadentibus, id referam, maximum miraculum. Nimirum id faciunt asinorum vox & mulorum species.

quam prius non audissent, tum formæ quam nunquam inspexissent. Atque hoc quidem paululum quiddam momenti ad bellum afferebat. Cæterum Scythæ vbi animaduertent Perfas tumultuantes, quò diutius in Scythia illi commorarentur, & commorantes ad omnium necessariorum rerum inopiam redigerentur, facient dum ita sibi putarunt, vt pecoribus suis vnà cum pastoribus relictis, in alium ipsi abscederent locum. Persæ illuc se cõferentes, excipiebant pecora. quo facto quum scilicet idem tarent, ad vltimum Darius inopia rerum laborauit. Id reges Scytharum intelligentes, mittunt ad eum cum muneribus caduceatore, aue, mure, rana, & quinque sagittis. Persæ, eum qui munera ferebat, percontabantur quid illa significarent. Ille negare sibi aliud esse mandatum nisi vt quum illa tradidisset, celerim rediret. iubere tamen ipsos Persas, si solertes forent, interpretari quid sibi dona vellent. Hoc quum audissent Persæ, consultabant. Et Darii quidem sententia erat, Scythas scilicet ipsos ei donare, & terram atque aquam: hac ratione coniectans, quòd mus quidem in terra gignatur, & eodem quo homines fructu victit, rana autè in aquis nascatur, auis verò si equo assimilis: at sagittis dandis, quòd scilicet seipos tradere videretur. In hæc sententiam Darius interpretabatur. At Gobryas vnus è septem qui magos sustulerunt, hoc dicere dona coniectabat, O Persæ, nisi effecti vt aues, subuoletis in cælum, aut effecti vt mures, subeatis terram, aut effecti vt ranæ insiliatis in paludes, non re meabitis vnde venistis, his sagittis confecti. Et Persæ quidem illa munera sic interpretabantur. At vna pars Scytharum cui datum ante erat negotium Mæotidis paludis custodiendæ, tunc autem cum Ionibus qui ad Istrum erant colloquendi, vbi ad pontem venit, ita verba fecit, Viri Iones, libertatem vobis afferentes venimus, si modo nos exaudire volueritis. Accepimus enim Darium vobis præcepisse vt ad sexaginta duntaxat dies custodiam pontis ageretis, & si intra id tempus ipse non afforet, domum abiretis. Itaque si id feceritis, & apud illum & apud nos culpam deuitaueritis, proinde quum ad præstitutam diem permaneritis, iam abscedite. Hæc se facturos recipientibus Ionibus, Scythæ ^d raptim retrò abiire. At cæteri Scythæ, post missa Dario dona, cum peditatu ac equitatu aduersus Persas in acie instructi steterunt tanquam conflicturi. Quum interim lepus in medium profiliit, quem vt quisque vidit insequabatur. Perturbatis Scythis ac vociferantibus, sciscitabatur Darius vnde hostium tumultus existeret, & quum audisset illos leporem insectari, inquit ad eos Persas cum quibus cætera colloqui cõsueuerat, Hi viri videntur mihi magno nos habere contemptui, & nunc Gobryas rectè dixisse de Scythicis donis. Quo magis, quum mihi quoque ipsi res ita se habere videantur, bono consilio est opus, vt tutus nobis eò vnde venimus sit receptus. Ad hæc Gobryas, Equidem, inquit, ô rex, horum ego virorum inopiam videbar mihi ferè fama habere cognitam, sed vbi adueni, euidentibus intellexi, animaduertens eos habere nos ludibrio. Proinde mihi videtur, quum primum nox aduenerit, incensis è more ignibus, & aliis quæ consueuerunt fieri, actis, imbecillissimis quibusque militum ad hostem fallendum relictis, asini que omnibus alligatis, abeundum, priusquam ad Istrum rectè pergant Scythæ ad potem soluendum, aut Ionibus soluere lubeat: quod nobis factu facile erit. Hoc Gobryas consilium dabat. Cui assentiens Darius, vbi nox adfuit, reliquit in castris ^e viros languore præditos, & eos quorum amissio minimi faciendæ esset, necnon omnes asinos alligatos: asinos quidem, vt vocem ederent: ^f infirmos autem homines, hoc titulo, vt dum ipse cum flore copiarum adoriretur hostem, isti interea castra tutarentur. Hæc persuadens iis qui relinquebantur Darius, accensis ignibus quammaturimè ad Istrum contendit. ^g Asini, quòd multitudine destituti essent, eo magis rudere, quos audientes Scythæ, credere omnino Persas in eisdem permanere castris. verum vbi illuxit, ii qui relictis erant, cognito se proditos esse à Dario, manus extendere ad Scythas, & quæ contigerant referre. His illi auditis, repente retractis duabus Scytharum partibus, & vnà Sauromatarum cum Budinisque ac Gelonis, Persas rectè ad Istrum via persequuntur, vt pote plerosque pedites & itinera nescientes, ea præsertim quæ diuortia habebant, ipsi equites & compendia viarum scientes. Sed quum vtrique ab altero gnito se præueruisse Persas, ita ad Ionas qui in nauibus erant verba fecerunt, Viri Iones, quum dierum numerus iam pertransierit, iniuriæ estis qui adhuc permanetis: sed quoniã hactenus præ timore permãstis, nunc soluite quæ celerimè traiectum, atque abite sospites liberique, diis pariter ac Scythis gratiã habentes. Nam cum qui antea dominus vester erat, ita tractabimus vt aduersus nullum mortalium sit facturus expeditionem. De hac re consultatibus Ionibus, Miltiadis quidem Atheniensium

^a Et commorantes angerentur ob rerum omnium penuriam.

^b Suiam potentiam.

^c Itaque si hoc feceritis, culpa & apud illum & apud nos vacabitis: nimirum ut quum ad prælium permaneritis, iam abscedatis.

^d Primo quoque tempore redierunt.

^e Accessis ignibus, vt & alias facere consueuimus, & imbecilli.

^f Aut Iones aliquid in nos moliantur quod efficere illis non difficile futurum sit.

^g Eadem est vox pro qua reddidit paulo ante imbecillissimus quibusque: nisi quòd hæc est positus gradus, quum ibi esset superlatiuus.

^h Homines verò propter imbecillitatem quidem relinquebantur, sed hoc tamè prætextu, vt dum ipse cū fl. cop.

ⁱ Asini à cœtu segregati.

^l Manus ad Scythas tēdere, & iis quibus decebar verbis apud eos vii. Quibus illi auditis, in vnum agmen conglobata tū illæ duæ Scytharum partes, eum illa Sauromatam vnà, necnon Budini & Geloni, Persas rectè ad Istrum via persequuntur. Sed quum Persarum exercitus magna ex parte pedites haberet, viasque ignoraret, vt pote in certa itinere, ut in certa itinere, ut in certa itinere non scias, at Scythicus equitibus constaret, & iis quidem itinerum compendia scitibus, quum vtrique ab altero

Theram duxerunt. Verum non multi ad rem exploradam ex Thera initio profecti sunt, duce ipso Corobio: quo in ea insula relicto cum aliquot mensium cibariis, ipsi quam celerim reuerterunt ad ceteris de insula renuntiandum. Quibus ultra praestitutum tempus redire differētib; omnia Corobio deficiebant: sed appulsa eo naui Samia quae ab Aegypto redibat, (cuius gubernator erat Colaeus) Samii, omni re gesta à Corobio audita, in annum homini cibaria reliquerunt. Ipsi ex hac insula quā soluisser, Aegyptum optantes, vento subsolano abrepti ferēbantur: nec intermittebat flatu, Hercules transfecit columnas, peruenerunt in Tartessum, a pompam ferētes ad rem diuinam. Erat ea tempestate id emporium intermeratum, adeo ut inde reuertētes isti ex mercibus quaestum maximum fecerint, b inter omnes quos nouimus Graecos, duntaxat post Sofratem Laodamantis filium Aeginetam, cum quo nemo possit contendere. Ex hoc quaestu Samii decima (id est sex talentis) selecta fecerunt ahenum ad exemplum crateris Argolici, gryphinis capitibus in circuitu altrinfecus obuerfis; & in templo Iunonis collocarunt, sustinentibus illud tribus colossis, id est humanis simulacris, septenū cubitorum, genu nixis: & hoc primum factū ingēs amicitia Cyrenaeis Theraique cum Samiis contracta est. Therai, ubi relicto in insula Corobio ad Theram reuersi renuntiarunt esse illis insulam eregione Libyae sita, placuit Theraiis ut è singulis oppidis, quae septem erant, viri mitterentur, fratribus inter se fortis quis potius mitteretur, duce eorū rege Batto. Ita duas biremes in Plataeam miserunt. Haec Therai memorant. Cetera iam Theraiis cum Cyrenaeis constant. nam quod ad Battum pertinet, Cyrenaei nequaquam cum Theraiis cōsentiant. sic enim narrant: Est in Creta oppidum Oaxus, in quo fuit Etearchus rex. hic amiffa vxore, induxit filiae nomine Phronimae nouercā, quae domum ingressa, ut erat, ita re ipsa se nouercam praestitit, cum laedendo atque omne genus iniuriarum excogitando, tum ad extremum c impudicitiam impingendo: atque ita rem habere viro persuasit. Iste ab vxore deceptus rem de filia nefariam commentus est. Erat in Oaxo negotiator quidam Theraius, nomine Themison: d hūc in familiaritatem acceptū Etearchus adiurat ut quam rem oraretur, in ea se ministrum praerberet. Vbi hominē iureiurando adigit, adductam ei tradidit filiam suam: iubens ut eam abductam in mare demergeret. Themison ancipiti animo inter nefas operis & hospitii perfidiam, ita sibi faciendum putauit: accepta puella mare ingressus, quum in alto fuit, e vt iureiurando Etearchi satisficeret, reuinctam funibus puellā demisit in pelagus: ea deinde retracta, Theram peruenit. Ibi Polymnestus vir inter Theraios spectatus in concubinatum Phronimā accepit, ex qua interiecto tempore natus est ei filius, sono vocis exili ac balbutienti, cui nomen impositum est Batto, ut Therai & Cyrenaei aiunt: ut autem ego sentio, aliud aliquod. sed eum cognominatum Battum postquam in Libyam abiit, cum propter oraculum apud Delphos sibi redditum, tum propter honorem quem assequutus est. Battū enim Libyes regem appellant, & ob id reor f Pythiam lingua Libyca quam nouerat, quum oraculum reddidit, vocasse Battū, quod futurus rex esset in Libya. Hic, ubi in virilem adoleuit aetatem, Delphos adiit ob linguā vitium. Cui consulenti Pythia respondit,

Batte venis vocis causa: dux te iubet ire

Lanigeram in Libyen habitatum Phœbus Apollo.

Ad haec Battus sic vicissim inquit, O princeps, ego ad te veni gratia consulendi de voce: tu de aliis mihi respōdes quae nequeū fieri, iubes migrare in Libyā. quae copia? h quae manu? Haec loquens non persuasit illi ut alia respōderet, sed eadē quae prius respondente Pythia, illinc digressus abiit in Theram. a Mox deinde quum & huic ipsi & ceteris Theraiis malè contigeret, nec mali causa deprehenderetur, ob haec mittunt Delphos sciscitatum. Quibus quum respondiisset Pythia, melius cum ipsis actū iri si Cyrenen in Libyam conderent cum Batto, miserunt Therai Battum cum duabus biremibus. Isti Libyam profecti (quādoquidem non aliud habebant quod agerent) retrō ad Theram se receperunt. Sed eos Therai arcentes accessu Terā repellebant, ac rursus reuerti iubebant. ita necessitate adacti, remisso iterum mari, conderunt oppidum in insula Libyae adiacenti, nomine ut prius dictum est, Plataea, quae fertur Cyrenaeorum vrbi quae nunc est, par esse magnitudine. Hanc biennio incolentibus, quum nihilo melius secum ageretur, vno è suis relicto, ceteri Delphos nauigarunt ad oraculum consulendum. Eò postquam venerunt, sciscitantibus quid ita fecū in Libyā profectis nihilo tam è melius ageretur, Pythia respondit his verbis,

Lanigerā Libyes scis quam nec adiueris vrbe,
Me melius: tuum ego ingenium mirabor cunctis.

Hic

His auditis, ii qui cum Batto erant, rursus redierunt. neque enim sinebat eos detis aliò migrare priusquam in Libyam cōcessissent. Reuersi ad insulam, recepto quem reliquerant, incoluerunt locum in Libya, eregione insulae, nomine Aziristū, amoenissimis collibus vtrinque conclusum, & vtrinque flumine praeterlabente. Hunc locum cum sex annis quum incoluissent, septimo deferendū putauerūt, admonitu Libyū, ut in meliorem transfirent. Ita illinc eos Libyes vesperum versus & ad locorum speciosissimum abduxerunt, & quidem noctu, ne Graeci interdū facientes iter, diurnū spatium metiendo animaduertent. Est autem huic loco nomen Irafā. Eos, ubi ad fontem qui Apollinis esse fertur, duxerunt, inquit, Viri Graeci, hic vobis incolere commodum est ubi caelum a vocaliter sonat. Sub Batto igitur, qui eodidit b Zoam; & annos quadraginta regnauit, & sub eius filio Arcefilao, qui regnauit annos sexdecim, Cyrenaei habitauerunt tot omnino quot in coloniam initio missi fuerant. Sub tertio autem Batto, qui felix est appellatus, cunctos Graecos ad nauigandum in Libyam eum Cyrenaeis habitatum induxit suo oraculo Pythia. Nam accerfebant eos Cyrenaei ad agri partitionem. Induxit autem haec verba respondens,

Senior in Libyen quisquis peruenerit almam,

Discernendi agri, mox hunc, affirmo, pigebit.

Quum ergo ingens multitudo Cyrenam se cōtulisset, finitimum Libyū agros vastabat, atque inter se partiebatur. At illi eorūque rex nomine Adicran, agris exuti à Cyrenaeis, missis in Aegyptum quibusdam, sese dederunt Apriae Aegyptiorum regi. Iste comparatum grandem Aegyptiorum exercitum misit aduersus Cyrenas. Cyrenaei, instructa apud Irafā locum & ad fontem Thestin acie, cum Aegyptiis confluerunt, eosque superauerunt, utpote inexpertos antea atque contemptores Graecorum: adeoque profligarunt ut pauci ex eis in Aegyptum redirent. Qua de re Aegyptii succentes Apriae, ab eo descuerunt. Huius autem Batti filius exiit Arcefilaus, qui regnum adeptus, inter initia cum fratribus suis seditiones exercuit, donec illi relicto eo in alium Libyae locum migrauerunt, ubi contracti vrbe hanc conderunt quae, ut tunc, Barce nunc appellatur. Et inter eondendum Libyas c sollicitabant ad deficiendum à Cyrenaeis. Arcefilaus tam suis defectoribus quam eorum receptoribus bellum intulit: quem reformidantes Libyes, fugam ad orientales Libyes intenderunt. Sed fugientibus Arcefilaus vsque institit insequendo; dum ad Leuconem Libyae perueneret, d & Libybus videretur opportunus ad inuadendum. Itaque congressi eum eo Libyes, adeo superauerunt Cyrenaeos, ut ex illis septem millia ceciderint. Post hanc cladem, Arcefilauum agrotantem epoto medicamento frater suus Aliarchus strangulauit: sed hunc dolo vxor Arcefilai interfecit, nomine Eryxo. Arcefilao successit in regno Battus, pedibus non valens, sed claudus. Cyrenaei ob acceptam calamitatem, Delphos miserunt per quosdam interrogarum, quam rationem inuēntes praclarissimè habitarent. His Pythia respondens, iussit ex Mantinea Arcadum adducere moderatorem. Itaque petentibus Cyrenaeis Mantinei dederunt quendam nominē Demonacem, virum inter populares probatissimum. Hic igitur vir Cyrenen profectus, ubi singula quaequē edoctus est, in tres tribus distribuens illos, ita digessit ut vnam quidem partem faceret Theraeorum atque confinium: alteram autem, Peloponnesium atque Cretensium: tertiam verò, cunctorum insularum. Qui etiam e huic Batto regi cum alia omnia quae superiores reges obrinuerant contulit; tum verò peculiaria fana ac caeremonias in media ciuitate instituit. Quae instituta sub hoc quidem Batto sincera permanserunt: verum sub eius filio Arcefilao vehementer sunt perturbata, negante Arcefilao Batti illius claudi & Pheretimae filio se laturum quae Mantineus Demona constituiisset; ac reposcente honores suorum maiorum: Hinc seditione orta, eiectus profugit in Samum, mater eius in Salaminem Cyprae. Obtinebat ea tempestate Salaminis imperium Evelthon, qui Delphis dedicauit thuribulum spectaculo dignum, quod in thesauro Corinthiorum situm est. Ad hunc profecta Pheretima precabatur ut se filiumque Cyrenen cum exercitu reduceret. Ille omnia potius quam exercitum huic dabat. Pheretima id quod dabatur accipiens, dicere bonum id quidem esse, sed melius facturum eum si ei petenti daret exercitum. Quumque identidem ad omnia quae dabantur, hoc diceret, tandem misit ad eam Evelthon dono fusum aureum, atque colum penso circumdatam. f dicentique quae consueuerat verba Pheretimae, inquit talibus rebus donari feminas, non exercitum. Arcefilaus interea Sami agens, vnum quenque sollicitabat ad spem rei agrariae: coactoque ingenti exercitu, missus est Delphos ad consulendum de re ditu

Li:

a Deducēte eos nomine. Erat, &c.

b Inter omnes Graecos de quibus certò nobis compertum est.

c Impudicitiae crimen impingēdo. vel, Impudicitiam obiciendo. d Hospitio exceptū adigit iureiurando, ipsum operam suam ei praestitū quameūque ad rem illi opus ea esset.

e Defungi iurissuradi religione volens, demissā in mare puellam funiculis alligatā, statim extraxit, ut promisso satisficeret. Ita Badaui hunc locum uerit.

f Pythiam in suo uaticinio lingua Libyca eū ita vocasse, quoniam eum Libyae regē futurum nouerat.

g Ante haec uerba adde, Perinde ac si lingua Graeca oraculum reddens dixisset, O rex, vocis causa uenisti. Ad uerbum, Ad uocem.

h Qua potētia? Vel, Quibus copiis?

i Ab eo tempore autem quum illa tum in hunc ipsum tum in ceteros Theraios irā extiteret, hi calamitates suas ignorantes, id est, calamitatum suarū causam, Delphos miserunt, quò de malis illis sciscitarentur.

a Caelum perforatum est.

b Suspecta hic sunt Graeca exempl. quorum aelia, Gons, alia Gons, habent.

c Impulerunt ad defici.

d Et inuadendum esse eum Libyes censebrent.

e Quum Batto regi peculiaria fana & caeremonias secreuisset, cetera omnia quae antea regum erant, populo in commune dedit. Quae institit.

f Eadem autē uerba ad hoc munus dicēti, id est, inter accipiendū hoc munus, se talibus muneribus, non autem exercit. feminas donate respondit.

in patriam. Cui Pythia ita respondit, Ad quatuor Bantos, ac totidem Arcefilas, octo hominum ætates dat vobis Apollo Cyrene regnare: vltieri vos conari dehortatur. Tibi verò suadet vt ingressus in domum tuam, quietem agas. Quod si fornacem inuenieris plenam amphorarum, ne eas excoquas, sed ad auram emittas. Sin fornacem incenderis, ne committas vt circumfluam introcas: alioqui peribis tu pariter & taurus optimè opus faciens. Hæc Arcefilas Pythia respondit. Ille sumptis iis quos cõtraxerat è Samo, rediit Cyrenen: recuperatoque rerum statum, immemor oraculi factus, vocatis ad dicendam causam iis qui contra ipsum in paribus fuerant, obiecit culpam fugæ suæ. At illorum alii exilio solum vertebant, alii ab eo comprehensi, in Cyprum ad necem mittebantur: quos Cnidii ad suam terram appulso liberauerunt, ad Theramque dimiserunt. Quosdam, qui in grandem quandam & priuatam Aglomachi turrim refugerant, circumdata materia Arcefilas igni cremauit. Hoc perpetrato, agnoscens id esse oraculum quo Pythia non sinebat eum inuentas in fornace amphoras excoquere, excessit vltro ex vrbe Cyrene, extimefcens necem oraculo prædictam, & quòd Cyrenen existimaret circumfluam. ^b Conuulsiue se ad regem Barcæorum nomine Alazerin, cuius filius in matrimonio habebat cognatam suam. Et quidam tum Barcæi, tum exules Cyrenæi quum in foro agentem animaduertissent, obruncarunt, & insuper eius focerum Alazerin. Ita Arcefilas, siue volens siue inuitus oraculo non obsequutus, fatum suum impleuit. Mater eius Pheretima, dum filius suus mali sui sibi author Barcæ agit, ipsa interea honoribus filii Cyrene fungebatur, ac munera obibat eum alia, tum in fenatu præsidendo. Vbi autem cognouit filium in vrbe Barca oppetisse mortem, fuga se proripuit in Aegyptum. nam Arcefilas fuerat de Cambyse Cyri bene meritis: quòd is extitisset qui Cyrenen Cambyse tradiderat, ac tributum instituerat. Hæc in Aegyptum quum peruenisset, supplex Aryadi assedit: hortansque eum ad se vlciscendam, & prætendens titulum quòd ideo filius suus, quia eum Medis senseret, interemptus esset. Erat hic Aryandes Aegypti prætor à Cambyse constitutus, qui aliquantot post tempore quum æmulari Darium vellet, ab eo est interfectus. Siquidem audiens atque animaduertens Dario cordi esse memoriam sui relinquere opere quod à nullo alio regum factum esset, id sibi imitandum putauit: donec mercedem accepit. Etenim Darius ex auro quam potuit purgatissimo monetam percussit: Aryandes autem Aegypti prætor idè ex argento fecit, & nunc quoque extat purissimum argentum Aryandicum. Ea re comperta Darius infimulatum quasi rebellaret, morte affecit. Tunc autem Aryandes hic miserum Pheretimæ, omnes ei copias Aegypti tradidit, pedestres simul & nauticas, præposito quidem pedestribus Amasi viro Maraphio, nauticis autem Badre, qui genere Pasargades erat. Sed priusquam copias mitteret, caduceatore Barcam misso percontabatur quisnam percussor Arcefilæ extitisset: Barcæi se omnes extitisse respondent: multa enim se ab illo mala esse perpessos. His auditis Aryandes ita exercitum vnà cum Pheretima mittit. Atque hic quidam titulus inferendi belli extitit. Verum (vt mea fert opinio) exercitus mittebatur ad Libyas subigendos. Libyæ enim multæ sunt & variæ nationes, quarum paucæ regi obtemperabant, pleræque Darium contemnebant. Colunt autem Aegyptum versus (vt hinc incipiamus.) Libyæ primi Adyrmachidæ, qui eisdem fere quibus Aegyptii moribus vtuntur. Vestem gestant qualem & alii Libyæ, vxores eorum in vtroque crure armillâ æream. Eadem capitis comâ alunt: quarum quæque suos quos capit pedunculos præmordet, atque ita abiicit. Hoc isti ex omnibus Libyæ soli faciunt, soliq; virginis nupturas regi exhibet, & quæ illi placuerit, eâ deuirginat. Pertingunt hi Adyrmachidæ ab Aegypto ad portum vsque nomine Plynium. His confines sunt Gigamæ, locum qui occasum spectat incolentes, Aphrodisiade tenus insula. In huius loci medio est insula Platæa, vbi vrbem condidere Cyrenæi. Atque in cõtinente est portus Menelaius & Aziris, quam Cyrenæi incolere. Et dehinc Silphium incipit, ab insula Platæa pertingens vsque ad fauces Syrtis. Apud hos iidem pene ritus qui apud alios sunt. Gigamas ab occasu contingunt Asbystæ, qui supra Cyrenen incolentes non pertingunt ad mare. nam maritima Cyrenæi incolunt. Iidem non postremi sed præcipui Libyæ sunt qui quadrigis vehantur, studiosi in Cyrenæorum moribus maxima ex parte imitandis. Horum sunt occasum versus confines AVschisæ, qui supra Barcam incolentes ad mare pertingunt ad EVesperidas. Circa mediam AVschisarum plagam habitant Cabales, exigua natio, ad mare pertingentes, ad Tauchiram oppidum agri Barcæi, eisdem quibus ii qui supra Cyrenen sunt, moribus vtentes. AVschisarum quod ad occasum vergit, con-

^a Et quòd existimaret circumfluam esse Cyrenen. Id est, apud bellationem circumfluam Cyrenen significatam fuisse.

^b Vxor autem ei erat genere propinqua, Barcæorum regis filia, qui Alazer vocabatur: ad hunc se contulit. At quidam Bar-

^c Prætextus.

^d Vicissim mor-

^e Sic in vet. cod. Gr. ἄλλως legitur, non ἄλλως.

tingunt Nasamones, grandis natio, qui sub ætatem relictis ad mare pecoribus, conscendunt ad locum AEGilen, decerpunt palmulas: nam palmæ illic & permulæ sunt, & spariosæ, & fructiferae omnes ex quibus vbi palmulas pramaturas decerpserunt, ad solem siccantes maturefaciunt, deinde lacte maceratas forbillant. Vxores plures singuli è consuetudine habent, & cum eis in propatulo coeunt, eodè pene quo Mastageta modo, prius scipione prætento. Nasamonibus mos est, quòd quis primum ducit vxorem, prima nocte vt sponsa singulos coniuuas obeat concubitus gratia, & vt quisque cum ea concubuit, donum det illi quod secum habet domo allatum. Inreuerando ac diuinatione tali vtuntur: Per eos viros qui iustissimi atque optimi apud illos fuisse dicuntur, iurant, illorum sepulchra tangentes. Diuinant ad suorum accedentes monumenta, & illis, vbi preces peregerunt, indormiunt: vbi quodcumque per quietem in somnium viderunt, eo vtuntur. Fidei dandæ consuetudo hæc est: De manu alterius vterque sumpto inuicem poculo bibit: quòd si nihil humoris habuerint, sumptum è terra cinerem lingunt. Nasamonibus confines sunt Pysylli, qui hunc in modum intercederunt: Auster eis omnia receptacula aquarum arefecerat: erat autem omnis eorum regio quæ intra Syrtin est, aquarum inops. Ob id isti publico colloquio atque consilio expeditionem fecere aduersus austrum. (quæ Libyæ memorant refero) hos, quum ad arenas venissent, auster spirans illic obruit. Pysylli extinctis, eorum terram Nasamones obtinent. Super hos austrum versus, in loco feris frequenti, Garamantes habitant, qui omnium hominum commercium aspectumque refugunt, nihil bellicæ armaturæ habentes, ac ne defendere quidem sese audentes. hi supra Nasamones incolunt. Circa maritimam verò, occasum versus, confines sunt Macæ, qui summum capitis verticem radunt, in medio capillos crescere sinentes, hinc atque hinc in orbem tondetes: In bellum pelles subterraneorum struthionum ferunt pro tegumento. Per eos flumen Cinyps è colle qui vocatur Gratiarum fluens, in mare influit. Hic collis Gratiarum memoribus frequens est, quum cætera cuius memini Libya sit arboribus nuda. ducetorum ab eo ad mare stadiorum est intercapedo. Horum Macarum finitimi sunt Gindanes, quorum vxores ferunt fimbrias pelliceas singulæ multas, ob hoc (vt memoratur) quòd vt à quoque viro venerem passa est, fimbriam nodat, & vt quæque plurimas habet, ita præclarissima censetur, tanquam à pluribus viris adamata. Horum Gindanorum oram in mare porrectam incolunt Lotophagi, qui è solo loti fructu victitant: qui fructus est instar fructus lentis, suauitate assimilis fructui palmarum. Ex hoc fructu Lotophagi vintum conficiunt: Lotophagis secundum mare vicini sunt Machlyes, loto & ipsi vescentes, sed minus quam superiores. Pertingunt autem vsq; ad ingentem amnem nomine Tritonem, qui in gradem paludem Tritonidem influit, in qua est insula quæ dicitur Phla. Hanc insulam aiunt dici à Lacedæmoniis habitari debere. Aiunt autem & hæc: Iasonem, postea quam sub Pelio Argo exa disticauit, impositis in ea cum aliis solennibus hostiis, tum verò tripodem æreo, circumfese Peloponnesum, animo Delphos eundi, eumque, quum teneret cursum circa Maleam, abreptum à vento aquilone, & abductum in Libyam, & priusquam tellurem cerneret, in aspretis paludis Tritonidis astitisse: eique hæsitanti de egressu apparuisse Tritonem, ac iussisse dari sibi tripodem, quòd diceret ostensurum se illis exitum, atque incolumes remissuram. Assentiente Iasone, ita demum Tritonem ostendisse qua ratione è breuius enauigarent, & tripodem in suo templo posuisse, in eoque tripodem oraculum reddidisse, & iis qui cum Iasone erant, omnem rationem indicasse. Fore enim vt quum quis tripodem accepisset ex omnibus qui in Argo nauigarent, necessariò centum Græcæ ciuitates accolerent paludem Tritonidem. Hæc quum audissent Libyæ qui montem Gratiarum colunt, tripodem occultasse. Iuxta hos Machlyes, habitant AVses: & circum paludem Tritonidem vtrique habitant, ita vt medio Tritone dirimantur. Quorum Machlyes quidem occiput crinitum gestant, AVses verò sinciput. Horum virginis, anniuersario Mineruæ festo, in honorem ipsius deæ inter se bifariam diuisæ, præliantur lapidibus sustibusque, dicentes se morem patrium seruare ei quam Mineruam nominauimus: & quæ virginis è vulneribus decedunt, eas falsas virginis appellant. Sed priusquam à pugnano desistant, hoc faciunt: Quæ virgo in pugnam optimam operam nauauit, eam semper communi consensu cæteræ virginis exornant cum cætera armatura Græca, tum crista Corinthia, & curru imponit circa paludem circumferunt. Quibus autem rebus ornarentur olim hæ virginis antequam accolerent Græci, non habeo dicere. arbitror autem ornari fuetas armis Aegyptiis: nam ab Aegypto

^a Aiunt autem editum esse Lacedæmoniis oraculum de deducenda in hanc insulam colonia.

^b Cum reliqua hæcatombe, tum &c.

^c Statim post eandem uocem uertit Breenia, Lego autem Breenias & Breenias cum uer. cod.

^d Ex posteris eorum qui, &c. Fortasse nulla scripserat ex neptibus.

^e Ritus patrios esse peragere.

a Nescio quid de patre conquestam:

b Sunt frustra salis veluti grumi magni in rumulis: & in singulorum tumulorum verticibus è medio sale aqua frigida & dulcis erumpit.

c Agger. Paulo post ipse tumulum vertit.

d Nā omnibus quidem sumi nomē est Atlantes. Id est, cōmune quidem uniuersa genit nomen est Atl.

e Fodina.

f Gumis.

g Post Salis, adde, Ibi autem & alius & purpureus sal effoditur.

h Nomades Libyes sunt, qui carne & lacte vescuntur, sed ab esu vaccarū abstinēt sicut & Aegyptii, fuscisque non alunt.

i Suspecta est hic uox Græca.

lz Nomades Libyes.

affirmarim & scuturū & galeam Græcis esse tradita. Aiunt autem Mineruam Neptuni esse filiam ac paludis Tritonidis, eamque a nescio quid a patre reprehensam donasse seipsam Ioui, & Iouem sibi illam ascivisse filiam. Hæc illi aiunt. Iidem promiscuè cum mulieribus, non vnà habitantes, sed pecudum more concubunt. Vbi apud mulierem puer robustus est factus, apud quem virū habitare sustinet, (nā tertio quoque mense viri conueniunt) eius filius censetur. Isti quidem maritimi Libyū Nomadum dicti sunt. Supra hos autem ad partem mediterraneam Libya est theriodes dicta, id est feris abundans. Supra hanc therioden supercilium soli sabulosum est, porrectum à Thebis Aegyptiis ad columnas Herculis: In hoc supercilio ferme decem dierum itinere sunt grumi grandes salis iucūdi in collibus, & singulorum collium vertices è medio sale eiaculantur aquam dulcem pariter & gelidam. Circa quam homines habitant vltimi, solitudinem versus, & supra plagam therioden dictam, à Thebis itinere dierum decem, primi Ammonii, habentes templum ad Thebani Iouis effigiem: etenim Thebis (quemadmodum à me memoratum est) aspectu arietino Iouis simulachrum est. Apud hos est alia quoque aqua fontana, quæ sub maturinum quidem tepet, sub horam autem qua forum frequentissimum est, frigescit: sub meridie multo frigidior est, eaque hora hortos irrigant. Declinato iam die remittitur frigus, donec sol occidit: tunc tepescit, magis ac magis calefcens, ad mediā vsque noctem, quo tempore feruens exæstuat: præterita nocte mediā, ad auroram vsque refrigescit. cognominatur autem fons iste, solis. Post Ammonios autē per supercilium fabuli, decem rursus dierum itinere est collis salis, & aqua illi Ammonia: par, hominibus circumhabitantibus, cui loco nomen est Aegila, ad quem locum Nasamones veniunt palmulas decerptum. Rursus decem dierum spatio ab Aegilæis alius collis est salis, & aqua, & palmularum fructiferarum magna vis, quemadmodum apud alios: incolētibz illis hominibus quibus nomen est Garamatibus, natione sanè magna, qui inducta super salem humo, ita ferunt. Ab his ad Lotophagos breuissimum iter. A quibus triginta dierum spatium est ad eos apud quos gignuntur boues præposterè pascētes. Ideo autem præposterè pascuntur quod cornua inflexa anterius habent, & ob id cessim, eutes pascuntur. nam offensantibus in terra cornibus, progrediendo pasci nequeunt: alioqui nihil differentes à cæteris bobus, præter crassitudinem pellis atque duritiā. Garamantes hi Troglodytæ Aethiopes quadrigis venantur. nam Troglodytæ Aethiopes, omnium quos fando cognouimus, perniciosissimis pedibus sunt, serpentibus, lacertisque & aliis id genus reptilibus vescētes, lingua nulli alteri simili vrentes, sed vesperilionū more stridentēs. A Garamantibus decem quoque dierum itinere alius collis est salis, & aqua: accolentibus hominibus quibus nomen est Atlantibus, solis omnium hominum, quos ipsi nouimus, innominatis. nam sales quidem apud eos vocantur Atlantes, singulis autem eorum nullum nomen imponitur. Hi solem transcendentem execrantur, eique præterea omnia conuicia ingerunt, quod torridus & ipsos & regionem perdat. Post totidem dierum iter alius tumulus salis est, cum aqua, & hominibus accolentibus. Cui confinis est mons nomine Atlas, angustus, & vndique teres: & (vt fertur) adeo celsus vt eius cacumen nequeat cerni, quod à nubibus nunquam relinquatur, neque hyeme neque æstate: quem esse columnam cæli indigenæ aiunt. Ab hoc mōte cognominantur hi homines: nam Atlantes vocantur. dicunturque nec vlla animāte vesci, nec vlla somnia cernere. Ad hos vsque Atlantes possum recensere nomina eorum qui in supercilio Libyæ habitant, post hos non amplius. Porrigitur autem id supercilium ad columnas vsque Herculeas, atque vterius. Intra quod est salis metallum, id est effossio, decem dierum itinere, & homines incolentes, qui domicilia sua faciunt ex micis salis. isti enim iam tractus Libyæ vacant imbribus. nam si plueret illic, non possent manere parietes salis. Supra autem hoc supercilium, austrum versus ac mediterranea Libyæ, deserta iam plaga est, & sine aqua ferisque, sine pluuia ac lignis, omni prorsus humore vacas. Ita ab Aegypto ad Tritonidē paludē, pastoritii Libyes sunt, carne vicitantes ac lacte, nihil vaccinum gustantes, quia nec Aegyptii gustar suam, nec alentes quidem vaccam. Sed nec Cyrenææ foemina: ferire sibi fas putant, ob idem quæ est in Aegypto, cui etiam ieiunia & dies festos studiose agunt. At mulieres Barcææ non modò gustu vaccinæ carnis, sed etiam suillæ abstinent. Atque hæc quidem ita habent. Ad occasum verò Tritonidis paludis iam nō sunt pascuales Libyes, neque eisdē moribus vrentes, neque idem circa infantes quod pascuales solent, factitant res. Nā Libyū qui pastorales sunt plerique hoc faciunt, an omnes, non queo pro certo dicere. Vbi filii ipsorum quadrimi effecti sunt, venas verticis illorum

lana succida inurunt, nonnulli venas temporum: eam videlicet ob causant ne villo vnquam tempore phlegma, id est pituita, defluens è capite, officiat. eaque de re se aiunt esse optima valetudine. Et sunt re vera Libyes inter omnes quos nos nouimus homines saluberrimo corpore: incertum mihi an ob hanc causam, certè optima valetudine sunt. Quod si pueris inurendis spasmsus existat, inueta est ab eis medicina. vrina enim hirci aspersa eos liberant. Ea autem refero quæ ipsi Libyes narrant. Porro sacrificia apud pastoritios Libyes talia sunt: Vbi pro primitiis aurem pecudis præciderunt, eam supra domū abiiciunt: hoc actō, ceruicem eius auertunt. Solis autem omnium deorum immolant Soli & Lunæ. & his quidem vniuersi Libyes sacrificant: at qui circa Tritonidem paludem incolunt, etiam Mineruæ Tritonique ac Neptuno: sed Mineruæ præcipuè. A quibus Libybus Græci vestè & ægidas simulachrorū Mineruæ mutuari sunt, præterquam quod ægides apud Libyes, & pendetes ex eis fimbriæ non sunt serpentes, sed è loris factæ: cætera verò omnia ad idem exemplar efficta sunt: nomine quoque ipso testificante venisse ex Libya Palladiorū stolum. Quippe Libyissæ mulieres super vestem amicitur nudis ægeis, id est caprinis pellibus non villosis, fimbriatis, ac rubrica delibutis, à quibus ægeis, id est caprinis pellibus, ægidas denominauere Græci. Quinetiam hinc primū mihi videtur euulatus in tēplis extitisse, quod eo Libyissæ mulieres vehementer vtuntur ac bellè. Et à Libyibus quadriiugos equos iungere Græci didicere. Sepeliunt autem pastorales Libyes defunctos vt Græci, præter Nasamones, qui illos sedentes sepeliunt, obseruantes vt dum quis coepit agere animam, eum sedentem constituunt, ne supinus expiret. Domicilia eorum sunt virgulis compacta, suspensis circa lentiscos, & ea quoque uersus versatilia. Et isti quidem talibus vtuntur moribus. Contingunt autem hos ab orientali parte Tritonis fluminis ii Aules qui sunt aratores: qui verò Libyes domos possidere consueverunt, iis nomen impositum est Maxyes, qui dextram capitis partem comatam gestant, sinistram radunt, corpus minio tingunt, asserentes se à Troianis esse oriundos. Regio autem hæc & reliqua ad occidentem vergens, multo frequentior est feris syluisque quàm regio pastoralium. Nam quæ ad auroram respicit, quam pastorales incolunt, Tritone flumine tenus & depressa est & arenosa: hinc deinceps quæ aratorum est, vesperam spectans, montana valde est ac nemorosa, ferisque frequens. Siquidem apud hos & serpentes sunt supramodum grandes ac leones, elephantēs quoque & vrsi, & apides, & asini cornibus præditi. Et cynocephali, id est capita caninā habentes, & acephali, id est non habentes capita, qui in pectoribus oculos habent, vt Libyes: memorant necnō viri foeminaeque agrestes, & alia permultæ feræ haud ementita: Quorum nihil apud pastorales est, sed alia, veluti pygargi, & caprea, & bubali, & asini, non illi quidem cornua habentes, sed alii impoti: nunquam enim bibunt, & oryes, quibus vlnales palmæ pro cornibus sunt. (huius feræ magnitudo est ad æquipationem bouis) & bassaria, & hyænæ, & hystriches, & arietes agrestes, & dictyes, & thoes, id est ex hyænâ & lupō geniti, & pantheræ, & boryes, & crocodili tricubitali ad summum magnitudine, terrestres, lacertis affimiles, & struthi subterranei, & serpentes pusilli cum singulis cornibus. Hæc sunt illic feræ, & item cætera quæ alibi, præter ceruum & aprum. ceruus enim & aper prorsus in Libya nullus est. Sunt ibidem quoque tria murium genera, quorum alii bipedes vocantur, alii zegeries Libyca lingua (quod in Græca pollet idem quod Couoi, id est colles: alii echines. Sunt præterea mustelæ quæ in silphio nascuntur, murænis simillimæ. Tot habet feras Libyū pastoralium regio, quantum nos maximè scrutando longissimè inuestigare potuimus. Maxyū autem Libyū confines sunt bæceas, vbi foemina: aurigatur currus in bellum. His finitimi sunt Zygantes, vbi magnam vim mellis apes conficiunt, sed multo plus opifices viri facere dicuntur. omnes autem minio inficiuntur, ac simiis vescuntur, quarum affatim gignitur iis qui in montibus degunt. Iuxta hos aiunt Carthaginenses sitam esse insulam nomine Cyranin, ducetorum stadiorū longitudine, arctam latitudine, in quam transiri è continente potest, oleis refertam ac vitibus. Et in ea esse lacuum vnde virgines indigenarum pennis volucrum pice illitis ramenta auri referunt è limo. Hæc an vera sint haud equidem scio, sed quæ narratur scribo. Fuerit autem totum, vt ipse ego in Zacyntho vidi picem è lacu referri. Sunt eo loci complures lacus, quorum qui maximus, septuaginta quoque uersus pedum est, altitudinis duūm passuum. in hunc uirgines contum, cuius in summitate myrtus alligata est, demittunt, deinde referunt myrto picem, odorem quidem asphalti habentem, sed cætera præstantiorem pice Pieria: eamque in scrobem quam iuxta lacum foderunt, effundunt, & vbi multum

a Nomades sic & in sequent. pro pastorales.

b Id est mulachrorum Mineruæ dicit enim Herodotus. παλλὰδίου quod dicitur παλλὰδίου τῆς ἀρχαίας τῆς ἑλευσίης.

c Occidentali. d Lectorem sequentiū videtur diuersam ab eâ quæ est in uulg. edit.

e In uulg. Græc. edit. Cynocephalorum tantum fit mentio, sed quidam uet. edices pro κυνοκέφαλοι habent ἀκέραιοι, hoc modo, & οἱ ἀκέραιοι οἱ ἐν τῆσι σὺδῶν, &c.

f Ad quarum cornua Phœnicēs cubitos mensuras faciunt. Id est, Phœnicēs suas mensuras dicit cubitos illarum cornibus magnitudine faciunt pares. Forensse tamen & alius sit sensus.

g Tarteftiacis similes.

h Zaveces.

i Fieri autem possit vt id omnino ita se habeat, quum ipse viderim, &c.

illius aggrefferunt, ita è scrobe in amphoras transfundunt. Quicquid autem in lacum decidit, id sub terram means ^a redditur in mari, quod à lacu quatuor stadiis abest. Ita quæ de insula adiacenti Libyæ dicuntur, consentanea sunt veritati. Aiunt præterea Carthaginenses, locum esse Libyæ extra columnas Herculis habitatum hominibus: eò quoties ipsi applicuere se, merces è nauibus exponere, eaque in crepidine terræ deinceps collocare: tum conscens nauibus fumum excitare: fumo autem conspecto, indigenas ad mare contendere: dehinc auro pro mercibus deposito, ^b rursus illinc abscedere, sed non extra conspectum: tum se illinc è nauibus egressos pretium considerare, & si dignum mercibus ^c videatur, eo sumpto abire: sin minus, conscens iterum nauibus confidere, illos verò accedentes, plus auri ad id quod deposuerunt addere, donec ^d persuadeant. Neutros autem alteris iniuriam inferre: neque aut se contingere merces priusquam ipsi sumpserint aurum. Atque hi sunt Libyum quos nominare possum: quorum plerique neque tunc de rege Medorum curabant quicquam, neque nunc curant. De qua regione eatenus queo dicere, à quatuor eam nationibus (quantum nos scimus) & non à pluribus incoli: quarum duæ sunt indigenæ, totidem nõ indigenæ. Indigenæ quidem, Libyes atque Aethiopes, quorum alteri ad aquilonem Libyæ, alteri ad austrum incolunt: aduenæ verò, Phœnices & Græci. Neque verò videtur mihi bonitas Libyæ terræ cum bonitate Asiæ atque Europæ comparanda, præter vnam Cinypem, quæ tellus fluuio cognominis est. Hæc autem optimæ cuique telluri par est prouentu fructus cerealis ^e omnino cæteræ Libyæ. Est enim pulla & vda fontibus, ac secunda siccitatis aeris: ac ne imbre quidem, qui sit vehementior, læditur. nam in eo tractu Libyæ pluit. Ex prouentibus autem fructuum terræ, totidem mensuræ illic quòt è Babylonica tellure percipiuntur. Bonum solum & illud est quod Evesperitæ colunt. nam quoties id eximie seipsum vberitate superat, centuplum reddit: at illud Cinyppum, circiter trecenta. Porro Cyrenaica regio quæ huius Libyæ editissima est, quam pastorales incolunt, tres in se ^f plagas continet admiratione dignas. Primam, quæ maritima est, quod in ea iam fructus maturi metuntur vindemianturque: his compositis, in plaga quæ supra maritimam est, medios fructus legunt, quos bunos appellat: dum in fructus adornantur, ii qui sunt in editissima plaga, coquantur atque maturefcunt. Itaque dum primi fructus bibuntur atque eduntur, vltimi aduentant. Atque hunc in modum ad octo menses perceptio fructuum Cyrenæos occupat. Hæc hætenus de his dicta sint. Persæ autem ad vlciscendam Pheretimā ab Aryande missi ex Aegypto Barcen peruenerunt, oppidum obsederunt, missis illico qui denuntiarent dedit authores necis Arcefilai. ^h Eos oppidani, vt qui cædis omnes participes essent, in colloquium non admiserunt. Ita octo menses Barcen quum obsedissent Persæ, nono mense cuniculos suffoderunt ad murum ferentes, & valida tormenta admouerunt. sed cuniculos quidem faber quidam ærarius deprehendit æreo scuto, hunc in modum: Circumferens illud intra murum, admouebat pauimento vrbs: quod vbicunque admouebatur alibi, illinc è solo nihil soni reddebatur: ad locum autem qui suffodiebatur, æs clypei resonabat. vbi è diuerso fodientes Barcæi, Persas suffosiores interemerunt. Tormenta autem Barcæi ipsi repulsabant. Verum quum multum temporis contriuisissent, & multi vtrinque caderent, nec pauciores ex Persis, Amasis dux peditatus talem rem commentus est: Animaduertens Barcæos vi non posse superari, sed dolo, latam fossam per noctem depressit, eique fragilia superstravit ligna, & super ea humum induxit, reddens solum cætero æquabile. simul atque illuxit, Barcæos in colloquium euocat. Illi libenter obtemperauere, quod eis cordi erat ad pacationem deuenire. Pacationem autem in hanc formulam inierunt, ferientes foedus super illam occultam fossam: vt quoad humum ea ita se haberet, tandiu foedus in ea regione ratum foret, Barcæis quod æquum foret se pensuros regi, & Persis, se nihil rerum nouarum aduersus Barcæos esse molituros promittentibus. Barcæi dehinc foederibus freti, & ipsi ex vrbe prodibant, & ex hostibus cuiunque libebat intrandi vrbem faciebant potestatem, patefactis omnibus portis. At Persæ rescisso pòte occulto in vrbem proruperunt: ideo autem pontem quem fecerant resciderunt, vt foedus soluerent quod cum Barcæis percusserant, tandiu ratum fore foedus quandiu maneret terra vt tunc manebat. refracto enim ponte, non manere foedus in ea regione amplius. Pheretima traditos sibi à Persis Barcæos qui faciendæ cædis principes fuerant, sudibus suffixit per ambitum murorum. Fœminarum quoque decimas mamillas circa muros appendit. Cæteros Barcæos Persis vt diriperent imperauit, præter Battiadæ, & qui cædis affines non extiterant. His

^a Conspicitur. Vel, apparet.

^b Procul à mercibus retrocedere. Hic autem interpres aliter legisse videtur. sed hanc lectionem non sequitur. *ἀπέστη ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ* sequentia confirmant.

^c Videatur aurum.

^d Faciant illos acquiescere. Gal. iusques à te qu' ils les rendent contents.

^e Neque enim illos aurum attingere priusquam mercium pretio id æquauerint, id est priusquam tam multum exhibuerint quantum mercium pretio respondeat, neque illos merces attingere, vel contingere priusquam, &c.

^f Nec quicquam omnino similis est reliquæ Libyæ.

^g Sunt qui in Græco còtextu pro *ἄγος* legunt *ἀγός*, censent *ἀγός* quam lectiorem sequendo, aliter fuerit interpretandus hic locus.

^h Eorum oppidani, vt qui &c. orationem nõ admiserunt. id est, eorum petitioni nõ acquiescerunt, vel, assensum non sunt.

vrbem permittit: reliquis in seruitutem abreptis Persæ redierunt. qui quum ad vrbem Cyrenen redissent, Cyrenæi eos, oraculi cuiusdam seruandi gratia, per vrbem dederunt. sed inter transeundum præfectus naualis exercitus Bares illis præcepit vt vrbem diriperent: recusante Amasi peditu duce. se enim aduersus vnam Barcen Græcam ciuitatem esse missos. Verum postquam transierunt, & ad ripam Lycæi Iouis subfederunt, poenitentia eos subitit quod Cyrenen nõ occupassent: eamque iterum adoriri conati sunt, Cyrenæis non permittentibus. Et licet nemo contra ferret arma, tamen incessit eis metus: illincque cursu se proripientes, sexaginta circiter stadia confederunt. vbi statua habentibus, ab Aryande nuntius aduenit ad eos reuocandos. Quum igitur à Cyrenæis commeatum sibi præberi præcati essent & eum accepissent, in Aegyptum reuertebantur. Quos deinde Libyes excipientes, vestitus atque vtensilium gratia, vt quisque relinquebatur trahebaturque, interficiebant, donec in Aegyptum peruentum est. Hic Persarum exercitus in Libyam longissime ad Evesperidas processit. Quos autem Barcæorum cepere, quosque ex Aegypto eiecere ad regem, iis Darius rex ad incolendum dedit vicum Bactrianæ regionis, (cui vico nomen imposuere Barcæ) ad meã vsque memoriam etiã incolis frequentem: Verum ne ipsa quidem Pheretima ^b probè vita excessit. nã posteaquã vlti Barcæos celerrime in Aegyptum rediit, male perit. vt enim existunt acres admodum & inuidiosæ vltiones deorum in homines, viuens vermibus computruit. Talis ac tanta Pheretimæ Batti filia in Barcæos vindicta exitit.

^a Hos ex Aegypto ad regem transportarunt: rex autem Darius iis ad incol. Legendo *ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ* pro *ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ*.

^b Feliciter vitam finiuit. quum primum enim vlti Barc. in Aegypt. rediit, miserè perit.

^c Vt enim diis, odiosa sunt nimium acres hominum vltiones. Perinde ac si dicat, deos illi tam miserabilem uitæ exitum immississe, odio prosequentes eam quæ usque fuerat in vltione sumèda crudelitatem, ut & alias adeo atroces vltiones odio prosequi solent. Valla autem sensum inuenit.

HERODOTI HALICARNASSEI
historiarum liber quintus, qui inscribitur
Terpsichore.

AT Persæ qui in Europa sub Megabyzo relictî à Dario erant, primos ex Hellepòtiis Perinthios Dario subesse recusantes, subegerunt, antea quoque à Pæonibus malè affectos. Siquidem Pæones qui sunt à Strymone, admoniti diuino responso vt bellum Perinthiis inferreret: & si quidem à Perinthiis ex aduerso confidentibus prouocarentur, nominatim còpellantibus, eos inuaderet: sin minus, ab inuadendo abstineret: ita fecerunt. Enimvero còsidentibus Perinthiis eregione Pæonû in suburbanis, ibi singulari certamen triplex ex prouocatione còmissum est, viri cum viro, equi cum equo, canis cù cane. Et quum victores duobus certaminibus Perinthii præ gaudio carmen Pæana catarant, tunc Pæones hoc ipsum esse respòsum dei coniectantes, inter se dixerunt, Nunc oraculû dei perfectû est, nunc nostrum est opus. Atque ita in Perinthios canentes impetû fecere, egregieque vincentes ex illis paucos reliquere. ^d Quæ quòdam à Pæonibus gesta fuerant, hunc in modû gesta sunt. Tunc autè Perinthii pro libertate strenuè pugnantes, tamen multitudine à Megabyzo superati sunt: Perintho capta, Megabyzus per Thraciã arma circumferens, omnes eius vrbes atque omnes nationes pacatas regi reddebat. Hoc enim illi à Dario fuerat imperatû, vt omnem Thraciam subigeret. Gens Thraciã, secundum Indos, omnium maxima est: quæ si aut vnus imperio regeretur, aut idè sentiret, vt mea fert opinio, inexpugnabilis foret, & omnium gentium multo validissima: sed quia id nimis arduû illis est, & nulla ratione còtingere potest, ideo imbecilles sunt. Habent autè multa nomina singularum regionum singuli. Moribus tamen ac opinionibus consimilibus imbuti sunt, præter Getas & Traufos, & qui supra Crestonæos incolunt. Ex quibus quæ à Getis fiant qui se pro immortalibus gerunt, à me còmemoratû est. Traufi verò in cæteris quidem omnibus idem quod Thracæ, verum circa natalia suorum atque obitus hoc factitant: Edito puero, propinqui cum circûsidetes cum ploratione prosequuntur, ob ea mala quæ necesse est illi, quod vitâ ingressus sit, perpeti: humanas omnes calamitates recedentes. Hominem autè fato functum, per lusum atque lætitiã terræ demandant, referentes quot malis liberatus in omni sit felicitate. At qui supra Crestonæos incolunt, ista agunt: Singuli plures vxores habent: quorum vbi quis deceffit, disceptatio magna fit inter vxores, acri amicorum circa hanc rem studio, quænam dilecta fuerit à marito præcipuè. Quæ talis iudicata est & hunc honorè adepta, ea à viris ac mulieribus ex-

^d Quæ quòdam à Pæonibus acciderat Perinthiis, ita se habuerant. Vel, Talem quidam olim cladem Perinthiis à Pæonibus acceperant. Tunc tamen pro libertate stren.

^e Vel, Et Crestonæos qui superiorè regionè incolunt, sic & paulo post.

^f De his vide lib. præcedente locum Herodoti, si-milique annotationem incum.

ornata, ad tumulū à suo propinquissimo maētatur, vñq; cum viro humatur, careris vxoribus id sibi pro ingenti calamitate ducētib. nā id eis summo dedecori datur. Reliquis Thracibus hic mos est: Liberos in mercato venundant. Virgines autē non asseruāt, sed quibus liberit cum viris concubere sinunt. at vxores asseruāt vehementer, easque magno are à parentibus toemunt. Punctas^a notis esse frōtes, nobile iudicatur: non esse notatas punctis, ignobile. Otiosum esse, pro honestissimo habetur: agricolatorē verò, pro contēptissimo. E bello atq; raptō viuere, pulcherrimū. Atque hi quidem sunt corū insignissimi mores. Deos autē hos solos colunt, Martē, Liberū, Dianam: sed reges, prāter populares, etiam Mercurium, cumque è diis prācipue: per quem solum iurant, à quo progenitos quoque se aiunt. Optimatibuseorū tales sunt sepulturae: Prolato triduum cadauere, maētatisque omnifariis hostiis, conuiuantur. Illudque desertum prius, deinde cōbustum sepeliunt, aut aliter humo cōtegunt. Aggestōque desuper tumulo, cum alia omnis generis certamina proponūt, tum prācipue certa cum ratione monomachiā, id est singulare certamen. Et sepulturae quidem Thracū huiusmodi sunt. Quod autē huius regionis ad aquilonē vergit, nemo potest pro cōperto referre quānam homines eam incolant: sed illam quae trans Istrum plaga est, constat vastā esse atq; ignotam:^b vbi solos audio habitare homines nomine Sigynas, veste Medica vtentes, corūmq; equos toto corpore hirsutos esse, ad quinque digitos altitudine pilorum, eosdemque pūillos ac simos, inualidōsque ad viros gestandos, sed curru iunctos, esse perniciosissimos: atque his curribus indigenas inuehi. Horum fines proximē accedere ad Eneōs, qui sunt in Adria. Eos quoq; sē colonos Medorum dicere: qui quo pacto coloni Medorū fuerint, equidem nō quoque dicere: sed fiat quilibet intra longum tēpus.^c Sigynas Libyes qui supra Massiliā incolūt, infitiores appellāt: Cyprii iacula. Verūm, vt Thraētes aiunt, apes loca quae sunt trans Istrum, obtinent, & ob illas vltierius pergi non potest. Quae quū dicunt, haud credibilia apud me dicunt, quoniam hoc animal cōstat frigoris intolerans esse. Sed mihi videtur loca quae septentrionibus subsunt, ob gelu inhabitabilia esse. Haecenus de hac regione: cuius orā maritimā Megabyzus Persis obedientem reddidit. Darius, trasmissio rapidissimē Helleponto, postquā Sardis venit, recordatus est beneficii in se ab Histiaeo collati, & cōsiliū Cois Mitylenāi. Quibus accessit Sardis obtulit electionem. Histiaeus, vt qui esset Mileti tyrannus, nullā sibi tyrannidē poposcit: sed Myrcinū Edonidem, animo vrbis in ea condendā. Et iste quidem hanc elegit. Coes autē, vt qui nō tyrannus sed priuatus esset, optauit Mitylenes tyrannidē. Impetrato vterq; quod optauerat, eō se cōtulit. At Dario res huiusmodi oblata est, vt illam videnti inceserit cupido iubendi Megabyzo vt Pæonas ex Europa sedibus in Asiam trasportaret. Erant Pigres & Mastyes viri Pæones, qui postquā Darius transmisit in Asiam, & ipsi Sardis venere, cupidi tyrānidis apud Pæonas potiundā, ducētes vnā sororem procera statura atque speciosam: obseruato tempore dum in suburbanis Lydorū Darius praesideret, talē rem sibi agendā putarunt: Sororem quam optimē poterant quū exornassent, ad aquā mittunt, vas capite tenentem, equūmq; è brachio trahentē, linūmq; nentem. Eam prātereuntē Darius attentē cōsiderabat, quod neq; Persica erant illa quae ageret mulier, neq; Lydica, neque vllarū ex Asia feciminarū. Haec cōsiderans, misit quosdam suorū satellitum, iussos obseruare in quam rem vteretur mulier equo. Istit obsequētib, foemina vbi peruenit ad flumē, equo fatiffecit, vas aqua impleuit. His actis, eadem via regreditur, aquam capite sustinens, equum è brachio trahens, ac fufum versans. Admiratus Darius tum iis quae ab exploratoribus audisset, tum iis quae ipse vidisset, adduci coram foeminā iubet. Ea ad ducta, adolescentes fratres qui aderāt, non procul rem ipsam speculātes, interrogātī Dario cuias illa esset, aiunt se Pæones esse, & illam suā sororē. Ad quos Darius, quānam homines essent Pæones, & vbi locorū habitaret, & cuius rei gratia illi venissent Sardis, percōtari. Adolescentes, se verò venisse dicere vt sese ei donarent. Pæoniā autem esse ad flumen Strymonē sitam, qui Strymon nō procul abesset ab Helleponto. Esse verò Pæones coloniam Teucrorum qui è Troia fuerunt. Haec singulatim illi referēbant. Interrogantique Dario nunquid omnes illic foeminā tam laboriosae essent, affirmare prōptē id ita se habere. huius enim rei gratia illud fiebat. Ibi Darius literas ad Megabyzum dat, quem in Thracia praefectum reliquerat, iubens è sedibus suis Pæones ad ipsum transferrī cum liberis pariter & vxoribus. Eques cum hoc nuntio confestim ad Hellepontum cucurrit, Hellepontoque trasmissio literas Megabyzo reddidit. Quibus ille lectis, sumpto è Thracia duce, aduersus Pæoniam exercitum ducit. Pæones, cognito Persarum in se aduentu, contractis copiis processere

^a Stigmatis. Cicero
stigmata interpretatur
compunctum notis.

^b De nullis autem
possum quicquam ac
cipere qui trans Istrū
habitent praeterquam
de Sigynis.

^c Nihil est quod
non cōtingere possit
intra long.

^d Sigynas quidem
certē Ligures qui su-
pra Mass. &c. At hic le-
gitur pro Ligures.

^e Quum primum
Sardis trasmissio Hel-
leponto peruenit.

^f Equum aquauit.
vel, ad aquauit.

ad mare, rati illac Persas ingressuros ad dimicandum. Et Pæones quidem ad arcendum exercitus Megabyzi ingressum parati erant: Persae autē certiores facti Pæonas conuenisse ad intercludendum ab ora maritima ingressum, sumptis ducibus iter ad superiora conuertunt, hostemque latentes in eius oppida irrumunt, & illa utpote vacua, facile occupant. Quod vbi rescuere Pæones, protinus dispersi, ad sua quisque dilabuntur, seque Persis dedunt. Ita è Pæonibus Syropæones & Pæoplæ, & qui ad Prafiadem vsque paludem incolūt, è suis sedibus emoti, in Asiam sunt abducti. Qui verò circa Pangæum montem incolunt, Dobërāsque & Agrianas & Odomantos; & ipsam Prafiadem paludem, à principio non cepit Megabyzus. Tentauit tamen eos etiam expugnare qui paludem incolunt: incolunt autem hunc in modum: In media palude compactae stant sublicae, angustum à continente ingressum vno ponte habentes. Has sublicas tabulata sustinentes, olim communiter omnes ciues stabant: mox è lege hunc in modum statuendas censuerunt, vt pro singulis vxoribus quas quisque duceret (ducunt autem singuli multas vxores) ternas defigeret sublicas, è monte sumptas cui nomen est Orbelus. Hoc habitantes modo, obtinent singuli super ea tabulata tugurium in quo degunt, & fores inter tabulata compactas, deorsum ad paludē ferētes: Paruulos autē liberos per pedem reſte illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Equis autem & subiugalibus pisces pro pabulo praebent. Porro piscium tanta est copia vt quoties quis ianuam compactam reclinauerit, demissam fune sportam vacuum; aliquanto post retrahat piscium plenam. quorum duo sunt genera, ynum quod vocant Papraces, alterum Tilones. Ceterum è Pæonibus ii qui capti fuerē, in Asiam sunt abducti. Pæonibus captis, Megabyzus nuntios in Macedonia septem Persas, qui post eum erant in exercitu spectatissimi, misit ad Amyntam petituos regi Dario terram & aquam. Est autem è palude Prafiadē breuis admodum in Macedonia via. nam in primis paludi confine est metallum, id est fossa æris, vnde post ea tempora Alexandro in singulos dies singula talenta proueniebant. Post metallum, superato monte quem vocant Dyforum, Macedonia intratur. Eò Persae vbi peruenere, & in conspectum Amyntae, ad quem mittebantur, regi Dario terram & aquam petiere, Amyntas & ea dedit, & homines in hospitium vocauit. instructaque splendide cœna, percomiter accepit. Persae postquam à cœna ad potum peruenere, Hospes, inquit, Macedo, nobis Persis consuetudinis est, quoties magnam exhibuimus cœnam, tunc etiam concubinas^{aa} & adoleſcētulas vxores ad assidēdum introducere. Proinde tu nunc, quoniam libenter excepisti nos, & liberali hospitio prosequutus es, regique Dario & terram das & aquam, sectare consuetudinem nostram. Ad hac Amyntas, Nobis, inquit, Persae ista consuetudo non est, sed viros à foeminis semouendi: verum quandoquidem vos exigitis qui domini estis, hoc quoque vobis praestabitur. Haec loquutus Amyntas foeminas accersit. Illae, vt iussae, praesto fuerunt, & e regione Persarum deinde confederunt. Quas Persae conspicati formosas, Amyntam alloquuntur, negantes omnino id factum esse sapienter. satius enim futurum fuisse, ab initio non venire foeminas, quam, postquam venerant, non assidere, sed ex aduerso sedere in oculorum dolorem. Ita coactus Amyntas illas assidere iussit. Quae quum obtemperassent, illico Persae mamillas illarum tractare, utpote plusculo vino temulentis: nonnulli etiam tentare suauari. Haec Amyntas intuens etsi iniquo ferebat animo, tamen praemetu Persici nominis quiescere. Verum eius filius Alexander quum adesset, atque haec aspiceret, utpote adoleſcens, & malorum inexpertus, nequaquam amplius tolerare posse. itaque grauitate ferens, ad Amyntam inquit, Tu quidem patere^b cede aetati, abique hinc ad requiescendum, neque indulgeas nimium potationi: ego verò hic remanens, omnia hospitibus quae oportet exhibebo. Amyntas eum rei nouae aliquid facturum animaduertens, ad hac respondit, Fili, inquit, verba tua hinc me summouentis penè intelligo. ideo enim me dimittis quod aliquid noui agere in animo habes. Quare nolo te quicquam noui in hos viros perpetrare, futurum in perniciem nostram: sed tolera expectans quae geruntur. nam quod ad discessum meum pertinet, parebo. His responsis Amyntas abiit. Tum Alexander ad Persas, Vobis, inquit, hospites, cum his foeminis vel omnibus, si libet, facillime licet concubatis: sed cum qua earum concumbere libeat indicate. Nunc enim fere tempus cubandi aduenat, & vos bene potos esse temulentosque video. Proinde has foeminas, si vobis cordi est, stitite ire ad se lauandum; quas, quum lotae fuerint, accipiat. Haec loquutus Alexander, approbantibus Persis, egressas foeminas in muliebri remittit conclave: ac totidem viros leues malas habentes, muliebribus

^a Fodinae, vnde &c.

^{aa} Et legitimo virginitatis iure nuptas.

^b Morem gere aetati,
^c Neque per totum potationis tēpus hic maneat.

^d Ex tuis verbis te ira propemodum adde-
dere intelligo. Potest e-
tiam ogedi cum auulnus iungi.

^e Vobis, hospites,
his foeminis potiri vel
frui facile est, siue cū
omnibus, siue cum ali-
quot earum, vel, cum
quantacunque earum parte
cōcumbere libeat.
Verum id postea nobis
significabitur: nunc
quū & tempus petendi
leſti inſtet, & vos,
vt video, egregie potis-
sitis, si graue non est
locum ire stitite:
& lotarum reditum
expectate,

^f Id est, imberbes iu-
uenes, quos lana fulgē-
ora, vt loquitur Tib.

vestibus exornat: traditque pugionibus introducit, admonetque Persas, inquietis, Vos verò Persæ, à nobis in conuiuium estis omni munificentia accepti: quippe quibus & quæ habemus, & quæ inuenire potuimus, ea omnia repræsentauimus: & quod omnium maximū est, etiam nostras ipsorum matres & sorores liberaliter exhibemus: ut omni honore affecti à nobis, intelligatis quibus rebus digni estis: utque regi qui vos misit, à Græco quodam Macedonum principe vos & mensa & lecto bene acceptos esse, renūtiatis. Hæc loquutus Alexander, singulos Macedonas quos fecerunt esse aiebant, assidere iussit singulis Persis, qui posteaquā à Persis attractari cœpere, illos obruncauerunt. Et hac quidē morte affecti sunt Persæ ipsi pariter & eorum comitatus. Comitabantur enim eos & vehicula, & famulitia, & omnis generis apparatus, quæ cuncta cum illis omnibus pariter intercepta sunt. Non multo deinde inieritō tempore, quum magna horū viroŕū à Persis inquisitio fieret, Alexander illos prudenter occupauit, tum multa pecunia, tum sorore sua nomine Gygea Bubari data, viro Persæ, vni ex inquisitoribus interfectorum. Ita horū Persarū cædes deprehensa, sed silentio suppressa est. Esse autem Græcos hos qui à Perdica progeniti sunt, quemadmodū ipsi aiunt, & ego scio, & ostendam in iis quæ postea dicā. Quintiam & ii qui in Olympia certaminibus Græcorū præsumt, Græcos esse eos: ita cognouerunt. Nam quum Alexander certandi gratia ad hoc ipsum descendisset, à concursoribus prohibebatur, quod negaret barbarorum id esse certamen, sed Græcorum. at vbi palam fecit sese Argiuum, Græcus esse iudicatus est: & stadium currens, proximus primo exitit. Et hæc quidem ita gesta sunt. Megabyzus autē Pæones ducens, abiit in Hellepontum: & illo transmissio, peruenit Sardis, quum interim Histæus Milesius iam muris cingeret locum, quo à se petito donatus à Dario fuerat in pretium seruata ratis, qui locus est ad flumen Strymonem nōmine Myrcinus. At Megabyzus, cognito quod fiebat ab Histæo, quum primū venit Sardis, ducēs Pæones, ita est Darium alloquutus, Rex, quidnam tu rei fecisti, dato loco ad urbem tendendam in Thracia viro Græco, eidemque solerti atque industrio: vbi affatim materia est ad naues ædificandas, multumque remigū atque pecuniæ: multos etiam cum barbaris tum Græcis incolentibus: qui nacti ducem, facient quicquid ille vel die vel nocte præceperit. Nunc igitur tu virū hunc ita facientem inhiibe, ne domestico bello afflicteris. Inhiibe autem mihi modo accersitum: quem quum acceperis, da operam nequando in Græciam reuertatur. Hæc loquutus Megabyzus, perfacile Dario persuasit, tanquam probè prospiciens quod esset euenturū. Darius missio in Myrcinum nuntio ad Histæum, hæc inquit, Histæe, rex Darius hæc dicit, Mihi rebūque meis melius consulente quàm te inuenio neminē: quod non verbis, sed factis compertum habeo. proinde quum res magnas agere destinem, præsto mihi sis ut eas tibi aperiam. His verbis fidē habens Histæus, & simul magni faciens consiliarium regis fieri, Sardis profectus est. Cui aduenienti Darius, Histæe, ego (inquit) ea de causa te accersiuī, quod posteaquam à Scythis redire maturauī, & tu ab oculis meis abfuisi, nullius rei desiderium tam me tenuit breui, quàm ut tu in aspectum & colloquium meum venires: quum sciam omnium possessionum pretiosissimam esse virum amicū, solerem, bene sentientē: quæ tibi ambo adesse ego testimonio esse possum è rebus meis. Quare tibi ego, qui fecisti probè quod veneris, hoc gratificandum putauī, ut omnia Mileto, & recens condita in Thracia vrbe, me sequaris Susa, eadem quæ ego habiturus, meūque cōiector ac consiliarius futurus. Hæc loquutus Darius, vnā secum Histæum ducens, Susa versus iter intendit, præfecto Sardibus Artapherne, fratre suo ex eodem patre. Item præfecto Otane oræ maritimæ: cuius patrem Sifamnem, vnum è regis iudicibus, quod iniuste ob pecuniam iudicasset, rex Cambyses interemerat: interemptoque detractum corium in lora concidit, quibus tribunal in quo ille sedens iudicarat, intendit: ibidemque eius filium Otanem sedere iudicē præcepit, atque in memoria habere in quo tribunali iudicaret. Hic igitur Otanes in eo tribunali sedens, tunc Megabyzi successor exercitus, Byzantios ac Chalcædonicos cepit: cepit item Antædram, quæ est in terra Troade, cepit quoque Lamponiū. Sumpta etiam à Lesbii classe, cepit Lemnum & Imbrū, à Pelasgis tunc quoque vtranque habitatam. Sed Lemni quoniam prælio contenderant, & aliquandiu repugnauerant, mala perpeffi sunt: quorum qui superfuere, iis præfectum Persæ impofuere Lycaretū, Mæadrii eius qui Sami regnauit, germanum. Hic Lycaretus quum Lemno præfesset, hæc de causa mortē oppetiit, quod omnes in captiuitatē redigebat, atque euertebat, alios infimulans desertores Scythicæ expeditionis, alios vexatores copiarum Darii à Scythis reuertentium. Hæc iste in sua præfectura perpetrabat:

a Ut nos vobis omnem quo digni estis honorē exhibere intelligatis.

b Astutia circumuenit.

c Inquisitoribus astu circumuentis, fil. suppr. est. Ad uerbum, Tia circumuenta est. Voluit enim author retinere idem uocabulū, etsi minus posthieri loco conueniens.

d Quamprimū à Scythis rediit.

Hæc propono, ut offero.

sed non diu in hialis faciendis delituit: & cœperunt iterum è Naxo atque Mileto ealimitates Ionibus fieri. Naxo quidem, quod inter insulas felicitate præstabat: è Mileto autem, quod ea tempestate propè seipsa superata maximè florebat, eratque Ionæ prætextum: quum laborasset duabus superioribus ætatibus morbo seditionis, donec eam seditionem Parii sedauerunt, ex omnibus Græcis correctores à Milesiis delecti. Hunc autem in modum eos Parii correxere: Quum Miletum uenissent viri inter Parios præstantissimi, cernerentque domos vehementer labefactas, dixerunt uelle se regionem ipsorum peragrarē. Id facientes, & omnem agrum Milefium iustrantes, ut quenque fundum animaduertebant bene cultum fructūque emittentem, conscribebant domini nomen: Peragrata omni regione, quum paucos huiusmodi fundos comperissent, quamaturrimè ad urbem descenderunt: coactoque cœtu, decreuerunt urbem ab iis esse incolendam quorum fundos bene cultos inuenissent. videri enim illos ita curaturos publica ut sua ipsorum curauissent. Cæteros Milesios, qui prius seditionem mouissent, iusserunt horum dicto audientes esse. Ita Milesios Parii correxerunt. Ex his tunc urbibus hoc modo cœperunt Ionæ mala contingere: Ex Naxo quidam locupletes è plebe in exilium missi, Miletum se contulerunt. Miletum autem procurabat Aristagoras Molpagoræ filius, idemque gener ac consobrinus Histæi Lyfagoræ filii, quæ Darius Susis distinebat. nam Histæus Mileti erat tyrānus, & per id tempus Susis degebat quum Naxii uenere iam pridem Histæi hospites. Quum autem Miletū Naxii aduenere, obscurarunt Aristagoram ut aliquantulum copiarum ipsis præstaret ad redeundum in patriam. Ille colligens, si per eum isti in patriam redirent, fore ut Naxo imperaret, tamen prætendens Histæi hospitium, ita eos est alloquutus, Mæx quidem vires ad tantum copiarum præbendum non suppetuit, ut inuitis iis qui Naxum tenēt, vos possim reducere: quum audiam octo millia seutorū Naxiis ac multum longaturum nauium esse: tamen omne studium ad istud efficiendum adhibebo, hoc scilicet in animo versans: Est mihi amicus Artaphernes Hyfaspis filius, Darii regis frater, qui præses est omnium in Asia maritimorum, multo exercitu præditus ac multa classe: hunc ego virum opinor facturum omnia ex anitri nostri sententia. His autem ditis Naxii instare Aristagoræ ut rem quā optime possent conficeret: utque munera homini polliceretur, dicere, & se exercitū sumptū suppetituros, ut ipsi pacifcerentur, magnam videlicet spem habentes, quum ipsi in Naxo apparuissent, Naxios omnia quæ ipsi iuberent esse facturos, atque adeo cæteros insulanos. nulla dum enim Cycladum insularū sub Dario erat. Profectus Sardis Aristagoras ait Artapherni esse insulam Naxum, non spatiosam illam quidem, sed pulchram alioqui & bonam, Ionæque vicinam, multis præterea & pecuniis & mancipiis refertam. proinde tu aduersus hanc regionem ducito exercitum exules illuc reducens. Quod facienti tibi magna sunt penes me in expedito pecuniæ, præter illas quæ in exercitum erogabuntur, has enim æquum est nos præbere, qui aduentus vestri authores sumus: & te insulas regi acquirere, ipsam Naxum, & quæ ex hac pendent, Parum & Andrum, cæterasque quæ Cyclades nominantur. Vnde proficiscens, haud difficile inuadēs Eubœam, insulam magnam ac beatam, nec inferiorem Cypro, ac facilem sanè ad capiendū, centum omnino nauibus ad has omnes occupandas suffecturis. Huic respōdens Artaphernes, Tu verò, inquit, quæ sunt ex utilitate regis domus exponis, & probè ista suades omnia, præterquam de numero nauium. nam pro centum nauibus, ducentæ tibi inuente statim vere in promptu erunt. Oportet tamen in his rebus auctoritatem quoque regis accedere. His auditis Aristagoras lætus Miletum rediit. Artaphernes autem missio Susa ad Darium nuntio, per quem de rebus ab Aristagora dictis eum certiore faceret, vbi ille rem approbauit, ducentas naues instruit tum Persarum tum aliorum sociorum magna sanè multitudine, præfecto eis duce Megabate, viro Persæ, familia Achæmenidarum, suo ac Darii consanguineo: qui (si vera sunt quæ post hoc tempus gesta) filiam desponderat Pausaniæ Lacedæmonio, Cleombroti filio, Græciæ tyrannidem affectanti. Delecto itaque duce Megabate, exercitum Artaphernes ad Aristagoram misit è Mileto. Megabates Aristagora assumpto atque Ionum exercitū cum Naxiis, profectus est per simulationem eundi in Hellepontum. Atque vbi Chium peruenit, classē continuat apud Caucasum, ut illinc vèto aquilone traiceret in Naxum. Sed quoniam non erat fatale Naxios ea classe deleri, hoc contigit: Megabates in circumeundis nauium excubiis offendit nauem Myndiam à nemine custodiri. quam rem indignè ferens, iussit satellites inuentū eius nauis principē, nomine Seylacē, vincire traictū per thalamia:

a Sunt qui ad eos hic suspensum habeant, nec immerito fortasse.

b Etenim Naxus quidē inter, inf. felic. præstabat; Milesius verò eodem tēpore magis quàm vnquam antea florens, Ionæ ornamētum erat: quum laborasti.

c Vel, Composuerunt; ex omnibus Græcos profectores à Mil. delecti. Hunc autem in modum eos ad concordiam Parii reuocauerunt.

d Eos planè fortunis euerfos.

e Res Milefiorum Parii composuerunt. At tunc ex his urbibus

f Id est, Hospitij consuetudinem. Vel, Hospitalem amicitiam quæ illi cū Histæo intercedebat. Intellegit autē hunc prætextu huius amicitia uoluisse Naxiis operam nauare, quum potius id eis spe quæ declarat, faceret.

g Rem Aristagoræ commendarunt ut eam quàm possent optime administraret. uel, Negotium Aristagoræ dederunt rem quàm possent commodissime gerenti.

h Quin etiam munera eū polliceri iubebat, & sumptus in exercitum, ut qui eos reddiduri essent, quod magna spe tenerentur fore ut, quum in Naxiorum conspectum uenissent, illi omnia quæ ab ipsis iuberentur facerent.

i Quod tu quum feceris, nō solum magnam pecuniarū vim, quæ tibi paratæ apud me erunt, cōsequeris; præter sumptus exercitus: (hos enim à nobis qui ducimus, suppetitari par est) uerū etiam ditioni regis adiciēs insulas, & ipsam Nax.

i Cuius filiam poftea (si uera fama est) sibi desponsatam habuit Paus. Lacedæmonius Cl. filius, Gr. tyrānu. euadere cupiēs.

id est, foramen per quod remus extarita ut caput extaret, corpus intus esset. Aristagoras autem à quodam factus certior, hospitem suū Myndiū à Megabate vincitū afflicti, Persam adit & hominem excusans reposcit: quū nihil exoraret, ipse accedens Scylacem soluit. Id ubi rescivit Megabates, grauiter admodum ferēs, Aristagorā inuasit, Cui Aristagoras, Quid tibi, inquit, est cum istis negotiis: nonne te misit Artaphernes ut me sequereris, atque eō nauigares quocunque ego iuberem: quid multa agis? His verbis indignatus Megabates, ubi nox adfuit, misit Naxū quosdā cum nauī, ad rem Naxiis quæ impenderet exponendam. Naxii, ut qui nihil minus quàm hanc aduersus se classem venturam expectabant, ubi id audierunt, omnia confestim ex agris in urbem cōportare: & se, ut qui obsidendi essent, instruere cibus, potu, murosum refectioe. Et isti quidem tanquā instante sibi bello sese apparabant: illi verò, postquam è Chio in Naxum traiecerunt, iam prēmunitos aggressi sunt. Cōsumptūque quatuor in obsidione mensibus, assumptaque à Persis quam secū attulerāt pecunia, & maxima etiam ab Aristagora, quū plura desideraret obsidio, ubi mœnia Naxiis exulibus ædificauerunt, in continentē reuenterunt malè affecti. Aristagoras, quando quod Artapherni receperat præstare non poterat, nec exercitui stipendiū exigenti dare, præsertim Megabate in simulatē apud milites malè affectos, verēbatūque præterea ne regno Mileti fraudaretur, his de causis trepidus, de defectione cogitabat. Cōtigit enim è Susis ab Histiaeo venire quendā cōpuncto notis capite, quibus Histiaeus Aristagoram cōmonefaciebat ut ab regē deficeret. Id nanque volens Histiaeus Aristagoræ indicare, quia alia ratione facere non poterat, utpote itineribus custoditis, fidelissimo è seruis caput erasit, literasque impressit, & hominē retinens quo ad capilli renascerentur, ubi illi renati sunt, raptissime dimisit Miletum, nihil aliud mandās nisi ut quum Milecū peruenisset, iuberet Aristagoram eraso suo capite inspicere. Ea autē stigmata significabant (ut à me superius dictum est) defectionem. Hoc ideo Histiaeus faciebat quod magnam sibi iacturam ducebat se Susis distineri: etiā atque etiā sperans fore ut si ab Aristagora rebellaretur, ad mare proficisceretur: sin Miletus nil no ui moliretur, nullam sibi viam amplius esse ad eam reuertendi intelligebat. Eū quidem nuntiū Histiaeus hæc considerans mittebat. Aristagoras autem, quum ei hæc omnia consentanea per idem tempus cōtignissent, retulit ad seditiosos tam de sua sententia quàm de Histiaei mandatis. Cui quum ceteri omnes assensissent, iubentes ut rebellaret, Hecateus tamē historiographus initio dissuadere bellum sumi aduersus regem Persarum, enumerans cunctas nationes quibus Darius imperaret, omnemque illius potentiam: sed quum hoc persuadere non posset, secundo loco suadere ut classe mare occuparent, negans se videre qua alia ratione id esset euenturum. Scire enim se Milesiorum vires esse imbecillas: si tamen pecuniæ è templo quod est in Branchidis tollerentur, quas Croesus Lydus reposuisset, multum spei recipere maris potiundi, atque ita pecuniam & ipsos habituros ad vtendum, nec hostes eam spoliarios. Erant autem hæc ingentes pecuniæ, quent admodum à me in primo libro declaratum est. Verum ne hæc quidem sententia obtinuit, sed illa, ut omnino rebellaretur: utque vnus eorum Myntem nauigaret ad exercitum qui è Naxo reuersus illic agebat, ut cōnateretur duces classiariorum comprehendere. Missus autem ad hoc ipsum Aristagoras, dolo cepit Oliatum Ibanolis filium Mylaffensem, & Histiaum Tymnis Termenensem, & Coem Erxandri filium, quem Darius Mitylene donauerat, & Aristagoram Heraclidis filium Cymæum, compluresque alios. Ita ex professo Aristagoras defecit, omnia in Darium comminiscēs: & primum quidē, verbo duntaxat tyrannidem^{bb} immutans, statum reipublicæ Mileti cōstituit, ut secum libenter Milesii rebellarent. Idem dehinc in reliquā Ionia fecit, tyrannorum alios eiiciēs, ex aliis autē quos ceperat è nauibus iis quæ aduersus Naxum vnā ierant, ut ciuitatibus gratificaretur, alium in alia vrbe diuendens, ex qua quisque illorum erat. Quorum Coem Mitylenæi ut acceperunt, sine mora productū lapidibus interemerunt: Cymæi suum dimiserunt. Postquam autem & alii complures tyranni fuga solum vertere, passim per ciuitates tyrannorum abdicatio facta est. Tyrannis summoris, Aristagoras Milesius secundo loco iussit in singulis ciuitatibus constitui singulos magistratus: moxque ipse Laedæmonem trirēmi pro legato missus est. opus enim erat magnam aliquam cōparare societatem. Spartæ regnum iam non tenebat Anaxandrides, Leōtis filius, quia non superstes erat, sed eius obitu filius Cleomenes regnabat: non ille quidem propter virtutis specimen, sed propter genus. Etenim Anaxandrides duxerat in matrimonium sororis filiam, quæ etsi cordi erat, tamen ex ea liberos non suscipiebat. Id quum ita esset, ephori his eum verbis inculauerunt:

Si tu

Si tu tibi non prospicis, at certe nobis hoc non est despiciendum, EVrystei genus labefieri. Tu igitur quādoquidem vxorem habes quæ non concipit, ea repudiata alia ducito, grauisimā rem in hoc Spartiatis facturum. His ille respondens, negat se earū rerū alterutrā esse facturū: & hos non rectè consulere ait, qui ipsum horrentur repudiata quam habeat vxore innoxia, alteram ducere: eoque se nō esse pariturum. Cui ephori atque optimates cōsilio inter se habito retulerunt, Quoniam te cernimus amore coniugis quā habes implicitū, facito quod dicemus, ac noli repugnare, nequid de te Spartiata grauius consulant. Coniugē quā habes ut repudies nō postulamus: quæcunque ei præstas nunc, ea omnino præstato: alteram tamen ducito præter hanc vxorem, quæ sit fecunda. Hæc dicentibus assensus est Anaxandrides: qui duas dehinc vxores habēs, binis ædibus habitabat, haudquaquā Spartiaticè faciens. Nō lōgo interiecto tempore vxor quæ postèrius ducta est parit hunc Cleomenem, quæ mater successorem regni Spartatarū nuncupabat. At vxor prior quæ hæctenus sterilis fuerat, & ipsa concepit, hoc fato vsa: quæ quum reuera prægnans esset, domesticum tamen postèrius vxoris id audientes, ac molestè ferentes, dicere, iactari hoc ab illa animo subiiciendi sibi partum. Itaque his indignè ferentibus, exacto tempore pariendū, ephori increduli scēminæ parturienti custodes apposuerunt: quæ Dorieū peperit, moxque Leonidem, & post hunc gradatim Cleombrotum. Sunt etiam qui dicant Cleombrotum atque Leonidem fuisse geminos. At quæ Cleomenem peperit, secūdo loco in matrimoniu ducta, filia Perineradae, filii Demarmeni, aliū filium amplius non genuit. Et Cleomenes quidem non compos (ut fertur) sed inops mentis, Dorieus autē inter æquales omnes primus erat, meritūque putans se ob virilitatem regno potiturum. hoc ita opinione præsumens, defuncto Anaxandrida quum Laedæmonii Cleomenem ex lege, quod maximus natu esset, creassent, indignè id tulit, sibi à Cleomene imperari. Igitur petita à Spartiatis plebe, coloniam duxit, neque Delphico vsus oraculo, in quam terram ad urbem condendam tenderet, neque quippiam cōsuetorum exequutus: adeo rem indignè ferebat. In Libyam autem nauigans ducibus Thebanis ad Cinyen delatus, locum incoluit totius Libyæ pulcherrimum, iuxta flumen. Sed illinc tertio cictus anno à Macis & Libybus & Carthaginensibus, in Peloponnesum abiit. Vbi Antichares vir Eleonius ei cōsiliū dedit ex Laï oraculis, ut Heracleam in Sicilia cōderet, affirmans Erycis regionem esse Heraclidarum, ab ipso Heracle, id est Hercule, conditore. Hoc ille audito Delphos se contulit ad oraculū consulendū nunquid regione ad quam mittebatur potiturus esset. Pythia eum potiturum respondit. Sumpstaque Dorieus classem quam & in Libyam duxerat, Italiam prætereuehebatur. Ea tempestate (ut ferunt) Sybaritæ cum Tely rege suo bellum Crotoniatis erant illaturi: id metuēs Crotoniata Dorieum ut sibi opem ferret orauere. Hic precibus inductus, vnā cum illis aduersus Sybarin contendit, eamque cepit. Hæc Sybaritæ Dorieum & qui cum illo erant fecisse aiunt. at Crotoniatae negant quempiam se peregrinum in bello aduersus Sybaritas aciuisse, præter vnum Calliam Eleum Iamideozum vaticinū: & hunc à Tely Sybaritarū tyranno ad ipsos transfugisse, hoc modo, quod sacrificans de eundo aduersus Crotonem, non litaret. Hæc isti aiunt, quarum rerum vtrique testimonia hæc adferunt: Sybaritæ quidem partim fanum ac templum prope Crafin, quod Dorieum capta vrbe aiunt extruxisse Mineruæ cognomine Crafiæ: partim ipsius Doriei necem, quam volunt esse maximum testimonium, quoniam contra vaticinia agens interemptus fuit. Si enim nihil nisi id ad quod mittebatur fecisset, nec transgressus esset, Erycinam regionem obtinisset, & obtentam possedisset, non ipse cum exercitu absumptus esset. At Crotoniatae multa monstrant peculiariter donata Calliæ Eleo in agro Crotoniensis, quæ etiam ad meam vsque memoriam prognati Calliæ colebant: Dorico autem & eius posteris nihil omnino fuisse donatum. cui tamē, si in bello Sybaritano fuisse Crotoniatis auxilio, multo plura quàm Calliæ fuissent donata. hæc pro se vtrique eorum testimonia referunt: quorum vtis accedere quisque mauult, his accedat licet. Nauigarunt autem cum Dorieo & alii Spartatarum, deducendæ coloniae socii, Thestalus, & Parebates & Celes & EVryleon, qui quum omni classe Siciliam tenuerunt, superati à Phœnicibus atque AEgeftanis, in prælio occubuerunt, vno tantum ex hac aduersa pugna superstite EVryleonte: qui collectis eorum reliquiis occupauit Minoam Selinufiorum coloniam, Selinufiosque liberauit monarchia Pythagoræ. Hunc quum sustulisset, ipse tyrannidem Selinuntis inuasit. Sed ad breue tempus eam obtinuit. nam Selinufii impetu in eum facto, quum ad Iouis forensis aram confugisset, obrutarunt. Dorieo & via & M. i.

a Id magnæ iniuriæ loco ducens, Aristagoræ succensuit.

b Ad sua factio- nis homines.

bb Aut aliud legir quāni os, aut malè uerit.

c Alium alii vrbi tradens.

d Ephori ei accessito dixerunt.

a Atque ipsa quidē produxit eum qui deinceps regni administrationem susceperet. Ita Camerar.

a Crotona exulauit. frustratusque matrimonio Cyrenē trāsmisit. ex qua profectus Doricum propria triemi propriisque in suos milites sumptibus, sequutus est, quum esset ol.

b Omnium sui tēporis Græcorum.

c Ne meum in conficiendo hoc ad vos ieiunare studium admireris Cleomenes. de eo enim nunc agitur, ut Iones ex liberis ferui fiant. quod cum nobis ipsi d. dol. max. est, tum inter ceteros vobis, eo præsertim nomine quod Græciæ præestis, uel præsidetis.

d Eorumque pugna talis est, Arcus & breue spiculum. Quinetiā bracas induti & pileis capita operi in pugna prodeunt. Adeo eos superare facile est. *Alij uisitatuz aliter exponunt.*

e Hanc vos vrb. si ceperitis, iam cum loue audacter de diuitiis ceteris.

f Viribus vobis pares.

g Olea ramo lana obvoluto, quo supplicantes urebantur, unde deducta est uox Græca quasi supplicatoriam dicas.

h Eamque ingressus, à Cleomene cōtendebat ut filiā amitteret, quippe qui ab eo ut aurum sibi commoderet, suppliciter peteret. Assistebat enim &c. (uel ad labar. Regendo potius papyrus quàm olea) Cleomene eum iub. dicere quæ vellet, neque differre propter filiā, tunc Aristag. Logo autem inuoluto papyrus, ex uer. uol.

i Decem. sed Valla ex du. dixit fecit et dicit, quum du. regatur ab d. p. m.

mortis socius fuit Philippus Butacides, vir Crotoniata, qui desponsa sibi filia Telys Sybarita, Crotona profugerat, abnegatōque matrimonio trāsmisit Cyrenen. Ex hac discedēs, sectatus est familiarem triremem, ac familiarium virorum sumptum, quod esset olympionices, id est uictor certaminis ad Olympia, & omnium illinc Græcorum speciosissimus. Ob quam corporis speciem ab AEgestanis ea quæ nemo alius reportauit. nam sepulturæ eius heroico monumento extructo, AEgestani hostias offerunt. Hunc in modum Dorieus vita functus est, qui si in animum induxisset ferre Cleomenis regnum, & in Sparta permanisset, regno fuisset Lacedæmoniorum potius. Neque enim diu Cleomenes imperauit, ac sine liberis deceffit, vna duntaxat relicta filia, cui nomen Gorgo. Cleomene igitur imperium tenente, Spartam venit Aristagoras Mileti tyrannus, Cleomenem que alloquutus conuenit, habens (ut Lacedæmonii aiunt) aream tabellam, in qua totius terræ ambitus erat incisus, cunctūque mare, atque omnia flumina. Huius in colloquium ubi venit, ita ad eum inquit, Studium meum Cleomenes qui huc aduenerim, ne mireris. non enim ab re hoc fit. Prolem Ioniam pro libera seruam esse, cum nobis ipsis, dedecus dolorque maximus est, tum verò vobis, & eo maior, quo magis ceteros in Græcia antecellit. proinde nunc per deos Græcos eripite Iones à seruitute, consanguineos vestros. quod facile est ad præstandum: nam neque barbari sunt viri strenui, & vos in summum rei bellicæ per virtutem euasistis, & genus pugnandi eorum huiusmodi est: breues arcus ac breuia spicula, longasque in capitiibus cristas. (vnde faciles capti sunt) gerentes, in pugnam eunt. Ad hæc, tantum bonorum est iis qui eam incolunt continentem, quantum non est cæteris vniuersis, tum auri (ut ab hoc incipimus) tum argenti, tum aris, tum variae vestis, tum iumentorum, tum mancipiorum: quibus vos, si potiri libuerit, potiemini. Sunt quoque inter se confines, ut ego distem. verò argenti feracissimam. Hæc autem dicebat, ostendens in ambitu terræ in tabella quæ attulerat, descripto. Lydis verò (dicebat Aristagoras) cōfines sunt hi Phryges, auroram versus, pecorum copia & terræ vbertate, omnium quos ego noui longè beatissimi. Phrygibus cōfines sunt Cappadoçes, quos nos Syros appellamus. His cōfines sunt Cilices, huius maris accola, ubi hæc Cyprus insula est sita, qui tributum annuum regi pendunt quingena talenta. His Cilicibus confines sunt hi Armenii, & ipsi re pecuaria abundantes. Armeniorum hanc regionem contingunt Matienii, quorum terræ Cissia hæc cōfines est: in qua iuxta fluuium hunc Choaspem sita sunt hæc Susa, ubi rex magnus domicilium habet, atque hæc pecuniarum thesauri sunt. Hanc vos vrbem si animose ceperitis, iam cum loue de diuitiis licet certetis. Neque verò operæ pretium est vos suscipere prælia pro terra neque multa neque feraci, & pro exiguis finibus, aduersus Messenios vestros consortes, & Arcades & Argiuos, quibus nihil est neque auri neque argenti, quarum rerum cupiditate quis inducitur ad mortem periclitandam: at quum offeratur occasio totius Asiæ facile potiunda, aliud quippiam præoptabit? Hæc Aristagoras dicebat. Cui respondens Cleomenes, Milese, inquit, hospes, in triduum tibi differo respondere. Tunc quid hæc tenus processum est. ubi verò dies responsioni præstituta adfuit, & ad locum de quo conuenerant, ventum est, interrogauit Aristagoram Cleomenes quot dierum ab Ionio mari ad regem esset iter. Aristagoras, alioqui solers, & valde illum antecellens prudentia, in hoc tamen lapsus est: qui quum non deberet rem ut se habebat illi aperire, volens Spartiatas in Asiam educere, dixit trium mensium esse iter. Cleomenes, interpellata huius quam ordini instituerat oratione de itineris spatio, inquit, Hospes Milese abscede è Sparta ante solem occidentem. nihil enim rationis dicis, quum istud facile non sit Lacedæmonii, qui vis eos trimestri itinere abducere à mari. Hæc loquutus Cleomenes, domum abiit. Aristagoras, sumptus oleæ ramo ad domum Cleomenis se contulit, eamque ingressus, iubebat precabundus ad se audiendum mitti illius filiam. Assistebat enim Cleomeni filia cui nomen erat Gorgo, vnica proles, eaque octo aut nouem annos nata. Cleomene iubente eum dicere quæ vellet: filiolarum enim gratia nolle prohibere: tunc Aristagoras incepit polliceri illi vndecim talenta, si precibus suis annueret. Abnuente Cleomene, subinde adiciendo eò peruenit ut quinquaginta talenta polliceretur. Ad quod puella, Pater, inquit, hospes te corrumpet, nisi hinc abis. Consilio puellæ delectatus Cleomenes, in aliud conclaue abiit: & Aristagoras è Sparta profusus abcessit, non facta ei amplius potestate indicandi itineris quod erat vsque ad regem. Ea namque itineris ratio ita habet. Vbi que sunt regii stathmi, id est mansiones, ac diuersoria

pulcherrima. Iter omne per loca culta, ac tutum. id nunquam intermissum per Lydiam & Phrygiā, viginti est mansionum, hoc est vicenorum castrorum, parasangarū nonagintaquatuor & dimidiati. E Phrygia excipit fluuius Halys, cui imminent portæ, quas transire omnino necesse, atque ita fluuium transmittere. est & præsidium magnum supra illum. Transgresso in Cappadociam, & eam permetienti vsque ad fines Cilices, duodetriginta stathmi sunt, parasangæ cētum quatuor. In horū montibus positas duplices portas ac totidem præsidia pertransis. Hæc tibi transgresso, & per Ciliciam iter facienti, tres stathmi sunt, parasangæ quindecim ac dimidiatus. Ciliciam autem ab Armenia disternit flumen quod nauibus trāsitur, nomine Euphrates. In Armenia stathmi sunt diuersiorum quindecim, parasangæ quinquaginta sex & dimidiatus. in quibus & præsidium est. Eam fluuii qui nauibus trāsuntur quatuor influunt, quos transmittere profusum necessarium est: primus, Tigris, secundus dehinc ac tertius eiusdem nominis, et si non idem fluuius, nec ex eodem fluens loco: nam horū quos enumeravi primus Tigris ex Armeniis fluit, alter ex Matienis. quartus fluuius nominatur Gyndes, quem Cyrus aliquando in trecetos ac sexaginta diduxit alueos. Ex hac Armenia in terrā Matienam tendenti stathmi sunt quatuor: vnde in regionem Cissiam transeunt sunt vndecim stathmi, parasangæ vero quadraginta duo & dimidiatus, ad fluuium Choaspem, qui & ipse nauibus trāsmititur supra quem vrbs Susa est sita. Omnes autem hi stathmi, sunt centum vndecim. Tot diuersoria stathmorum sunt ascēdētī Sardibus Susa. Quod si iter regium rectè metiamur parasangis, & parasanga valet triginta stadia, (ut valet) sunt è Sardibus ad regiam quæ dicitur Memnonia, tredecim millia stadiorum & quingenta: quæ sint parasangæ quadringenta quinquaginta. Itaque peragrandō singulis diebus centena & quinquagena stadia, consumuntur solidi nonaginta dies. Hunc in modū ab Aristagora Milese apud Cleomenem Lacedæmonium dicente trium mensium iter esse, rectè dicebatur. Quod si quis exploratus ista inquirat, hoc quoque ego indicabo. nā iter ab Epheso ad Sardis hac ratione decet cōputari. A Græco igitur mari ad Susa (hæc enim vrbs Memnonis vocatur) dico esse tredecim millia stadiorum & quadraginta. Ex Epheso enim ad Sardis, quingenta & quadraginta stadia: atque ita tribus omnino diebus producit iter trimestre. Digressus è Sparta Aristagoras Athenas cōtendit, tyrannus liberatas, hoc modo: Postquam Hipparchum Pisistrati filium, Hippia quæ tyranni fratrem, qui in somnis visionē cladis suæ euentissimam vidisset, interfecere Aristogiton & Harmodius, prisco genere Gephyræi, post hæc nihilominus Athenienses, imò magis quàm prius, tyrannidem quadriennio pertulerunt. Viso autem in somniū Hipparchi hæc erat: Prædie Panathenæorum videbatur Hipparchus cernere virum assistentem sibi procerum atque speciosum, hos versus per ænigma dicentem.

Intoleranda leo tolera, tolerans animo ægro.

¶ Nemo viris pœnas iniustus iure rependet.

¶ Vbi dies illuxit, cōfessum præ se ferebat referre hæc velle ad somniorū cōiectores: sed mox sprete visione, misit pōpā, ubi mortē appetiit. Gephyræi autē è quibus erāt percussores Hipparchi, fuere à principio ex Eretria oriūdi, ut ipsi aiūt: verum, ut ego interrogādo cōperio, fuere Phœnices, ex iis qui cū Cadmo in terrā quæ nūc vocatur Bœotia venere, atque eā incoluere, sortiti Tanagricū tractū. vnde Cadmeis primum per Argiuos exactis, iterū per Bœotos hi Gephyræi expulsi, Athenas diuerterunt. Ab Atheniēsis autē recepti sub cōditionibus sunt ut ciues inter eos essent, multis nec memoratu dignis quas agerent rebus impositis. Phœnices isti qui cū Cadmo aduenerunt, quorū Gephyræi fuere, hanc regionē incolūt, cum alias multas doctrinas in Græciam introduxere, tū verò literas, quæ apud Græcos, ut mihi videtur, antea nō fuerant. Et primæ quidem illæ exierūt quibus omnes Phœnices vtuntur: progressu verò tēporis, vna cū sono mutauerūt & modulū pristinū. Et quum ea tempestate inplerisque circa locis eorum accola Iones essent, qui literas à Phœnicibus discēdo acceperant, eas illi cum suis pauculis colloantes, in vsu habuerunt, & in vtendo cōfessi sunt, vt ratio ferebat, vocari Phœnices, quod essent à Phœnicibus in Græciā illatæ. Priscæque consuetudine biblos Iones appellant pelles, quod aliquando penuria biblorū, hoc est saporum, pellibus caprinis ouillisque vtēbātur, adhuc quoque ad meā vsque memoriam multi barbarorum talibus in pellibus scribunt. Quin ipse vidi apud Thebas Bœotias in Ismenii Apollinis templo, literas Cadmeas in tripodibus quibusdam incisas, magna ex parte consimiles Ionicis. quorum tripodum vnus habet hoc epigramma,

M.ii.

a Velarx. aut castellum. uel, propugnaculum. Sic & in seq.

b Finibus.

c Matienis. & paulo post Matienam.

d Huic oportet annumerare.

e Quatuordecim.

f Exactus autem Sparta.

g Iniustus nemo est quem non sua pœna sequetur.

h Quum primū autē dies illuxit, hæc ad somniorum cōiectores res apertè retulit. Vbi hæc somn. cōiectio pōpā lām communicauit. sed postea repudiata visione, uel, quum visioni illi renūciasset, pompam solennem celebrauit.

i Nec memoratur dignis rebus illis interdicentes.

iz Qui quū à Phœnicibus literas didicissent, forma paucarum quarundam immutata, vtēbantur, & videntes famam sparserunt, (vt æquitas etiam postulabat) quum Phœnices in Græciam eas introduxissent, Phœnicias esse nominandas.

l Per biblum videtur intelligenda potius papyrus Ægyptia.

Obtulit Amphitryon me gentis Teleboarum.

Hæc fuere circa ætatem Laii, qui fuit filius Labdaci, nepos Polydori, pronepos Cadmi. Alter tripus hexametro carmine ait,

Scæus in afflueto pugilum certamine victor,
Me tibi sacrauit speciosum munus, Apollo.

Scæus autem hic Hippocoontis filius fuerit: si quidem hic est qui tripodem dicauit, & non alius idem Hippocoontis *filii* nomen habens, circa ætatem OEdipodis Laio geniti. Tertius tripus, & is hexametro carmine ait,

Laodamas ipsum tripodem sua in vrbe monarchus,
Hoc infigne decus tibi magne dicauit Apollo.

Sub hoc Laodamante Eteoclis filio qui monarchus fuit, *id est, solus principatu est potius*, eiectioni sunt Cadmei ab Argiuis, & se ad Encheleas contulerunt. Gephyræi autem postea ^a in suspicionem Bœotiorum quum venissent, Athenas commigrarunt: vbi sunt ab eis templa extructa seorsum à cæteris, cum alia quædam, tum Cereris Achæiæ & templum & orgia. Quod igitur fuerit visum Hipparchi in somnis, & vnde fuerint oriundi Gephyræi, ex quibus fuere percussores Hipparchi, à me cômémoratum est. Vnde oportet ad eum redire sermonem quem à principio institueram, qua ratione sint Athenienses liberati tyrannis. Hippiam tyrannidem obtinente, ^b & infenso eis propter cædem Hipparchi, Alcæmonidæ, qui genere sunt Athenienses, profugi patria propter Pisistratidas, quoniam ipsis vnâ cum cæteris exulibus res de redeundo tentata omni ope, frustrata fuit, conatique Athenas reuertendo liberare, vehementer spe deciderunt, Lipsydrium super Pæoniam communiuerunt: dehinc omnia aduersus Pisistratidas comminiscendo, mercede conduxerunt ab Amphictyonibus templum Delphis ædificandum, id quod nunc est, tunc autem non erat. Enimvero quum bene nummati essent, ac viri spectati iam inde à suis maioribus, extruxerunt templum exemplari pulchrius, ^c ac cætera omnia. nã quum ex lapide Porino conuentu esset vt illud facerent, tamen anteriora eius Pario lapide effecerunt. Vt igitur Athenienses aiunt, hi viri Delphis sedentes Pythiam pecunia persuaserunt vt & quoties viri Spartiatæ venirent, siue priuato siue publico agmine, petentes oraculum, proponeret ipsis liberare Athenas. Lacedæmonii autem, quum sibi idem semper diceretur, mittunt Anchimolium Asteris filium inter populares eximium, cum exercitu ad expellendos Athenas Pisistratidas, tametsi hospites suos & in primis amicos. antiquiora enim duxerunt quæ ad deum quàm quæ ad homines pertinent. Hos itaque mari nauibus miserunt: cum quibus Anchimolius ad Phalerum appulsus, copias eduxit. Id præstiterunt Pisistratidæ auxilia Thessalia euocauerunt. societatem enim cum Thessalis fecerant, quibus roganibus, communiti decreto Thessali miserunt mille equites cum suo rege Cineæ, viro Coniæo. Hos socios vbi habuere Pisistratidæ, hoc excogitauerunt: planitiem Phalereorum detergunt, eumque locum equitabilem reddunt, atque illac equitatum in castra hostium immittunt. Equitatus in Lacedæmonios irruens, cum alios multos, tum verò Anchimolium interemit: ceteros qui superfuere, ad naues repulit. ^d Hunc in modum primus Lacedæmoniorum exercitus abscessit. Exiitque in Alopecis Atticæ bustum Anchimolii, iuxta Herculis templum quod est in Cynosargi. Postea verò Lacedæmonii maiores copias contra Athenas miserunt, non mari, sed terra, præfecto illis duce Cleomene Anaxandridæ filio: cum quibus oram Atticâ inuadentibus congressus primus Thessalorum equitatus, nõ diu post in fugam versus est, cæsis supra quadraginta è suis, qui superfuere, qua quisque potuit, rediit in Thessaliam redire. Cleomenes ad vrbe pergens, vnâ cum iis Atheniensibus qui liberi esse cupiebant, obsedit tyrannos intra murum Pelagicum redactos. Neque tamen omnino Pisistratidas eiecere Lacedæmonii, quippe qui de facièda obsidione non cogitabant, & Pisistratidæ cibo potuque bene instructi erant. Itaque quum aliquot dies Lacedæmonii tyrannos obsidissent, Spartâ abiere. Hic tamè casus qui aliis infaustus, idè aliis faustus extitit. nam filii Pisistratidarum qui clam extra regionem supponebantur, intercepti sunt. Quo ex facto omnes eorum res perturbatæ sunt, & pro redimendis filiis ad voluntatem Atheniensium transegerunt vt intra quinque dies ex Attica excederent. Moxque in Sigeum quod est supra Scamandrum cõcesserunt, quum sex & triginta annos regnassent, oriundi è Pylo atque à Neleo, ex eisde prognati ex quibus ii qui fuere cû Codro ac Melarcho, qui prius aduerti, tamè Atheniensium reges euasere. Eaque de re Hippocrates Pisistrati pater, repetita memoria Pisistrati filii Nestoris, idè nomen filio suo imposuit.

Hoc Athenienses modo tyrannis liberati sunt. qui recepta libertate, quæcunque

^a Legit *καταλιευσθεντες* pro *καταλιευσθεντες*.

^b Qui exacerbatos in Athenienses erat ob cædem Hipp.

^c Atque inter cætera, quum ex lapide Por.

^d Hic fuit primæ expeditionis Lacedæmoniorum exitus.

^e Nec verò Pisistratidas vlla ratione eiecissent, vel profugissent Lacedæmonii, quippe qui de trahenda in lögum obsidione non cogit. & Pisistratidæ bene instructi erant: idèque vbi per aliquot dies obsidissent, Spartam reuersi fuissent. Sed res contigit quæ vt illis perniciofa, ita his adiumento fuit. Pisistratidarum enim liberi dum clam è regione subducerentur, deprehensi fuerunt. Quo ex facto omn. &c.

^f Ex quibus Codrus & Melarcho, qui prius aduerti.

aut fecere aut passi sunt memoratu digna, antequam Ionia defecerit à Dario, & Aristagoras Milesius Athenas oratum auxilia venerit, hæc prius edisseram. Athenæ, quum magnæ fuissent antea, tunc tamè tyrannis liberatæ, exiitire maiores. in quibus duo viri præpollebât, Clifthenes vir Alcæmonides, qui (vt fama fert) ^a Pythiâ persuaserat, & Isagoras Tisadri filius, illustri quidè familia, sed quàm vetusta nõ queo affirmare: eius tamen cognati Ioui Cario immolant. Hi viri per factiones de potetatu contedebant. Clifthenes, quum vinceretur, populû amplectendo, ex quatuor tribubus mox decè effecit, cognominibus Ionis filiorum, ^b Peleontis & Aegicoris & Argædei & Hopletis, in alia commutatis quæ ipse inuenit, aliorum heroum indigenarum, præterquam Aiæcis, quem etiam hospitem, tamè adiecit, vt pote finitimum ac socium. Qua in re videtur mihi Clifthenes hic auum suum maternum Clifthenem Sicyonis tyrannum fuisse imitatus. ille enim, quum bellû gessisset cum Argiuis, summouit è Sicyone certamina canentium poemata, ob Homerî carmina, in quibus Argos atque Argiui tantopere celebrantur. Neque hæc modò submouit, sed etiam optauit monumentum Adraſti Talai filii, quod erat in ipso Sicyoniorum foro, quia fuerat Argiuis, exterminare: idèoque Delphos adit ad oraculum consulendum nunquid Adraſtum eiceret. Cui Pythia respondens, inquit Adraſtum quidè Sicyonium regem esse, ipsum verò, lapidatorem. Id non concedente sibi deo, Clifthenes reuersus excogitabat quo pacto Adraſtus ipse demigraret. Quod vbi excogitasse sibi visus est, misit ad Bœotias Thebas nuntiatum, velle se afferre Sicyonem Melanippum Astaci filium. Eumque tribuentibus Thebanis, in vrbe intulit: atque ei fanum in ipsa curia designatum exædificauit munitissimo in loco, in quem intulit Melanippum. ^d Quod factum deberet existimari inimicissimum Adraſto, quod & Mecestem fratrem eius & Tydeum generum Melanippum interfecisset. Clifthenes vbi fanum extruxit, hostias & dies festos Melanippo dedit ab Adraſto ereptos, quibus illû Sicyonii magno cum honore prosequi consueuerant. Etenim regio Polybi fuerat, qui quum sine liberis decederet, imperium Adraſto legauit nepoti suo ex filia. eum igitur Sicyonii cum aliis honoribus prosequerantur, tum verò ^e tragicis choris, ita vt non Dionysum, sed Adraſtum venerarentur. at Clifthenes choros quidem Libero, cæteras verò ceremonias Melanippo dicauit. Hæc ille in Adraſtum egit. Tribus autem Dorianum ne forent eadem Sicyoniis quæ Argiuis, in alia nomina commutauit: ex quibus Sicyonios plurimum ridiculos reddidit. quippe hyos & onos, *id est suis & asini*, ^f vltima nomina pro pristinis imposuit, præterquam tribui suæ, cui à sua arche, *id est à suo imperio*, nomen indidit. itaque hi tribules Archelai vocabantur: cæterorum autem alii, Hyatæ, *id est suales*; alii, Oneatæ, *id est asinales*; alii, Choereatæ, *id est porcales*. His tribuum nominibus Sicyonii & Clifthene imperante, & eo defuncto ad sexaginta annos vsi sunt, quæ postea ^g inter se reputantes, in alia transfulerunt, Hyleas, Pamphylos, Dymantes: quartæ tribui quam adiecerunt, imposito cognomine Aegiales, ab Aegialo Adraſti filio. Hæc Sicyonius Clifthenes ^h & ipse (vt mihi videtur) præ contemptu Ionum, ne forent eadem ipsis & Ionibus tribus, Clifthenem sibi cognominem imitatus est. Quum enim populus Atheniensis fuisset antea exagitatatus, posteaquam omnium auctoritatem ad suam vnus redegit, tum tribuum nomina censuit immutanda, & plures ex paucioribus faciendas, decem pro quatuor, & totidem phylarchos, *id est tribuum præfectos*. Ita populo in tribus distributo atque composito, erat multo superior iis qui erant cõtrariæ factionis. ⁱ Superatus in partibus Isagoras, hoc inuicem excogitauit, vt Cleomenem Lacedæmonium aduocaret, iam inde ab obsidione Pisistratidarum sibi hospitem factum: qui quidem culpabatur quod ad vxorem Isagoræ ventitaret. is misso primum Athenas caduceatore Clifthenem eiecit, & cum eo alios complures Athenienses, eos enageas vocans, *q. d. piaculares*, videlicet admonitu Isagoræ hæc dicens. nam Isagoras atque amici eius non erant afines cædis cuius infimulabatur ^k Alcæmonidæ, & qui Atheniensium erant enagees, ita nominabantur, *qui piaculo obstricti erant*. Cylon quidam Atheniensis vir olympionices, affectatæ tyrannidis compertus est. Simulato nanque æqualium sodalicio arcem occupare conatus est. Id quum efficere non potuisset, assedit simulachro dei supplex, ipse ac socii. hos illinc submouerunt quidem magistratus Naucratorum, qui tunc Athenas incolebât, data fide puniendi eos citra mortem: sed culpa horum mox interfectorum fuit penes Alcæmonidas. Hæc ante Pisistrati ætatem gesta sunt. Vbi autem Cleomenes per nuntium eiecit Clifthenem atque piaculares, quauis Clifthenes ipse profugisset, nihilo secius Athenas venit, non magna cum manu, atque illinc septingentas familias militares Atheniensium, tanquam piaculo contaminatas, relega-

^a Pythiâ persuaserat vt id faceret quod paulo ante narratum est.

^b Geleontis.

^c Reducere, sic in seq.

^d Reduxit autem Melanippum Clifthenes (hoc enim narrandum est) vt Adraſto inimicissimum, quod & Mecestem.

^e Eius infortunia choris tragicis decorabant.

^f Cognomina enim eorum mutans in alia quibus *ὄν* & *ὄν*, *id est suis & asini*, appellatio nes præfixæ essent, vltimas syllabas addebat.

^g Quum apud se expendissent.

^h Post Clifthenes, adde, fecerat. Atheniensis autem Clifthenes, quum huius Sicyonii esset ex filia nepos, & ab eo nomen haberet,

ⁱ Superatus autem vicissim Isagoras, hoc contra excogit.

^k Alcæmonidæ enim & qui earundem partium erant, cædis huius inuidiam sustinebant, at ipse Isagoras nequaquam, nec eius amici. Enagees autem inter Athenienses ita nominati fuerunt.

uit, quas ei suggererat Isagoras. Hoc acto conabatur secundo loco senatum dissoluere, & magistratus trecentis Isagoræ militibus mandare: verum reluctante senatu, atque obtemperare nolente, Cleomenes Isagorasque cum suæ factionis hominibus arcem occuparunt. quos cæteri Athenienses cum senatu sentientes, biduo obsederunt: tertio die quicumque Lacedæmonii ibi erant, accepta fide, regione discesserunt, ^a rato effecto quod Cleomeni dictum est. nam ei ad occupandam arcem ascendenti, & ad dei penetrale consulendi gratia eunti, exurgens è sella sacerdos, antequam ille valvas referaret, Lacedæmonie, inquit, hospes retrò redeas, néve templum introcas. non enim Doribus huc introire fas est. Cui Cleomenes, Ego, inquit, mulier, ^b Dores non sum, sed Achæus. Itaque admonitu vti nolens, atque in conatu pergens, tunc quoque iterum à proposito cum Lacedæmoniiis decidit. Cæteros autem ad necem vinxere Athenienses, & in iis Timestheum fratrem eius cuius manualia opera atque strenuitatem maximam referre possem. Atque hi quidem in vincula coniecti mortem oppetere. Athenienses autem post hæc reuocatis cum Clithene septingentis *militum* familiis, quas Cleomenes exegerat, Sardis mittunt ad contrahendam cum Persis societatem. Intelligebant enim sibi cum Cleomene atque Lacedæmoniiis esse bellandum. Vt Sardis venere nuntii mandataque exposuere, percontatus est eos Arraphernes Hystaspis filius, Sardium prætor, quinam homines essent Athenienses, & vbi terrarum incolentes, qui socii Persarum fieri orarent. Vbi id ex nuntiiis audiuit, ita eis ingenue respondit, si regi Dario terram darent & aquam, se contracturum cum eis societatem: sin minus, illos abscedere precepit. Nuntii inter se colloquuti, quod societatem facere cuperent, duros se esse dixerunt. quo nomine, vbi reuersi sunt domum, vehementer accusati sunt. Cleomenes, intelligens ab Atheniensibus se & verbis & factis lædi, ex omni Peloponneso copias coegit, dissimulans quem ad finem, quum haberet in animo tum populum Atheniensem vlscisci, tum Isagoram constituere tyrannum, qui vnà cum eo ex arce decesserat. Comparato exercitu ingenti, ipse Eleusina inuasit, & ex composito Bœotii OEnoem occuparunt & Hyfias, vltimos Atticæ populos: & ab altera parte Chalcidenses oræ Atticæ loca populabantur. Athenienses est ancipiti bello districti, Bœotiorum & Chalcidensium vltione dilata, arma contra Peloponnesos in Eleusine agentes ferunt. Dùmque ambo exercitus conferturi prælium essent, Corinthii, primi omnium secum reputantes iniuste à se agi, ^b auerterunt se, atque abscesserunt. Secundum hos idem fecit Demaratus Aristonis filius, qui & ipse erat rex Spartatarum, & è Lacedæmone copias contraxerat, nec à Cleomene superiori tempore dissenserat. Ob quam regum dissensionem lex apud Spartam lata est, non licere vtrique regi cum exercitu prodire. (nā prius prodibant) & his seiunctis, alterum quoque è Tyndaridis relinquit: qui & isti antehac ab eis euocati, exercitū ambo comitabantur. Porro tūc cæteri focii qui erant in Eleusine, cernentes non conuenire inter reges, & Corinthios aciem deseruisse, & ipsi dilapsi abierunt. Quartò tunc Dores in Atticam profecti sunt, bis ad bellandum ingressi, bis ob Atheniensium multitudinis commodum. Primò, quum Megaram coloniam deduxerunt, hæc expeditio rectè vocetur, sub Codro Atheniensium rege: iterum ac tertio, quum ad expellendos Pisistratidas ex Sparta ventum est: quartò, quum Cleomenes Peloponnesos ducens, Eleusinen inuasit. Ita quartò tunc Dores aduersus Athenas expeditionem sumpserunt. Dilapsò igitur indecorè hoc exercitu, ibi Athenienses volentes vltum ire iniurias, primam expeditionem fecerunt aduersus Chalcidenses: quibus Bœotii ad Euripum iere suppetias. His conspectis Athenienses putarunt sibi cum eis prius quam cū Chalcidensibus pugna cōferendam. itaque cōgressi cum illis egregie superant, permultisque eorū cæsis, septingentos capiunt. Eodē die transgressi Eubœam, cum Chalcidensibus confixere: quibus etiam victis, quatuor millia colonorum in prædiis hippobatarum, *q. d. equitum*, reliquerunt. hippobatae autem apud Chalcidenses vocabantur locupletes. Horum quoscunque ceperunt, vnà cum Bœotiorum captiuis vinctos in carcerem coniecerunt: quos aliquāto post binis multatos minis soluerunt: eorūque vincula quibus alligati fuerant, in arce suspenderunt, quæ ad meam vsque memoriam extabant, pendentia è muris à Medo ambustis, eregione coenaculi ad occasum spectantis. Decimam quoque ^c redemptionis consecrarunt, facta area quadrata, quæ ad sinistram manum intrantium statim in propylæa arcis stabat, cum hac inscriptione,

Attica perdomitis acri sub marte iuuentus
Bœotum populis Chalcidicæque manu,

^a Omne Cleomeni rato effecto. Id est, Rato effecto eo quod omne portendebatur Cleomeni. Vel, Exitu omne approbante Cleomeni. Quod autem hic phylus, statim post xavdōva vocat, quod Valla interpret. admonitum.

^b Sententiam mutauerunt.

^c Pecuniarum à singulis in pretium redemptionis perfolutarum.

Damna rependerunt vinclis & carcere cæco,
Quorum hæc de decima stant tibi Pallas equæ.

Et Athenienses quidem augeſcebāt. Iuris autem æquabilitatem esse rem bonam, non ex vno tantum, sed vndique datur intelligi: si Athenienses etiā quandiu tyrannis subiecti fuerunt, nullis finitimorum in bello præstantiores erant: liberati verò tyrannis, multo omnium primi extitere. Vnde liquet eos, dum tyrannis parebant, ^a de industria peccasse, tanquam domino laborantes: at libertate parta, sibi ipsi quicquid rem gerere properabat. ^b Athenienses ita agebant. Thebani autem post hæc vlsciscendi illos cupidi, sciscitatum ad deum miserunt. Quibus respondens Pythia, negabat per sese eos posse illos vlscisci, iubebatque vt ^c ad famæ celebritatem referentes rogarent sibi proximos. ^d Reuersis qui missi ad oraculum erant, ac responsum exponentibus, Thebani illud nihili facientes quod referrebat, vt rogarent proximos, dicebant, Nunquid non proximè nos incolunt Tanagræi Coronæique & Thespienses, qui nostri assidue commilitones, alacri atque concordii in partes animo bella nobiscum tolerant: quid hos rogari oportet? ^e nunquid potius hoc non habendum pro oraculo? Hæc illis ratiocinantibus, quidam re audita, inquit, Ego quid nobis significare velit oraculum videor mihi intelligere. Afopi duæ filix fuisse traduntur, Thebe & AEGINA, quæ quoniam sorores sunt, opinor deum respondere nobis vt AEGINETAS rogemus vicem nostram vlscisci. Thebani, quoniā nulla quàm hæc visa est dici potior sententia, protinus misere ad AEGINETAS orandos auxilia, tantum proximis, ex dei oraculo. Illi petentibus his auxilia dixere se mittere cum eis AEACIDAS. Societate AEACIDARUM freti Thebani, quum læcessissent Athenienses, accepta offensione aduersæ pugnae, iterum auxilia virorum remissis AEACIDIS orauerunt. Quorum prece moti AEGINETAS, tum magnitudine opum inflati, tum pristinae inimicitia quam gessere cum Atheniensibus memores, bellum illis haud indictum intulerunt. Nam quum Athenienses ^f Bœotii incumberent, ipsi longis nauibus in Atticam traiciunt, cum alios multos populos in cætera ora maritima, tum Phalerum diripuerunt, magnam ex hac re calamitatem Atheniensibus afferentes. Inimicitia autem quam AEGINETAS aduersus Athenienses habebant, ex hoc initio extitit: Epidaurii, quum sua ipsis terra nihil redderet, de hac calamitate Delphicum consulere oraculum. Quibus Pythia iussit vt DAMIÆ & AUXESIÆ simulachra erigerent: & postquam erexissent, melius secum actum iri. Sciscitauitque Epidaurii virum ex ære facerent illa an ex lapide, respondit se è neutro fieri sinere, sed è ligno oleagino, oleæ tamē, non oleastri. Rogabāt igitur Epidaurii Athenienses vt sibi permitterent oleam incidere, qui scilicet oleas illas sacratissimas esse existimarent. (fertur etiam nusquam gentium nisi Athenis illa tempestate oleas fuisse.) Athenienses se verò dixerunt concessuros, hac tamen lege, si quotannis illi sacra Mineræ vrbanae & Erechtheo afferrent. Accepta conditione Epidaurii quæ rogabant impetrauerunt, & simulachra ex his oleis fabricata statuerunt: terraque sua fructum eis ferente, quod conuenerat Atheniensibus persoluebant. Eo tempore atque superiori AEGINETAS Epidaurii parebant tum in aliis, tum verò in litibus, quas AEGINETAS inter se vel actores, vel rei, illuc se conferentes agebant: verum ex eo tempore fabricatis nauibus, nullo consilio vsi, ab Epidauriis descuerunt. Factique hostes, ac mari potiti, cum alias clades inferebant, tum simulachra DAMIÆ & AUXESIÆ surripuerunt: eaque asportata, in regionis suæ mediterraneo loco statuerunt, cui nomen est OEA, viginti ferme procul ab vrbe stadiis. Hoc in loco illis erectis, supplicabant sacrificiis atque iocubandis choris mulierum, denis viris vtrique dæmonum assignatis, qui choris præessent. Chori autem neminem virum ^g nuncupabant, sed indigenas foeminas: quæ ceremoniæ apud ipsos quoque Epidaurios fuerant. Surreptis statuis, Epidaurii quod fuerant pacti Atheniensibus non soluebant: cuius rei quum à nuntiis Atheniensium admonerentur, reddere rationem cur iniurii non essent: se enim quandiu apud se statuas habuissent, quod conuentum erat exoluisset: eisdem iam viduatos, non debere exoluere, sed AEGINETAS, qui illas haberent: à quibus id exigere iubebant. Ad eas repetendas AEGINAM Athenienses misere. AEGINETAS negare quicquam negotii esse sibi cum Atheniensibus. Athenienses autem aiunt, post repetita simulachra, irremem missam publicè cum ciuibus quibusdam: qui AEGINAM quum venerunt, simulachra, tanquam è suis lignis facta, conati sint suis sedibus emoliri vt asportarent: quumque eo pacto auferre nequirent, circumdati funibus trahere tentasse. Sed dum trahunt, tonitrum & cum tonitruo terræmotum exutisse: eaque de re illos remiges qui traherent simulachra, ab his in amentiam esse

^a Remissè agere voluisse. Vel, Operam sedulo non nauasse.

^b Horum igitur res ita se habebat. Vel, Hic igitur erat rerum Atheniensium status.

^c Ad Polyphemum.

^d Reuersi consultores oraculi, quod ab eo responsum erat exposuerunt, conuocata concione. Thebani, quum audirent quod illi dicebant, *nimiam* vt proximos rogaret, Nōne, inquit, proximè nos habitat Tanagræi.

^e Imò uidentum ne aliud potius sibi velit oraculum.

^f Bœotos bello premerent.

^g Probris insectabantur.

a Ut tamen verum fateamur, non Ionica est hæc vestis ab anti qua origine, sed Caira. omnis enim prisca vestis Græcarum mulierum eadē erat, cū illa quam nunc Doricam appellamus. At verò Argiuis & Aeginetis hac de causa consuetudinem istam inuoluisse aiunt, vt fibulae fiant mensuræ sescuplo maioris, quàm quæ tum recepta erat. quinetiam mulieres apud eos tēplo deorum fibulas præcipuè consecrare, *vel fibulas pro donariis offerre*: Atticū verò nihil, ac ne laterem quidē, tēplo offerre: atq; adeo vt ibi ex vrcis suæ patriæ potarent, more postea receptū fuisse. *Animadvertendum est autem; in Græco textu interpunctionem quæ est post moīstus, inde translata ponendam esse post εἰρας, ut sit, ἐπὶ τῷ δὲ μοῖστου νόμῳ εἰρας.*

b Vel potius, ipsi subigerentur.

c Sed annos triginta non abstinent, *vel supersederunt, quum audissent sibi esse abstinentum, passis hostilia ab Aeginetis. His tamen ad vlc.*

d Hostilia, *vel atrocitas*, ab Athen. fut. quorum oraculorum antea quidem ignari fuerant, tum verò cognita habuerant, quum Cleomenes ea Spartā attulisset. iis enim potitus est ex Atheniensium arce oraculis quæ, &c. *ἢ τῶν ἀρχῶν ἢ τῶν θεῶν ἢ τῶν ἀρχῶν ἢ τῶν θεῶν.*

e In templo reliquerant: relicta autem Pisistratus acceperat. Lacedæmonii igitur, quum hæc oracula in eorum manus pervenissent, Atheniensium potentiam, crescere & ad parendum ipsorum imperio nullo modo animatos esse videntes, quum apud se considerassent, gētem Atticam tantisper dum libertate potiretur, *vel sui iuris esset*, viribus parum suæ esse futurā, at si tyrannide coerteretur, infirmam & ad imperata faciendum fore promptam: hæc, inquam, omnia quum

conuersos: & ex hoc morbo sese tanquā hostes mutuò trucidasse, donec vnus ex omnibus relictus est, qui ad Phalerum se recepit. Athenienses quidem ita rem gestam esse memorat. Aeginetæ verò negant illos vna cum naui venisse, (facile enim se vnam nauim, atque adeo complusculas, etiamsi sibi nullæ fuissent naues, fuisse propulsaturos) sed cum compluribus in ipsorum terram inuasisse, se verò cessisse, nec pugna nauali contendere voluisse. Qui tamen planum facere nequeunt, an quia impares se esse ad pugnandum agnoscerent, cesserint: an volentes permiserint illos facere quod fecerunt. Athenienses certè, quòd nulli propugnatores obstarent, egressos è nauibus ad simulachra se conuertisse: & quum ea è suis vestigiis amoliri nequirent, circumdatis restibus trahere ita conatos, donec illic ambo simulachra, dum traherētur, fecere rē apud me fide carentē, alicui alteri credibilem. aiunt enim illa procubuisse sibi in genua, atque ex eo tempore semper genu nixa permansisse. Et hæc quidem Athenienses fecisse: se verò, quòd audirent sibi bellum ab Atheniensibus illatum iri, præparasse Argiuos vt sibi aduersus Athenienses in Aeginam descendentes adessent auxilio. Eòsque, quum latuissent hostem in traiciendo ex Epidaurō in insulam, in Athenienses, qui nihil præcissent, à nauibus disclusos irruisse: & interea tonitrum ipsis terræ motumque extitisse. Hæc ab Argiuis Aeginetisque commemorantur. Athenienses quoque contentur vnum omnino è suis incolumem in Atticam reuertisse, quem tamen Argiui aiunt superstitem fuisse ex Attico exercitu quem ipsi profugassent. Eundem Athenienses, dæmonio incolumem, nihilo fecius periisse referunt, hunc in modum: Quum Athenas se recepisset, cladēque renuntiaasset, vxores eorum qui aduersus Aeginam profecti fuerant, indignè ferentes vnum ex omnibus esse reducem, circumfusas hominem prehensisse, ac fibulis vestimentorum pupugisse, percontantes singulas vbi suus vir esset, atque hoc modo hunc fuisse confectum. Idque factum mulierum visum esse Atheniensibus ipsa clade tristius. in quas quum alia ratione animaduertere nō possent, vestem illarum in ladem mutauerunt. nam antea Doridem vestem gerebant Atticæ foeminae, simillimam Corinthiæ. eam itaque mutauerunt in lineam, ne fibulis vterentur. Quamquam reuera si ratione vtamur, non las olim vestis fuit, sed Caira. quoniam omnis prisca vestis foeminarum Græcarum eadem erat quæ nunc, quam Doridem appellamus. Præterea Argiui & Aeginetæ idem adhuc faciunt, apud quorum vtrosque mos est fibulas faciendi sescuplas mensura quam tunc consueuerat: quas præcipuè foeminae eorum templis deorum consecrare solent, neque aliud quicquam Atticum illic offerre, ne vrceum quidem, sed ex ollis gentilibus in posterum ibidem potare. Eòque contentions processere Argiuarum atque Aeginæ mulieres cum Atticis, vt ad meam vsque ætatem fibulas gestauerint quàm antea grandiores. Odiorum principium Aeginetarum in Athenienses hoc, quemadmodum commemoratum est, extitit. Cuius rei circa statuas gestæ memoriam retinentes, libenter Thebanorum rogatu auxilium tulere Bœotius Aeginetæ. Qui quum maritima Atticæ vastarent, Atheniensisque aduersus Aeginam expeditionem inirent, aduenit è Delphis oraculum, vt ab Aeginetis lædendis triginta annos abstinerent, tricesimo anno, quum fanum AEaco dicassent, bellum cum Aeginetis inchoaret, ad votum eis re successura. Sin bellum continuò inferrent, fore vt interea multa detrimenta acciperent & inferrent, sed ad extremum illos subigerent. Hoc oraculum ad se Athenienses allatum vbi audire, eatenus ei obtemperandum censuerunt vt AEaco fanum dicarent, quòd nunc in foro extructum visitur: sed triginta annis non esse abstinentum, quòd videlicet audissent esse fatale, multa se passuros indigna ab Aeginetis, si bello abstinerent. His tamen ad vlciscendum se parantibus, Lacedæmonium factum extitit impedimento. siquidem Lacedæmonii, audito cōmmento Alcæonidarum erga Pythiam, & quæ egisset Pythia in ipsos atque Pisistratidas, duplicem se iacturam fecisse animaduertebant: quòd & suos hospites è patria eiecissent, & nulla sibi ex hoc facto gratia ab Atheniensibus haberetur. Præterea oraculis vrgebantur, denuntiantibus multa ipsis & indigna ex Atheniensibus futura, quorum antehac securi fuissent, præsertim ex eo quòd à Cleomene Spartam reuerlo didicerant. Etenim Cleomenes potius esse ex arce Atheniensium oraculis, quæ à Pisistratidis prius possessa, quum illi expellerentur, relicta fuerant in templo. Ea Lacedæmonii vbi per Cleomenem acceperat, & animaduertebat Athenienses augescerent, nec ad ipsos obtemperandum villo modo esse animatos: præterea genus Atticum quòd sub tyrannis fuisset infirmum, & ad parendum promptum, nunc parta libertate ipsis par existeret: hæc omnia considerantes, accerserunt

Hippiam Pisistrati à Sigeo Helleponti, quò Pisistratidæ confugerant. Postquam Hippias accersitus adfuit, accitis etiam aliorum sociorum nuntiis, ita Spartiæ apud eos verba fecere. Agnosimus viri socii nos haud rectè egisse, qui ementitis oraculis inducti, viros qui erant nostri imprimis hospites, quique in animum inducebant præbere nobis Athenas obnoxias, è patria eiecimus. & quum hæc fecerimus, tamen ingrato populo vrbe gradidimus: qui posteaquam per nos liberatus, despexit nos, pariter ac regem nostrum per dedecus detrimentumque eiecit: in flatuque superbè, famam auget, præcipuè quidem Bœotos suos finitimos atque Chalcidenses didicisse qui ipsi sint: sed fore fortassis vt alius quis, si peccauerit, idem discat. Quare, quoniam in illis agendis peccauimus, nunc demus operam vt illuc vnà vobiscum euntes, supplicium de illis sumamus. Hac enim de causa Hippiam & vos è sua quoque vrbe accersiuimus, vt publico consensu & cōmuni exercitu reducentes hunc Athenas, reddamus ei quæ abstulimus. Hæc Spartiæ. Quæ quum alii socii non probarent, quumque silentium tenerent, Corinthius Socrates ita loquutus est. Eo tempore cælum sub terra, ac terra superior cælo erit, hominesque domicilium in mari habebunt, quo tempore vos Lacedæmonii rebus publicis eueris, tyrannides in vrbes introducere conabimini. quibus nihil est in rebus humanis neque iniustius, neque magis mortiferum. Quòd si bonum vobis videtur ciuitates subesse tyrannidi, ipsi vobis primi tyrannum constituite, atque ita vt aliis constitutis operam date. At nunc ipsi tyrannorum expertes, & ne id in Sparta contingat vehementissimè cauentes, hoc in socios studetis efficere, qui si essetis, vt nos sumus, experti, meliorem quàm nunc facitis, de hac re sententiā diceretis. Nam ista res apud Corinthios ciuitatis perturbatio fuit. quum esset apud eos paucorum regimen, & ii qui Bacchiadæ vocabantur, vrbe incolerent, vltro citroque inter eos matrimonia contrahebantur. Horum vni nomine Amphion nata est filia clauda, cui nomen erat Labda: quam quoniam nemo Bacchiadarum ducere volebat, duxit Eetio Echecraus filius, è Petra quidē tribu, sed oriūsus à Lapithe ac Cæneo. Qui quum neque ex hac muliere, neque ex alia tolleretur liberis, missus est Delphos ad cōsultendum de prole. eum introeuntem statim Pythia his verbis compellauit,

Eetion, te nemo (licet sis tantus) honorat.

Conceptum pariet saxum graue Labda, monarchos

Qui cadet in ciues, emendabitque Corinthum.

Hoc oraculum quòd Eetioni redditum est, eodem tendebat quòd alterum antea Bacchiadis redditum, haud prius intellectum quàm hoc renuntiatum est in hæc verba,

Concipit in petris aquila, enixura leonem

Robustum, saxum, genua & qui multa resoluet.

Hæc bene nunc animis versate Corinthia proles,

Qui colitis pulchram Pallenem, altamque Corinthum.

Id oraculum quum ad eam diem fuisset indeprehensum, simulatque ex hoc Eetionis paruit eodem vtumque pertinere, silentio suppressere, animo futurum Eetionis filium extinguendi. Et vt primum mulier enixa est, miserunt è suo numero decem viros ad tribum in qua habitabat Eetion, qui puerum extinguerent. Isti, postquam ad Petram peruenere, & ad Eetionis atrium accessere, puerum petunt. Labda cur venissent ignara, paternæque benevolentiae causa venisse eos rata, affert filium, & in vnus eorum manum porrigit: erat autem inter viam constitutum, vt qui primus eorum puerum cepisset, is humi illum allideret. Verum diuina quadam fortuna puer ei viro cui à Labda traditus erat, arripit. quam rem illi consideranti miseratio subiit pueri occidendi. Sic miserus alteri tradidit, & ille tertio, atque ita deinceps per manus traditus infans, per omnes decem transiit: ac nemine interimere volente, rursus matri est redditus. Illi egressi atque ante ianuam stantes, alius alium incusabant castigabantque, sed primum præcipuè, qui ex conuento non fecisset: do nec interiecto temporis spatio placitum est vt rursus introgressi, omnes fierent particeps cædis. Sed necesse erat ex Eetionis stirpe germinari Coritho perniciem. nam Labda stans pro foribus, hæc omnia exaudiebat: eoque metuens ne illi immutata voluntate acceptum rursus puerum interimerent, asportauit, & in mensura frumen-

Hæc oraculum Eetioni respondisse, Bacchiadis renuntiat, qui quòd prius editū de Corintho fuerat oraculum nō intelligebant, quum eodem quo & illud Eetioni redditum, pertineret. h Pirenem. i Quum igitur Bacchiadæ huius oraculi sibi prius redditū mentem assequi non possent, quum audierunt id quòd Eetioni erat editum, tunc illud etiam prius intellexerunt, cum illo Eetionis congruens. Quum autem & hoc intellexissent, silentio suppresserunt, neficium Eetioni prolem interficere in animo habentes. k Ad gratulandum patri ven.

animaduertissent, accersuerunt Hipp.

a Conscii nobis sumus nos haud rectè.

b Quique se Athenas in potestatem nostram redacturos ceperant.

c Liberatus, animo erigi cepit, nos regemque nostrum per contumeliam eiecit atque adeo superbè in flatu, suam potentiam auget: vt & iam didicerunt potissimum quidem finitimi eorum Bœoti & Chalcid. disset verò fortasse & alius quem peccare cōtigerit. i. non caute serga illos gerere. Quod tamē potest aliter etiam exponi, sicut & illud δὲ ξαν φῶσας.

d Nunc profectò cælum sub terra erit, terræque cælo supereminet, homines mare incolent, pisces domicilium prius hominum accipient, quum vos Laced. reb. p. euerit. in vrbes reducere conemini. quibus nihil in reb. hum. nec imago iniustum est, nec magis sanguinarium. Terinde asidicere, cum poeta, Omnia nature præpostera legibus inbunt, Pæsque suum mundi nulla reuoluit iter, Omnia iam sicut sicut quæ posse negabam, quum nos Laced. adeo mutari suis ut, etc. Sed legendum ἢ δὲ ἢ, ἢ οὐρανὸς, etc.

e Sententiam proponeretis. Talis erat Corinthiis vrbis status, vt penes paucos imperium esset. Quum igitur ii qui Bacchiadæ cognominabantur, ciuitatis gubernacula tenerent, & vltro citroque matrimonia inter se contraherēt, contigit vt vni ex his, qui Amphion vocabatur, filia nasceretur quæ clauda esset, nomine Labda. Eā quòd nullus Bacchiadarum ducere veller, duxit Eetion, &c.

f Quod cadet, neque enim videtur posse aliò referri moīstus quàm ad δὲ ἢ οὐρανὸς.

g Hæc oraculum Eetioni respondisse, Bacchiadis renuntiat, qui quòd prius editū de Corintho fuerat oraculum nō intelligebant, quum eodem quo & illud Eetioni redditum, pertineret. h Pirenem. i Quum igitur Bacchiadæ huius oraculi sibi prius redditū mentem assequi non possent, quum audierunt id quòd Eetioni erat editum, tunc illud etiam prius intellexerunt, cum illo Eetionis congruens. Quum autem & hoc intellexissent, silentio suppresserunt, neficium Eetioni prolem interficere in animo habentes. k Ad gratulandum patri ven.

taria occultit: qui locus visus est minimè inuestigabilis, quum sciret illos, si rediret ad inuestigandum puerum, omnia scrutaturos: vt & cõtigit. nam introgressis & scrutantibus vbi non apparuit, visum est eis abeundum, atque iis à quibus missi essent, dicendum se cuncta quæ illi mandassent perpetrasse, atque ita reuersi dixerunt. Post hæc Eetionis filio cresceti impositum est nomen Cypselo, ob periculum hoc quod deuitauerat in cypselo, id est mensura frumentaria. Vbi autem in virilè adoleuit ætatem, consulenti oraculum Delphis, anceps est redditum, quo fretus, Corinthum aggressus occupauit. oraculum autem hoc erat,

Vir locuples nostras hic qui descendit ad ædes
Cypselus Eetides, claræ rex esto Corinthi,
Ipsè, & eo nati, sed nulli deinde nepotes.

Et oraculum quidem, hoc erat. Cypselus verò tyrannide potitus, talis extitit vt Corinthiorum multos insequutus sit, multos pecunia, longè plurimos anima priuauerit. Cui, quum triginta regnasset annos, bene vita defuncto successit in tyrannide filius Periander, qui inter initia mitius agebat quàm pater: sed vbi per nuntios cõsuetudinem habuit cum Thrasylulo Mileti tyrano, multo magis quàm pater cruentus effectus est. Misso enim præcone, Thrasylulum interrogauit qua ratione ipse rebus tutius constitutis, ciuitatem pulcherrimè gubernaret. Thrasylulus, eo qui à Periandro missus erat, extra oppidum educto, ingressus est rus quoddam fatum, & vnà cum eo segetem interambulans, sciscitabatur hominem de suo aduentu è Corintho, detruncans atque abiiciens vt quanque videbat spicam inter alias extatè, donec segetem formosissimam atque densissimam huc in modum corripit: prædiũque illud peruagatus, nullo verbo reddito præconem remisit. Reuersus Corinthum præco, audio præceptionis audiendæ Periandro negauit sibi quippiam respondisse Thrasylulum, & mirari quod se ad virum vesanum Periander misisset, & sua ipsius destruentem: exponitque quæ ex Thrasylulo vidisset. Periander id quod à Thrasylulo actum erat intelligens, atque interpretans sibi ab illo præceptum vt eminentissimos quosque popularium interimeret, tunc verò omnem in ciues sæuitiam exercuit, interficiendo ac persequendo consummans id quod à Cypselo fuerat ommissum. Atque adeo die vno vniuersas mulieres Corinthias exiit, propter Melissam vxorem suam. nam quum ad Thesprotos, qui sunt ad flumen Acherontem, misisset nuntios sciscitatum necyomanteon, id est mortuorum oraculum, de hospitis deposito, Melissa apparatus negauit se indicaturam aut dicturam vbinam depositum esset collocatum, quoniam ipsa algeret, quia nuda esset. nihil enim sibi prodesse vestes cum quibus sepulta fuisset, vt pote non concrematas. Cuius rei, quod vera loqueretur, testimonio foret quod Periander in frigidũ furnum panes ingessisset. Hæc Periandro renuntiata, ob illud argumentum fidem fecere, quod ipse cum Melissa quanuis defuncta coierat. Itaque statim post eum nuntium per præconem edixit vt omnes Corinthiæ mulieres ad Iunonis templum prodirent. Eò, tanquam ad diem festum, quam ornatisimè poterant quum essent mulieres istæ, dispositis clam fatellitibus, eas omnes sine discrimine exiit, ingenuas pariter & ancillas, atque eas vestes ad foueam comportatas Melissam precando cremauit. Hæc vbi fecit, & nuntios iterum eosdem misit, tunc ei Melissæ idolum, hoc est inanis imago, exposuit vbinam depositum hospitis collocasset. Huiusmodi est tyrannis, Lacedæmonii, vobis, & talium operum. Eòque nos Corinthios cum magna admiratio cepit simulatque vidimus vos accersisse Hippiam, tum verò maior nunc dum ista dicitis. Propterea deos Græcorum inuocantes a testamur apud vos, ne velitis tyrannides in ciuitatibus constituere, quas non extinguitis, sed excitis præter æquitatem, dum Hippiam reducit: in quo scitote Corinthios vobis non assensuros. Hæc Soscicles Corinthiorum legatus. Quem excipiens Hippias, eosdem quos ille deos inuocando dixit, cum cæteros, tum præcipuè Corinthios desideraturos Pisistratidas, b quum venissent dies quibus expiare se ab Atheniensibus nequirent. Hactenus respondit Hippias, quoniam oracula illa ipse præ cæteris nota haberet. Cæteri socii, qui antea silentium tenebant, audito Soscicle, liberius pro se quisque in vocem erumpentes, accedere sententiæ Corinthiorum, obtestarique Lacedæmonios nequid agerent noui aduersus Græcam ciuitatem. Ita ab ea re cessatum est. Hippias illinc profectus, offerente sibi Amynta Macedone Anthemuntum, & Theffalis Iolcon, neutrum accipere voluit, sed rursus ad Sigeum concessit, quod armis Pisistratus à Mitylenæis eripuerat. Eòque capto, tyrannum ibi constituerat Hegestratum, filium nothum ex muliere Argiua, qui tamen, quæ à Pisistrato acceperat, non tenuit sine prælio. nam du inter

a Obtestamur vos ne tyrannides in ciuitatibus constituatis. Atque adeo, nisi ab incepto desistatis, sed Hippiam contra ius & æquum reducere conemini, scitote non approburos vestrum hoc factum Corinthios.

b Vbi venisset statim dies quibus futurũ esset vt illos angeret Athenienses. Sed vniuersa suspensum reddidit vel ipsa Valla interpretatio.

Mitylenæos ac Athenienses pugnatum est, hos ex oppido Achilleo, illos è Sigeo procedentes: hos repetentes regionem, illos resellentes hac ratione, quod dicerent nihil magis iuris esse AEolibus in agrum Iliensem, quàm sibi ac cæteris Græcis qui Melæo in raptu Helenes operam nauassent. His assidue bellantibus, cum alia in præliis gesta sunt, tum illud, quod Alcæus poeta in prælio quod collatis signis gerebatur, vinctibus Atheniensibus, ipse quidem fugæ se mandans euasit: sed armis eius potiti sunt Athenienses, quæ apud templum Mineræ in Sigeo suspenderunt. Hæc rem Alcæus carmini mandans, in Mitylenæm reposuit, indicans Menalippo sodali suam calamitatem. Mitylenæos tamen atque Athenienses reduxit in gratiam Periander Cypseli filius, qui delectus arbiter, ita eos reconciliauit, vt vtrique ea colerent quæ haberent. Atque hoc modo Sigeum factum est Atheniense. Hippias, postquam Lacedæmonie in Asiam abiit, cuncta agitabat, insimulando Athenienses apud Artaphernem, atque omnem operam dando vt Athenæ in illius ac Darii venirent potestatem. Quæ agitare Hippiam quum accepissent Athenienses, mittunt Sardis nuntios ad dissuadendum Persis fidem habere exulibus Atheniensibus: Sed Artaphernes iubere Athenienses (si salui esse vellent) rursus Hippiam recipere: Athenienses eam conditionem recusare, & malle professi esse Persarum hostes. Dum ita apud Persas insimulantur, atque ita animati sunt Athenienses eam conditionem recusare, hoc interim tempore Milesius Aristagoras à Cleomene Lacedæmonio reiectus è Sparta Athenas venit. nam ea ciuitas inter cæteras præpollebat: a Ad quam ciuitatem vbi venit Aristagoras, eadem quæ in Sparta, commemorauit de commo dis quæ essent in Asia, deque Persico bello, quod neque scutum neque lanceam in vñu haberent, b facillèque essent ad capiendum. Hæc ille referens, ea quoque addebat, Milesios esse Atheniense colonos, quos æquum esset ab eis liberari qui mitilum pollerent. Denique nihil non pollicebatur, omnibus precibus obsecras quod rãtoperè cupiebat, donec eos induxit. Facilius enim ei visum est multos decipere quàm vnum: qui si Cleomenem solum fallere non potuit, id tamen in triginta milibus Atheniensium effecit. Itaque Athenienses persuasi, decreuere viginti naues Ionibus auxilio mittendas, Melanthio illis præfecto, viro inter populares omni in respectu. Hæc classis initium malorum extitit Græcis pariter & barbaris, ante cuius egressum Aristagoras reuectus Miletum, excogitauit consilium quod in nullam Ionum vilitatem erat redundaturum. quanquam ne ille quidem hac ratione faciebat, sed vt regi Dario molestiam afferret. Etenim misit quendam in Phrygiam ad Pæones qui à flumine Strymone in captiuitatem abducti à Megabyzo erant, locum atque vicum per sese incolentes: ad quos vt peruenit nuntius, ita verba fecit, Viri Pæones, misit me Aristagoras Mileti tyrannus c ad ostendendam vobis (si obtinere perare velitis) salutem. Nunc enim cuncta Ionia ab rege defecit, d eademque vobis præstat facultatem salutis parandæ ad patriam vestram: per vos quidem, vsque ad mare, deinceps nobis iam curæ erit. His auditis Pæones magnam sanè voluptatè acceperunt: sumptisque liberis atque vxoribus, ad mare fugam se proripuerunt: nonnullis eorum præ metu e illinc remeantibus. Vbi ad mare peruenere, illinc in Chium transfirere. quò postquam applicuere, eorum vestigia insequutus adfuit ingens equitatus Persarum: & quia eos assequi non potuit, misit in Chium ad illos vt eodem redirent. Cuius oratione repudiata, à Chiis sunt in Lesbum transportati, mox à Lesbiis in Doriscum, vnde terrestri itinere se in Pæoniam receperunt. Post hæc ad Aristagoram Athenienses viginti cum nauibus venere, ducentes vnà quinque triremes Eretriorum, qui non Atheniensium gratia commilitium præstabant, sed debitam ipsis Milesis gratiam reddebant. Nam Milesii aliquando f pro Eretriis in bello Chalcidensi præstiterant, quum Samii contra Eretrios atque Milesios Chalcidibus opem tulissent. Aristagoras, vbi isti atque alii focii adfuerunt, expeditionem fecit aduersus Sardis, non tamen ipse proficiscens, sed Mileti remanens, præfectis aliis ducibus Milesiorum, fratre suo Charopino, & cæterorũ ciuium Hermophanto. Hac classe Iones vbi peruenere Ephesum, relictis nauibus apud Coresum, quod est agri Ephesii, ipsi cum ingenti manu, sumptis viæ ducibus Ephesii, ad superiora tendebant, secundum flumen Caystrum tenentes iter. Illinc superato Timolo Sardis adueniunt, eaque, s occurrente nemine, capiunt, omniq; eius vrbis loca, præter ætem; quam Artaphernes ipse tutabatur, habens non exiguas virorum copias: h quæ res fuit impedimento quominus qui ingressi erant vrbem, diriperent. Erant Sardibus domus pleræque arundinaceæ: quæ autem lateritiæ, tamen ex arundinibus lacunaria habebant. harum vnã quidam è militibus quum incendisset,

a Quum autem ad plebem accessisset Aristagoras.
b Expugnarique facillè possent.

b Esse videtur multum decip. q. vn. si Cleomenem solum fallere non potuit, id tamen in triginta milibus Atheniensium solum fall.

c Salutare consilium vobis daturum.
d Vobis que iam incertis incolumis in patriam reuertit: vobis quidem ad mare vsque quod autè à mari est, nobis curæ erit. Q. d. vestram est operam dare ut ad mare nos recipiat, eò quum ueneritis, quod iter tenere debeatur, cura nobis erit.

e Illic remanentibus.

f Eretrios in bello aduersus Chalcidenses adiuuerant.

g Repugnante nemine.

h Ne autem vrbem hanc à se captam diriperent hoc obstitit: quod sequitur uidelicet. At Valla iunxit præcedentibus hæc, τὸ δὲ μὴ ληϊδῶσθαι, &c.

repente ignis e domo in domum elapsus totam urbem absumpsit. Ardente urbe, & vastante iam extrema incendio, nec habente regressum, Lydi & Persarum quicumque in urbe erant, undique circumuenti, ex urbe in forum confluerunt, & ad amnem Pactolum, qui medium forum interfluens, ramenta auri e Timolo illis defert, dein de flumini Hermo immiscetur, & ille mari. Ad hunc amnem & ad hoc forum conglobati Lydi pariter & Persae sese defendere adigebantur. Iones, videntes hostium alios sese tutantes, alios magna multitudine se obuiam ferentes, metu percussi, ad montem qui dicitur Timolus sese recipiunt, atque illinc noctu ad naues. Crematis Sardibus, deflagrauit una templum Cybeles indigenae deae: cuius praetextu postea Persae templa quae in Graecia erant cremauerunt. Hoc ubi Persae qui intra Halyn domicilia habebant, rescuerunt, tunc vero ad ferendam Lydis opem conuenerunt: nec adepti Sardibus Iones iam illinc profectos, eadem via insequuti, comperiunt Ephesi: congressique cum illis ex aduerso instructis, in fugam eos vertunt, multosque occidunt, & in his cum aliis illustres viros, tum E Valcidem Eretriorum ducem, qui donatus laurea in certaminibus fuerat, & a Simonide Ceo maiorem in modum celebratus. Ex ea pugna qui euasere, per urbes fuere dissipati. Et tunc quidem ita dimicatum est. Athenienses autem, post haec desertis prorsus Ionibus, etsi per nuntios Aristagora magnopere rogabantur, negauerunt se auxilio futuros. Quorum societate fraudati Iones, tamen quoniam ista aduersus Darium egerant, nihilo segnus bellum aduersus regem parabant: Hellepontumque inuecti, Byzantium ac caeteras circa urbes in suam potestatem redegerunt. Inde euecti magnam Cariae partem in belli societatem asciuerunt. nam Caunus, quae prius societatem facere recusauerat ubi Sardis conflagrarunt, & ipsa Ionibus accessit: Cyprii quoque omnes vltro, exceptis Amathusiis, accesserunt. Defecerunt autem Cyprii a Medis in hunc modum: Erat Onesilus quidam Gorgi Salaminiorum regis frater, natu minor, Chersis filius, Siromi nepos, E Velthontis pronepos. hic vir, quum saepenumero antea Gorgum sollicitasset ad rebellandum ab rege, tunc audiens Ionas rebellasse, vehementius urgere hominem institit. In quo quia nihil proficiebat, obseruato tempore dum Gorgus oppidum egrederetur una cum suis a miliibus, eum portis exclusit. Gorgus oppido exutus, ad Medos transfugit: eo potius Onesilus omnibus Cypriis ut rebellarent suadebat: persuasis caeteris, Amathusios rebellare abnuentes obsidione circumdedit. Dum hic Amathuntem obsidet, Darius, ut ei nuntiatum est Sardis captas incensasque ab Atheniensibus atque Ionibus, & huius comparandae classis atque rei contexendae fuisse authorem Aristagoram Mileesium, fertur, quum primum haec audiuit, dixisse Iones nihil fecisse: probe sciens non fuisse illos praetemptu sui rebellaturos: deinde interrogasse quinam essent Athenienses. Id quum audisset, tum arcum poposcisse, eoque sumpto, sagittam quam imposuerat, in caelum excussisse: & ea in aerem excussa, dixisse, O Iupiter, contingat mihi ut Athenienses viciscar. Atque haec loquutus, cuidam famulorum praecipisse ut sibi semper apposita caena, ter diceret, Here, memento Atheniensium. Et quum hoc praecipisset, accito ad suum conspectum Histazo Mileseo, quem ipse diu distinuerat, ita eum fuisse alloquutus, Audio Histiae procuratorem tuum, cui tu Miletum demandasti, nouas aduersum me res esse molitum. viris enim ex altera continen- te persuasit ut Iones sequerentur, (qui mihi commissorum poenas dabunt) eosque induxit ad me Sardibus priuandum. Num igitur videtur haec tibi bene habere? quorum quidnam sine tuis consiliis actum est? Proinde vide ne rursus te ipsum in culpam induas. Ad haec Histaeus, Quodnam, inquit, rex protulisti verbum? mene consulere rem quae tibi sit quippiam siue multum siue parum molestiae allatura? Quid mihi quaerens ista facerem? aut cuius rei indigens? cui omnia adsunt quae tibi? quem tu omnium consiliorum tuorum comunione dignaris? Quod si istud quod ais egit procurator meus, sic habeto, id cum fecisse suo consilio. Principio ratione ista non admitto, Milesios ac meum procuratorem quippiam rerum nouarum fecisse aduersus statum tuum: siquid tamen huiusmodi faciunt, & tu id quod est audisti, rex, intellige quid rei egeris quod me a mari ablegandum putasti. nam Iones id agere aggressi sunt postquam ego ex ipsorum conspectu sum amotus, cuius aggrediendi iam pridem libidine tenebantur: quod si ego in Ionia fuissetem, nulla profecto se ciuitas commouisset. Proinde nunc prope dimitte me ut in Ioniam contendam, illic omnia negotia tibi in integrum restitutus, & hunc Miletum procuratorem, harum rerum machinatorem, in tuam potestatem redactus. Haec, quum ex animi tui sententia fecero, iuro per deos regios me non prius exuturum hanc vestem, qua indutus in Ioniam

a Legit *σπατάθηται* pro *σπατάθηται*.

b Vbi haec audiuit, Iones contempisse, vel nihil fecisse, quippe qui non impunitam illorum fore rebellionem sciret. deinde interit.

c Quem a longo iam tempore detinebat. Vel, *resinebat*.

d Sed ego prorsus fidem his verbis abrogo, Miles.

Ioniam descendam, quam Sardiniam insulam maximam tibi tributariam reddam. Haec Histaeus fallendi gratia dicebat. quibus persuasus Darius, hominem dimisit, praecipiens ut posteaquam ea quae sponderat praestitisset, ad se Susa reuertetur. Dum nuntius de Sardibus ad regem venit, Darii que illam rem arcu fecit, & Histaeum est alloquutus, Histaeusque ab eo dimissus ad mare se contulit, hoc interea omni tempore haec gesta sunt: Onesilo Salaminio Amathusios obsidenti nuntius affertur a Artybium virum inter Persas eximium cum magna vi Persarum cursum tenere in Cyprum. Quo accepto, Onesilus legatos passim in Ioniam dimittit ad Iones euocandos: qui non diu in deliberando cunctati, cum magna classe ad eum se contulerunt. Et quum Cyprum tenuissent, Persae nauibus e Cilicia traiecerunt, terrestrique itinere Salaminem contenderunt, Phoenicibus classe circumuentibus promontorium quae Clauis Cypri vocantur. His ea facientibus, Cyprii tyranni couocatis Ionum ducibus dixere, Viri Iones, vobis nos Cyprii optionem damus cum vris dimicare velitis, cum Persis, an cum Phoenicibus. Si terra mauultis cum Persis acie confligere, iam tempus est e nauibus egrediendi, & in acie standi, ut nos vestras ingressi naues, cum Phoenicibus dimicemus: sin cum Phoenicibus fortunam tentare mauultis, facite. quoniam alterutrum opus est eligatis, ut quantum in nobis situm est, Ionia atque Cyprus in libertatem vindicentur. Ad haec Iones, Com- mune, inquit, Ioniae concilium nos misit ad mare tutandum, non ad naues tradendas, quod ipsi cum Persis in terra confingeremus. Itaque vbicumque quidem collocabimur, ut operam nauemus enitemur: vos vero debetis, qualia ab imperatibus Medis passi estis reminiscens, viros egregios vos ostendere. Haec Iones responderunt. Post haec Persis in capum Salaminium tendentibus, Cyprii reges aduersus alios hostes constituerunt alios Cyprios: aduersus Persas, optimum quendam Salaminiorum ac Soliensium, aduersus Artybium Persarum ducem Onesilus vltro constitit. Insidabat Artybius equo in armatum erigere se docto. Quod audiens Onesilus, ad satellitem suum (erat enim ei satellites sane quam peritus rei bellicae, & alioqui solertiae plenus.) Audio, inquit, Artybii equum edoctum se erigere, & pedibus simul atque ore cum in quem agitur, perficere: proinde tu prope inita ratione dicitur vtrum malis obseruare, equumne tibi ferendum, an ipsum Artybium. Ad quem seruus suus, Ego vero, inquit, rex, paratus sum & vtrumque & alterutrum, & omnino quicquid imperaueris, facere. promam tamen quod rebus tuis esse conducibilis sentiam, regem ac ducem oportere cum rege ac duce certare. siue enim talis occidas, decori tibi fore: siue (quod secundum est) a tali occidaris, (quod absit) di- midium mali esse. nos vero famulos cum famulis hostium debere confingere. Nam quod ad equum attinet, non est causa cur eius artificium extimescas. recipio enim tibi eum posthac aduersus neminem se creturum. Haec illo loquuto, mox exercitus confligere terrestres naualesque, & classe quidem Iones eo die strenue pugnantem superauere Phoenices: Samiorum tamen praecipua virtus extitit. In terra autem, ubi concursum est, dum acies dimicant, circa imperatores hoc actum est: Vbi Artybius equo cui insidabat in Onesilum inuectus est, Onesilus (vri couenerat cum satellite) ipse inuadente Artybium ferit, eius satellites sublatos equi pedes in Onesili scutum eos iactatis, saepe percussis abscidit. quo ictu Artybius Persarum imperator illic una cum equo corruit. Caeteris autem pugnando occupatis, Stefanor Curi tyrannus, non parum circa se copiarum habens, prodidit socios Curieses. (hi Argiuorum coloni dicuntur esse.) Post horum proditionem, statim Salaminii, qui curribus vehebantur, idem fecere. quo ex facto Persae Cypriis superiores extiterunt. Horum acie in fugam versa, cum alii multi occubuerunt, tunc vero Onesilus Chersis filius, qui Cyprios ad defectionem induxerat, & Soliorum rex Aristocyprius Philocypri filius, eius, inquam, Philocypri quem Solon Atheniensis Cyprum profectus inter tyrannos maxime versibus celebrauit. Onesili caput Amathusii, quoniam ipsos obsederat, excisum in oppidum retulerunt, ac supra portas suspenderunt. Quod suspensum quum iam exinanitum esset, ingressum apum examen fauo referit. ea de re oraculum Amathusii (nam oraculum consulere) redditum est ut depositum caput humaret, Onesiloque quorannis tanquam heroi sacrificaret. hoc facientibus, melius cum eis actum iri. quod Amathusii ad meam usque memoriam faciebant. Iones, & alii qui ad Cyprum pugna nauali dimicauerant, ubi didicere res Onesili perditas, & caeteras Cypriorum urbes obsessas praeter Salaminem, eam autem Gorgo pristino regi Salaminios restituisse, in Ioniam redire maturauerunt. Ciuitatum autem Cypriarum diuissimam obsidionem Soli pertulit, sed eam Persae quinto mense quam obsidere coeperunt, circumfussio muro expugnauerunt. Ita Cyprii, quum annum liberi fuissent, denuo in seruitutem sunt redacti. At Daurises, qui filiam Darii in matrimo-

a Artybium Persarum cum numerosa manu Persica, Cyprum aduenire. Ad verbum, Expectari in Cyprum. Id est, Eius in Cyprum aduentum expectari. Valls autem hic *σπατάθηται* cum *σπατάθηται* con- fundit.

b Nos itaque vbi collocati sumus, ut operer. Vel, *La munere quod nobis iniunctum est*.

c Audaciae plenus. Vel, *Animosus*. Vel, *Magnos peritus gerens*. Sed, *recte* *δυσματος* quam *δυσματος*.

d Eum in quem impetum faciat, interficere. Vel, *Eum in quem feratur, aut insurgat, conficere*. quod melius respondet verbo *καταπαύσει*.

nium habebat, Hymeeſque & Oranes, atque alii Perſarum duces, & ipſi filias Darii in matrimonio habentes, perſequuti eos Iones qui aduerſus Sardis expeditionem fecerant, poſtquam in naues repulerunt praelio victos, dehinc inter ſe partiti ſunt vrbes quas expugnant. Dauriſes quidem conuerſus ad vrbes in Hellesponto ſitas, cepit Dardanon, cepit Abydum & Percotem, Lampſacum & Pæſon, ſingulis diebus ſingulis. Cui à Pæſo ad urbem Parion contendenti nūtius adfertur, Cares cum Ionibus ſentientes, à Perſis deſeciſſe. igitur conuerſo itinere ex Hellesponto aduerſus Cariam copias duxit. Sed antequam perueniret, de eius aduentu certiores facti Carii, ad columnas quæ albæ dicuntur, cōueniunt, atque ad amnem Marſyam, qui ex Hydriade regione deſluit in Mæandrum. Ibi coactis Cariis, multæ ſunt à multis dictæ ſententiæ: ſed optima omnium, meo iudicio, à ^a Pixodora Mauſoli filio, viro Cindyeſi, qui Syenneſis Cilicum regis filiam in matrimonio habebat. Ab hoc ſententia dicebatur vt tranſmiſſo Mæandro Cares flumen à tergo habentes, ita demum cum hoſte congregarentur, vt ſublata ſpe retrò fugiendi, atque ibidem manere coacti, redderetur ^a meliores quàm natura eſſent. Verum hæc ſententia non peruenit, ſed illa, vt Perſis potiùs à tergo Mæander eſſet, vt ſi Perſæ fugam facientes euaſerent, tamen in flumen incidentes, abire non poſſent. Poſt hæc quum adeſſent Perſæ, ac Mæandrum tranſiſſent, ibi ſuper amnem Marſyam Cares praelium conſeruere cum Perſis acceperat: diuturnum: ad poſtremum præ multitudine hoſtium terga vertunt. Quo in praelio, Perſarum cecidere duo millia, Carum decem millia, ex quibus qui effugerunt, ad Labrandam in Iouis militaris templum ſe receperunt, in magnum atque ſacrum lucum platanorum. Soli autem ex iis quos nouimus, Cares ſunt qui Ioui militari hoſtias offerant. Huc Cares quum ſe recepſſent, de ſalute conſultabant, vtrum ſeſe Perſis dedere, an Aſiam penitus relinquere ſatius eſſet. De hac re conſultantibus, ſubſidio venerunt Mileſii cum ſociis. Ibi Cares immutata priorivoluntate, rurfus ad bellum inſtaurandum animantur, & cum inuadentibus Perſis concurrunt: & quum diutius quàm prius dimicatum eſſet, fugantur, multis caſis, Mileſiorum præcipuè. Poſt acceptam calamitatem hanc Cares copiis reparatis ^b repugnauerunt. Audiētes enim vrbes ſuas inuaſum iri à Perſis, inſidias illis in via quæ in Mylaſſa fert collocauerunt, authore Heraclide Ibanolio viro Mylaſſenſi. In eas inſidias Perſæ noctu incidentes, obruncati ſunt cum ducibus ſuis Dauriſe & Amorge & Siſamace, necnon Myrſe Gygis filio. Hunc in modum interiere hi Perſæ. Hymees autem (qui & ipſe erat ex inſequentibus Iones qui aduerſus Sardis militauerant) ad Propontidem conuerſus cepit Cion Myſiam. Hac expugnata, audiens Dauriſem relicto Hellesponto tendere aduerſus Cariam, omiſſa Propontide, in Hellespontum duxit exercitum, cepitque AEoles omnes qui oram Iliadem incolunt. cepit item Gergithas ^c qui à priſcis Teucris relicti fuerant. Et ipſe quidem Hymees, quum has gentes cepiſſet, morbo deceſſit Troade: & hic quidem ita mortem obiit. Artaphernes autem Sardium præfectus, & Oranes tertius dux, aduerſus Ioniam conſignemque AEolidem delecti imperatores, cepere ex Ionia quidem Clazomenas, ex AEolia verò Cumam. Quibus oppidis captis, Ariſtagoras Mileſius, vbi hoc accepit, non erat compos mentis, vt qui perturbaret Ioniam, & magna negotia confuſiſſet. Itaque cernens hæc, vbi conſtitit ei rem effici non poſſe, nec Darium regem ſuperari, de fugiendo deliberabat, conuocatiſque ſuar factionis hominibus, ^d conſulebat ſatius fore eis, ſi Mileto expellerentur, in ſeptentrionalia loca aliqua profugere, ducentes coloniam vel in Sardiniam vel in Myrcinum Edonum, quam Hiſtiæus, à Dario ea donatus, mœnibus ſtruxerat. Hæc Ariſtagoras percōtabatur. Verum Hecataeus Hegelandri filius, ^e vir logopœos, negabat coloniam alterutrò deducendā: ſed, ſi Mileto eiicerentur, mœnia in Lero inſula ædificanda, atque illic quieſcendū: deinde illinc Mileto eſſe remeandū. Hoc conſulebat Hecataeus. Sed Ariſtagoras, cuius ſententia præcipuè erat abeundi in Myrcinum, demandata ^f Mileto Pythagoræ filio viro inter populares probato procuratore Mileti, ipſe ſumptis ſecum omnibus voluntariis in Thraciam nauigauit, regionemque obtinuit ad quam conſeſſerat. Ex ea profectus, dum urbem obſidet, tam ipſe quàm eius exercitus à Thracibus, tamen illinc accepta fide excedere volentibus, interemptus eſt.

a Pixodoro.

a a Fortiores. Vel, magis strenui.

b Pro, pugnam inſtaurauerunt. Vel, Denuo pugnarunt.

c Qui ex priſcis T. reſuerant. Vel, remanſerunt.

d Cum eis deliberabat, ſatius eſtē dicens perſugium aliquod ſe habere, ſi forte Mileto expelleretur. à nne igitur ſe colonia in Sard. an in Myrc. Edonorū ducere oporteret, quā Hiſt. vbi autē Vallā Iuā illa ſeptentrionalia loca inuenit non uideo, niſi ex vñāp. x. fecerit vñāp. x. non.

e Historicus.

f Mirum ſi Vallā ita ſcriptum reliquit, ut Miletius uiri illius ſit nomē, quū in noſtris exempl. ſit dixerat Pythagoræ.

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber sextus, qui inscribitur Erato.

ARISTAGORAS quidē Ionice rebellionis author ita oppetit. Hiſtiæus autē Mileti tyrānus, ^a à Dario cōmeatum adeptus, Sardis venit. eò quū veniſſet è Suſis, interrogat ^b eſt ab Artapherne Sardium præfecto, quidnam ei videretur Iones ad rebellandum induiſſe: & quū negaret ſe id ſcire, quinimò mirari quod actū eſſet, tanquam eius rei prorfus ignarus, ^b Artaphernes, qui eum fuiſſe artiſicē cōperit, id ipſum intus, inquit, Hiſtiæe, ſic res hæc ſe habet, Huc calcem tu quidem conſuiſti, Ariſtagoras autem ſibi induit. Hoc Artaphernes ad rebellionem pertinēs dixit: quē Hiſtiæus tanquam rei gnari verius, prima ſtatim nocte fuga ſe ad mare proripuit, regem Darium fruſtratus, cui Sardiniam inſulam maximam in illius poteſtatem redacturum ſe pollicitus, ſubiit primas partes Ionici belli aduerſus Darium gerendi. Is quum in Chium tranſmiſiſſet, à Chiis in vincula coniectus eſt, ^c exploratum habentibus eum à Dario illuc iſſe ad res nouas molendas: ſed vbi omnem cognouere rationem, quòd regi hoſtis eſſet, hominem ſoluerunt. Ibi interrogatus Hiſtiæus ab Ionibus cur ita promptè Ariſtagora vt à rege deſiceret ^d delegaſſet, & tanta clade Iones affeciſſet, non dixit cauſam penes illos meritò fuiſſe, ſed regem Darium cōſtituiſſe, Phœnices è ſediſus ſuis amotos in Ioniam tranſſerre, & Iones in Phœnicen, & hac cauſa literas ea de re ſe miſiſſe. Quibus ^e uerbis, quū nihil omnino rex cōſtituiſſet, ipſe Iones terrefaciebat. Poſt hæc ad Perſas qui Sardibus erant, literas dat, tanquā ſecum antea de rebellionē colloquutos: quas literas fecit per nuntium quēdam Hermippum Atarniteū. Eas Hermippus non iis ad quos dabatur reddidit, ſed Artapher ni. Ille, omnibus quæ agebatur cognitis, iubet Hermippū & eas reddere quibus Hiſtiæus mittebat, & quæ viciniſſim à Perſis ad Hiſtiæū reſponderentur, ſibi dare. Ita rebus palam factis, Artaphernes de multis Perſarum ſupplicium ſumpſit. Et Sardibus quidem tumultus exiit: Hiſtiæus autem hac ſpe lapſus, exoratis Chiis, Mileto reductus eſt. Sed Mileſii, libenter etiam Ariſtagora liberati, nullo pacto animum inducebant ad alium tyrannum illuc recipiendū, vtpote guſtata libertate. ^f Hiſtiæus ſub noctem conatus introire Mileto, à quodam Mileſio in femore vulneratus eſt. Ita reiectus à patria ſua, rurfus ſe recepit in Chium: atque illinc, quoniam Chios ad tradendas ſibi naues inducere nō poterat, traiecit Mitylenen: ^h Leſbiſque vt ſibi tradere naues perſuaſis, octo illorum triremibus armatis Byzantiū remigauit. Ibi que ſubſidens, nauigia quæ è Ponto prodibant intercipiebat, præter eorū qui ſe paratos obſequi ſibi aſtentebatur. Hiſtiæo & Mitylenæis hæc agētib, aduerſus ipſam Mileto ingēs exercitus hoſtium claffarius pariter & terreſtris ⁱ in expedito erat. Duces enim Perſarum coactis in vnum copiis cunctū in eam contendebant, minoris cætera oppida faciētes. Inter claffarios promptiſſimi erant Phœnices, cum quibus militabant & Cyprii recens ſubacti, & Cilices, & AEgyptii. Hos aduerſus Mileto & cæteram Ioniam venturos quum accepſſent Iones, miſerunt ſuos quique primores ad commune Græciæ concilium. Quibus in eum locum coactis, atque deliberantibus, viſum nullas debere terreſtres copias aduerſus Perſas cōtrahi, ^k ſed Mileſios mœnia per ſeipſos pro viribus tutari, cæteros claffem inſtruere nulla nauiprætermiſſa. Inſtructaque claffe, primo quoque tempore contractos apud Ladam ante Mileto pugna nauali decernere. Lada autem, parua quædam eſt inſula, vbi Mileſiorum obiacens. Poſt hæc impletis nauibus Iones præſto fuerunt, comitantibus AEolibus ^l qui incolunt Leſbum: atque ita aciem inſtruxerunt: Cornu quod erat auroram verſus, ipſi Mileſii cum octoginta nauibus tenebant. His contigui Prieniſes erant, duodecim cum nauibus: Miſii cum tribus nauibus. His contigui Teii, decem & ſeptē cū nauibus: Chii cum centum. Ultra hos locati erant Erythrai & Phœnices: Erythrai quidem, cum octo nauibus, Phœnices verò cum tribus. Phœnices adhærebant Leſbi cum nauibus ſeptuaginta. Vltimo in loco erant Samii cum ſexaginta nauibus, tenentes cornu occaſum verſus. In ſumma, omnium numerus, trecentæ ſexaginta tres triremes. Tot fuere Ionice naues. Barbaræ verò, numero ſexcentæ: quæ vbi & ipſæ in agrum Mileſium venerunt, omniſque

a A Dario dimiſſus.

b Artaphernes illum aſtutè reſpondere videns, dixit, vt qui veram deſectionis cauſam compertā haberet.

c Indicantibus. Vel, Exiſtmanibus.

d Per literas, vel per nuntios ſuaſiſſet, aut imperaſſet.

e Veram cauſam illis minimè expoſuit.

f Quum rex hæc facere minimè delibeſſet.

g Atque adeo Hiſtiæus ſub n.

h Quumque Leſbiis vt ſibi naues daret perſuaſiſſet, hi triremes octo armarunt, quibus cum illo Byzantium nauigarunt. Ibi que ſubſidentes nauigia q. e. P. pr. intercipientebant, præterquam eorum qui ſe Hiſtiæo paratos obſequi dicebant.

i Expectabatur. k Sed è mœnibus Mileſios hoſtium impetū pro viribus propulſare: claffem autē inſtruere, &c.

l Quicumque agrū AEolicum incolunt.

ei peditatus adfuit, tum verò duces Persarum, audita multitudine nauium, iadudum eximuerunt ne illos superare, neve Miletum, nisi mari potiti essent, capere non possent, simulque ob id apud Darium adirent periculum poenae subeunda. Hæc reputantes, contractis Ionæ tyrannis, qui ab Aristagora Milefio deieci principatu, ad Medos perfugerant, & tunc aduersus Miletum militabant, horum quicumque aderant conuocatis, ita verba fecerunt, Viri Iones, ^a qui vestrûm de domo regia bene meritis est, nunc appareat. Suos enim populares quisque vestrûm conetur abducere à reliquis focis, eliciendo illos hac promissione, nihil eos, quod rebellant, molestia sensuros, nullas eorum vel sacras vel priuatas ædes incensum iri, nihil violentius quàm antea passuros: sin minus ista facere sed omnino decernere prælio voluerint, hæc eis damna dicite euentura, quæ certè euenient: ipsos prælio victos in seruitutem rapiendos, liberos eorum à nobis castrandos, virgines in Bactra asportandas, terram aliis tradendam. Hæc loquutis Persarum ducibus, Ionum tyranni sub noctem ad suos quisque populares denuntiarum miserunt. Iones ad quos ii nuntii peruenerunt, contemnere hæc, nec animum ad proditionem faciendam inducere, sibi quisque soli illa à Persis denuntiarum existimantes. Hoc, simulatque Miletum Persæ applicuere, gestum est. Mox quum ad Ladam Iones coacti essent, conciliaque haberentur, & alia ab aliis sententiæ dicerentur, Dionysius Phocensis dux ita loquutus est, Quoniam in summo ancipiti res nostræ sunt, viri Iones, vt aut liberi sumus aut serui, & quidem tanquam fugitiui, si vultis deuitare calamitates, subeundus est vobis impræsentiarum labor: ita superatis hostibus liberi esse poteritis: sin autè ignaui fueritis, & ab ordine recesseritis, nullam vestri spem habeo quominus poenas regi rebellionis detis. Sed assentiamini mihi, & vos ipsos mihi permitte, & ego, diis & æquo iuuantibus, recipio vobis aut non concursuros hostes, aut si concurrerit, multo inferiores futuros. His auditis, Iones sese Dionysio permiserunt. Ille classem assidue in cornua producens, vt remiges exerceret, subinde loca inter nauigandum variare cogitabat, quin etiam propugnatores armatos esse, & reliquum diei naues in ancoris stare: quotidie laborem Ionibus exhibens, ad septimum vsque diem obtemperantibus atque imperata facientibus. Post eum diem Iones, vt pote talium laborum infueri, tum defatigatione, tum sole afflictati, inter se dixere, Quo nos deorum offenso ista patimur: qui despicientes ac mente capti viro Phocensi superbo tres naues habenti, omni nos permisimus, eumque toleramus? quos ille sumptos perdit intolerabilibus ærumnis? quorum multi in morbum inciderunt, multi idem passuri videntur. quibus satius est quiduis aliud quàm hæc mala pati, atque adeo seruitutem, ^b si quæ futura est, expectare, quàm præsentem afflictari. Agite, huic ne deinceps obtemperemus. Hæc inter se loquutis, mox deinde nemo illi parere velle, sed tentoribus more militari in insula defixis, frui vmbra culis, ac nolle naues ingredi, neque ad munia sua redire. Id animaduertentes Samiorum duces, & magnam Ionum confusionem, putauerunt sibi admittendam orationem Persarum, quam per nuntium aperuerat AEaces Sylofontis filius, rogans vt à sociis desicerent, quæ præsertim non fieri posse videretur vt regis potentiam superarent, ac probe scirent, si præsentem Darii classem superassent, aliam quincuplo maiorem adfuturam. Nacti igitur occasionem, vbi primum viderunt Iones negantes se in officio futuros, lucrificandam putauerunt suorum sacrorum atque priuatorum conseruationem. AEaces autem, cuius orationem admiserat Samii, filius Sylofontis AEacis filii fuit, Sami tyrannus, ab Aristagora Milefio exutus principatu, quemadmodum alii Ionæ tyranni. Itaque posteaquam Phœnices nauigare aduersus Iones cœperunt, Ionæque & ipsi naues in cornua digestas producere, ac propius ventum est, præliumque confertum, tunc quinam Iones ignaui, quiue egregii fuerint, haud quoque pro comperto scribere, quia alius in alium reicit culpam. Dicuntur tamen Samii, quemadmodum cum AEace composuerant, sublati velis ex acie excessisse, Samumque abisse, præter decem naues, quarum trierarchi permanferunt dimicantque, nolentes dicto audientes esse suis ducibus. Quo ex facto commune Samiorum concilium eis donauit vt ipsorum nomina à maioribus repetita, tanquam egregiorum virorum, in lapide scriberentur: exta tque is lapis adhuc in foro. Lesbii videntes Samios qui iuxta erant fugam capessere, idem fecere quod Samii. ^c Quum id plerique Ionum facerent, eorum qui pugnando perstiterunt, Chii præcipue circumuenti sunt, & quia nolebant perfidè agere, edita egregia opera oppressi. Qui (vt superius dictum est) centum naues quum præberent, singulas cum quadragenis propugnatoribus delectorum ciuium, etsi cernerent permultos sociorum esse pro-

^a Nunc extant aliqui vestrûm in regiam domum beneficia.

^b Quantacumque seruitura est.

^c Quin & Ionum bona pars idem faciebatur. Inter eos verò qui in pugna perstiterunt, Chii asperimè tractati fuerunt, quippe qui egregia facinorosa ederet, nullumque laborem detestaretur. Qui (vt sup.)

ditores, tamen iniquè se facturos censuerunt si illorum similes essent: sed relictis cum paucis focis discursando dimicauerunt, donec compluribus captis hostium nauibus, pluribus suarum amissis, cum cæteris in terram suam perfugerunt. Quorum verò naues inualidæ erant, quia laceratæ, iis Chii insequente hoste ad Mycalem fugientes, impactis terræ nauibus ac relictis, per continentem pedestre iter fecerunt. Et quum in agrum Ephesium ingressi essent, sub noctem ad urbem cõtenderunt, quum illic à mulieribus sacra legiferæ Cereris fierent. quos armatos Ephesii ingreffos agrum suum videntes, quum de eis nihil audissent, suspicati fures esse & ad mulieres tendere, vniuersi ad vim arcendam procurrerunt, Chiosque interemerunt: & hi quidem hoc casu occiderunt. Dionysius autem Phocensis, posteaquam res forum accisas intellexit, captis tribus hostium nauibus, abiit non iam in agrum Phocensem, (probè sciens eum cum cætera Ionæ direptum iri) sed vt erat, recta contendit in Phœnicen: vbi nauibus onerariis spoliatis, raptaque ingenti pecunia, in Siciliam nauigauit: atque illinc prodeundo, latrocinia agitauit, in nullum quid em Græcorum, sed in Carthaginenses ac Tyrrenos. At Persæ, victis pugna nauali Ionibus, Miletum à terra atque mari obsederunt, suffossisque muris, & omni genere tormentorum admoto, eam ^a ab arce accepterunt sexto quàm rebellauerat Aristagoras anno, atque diripuerunt: vt defuncta sit ea calamitate quam oraculum prædixerat. Siquidem Arguius apud Delphos de ciuitatis suæ salute consulentibus, oraculum promiscuum redditum est, quod in ipsos quidem Arguios tendebat, sed ex adiectione ad Milefos. Quod quatenus ad Arguios pertinet, quum ad eum locum venerimus, referemus: quatenus autem ad Milefos, ita habet,

Tunc quoque commentrix operum Milete malorum,
Per multis coena & præstantia munera fies,
Crinitisque pedes tua pluribus abluet vxor:
Nostri erit alt aliis delubri cura gemellis.

Hæc tunc Milefis conuenerunt, quum ex iis plerique viri à Persis, qui criniti erant, sunt cæsi, vxores ac liberi in prædam cesserunt, templumque quod erat in geminis, & delubrum, iuxta oraculum deflagrarunt. Pecuniarum autem quæ in hoc templo erant, sæpe alibi mentionem fecimus. Milefi conseruati à cæde, dehinc Susa perducti sunt. quos rex Darius nulla alia poena afficiens, collocavit in vrbe Ampa ad mare quod rubrum vocatur sita, vbi fluiuis Tigris eam præterfluens exit in mare. Agrum Milefium vrbi circumiectum atque planitiem ipsi Persæ obtinuerunt, montana Caribus Pedasensibus possidenda dederunt. ^b Hæc Milefis à gente Persarum passis non reddiderunt vicem Sybaritæ, qui vrbe exuti Laon & Scidron incolebāt, gratiam parem non rependerunt. Siquidem Sybari olim à Crotoniatis capta Milefi omnes puberes capita rasitare instituerunt, ingentemque luctum præferre ob calamitatem Sybaritarum. Dux enim illæ ciuitates omnium quas nouimus maximè inter se hospitio coniugetæ fuerunt. Non sic autem Athenienses vt Sybaritæ: qui quum manifesta alioquin indicia condolecentiæ multifariam eam ob causam dedissent, insuper Phrynicho tragœdiam de Mileto capta scribente per scenicosque edente, quum theatrum ipsum in lacrymas versum esset, ipsi Athenienses poematis authorem mille drachmis multarunt, tanquam proprias eorum calamitates commemorasset. Ita Dux hunc locum interpret.

^a Funditus euerterunt.

^b Milefis autem in hunc modum à Persis affectis, Sybaritæ qui vrbe sua exacti Laon & Scidron incolebāt, gratiam parem non rependerunt. Siquidem Sybari olim à Crotoniatis capta Milefi omnes puberes capita rasitare instituerunt, ingentemque luctum præferre ob calamitatem Sybaritarum. Dux enim illæ ciuitates omnium quas nouimus maximè inter se hospitio coniugetæ fuerunt. Non sic autem Athenienses vt Sybaritæ: qui quum manifesta alioquin indicia condolecentiæ multifariam eam ob causam dedissent, insuper Phrynicho tragœdiam de Mileto capta scribente per scenicosque edente, quum theatrum ipsum in lacrymas versum esset, ipsi Athenienses poematis authorem mille drachmis multarunt, tanquam proprias eorum calamitates commemorasset. Ita Dux hunc locum interpret.

a Dimidium totius supellectilis & mancipiorum quae in vrbe essent, ipse hab. b Ex quibus Zanclaeis trecentos qui primores inter suos erat.

c Praedius.

d Chios iam manus confectos facile subegit.

e Quod eius copiae sibi metuerent.

f Sed Darium culpam ei fuisse remisit.

g Tanquam in sagenam includebant.

h Vir manu viri prehensa. i. Prehensis manu manu. Gall. Se prenants par la main.

loquutus fuerat) dato & accepto iureiurando, prodidit, pacta mercede ut dimidium omnis praedae vrbicae atque captiuorum ipse haberet, item omnia quae in agris essent: quanquam plerisque Zanclaeorum titulo captiuorum in vinculis habebat, quorum summos quosque trecentos Samiis occidendos tradidit: quod tamen illi facere noluerunt. Caeterum Scythes Zanclaeorum monarchus ex Inyco profugit in Himeram, atque illinc transmisit in Asiam, ascenditque ad Darium regem: quem Darius iustissimum virorum omnium censuit qui e Graecia ad se ascendissent. nam quum exorato rege in Siciliam abiisset, rursus e Sicilia ad regem rediit: donec natu grandior ac beatus apud Persas excessit e vita. Samii itaque Medis liberati, Zanclam vrbem pulcherrima nullo negotio adepti sunt. Caeterum post nauale praedium pro Mileto gestum, Phoenices iubentibus Persis Aeacem Sylofontis filium tanquam de ipsis bene meritum, & qui egregiam operam nauasset, Samum redierunt. Quae ciuitas, sola ex omnibus quae a Dario rebellauerant, ea fuit cuius neque vrbs neque templa incenderentur, quod in pugna nauali a sociis defecisset. Statim expugnata Mileto Persae Cariam cepere, ciuitatibus partim se vltro deditibus, partim vi adactis. Et haec quidem ita gesta sunt. Histiaeo autem Mileto, dum circa Byzantium agit, & Ionum onerarias naues quae e Ponto cursum tenebant, intercepti, affertur nuntius de rebus ad Miletum gestis. itaque negotiis ad Hellespontum pertinentibus Bisaltae Apolophanis filio Abydeno delegatis, ipse habens Lesbios Chium nauigat, & apud locum quendam agri Chii quem vocant Concaua regionis, quod ab eius praesidio non reciperetur, congressus, permultos eorum interfecit: simulque ceteros Chios, utpote ex pugna nauali male affectos, subegit, quodam ex eorum oppidulo cum Lesbii progrediens. Sed videlicet quoties ingentes sunt euenturae calamitates vel ciuitati vel nationi, solent signis praenuntiari. etenim Chii ante hanc cladem ingentia signa contigerant: vnum, quod ex choro centum iuueniu quos miserant Delphos, duo omnino rediere, nonaginta octo pestilentia absumptis: alterum, quod sub idem tempus, paulo ante naualem pugnam, tectum supra pueros literas discentes corruit, ita ut ex centum viginti pueris vnus omnino euaserit. haec eis signa deus praemonstrauit. Post haec excepit pugna naualis, quae ciuitatem in genua deiecit. Accessit ad cladem naualis pugnae Histiaeus cum Lesbii, qui Chios iam exhaustos facile ad excidium deduxit. Histiaeus autem illinc cum multa Ionum & Aeolum copia aduersus Thasum contendit. Cui Thasum obsidenti quum esset nuntiatum Phoenices a Mileto in reliquam Ioniam profectos esse, Thasum inexpugnatam reliquit, atque in Lesbum traiecit cum omnibus copiis: & illinc, quod copias suas formidabat, traiecit in prouinciam Atarnis, tanquam frumentandi gratia tam illinc, quam ex agro Caico qui erat Mysorum. Erat in his locis forte Harpagus, vir Persa, non parui exercitus dux: qui cum Histiaeo egresso in terram, certamine commisso, & ipsum Histiaem viuum cepit, & maiorem exercitus eius partem occidit. hunc autem in modum captus est Histiaeus: Dum Graeci cum Persis pugnarent apud Malenam regionis Atarniditis, ac diu perstarent, mox equitatus emissus in Graecos impetum dedit. quo ex facto versus in fugam Graecis, Histiaeus haud credens ob praesentem noxam se interfectum iri ab rege, ob quamdam vitae cupiditatem captus est: qui ut fugiens capiebatur a quodam Persa, utque ab eodem erat transfodiendus, sese Milesiu Histiaem esse, lingua Persica vtens indicauit. Quem opinor, si seruatus ad regem Darium perductus fuisset, nihil tale fuisse passurum, remissa ei a Dario culpa: nunc, ne id contingeret, neue fuga elapsus apud regem magnus rursus existeret, Artaphernes Sardium praetor & Harpagus qui ceperat eum, Sardis perductum, in crucem sustulerunt, tamen truncum. nam caput sale conditum Sufa ad regem Darium detulerunt. Ea re audita Darius obiurgatis qui id fecerant, quod homine viuum in conspectum suum non adduxissent, iussit Histiaem caput eos elotum atque obuolutum sepelire, tanquam viri de ipso ac de Persis bene meriti. Ita res Histiaem se habuerunt. Persarum autem nauticae copiae circa Miletum hybernantes, altero a profectioe anno haud difficulter insulas continenti adiacentes ceperunt, Chium, Lesbum, Tenedum: quarum insularum ut quaeque capiebant, euerriculabant. Euerriculant autem hunc in modum: h viri manu mutuò tangentes, a mari aquilonari ad australe pertransiunt: post haec omnem insulam peragrāt, venando homines. Ceperunt quoque in continente vrbes Iades eadem ratione, praeterquam quod non euerriculabant homines. neque enim poterāt. Hic autem non falso cesserunt ea quae duces Persarum minati sunt Ionibus, quum ex aduerso castra haberent. nam postquam potiti sunt vrbibus, formosissimos quosque puerorum feligentes castrauerunt,

execitis testibus facientes eunuchos: virginisque forma praestantissimas ad regem transportarunt: & super haec, vrbes cum ipsis templis cremauerunt. Ita tercio Iones sunt in seruitutem redacti, primum a Lydis, bis deinceps a Persis. Profectus ab Ionia naualis exercitus, omnia quae ad laeuam sunt in Hellespontu nauigantibus, subegit. nam quae sunt ad dexteram, iam subacta erant a Persis per continentem. Hellesponti autem haec in Europa sunt, Chersonesus, in qua frequentes sunt vrbes, & Perinthus, & muri super Thraciam, & Selymbria & Byzantium. Quorum Byzantii, & qui vltiori in littore sunt Chalcedonii, ne expectauerunt quidem aduentu Phoeniciae classis. sed relicti suis vrbibus, in interiora Euxini poti recesserunt, ibique vrbem Melambria condiderunt. at Phoenices his vrbibus quas commemoravi incensis, ad Proconesum & Artacen se conuertunt. Quibus & ipsis igni traditis, rursus in Chersonesum reuehuntur, euerfuri ceteras vrbes quas superiore accessu non euerterant. nam Cyzicum ab initio ne accesserant quidem, quod ipsi Cyziceni, iam ante aduentum huc classis Phoenicum sub rege erant, quum se OEbari filio Megabyzi qui Dascylii praeses erat, dedissent. Ceteras Chersonesi vrbes (praeter Cardiam) Phoenices subegerunt: quarum vsque ad id tempus tyrannus erat Miltiades, filius Cimonis, nepos Stefagorae: cuius imperii author fuerat Miltiades Cypseli filius, ad hunc modum: Dolonci Thraeces qui Chersonesum hanc tenebat, quum ab Absinthii bello vexarentur, reges suos, ut de bello consulere, Delphos miserunt. quibus Pythia respondit ut coloniam in suam terram deducenda eum authorem asciscerent qui primus eo templo abeuntes hospitio inuitasset. Dolonci sacram viam ingressi, per Phocenses atque Boeotios iter fecerunt: a quorum nemine inuitati, Athenas diuertunt. Ea tempestate Athenis omne quidem imperium tenebat Pisistratus, dominabatur tamen & Miltiades Cypseli filius e familia Terhriprotophi, ab Aeaco & Aegina oriundus, nuper familia facta Atheniensis, cuius author extitit Philaeus Aeaci filius. Miltiades hic, ut sedebat in domus suae vestibulo, cernens Doloncos praetereuntes, non illius loci vestem gerentes, neque tela, homines in clamauit: accedentibusque obtulit domicilium & hospitium congiarium. Illi in domum excepti & hospitaliter accepti, aperuerunt ei oraculum, praesque addiderunt ut deo obsequeretur. Miltiades ea oratione audita, confestim persuasus est, ut qui pertaxus imperium Pisistrati cuperet illinc emigrare: proin usque Delphos se contulit oraculum consulturus nunquid faceret quod a Doloncis rogaretur. Iubeat Pythia, ita Miltiades Cypseli filius, (qui quadrigario curriculo prius Olympiaca palmam reportauerat) vna cum Doloncis nauigauit, assumptis Atheniensium voluntariis quibusque ad expeditionem incundam: & vbi locum illum tenuit, ab iis qui se deduxerant, tyrannus creatus est. Is ante omnia Chersonesi isthmum, id est breuem inter duo maria intercapedinem, ab vrbe Cardia ad Paetiam muro praesepit, ne ab Absinthii regionem incurfantibus infestari posset. sunt autem isthmi sex ac triginta stadia. ab hoc autem isthmo introrsus, omnis Chersonesus quadringentorum viginti stadiorum est longitudinis. Miltiades igitur, interseptis faucibus Chersonesi, atque hoc modo Absinthii cohibitis, primis caeterorum Lampfacenis intulit bellum: illi dispositis insidiis eum viuum cepere. Ea re Croesus Lydus audita (erat autem Croesus Miltiades charus) per nuntios Lampfacenis praecipit ut hominem missum facerent: alioqui se illos in morem pini extriturum comminatus est. Hac oratione nutantibus Lampfacenis, quid sibi vellet quod Croesus minabatur se illos in morem pini extriturum, vix tandem quidam e maioribus natu intelligens, quid illud esset exposuit, inquiens pinum ex omnibus arboribus solam esse quae excisa nullam sobolem remittat, sed prorsus emoriatur. Eapropter veriti Croesum Lampfaceni, solum Miltiadem remiserunt. Ita Miltiades ob Croesum euasit: qui postea sine liberis moriens, imperium atque opes tradidit Stefagorae, Cimonis sui e matre germani filio. Cui defuncto Chersoniae ut mos est conditori vrbis, sacrificant, certamenque equestre ac gymnicum statuto tempore celebrant, in quo nulli Lampfacenorum certare permittitur. Durante autem cum Lampfacenis bello, contigit ut Stefagoras quoque liberis orbus decederet, apud curiam percussus securi in capite a quodam qui se transfugam verbis simulabat, sed re ipsa quam hostis erat atrocior. Stefagora hunc in modum defuncto, tum Pisistratae Miltiadem Cimonis filium fratrem defuncti, cum trireme ad suscipiendas in Chersoneso res dimiserunt: in quem etiam Athenis beneficia contulerant, tanquam non sane conscii mortis Cimonis patris eius: de qua morte alio in libro qualis fuerit commemorabo. Miltiades ut venit in Chersonesum, domi sese continebat, in honorem videlicet Stefagorae fratris. Quod quum audissent Cherso-

a Vide quod paulo post dicit de palma quam hic quadrigario curriculo reportauerat. ibi enim est ολυμπια ἀθλητικὸς πύργος, ut hic οὐκὶς τῆς πύργου, quod (ut verba sonant) significat, Ex familia quadrigario. equos alente. uel, equos ad quadrigarium cursum. Ex quo uidetur uoluisse lectores splendorem opulentiamque domus colligere.

b Longius quidem repetita origine ab Aeaco & Aegina oriundus, at propius repetita, Atheniensis, quum Philaeus Aeaci filius, ex hac familia primus Atheniensis fuisset.

c Haec valla non e suo addidit. nam in vulgatis quidem editis, defunt, in uer. autem codic. leguntur haec uerba, πῶς αὐτὸν ἔλαβον ἢ λαμβάνων ὅς ποίη νόμοις, πὸ Σέλει τὸ ἐπὶ τῆς πόλις ἀπὸ τῆς ἑστῆς, πῶς αὐτὸν ἔλαβον ἢ πῶς αὐτὸν ἔλαβον. qui error ex repetitione eiusdem uerbi ὅς αὐτὸν contigit, librarij oculis alterum translatis.

d Hostis erat, & temerarius. uel, ἢ ἰτα πραίσιμος. Ad uerbum, Subferuidus.

e Suspectus est hic locus in vulgatis editis. Gr. ἢ ἀπὸ τῆς πόλις ἔλαβον, est potius uolens, quod hic accipienda fuerit pro uisionem mentis.

a Quingentos alens auxiliarios.

b Huic Cimons filio Miltiadi, qui nuper in Cherfoneſu veniſſet, moleſtiæ maiores quam antea contrigerunt. tertio enim quam hæc geſta ſunt anno, à Scythis fugat fuerat. nã quò Scythæ Nomades à rege Dario irritati, conferto agmine ad hanc Cherſoneſum vſq; progreſſi eſſent, illis inuadentibus obſiſtere nõ auſus, e Cherſoneſo auſugit, donec poſt Scytharum diſceſſum, eu Dolonci reduxerunt. Hæc in quã tribus autè annis contigerant quam iſta ei euenerunt. Tut enim quò Phœnices, &c. Lego autem ex veter. cod. τὸν καταλόγων πρὸ καταλόγων in priori loco, ut ſi καταλόγων ἀλλὰ τὸν καταλόγων πρὸ γὰρ. id eſt, κατὰ γὰρ ἀλλὰ, eo ſenſu quo poſtea dicit τὸν πρὸ μὲν καταλόγων πρὸν. illud autem, ἐφ' ὅτι ἔχουσι τὸν, forteſſe interpret. Cherſoneſo exulabat, quò uidelicet cum illis congreſſi auſus non eſſet. Cui interpretationi quadrat κατὰ γὰρ.

c Neque hoc anno vlla Perſis aduerſus Iones contentio exitit: imò magno loniũ comodo factũ hoc fuit, quò ſequitur uidelicet.

d Vt rationi iniuriarum mutuò reddēda obnoxii eſſent, vtque à mutuis direptionibus abſtinerent, vel, vt iniurias mutuò perſequi ex iure poſſent.

e Mardonius enim abdic. tyrannis, uel, abrogato tyr. aũs imperio, ita tum p. p.

f Prætextus expeditionis ipſis erant.

g In Athon propulſiſſe, & ex nauibus quidē trecentas, ex hominib⁹ ſupra viginti milia interiſſe. Quum enim feris abũdantiſſimo ſit hoc mare quod cetera Athon, (id eſt, hæc maris pars que eſt circa Athon) alii à feris rapti, alii petris aliſi, alii, quòd natate neſciret, nonnulli & frigore intebant. Et cum nauico q ex.

h Pecuniã quã ex illis magnis pronētib⁹ habebat, impēdebāt in cōping.

nita, vndique ex omnibus ciuitatibus principes congregati ſunt ad lugendam cum Miltiade fratris necem. Hi poſtquam venerunt illuc, in vincula coniecti ſunt, & Miltiades Cherſoneſum obtinuit, ² conuictis auxiliariis: filiãque Olori regis Thraciæ Hegeſipylam duxit vxorem. ³ Quem eſti nuper illuc profectum, tamen non mediocria ſed grauiã ſanè negotia exceperunt. nam tertio quam hæc geſta ſunt anno è Cherſoneſo profugit, non auſus expectare venientes Scythas Nomades: qui à rege Dario irritati, coactis copiis ad hanc vſque Cherſoneſum proceſſerant. Illis digreſſis eum ruruſ Dolonci reducere, tribus annis antequam aliis curis implicaretur. Tunc Phœnices apud Tenedum eſſe quum audiret, quinque cum triremibus (quas præſentibus facultatibus impleuerat) Athenas nauigauit, ſoluens ex vrbe Cardia. Qui dum per ſinum Nigrum tranſmiſſa Cherſoneſo curſum tenet, Phœnicum claſſe circumuentus, ipſe quidem cum quatuor triremibus ad Imbrum euafit, quintam verò Phœnices inſequuti ceperunt, cui præter Miltiadis filium natu maximus Metiochus, non ex filia Olori Thracũ regis, ſed ex alia muliere. Eum Phœnices quum Miltiadis filium eſſe cognouiſſent, ad regem perduxerunt, rati ſe magnam apud eũ gratiam inituros: quoniam Miltiades in dicenda apud Iones ſententia ſuaſiſſet vt Iones Scythis rogantibus ſoluta rate domum abire, obtemperarēt. Oblato tamen ſibi Metiocho Darius tantum abeſt vt quicquam mali fecerit, vt permultis eum bonis affecerit. donauit enim domo, facultatibus, vxore etiam Perfide: ex qua liberi geniti ſunt qui inter Perſas cenſentur. Miltiades autem ex Imbro Athenas peruenit. ⁴ Neque hoc anno quicquam eſt à Perſis amplius in Ionas ſeuitum, ſed benignè ſanè cum eis actum. Hoc anno Artaphernes Sardium præſes, accitis hoſtium nuntiis, adegit Iones ad pactiones inter ſe faciendas, ⁵ de tradendis mutuò iis qui iniurias intuliſſent: neve quid inuicem ferrēt aut agerent. Ad hoc adactis Ionibus, per paraſangas (ita enim Perſa tricena ſtadia appellant) regiones diuiſit: regionatimque vectigal inſtituit quod regi penderent: quod vectigal ab Artapherne inſtitutum, ad meam vſque ætatem qui illic fuere pependerunt, eadem penè qua prius conditione inſtitutum. Et hæc quidem illis pacata erant. Cæterum in eunte ſtatim vere aliis ducibus ab rege abdicatis, Mardonius Gobryæ filius, adhuc adoleſcens, & reens in matrimonium accepta Darii filia Artozoſtra, ad mare deſcendit, permagnas ducens peditum claſſiariorumque copias. Qui cum exercitu poſtquam in Siciliam peruenit, ipſe conſenſa naui cum claſſe abiit, aliis ducibus pedefres copias in Hellespontum ducens. Poſteaquam autem præteruectus Aſiam in Ioniam peruenit Mardonius, miram hic rem ego referam iis Græcis qui non aſſentuntur Otanè inter ſeptem Perſas ſuaſiſſe potiorẽ eſſe Perſis ſtatum popularem, ⁶ abdicatis tyrannis. Mardonius ſtatum popularem in ciuitatibus conſtituit. his actis, in Hellespontum ire contendit: vbi coacta ingenti vi nauium ac peditatus, eas copias traiecit Hellespontum, perque Europam iter Eretriam verſus atque Athenas faciebat. Hæc igitur ciuitates prætextus à Dario erant belli inferēdi: ſed in animo habebat quam plurimas poſſet Græcarum ciuitatum ſubigere. Nam & claſſe Thafios nec manum ex aduerſo leuantes ſubegit, & peditatu Macedones, vltra eos qui iam ſeruiabant, in ſeruitutem redegit. etenim quæ intra Macedones ſunt nationes, iam ſubaetæ erant. Hæc claſſis è Thafio tranſmittens, ac terram legens, ad Acanthum vſque proceſſit: & ex Acantho ſoluens, dum Athon circumuertit, ventus aquilo vehemens atque admodum atrox & intolerandus dicitur in eam ingruiſſe, nauiumq; pleraſque ⁷ in Athon propulſas, ad trecentas afflixiſſe, vt ſupra viginti milia hominum interierint: partim quòd à feris rapti, partim quòd natate neſcirent, partim quòd petris aliſi, (nam ſæuiſſimum circa Athon eſt mare) partim gelu abſumpti. Et cum nauico quidem exercitu ita actum eſt. Mardonium autem cum pedeftribus copiis in Macedonia ſtatiua habentem Thracas Brygi ſub noctem inuaſere, & cum aliis multos ex eis occiderunt, tum ipſum Mardonium vulnerauerunt. Sed non tamen ſeruitutem Perſarum deuitare potuerunt. nam Mardonius non prius ex iis locis deceſſit quam illos in ſuam redegit poteſtatem. His ſubaetis ruruſ reduxit exercitum, tũ ob eam quam aduerſus Brygos in exercitu terreſtri, tum ob maiorem quam in claſſe ad Athon acceperat calamitatem. Ita hic exercitus pugna turpiter geſta rediit in Aſiam. Inſequenti anno Darius ante omnia Thafios à vicinis inſimularos tanquam defectionem molientes, miſſo nuntio iuſſit diruere muros, & naues in Abdera tranſportare. nam Thafii, vt qui ab Hiſtiao Mileſio fuerant obſeſſi, & prouentus magnos habebat, ⁸ pecunia multa vtiebantur cum in compingendis nauibus longis, tum validioribus muris vrbi circundandis. Erat autẽ eis prouentus ex continētĩ

atque ex metallis. ex foſſitia quidem metallorum aureorum materia, ⁹ ſeptuaginta talentorum: ex Thafis autem metallis minus, ſed tamẽ ita frequenter, vt ſi Thafii foſſent immunes tributorum, fuerint eis in ſummam prouentura quotannis ex continenti atque ex metallis ducenta talenta, & quando plurimum, trecenta. Quæ metalla ipſe quoque inſpexi, ¹ & tamen longè admirabiliora fuere quæ Phœnices ii qui cum Thafio eam inſulam condiderunt, inuenere: quæ inſula ab hoc Thafio Phœnicenomen obtinuit. Hæc autem Thafii Phœnicæ metalla ſunt inter locum qui vocatur AEnyrorum & Coenyrorum ſita: atque eregione Samothraciæ ingens mons indagando euerſus eſt. Et hoc quidem huiuſcemodi eſt. Thafii autem iubente Dario, & muros ſuos diruerunt & naues omnes in Abdera tranſportarunt. Poſt hæc Darius, quid in animo Græci haberent, pugnarẽ ſecum an ſeſe dedere, tẽtandum ratus, legatos per Græciam alios aliò dimittit, regi terram & aquam petere iuſſos. Et hos quidem in Græciam, alios autem ad tributarias ſibi maritimas ciuitates mittit, imperans longas naues fieri, & hippagogas, id eſt naues quibus equi feruntur. Dum hæc iſti comparant, legatis per Græciam euntibus, & quæ Perſes præceperat petentibus, terrã multi in cõtinete populi dederunt: inſulani quoque, cũ alii omnes, ad quos eadẽ petituri legati acceſſere, tũ verò AEginetæ. Qua de re cõtinuò Athenieſes irritati ſunt, quòd putarent hoſtili in ipſos animo dediſſe terram & aquam AEginetas, vt vnã cum Perſa aduerſus Athenas militarent. Itaque libenter occaſionem contra AEginetas amplexi, Spartam profecti illos inſimularerunt quòd ex eo quod fecerant Græciam prodidiſſent. Ad hanc delationem Cleomenes Anaxandridæ filius, Spartiatarũ rex, AEginã tranſmiſit, animo præcipuos eius rei authores comprehendendi. Conanti autẽ illos comprehendere cum alii AEginetæ interceſſere, tum præcipuè Crius Polycriti filius, ² negã eum gauifurum ſiquẽ abduceret AEginetarum. nam id eum facere ſine communi conſilio Spartiatarum, ſed ab Athenienſibus pecunia corruptum: alioqui cum altero rege venturum fuiſſe ad ſe comprehendẽdos. Hoc autem dicebat ex ³ epiftola Demarati. Eum Cleomenes ab AEgina diſcedens interrogauit quòd ei nomẽ eſſet. Ille reſpondit quòd erat Crius, id eſt aries. Cui Cleomenes, Crie, inquit, iam nunc præferrato cornua, tanquam occuſurus magno malo. Spartæ autem per id tempus Demaratus Cleomenem inſimulabat, & ipſe rex Spartiatarum, ſed ex familia inferiore, quæ tamen alia nulla in re inferior erat, (ab eo dẽ enim oriundi) quam quòd familia Euryſthenis, quòd primigenius eſſet, nõ nihil honoratior erat. Etenim Lacedæmonii, nulli poetarum aſſentientes, negant ſe in eam quam nunc poſſident regionem deductos à filiis Ariſtodemi, ſed ab ipſo Ariſtodemo regnante, qui fuit Ariſtomachi, qui fuit Cleodæi, qui fuit Hylli filius. Nec multo poſt Ariſtodemi vxorẽ nomine ⁴ AEginam, (quam dicunt fuiſſe filiam AVteſtionis, qui fuit Tiſamenij, qui fuit Therſandri, qui fuit Polynicis filius) peperiffe geminos: ⁵ eiſque natis Ariſtodemum morbo deceſſiſſe. Lacedæmonios autem qui tum erant, inito conſilio creafſe regem è pueris eum qui eſſet primigenius, vt lex iubebat. Sed neſcientes vtrum puerorum eligerent, quum eſſent ſimiles ac pares: id quum nequiter ipſi diſcernere, prius fuiſſe percontatos genitricem, eãque negante ſe dignoſcere, ſed diſſimulante, quòd uidelicet (vt credibile eſt) magnopere cuperet ambos effici reges: ita de hoc dubitantes Lacedæmonios miſiſſe Delphos ſciſcitarũ quid in ea re agerent: & iis Pythiam reſpondiſſe vt vtrunque puerorum regem ducerent, ſed primigenium magis honorarent. Hoc reſponſo à Pythia edito, Lacedæmonios nihilominus incertos quo pacto primigenium reperirēt, admonitos fuiſſe à quodam Meſſenio, nomine Panite, vt obſeruarent vtrum puerorum mater priorem lauaret cibaretque: quam ſi deprehenderent eodem ſemper modo factitare, habituros id omne quod quererent, & inuenturos quod vellent: ſin illa alternando erraret, palam fore ne ipſam quidem quippiam magis noſſe, & vt iſti aliam rationem inirent. Ibi que Spartiatarum ex admonitu Meſſenii obſeruantes matrem puerorum, ignaram cur obſeruaretur, animaduertentẽ que illam præferentem alteri primigenium tum cibando tum lauando, accepiſſe puerum qui magis honorabatur à matre, tanquam primigenium, publicẽque alendum curafſe, impoſito ei nomine Euryſthene: iuniori, Procle. Hos autem fratres, vbi adoleuerunt, per omne vitæ tempus inter ſe diſſenſiſſe, & itidẽ eorum poſteros perfeuerafſe. Hæc ſoli Græcorum Lacedæmonii aiunt. At hæc quæ commemorantur à Græcis, ego ſcribo: hos Doriensium reges vſque ad Perſeum Danaes à deo genitum, recenſeri rectè à Græcis, & oſtendi Græcos eſſe. iam tum enim iſti inter Græcos cenſebantur. Ideo autem dixi, vſque ad Perſeum, nec alius repeti, quòd nullum Perſeo cognomentum fuit

a Octoginta.

b Ex quibus admiratione digna erant ca potiſſimum quæ Ph.

c Id eſt, Negans eum impune quẽquam AEgin. abducturum.

d Mandato.

e Argiuam.

f Ariſtodemum autem liberos hos, intuitũ morbo deceſſiſſe.

a Ægyptios fuisse indigenas.

b Nullam habere cum Perseo cōsanguinitatem.

c Has dignitates. Vel, Hos honores.

d Quoties in expeditionem proficiscuntur, vtant.

e Et vt primum in libationibus locū obtineant, coriāque immolatorum pecorum, eorum sint. Singulis quoque calendis, & septimo quoque die mēsis ineuntis, victima perfecta vtrique illorū detur in Apollinis aede. *Illud autē ipſius τελειον, (id est, ad verbum, perfecta victima, & quasi omnibus suis numeris absoluta) uariē exponitur.*

f Liceatque illis quos velint ex ciuibus proxenos constituere, vel creare. *Eram autem proxeni qui totius urbis nomine hospitio excipiebant qui ex alijs ciuitatibus adueniebant, isque quocumque poterant humanitatis officia prestabant.*

g Vaticinia autem quae eduntur, vt ab iis custodiantur, vel afferuntur. *Ne soli reges de his solis iudicium ferant: de virgine ad quam tota haereditas deueniret, quis ex iure illā in vxorē ducere debeat, si pater eā non despōderit. Ad uerbū, Cui obne mat illam habere. i. in quā cadat. Sic Gall. A qui il uicne. p. o. q. qui il tonche.*

h Facere velit, vt coram regibus faciat, vel, in conspectu regum.

i Mortuo rege Lacedaemoniorum coguntur prosequi funus aperto pectore totius Lacedaemoniae regionis certi numeri incolae, exceptis Spartiatis. *Ita Camerari. hunc locum interpret.*

mortalis patris, quemadmodum Herculi Amphitryon. Itaque à me rectam rationem sequente dictum recte est usque ad Perseum. A Danae uero Acrisii filia retrorsum patres eorum recensendo, constabit principes Dorienſium^a ex Ægypto oriūdos. Hæc generis recensio ex commemoratione Græcorum facta est. Vt autem à Persis fertur, Perseus ipse, quum esset Assyrius, factus est Græcus, non tamen progenitores eius. nam progenitores Acrisii^b recedere ad progeniem Persei nihil attinet: eosque (quemadmodum Græci aiunt) Ægyptios fuisse. Hæc de his hæcenus. Quod autem regnum Dorum, quum Ægyptii essent, sibi traditum acceperint, hoc (quoniam ab aliis dictum est) omittemus: quæ uero alii non attigerunt, eorum faciemus mentionem. ^c Has dignationes regibus Spartiata tribuerunt: duo sacerdotia, Iouis Lacedæmonii & Iouis caelestis: & ius belli in quamcunque liberit regionem inferendi, vt id nulli Spartiatarum prohibere fas sit, alioqui peculiari crimine teneatur. Vt in expeditionibus ad eundem primi eant reges, in abeūdo potestremi sint. Centum delecti uiri eis in militia custodes adſint. ^d In egressibus vtantur quocumque pecoribus liberit: quorum immolatorum pelles omnes ac terga accipiant. Bellica hæc. Alia sunt quæ pacis tempore eis tribuuntur: Vt quoties aliqua publica cuiſeratio fit, primi in cœna reges discumbant, & iis primis distribui incipiat vtrique eorum duplum omnium quàm cæteris conuiuiis: ^e libamināque immolatorum & coria, eorum sint. Singulis quoque calendis instantis mensis, singula pecora vtrique è publico dentur Apollini immolanda: & farinae medimnus, *id est sex modia*, & uini Laconicus quartarius: & in spectaculis singulorum certaminum certis locis præſideant. ^f Liceatque quibuscunque libeat ciuibus inniti, & vtrique binos eligere Pythios. (sunt autem Pythii qui Delphos ad consulenda oracula mittuntur, quique publicè cum regibus pascuntur.) Regibus ad cœnam non euntibus mittantur bini farinae choenices, *id est semodia*, & uini singulae cotylæ, *id est sextarii*: præſentibus dupla dentur omnia. Eadem ratione à priuatis quoque inuitati ad cœnam honorentur. ^g Vaticinia quæ de uirgine pupilla, vtri danda sit, eïne cui mater, an cui pater desponderat: necnon de viis publicis: & siquis adoptiuum filium ^h facere velit inuitis regibus. Liceat quoque eis pro suo artificio affidere in senatu qui constat ex duodeciginta senibus: si eò non accesserint, eorum maximè propinqui duo senatores ius regum obtineant, duos calculos ponendi, tertium pro seipſis. Vuentibus hæc regibus à republica Spartiatarum tribuuntur. ista, defunctis: Equites per vniuersam Laconicam obitum regis enuntiant: foeminae per urbem circumeunt ollas pulſtant. quumque hoc fit, necesse est ex singulis domibus duos ingenuos, marem ac foeminam, luctu foedari, magnis poenis (nisi hoc faxint) impositis. Eadem autem circa funus regum consuetudo. Lacedæmonii est quæ barbaris Afianis. nam plerique barbarorum eodem ritu in mortibus regum vtuntur. Siquidem posteaquam mortem obiit Lacedæmoniorum rex, oportet eius exequiis adesse ex omni Lacedæmonis regione necessarios quosque Spartiatarum, qui sunt numero vicinorum. Quorum & item seruorum atque ipſorū Spartiatarū posteaquam multa millia in vnum coacta sunt, promiscuè cum mulieribus frontes suas intrepidè pungunt, & vlulatu immenso vtuntur, vltimum quēque regum dicētes semper fuisse optimum. Qui uero regum in bello perit, eius simulachrum quum expresserunt, in toro bene strato efferunt, cuius tumulatione decem dies iustitium est, nullusque magistratum consessus, sed luctus continens. In hoc quoque cum Persis isti conueniunt, quod defuncto rege alter qui succedit, liberat ære alieno quicumque Spartiata aliquid aut regi aut reipublicæ debebat: & apud Persas item qui rex creatus est, omnibus ciuitatibus tributum quod debebat remittit. Cum Ægyptiis etiam Lacedæmonii in hoc congruunt, quod eorum præcones & tibicines & coqui in paterna arificia succedunt: & coquus è coquo, & tibicen è tibicine, & præco ex præcone gignitur: neque vlli propter uocalitatem aliis insidiantes seipſos ingerunt, sed in paterno opere perseuerant: atque hæc quidem ita sunt. Cleomenem autē tunc quum apud Æginam esset, communi Græciæ bono operam dantem inſimulabat Demaratus, non tam Æginetis studens, quàm inuidia & odio ductus. Quem Cleomenes ab Ægina reuerſus consultabat vt regno submoueret, ob hanc rem inſendens in eum actionem: Ariston Sparta regnum obtinens, quum è duabus vxoribus liberos non susceperet, & in se culpam eius rei non esse agnosceret, tertiam duxit vxorem, & duxit hunc in modum: Erat ei amicus quidam Spartiata, cuius opera ex omnibus ciuibus maximè utebatur: cui viro erat vxor speciosissima, ex turpissima talis facta. siquidem hanc mala forma præditam esse cernens nutrix sua, id

que parentes eius, utpote locupletes, agrè ferre, hoc excogitauit, vt puellam singulis diebus baiularet ad Helenæ templum, quod est in loco qui dicitur Therapne, supra fanum Phœbi. eò quoties nutrix intulerat puellam, stans ante simulachrum, deam precabatur vt alumnam deformitate liberaret. Cui aliquando exeunti è templo mulier quædam apparuisse fertur, atque interrogasse illam quidnam in vlnis gestaret: & quum nutrix se infantem gestare respondiſſet, iussiſſe sibi ostendi. Quumque negaret nutrix se id facturam, quod infantem parentes sui vetuissent ostendi cui-piam, institiſſe iſbere proſus vt sibi ostenderetur. ^a magni enim facturam illam si à se infans conspiceretur. ita nutrice puellam ostendente, demulcentem caput puellæ dixiſſe, futuram eam omnium Spartanorum formosissimam. atque ab eo pristinam speciem decidiſſe. Hanc, quum ad nubilem peruenit ætatem, duxit vxorem Agetus Alcidis filius, ille amicus Aristonis. Eius mulieris amore titillatus quum esset Ariston, hanc rem commentus est: Ageto sodali suo, cuius illa erat vxor, recepit se dono daturum vnā è suis rebus quamcunque ille optaret: atque inuicem iussit illum simile munus sibi dare. Agetus nihil de re vxoria suspicatus, quum videret Aristoni quoque vxorem esse, accepit conditionem, & in eam rem iusiurandum interposuit. Cui mox Ariston è suis rebus pretiosis donauit quam ille elegit. Ipse vicissim, quum eius partes petendi muneris ab illo fuerunt, ^b ibi optauit vxorem eius adferri. Agetus dicere, se præter hoc vnū cætera annuisse: iureiurando tamē adactus ac dolo seductus, ^c ad eam dudum abiit. Ita tertiam hanc Ariston, repudiata secunda, duxit vxorem: ^d quæ circa legitimum pariendi tempus, nondum exactis decem mensibus, hunc ei genuit Demaratum. Ariston, quum ei sedenti in basilica cum ephoris quidam famulus nuntium nati filii attulisset, sciens quo tempore duxisset vxorem, deductis in digitos mensibus, dixit cum iureiurando, Hic non est filius meus. Quod audientes ephori, haud magni fecere impræſentiarum: sed posteaquam puer adoleuit, poenituit Aristonem dicti, opinantem vtrique filium suum esse Demaratum: cui ideo nomen impositum est Demaratus, *id est a populo uotis petitus*, quod ante eum natum omnis populus vota fecit vt Aristoni, omnium ante id tempus regum probatissimo, filius gigneretur. ea de re id nomen impositum est. Interiecto deinde tempore Aristone vita functo, Demaratus obtinuit regnum: sed videlicet necesse erat vt id quod auditum fuerat, hominem regno priuaret. Eapropter à Cleomene vehementer inſimulabatur, cum antea quod ab Eleusine abduxiſſet exercitum, tum eo tempore. quum aduersus Æginetas cum Medo sentientes traiecit Cleomenes. Ergo ingressus eum ^e vrgere Cleomenes, componit cum Leutychide Menaris filio, Agis nepote, ex eadem qua erat Demaratus familia, ea pacto, vt si eum regem in locum Demarati constituiſſet, se aduersus Æginetas comitaretur. Erat autem Leutychides Demarato inimicus, ob hanc præcipuè causam, quod quum Percala filia Chilonis filii Demarmeni ei desponsata esset, Demaratus inſidiosè hominem coniugio priuauit, præoëcupata & prærepta vxore, ac reſtenta. ob hanc causam Leutychidi inimicitia cum Demarato extitere. Is tunc, Cleomene sollicitante, contra Demaratum iurauit, negans eum rite Spartanorum esse regem, quod Aristonis filius non esset, deinde quod iurauerat institiſſe confirmare: quod Ariston aliquando dixiſſet, quum ei nuntiaſſet famulus suus filium ei natum, & mensis conferens, iureiurando negaſſet illum esse filium suum. Huic uerbo inſiſtens Leutychides, pronuntiabat Demaratum neque Aristonis filium esse, neque rite Sparta regnare: eisdem ephoris adhibitis testibus qui Aristoni assidentes tunc hæc ab illo audierant. Tandè re in contentionem deducta, uisum est Spartiatis oraculum quod Delphis est consulendum an foret Demaratus Aristonis filius necne. Ibi Cleomenes, ^f quum ex ipſius erga Pythiam prouidentia nihil suspicionis esset, subornat Cobonem quendam Aristophanti filium, maxima apud Delphos auctoritate, vt persuadeat Periallæ mulierum vaticinantium antistiti, dicere ea quæ Cleomenes volebat dici. Ita Pythia, sciscitantibus iis qui ad oraculum erant missi, negauit Aristonis filium esse Demaratum, quæ tamen res sequenti tempore palam facta est, & Cobon è Delphis profugit, & Perialla honore abdicata est. Hæcenus quæ ad deponendum regno Demaratum acta sunt. Is è Sparta ad Medos profugit, ob hanc contumeliā quod quū eiectus regno gereret magistratū, adessetque spectaculo gymnopædiarum, *id est palaestra nudorum puerorum*, misit ad eum Leutychides, in locum Demarati rex factus, deridens inſultandique causa, ministrum, qui interrogaret ^g qualis esset præfectura post regnum. Eam interrogationem agrè ferens Demaratus, respondiſſe se vtrunque expertum, illum uero non: & eam inter-

a Nutricem autē, quum videret mulierem illam magni æſtimate, infantē à se conspici, ei tandem ostendiſſe. Hanc autem, caput puellæ demulc. dixiſſe. &c.

b Illius vxorē abducere studebat.

c Eā abducere permiſiſſe.

d Quæ intra breuius temporis spatium, & non exacti. *Id est, intra breuius quàm decem mensium spatium.*

e Vicisci.

f In Græco exempl. pro Ariston legendum uideretur Ariston, cuius lectionis alibi ratio reddetur.

g Quale illis esset magistratū gerere, quū antea regnauissent.

rogationem Lacedæmonii futuram initium plurimæ aut calamitatis aut felicitatis. Hæc loquutus, velato capite è theatro domum abiit, confestimque præparatum Ioui bouem immolauit: quo immolato, matrem accersit: quæ quum aduenisset, positis in eius manus extis, mulierem his verbis obsecrauit, Per ego te mater cum alios deos, tum Iouem hunc domesticum, quem tango, precor, promas mihi veritatem: quisnam reuera meus est pater? Nam Leutychides inter conuicia obiecit, te è priorè viro grauidam, ita ad Aristonem venisse. Alii etiam dementius referentes, aiunt te ad domesticum afinarium ventitasse, illiusque me filium esse. qua de re ego te adies obsecro vt verû dicas. Siquid enim eorum quæ dicuntur fecisti, non sola fecisti, sed quod multæ. Et multus de hac re Spartæ sermo est, negantiû Aristoni fuisse genituram ad filios procreandos. nam si fuisset, priores vxores fuisse concepturas. Hæc Demaratus. Cui mater ita respondens, Fili, inquit, quoniam precibus mecum agis vt dicam veritatem, omne tibi verum exponetur: Vt me domum Ariston duxit, tertia quàm me duxerat nocte simulachrum tanquam Aristonis ad me venit, quod posteaquam mecum concubuit, corona quam gestabat me circumdedit atque abiit. Dehinc Ariston aduenit, qui cernens me coronas habentem, sciscitabatur quisnam me illis donasset. Ego ipsum dedisse respondi: eoque id abnuente, iuravi, asserens non bene illum facere qui negaret, quippe qui paulo antè ingressus, vbi mecum coisset, coronis me donasset. Ariston, cernens me iurantem, intellexit eam rem diuinam fuisse. compertumque est illas coronas fuisse sumptas ex heroico conditorio, quod est iuxta ianuam aule extructum, quod vocant Astrobaci: & vates esse hunc eodem heroeo responderunt. Habes igitur fili ita vt volebas audire, aut enim ex hoc heroeo genitus es, patèrque tibi est Astrobac heros, aut ex Aristone. nam ea te nocte concepi. Verum quod tibi præcipue exprobrant inimici, quòd Ariston, quum ei te natum esse nuntiatum est, multis audientibus negavit te suum esse quia tempus decem mensium non exisset, per inscitiam talium mensium partum edunt, non omnes decimum mensium explentes. ego autem fili septimestrem te genui. Ipse quoque Ariston non diu post agnouit se per imprudentiam id verbum extulisse. Itaque alias orationes de tua genitura noli admittere. omnia enim verissimè audisti. Nam quod ad afinarios atinet, ipsi Leutychidi & iis qui talia loquuntur, suæ vxores de afinariis pariant filios. Hæc illa dixit. Demaratus auditis quæ volebat, sumpto viatico per speciem eundi Delphos ad oraculum consulendum, Elin contendit. Eum suspicatum Lacedæmonii fugam capeffiturum, insequuti sunt. Sed Demaratus iam ex Elide Zacynthum traiecerat, quem illuc transfregit Lacedæmonii prehenderunt, eiusque famulos: sed Zacynthiis eum dedere abnuentibus, Demaratus illinc in Asiam ad regem Darium traiecit: à quo magnificè exceptus est, territorioque ac vrbibus donatus. Ita in Asiam Demaratus abiit, ac tali fortuna vsus est, vir cum aliis in multis factis dictisque apud Lacedæmonios illustribus, tum quòd illis olympiadem palmam quadriiugo certamine reportauerat, re eius solius, ad ea tempora, regû Spartiatarum. Leutychidi autem Menaris filio, qui in regnum amoti Demarati successerat, natus est filius Zeuxidamus, què nonnulli Spartiatarû Cyniscôn, id est *caulium* vocabant. is Spartæ non regnavit, ante Leutychidè defunctus, relicto filio Archidamo. Leutychides orbatus filio, alterâ duxit vxorem Eurydamen, Menii sororem, Diactoris filiam, ex qua nullam prole virilè suscepit, sed filiâ nomine Lampito: quam Archidamus Zeuxidami filius in matrimonium accepit, ab ipso Leutychide datam. At ne Leutychides quidem ipse Spartæ consenuit, sed has pœnas Demarato rependit: In expeditione Thessalica dux quum omnia faciendus haberet, multum pecuniæ per corruptelam dono accepit, ipseque in re deprehensus, quum federet in castris, vtraque manu pecuniam tenens, in iudicium delatus è Sparta profugit, domusque eius excisa fuit: & Tegeæ in quam profugerat, mortem obiit. Sed hæc insequenti tempore acta sunt. Tunc autem Cleomenes, quum sibi res in Demaratum bene cessisset, assumpto protinus Leutychide, contendit aduersus Aeginetas, maiorem in modum illis propter ignominiam infensus. Ita Aeginetæ vtriusque regis contra se aduentu non repugnandum iam sibi esse putauerunt, ex quibus reges adduxere decem, quos delegere, diuitiis ac genere eminentissimos, cum aliis, tum Crium Polycriti, & Calambum Aristocratis filium, qui plurimum habebant potetia. Eos in Atticam adductos, penes inimicissimos Aeginetis Athenienses deposuerunt. Post hæc Cleomenes, quum eum subiisset metus Spartiatarû, iam manifestus maleficii in Demaratum excogitati, in Thessaliâ subterfugit

subterfugit: atque illinc in Arcadiam profectus, res nouas moliebat, sollicitatis Arcadas aduersus Spartam, adigensque eos iureiurando ad se sequendum quocunque ipsos educeret. Quinetiam in animo habebat primores illorum ad vrbem Nonacrin ductos adigere ad iusiurandum per aquam Stygis. In hac autem vrbè ab Arcadibus fertur esse Stygis aqua: & est videlicet talis ea aqua: E petra emanat aqua, distillans in vas quoddam, in gyrum maceria præseptum. Nonacris autem vbi fors hic visitur, vrbis Arcadiæ est, ante Pheneon vrbem. Talia molientem Cleomenem Lacedæmonii quum animaduertissent, timentes sibiipsis, Spartam reuocarunt ad pristinam dignitatem. Sed eum reuersum statim morbus insaniam cepit, iam etiam antea subinfanum: nam vt cuique Spartiatarum obuius erat, in eius faciem infligebat scæptum: Hæc illum facientem ac desipientem propinqui soleis ligneis illigauerunt. Qui custodem digressis aliis solum remansisse cernens, petiit ab eo gladium. custode abnuente dare, ab initio comminabatur quæ mox ei faceret; donec minis cõterritis custos (erat enim seruus quidam) gladium tradidit. Eo accepto, Cleomenes à furis incipiens, sese detrumcabat. In longum nanque discindens carnes, è tibiis ad femora processit, è femoribus ad coxarum vertebrae atque illa: quousque peruenit ad vterum, in quo rescindendo, sic expirauit: vt quidem plerique Græcorû memorant, quia Pythiam corruperat ad ea dicenda quæ circa Demaratum acta sunt: vt autem soli Athenienses, quòd ad ortus Eleusini, fanum deorum fuerat depopulatus: vt Argiui, quia eos qui è pugna fugerant Argiuos, ex Argi tẽplo ipsorum abductos obruncarat: & ipsum lucum quem in Argia occupasset, incenderat. Cleomeni enim Delphis oraculum poscenti responsum fuerat, eum Argos esse capturum, qui posteaquam ad flumen Erasinum copias Spartiatarum duxit, quòd flumen è lacu Stryphalio manare fertur: hunc enim lacum in voraginem condidit, & Argis postea ex orientem apparere, illincque iam eam aquam vocari Erasinum. ad hoc igitur flumen posteaquam peruenit, ei hostias immolauit: & quum læta non essent extra flumine transmittendo, dixit delectari se quidem Erasino, qui nollet proderè ciuibus suos, non tamen ideo Argiuos gauisuros. Moxque illinc mois castris ad Thyreã venit, & mari taurum, quum mactasset, nauibus copias ad regionem Tirynthiam ac Naupliam duxit. Id audientes Argiui ad eos arcendos obuiam tendunt ad mare. Et quum aduentarent Tirynthum, in loco cui nomen inditum est Sepia, relicta non magna inter duas acies intercapedine, confederunt eregione Lacedæmoniorum. Neque verò illic pugnam ex aperto reformidabant, sed ne dolo exciperentur, nam ad hanc rem attinebat oraculum quod Pythia ediderat communiter eis atque Milesiis, in hæc verba,

Verum quando marem præuertet scemina victrix,

Inter & Argiuos referet prælustris honorem:

Tunc Argiuarum reddet pleraque gementes,

Vt venturorum aiat quis quandoque virorum,

Telo satius obit sinuoso corpore serpens.

Hæc omnia Argiuis quum contigissent, metum inuentiebant. ideoque eis visum est præcone hostium esse vtendû: atque ita esse faciendû, vt quoties præco Spartiata quippiam Lacedæmonii denuntiaret, idem facerent ipsi. Cleomenes autem animaduertens Argiuos facientes quicquid apud Lacedæmones præco denuntiasset, præcepit suis vt quum præco denuntiasset prandendum, tunc raptis armis tenderent in Argiuos. Hoc exequuti Lacedæmonii, in Argiuos è voce præconis prædentes impetum faciunt, eorumque cum multis occiderunt, tum plures in lucum Argi fuga elapsos circumfederunt. Qui dum asseruantur, Cleomenes hoc sibi faciendum putauit: Sciscitatus quosdam quos secum habebat perfugas, misit præconem ad euocandum nominatum eos Argiuos qui in luco præclusi erant ad se redimendos. est autem apud Lacedæmonios redemptio in singulos viros, binæ minæ. Ita Argiuorum quinquaginta, vt quisque euocatus fuerat, Cleomenes interimiebat. quod faciens, latebat ceteros qui in fano erant, vt pote denso luco interiecto, non cernentes quid illi extrinsecus agerent. nisi postquam quidam conscia arbore, quod fiebat inspexit: vnde non amplius qui euocabantur prodire. Ibi Cleomenes iussit vnumquenque feruoriam lucum materia circumdare: atque illis obtemperantibus, lucum incendit. Eòque iam ardente, percontatus est quendam perfugarû cuiusnam deorum esset ille lucus. per fuga Argi esse respondit. Quo audito Cleomenes vehementer ingemiscens, O Apollon, inquit, vates, quantopere me frustratus es, dicès me Argos esse capturum. cõiticio iam exitum habuisse oraculum. Post hæc maiore copiarum parte Spartam

a Cleomenes vetè arrepto ferro cepit à tibiis sese lacerare. nã conscindēs longis vultu hñibus carnes, à tibiis sursum versus ad femora perrexit, eque femoribus ad coxas & latera atque ventrè peruenit. Ita Camer. hunc locum interpret.

b Ipsum lucum contēptui habens incendit. Videtur autem hic legisse in ἄρῃν πρός ἀναρχίαν.

c Id est, Præco præconem denuntiaserat.

redire permiffa, ipfe etum mille delectis perrexit ad templum Iunonis, illic sacrificaturus. Sed sacrificare super aram volens, quum à sacerdote vetaretur, negante fas esse externo illic sacra facere, iuffit seruos abductum verberare: ac posteaquam immolauit, Spartam abiit. Reuerfum inimici ad ephoros citauerunt, crimini dantes quod pecunia corruptus, Argos, quum facile posset, non cepiffet. Quibus respodit Cleomenes (incertum mihi verè an falso) se, posteaquam templum Argi cepiffet, putasse dei expletum esse oraculum, & proinde non prius tentandam urbem quam factis operatus sciret an sibi deus illam traditurus esset, an impedimento futurus. Sibi autem apud Iunonis templum litanti effulsisse flammam è pectoribus simulachri: atque ita se intellexisse nò expugnaturum se Argos. Si enim è capite simulachri flamma extitiffet, fore vt urbem ab arce caperet: quum verò è pectoribus illa extitiffet, id omnè fuisse confectum quod deus confici voluiffet. Hæc dicens, credibilia ac probabilia Spartiatis dicere visus est, multoque maiore parte sententiarum absolutus. Cæterum Argos ita viris desolatam est vt serui eorum res omnes susceperint, atque magistratus administrarint, dum filii cætorum ad puberem adoleuerent. At tunc: qui sese in suum ius asserentes, ac reuerfi Argos, mancipia triecchi, prælio Tirynthem obtinuerunt, batenus quidem dum fuit in eis mutua beneuolentia, & donec ad eos venit vates quidam Cleander genere Phigæus ab Areadia. is persuasit seruis vt dominos adorirentur: vnde bellum inter eos diuturnum extitit, donec Argiis ægre euasere victores. Ob hoc agitur aiunt Argiis Cleomenem ad insaniam redactum, malè perisse. Ipsi autem Spartiatis negant ab illo damnationem Cleomenem ad insaniam redactum: sed conuersatione Scytharum, post in perarum rem meri esse factum, & idcirco furiosum. Scythas enim Nomiades, inter illatum sibi à Dario bellum, ad illum vlciendum perstitisse, misiffique Spartam nuntius ad societatem faciendam, ita pepigisse, tanquam ex vtrorumque vtilitate foret vt: ipse quidem Scythæ iuxta flumen Phasin conarentur. Medicam regionem intraderent, Spartiatis verò ab Ephæso ascendere, & ad certum locum vtrique occurrerent. Cum iis Scythis qui ad hoc missi sunt, confuetudinem habuiffet Cleomenem aiunt, atque ex eo nimiam didicisse potandam intemperantiam: seque ob id eum insaniffet arbitrari. Vnde quoties intemperantius bibere volunt, aiunt, episcythison: id est age Scytham. Ita de Cleomene referunt Spartiatis. Mihi verò videtur ille hæc pœnas Demarato pependisse. Eum autem esse defunctum vbi audire AEginetæ, Spartam nuntios misere, vociferatum contra Leutychem de obsidibus qui Athenis tenerentur. His Lacedæmonia, consilio inuito, multum iniuriæ à Leutyche illatum esse censuerunt, hominem que dedendum, quem illi AEginam deportarent pro iis qui Athenis tenerentur. Hunc quum essent ducturi AEginetæ, tunc ad eos Theasides Leoprepis filius, vir Spartæ probatus, quid, inquit, viri AEginetæ facere vultis? regimne Spartiatarum deditum à suis ciuibus abducere? Si nunc præ iracundia Spartiatis ita decreuerit, cauete ne quod exitiale malum in vestram regionem (si hoc feceritis) inferant. His auditis AEginetæ ab illo abducendo superfederunt, hæc tamen cõditione vt secum profectus Athenas Leutyches redderet sibi viros qui illuc depositi essent. Vbi Athenas venit Leutyches, ac depositum repoposcit, Athenienses (vt qui reddere nollent) tergiversari, quod diceret duos in deponendo reges fuisse, ideoque iniuriam esse id alteri sine altero reddi. Quibus negantibus se reddituros, Leutyches, Facite, inquit, Athenienses vtrum ipsi vultis, si reddetis, sanctè facturi: è contrario, si non redditis. Qualis autem res circa depositum contigerit Spartæ, volo referre. Dicimus nos Spartiatis fuisse tertia abhinc ætate quendam Glaucum Epicydidis filium, qui cū aliis summis laudibus excellebat, tū iustitia inter omnes optimè audiebat qui per id tempus Lacedæmonem incolebant. Et huic procedente tempore contigisse vt vir quidam Milesius Spartam venerit, hominis conueniendi gratia, atque ita sit alloquutus, Ego sum vir Milesius, qui ad tuam Glauce fruedam iustitiã venio. Nam quum esset tua fama celebris cum per omnem aliam Græciam, tum verò per Ioniam, apud memetipsum ratiocinatus sum, Ionia quidem semper obnoxia periculis est, Peloponnesus autem tutò fundata, & ob id videre licet eosdem homines nihil habere pecuniarum. Hæc reputanti mihi atque consultanti visum est dimidium tui census in pecuniam redactum deponere penes te, quod probè intelligo hæc penes te deposita mihi incolumia fore: tu verò has pecunias accipe, & hæc notã, quam vnã custodi: quam notam quisquis habes reposcet pecuniam, ei reddito. Hæc hospes qui Mileto venerat dixit: atque ea cõditione depositum Glaucus accepit.

a Futurum fuisse vt urbem funditus euerteret.

b Fuitque mutua iusser eos cõcordia donec ad seruos venit.

c Et pecunias nequaquam ab iisdem possideri videmus.

„ Multo deinde tempore interiecto, filii eius qui pecuniam deposuerat, Spartam veniunt, Glaucum conueniunt: exhibitaque nota pecuniam reposcunt. Ille enim uero repellere homines, atque his verbis è contrario respondere, Neque istius rei quicquam reminiscor, neque ad me pertinet scire quæ dicitis. Volo tamen, a reminiscas, quicquid iustum fuerit facere, & si accipi iure optimo reddere: sin à principio non accipi, Græcorum legibus in vos vti. Ad quod confirmandum præstito vobis tempus hinc ad quatuor menses. Ita Milesii facta iactura, tanquam fraudati pecunia, discessere: & Glaucus Delphos se contulit ad oraculum consultandum. Cui consultati an id est iurando, pecuniam prædaretur, Pythia respondit his versibus;

Glauce Epicydides equidem expedit ad breue tempus
Sic orco viciffet, interuertiffetque nummos:
Deiera, & euorum quoniam manet exitus idem.
Ast orci natus, qui nomine, qui manibus, qui
Nullis est pedibus, rapidè aduenit, vsque adeo dum
Conuoluens omnem perdat prolemque domumque:
Cum sobole euoret melius sed postea agetur.

His auditis Glaucus veniam sibi eorum quæ dixisset vt daret, deum obsecrabat. Cui Pythia inquit, idem pollere, tentare deum & facere. Tunc Glaucus accitis Milesiis hospitibus pecuniam reddidit. Cur autè hæc oratio apud vos instituta est, dicitur: Glauci nunc nulla superest neque soboles neque domus, quæ illius cõsuetur: sed ex Spartam radicibus extrita est. Ita bonum est nihil aliud de deposito cogitare quam vt repetentibus reddatur. Leutyches hæc loquutus, qui nihilo magis ab Atheniensibus audiretur, discessit. At AEginetæ priusquam superiorum iniuriarum, quas Atheniensibus intulerant, gratificantes Thebanis darent pœnas, hæc fecerant: Quum Atheniensibus succederent quod sibi ab illis iniuriam fieri arbitrarentur, se ad vlciendum apparabant. Erat autè Atheniensium in Sunio quinquere mis quædam, quam Delum iam inde à Theseo quorannis mittebant: hanc AEginetæ locatis insidiis intercepte, plenam primoribus Atheniensium, virosque alligauerunt. Ea clade ab AEginetis accepta, Athenienses non amplius differendum putauerunt. quin omnia in illos excogitarent. Erat igitur quidam nomine Nicodromus Cnochi filius, vir in AEgina spectatus: hic suam ipsius priorem abitionem AEginetis imputans, querebatur: qui prius sua de missione quam transigisset, cognito Athenienses esse animatos ad nocendum AEginetis, quibus ipse infensus esset, composuit cum illis de prodenda AEgina ad certum diem, quo esset rem aggressurus ipse, & illos oporteret venire subsidio. Atque ita ex composito urbem quæ vêtus vocabatur occupat. Sed Athenienses ad diem non adfuerunt, quia classis eorum par AEginetanæ nõdum erat comparata. Qui dum à Corinthiis commodari sibi naues rogat, interea res corrupta est. Corinthiis autè per id tempus Atheniensibus amiciffimi dedere rogantibus naues viginti, sed dantes vendiderunt singulas quinis drachmis: quoniam eas dono dare vetabantur lege. His acceptis Athenienses, & suis instructis in summam septuaginta numero, in AEginam nauigauerunt, peruenieruntque postredie eius diei qui erat destinatus. Qui quum ad diem non adessent, consensu nauigio Nicodromus ex AEgina profugit, aliis nonnullis AEginetarum eum comitantibus, quibus Athenienses Sunium incolendum dederunt. Vnde isti procedentes, eos qui in insula erant AEginetas & ferebant & agebant. sed hæc postè acta sunt. Cæterum proceres AEginetarum, superata plebe quæ vnã cum Nicodromo tumultum in ipsis fecerat, mox eos quos ceperant, ad necem abducebant. Vnde præculum admiserunt quod nullo studio expiare poterunt, præoccupati que, prius ex insula sunt deiecti quam deum sibi propitiarent. nam quum septingentos è plebe quos viuos ceperant, ad necè educerent, vnus eorum è vinculis elapsus fugit ad Cereris legiferæ vestibulum, cuiusque cardinibus prehensis adhærebat: quem illi quæ auellere non possent, absciffis viri manibus ita deduxerunt: quæ manus cardinibus confertæ manserunt. Hæc quum ipsis feciffent AEginetæ, classe septuaginta nauium cum Atheniensibus qui superuenerunt congesti, superantur. Victi nauali prælio, eosdè quos prius Argiuos in auxilium vocauerunt: sed illi noluerunt eis amplius auxilio esse, causati quod & naues AEginetæ necessariò sumptæ à Cleomene oram Argolidè tenuiffent, & ipsi cum Lacedæmonia in terram descendiffent, vt nonnulli quoque è Sicyonæis nauibus descenderent in eadem contra ipsos expeditione. Quo nomine vtrisque multa ab Argiis iniuncta est mille talentorum, quorum quingena vterque populus solueret. sed quum Sicyoni suã culpam agnoscentes, centum talentis cum Argiis decidiffent, AEginetæ ne agnoscere

a Si reminiscar.

b Calamitatem se passos existimantes, vt qui pecunia fraudati essent.

Qui quinque gy-
mnastica certamina
obierat.

quidem culpam voluere: erant enim superbiores. Eapropter rogantibus eis nemo amplius Argiuorum publice auxilium tulit, sed voluntariorum circiter mille, duce quodam cui nomen erat EVrybates, quinque palmarum viro. quorum plerique non remeare, sed in Aegina sub Atheniensibus occubere. Et ipse dux EVrybates singulari certamine ter victor, quarto sub Sophane Deceles filio oppetiit. Verum Aeginetæ suâ classe adorti incompósitos Athenienses superauere, eorumque naues quatuor cum ipsis pugnantibus cepere. Et Athenienses quidem bellum cum Aegineis contraxerant. Perses autem quæ ipsius partes erant exequatur, cum famulo assidue in memoriam redigente vt reminisceretur Atheniensium, tum Pisistratidis affidentibus, Atheniensisque criminantibus, tum cupiditate per hunc pretextum quo nixus erat, subigendi Græcos quicunque sibi terram & aquam denegassent. Itaque Mardonium, qui malè rem naualem gesserat, præfectura amouit, aliosque designatos duces aduersus Eretriam & Athenas misit, Darii genere Medum, & Artaphernem Artaphernis fratris sui filium, datis mandatis vt Athenas atque Eretriam diriperent, captiuosque in conspectum adducerent. Postquã hi duces declarati, ab rege digressi, ad planitiem Ciliciæ maritimam deuenere cum ingenti ac bene instructo exercitu, & ibi castra posuere, aduenerunt nauticæ copię omnes, vt singulis erant imperatæ: ad hæc hippagogæ naues, quas superiore Darii anno mandauerat tributariis suis præparandas. In has introductis equis atque terrestri pedatu, sexcentis cum trirēibus in Ioniam contenderunt. Hic non recto cursu secundum continentem, Hellepontum & Thraciam versus nauigabant, sed è Samo vnde soluerat, præter Icarium, interque insulas præcipue quidem (vt ego sentio) metu circumeundi Athos, quem superiori anno circumnauigantes, magnam iacturã fecerant: sed & coacti propter Naxon, quam antea non cepissent. ad quam postquam ex Icario pelago appulsi sunt (in hanc enim vt primum copię ducerentur, Persæ vrgebant) Naxii memores priorum, fuga se in montes concitauerunt; non ausi resistere. Eorum autē quos adepti sunt Persæ quū in seruitutem rapuissent, delubra atque urbem incenderunt. His actis ad ceteras insulas redeunt. Hæc dum isti agunt, Delii relicta & ipsi Delo fuga Tenum abeunt. Eò tendentes naues præcedens Datis non sinebat ad Delum habere stationem, sed trans Delum apud Rheneam. Et simul cognito vbi Delii essent, misso eaduceatore his eos verbis affatus est, Viri sacri, quid fuga abitis, non pro merito de me malè opinantes? Ego enim & ipse mea sponte animatus sum, & ab rege iussus, quò in loco dii geniti sunt, nequid aut eum locum aut eius incolæ lædam. Redite igitur ad vestrã ipsorum, & incolite insulã. Hæc Delii per eaduceatorem dixit: mox trecentas thuris libras super aram aggestas adoleuit. His actis aduersus Eretriam primum nauigauit, simul omnem classem, simul Iones pariter atq; AEoles agens. Statimq; ab illius digressu Delos tremuit, (vt Delii auunt) ad meam vsque ætatē tunc & primum & postremum cōmota, deo mala ventura hominibus portendente. Nam sub Darii Hyftaspis, & Xerxe Darii, & Artaxerxe Xerxis filio, tribus iis deinceps ætatibus plus malorū passa est Græcia quàm viginti aliis ante Darium ætatibus, partim à Persis, partim ab ipsis primoribus de principatu bellantibus: vt non ab re Delos commota sit, prius immobilis: de qua in oraculo ita scriptum erat,

Et Delon, quanuis sit adhuc immota, mouebo.

Et sanè in Græca lingua pollent hæc nomina, Darius, idem quod ἐπίπτης, id est coercitor: Xerxes, idem quod ἀπίπτης, id est bellator, ad uerbum, martius: Artaxerxes, idem quod μέγας ἀπίπτης, id est magnus bellator. Barbari, postquã à Delo ad alias insulas profecti sunt, fumebant illinc tum copias, tum liberos insulanorum obsides. Vt verò insulas præternauigantes, Carystum appulerunt, Carystiique negarunt se vel obsides daturos vel militaturos aduersus vicinas ciuitates (videlicet Athenas & Eretriam significantes) Carystii tamdiu obsessi sunt, eorumque ager vastatus, donec in deditionē Persarum uenerūt. Eretrienfes autē audito Persarum exercitum aduersum se venire, auxilia ab Atheniensibus implorauere. Quibus non deneganda auxilia rati Athenienses, miserūt subsidio illis ea quatuor millia hominū qui Chalcidestium equitum obtinuerat prædia. Sed Eretrienfium haudquaquã syncerum erat consilium, qui tamen accersabant Athenienses, tamen ancipiti sententia vacillabant: quibusdam eorū censentibus urbem defendendam, & in cacumina Eubœe eundem: quibusdam, qui propria luca à Persis expectarent, proditionē molientibus. Horū vtrorūq; animos animaduertēs AEschines Nothonis filius, Eretrienfium primarius, patefecit Atheniensibus omnē præsentium rerum statum, orauitq; vt domum abirent, ne vnã cum illis

occumberet. Hæc cōsultenti AEschini obtēperantes Athenienses, illinc in Oropū transfressi, salutem sibi pepererūt. At Persæ eò aduecti, naues oræ Eretricæ ad fanum & Choereas & Aegilia applicuerūt: potitiq; his locis, cōtinuò equos exposuere, & tanquam cum hostibus cōstituri se instruxere. Aduersus quos non decreuerūt Eretrienfes sibi esse prodeundū: sed quandoquidem sententia de vrbe nõ deferenda euicerat, meritò dabant operam vt moenia custodirent. Adoriētibus autem ea Persis, acri pugna per sex dies certatū est: multisque vtrinque cadentibus, septimo die EVphorbus Alcimachi filius, & Philagrus Cyncei, inter populares suos viri spectati, filius, urbē hostibus prodidit. Quã ingressi Persæ, postquã tēpla spoliauerunt, incenderunt, in vltionē eorum templorū quæ Sardibus deflagauerat, hominibus iussu Darii in seruitutem captis. Potiti Eretria, & aliquot illic dies morati, in Atticam nauigauerūt, tuncq; magnam partem vastauerūt, rati idem facturos Athenienses quod Eretrienfes fecissent: etenim erat locus Atticæ Marathon proximè Eretriã, ad equitandum opportunissimus, quò illos Hippas Pisistrati filius deducebat. Eodem Athenienses & ipsi re audita ad vñ arcendam processerūt, decem præfectis sibi ducibus: quorum decimus erat Miltiades, cuius patrem Cimonem Stesagoræ filium fugere ex Athenis Pisistratum Hippocratis cōtigerat; & dum fugit, obtinere Olympiadem quadriugo certamine: quam victoriam muneris gratia transtulit in Miltiadē ex matre germanum: proximaque Olympiade eisdem equibus aliam Olympiadem quum vicisset, à filiis Pisistrati interfectus est, non iam viuo Pisistrato. Interfectus est autem ad Prytaneum, noctu summissis percussoribus: sepultusque ante urbem trans viam quæ vocatur Diacole: & eregione sepultæ sunt equæ illæ quæ tres Olympiadas victorias reportarant. Idem quod istæ, iam aliæ equæ fecerant, quæ fuerunt EVagoræ Lagonis: aliæ præterea nullæ. Per idem tempus maior natu filiorum Cimonis Stesagoras, apud Miltiadem patruum in Chersoneso educabatur: minor autem apud ipsum Cimonem Athenis erat, nomen habens à Miltiade Chersonesi conditore. Hic igitur Miltiades è Chersoneso tunc profectus, dux Atheniensium erat, è duplici cæde elapsus: semel, quum eum Phœnices vsque ad Imbrum persequuti sunt, magni facientes cæpere hominem vt ad regem perducerent: iterum, quum ab iis elapsus, domū suam reuersum, ac se reducem esse existimantem, inimici sui exceperunt, & ad iudicium deduxerunt, accusantes occupatæ in Chersoneso tyrānidis. Hoc reatu liberatus, suffragiis populi dux declaratus est. Duces autē quū adhuc in vrbe essent, ante omnia legatum Spartam mittunt Phidippidem, illū quidem Atheniensem, sed tabellariã operam facitāntem. Huic Phidippidi, vt ipse refert, & Atheniensibus renuntiauit, circa Parthenium montem, qui supra Tegeam est, obuius fuit Pan: compellatōque nominatim Phidippide, iussit nuntiari Atheniensibus quid iea illi nullam gererent curam sui, qui bene ipsis vellet, quique iam sæ penumero de eis bene meritus fuisset atque etiam futurus esset. His verbis habita, Athenienses, quòd eorum iam status erat bene constitutus, extruxerunt sub arcē templum Panis: illique annuis hostiis, ex quo nuntium acceperit, sacrificant, & ardenti candelabro supplicat. Phidippides autem hic qui sibi Pana dixit apparuisse tunc quum à ducibus missus est, iterum Athenis egressus, Spartam peruenit, adiensque magistratus, Lacedæmonii, inquit, orant vos Athenienses vt sibi opem feratis, nec ciuitatem inter Græcos vetustissimam contempnatis in discrimen adductam, ne barbaris viris seruiat. Etenim Eretria direpta est, insignique ciuitate Græcia imbecillior reddita. His mandatis à Phidippide expositis, placebat quidem Lacedæmonii opem ferre Atheniensibus: sed id sibi impossibile confestim facere erat, nolentibus legem rumpe-re. nam erat nonus dies instantis mensis, quo die negabant se progressuros, nec nisi orbe lunari impleto. Et isti quidem plenilunium expectabant. Hippia autem Pisistrati filio, qui barbaros in Marathonem perducebat, vñum hoc in somnis superiore nocte oblatum est: Videbatur sibi Hippas cum matre concumbere. Quo ex somnio coniectabat fore vt reuersus Athenas, ac recepto dominatu senex domi suæ obiret. Hunc in modum interpretabatur vñum suum. Dum autem prædam Eretrienfem quam deposuerat, in insulam Styreorum nomine Aegileam, reportat, dumque naues ad Marathonem appulas in stationibus locat, ac barbaros in terram egressos disponit, ei talia ministranti contigit sternutatio, tuffisque solito vehementior. vnde concussis eius, vtpote senis, plerisque dentibus, vnus illorum ex violentia tuffendi excussus est, & in arenam delapsus: qui magna adhibita ad inueniendū diligentia, quum tamen non appareret, suspirans Hippas, ad eos qui aderat ait, Hæc terra non est nostra, nec eam poterimus nobis subiectam

Postidie quàm
Athenis egressus est.
Ad uerbum, secundanus ex
Atheniensium vrbe fuit
Sparta. Et valla δωρεῶν
os accepit pro δούποι. Sic
infra in hoc eodem libro,
οὐρανοὶ δὲ Σπάρτης ἐ-
ξήσαντο ἐν τῇ Ἀττικῇ.

a Sed eā illius por-
tionē quæ ad me per-
tinebat, dens possidet.

efficeret, sed tantummodo partem, quantum spatii detis qui tibi aderat, obtinet. Huc Hippas suam visionem interpretabatur euasisse. Atheniensibus autē apud Her-
culis sanum instructis superuenere auxilio Plataenses, omni cum populo, qui sese
Atheniensibus dederant, & pro quibus frequentes iam labores susceperant Athe-
nienſes. Dederant autem sese hoc modo: Quum à Thebanis premerentur Plata-
enses, primum Cleomeni Anaxádridae, qui interuenerat, atque Lacedæmoniis sese
dederant: à quibus tamen recepti non sunt, hac oratione vtenibus, A nobis qui
procul habitamus, frigidum quoddam fuerit vobis auxilium. nam priusquā nostrū
quisquam audiat, possitis occupati ab hostibus sæpe expugnari. Suademus autem vt
vos ipsos Atheniensibus dedatis, vicinis pariter & ad tutandū non inualidis. Hoc Læ-
dæmonii non tam consulebāt Plataensibus quod eis bene vellēt, quā quod opta-
rent Atheniensēs defatigari Bœotio bello. Id suadentibus Lacedæmoniis non aduer-
sati Plataenses, aditis Atheniensibus, dum rem diuinā duodecim diis faciunt, eis ad
aram suppliciter sedentes sese dederunt. Aduersus quos Thebani re audita exerci-
tum duxerunt, in eorumque auxilium Atheniensēs venerunt. Sed dum confertur
prælium essent, Corinthii haud contemnendam sibi rem putantes, ad eos reconci-
liandos interuenere: atque vtrorumque permissū regionem hunc in modum ter-
minarunt, vt Thebani eos Bœotos qui nollent inter Bœotos censerī, sinerent face-
re quod vellent. Hoc vbi deereuerit Corinthii, abcessere. Abscedentes quoque Athe-
nienſes aggressi Thebani sunt, commissaque pugna, repulsi. vnde Atheniensēs trās-
gressi quos Corinthii statuerant terminos, b Afopum fecerunt limitem Thebanis.
Ergo Plataenses Atheniensibus sese quum dedidissent, ad Marathonē tunc auxilio
venerunt. Erant autem in Atheniensium ducibus ancipites sententiæ, aliis vetanti-
bus fieri præliū, pauciores enim se esse quā vt cum Medis conflingerent: aliis (quo-
rum erat Miltiades) ad pugrandū hortantibus. Itaque quum essent bifariæ sententiæ,
& deterior vinceret, ibi Miltiades Callimachum Aphidnæum adiit, c tunc fortē pole-
marchum, id est belli principem: qui inagistratus per suffragia electus in dāda faba,
hoc est, in declaranda sententiā, vndecimus est: nam quondam Atheniensēs in dicendā
sententiā parem ducibus faciebant polemarchum. Ad hūc Miltiades, in te, inquit,
nunc Callimache situm est, vtrum in seruitutem Athenā redigantur, an tu eas libe-
rando memoriā tui in omne æuum relinquas, qualem ne Harmodius quidem
atque Aristogiton reliquerunt. Nam Atheniensēs nunc in maximum omnium ex
quo nati sunt venere discrimen: qui si Medis succubant, palam est quæ passuri sint,
traditi Hippia: sin autem superent, poterit hæc ciuitas vrbium Græciæ effici prima.
Quo autem pacto hæc fieri possint, & quomodo ad te harum rerum arbitrium re-
deat, nunc exponam: Nostræ, qui duces sumus, bifariæ sunt sententiæ de prælio cō-
mittendo: aliis id suadentibus, aliis dissuadentibus. Qui nisi prælium committimus,
vereor ne magna existat seditio, quæ mentes eorum sollicitet ad sentiendum cum
Medis: sin pugnamus antequam aliquid vitii in nonnullis Atheniensium fubeat,
possumus diis æquis cum victoriā discedere. Hæc omnia ad te tendunt, & abs te de-
pendent: qui si meæ sententiæ accesseris, erit & tibi patria libera, & ciuitas omnium
Græcarum princeps: sin accesseris sententiæ dissuadentium pugnam, eorum quæ
recensui bonorum tibi cōtraria existunt. Hæc dicens Miltiades Callimachum indu-
xit. Ita accedente sententiā polemarchi, obtentum est vt cōfligeretur. Post hæc ii du-
ces quorum sententiā de cōfligendo fuerat, vt cuiusque dies imperitandi venerat,
vicem suam Miltiadi dabant: quā ille accipiēs, non tamē prius decertandū putauit
quā sua dies imperii aditenit. Itaq; vbi vices eius fuere, tūc Atheniēsēs hūc in mo-
dū instructi sunt ad cōfligendū: Dextro cornu præerat Callimachus polemarchus.
ita enim lex apud Atheniensēs tunc postulabat vt polemarchus dextrum cornu te-
neret. Hoc duce sequebatur deinceps cæteræ tribus, vt quæque ordine erat. Nouissi-
mi autem sunt collocati Plataenses, sinistrum cornu tenentes. Quo factum est vt ab
huius pugnæ tempore, quoties Atheniensēs ferunt hostias apud panegyrias, id est pu-
blicos commentus, quæ quinto quoque anno fiunt, Atheniensis præco conceptis verbis
preceatur bona Atheniensibus pariter & Plataensibus. Igitur Atheniēsium acies tunc
apud Marathonē instructa idcirco sic erat quod aciem Medicam imitabatur: sed
in medio paucis conferta erat ordinibus, ideoque illic debilior: vtroque autem in
cornu confertior. Quæ posteaquam ita instructa est, ac sacrificium litroque esse Athe-
nienſes audierunt, tunc cursu in barbaros tendunt. Erat autem inter vtraque a-
ciem non minus octo stadiorum intercapedinis. Quos cursu ferri in se videntes Per-
sæ, aptabant se tanquam illos excepturi: insaniæ dantes id quod cernerent eos cursu

b Afopum & Hy-
phas Thebanis aduer-
sus Plataenses limitem
statuerunt. Ergo Plat.

c Tunc, quod vn-
decimum suffragium
ad eum pertineret, qui
ex facta per fabam for-
tione polemarchus
Atheniēsium creatus
esset, vel, ductis faba sor-
ribus polem. Ath. cr. esset.
(olim enim Athen. in
ferendo suffragio par-
duc. polemarchum fa-
ciebant) adiit Aphid-
næum Miltiades, tunc
polemarchum, eique
dixit, In te nunc situm
est Callimache Athe-
nas vel in seruitutem
redigere, vel illis libe-
ratis, monumentum
in omne æuum relin-
quere, quale ne Harm.

tendere, quum pauci essent; & nec equitatu nec sagittis freti: Hoc ita barbari in-
terpretabantur. at verò Atheniensēs, posteaquam conferti confluxerunt cum barbaris,
pugnam memoratu dignam edebant. Quippe primi omnium Græcorum (quos ip-
si nouimus) cursu in hostem vsi sunt: a primi sustinuerunt cernere Medica veste in-
dutos: quum antehac vel audire nomen Medorū Græcis terror fuisset. In Maratho-
ne quum diu pugnatum esset, barbari circa mediam aciem vincebant, vbi Persæ sta-
bant & Sacæ, eamque perrumpentes, hostem in mediterranea persequēbatur: at in
vetroque cornu vicētes Atheniēsēs Plataensēsq; barbaris, qui terga dederant, fuge-
re permissis, contraxerunt eornua, & cum iis qui mediam ipsorum aciem perfrege-
rant, dimicantes quum superassent, fugientes Persas vrgebant cædebantque, donec
ad mare peruenētes, petito igne naues corripuere. Quo in certamine Callimachus
polemarchus interficitur, egregia nauata opera. Occubuit quoque è ducibus Stefi-
leus Thrasyli, & Cynægirus Euphorionis filius, qui dum summam puppim appreh-
endit, ab cissa bipenni manu cecidit: nec non alii Atheniensēs multi & clari. ac se-
ptem quidem naues obtinuerunt Atheniensēs hoc modo: cæteris barbari retracti,
receptaque præda Eretriensi ex insula vbi reliquerant, circumuecti sunt Sunium,
animo præuertendi Atheniensēs euestigio abeuntes. Cæterum Alcæonidæ ab A-
theniensibus b insimulati sunt; quod videlicet ex composito Persis adhuc apud insu-
lam agentibus scutum ostenderint: Dum illi Sunium circumuehuntur, Atheniēsēs
euestigio abeuntes celerrimè ad ferendam vrbem opem properarunt, barbarosque eod-
em tendentes præuerterunt: progressi que ex Herculis templo quod est in Maratho-
ne, in aliud Herculis sanū quod est in Cynosargi, castra posuerunt. Barbari quū
classe Phalerum superassent (hæc enim Atheniensium nauale tunc erat) super eum
locum aliquādiu propter tempestatem morati, rursus in Asiam abierunt: Quorum
in hac pugna apud Marathonem gesta occubere circiter sex millia trecenta: Athe-
nienſium verò, centum nonagintaduobus: tot ex vtrisque cecidere. In qua pugna hæc
res mira contigit, vt Atheniensis quidam Epizelus Caphagoræ filius, dum stante a-
cie pugnat strenuè, luminibus caperetur, neque faucius vlla parte corporis, neque i-
ctus: atque ita cæcus in reliquū vitæ tempus permanserit. Quem audiui dicere soli-
tum de sua clade, visum sibi esse ante se stare virum quendam armatū, procero cor-
pore, cuius mentum omnem clypeum inumbraret: & hanc laruam ipsum præter-
gressam, sed illum qui sibi assisteret occidisse. Hæc Epizelum solitum commemo-
rare audiui. Porro Datis in Asiam cum classe rediens, vbi Myconum tenuit, vidit
in somnis visum. id tamen quod fuerit, non traditur: sed vbi primū dies illuxit,
naues rimatus est: compertoque in nauī Phoeniciā simulachro Apollinis inaurato,
sciscitatus est quo è templo sublatum esset: & vbi audiuit ex quo templo, nauigans
sua nauī in Delum (iam enim Delii in insulam redierant) ibi simulachrum in tem-
plo deposuit, præcepitque Delii vt illud in Delium Thebanorum referrent, quod
est ad mare eregione Chalcidis, Hoc vbi præcepit Datis, vela illinc fecit. Delii tamen
hanc statuam non reportauerunt, sed vicesimo post anno eam Thebani ex oraculo
in Delium contulerunt. Datis autem & Artaphernes, posteaquam in Asiam nauig-
auere, captiuos Eretrienses Susa perduxere, quos Darius rex, etsi in eos ante capti-
uitatem vultum contraxerat acerbitatis, quod se priores iniuria lacessissent, tamen
vt in conspectum suum adductos vidit ac sibi subiectos, nullo alio malo affecit, sed
in suo Cissie regionis stathmo collocauit, cui nomen est Anderica, ducentis ac decē
stadiis procul à Susis, quadraginta à puteo qui exhibet trifarias rerum species. nam
ex eo asphaltum, id est bitumen, & salem & oleum hauriunt, ad hunc modum: Hauri-
tur quidem celoneo, id est instrumento dicto ciconia, pro situla autem, dimidiato vtrè ad
celoneum alligato: quo in puteum decussio, quicquid hauritur, mox in cisternam
diffunditur, atque hinc aliò effusum, triplici varietate concrecit: in asphaltum qui-
dem & salem, protinus: oleum autem (quod Persæ rhadinacen appellant) in vasa
colligunt. est autem atrum ac grauius olens. Hoc loci rex Darius locauit Eretrienses,
quem ad meam vsque memoriā tenuere, seruantes pristinam linguam. Quod ad
Eretrienses attinet, ita habet. Cæterum post pleniluniū duo millia Lacedæmonio-
rum Athenas venerunt, tanta festinatione adipiscendi hostem, vt triduo quā ex
Sparta discessere, in Atticam peruenirent: & licet ferius ad pugnam venissent, tamen
inueniendi Medos cupidi, ad illos intuendos in Marathonem perrexerunt. Quibus
visis, laudatisque Atheniensibus ob præclarum facinus, rursus redierunt. Tenet au-
tem admiratio me, nec rationē inire possum, Alcæonidas vnquam Persis ex cō-
posito ostentasse parmam, quod vellent Atheniēsēs barbaris atque Hippia subesse;
O. iiii.

a Primi que veste Me-
dicam & eos qui illā
gestarent cernere susti-
nuerunt, quum antea,
&c.

b Insimulati sunt;
illis id molientibus
Persas hoc consilium
cepisse, quod videl.

c Barbarotum cl.

a Quippe qui vel maiori vel certe pari odio tyrannos prosequi esse comperitur ac Callias Phænippi filius, Hipponici pater. *Ut autem hic dicitur μάλλον ἢ ὁμοίως, sic paulo post, μάλιστα ἢ βυδὲρ ἵσον.*

b Dotem eis magnificentissimam dedit, atque hoc præterea gratificatus est, vel, *indulserit, ut quæ sibi, &c.*

c Atenim fortasse Atheniensium populo succentes patriam prodebant. *Quod Atenim dicit aliquis fortasse, agere ferentes se non eum apud Athenienses locum obtinere quo se dignos existimabant, patriam prodere comabantur. Imò uerò nulli ex Atheniensibus maiori auctoritate præditi, nulli magis honorati erant: tantum abest ut sua sorte contenti non essent, & de eo Atheniensibus succenteserent. Potest tamen & cum interrogazione legi hic locum eodem sensu.*

d Quo fit ut rationi consentaneum nullo modo esse possit, clypeum ab illis hæc de causa fuisse ostensum. *ostensus enim clypeus fuit, neque hoc aliter dici potest: factum enim fuit, sed à quo ostensus fuerit, de eo vltra hæc dicere non possum. Id est, hæc de re nō habeo quod dicam: quippe qui sciam quid ostensum fuisse clypeum, sed nihil ultra, ut sit οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὑπερταύτην ἑστῶσαν, pro ἢ ἔχω εἰπεῖν, ἀπὸ δὲ ἐξ ἑσθ' ἑστῶσαν ἑστῶσαν. Illud autē ἢ ἐπὶ ἄλλως εἰπεῖν, responderet Gallicæ phrasi, On ne peut dire autrement, pro, Non potest negari.*

e Hi autē Alcæonidæ cum ab antiqua origine clari extiterant, tum verò ab Alcæone & rursus à Megacle clari vel maximè fuerunt.

quippe quos constat in habendis odio tyrannis vehementiores quàm similiores fuisse Calliæ Phænippi, qui fuit pater Hipponici. nam Callias cum alia omnia in Pisistratum inimicissimè commentus est, tum verò solus Atheniensium omnium, illius Athenis eiectioni quum publicè sub præcone venderentur bona, emere ausus est. Cuius Calliæ mentionem crebrò plerique omnes habere debent, cum ob ea quæ dicta sunt, ut viri summopere patriam liberatis, tum ob hæc quæ in Olympia fecit. nam & in equorum cursu palmam obtinuit, & in quadrigario fuit secundus: & in ludis Pythiis quum primas obtinuisset, in vniuersos Græcos sumptuosissimus extitit: tum ob id quòd talem se in filias suas quæ tres fuerunt, exhibuit. nam postea quæ nubiles extitere, hoc eis magnificentissimum munus est gratificatus, ut quem sibi vnaquæque vellet ex omnibus Atheniensibus, eum deligeret: atque ita eam illi nuptum dedit. At Alcæonidæ aut perinde aut nihil minus quàm Callias perosi tyrannos fuere. Quo maior me admiratio subit, minusque admitto criminationem, eos parmam Persis ostentasse, qui per omne tempus tyrannos effugerunt, & quorū astutia Pisistratidæ tyrannidem reliquerunt. Atque ita multo magis Athenarum liberatores extiterunt, meo iudicio, quàm Harmodius & Aristogiton. Illi enim Hipparcho interempto, non tam cæteros Pisistratidas ab affectanda tyrannide referunt, quàm ad illam irritauerunt: Alcæonidæ autem proculdubio Athenas liberauerunt, si modò ipsi fuere qui Pythiam persuasere ad Lacedæmonios commonefaciendos ut Athenas liberarent, quemadmodum superius à me commemoratum est. Atenim aliqui forsitan succentes quòd Atheniensium in populo patriam prodiderunt. Imò nulli erant eis inter Athenienses viri illustriores, neque qui magis essent honorati. Neque verò sermo obtinuit, elypeum ab his esse ostentatum, sed tantummodo fuisse ostentatum, quod nihil est quàm si id demum diceretur, ostensus quidem est, sed à quo ostensus, incertum. Quamquam Alcæonidæ iam pridè extiterant Athenis clari sanè vsque ab Alcæone atque etiam Megacle. Etenim Alcæon Megacis filius, iis Lydis qui Sardibus à Cræso Delphos ad oraculum ierant, administrum se præbuit, eosque comiter accepit. Cuius beneficentiam Cræsus à Lydis quos ad oraculum miserat quum audisset, hominè accersit, & vbi aduenit, eum donauit tanto auro quantum semel corpore suo ferre posset. Ad istam doni conditionem Alcæon hanc astutiam attulit: Pergrandem tunicam amictus, ingenti in ea sinu relicto, corhurnisque quos laxissimos reperit calcæatus, ad thesaurum perrexit ad quem ducebatur. Ibi in aceruum ramentorum procumbens, primùm cothurnos quibus erat indutus, auro quantum ferebant referit: deinde omnem sinum suum atque etiam crines ramentis subigens, & parte in os desumpta, è thesauro processit, ægrè trahens cothurnos, cuius alteri rei quàm homini similis: cuius os quum turgidum esset, & omnia onusta, id cernens Cræsus, in cachinnumque erupens, ea omnia illi donauit: nec minora his alia dona dedit. Ita domus hæc vehementer locupletata est, & Alcæon quadringuos equos alens, vicit Olympia. Sed eam deinde secunda ætate Clithenes Sicyonis tyrannus extulit, ut multo magis quàm prius inter Græcos celebris extiterit. Erat enim Clitheni Aristonymi filio, Myronis nepoti, Andrei pronepoti, filia nomine Agarista: quam pater destinabat nuptum dare ei quæ præstâtissimum Græcorum omnium comperisset. Quum igitur ludi Olympiaci celebrarentur, & ex eis Clithenes curriculo quadrigali victor extitisset, nuntia iussit voce præconis ut quisquis sese dignum putaret qui Clithenes gener esset, is ad sexagesimam diem aut prius Sicyone præstò foret, quòd Clithenes intra annum à sexagesimo die incepturus, exequi nuptias destinasset. Itaque omnes Græci aut sua ipsorum aut familiæ claritate sibi confidentes, eò proci contenderunt: quibus Clithenes & curriculum, & palæstram ad certandum præparauerat. Ex Italia illuc se contulit Smindyrides Hippocratis filius Sybarita, (florebat autem maximè Sybaris ea tempestate) qui vnus vir in plurimum deliciarum processerat: & Siritanus Damas Samyris filius eius qui sapiens appellabatur. & hi quidem ab Italia venerunt. Ab Ionio autem sinu Amphimnestus Epistropi filius Epidamnius. A Etolus verò Males, germanus Titormi illius qui Græcos robore fuerat supergressus, & in extrema Aetoliæ homines fugerat. E Peloponneso autem Leocides Phidonis Argiuorū tyranni filius, eius inquam Phidonis qui spatia Peloponnesibus statuit, longè omnium Græcorum insolentissimus: qui summotis Eliensium agonotheis, id est *mnenerariis*, ipse agonotheta extitit in Olympia, id est *certamen præmiūque proposuit*. Necnō

Amiantus Lycurgi filius Arcas, ex Trapezunte: & Laphanes Azenus, ex vrbe Pæo, filius Euphorionis eius qui (ut in Arcadia fertur fama) in domum suam excepit Castorem & Pollucē, & ob id in omnes homines hospitalis: & Eleus Agæi filius vir præclarus. Isti ex ipsa Peloponneso venerunt. Ex Atheniensibus autē, Megacles, Alcæonis eius filius qui ad Cræsum se contulerat: & alter, Hippoclidēs, Tisandri filius, diuitis ac forma inter Athenienses præcipuus. Ex Eretria autē (quæ per id tempus florebat) Lyfania: solus hic ab Eubœa. E Thessalia verò à Scopadeis Diactori-des Cranonius. Ex Molossis autē Alcon. Tot proci fuere, qui quum ad diem præstitutam adfuissent, Clithenes ante omnia patriam singulorum familiamque percontatur. deinde eos annum apud se detinens, explorauit vniuersiusque & virilitatem & iracundiam, & eruditionem, & mores: nunc cum singulis, nunc cum vniuersis congregiendis, & iuniores in gymnasia educens: præcipuè tamen in conuiujs experiebatur. quandiu enim eos apud se tenuit, omnia fecit ac magnificè accepit. Sed ei inter procos præcipuè cordi erant Athenienses: & illorum magis Hippoclidem Tisandri strenuum esse iudicabat, quum præsertim eius maiores Cypseli Corinthii propinqui fuissent. Quum autem destinatus nuptiis dies illuxit, quo ipse Clithenes edixerat iudicaturum se quem ex omnibus deligeret, mactatis centum bobus, in conuiuium tum ipsos procos, tum omnes Sicyonios accepit. Postea verò quum coenatum est, proci certamen de musica habere coeperunt, pariter & de oratione habenda in mediū. procedente autem portatione, Hippoclidēs, quum longè alios antecederet, iussit tibicinem sibi canere *εὐμάρων id est sedatum quoddam saltationis genus*. Tibicine obsequente saltauit, sibi quidem placens, sed Clithenes omnè rem cernens dissimulabat. Post hæc aliquantulum interquiescens Hippoclidēs, iussit aliquam sibi inferri mensam. qua illata, primum super eam Laconicos saltauit modulos, mox alios Atticos: tertio super mēsam capite statuto, cruribus veluti manibus gesticulabatur. Ad cuius primam ac secundam saltationem, etsi stomachabatur Clithenes eum qui tam impudens, esset generum sibi fieri, tamen sese continebat, nolens in eum erupere: at vbi vidit cruribus veluti manibus gesticulantē, iam se vltra continere nō sustinens, inquit, Fili Tisandri, hæc saltasti matrimonium. Cui excipiens ille ait, Non est istud curæ Hippoclidæ. Vnde prouerbum factum est, *Non est istud curæ Hippoclidæ*: Tunc Clithenes silētio imposito, in medium hæc protulit, Viri proci meæ filia, vos equidem omnes laudo, vobisque omnibus, si fieri possent, gratificarer, neque vnus è vobis præcipuum probans, neque cæteros improbas: verum fieri non potest ut de vnica virgine deliberans, omnium voto satisfaciam. Itaque singulis vestrum, qui cōpotes huius matrimonii non estis, tanquā dignis meæ filia nuptiis, quòdque domo peregrè abfuitis, singula argenti talenta dono do: Megacis autem Alcæonis filio meam filiā Agaristiam despondeo ritu Atheniensium. Annuente conditioni Megacle, nuptia apud Clithenē celebratæ sunt. Hactenus quæ iudicandis proci gesta sunt: atque hunc in modum Alcæonidæ per Græciam celebrati fuerunt. Porro ex horum coniugio, cum Clithenes auo materno cognominis procreatur, (qui Atheniensium tribus populariumque statum instituit) tum Hippocrates: ex Hippocrate verò alius Megacles & alia Agaristia, ab Agaristia Clithenis nomen habens, quæ nupta Xanthippo Ariphtonis filio quum prægnans esset, visa est sibi in somnis parere leonem, paucosque post dies peperit Xanthippo Periclem. Miltiades autem cum antea probatus apud Athenienses, tum verò post rem bene gestam in Marathone maioribus incrementis auctus, petiit ab Atheniensibus septuaginta naues cum propugnatoribus & pecunia, non promens eis cui regioni bellum esset: illaturus, sed tantummodo se illos locupletaturum si se sequerentur. Ad eam enim regionem se illos ducturum vnde affatim aurum nullo negotio reportarent. His verbis Athenienses erectis animis, naues ut petierat tradiderunt. Quibus Miltiades acceptis in Parum nauigat, per speciem vlciscendæ iniuriæ quam intulerant Parii quòd triremi in Marathoni vna cum Persis venissent. Hoc quidem colore orationis utebatur, sed infesus erat Pariis ob Lyfagoram Tisei filium, genere Parum, qui ipsum apud Hydar-nem Persam accusauerat. Eò postquā peruenit Miltiades, Parios intra mœnia coactos obsedit, missisque caduceatore poposcit centum talenta, dicens, si ea sibi nō darent, se nō prius illinc abducturum copias quàm eos euerisset. At Parii non ut quicumque pecuniā Miltiadi darent, sed ut custodirent urbem cogitabant, cum alia loca interfepientes, tum maximè vnde ea oppugnari poterat: adeò ut noctu laborantes, murum duplū quàm olim fuerat excitarent. Hactenus Græci in hac re commemoranda consentiunt: deinceps gesta ipsi Parii referunt hunc in modū: Miltiades quum

a Et ab eo tempore in quolibet hospitalitatem exercuit.

b Et Eleus Onoma-stus Agæi filius. Atque hi quidē ex ipsa Peloponneso. *Villa autem purauit ὀνομαστὸς hic, ut vulgò, appellatiuū esse nomen, ἡλείος autem propriū: quū contra ὀνομαστὸς sit hoc quidē loco nomen propriū ἡλείος autem nomen à patria.*

c Et ex illis magis Hippoclidēs Tisandri filius, qui & strenuitate cæteris præstare iudicabatur, & eo quòd eius maiores à Cypseli Corinthiis genus ducerent.

d Pariter & de sermone qui in medium proponebatur. *Id est, & de alijs rebus de quibus incidebat sermo.*

e Videatur aliud legisse quàm κατήλων, aut id perperâ accepisse pro ἀπολόγων

f Suspecta habebat.

g Excandescere & in iram præcepit erumpere. Ita Bud.

h Bud. hanc interpretationem approbat. *perinde est autem ac si diceret, Hactenus impudenti saltatione nuptiis se priuasti, vel, spe nuptiarum, vel nuptijs excidisti. q. d. Extra nuptias saltasti.*

i Sed quum de vnica virgine despondenda deliberans, omnium voto satisfacere nō possum, singulis quidem vestrum qui circa hæc nuptias repullam patimini, singula argenti talenta dono, tū quòd dignum me cenaueritis cuius filiam in vxorē duceretis, vel cuius filia nuptias ambiretis, tum etiā quòd domo peregrè abfueritis: at Megacis Alcæonis fil.

k Hactenus de iis quæ in ferèdo de proci iudicio gesta sunt.

g Græci qui & de seipsis & de patria sua magnificè sentiebant eò proci cont-

inops consilii esset, adisse atque alloquutum fuisse mulierem captiuam, genere Pariam, nomine Timon, quae esset indigenarum deorum ministra: hanc, quum in conspectum venisset, consilium ei dedisse ut si magni faceret Parum capere, exequeretur quae a se praeciperentur. Eius deinde praecipis auditis Miltiadem accessisse ad maceriam quandam ante urbem, qua maceria sepitur templum Cereris legiserae: eamque, quia fores aperire non poterat, transfussisse: & illam transgressum, solarium ascendisse ad aliquid intus faciendum, siue ad mouendum aliquid quod moueri nefas esset, siue ad aliquid, quodcunque sit, agendum. Et quum pro foribus esset, subeunte horrore praecipuum, eadem via reuertisse, deque maceria defilientem femur conuulsisse, alii in getua procidisse aiunt. Ita Miltiades male habens, domum remeavit, neque pecuniam Atheniensibus portans, neque Paro parta: vrbe tantum per sex & viginti dies obsessa, & agro populato. Parii, cognito quod ministra deorum Timo Miltiadem admonuisset, volentes ob id de ea supplicium sumere, postquam obsideri desierunt, Delphos miserunt sciscitatum nunquid ministram deorum cōdemnarent, quae rationem capiendae patriae hostibus detexisset, quaeque Miltiadi exposuisset sacra quae ad virilem sexum efferi nefas esset. Id Pythia fieri non permisit, negans Timon earum rerum esse auctorem: sed quia Miltiadae non bene obeundum esset, ideo ei ducem malorum apparuisse. Haec Parii Pythia respondit. Miltiadem autem e Paro reuersum cum alii Atheniensis in ore habebant, tum praecipue Xanthippus Atriphronis filius, qui cum apud populum accusauit quod Atheniensis circumscriptisset. Cui accusationi Miltiades non per se ipse respondit, (neque enim poterat, quippe qui putrescente femore iaceret in lecto) sed pro eo amici sui, allegantes cum alia multa, & Lemnum expugnatam, quam vltus Pelasgos Atheniensibus tradidisset, tum vero pugnam in Marathonem gestam. Interuentu tamen populi ne capitis damnaretur, quinquaginta talentis culpa multata est. Post haec Miltiades dissoluto atque marcescente femore decessit: quinquaginta autem talenta Cimōn filius exsoluit. Porro Lemnum Miltiades hunc in modum obtinuerat: Pelasgi posteaquam ex Attica ab Atheniensibus exacti sunt, siue iure, siue iniuria: nā de hoc nihil habeo praeter relata: quia Hecataeus Hegefandri filius in sermone ait, iniuria Atheniensis enim, quum viderent regionem quae erat sub Hymetto, quam illis habitandam dederant, mercedē muri circa arcem ducti, bene exultam, quae prius mala fuisset, & a nemine accipi digna, liuore captos fuisse & libidine terrae potuendae: & ita illinc exegisse illos, nulla alia re in excusationem allata. Ut autem Atheniensis aiunt, iure eieci, quippe quum essent sub Hymetto habitantes, illinc prodire solitos hanc iniuriam intulisse: Quoties filiae ac filii Atheniensium ad Nouem fontes aquarum pergerent (nulladum enim aut eis aut vllis Graecis per id tempus mancipia erant) Pelasgos eis per contumeliam & contemptum vim attulisse neque hoc fecisse contentos, ad extremum manifestō deprehensos de inuadendis Atheniensibus consilia agitasse. se vero adeo meliores quam illi fuerant, viros fuisse, ut quum haberent facultatem interimendi eos quos sibi insidiatos deprehendissent, tamen noluerint: sed eis praeeperit ut e regione excederent: atque ita illos solum vertentes, tum alia loca tum vero Lemnum obtinuisse. Illa Hecataeus, haec Atheniensis aiunt. At Pelasgi hanc Atheniensium iniuriam vlciscendi auidi, ii qui Lemnum incolebant, gnari quando dies festi Atheniensium celebrarentur, biremibus instructis, insidias manipularum collocarunt vxoribus Atheniensium diem festum Dianae apud Brauronem agentibus: permultisque illarum illinc raptis abierunt, & in Lemnum delatas pro concubinis habuerunt. Haec foeminae posteaquam filiis abundauere, lingua eos Atticae ac moribus Atheniensium imbuerunt. At illi consuetudinem cum Pelasgidum filiis habere apnuebant: & si quis e suis ab illorum vllō vapularet, cuncti auxilio aderant, & mutuo sese tutabantur: ac dignos se qui aliis pueris dominarentur existimabant, atque adeo longē, prauelebant. Qua re animaduersa Pelasgi inter se colloquuti sunt, considerantēque rem esse indignam inter se dicebant, Si nūc, dum pueri sunt, dignoscunt sibi opitulari aduersus filios vxorum legitimarum, quas virgines duximus, & eis continuo praesse conantur, quidnam facient in virilem adulti aetatem? itaque quum id eis altius insedisset, placitum est ut eos filios e matribus Atticis susceptos necarent. his necatis, addūt & caedes matrum. Ex hoc facinore, & illo superiore foeminarum, quae viros suos vnā cum Thoante interemerunt, vsum receptum est per Graeciam ut terribilia quaeque facinora Lemnia appellentur. Pelasgi, quum eis post necem liberorum atque vxorum neque tellus fructum redderet, neque vxores neque pecus ut prius gignerent, pariter fame & liberorum orbitate vexati, Delphos

a Id est, misera morte perundum esset.

b Marathonii praellii mentionē subinde facientes, & expugnationis Lemni: quomodo Pelasgos vltus expugnatam eā Atheniensibus tradidisset.

c Quum femur ei marcidum, aut putridū, & emortuum factum esset. Vel, Quum ad syderationē deuenisset, ut quidam interpret. ex Celso.

d In suis narrationibus. Vel, In suis historicis scriptis. unde alibi notat hoc scriptum.

e Et nullo pretio digna. Vel nullius pretii.

f Nauibus quinquaginta remorum.

g Auxilio Thoantis. Erasm.

miserunt petiitum aliquod laxamentum praesentium malorum: Iussi autem a Pythia poenas Atheniensibus quas illi vellent pendere, Athenas iere: pollicitique sunt duros se poenas illis omnibus iniuriae. Atheniensis, stratis in curia toris quam poterant splendidissime, appositaque mensa omnium bonorum refertissima, iusserunt Pelasgos ita se habentem regionem sibi tradere. Tunc Pelasgi excipientes dicere, Si nauis vento aquilone atque vno die nos e vestra regione in nostram prouehet, ita demum quod vos petitis trademus. Hoc dixere quod scirent fieri non posse: nam Attica multo magis ad austrum vergit quam Lemnus. Haec haecenus: Tunc compluribus deinde interiectis anni, vbi Chersonesus quae est in Hellesponto; Atheniensium ditionis fuit, Miltiades Cimōnis filius, ventis etestis perflantibus, ex Eleunte quae est in Chersoneso, solues, in Lemnum delatus est, praecipitque Pelasgis ut ex insula excederent: redigens eis in memoriam oraculum, quod nunquam illi expletum iri sperassent. Quorum Hephaestienis quidem obtemperauerunt: Myrinae autem, non agnoscentes Chersonesum esse Atticam, tamdiu obsessi sunt donec in ditionem venerunt. Ita Lemno potiti sunt Atheniensis atque Miltiades.

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber septimus, qui inscribitur Polymnia.

DUM AUTEM hanc circumquaque denuntiarentur, vniuersa per tres annos Asia agitata fuit. OSTEIA vero quam nuntius pugnae ad regem Dariū Hystaspis filium allatus est ad Marathonem gestae, quum antea vehementer infensus esset ille Atheniensibus quod Sardis inuassissent, longē infensior factus est, ac propensior ad bellum Graeciae inferendum: missisque continuo nuntiis ad ciuitates, edixit ut singulae multo quam antea maiores copias, necnon naues, nauigia, equos, rem frumentariam compararent. His nuntiis Asia triennium exagitata est. Vbi dum delectus agitur optimi cuiusque aduersus Graeciam militaturi, & apparatu opera datur, quarto anno Aegyptii qui fuerant a Cambyse subacti, defecere a Persis: quo magis aduersus utrosque Darius expeditionem sumere properabat, Aegyptios atque Atheniensis. Dum autē haec comparat, interea ingens inter eius liberos de principatu exorta dissensio est, quonia ex instituto Persarum, oportebat ita demum ire in expeditionem quum regni successorem declarasset. Erant autem Dario iam ante quam regnaret, liberi tres e priore vxore Gobryae filia suscepti, & post partum regnum; alii quatuor ex Atossa Cyri filia. Superiorum maximus natus erat Artabazanes, posteriorum Xerxes. qui quum ex eadem matre non essent, disceptabant: Artabazanes quidem, quod omnis paternae sobolis ipse maximus natus foret, quum apud vniuersos homines sit institutum ut maximus natus liberorum obtineat principatum: Xerxes vero, quod ipse Atossa genitus esset, filia Cyri qui Persis libertatem acquisisset. Dario autem nondum ferente sententiam, aderat forte Demaratus Aristonis filius, qui per id tempus altercationis Spartano regno exutus, ac Lacedaemone profugus, Susa ascenderat. hic vir audita liberorum Darii controuersia, adiit (ut fama fertur) Xerxem, admonuitque ut ad caetera quae pro se dicebat hoc adderet, se quidem genitum e Dario iam rege & Persarum imperium obtinente: Artabazanem vero, e Dario dum erat priuatus: proinde neque aequum neque iustum esse alium quempiam potius quam se illam dignationem adipisci: quoniam Spartae quoque sic usurparetur, ut sicui antequam regnet filii nascantur, deinde regnati alius nascatur, huius postea nati successio regni sit. Hac a Demarato suggesta ratione vterem Xerxes, tanquam iustum dicentem, Darius regē declarauit. Quaquam etiā citra praecipuum Demarati Xerxes (ut mea fert opinio) regnauisset: quippe quum omnis potentia penes Atossam esset. Declarato Darius Xerxe quum conaretur rebus apparatis exire in expeditionem, altero ab defectione Aegyptiorum anno, supremum diem obiit, sex & triginta annis regni expletis, haud compos voti ut Aegyptios & Atheniensis vlcisceretur. Eius morte regnum ad Xerxem filium deuenit, qui ab initio

a Dum autem hanc circumquaque denuntiarentur, vniuersa per tres annos Asia agitata fuit.

b Admonitione.

nequaquam animatus erat ad bellum Græciæ inferendum, sed AEGYPTO. Cæterum Mardonius confobrinus eius, Gobryæ & fororis Darii filius, cum adiens, his verbis est alloquutus, Domine, haud decorum est Athenienses tam malè iam de Persis meritos non dare poenas eorum quæ perpetraverunt: tu verò quod in manibus habes perfice: tamen ubi AEGYPTUM, quæ dignitati tuæ iniuriam fecit, domueris, sume aduersus Athenas expeditionem: ut & bene de te loquantur homines, & posthac abstineat alius à bello tibi inferendo. Et hæc quidem erat ratio vltionis exigendæ: illa autem rationis accessio, Europam esse regionem admodum speciosam, omniâque generâ feliciam arborum ferentem, ac summâ bonitatis, & dignam quæ à solo inter mortales rege possideatur. Hæc Mardonius dicebat ut iuuenis ac nouarum rerum cupidus, imperique Græciæ pro rege administrandi. Quod etiam regi persuasit, conditione temporum adiutus. nam alia ut rex ad hoc faciendum indueretur, adiumento fucere. primum è Thessalia nuntii ab Alevadis ad regem inuocandum aduersus Græciam. se enim omne obsequiû præstituros. (Alevadæ autè isti erant Thessaliæ reges) deinde ii Pisistratidæ qui Susâ ascenderant: qui quum eadem verba habuerunt quæ Alevadæ, tum verò prætendebant Onomacritum quendam Atheniensem, quem secum habebant, sortilegum, & Musæi sortium edisertatorem. Ascenderant autem cum eo reuersi in Græciam. nam Onomacritus ab Hipparcho Pisistrati filio Athenis fuerat eiectus, quod à Lafo Hermionis filio manifestò deprehensus fuisset, inter Musæi sortes hanc etiam inseruisse, fore ut insulâ Lemno adiacentem mari submergerentur. Ob id Hipparchus hominem eiecerat, quum familiarissimè illo antea vteretur. Et tunc cum eodem, ut in conspectum regis veniret, ascenderat: de quo eo honorificè cum aliis Pisistratidis loquebatur. Onomacritus, siquæ sortes cladem barbaro nuntiabant, earum nullam recitauit. Itaque accedente hoc sortilego, & Pisistratidarum & Alevadarum suasionibus, Xerxes ad inferendum Græciæ bellum inductus est. Sed altero à morte Darii anno, primam expeditionem fecit aduersus AEGYPTIOS, qui rebellauerant: quos subactos, & in archiorem quàm sub Dario fuerant seruitutem redactos, tradidit gubernandos Achæmeni fratri suo, Darii filio: quem præsidè AEGYPTI interiecto deinde tempore interemit Inarus Pamietichi filius, vir Libys. Xerxes recepta AEGYPTO, producturus aduersus Athenas exercitum, præstantissimos quosque Persarum in concilium vocauit, ut & illorum sententias audiret, & ipse diceret quæ liberet. Quibus coactis, ita loquutus est, Viri Persæ, equidem ego non ero huius instituti author, sed ab aliis traditi imitator. nam quemadmodum à maioribus natu accipio, ex quo imperium hoc à Medis cepimus, Astyage per Cyrum amoto, nunquam conqueuimus, sed ita deus nos agit, & multa nobis sibi obsequentibus in melius confert. Atque ea quidem quæ Cyrus Cambysesque ac pater meus fecerit, quas gentes imperio addidit, non attinet referre apud probè scientes: ego autem posteaquam hanc sedem accepi, dedi operam ne ab iis qui hoc honore sunt functi degenerarem, neque minus potentia Persis acquirerem: Quod animo verans, inuenio nobis accessuram gloriam pariter ac honorem, & regionem neque inferiorem neque deteriorem ea quam recuperauimus, sed feraciorem, vnâ cum vltione iniuriæ atque vindictâ. Ideoque nunc ego vos con-traxi, ut id quod agere constitui vobis exponerem. Cōstituo, iuncto Hellesponto, copias per Europam traducere in Græciam, ut Atheniensium vlciscar iniurias, quas cum Persis aliis, tum patri meo intulere. Noratis autem & Darium aduersus hos viros bellum mouere destinasse: verum ei morte præuento non contigit ut illos vlcisceretur. Ego verò eius vicem aliorumque Persarum vlciscens, non prius desinam quàm expugnauero incenderoque Athenas: cuius ciues & me & patrem meum priores iniuria affecerunt: primum quum Sardis vnâ cum Antagora Milefio seruo nostro venientes eremauerunt lucosque ac delubra: deinde in vos quid fecerint terram suam ingressos, quum Datis & Artaphernes duces fuere, omnes scitis. Harum gratia rerum irritor ad inferendum eis bellum: quos atque ipsorum finitimos, regionem Pelopis Phrygiæ incolentes, si in potestatem redegerimus, tot bona futura esse ratiocinando comperio: Terram Persidem ætheri Iouis conterminam reddemus. nullam enim regionem spectabit sol finitimam nostræ, sed ego omnem per-mesum Europam, vnâ vobiscum cunctas regiones in vnâ redigam. Nam ita rem habere audio, nullam reliquam esse hominum neque ciuitatem, neque gentem, quæ nobiscum dimicare possit. Ita subactis his quos dixi, & qui nos lacerant, iugum seruire sustinebunt. In quo si mihi vos gratificari volueritis, vbi tempus vobis indicauero quo vos præstito esse oportet, tunc vnusquisque debet: impigre adesse.

Quorum

a Dixerat à nostra lectionem sequitur est. nostrâ tamen habent et. ut. sed quidâ pro ἀεγυπτιασθησίων, habent ἀεγυπτιασθησίων.
 b Vel potius Hermionens, id est ex Hermione.
 c Tunc autem quum vnâ cum illis Susâ accedisset, quoties in conspectu regis veniebat, Pisistratidis honorificè de ipso loquentibus, aliqua ex illis oraculis recitabat. ex quibus ea quæ cladem barbaro portendebant, recitabat, & contra falsissimâ quæque exterpibat inimitum in fatiis. ut Hellespontus à viro Peria ponte iungeretur, & ad expeditionem illam pertinētia receos. ns. Hic igitur oracula comemorādodum rege agebat: Pisistratidæ autem & Alevadæ suas sententias proferēdo. Quum autè Xerxi bellū Græcis in ferre persuasisset, tunc quum secundus ageretur à Darii morte annus, primâ expedite. suscepit aduersus AEGYPT. &c. illud autè Xerxi: ἀδελφὸν μέγα πρὸ περὶνδὲ ἐστὶ ἀσὶ δεικνύει, Ita se apud regem in hoc negotio gerebat. ut oracula duntaxat illi alligaret quibus induceretur.
 d Se sequentibus.
 e Alij, Animatus sum ad inferi.
 f Dimicare possit, iis quos dixi summo-tis. Atque ita fiet ut & qui in culpa sunt & qui culpa vacāt, seruire iugum sustineant. uel, & qui malè de nobis meriti sunt, & qui non.

Quorum qui ornatissimis cum copiis adierit, eum donabo iis quæ in nostra domo pretiosissima habentur. Et hæc quidem ita agenda sunt. Sed ne solus videar in concilio sententiâ dicere, rem pono in medio, iubens vnicuique quam liber sententiâ dicere. His dictis loquedi finē fecit. Post quem Mardonius, Domine, inquit, tu verò non modò superioribus Persis, sed etiam venturis es præstantior: qui cum alia & optima & verissima commemoras, tum verò quod Iones qui Europam incolunt, nō sine habere ludibrio nos, minus quàm ipsi sunt ludibrio dignos. Etenim res indigna est si Sacas & Indos & Aethiopes & Assyrios, aliâsq; multas ac grandes nationes, quæ nihil Persas læsere, tamen potentia prolatandæ gratia in prouincias rede-gimus: Græcos qui nos læsere iniuria inceperunt, nō vlciscemur. Quidnam metuentes? quas illorum copias: quam pecuniarū vim? Eorum pugna nouimus, eorū nouimus vires esse imbecilles, eorū quos subegimus liberos penes nos habemus; hos qui domi nostræ habitantes, Iones & Aæoles & Dores appellantur. Quos ipse quoque expertus sum, quum eis iussu patris tui intuli bellum: ac mihi quum in Macedonia vsque processissem, & penè vsque ad ipsas Athenas, nemo pugnaturus occurreret. Quamquam consueuere Græci (ut audio) inconsultissimè inire bella; propter imperitiam ac sinisteritatem. nam quum bellum inter eos indictum est; in locum quem pulcherrimum planissimumque inuenere descendentes, ibi prælia faciunt, ita ut magno cum suo malo victores inde discedant: deuicti (ne longius repetam) ad interencionem deueniunt: quos oportebat, quum sint eiusdem linguæ, interpositis caduceatoribus ac nuntiis dirimere controuersias, & omnia alia potius agere quàm pugnare: aut, si necesse habent inter se omnino pugnare, locum aliquem inuenire vtriusque expugnati difficillimum, & ibi fortunam belli tentare. Hoc itaque ritu haud probo videntes Græci, nunquā mecum verbis egerunt de dimicando, quum Macedonia tenus promouissem. Tibi autè, rex, quis obuiâ vêturus est belladi causa, copias Asiæ atque omnem classem agenti? non eò audaciâ procedent (ut reor) Græcorum res. Quod si me fallit opinio, & illi vecordia elati ad pugnandum nobiscum venient, discat nos esse in re bellia præstantissimos hominum. Nihil igitur sit quod non experiamur. nam sua sponte nihil fit, sed omnia ab experimento hominibus fieri consueverunt. His Mardonius sententiæ Xerxis assentatus, loqui cessauit. Tum silentibus aliis Persis, nec diuersam eis quæ dicta esset sententiâ dicere audentibus, Artabanus Hytaspis filius, Xerxis patruus, vir circumspectus ita inquit: Rex, nisi diuersæ inter se sententiæ dicantur, non potest quis eligere meliorem, sed necesse habet ea quæ dicta est vti: at quum plures dictæ sunt, licet tanquam autum purum deligere: quod per se discerni quum nequeat, comparatum cum altero discerni potest. Ego patri tuo Dario eidemque fratri meo suadebam ne sumeret aduersus Scythas expeditionem, viros nulla vsquam oppida incolentes: sed ille sperans Scythas Nomades se subacturum, mihi non est assensus: itaque sumpta expeditione, multis & egregiis viris de exercitu amissis abcessit. Tu verò, rex, bellum inferre destinas viris multo quàm Scythæ sunt præstantioribus, quique & mari & terra optimi esse dicuntur: quibus in rebus quid durum sit, hoc me tibi iustum est promere. Iuncto pontibus Hellesponto ais te copias per Europam in Græciam ducturum: atqui eos conuenit aut in terra aut in mari aut vtròbique abs te superari. si quidem feruntur viri esse fortes. Cuius rei licet hinc argumentum capi: Si tot copias ductu Datis & Artaphernis Atticam regionem ingressas soli Athenienses pro-fligauerunt, ergo non vtraque in parte successit. Quod si iidem conscensis nauibus pugna nauali victores ad Hellespontum nauigent, ac deinde pontem soluant, hoc durum fuerit rex. Neque verò hoc ex mea vnus priuata prudentia coniecto, sed eo casu quo aliquando parum absuit quin opprimeremur, quum pater tuus iuncto Bosphoro Thracio, ac flumine Istro pontibus commissis, traiecit ad Scythas: cum traiectum Scythæ omnino institere precari Iones, quibus custodia pontium delegata erat, ut interscinderent. Quo tempore si Histæus Mileti tyrannus aliorum sententiæ accessisset, ac non contradixisset, actum erat de rebus Persarum. Atqui res est dictu quoque horribilis, omnem regis statum in vnò viro positum fuisse. Quare noli tu vllum tale adire discrimen, nulla subsistente necessitate, sed mihi potius obtempera: hunc coetum in præsens missum facito, iterumque dum tibi videtur, re apud te ipsum considerata, edicito quod optimum esse arbitraberis. Bene enim consultare, comperio maximum esse lucrum. nam etiam si quid è contrario euenturum est, nihilo tamen minus bene consultum est, superauitque fortuna confiliu: at qui turpiter consultauit, si ei fortuna obsecudauit, ille est quidem voti cōpos.

P. i.

a Ita uertit quasi legetur nō oia edicta. Sed rectius omitti uideatur, quia Xerxes ea non dixerit.

b Sed & eorū liberos iam habemus; subiugatis iis qui in nostram ditionem incolentes, Iones & Aæoles, &c.

c Affricatum alteri. Vel, Cum multo altitudo admodum.

d Timendum sit. Vel, periculosum.

e Timendū fuerit.

tellus occuparetur; & mox corona capiti circūdata, euanescebat. Hæc Magis interpretatis, sine mora Persæ qui in cōcilio fuerant, ad suā quisque præfecturā digressi, omni studio incubuerunt ad exequenda iussū, cupidi dona quæ propofita fuerant obtinendi. Xerxes autem ita copias suas cōtraxit ut omnē cōtinentis locū scrutaretur, siquidem à debellata Aegypto per totum quadriennium cōparauerat exercitū atque eius apparatus, quinto autem anno ineunte mouit cum ingēti copiarū manu. Nam omnium quos nouimus exercitū hic multo maximus extitit: adeo ut ad eum nihil fuisse videatur aut ille Darianus, qui aduersus Scythas ductus est, aut ille Scythicus, qui Cummerios insequens Medicā regionem inuasit, ac penè omnia superiora Asiæ subegit ac tenuit: (quo nomine Darius postea Scythas iuit vltū) aut ille (ut fama fert) Atridæ aduersus Ilium, aut ille ante Troicū bellum, Mysorū Teucrorūque, qui per Bosphorum in Europā transgressus, omnes Thraeces in ditionem suam redegit, ad Ioniumque pōtum descendēs, ad Peneū vsque amnem qui ad meridiem vergit, processit. neque illi omnes exercitus, neque alii his adiecti, eum vno hoc cōparari mererent.

^a Quis enim nō attulit ad Xerxem ex Asia copias: quæ aqua præter ingentes amnes potando nō defecit? Alii nanque naues præstabant, aliis ut peditatum, aliis ut equitatum, aliis ut nauigia ad vectandos equos eorum qui vnā militabant, aliis ut naues longas in vsū pōtium præstaret, iniunctū erat, aliis ut frumentum & naues. Quæ triennio superiore præparata erāt, præcipue propter Athō, ut in quo superior classis dum circūuehitur afflictata fuisset. Ad Eleuntē enim Chersonesi classis habebat stationē, illincque omnes copiarū sub verberibus cœperūt Athō effodere, quū per vices alii aliis succederēt, adiuuātū⁹ etiā in effodiēdo accolis: præpositis operi, Bubare Megabyzi, & Artæo Artachæi filio, viris Persis. Est autem Athos mōs ingens ac nobilis, ad mare pertingens, ab hac parte hominibus cultus, ad cōtinentem desinens in speciem Chersonesi, id est peninsula, cum isthmo duodecim stadiorū. Hæc planities atque tumuli, è mari Acanthiorū ad mare quod est cōtra Toronē, nō sunt magni. In hoc isthmo vbi Athos finitur, sita est vrbs Græca nomine Sana. Quæ autem extra Sanā & intra Athō sitæ sunt vrbes, eas tunc Persa ex cōtinentibus insulas facere aggressus est, quæ sunt hæc, Diō, Olophyxus, Acrothoō, Thyfus, Cleonæ. Istæ quidem sunt vrbes quæ apud Athon incoluntur. Hunc autem in modū barbari locum nationatim effodiebant recto limite Sanā versus. Posteaquā depressa erat fossa ab iis qui in imo fodiebant, alii humū effossam assidue tradebant aliis super scalas stantibus: & isti excipientes tradebant deinceps aliis, dum ad summos perueniebatur, qui illā esse rebant atque abiiciebant. Quā in re tumuli effossi duplicem laborem illis, præterquā Phœnicibus, præbebāt. nam quū eandē facerēt fossæ mensurā superius in ore quā inferius in fundo, id necesse fuit cōtingere. At Phœnices cum aliis in rebus, tum verò in illa prudentiam suam declarauerunt: qui partem quæ sibi contigerat, ita excauauerunt ut os fossæ duplū esset quàm ipsam fossam esse oportebat, procedētēque opere assidue illam coarctabant: ut quum ad imum deuentum esset, fossa ceterorum partibus adæquaretur. Est autē hoc loco pratum quoddā, vbi illorum erat & forum & mercatus, quò multum etiam ex Asia frumenti moliti cōportabatur. Hanc fossam Xerxes (ut ego coniectura colligo) iactantiæ gratia deprimi iussit, potentia ostendatæ cupidus, ac memoriæ sui relinquendæ. nam quum liceret nullo negotio naues per isthmum transportare, iussit isthmum intercidī, ad mare recipiendum in fossam tantæ latitudinis ut duæ triremes pariter illac agitari possent. Eisdem autem imperatum est ut fossam facerent, quibus fuerat ut flumen Strymonē pontibus iungerent. Ista Xerxes hunc in modū fecit. Comparauit item ad pontē armaturā, firpi atque albi lini copiā, dato hoc Phœnicibus atque Aegyptiis negotio ut cōmeatum exercitui cōportarent: ne homines neue iumenta quæ ducebatur in Græciam, absumerentur. Sed admonitus iussit illum in loca quæ cuique opportunissima essent, alius alia via cōportaret vndique ex Asia nauibus onerariis & vectoris. Verū plurimi comportarunt in oram quæ dicitur Album litus, ut quibusque præceptum erat: alii in Tyrodizam Perinthiorum oram, alii in Doriscum, alii in Eionē, quæ est super Strymonem: alii in Macedoniā. Dum isti in imperato sibi traiectu occupantur, interea Xerxes, coactis omnibus pedestribus copiis, iter ingressus est Sardis versus, mouens ex Critalis Cappadociæ. Illuc enim edictum erat ut cunctæ copiarū cogerentur, quæ per cōtinentem erant cum Xerxe ituræ. In quibus quisquā præfectorū agmen pulcherrimè instructū ducens, ab rege donatus est proposito præmio, affirmare nō possum, quia nec à principio, quū res in iudiciū deducta est cognoui. Posteaquā autē transmissio flumine Haly, atigerunt Phrygiam, itinere per eam factō, perueniunt

^a Quam enim ex Asia gentem in Græciam non adduxit Xerxes?

^b Et Artachæo Artachæi filio.

^c Nationatim distributum effoderunt.

^d Prærupta præcipitia fossa dupl.

^e Omnia hic usque ad istas funes nauis. Gal. Le cordage.

^f Bybli. ^g Fame laborat. ^h In istis non vult.

Celænas, vbi fōtes Mæadri existunt: & alterius amnis nō minoris Mæadro, nomine Cataractæ, qui ex ipso foro Celænarū exoriens influit in Mæandrum. In qua vrbe & in quo foro visitur suspensa Sileni Marsyæ pellis in vtré formata: quæ à Phrygibus fertur Apollo illi detractā suspēdisse. In hac vrbe residens Pythius Atys filius, vir Lydus, omnē regis exercitū atque ipsum Xerxē magnificentissimo hospitio excepit: sponditque se pecuniā ei in bellū suppeditaturū. Ob quā sponsonē Xerxes eos qui aderāt Persas introgauit quisquā esset Pythius, & quantū possidēs, qui hoc polliceretur. Illi rex, inquit, hic ille est qui Dariū patrē tuū aurea platanō ac vite donauit: quisque nūc omnium hominū dititius princeps est secundū te: Hæc vltima verba Xerxes admiratus, secūdo loco peregrinatus est ipse Pythiū quantū ei pecuniarū esset. Cui ille, Neque inquit celabo rex, neque dissimulabo me scire meas ipsius facultates: sed scies, proinde exactē recēbo. Etenim posteaquā accepi celerrimè te ad mare Græcū esse descēsurū, volēs tibi ad bellū pecuniā dono dare, subducta ratione cōperi mihi esse argēti quidē duo millia talētorū, auri verò quadragies cētena millia nūmūm Daricorū, septē millib⁹ minus: quæ tibi dono donā mihi ipsi victus è mācipiis atque ex agricolis suppeditat. Hæc Pythius. Quibus verbis delectatus Xerxes, Hospes Lyde, inquit, ego ex quo Persidē regionē egressus sum, neminē adhuc nactus sum qui in exercitū meū hospitalitatē exercere voluerit, aut qui in conspectū meū veniens, sua sponte pecuniā mihi ad bellū cōferret, præter te: qui & exercitū meū egregia hospitalitate prosequutus es, & ingentē pecuniā polliceris. ob quæ vicissim ego te iis remunerandū duco. Hospiti meū te facio: & ista quadragies centena millia nūmūm de meo ipsius explebo, datis septē millibus: ne quadringētā myriades, id est quadragies centena millia, sint impeditæ, sed addito è meis supplemento summa sit solida. quæque possides, ipse posside to, ac scito semper talē agere. nā ita agentem te, neque in præsens neque in posterū pœnitebit. Hæc loquutus, & quæ dixerat exequutus, perrexit assidue porrò ire: prætergressusque vrbes Phrygiæ nomine Anaua, & stagnū ex quo conficitur sal, peruenit Colossas Phrygiæ oppidū, vbi Lycus amnis huius terræ subiectis occiditur, deinde fere quinque post stadia emergens, elabitur & ipse in Mæandrum. Mouens autem Colossis exercitus venit ad oppidūm Cydra, quod est in finibus Phrygum ac Lydorum: vbi cippus depactus atque erectus à Cræso est, indicans literis eos fines. Vbi autē Phrygia in Lydiam ventum est, ad diuortia viarum, quarum sinistra in Cariam fert, dextra Sardis: quam tenentibus necesse est prorsus Mæadrum transire, vrbeque Callarebum præterire, in qua sunt opifex mellis è myrica & tritico conficiendi: hanc viam tenens Xerxes, reperit platanum quam ob pulchritudinem aureo monili donauit, eamque tuendam viro immortalē delegauit: & ad vrbes Lydorum altero die peruenit. Postquam Sardis aduenit, principio caduceatores dimisit in Græciam petiunt terram & aquam: edictūque ut cœnas regi instruerent ad omnes ciuitates, præter Athenas & Lacedæmonem. Eorum autem causā mittebat peritum terram & aquam, quia qui hæc antè Dario petenti non miserant, hos tunc, perterritos omnino duros arbitrabatur. Id igitur volens explorare, caduceatores dimisit. Secundum hæc sese apparatus tanquam Abydum profecturus, quum interea ii quibus negotium hoc datum erat, Hellepontum ex Asia in Europam coniungerent. Est autem Chersonesi in Helleponto, Septum inter & Madytum vrbes, ora salebrofa, quæ in mare procurrit eregione Abydi. Vbi non longo pōtē tempore sub Xanthippo Ariphronis filio Atheniensium duce, Artayctem virum Persam Septi præfectum cepere viuum, stipitiūque suffixerunt: qui in templum etiam Protefilai quod est in Eleunte adductis foemini nefanda perpetrabat. Ad hanc oram ex Abydo iungere pontem inchoauere ii quibus hoc munus erat delegatum: hinc Phœnices albo lino, illinc Aegyptii cirpo. Est autem ex Abydo ad vltiorem cōtinentem septem stadiorum traiectus: quem pontibus iunctum ingens adorta tempestas ea omnia dirupit atque dissoluit: Quod quum audisset Xerxes, indignè ferens, iussit trecenta Helleponto verbera infligi, & in eius pelagus par compedum demitti. Iam verò audiui mississe quoque cum his etiam qui stigmata Helleponto inurerent. Certè mandauit ut colaphos Helleponto incuterent, dicentes babara verba ac vesana, O aqua amara, dominus hanc tibi irrogat pœnam quod eum læsisti, qui de te nihil malè meritis erat. Te tamen rex Xerxes, velis nolisque, transmittere: meritoque nemo hominū tibi sacrificat, ut doloso pariter & amaro flumini. Hac pœna mare Xerxes plesti iussit, atque eis qui præpositi operi erant, caput præcidi. Et illos quidē pœtes fecerūt ii quibus hæc ingrata merces propofita erat. At alii architecti qui alios fecerunt, hoc modo iunxerūt: Biremes triremisque treccas sexaginta Euxinū versus

^a Quum ad mare Græciā descendere te audissem, statim operum meorum rationem inire aggressus sum. Itā tū enim in animum induxeram pecuniam tibi dono dare in bellū id gerendum. Subducta igitur ratione, argenti quidem talenta duo millia, auri verò myriadas quadringentā staterum Daricorū, septem millibus minus, habere me competeri: quæ tibi dono dare statui. Mihi autem victus ex mancipiis & agricultura suppeditet.

^b Ut tecum paria faciam, pro hac libertate hospitē te meū facio: quadringentas verò myriadas nūmūm de meo explebo datis tibi chiliadibus septem, ut quadragies centenis millibus Daricorum staterū nihil desit. Proinde quæ hæc tenus possidisti, posside to: mementoque talem te semper præstare. hæc enim te facientē nec in præsens nec in futurum pœnitebit.

^c De his viris qui immortales dicebantur, vidē quæ postea traduntur ab Herodoto hoc eodem in libro.

^d Desunt hic aliquot verba in vulg. edit. Græcis, quæ Valla addit, ut etiam in vet. nostris cod. habentur.

^e Biblio.

a Intrinsicus.

Pontum composuerunt ab altero latere trecentas quatuordecim. Pōto quidem transuerfas, Helleponto autem secundum defluxum, vt stabiliret funes armamentorum. Quibus compositis, prægrandes ancoras demiserunt, partim ab hoc latere contra Pontum, ventorum causa qui extrinsecus spirant: partim ab altero contra vesperum & Aegeum, euri & austri causa: relicto ad auroram tribus in locis inter biremes transitu: vt qui vellet in Pontum minutis nauigiis & ex Ponto nauigare posset. His actis, contenderunt à terra armamenta, cōtorquentes machinamentis ligucis, nō iam separatim vtraque, sed bina ex albo lino hinc, quaterna è biblo illinc. Quorum quidem retinaculorum crassitudo hæc erat & species: sed proportione lineæ, robustiora erant, quorū cubitus talētum pendeat. Porro traicētu pōtibz iuncto, codices lignorum discissos & ad latitudinem ratis adæquatos apte instrauerunt super armamenta intentā. Hos vbi gradatim disposuerunt, tum verò rursus desuper innexuerunt. Quod posteaquam fecere, materiam attulerunt concinnēque imposuerunt, deinde super materiam aggerem comportarunt: quo iniecto, sepem hinc atque hinc, ne maris aspectu iumenta & equi terrentur, prætenderunt. Perfectis iis quæ ad pontes pertinent, & item circa Athon aggeribus ad fauces fossæ propter æstuarium maris, ne ipsæ fauces aluei obstruerentur: Xerxes nuntiato sibi prorsus alueo absoluto, Sardibus, vbi hybernauerat, ineunte vere instructo cum exercitu profectus est Abydum versus. cui mouenti sol suam in celo sedem relinquens apparere desinit, quā nullæ nubes, verum serenissimus aer esset: & pro die nox extitit. Id animaduertenti quā cura incessisset percontandi Magos quid ostētum id vellet portendere, illi responderūt, deum significare Græcis ciuitatū defectum: quod dicerent solem, Græcorum: lunam, ipsorum esse præsidem. Ea re audita Xerxes maiorem in modum lætatus ire pergebat. Quem procedentem adiens Pythius Lydus cælesti ostento perterritus, elato animo propter munera his verbis alloquutus est, Domine, indulgebisne quiddam quod impetrare cupio, tibi leue concessu, sed mihi pro magno futurum? Xerxes nihil non potius illum quàm petebat petiturū ratus, se indulturū respōdit, & vt peteret proloqui iussit. Pythius vbi hoc audiuit, sumpta fiducia, Domine, inquit, quinque mihi liberi sunt, quos omnes contingit in militiā tecum ire aduersus Græciam: horum vni tu quæso rex, miserus mei qui huc processit, atque, indulge militiæ vacationem, ei qui natu est maximus: vt & mei ipsius & census curā gerat: quatuor tecum vnā ducas. ira confectis quæ in animo habes, rursus reuertaris. Rex ob id admodum indignatus, his verbis respondit, Homo improbe, tūne, quum ego ipse in expeditionem eam aduersus Græciam, filiosque meos & fratres domesticos & amicos ducam, ausus es mentionem filii tui facere, qui meus es seruus, quem oportebat cum omni familia & vxore me comitari? Probè nunc discito hoc, animum in hominum habitare auribus. Qui bene audit, eius corpus volūtate perfunditur: qui verò malè, is exacerbat. Tu itaque quum benè fecisti, & alia eiusdem generis promissisti, non gloriaris te supergressum esse regem munificentia: postea verò quàm ad impudentiora conuersus es, non tu quidem pro merito, sed minora quàm pro merito accipies. nam te & quatuor liberos liberant tua munera: vnus autem quem præcipue complecteris, damno multabere. Hæc quum respondisset, subito imperauit iis quibus delegatum erat ista exequi, vt maximum natu filiorum Pythii inuentum discinderent medium: eiusque discissi dimidium ad dexteram viæ, & dimidium ad sinistram disponderēt, & illac transfret exercitus. Hoc illi vbi exequuti sunt, illac exercitus pertransiuit. In quo præcedebant ii qui sarcinas portabant & impedimenta. Post hos omnigenarum gentium non distinctæ sed promiscuæ copiæ, numero vltra dimidium exercitus. Post has intercedebat interuallum: neque enim cum rege miscabantur. Præcedebant enim mille equites è Persis omnibus delecti: secundum hos totidem hastati, & ii delecti ex omnibus, versis deorsum in terram spiculis. Post hos equi decem quam pulcherrimè ornati, qui Nisæi dicuntur, ideo sic dicti quod est ingens Medice regionis campus nomine Nisæus qui grandes fert equos. Hos decem equos sequebatur facer Iouis currus, què octo equi albi trahebāt, ponè auriga comitante, qui pedibus ingrediens habenas tenebat. hæc enim sellā nemo mortaliū inscendit. Post quem ipse Xerxes vhebat. curru equorum Nisæorum, præcedēte auriga cui nomen erat Patiramphi, Otanis filio, viri Persæ. Hunc quidem in modū Sardibus processit Xerxes: sed è curru, quoties ratio exigebat, in esledum transcendebat. Eum sequebantur hastati Persarū optimi ac nobilissimi mille, è more pila gestantes. Post hos alius delectus equitatus mille Persarū. Dehinc è cæteris Persis decem millia peditum delecta, quorū mille in lanceis pro coronis gestabāt mala punica argentea:

b Qui quum bona audierit voluprate corpus implet: quum his diuersa, molestia afficitur. Ita Erasmi.

c Hæc in vulg. quiddam edit. non habentur: sed in vet. cod. leguntur hoc modo, μὲν δὲ ἀρχισφόροι χεῖροι, καὶ οὐ πῶς πατρῶν ἀπολλέμενοι. Hæc autem librariorum culpa fuisse omnia, (quorum oculos ea subterfugerint) quæ sunt à priore ἀπολλέμενοι, (quæ ad posterius) ex sequentibus apparet, ubi hæc enumeratio reperitur.

d Sacri equi dec.
e Fortasse Valla aliter scriptum reliquit.

gerebant item aurea ii qui in terram versus spectantia spicula habebant: etiam mala, ii qui Xerxes proximè sequebatur. Hæc decem millia ordine subsequebatur equitatus è decè millibus Persarum. Relicta post hos duorū stadiorū intercapedine, mox ibat cætera multitudo promiscua. Ita exercitus è Lydia perrexit ad flumē Caicum & regionem Mysiam: à Caico autem à læua habens montem Canen, per Atramem ad vrbe Carinam. Ab hac per campum Thebanum, vrbe Atramyctium & Antandrum Pelasgidem prætergrediens, & Idam ad sinistram manum stringens, ad terram Iliensem peruenit. cui primū sub Ida noctem agenti, tonitrua & fulgura ingruerunt, & complures ex eo exercitu occiderunt. Deinde ad Scamandrum est ventum, qui fluuiorum omnium erat primus, ex quo iter è Sardibus fieri coepit. Hunc profluentem sua aqua destituit, ne hominibus iumentisque potantibus sufficit. Bō Xerxes postquam peruenit, Priami Pergamum ascendit, loci visendi cupidus. Quod vbi contemplatus est, & singula quæque eorum audiuit, Mineræ Iliadi mille boues immolauit: quarum libamine Magi heroibus parentauerunt. His actis, terror per noctem exercitum inuastit. Simulatque illuxit, illinc mouerunt, à læua stringentes Rhætion vrbe, & Ophryneon, & Dardanon, quæ Abydo contermina est: à dextra, Gergitas, & Teucros. Vbi Abydon venerūt, Xerxi incessit cupido omnem exercitum oculis subiiciendi. itaque in prætorio quodam, quod ei Abydeni prius ab illo iussi è candido lapide in tumulo pro dignitate extruxerant, residens prospiciebat littus, & illic terrestres copias atque classē. Quam dum intuetur, subiit cum cupiditas spectandi nauale certamen. Id certamen postquam commissum est, in quo Sidonii vicere, voluptatem Xerxes cepit, cū certaminis tum copiarum spectaculo. Et quum intueretur omnem Hellepontum nauibus obductum, omnia littora atque Abydenorum plana hominibus referta, ibi se beatū esse iactauit, & post hæc lacrymas fudit. Quod animaduertens Artabanus eius patruus, qui primò liberè dissuaserat bellum Græciæ inferendum, his verbis interrogauit, Quam diuersa, rex, inter se nunc facis & dudum dixisti. qui te beatum esse dixerat, nunc lacrymas fundis. Et ille, Reputantem me, inquit, quàm breuis sit omnis humana vita, subiit horū miseratio: quorum, quum tot sint, nemo ad centesimum annum supererit. Excipies Artabanus, Atqui, inquit, alia, quàm istud est, viuendo miserabiliora patimur. Nam in tam breui vita nullus hominum adeo felix extitit, neque horum neque aliorum, cui non crebro, nedum semel, subitura sit animo moriendi voluntas potius quàm viuendi. Incidentes enim calamitates & morbi vitam perturbant: efficiuntque vt quum breuis sit, tamen perlonga videatur. Ita mors optatissimum est per fugium ærumnosæ vitæ, quam deus dulci gustu aspergens, ob id inuidius facere deprehenditur. Cui Xerxes, Artabane, inquit, quoniā humana vitæ conditio talis est qualem tu exponis, eam cōmemorare super sedeamus: neque tristium faciamus mentionem, quum iucunda in manibus habeamus. Hoc mihi potius edisserere: nisi tibi ita euidēs insomnia visio fuisset oblata, perstare sine adhuc in priore sententia, dissuadens mihi aduersus Græciam bellum: an in ea peristeres? agedūm aperte hoc mihi dicito. Ei respondens Artabanus, Visio, inquit, rex, quæ in somnis obiecta est, ad votum succedat amborum: ego tamen adhuc metuo, & adeo metu percussus sum vt non sim apud me. Nam mecū reputas, cum alia multa, tum verò duo, & ea omnium maxima, video tibi esse hostilissima. Ad hæc Xerxes, Dæmonic virorum, inquit, quænam ista ais mihi hostilissima esse? vtrum horum tibi improbandum videtur, tanquam non satis copiosum: terrestrius exercitus, quasi multo numerosior ille Græcus futurus esse videatur: an classis, tanquam illorum classē inferior: an hæc ambo? Nam si ob hoc imbecilliores tibi videntur nostræ res, celerimè alteram quis exercitum cōpararet. Respondit Artabanus, Neque hunc, rex, exercitum improbauerit quisquā, qui sit metis compos, neque hanc nauium multitudinem, etiam si plures coegeris. Quæ autem duo dico esse tibi multo hostiliora, ea verò hæc sunt, terra & mare. neque enim vsquam maris portus est eiusmodi (vt ego coniecto) qui surgente tempestate sit capax huius tuæ classis, idoneusque ad eam tutādam: neque verò vnum tibi portum esse oportet, sed vniuersam continentem esse portum, quò se recipiant naues. Itaque quum portus tibi opportuni desint, intellige homines in arbitrio fortuitorū, non fortuita in arbitrio hominum esse. E duobus vno exposito, pergam dicere alterum: Terra cum ob alia tibi hostilis est, tum eo hostilior, si nihil obstiterit quò longius processeris, assidue vteriora furripiens. Nulla enim est hominibus rei bene genæ satietas. Vnde etiam, vt nemo tibi occurrat, dico maiorem maiori in tempore regionem, famè esse allaturam. At vir ita demum fuerit optimus si in deliberando

In fine pag. præced. pro Argentea legendum Aurca, ex nostris exempl. ex quibus etiam sequi hæc debet, Et cæteros intercludebant: Nouem autē millia quæ ab his intercludebantur, argentea mala punica gestabant. Potest autem uerū etiam includebantur nel Circūcingebant.

a De humana vitæ quæ talis est qualem tu esse differis, verba facere desinamus.

b Omiserimè hominum. Sic Bud. in simili loco interpret.

c Quod si maiorem numerum coegeris, duo illa quæ dico, multo etiam hostiliora futura sūt. Sunt autē illa duo, terra & mare.
d Sed circum vniuersam continentem in quam tendis:

quidem, omnem rem quamcunque pati possit, reputas extimescat, in re autem agēda sit audax. Cui Xerxes, Artabane, inquit, merito tu quidem horum singula commemorasti: tamen non est ut omnia reformides, omniaque peræquē cōsideres. Nā si velis in rei consultatione semper omnia perinde considerare, nunquam aliquid efficias. Satius enim omnia alacriter aggredientem dimidium ærumnarum pati, quam omni in re præsumpto metu nihil omnino pati. Quod si repugnando omnibus quæ dicuntur, non vis committere ut quod firmum est infirmetur, perinde peccas atque is qui cōtraria istis dicat. Et hoc æqualiter se habet. Scire verò aliquem (quum sit homo) qua ratione quid firmum esse oporteat, nequaquam arbitror. At iis qui facere quid volunt, consuevit plerumque succedere emolumentum: raro autem iis qui pensant omnia, & quos agere piget. Cernis quò res Persica potentia processit: quò nunquam progressam videres si ii qui ante me extitere reges, istiusmodi consiliis quibus tu vsi fuissent: aut videntes istis sententiis, non alios suos tales habuissent: nunc pericula contemnent, tantopere statum suum prouexerunt. Magna enim negotia magnis cum periculis suscipi volunt. Quare nos, illorum facta æmulantes, optimo anni tempore ingredimur: subactaque omni Europa, rursus reuertemur, nullam vsquam neque famem neque rem tristem passi. Nam & commeatus affatim ipsi nobiscum portamus: & ad quamcunque vel regionem vel gentem veniemus, eius re frumentaria potiemur. Nam aratoribus viris non nomadibus inferemus bellum. Posthæc Artabanus, Quatio quidem inquit, non finis vllam rem formidari, & tamen meum admittis consilium: necesse est enim de multis negotiis in longius extrahi orationem: Cyrus Cambysæ genitus omnem præter Athenas Ioniam Persis tributariam reddidit. quare suadeo nequo pacto hos viros aduersus patres suos ducas. nam sine Ionibus satis superque sufficimus hostem superare: quos necesse est aut iniustissimos esse, si metropolin suam in seruitutem redigat: aut iustissimos, si illius libertatem adiuuent. Si iniustissimi erunt, nullo modo certè nobis magno vsui futuri sunt: sin iustissimi, magnā poterunt tū exercitui afferre perniciem. Itaque hoc vetus dictum tanquam probum, rex, in mente habe, non statim ab initio exitum omnem esse manifestum. Ad hæc excipiens Xerxes, Artabane, inquit, sententiarum quas dixisti in hæc præcipue falleris, qui Ionis metuis ne immutentur: quorum maximum habemus commilitium: quorum & tu testis es, & alii qui sub Dario aduersus Scythas militauerunt, quum in eorum esset potestate situm vniuersas Persarum copias & perdere & seruare, fidem tamen iustitiamque præstitisse, nec quicquam nos læsisse. Præterea quum liberos suos atque vxores in nostra terra reliquerint, non est causa cur eos aliquid rerum nouarum moliri suspicemur. Quare ne hoc quidem extimescas, sed bonum habens animum, tutare meam domum atque tyrānidem. tibi enim soli ego secepta mea permitto. Hæc loquutus Xerxes Artabanum Susa dimisit, iterumque illustrissimos quosque Persarum accersit. Qui posteaquā præsto fuere, his eos verbis alloquutus est, Persæ, ego vos, quorum opera mihi opus est, contraxi, ut viri præstantes existatis, ne res hæcenus gestas à Persis magnas præclarasque dedecoretis, sed cum singuli, tum vniuersi exhibeamus nos alacres. commune enim hoc hominibus bonum est, strenuos esse. Eaque de re vos censui præmonendos, ad bellum constanter tolerandum. nam (ut ego audio) aduersus viros egregios tendimus, quos si superauerimus, nullus vnquam nobis alius exercitus obstabit. Nunc igitur deos præsidēs terræ Persidis precati, transeamus. Ac eodem quidem die sese ad transeundū parauerunt. Postero autem tantisper morati sunt, dum solem exorientem cernerent, omnifarios odores in pontibus congerentes, ac myrto iter conspercentes. Vbi sol exortus est, ex aurea phiala Xerxes libans in mare, apud solem vota concepit, nequid sibi aduersi contingeret, quo prius desisteret Europam subigere quam ad illius terminos peruenisset. Hæc precatus, phialam in Hellepontum abiecit, aureumque craterem, ac gladium Persicum, quem acinacem vocant. Hoc pro comperto diiudicare non possum, vtrum soli dedicans gladium dimiserit in pelagus: an Hellepontum, quod eum flagellasse poeniteret, in compensationem gladio donauerit. His actis, per alterum pontium, qui vergebat in Pontū, peditatus omnis equitatusque transiit: per alterum, qui vergebat in Aegæum, iumenta atque seruitia: præcedentibus h decem millibus Persarum, coronatis omnibus, quos promiscuus omnium nationum sequebatur exercitus. & hi quidem eo die. Insequenti autem primi transiere equites, quique spicula deorsum versa gestabant, & hi etiam coronati, dehinc equi sacri, ac sacer currus, tū ipse Xerxes. post hastati, & mille equites, & præterea alius exercitus, quintiam naues pa-

a Non ostēdas quid firmum sit, vel tutum. b Hoc inquam perinde est.

c Aut non videntes istis sententiis, alios suos tales habuissent. Id est, aut si hæc non fuisset eorum sententia, sed aliorum fuisset, quorum consilium sequerentur. Valla autem negatius particule locum mutat, & sententia uti, more Græco dixit.

At meum admittis consilium. Vel, Meum saltem admittis.

e Quorum maximum habemus documentum, id est quorum fidei, iis in rebus quarum & tu testis es, & al. Id est, Qui maximum nobis sue fidei documentum dederunt in iis rebus, &c.

f Ego vos Persæ coegi, a vobis hæc requirere, ut fortiter, vel strenue vos geratis.

g Alacriter operamur. Ad id enim contendimus quod commune omnibus vtilitatem afferet. Ideo autem vos ut gnauiter militetis præmones, quod viros aduersus quos tendimus, bellicosos esse audiam. Quos si superauer.

h Illis decem mill. quorum videlicet facta fuit paulo ante mentio. Sic in sequenti. Illi equites, & illi equi sacri, & ille sacer currus, & illi hastati, & illi mille equites, & ille alter exercitus.

i Post quos alter ille exercitus nauis que simul ad vlt.

riter ad vltiora littora agebantur. quāquā audiui postremū omnium pertransisse regem. Xerxes, posteaquam in Europā traiecit, conspicabatur exercitum sub verberibus transeuntem. Trāsiuit autem eius exercitus septem per dies totidemque noctes nullo tempore intermisso. Ibi iam trāsgresso Hellepontū Xerxes, fertur quidā vir Hellepōtius dixisse, O Iupiter, quidnā tu sub specie viri Persæ, & accepto Xerxis pro Iouis nomine, Græciā è sedibus suis exturbare vis, omnes homines ducēs, quū etiā citra hoc tibi id facere liceret? Trāsgressis omnibus & iter ingredientibus, ingens prodigiū oblatum est, quod Xerxes nihili fecit, etsi coniectura discutiendum. siquidem equa leporem enixa est. quod facile erat ad cōiectandum: fore enim ut Xerxes exercitum aduersus Græciā cum maximo strepitu & ambitiosissimè duceret, rursusque pro seipso sollicitus; ad eundē locū fuga recurreret. Alterum quoque ei prodigiū, dum Sardibus foret, exhibitum est. mula enim mulum edidit ancipitia genitalia habentem, maris & forminae, sed maris superiora. Quorum prodigiorū vtrunque pro nihilo habens, ire pergebat, comitantibus eum terrestribus copiis, nauticis extra Hellepontum nauigantibus, ac terræ legentibus, & è diuerso atque terrestres agentibus. nam isti quidem vesperū versus ad promontorium Sarpedonis nauigabāt: quò quum peruenissent, iussi erant permanere: illi verò ad aurorā & solis exortum iter faciebant per Cherfoneum, dextrorsum habentes sepulchrū Helles filia Athamatis, sinistrorsum Cardiam urbem, per medium oppidi cui nomen est Agora, id est forum. Illinc deflestantibus ad sinū nomine Melana, hoc est nigrum, fluuius cui idem est nomen, nō suffecit, sed alueum suū deseruit. Hoc fluuius transmissio à quo sinus hic cognominatur, vesperum versus contenderunt, AEnon urbem AEnolidem & lacum Stentoridem prætereuntes, dum ad Doriscum peruentum est. Est autem Doriscus Thraciæ litus pariter & campus ingens, quem grande flumen Hebrus interfluit: vbi extructus est is murus qui Doriscus appellabatur, in quo Persarum erat præsidium à Dario iam inde impositum quum Scythis inferebat bellum. Quum igitur locus digerendis recensendisque copiis idoneus videretur, Xerxes ita sibi faciendum putauit: Eius iussu nauarchi, quum eò appulissent, omnes naues ad littus Dorisco cōtinguū receperunt, vbi Sala vrbs, Samoethracia & Zona sitæ sunt: cuius vltima Serrium nominatur, celebre promontorium, qui locus quōdam fuerat Ciconū. In hoc litus appulsa classe ac subducta, ut in ea subducenda laborauerant respirauere. Xerxes autem per hoc tempus apud Doriscum iustrabat exercitū. Equidem quātum singuli præbuerint copiarū, pro certo affirmare non possum: quoniam à nullis prorsus hominibus id refertur: constat autem terrestriū copiarum numerum fuisse centum septuaginta myriades, id est decies septies centena millia. Quorum numerum hoc modo inierunt: Contraerunt vnū in locum myriadem hominum, quæ sunt decem millia: qua coarctata quam maximè poterant, circulum extrinsecus descriperunt loco circumscripto: emissaque illinc myriade, septem circumdederunt, eatenus excitantes ut vmbilico tenus pertingeret. Eam vbi fecere, aliam subinde atque aliā myriadem introduxerunt: donec omnes connumerauerunt: connumeratos autem, nationatim digesserunt. Ex quibus qui militabant, hi erāt. Persæ, hunc in modum ornati: Circa capita gestabāt pilea (quas vocāt tiaras) impenetrabilia: circa corpus tunicas, variis squamis è ferro cōfertis in similitudinem pisciū: femoralia circa crura: pro clypeis gerra, id est cetra, pharetris subter pendentibus: hastas breues, arcus grandes, sagittas arundineas. Ad dextrum femur, pugiones è balteo suspensos. Hi ducem habebant Otanem patrem Amastris, quæ erat vxor Xerxis. Vocabantur autem quondam Persæ à Græcis Cephenes: à se verò ipsis atque ab accolis, Artæi: verum posteaquam Perseus Danaes & Iouis filius ad Cepheum Beli filium commeauit, & Andromedam eius filiam duxit vxorem, sustulit ex ea filium quem Persem appellauit, eumque illic reliquit: à quo (nam Cepheus carebat virili prole) cognomen sortiti sunt Persæ. Medi eodem ornati instructi militabant. nam hæc armatura Medica est, non Persica. Habebant autem ducem Tigranem Achæmenidem. Hi quōdam ab omnibus vocabantur Arii: sed vbi ad eos concessit ex Athenis Medea Colchis, immutauerunt & ipsi nomen. Ita de seipsis Medi commemorant. Cissii in militia cætero ornati ut Persæ sunt armati, sed pro pileis mitras ferunt. Eis dux erat Anaphanes Otanis filius. Hyrcani quoque Persica armatura ornati ducem habebant Megapanum, qui postea Babylonis procurator fuit. Assyrii autē qui militabant, hunc habebāt ornatum: Ferreas in capitibus galeas, barbarico quodam modo cōfertis, non facilè penetra biles: clypeos autem, hastas, pugiones Aegyptiacis adsimiles: & præterea ligneas clauas ferro inductas, ac lineos thoraces. Isti à Græcis Syrii vocabantur, sed à barbaris

a Eandem uocem, videlicet Δορισκον, quam hic male interpretatur Cōiectura discutiendum, statim post bene uerit, facile ad coniectandum, id est Cuius significatione conijcere facile erat, uel coniectura affequi.

b Anaphes.

c Non facili explicatu. Vel, quem explicare difficile fuerit, uel describere.

Assyrii sunt vocati (inter quos Chaldaei sunt) iis praeerat Hotaspes Artachaei filius, Baetrii capitis ornatu in acie simillimo illi Medico muniti erant, sed more gentis, arundineis arcibus & hastis breuibus. Sacae, qui Scythae sunt, cristatas in capitibus eas fides gestabant, in acutum erectas atque compactiles, in diti femoralibus: necnon arcus gentiles atque pugiones, ad hoc dolabras ac bipenes. Hos, quum sint Scythae Amyrgii, Sacas appellabat, quod cunctos Scythas Persae Sacas appellant. Baetris & Sacis praeerat Hytaspes Darii filius & Atossa Cyri filia. Indi vestiti erant amictu e lignis confecto: arcus arundineos gestabant, itemque arundineas sagittas ferro praefixas: ita instructi Indi, erant sub duce Pharnazathre Artabasi filio. Ariti Medicis arcibus muniti erant, caeteris quemadmodum Baetris. Iis praeerat Sisamnes Hydarnis filius. Parthi & Chorasmii & Sogdi & Gandarii & Dadica eandem in acie quam Baetris armaturam gestabant. quorum Parthis & Chorasmis praeerat Artabazus Pharnacis filius: Sogdis, Azanes Artaei filius: Gandariis & Dadicis Artyphius Artabani filius. Caspii, sisyris, quod est genus penulae, induti, arcus gentili more arundineos gestabant & acinaces, duce sui agminis habentes Ariomardum Artyphii germanum. Saranga indumenta gestantes versicoloria decori erant, caligaeque genuum tenus extentas: arma habebant arcus lanceaeque Medicas, duce Pherendate Megabazi filio. Paetyes, & ipsi sisyras ferebant, & vernaculos arcus atque pugiones: quorum dux erat Atrayntes Itramitis filius. Vtii & Myci & Parycanii eodem quo Paetyes modo armati, erant: sub his ducebus: Vtii quidem & Myci, sub Arfamane Darii filio: Parycanii vero sub Siromitre Oebazi filio. Arabes succincti erant ziras amictu, arcusque recuruos habilesque gestabant. Aethiopes pardoru pellibus leonumque amictu, arcus e palmarum spathis factos gerebant, quatuor non minus cubitis longos: & ite praelogas ex arundine sagittas, pro ferro praefixas eo lapide acuminato quo sigilla sculpunt: praeterea hastas capreae cornu praefixas, in modum spiculi acuminato, & clauas praeferratas. Hi quum eut in pugnam, dimidiatum corpus gypso, dimidiatum minio illinunt. Arabum autem Aethiopyumque qui trans Aegyptum incolunt, dux erat Arfames Darii filius & Artystona Cyri filia: quam Darius ex vxoribus maxime adamans, eum talari ex auro tunica effinxit. Arfames quidem Aethiopybus qui sunt trans Aegyptum, atque Arabibus praeerat. Hi autem Aethiopes qui sunt ab ortu solis, (nam bifariam militabant) censentur cum Indis, specie nihil admodum a caeteris differetes, sed sono vocis duntaxat atque capillatura. Nam Aethiopes qui ab ortu solis sunt, promissos crines: qui ex Libya, crispissimos inter omnes homines habent. Aethiopes autem hi qui ex Asia erant, pleraque arma quae Indi gestabant, pellesque frontium equinarum cum auribus atque iubis, in capitibus, ut ipsae iubae pro cristis essent, & hirtae aures equinae rigerent in locum clypeorum pelles gruum praetendebant. Libyes autem corio armati iere, ac iaculis praestitis, duce Masange Aorizi filio. Paphlagonae autem capitibus gerebant compactiles cassides, scuta exigua, hastas haud longas, praeterea iacula, pugionesque, pedibus caligas more gentis ad media crura subtentas. Eandem quam Paphlagonae armaturam gestabant Ligyes & Matieni & Mariandyni & Syri. Isti autem Syri a Persis Cappadoces vocantur. Paphlagonum & Matienorum dux erat Dorus Megastidis filius: Mariandynorum & Libyum & Syrorum, Gobryas Darii filius & Artystona. Phryges autem proximam Paphlagoniae armaturam gerunt, paulum differentes: qui (ut Macedones aiunt) tamdiu vocati sunt Bryges quoadiu Europae fuerunt, Macedonum accola: transgressi autem in Asiam, vna cum loco nomine immutauere in Phryges. Armenii Phrygum cultu armati erant, utique illorum coloni. His utriusque praeerat Artochmes, qui Darii filiam in matrimonio habebat. Lydi proximam ad Graecorum armaturam accedebant, olim Meones vocati: pristinoque nomine sublaro, a Lydo Atyis filio cognomine acceperunt. Mysi super capita gentiles galeas ferebant, scutula quoque ac praestita iacula. Sunt autem Lydorum coloni, a mote Olympo Olympieni nominati. Horum utriusque praeerat Artaphernis filius, qui collega Datis apud Marathonem confixit. Thraces e pelle vulpina cassides gestabant, tunicis induti, & insuper circumdati variis sagulis, pedibus ac tibiis indutis caliga e pellibus hinnulorum: ferentes praeterea iacula & peltas & pugniunculos. Isti transgressi in Asiam, vocati sunt Bithyni, prius appellati (ut ipsi aiunt) Strymonii, quod Strymonem accolerent: a suisque sedibus exacti a Teucris & Mysis. Thracibus autem qui Asiam incolunt praeerat Bagafaces Artabani filius, gestantibus breuia e corio scuta, & bina singulis veruta ad lupos conficiendos apta, in capitibus aereas cassides, & super cassides ex aere factas aures bouis & cornua, impositis etiam cristis. crura autem panno Phoeniceo erant induta. Martis oraculum apud hos

a Imaginem eius ex auro solido compagiam habuit.

b Rectos crines.

c Calceos patrio more ad media crura extentos.

d E crudo bouis ore, ut paulo post uerit eandem uocem.
e Venabula Lycii operis.

viros est. Cabeles Meones (qui Lasiui vocantur) eundem cultum gestabant quem Cilices: quem ego, dum ordine ad Cilices veniam, indicabo. Milyae autem laceolas gerebant, & vestes fibulis substrictas, & eorum nonnulli Lycios arcus, in capitibus galeas e pellibus factas. Horum autem omnium praefectus erat Badres Hytanis filius. Moschi ligneas circa capita cassides gerebant, scutaque ac hastilia breuia, sed longa in hastilibus spicula. Eodem quo Moschi ornatu militabant Tibareni, & Macrones, & Mosynoeci, quos hi regebant: Moschos & Tibarenos Ariomardus Darii filius & Parmyis filiae Smerdis filii Cyri: Macrones & Mosynoecos Artayctes Chorasmis filius, qui Sesti in Hellepoto praeses erat. Mares in capitibus ligneas galeas gerebant, scutulaque e crudo bouis tergore, atque laceolas, praeterea machaeras. Praeerat autem Maribus & Colchis Pherendates Theaspis filius. Alarodii & Saspieres eodem quo Colchi ornatu militabant, duce Masistio Sirometris filio. Insulanarum gentes, quae rubro e mari sequuntur sunt ex iis insulis ad quas transportare rex solet quos e suis locis sum mouet, gerebant proxima Medis & vestimenta & arma, quibus praerant Mardotes Bagaei filii, qui apud Mycale dux secundo post anno in pugna oppetiit. Haec erant nationes quae per eorum ibant, ex quibus constabat pedester exercitus: quibus ii praerant qui commemorati sunt, quique ordinarant milites connumerarentque, & chiliarchas, id est tribunos qui mille, & myriarchas, id est qui decem millibus praesunt delegerant, nam myriarchae centuriones decanosque creauerant. Erant & alii agminum & gentium praetores: verum ii qui nominati sunt, erant duces. Horum tamen & totius exercitus imperatores erant, Mardonius Gobryae filius, & Tirintatachmes filius Artabani, qui dissuaserat bellum Graeciae inferendum, & Smerdones Otanis filius, ambo hi fratrum Darii filii, Xerxis patruales: & Masistes Dario & Atossa genitus, & Gergis Ariazi & Megabyzus Zopyri filius. Hi erant imperatores omnium pedestrii copiarum, praeter illa delecta Persarum decem millia, quibus praerant Hydarnes Hydarnis filius: qui vocabantur immortales, ob hoc, quod si quis eorum aut nece aut morbo numerum imminueret, alius sufficiebatur: nec unquam plures erant paucioresve decem millibus, praecipuo inter omnes cultu decori, & iidem praestantissimi omnium, ut dictum est: & praeterea immenso auro conspicui, ducentes vna carrucas cum palacis ac familia permulta eaque belle ornata: necnon camelos ac iumenta, praeter caeteros milites, quae comitatum portabant. Equitantes autem haec nationes, sed non omnes habebant equos, verum haec solae Persae, qui eadem erant qua peditatus armatura ornati, nisi quod quidam gestabant in capitibus opera ex aere ferrique ductilia. Sunt autem quidam Nomades homines, qui Sagartii appellantur, & gente & voce Persae, sed cultu inter Persicum & Paeticum, qui contulerunt equitatum octo millium equitum, armaturam neque aheneam neque ferream affueti ferre, praeter pugiones, utentes reite e viminibus conferta, qua freti in praedium eunt. Est autem praedium eorum virorum huiusmodi: Cum hoste congregientes iniiciunt eas reites in summo habentes laqueos, qui quum aut equum aut hominem adepti sunt, cum ad se trahunt: ita illi illaqueati conficiuntur. Talis horum pugna est, iudemque inter Persas censentur. Medi eandem equites quam pedites armaturam gerunt: & item Cissii. Indi quoque eandem quam peditatus suus gestant armaturam. caeterum equos defultorios agebant & currus: quibus curribus suberant & equi & asini agrestes. Baetris eodem ornatu instructi erant equites quo pedites & item Caspii. Libyes & ipsi eandem quam pedites armaturam gerebant: currum autem hi cuncti erant agitantes. Caspii quoque & Parycanii itidem atque suus peditatus instructi erant. Necnon Arabes eo quo pedites ornati cultu agitabant camelos nihilo inferiores equis pernitate. Haec solae gentes erant equestres. Fuitque numerus equitum, octo myriades, id est octoginta millia, praeter camelos & currus. Et alii quidem equites in ordinem redacti erant: Arabes autem in ultimo locati, ob id postremi ne equitatus confunderetur, equis camelos non tolerantibus. Equitatus autem praefecti erant, Harmamithres & Tithaens, filii Datis: quorum tertius collega Pharnuches Sardibus erat relictus aegrotus. Nam quum Sardibus proficisceretur, in calamitatem incidit inciens: equitante enim eo canis sub pedes equi intercurrit: quo equus improviso deterritus atque erectum sese tollens, Pharnuchem excussit. Hic collapsus sanguinem euomuit, naetumque est morbum qui in phthisin, id est tabem, euasit. Equo autem a casu statim domini, fecerunt famuli ut ille iussisset: Abducto namque in eum locum ubi dominum strauerat, crura cum genibus absciderunt. Itaque Pharnuches ita a praefectura summotus est. Porro triremes inito numero fuere mille ducentae & octo: quas hi praebuerunt: Phoenices, cum Syris qui Palaestina incolunt, trecentas, huc in modum

a Mares in capitibus quidem galeas more patrio textiles gestabant, vel nexiles, & Lyceos autem paruos pelliceos, & iacula Colchi in capitibus ligni.

b Septem.

ornati: Circa capita galeas Græcanicis proximas gerebant, induti thoracibus lineis, cum scutis vmbone carentibus, cumque iaculis. Hi Phœnici (vt ipsi memorant) quondam mare rubrum accolebant: illinc transgressi, maritima Syria habitant. Is autem tractus Syriae, & quicquid Aegypto tenus est, Palaestina vocatur. Hi circa capita cassides forcipiculas gerebant, conuexa autem scuta magnis vmbonibus prædita, ac grandia pila nautica, & grandes bipennes. eorum turba thoraces gerebat ac magnas machæras. Hunc in modum isti armati erant. Cyprii autem centum quinquaginta naues præbebant, hoc modo armati: Reges eorum mitris redimiti erant: reliqui tunicas gestabant, cætera vt Græci. Quorum gentes sunt partim à Salamine & Atheniensibus, partim ab Arcadia, partim à Cythno, partim à Phœnice, partim ab Æthiopia oriundi, vt ipsi Cyprii aiunt. Cilices, centum naues. hi circa capita ferebant gæiles galeas, pro scutis parmulas è erudo bouis corio factas, laneis vestibus induti: bina singuli iacula gestantes, & enses machære Aegyptiacæ persimilè. Hi quondam Hypachæi appellati fuerat, sed à Cilice Phœnicæ Agenoris filio illud nomen acceperrunt. Pamphylii, triginta naues, Græcanicis armis ornati, qui ab illis originè ducunt qui cum Amphilocho & Calchante è Troia disiecti fuerant. Lycii præbuerunt naues quinquaginta, thoracibus ocreisq; armati: areubus quoq; è corno factis, & arundineis sagittis sine pennis, atque iaculis: gerentes ex humeris suspensas caprarum pelles, & in capitibus pilea pennis coronata, quinetiâ pugiones & falces. Hi è Creta oriundi, quondam Termilæ nominati, sed à Lyco viro Atheniensi Pandionis filio, Lycii fuerunt cognominati. Dores qui sunt ex Asia, naues triginta. hi Græca gerebant arma, vt è Peloponneso propagati. Cares, septuaginta naues, cætera Græco more ornati, sed & falces & pugiones gerebant. quos prius appellatos fuisse Hœtines, in superioribus libris dictum est. Iones, centum naues, armati Græco ritu: qui quondam in Peloponneso regionè quæ vocatur Achaia incoluerunt, & ante aduentum Danaï & Xuthi in Peloponnesum, (vt Græci aiunt) vocabantur Pelasgi Aegialees, id est littorales, sed ab Ione Xuthi filio, Iones sunt appellati. Insulani, naues decem & septem, armati vt Græci: & ipsi Pelasgica gens, sed mox Ionica, ob eandem causam ob quam & duodecim oppida sunt Ionica ab Atheniensibus appellata. Aëoles, sexaginta naues, ritu Græco armati, & olim Pelasgi (vt apud Græcos fertur) vocati. Hellepōtīi, centum naues, præter Abydenos: quibus mandatum erat ab rege vt circa locū manerent ad pontes custodiendos. Cæteri è Ponto erant, Græco more armati, Ionum ac Dorum coloni. In omnibus autem nauibus epibata erat Persæ & Medi & Sacæ, quarum velocissimas præbuere Phœnicæ, & inter Phœnicæ optimas Sidonii. Harum singulis, & item pedestribus eorum copiis præfecti erant vernaculi duces: quorum ego (quia ratio historiarum non exigat necessarium) non faciam mentionem. Neque enim singularum nationum duces digni memoria fuerunt, quarum quot vrbes, tot duces extiterunt: sed non vt ductores, verum vt serui (quemadmodum alii qui ducebantur in militiâ) venerunt: quoniam duces penes quos summa imperii erat, vt singularum gentium principes, quinam eorum Persæ fuerint, à me commemoratum est. Nauticis autem hi copiis præfuerunt: Ariabignes Darii, & Prexaspes Aspathinis, & Megabazus Megabatis, & Achæmenes Darii filius. Ionice quidem classis & Carie Ariabignes, ex Darii & filia Gobryæ genitus: Aegyptiacæ autem Achæmenes, Xerxis ex utroque pariete germanus: reliquæ autem classis reliqui duo. Porro biremes, lembos quinquaginta aut triginta remorum, & actuaria nauigia, & alia minuta, cum hippagogis, quæ equos uehunt, contracta constat ad trium millium peruenisse. Eorum autem qui in classe erant, secundum duces, illustrissimi fuerunt, Sidonius Tetratimnestus Allesi filius, & Tyrus Mapen Sironi, & Aridius Nerbalus Arbali, & Cilix Syennesis Oromedontis, & Lycius Cybernicus Sicæ filius. Cyprii autem, Gortus Chersis, & Timonax Timagoræ filius. Carum verò Histæus Tymnis, & Pygres Seldomi, & Damasthymus Candaules filius. Aliorum nunc præfectorum mentionem facere supersedeo, tanquam non necesse habens. Verum Artemisiam præcipua me tenet admiratio, mulieris expeditionem aduersus Græciam sequitur: quæ defuncto viro, ac pupilli filii tyrannidem obtinens, nulla adacta necessitate, sed præstantia animi atque virilitate in militiam concessit. Nomen ei erat Artemisiam, Lygdamis filia, paternum genus ex Halicarnasso, maternum è Creta. Imperans hæc Halicarnassensis, & Cois, & Nisyrii, & Calydnii, quinque cum nauibus venit omni copia instructis. atque post Sidonias hæc naues fuerunt illustrissimæ. Eadem apud regem optimas inter omnes focios sententias dixit. Quas ciuitates recensui sub illius imperio fuisse, earum vniuersam gentem annuo Doricam esse, Halicarnassensium quidem Træzeniam, cæterorum

a Hi autem quoprius nomine vocati fuerint, in superioribus. Hic autem ridiculè fecit populos ex uocabulo ἀπύρις, ut supra, pag. 171 ex nomine Ἰωνίης populos Ἰεσσηνες fecerat.

cæterorum autem Epidauriam. Hactenus de nautico exercitu. Xerxes, inito copiarum numero, militibus instructis, concupiuit illos lustrando oculis obire: quemadmodum & fecit. Itaque incenso curru singulas nationes lustrans, quænam essent percontabatur: quarum professionem scribæ excipiebant, donec ad extremos equitum peditumque peruentum est. Hoc perfecto, & nauibus in mare deductis, Xerxes è curru in nauim Sidoniam transcendit: residensque sub aureo tabernaculo, præterueniensque nauium proræ, sciscitabatur de singulis itidem vt de terrestri exercitu fecerat, describique iubebat. Enimuero nauarchi productas à littore quatuor ferè iugerum spatium naues stabilierant, conuersis à terra proræ, & in vnam frontem digestis, epibatis quoque, id est propugnatoribus, tanquam ad bellum armatis: quos Xerxes inter proræ & littus nauigans conspicabatur. Vbi autem & classem lustrauit, egressus nauis accersit Demaratum Aristonis filium, comitem huius aduersus Græciam expeditionis, eique accessito ita inquit, Demarate, iuuat nunc me quæ cupio abs te interrogare, qui & Græcus es, & non ex minima ciuitate, vt audio tam ex te, quam ex aliis Græcis qui me alloquendi gratia aduenerunt. nunc igitur hoc mihi expone, nunquid Græci sustinebunt manus contra me leuare. nam (vt ego opinor) ne omnes quidem Græci ac cæteri mortales qui ad hesperum incolunt, si congregentur, pares essent nostris armis, nec me inuadentem expectarēt: quum non sint inter se concordēs. Libertam tamē mihi abs te audire quid de hoc dicas. His verbis interrogauit. Demaratus autem excipiens, Vtra, inquit, apud te rex utar? veritatēne an iucunditate? Ille vt veritate vteretur iubere, neque enim sibi ob id eum minus iucundum fore quam antea fuisset. Hoc vbi Demaratus audivit, Quoniam, inquit, me iubet rex omnino veritatē proloqui, ea dicam quæ nemo nisi mentiens apud te postea carperet. Græcia semper quidē alumna fuit paupertatis, hospes virtutis, quam à sapiētia acciuit & à seuera disciplina, quæ vsurpans Græcia, & paupertatē tuetur & dominatū. Ita laudo quidē omnes Græcos qui Dorica illa loca vel circa incolunt: sed nō de cunctis eis verba faciā, verum de Lacedæmoniiis solis. Iam primum nego fieri posse vt tuā orationē admittant, afferentē Græciæ seruitutē: deinde annuo venturos tibi obuiam ad pugnandum, etiam si cæteri Græci omnes sentiant tecum. Neque verò de numero eorum quæras, quot illi sint qui hoc facere possint. nam si in exercitu eorum mille fuerint, ita tecū congregiētur: & ite siue pauciores siue plures. Hæc quæ audivisset Xerxes, sublato cachinnō inquit, Demarate, quōdnam extulisti verbum? mille omnino viros cum tāto exercitu congressuros? Agedum, dic mihi, nōne te ipsum ais istorum virorum fuisse regem? visne igitur sine mora tu cum decem viris dimicare? Quod si vestri populares omnes tales sunt quales tu prædicās, profectō secundum vestra instituta debes tu, qui illorum es rex, duplum præstare quam singuli eorum: qui si denis è meo exercitu pares sint, iure abs te posco vt viginti sis par: ita verba quæ dixisti, comprobabuntur. At qui si tales sunt illi ac tāta statura qualis quantūque tu, ac cæteri Græci qui in colloquium meum venerunt, videte ne, quum tātopere gloriamini, frustra id insolentēque faciatis. nam age intelligam quocunque argumento, vnde fieri queat vt mille aut decem millia atque quinquaginta millia hominum, qui præsertim sint omnes liberi, nec vnus imperio subiecti, tanto exercitui obstitēt: quum simus nos plures quam milleni ad singulos eorum, si fuerint quinque millia. Nam sub vno (quemadmodum apud nos fit) imperatore milites, illius metu, etiam contra suam ipsorum naturam meliores efficiuntur, adactiq; verberibus, vel pauciores aduersus plures eunt: idem remisso libero sibi arbitrio, neutrum horum facerent. Adeo opinor Græcos etiam pares numero Persis, ægrè cum eis solis certaturos. quinimo istud apud nos solos est quod ais: verum non ita multum, sed rarum, sunt enim è Persis meis satellitibus qui velint cum ternis Græcis pariter dimicare: quorum tu inexper tus multa blateras. Ad hæc Demaratus, Intelligebam, inquit, rex ab initio me veratē dicentem, non iucundum tibi futurum: sed quia tu dicere me verissima coegisti, dixi quæ erant è dignitate Spartanorum. Quanquam ipse optimè intelligis quantopere nunc illos ego amem, qui me honore & dignatione paterna exutum, extorrem profugumque fecerunt: quæ pater tuus exceptum, victu ac domicilio donauit. Quare non est credibile virum prudētē respuere beneuolētiam exploratam, sed maxime obseruare. Ego autem neque cum decem promittā me posse dimicare, neque cum duobus: ac ne singulari quidē certamine volēs certauerim. At si necesse fuerit, aut vehemēs discrimē institerit, libētissimè cū vno quolibet istorum hominum dimicarem, qui se singulos aiūt idoneos ad certandum cum ternis Græcorum. Etenim Lacedæmonii pugnando cum singulis, non sunt illi quidē cæteris deteriores viris: at conferti, cunctorum virorum

a Qui me alloquuntur, vel, Quibusum mihi sermo est.
b Ad occidentem.

c Ea dicentem ob quæ nemo à te postea mendacii conuincetur. uel arguetur. Relinquitur autem pendens sententia, ut subaudiatur, ita res se habet, uel, Audi.
d Propulsat.

dd Tantilla.

e Nā si more nostro vni parerent, illius metu strenui magis quam pro sua natura reddi possent, & verberibus adacti adoriētur plures quam ipsi essent: at nunc quum solutè & libere viuunt, horum certe neutrum fecerint.
f Hastatis, ut & ipse antea est interpretatus.

sunt excellentissimi. nā licet sint liberi, non tamen sunt vsquequaque liberi: quippe quibus praeest domina lex, quam multo magis metuunt quam tui te. Faciunt ergo quaecunque illa cogit. cogit autē idē semper, vetans semper eos ex acie fugere quam tamuis hominum multitudinem: sed iubens vt ordinem non descrentes, aut vincant aut occumbant. Hæc ego loquens, si tibi blaterare videor, volo posthac in cæteris silentium agere. Hactenus loquutus sum coactus: tibi verò ex sententia contingat, rex. Hæc loquuto Demarato, Xerxes ad risum versus, nulla indignatione permotus est, sed comiter hominē remisit. Post Demarati colloquiū, vbi Dorisco præfecit prætorē Mafcamē Megadostis filiū, amoto eo quē Darius præfecerat, ire cum exercitu aduersus Græciam pergit. Huic Mafcam, quem illic reliquit Xerxes, vni tāquam omnium prætorum præstantissimo quos aut ipse aut Darius cōstituisset, dona quotannis misit: & item eius posteris Artaxerxes filius Xerxis. Etenim ante hanc expeditionem in Thracia & vbique in Hellesponto prætores fuerant, qui omnes post eandem expeditionem à Græcis eieci sunt & è Thracia & ex Hellesponto, præterquā è Dorisco. ^a vnde Mafcamē Græci, permulta conati, tamē eiicere nequierunt. ob id huic ab eo qui in Persis regnat, semper dona mittuntur. Eorum verò qui à Græcis expulsi sunt, neminem rex Xerxes virum egregium esse dixit, præter vnum Bogem ex Eione, quem laudare non desinebat, cuiusq; qui superuere liberos maximo inter Persas honore prosequeretur. Siquidē magnis ferri laudibus Boges meruit: qui quū ab Atheniensibus & Cimone Miltiadis filio obsideretur, liceretque ei accepta fide egredi & in Asiam remeare, tamē abnuuit, ne regi præ metu superuuisse videretur, sed ad extremum vsq; perstitit: atq; vbi nihil in moenibus commeatus reliquum fuit, accenso ingēti rogo, interemit liberos, coniugem, concubinas, familiam: eōsq; in rogū deiecit: dehinc omne aurum vrbs atq; argētum è muris dispersit in Strymonem. his actis, etiam semetipsum coniecit in rogū. Ita hic meritò à Persis ad hoc vsque tēpus præconio celebratur. Xerxes è Dorisco in Græciam tendens, vt quosque populos adibat, secum militare cogebat. Erat autē (vt superius à me expositum est) omnis ad Theffaliam vsque tractus in ditionem redactus & regi tributarius effectus à Megabazo & mox à Mardonio. Digressus à Dorisco, præterit primū Samothracios muros, quorum vltimum oppidum ad vesperam situm est nomine Mesambria, cui vicinum est oppidum Thasiorum, Stryma: quæ oppida interfluit amnis Liffus, cuius aqua tunc non suffecit copiis Xerxis, sed defecit. Hæc olim regio vocabatur Galaica, nunc autem Briantica: quæ tamen optimo iure Ciconum est. Transmissis profuente Liffi arefacto, Xerxes has Græcas vrbes prætergressus est: Maroneam, Dicæam, Abdera, eas inquam præterit, & hos qui iuxta eas sunt, famosissimos lacus, ^b Ismaridē, qui Maroneam Strymāq; interiacet: Bistonidē Dicææ contiguū, in quē duo flumina ingrediuntur, Trauus & Cōpsatus. Iuxta Abdera autē nullū nobilē lacū præterit Xerxes, sed fluuiū Nestū mare subeūt. Post has regiones perrexit mediterraneas versus vrbes: in quarum vna est lacus triginta ferme stadiorum in circui tu, piscosus & admodū salus: quē sola iumenta quum aquarentur exsiccauere. Huic vrbi nomen est Pissyrus. Has vrbes & maritimas & Græcas sinistrorsum relinquēs præterit Xerxes. Per quas autē gētes Thraciæ provinciæ iter fecit, hæ sunt: Parti, Cicones, Bistones, Sapæi, Derfæi, Edoni, Satræ. Quorum qui maritimi erant, nauibus sequuti sunt: qui verò mediterranei (qui & cōmemorati sunt à me) præter Satras, cæteri omnes terrestri itinere sequi coacti sunt. Satræ nulli olim hominū, quātum nos scimus, fuere subiecti, sed soli è Thracibus ad meam memoriam liberi semper perstitere. Editos enim mōtes incolunt omnigenis arboribus ac niuib; obfitos: suntque viri in re bellica eximii: apud quos oraculum est Dionysi, idque in editissimis montibus. Eorum qui in illo templo prophetant, id est natiuntur, sunt Bessi: antistes verò quæ reddit responsa, quemadmodum Delphis, & nihilo magis variē. Peragrata autem quam dixi regione, Xerxes secundo loco transiit muros Pierum, quorum vni nomen est Niphragæ, alteri Pergamo. Hac iter præter eos muros faciebat, à manu dextera relinquens montem Pangæum, magnum atque excelsum, in quo aurea sunt & argentea metalla, quæ cum Pieres & Odomanti, tum præcipuē Satræ ^c exercent. Super Pangæum ad aquilonem habitantes Pæones, Doberes & Pæoples prætergressus Xerxes, ad vesperam versus contendit, donec ad flumen Strymonem peruenit, & vrbe Eionem, cuius prætor Boges (de quo paulo antè fecimus mentionem) adhuc viuēbat. Regio autem hæc Pangæo monti circumiecta nominatur Phillis. Hinc vesperum versus porrecta ad flumē Angitem, quod Strymonem subite hanc meridiem versus ad ipsum Strymonem, ad quem magi maētatis equis can-

^a At Mafcamē hunc qui apud Doriscum erat, nulli eiicere potuerunt, multis licet id conatis.

^b Hæc nomina lacuū, feminina sūt Græci, quia nam illis feminini est generis. Idem est in seq. obseruandum.

^c Possident.

didis litauerūt. His & aliis cōplurib; medicamētis in flumē factis, per Nouē vias Edonorū iere: iuxta quas Strymonē pōtib; iūctū inuenere. Audientes autē eū locū Nouē vias Edonorū appellari, totidē illic pueros ac virgines virorum indigenarum viuos defoderunt. Persicum enim est defodere viuentes. nam & Amestrin Xerxis vxorem, iam prouectæ ætatis, audio bis septem illustrium Persarum liberos defodisse ad referēdam pro se gratiam deo qui sub terra esse fertur. Vbi à Strymone progressus est exercitus, illic ad solis occasum est litus, in quo sitam vrbe Græcam nō minc Argilum præterit. hæc & quæ super eam est regio, vocatur Bisaltia. Illinc autem, sinum Neptuni templi à læua manu habens, perrexit ad campum nomine Syleum, præteriens Stagirum Græcam vrbe, peruenitque Acanthum, ducens vna singulas harum gentium, & item ex accolis montis Pangæi, & ex illis quas superius commemorauimus: iis qui maritimi erant, classe: qui procul à mari aberāt, terrestri itinere sequentibus. Hanc autem viam qua Xerxes duxit exercitum, Thracēs neque confundunt, neque serunt, sed ad mea vsque tempora magnopere venerantur. Posteaquam autem Acanthum peruenit Xerxes, præcepit Acanthis vt hospitalitatem exhiberent, eōsq; Medica veste donauit: laudauitque quod alacres cerneret esse ad bellū, quōdque audiret fossam esse absolutā. Xerxe autem apud Acanthum agente contigit vt Artachæz, qui fossā faciundæ præfuerat, morbo decederet, vir Xerxi spectatus, genere Achæmenides, statura inter Persas ^a procerissima. quippe cui quatuor omnino digiti decrant à longitudine quinque regionum cubitorum. Xerxes magno damno ducens maximum hominem fato functum, apparatussimè eum funeravit, exhibito etiam epulo, cuiusque tumultum omnis exercitus extruxit cui tanquam heroi ex oraculo Acanthii sacrificant, nomine cum nuncupantes. Et rex quidem Xerxes amisso Artachæz iacturam se fecisse existimabat. Atii Græci qui exercitum excipiebant, quum Xerxi cœnam præberent, in omnem miseriam deuenerē, adeo quidem vt suis laribus efficerentur extorres. Dum autem Thasi pro suis vrbebus quæ in continente sunt Xerxianas accipiunt copias, Antipater Orgis filius, elatus animo, vir inter populares illustris, erogauit in cœna quadringenta argenti perfecta talenta. Eā rem vbi qui præerant proposuere aliis circa vrbebus, (tale enim conuiuium iam pridem indictum fuerat, & diu celebratum) hoc vbi accepere, præsertim præconibus passim prædicantibus, tunc verò oppidani frumentum quod in vrbebus erat, inter se distributum molebant, farināque triuceam hordeaceāque in complures menses faciebant. Ad hæc ^b excogitauere ob pretium optima quæque pecora saginare, & altiles aues habere, terrestres palustresque, in cortibus & in viuariis, ad accipiendum exercitum. Quinetiam aurea argenteaque pocula & crateres faciebant, & cætera quæ mensæ imponuntur. Hæc omnia ipsi regi & iis qui cum illo vescebantur, fiebant: cætero autem exercitui, quæ ad esum duntaxat præcepta erant. ^c Sub aduētum autem exercitus, tabernaculum vbi exercitus maneret, statuebatur: reliqui sub dio agebant. Vbi tempus cœnæ aderat, tunc conuiuatores quidē labore sustinebant: isti verò quum expleti noctē illic exegerant, postero die reuulso tētorio & omni apparatu sumpto, ita abcedebāt, nihil relinquētes, sed omnia asportantes. Vnde Megacreontis viri Abderitæ elegans dictū extitit, qui suafit Abderitis vt vniuersi, mares pariter ac foemina, sua delubra adirēt, suppliciterq; diis affidentes precarentur vt posthac dimidium futurorum malorum à se propulsaretur. nam de præteritis magnam se gratiam illis habere, quod rex Xerxes non bis quotidie cubum capere consueisset. Fore enim vt Abderitæ, si iuberētur vt etiam prædium simile cœnæ instruerent, aut non præstolarētur Xerxē aduenientem, aut præstolati, pessimè inter omnes homines affligerētur. Et isti quidē quanquam grauātē, tamen quod sibi imponebatur exequēbantur. Xerxes verò ex Acantho duces classis à se dimisit, iussos ad Thermam cum classe se opperiri. Est autem Therma in Thermæo sinu sita, à qua ipse sinus habet cognomen. Hanc enim compendiarium magis viam esse audiebat. nam è Dorisco ad Acanthum vsque ita instructus exercitus iter fecerat, tripartitò diuisus omnis, iussu Xerxis: vt vna pars secundum mare iret pariter cum classe, cui parti præerant Mardonius & Masistes: altera per mediterranea, cui præerant Trintachmes & Sergis: tertia inter has media, cum qua Xerxes ipse incedebat, ducibus Smerdone & Megabyzo. Nauticus porro exercitus vbi à Xerxe discessit, fossam enauigauit in Atho depressam ac perductam ad sinum in quo Asia & Pidorus, & Singus & Sarga vrbes sitæ sunt. Ex quibus sumpto cōmilitio, perrexit ire ad sinum Thermæum: circumuectusq; Ampelon promontorium Toronæū, præternauigauit has Græcas vrbes, (vnde & naues & commilitiū

^a Procerissima, (quippe cui quatuor duntaxat digiti, &c.) & cui vox erat præ quouis alio altissima, adeo vt Xerxes, magno dāre &c. funerauerit, exhib.

^b Pulcherrimas quæque pecudes pretio comparantes, saginabant, altilesque aues habebant, terrest.

^c Quum autem aduenit exercitus, paratum quidem fuit tabernaculum vel tentorium quod fixerat, quo ipse Xerxes pro diuetsorio utebatur: reliquus autem exercitus sub dio agebat. Vbi autē cœnæ tempus adfuit, tunc conuiu.

sumpsit) Toronā, Galepsō, Sernylam, Mecybernam, Olynthum, quæ regio nūc Sithonia nominatur. Ab eo promontorio Ampeli præcedens mare vsque ad promontorium Canastrum, totam ferè Pallenam præteruectus est. illinc quoque & naues & commilitium sumpsit, ex Potidæa, ex Aphyti, ex Noua vrbe, ex AEga, ex Therambo, ex Sciona, ex Menda, ex Sana. Hæ sunt vrbes sitæ in Pallenā, Phlegra prius appellata. Pernaugata hac regione, ad præstitutū locum peruenit, sumpsis etiam militibus è vicinis Pallenæ vrbibus ac Thermæo sinui coterminis: quibus hæc nomina sunt, Lipaxus, Combrea, Liffè, Gigonus, Campsa, Smila, AEnca. quarum regio adhuc Crostia nominatur. Ab AEnca autem, (in qua finis enumerandarum vrbium mihi factus est) iam ad ipsam Thermæū sinum cursus classis extitit, & ad terrā Mygdoniam: donec ad Thermam, quò præceptum erat, peruentum est, & ad vrbē Sindum, & ad Chalestram super Axium sitam flumē, quod Mygdoniam terram dirimit à Bottiæide: cuius terræ Bottiæidis arcum ad mare locum obtinent vrbes Ichnæ & Pella. Hic nauales copiarum circa flumē Axium & vrbem Thermam & alias in medio horum vrbes statua habuere, regem opperientes. Huc peruenire volens Xerxes, Acantho profectus cum terrestribus copiis mediterranea præcedebat, peragrās Pæonium agrum atque Crestonicum, super amnem Chidorum, qui è Crestonæis initio sumpto, per terram Mygdoniam fluens, in paludem quæ est supra Axium euoluitur. Hæc iter faciente Xerxe, leones impetum dederunt in camelos qui comitum portabant. Sub noctem enim relictis locis confuetis eò descenderunt, nulloque alio neque iumento neque homine tacto, in camelos grassati sunt. ^a Cuius rei causam admiror, quòd leones, quoties aliunde eis est quo indigent, abstinent ab inuadendis camelis: quòd animal nunquam antea nec experti fuerant illic, nec viderat. Sunt autem per ea loca leones multi, & boues agrestes prægrandibus cornibus, quæ ad Græcos veniunt. Leonum autē terminus est Abderorum flumē Nestus, & Achelous, qui per Acarnaniam fluit. nam nemo aut ad auroram trans Nestum vsquam gentium visent leonem in Europa, aut trans Acheloum ad Hesperum in reliqua cōtinente: sed in horum fluuioꝝ medio leones gignuntur. Postquam autē Thermā venit Xerxes, ibi substitit, tantū maritimi spatii occupatibus castris quantum est ab vrbe Therma & Mygdonia vsq; ad cōfluentem Lydei & Haliacmonis, vbi agrū Bottiæicum Macedonicūq; determinant. In his locis statua habuere barbari: quibus potantibus solus ex iis qui commemorati sunt amnibus Chidorus è Crestonæis fluens non suppetiit, sed defecit. Xerxes è Therma prospiciens Thessalicos montes Olympum & Ossa præcellæ magnitudinis, audiensq; in medio eorum anfractum angustum esse, per quem fluit Peneus, & illic viam esse quæ in Thessaliam fert, cupidine captus est nauigandi ad ostium Penei inspicendum: quia superiorem viam tenenti erat eundem per Macedones superne habitantes ad Peræbos, præter Gonium vrbem. nam hæc tutissimum iter esse audiebat. Atque vt concupiuit, ita & fecit, itaque conscensa naui Sidonia, (quam semper conscendebat quoties ei tale aliquid facere libebat) extulit signum cæteris nauibus proficiscendi, relictis illic terrestribus copiis. Eò postquam peruenit, ostia Penei contemplantem ingens admiratio quum subiret, accitos viæ ductores interrogauit nunquid flumen posset auerti, vt alibi mare ingrederetur. Narratur autem Thessalia quondam lacus fuisse, vt pote conclusa vndique præaltis montibus. nam quod Thessaliæ ad auroram spectat, id Pelion & Ossa iunctis inter se radicibus præcludunt: quod ad ventum aquilonē, id Olympus: quod ad Hesperum, id Pindus: quod ad meridiem & ventum austrum, id Othrys: quod inter hos montes medium, id Thessalia est, ita deuexa vt cum alii frequentes amnes in eam deflyant, tum hi quinque præcipui, Peneus, Apidanus, Onochonus, Enipeus, Pamisus: qui è montibus Thessaliam cingentibus in eam planitiem confluentes, per vnum anfractum & eum arcum in mare euadunt, in vnam aquam omnes redacti: qui simulac confluentem fecerunt, Peneus retento suo nomine cæteros innominatos reddit. Fertur quondam, quum nondum esset hic anfractus per quem flumina mearent, hos fluuios & præterea lacum Bœbeidem non fuisse nominatos quemadmodum nunc, & tamē non minus quàm nunc fluxisse, sed suis fluctibus omnē Thessaliā effecisse pelagus. Ipsi quidē Thessali memoraunt Neptunum fecisse conuallē per quā meat Peneus, haud absurdē sentiētes. qui enim arbitratu Neptunum quater, & quæ terræ motu diducta sunt, huius dei esse opera, ei cernenti hunc locum videtur Neptunus id fecisse. nanq; diductio illa montium (vt mihi videtur) terræ motu est opus. Xerxi autem interroganti nunquid alibi exiret in mare ostia Penei, deductores sui rem compertā habentes, Rex, inquit,

^a Miror autem qui fieret vt leones à cæteris quidē abstinere, camelos autem inuaderent, quod animal &c.

nulli sunt huic flumini alibi in mare tendentes exitus quàm iste hic. cuncta enim vndiq; montibus redimita Thessalia est. Ad hoc Xerxes dixisse fertur, Solertes sunt viri Thessali, qui suæ sibi imbecillitatis conscii, iam pridem cum alia præuiderunt, tum verò hoc, quòd regionem habeant facilem occupatam, & maturè expugnabilem. Solum enim hoc esse negotium, flumen, obstructo anfractu, auertere aluo per quem meat, in eorum terram inducere, à quo omnis Thessalia præter motes a quo obduceretur. ^a Hæc ita se habere Xerxes apud filios Alei dixit, quoniam Thessali è Græcis principes regi sese tradiderant, ratus id illos per totam nationem diuulgaturos. Hoc loquutus, & locum contemplatus, Thermam renaugauit. Vbi complures dies circa Pieriam est commoratus (nam montem Macedonicum, vt illac in Peræbos omnis transiret exercitus, tertia eius pars repurgabat) eodem legati qui dimissi in Græciam fuerant ad terram petendam, regressi sunt partim inanes, partim terram & aquam afferentes. Quam qui dederunt eorum, hi fuerunt, Thessali, Dolopes, Enienses, Peræbi, Locri, Magnetes, Melienses, Achæi, Phthiotæ & Thebani, cæterique Bœoti præter Thespienenses & Plataenses: ^b cum quibus ii Græci Peræbi percusserant foedus qui bellum aduersus barbarum sumpserant. foedus autem ita habebat: Quicumque Græci se dedidissent Persæ, non adacti necessitate, eorū decimum quenque, rebus bene constitutis, se deo qui Delphis est deuoturos. Ita apud Græcos iusturadum se habebat. Xerxes autē neque Athenas neque Spartam legatos terram petitem miserat, job id quòd quos antè Darius ad hoc ipsum misisset, eorū alios isti in barathrum, alios in puteum deiecerant, iubentes eos illinc terram & aquam ferre ad regem. Hac de causâ nullos illuc ad petendum misit. Et Atheniensibus quidem, quòd ita legatos tractarint, quod triste contigerit non queo dicere, nisi quòd eorum solum cum vrbe vastatum est: quod tamen ipsum non ea causâ suspicor contigisse. Lacedæmonis verò ira Talthybi, qui fuit Agamemnonis præco, incubuit. est autem Spartæ Talthybi templum, cum eius posteris qui Talthybiadæ nominantur, quibus honos ^d legationis Spartanorum semper tribuitur. Itaque post eam rem Spartiæ, quum læta exta eis non essent, idque diu cōtingeret, pertæsi huius calamitatis Lacedæmoniorum, cœtu frequenter coacto hoc edictum proposuerunt, si quis Lacedæmoniorum vellet pro Sparta occubere. Tunc Sperthies Aneristi & Bulis Nicolai filius, viri Spartiæ, & natalibus & opibus inter primos, vltro se obtulerunt ad satisfaciendum suæ pœnæ Xerxi Darii filio, ob legatos apud Spartam interemptos. Ita hos Spartiæ tanquam mortem obituros, miserunt ad Medos. Digna autem admiratione cum hæc audacia horum virorum, tum verba ab eis habitata. nam Susa tendentes, ad Hydarnem Persam Asiæ oræ maritimæ præfectum venerunt: qui eos hospitaliter munificèque acceptos, his verbis interrogauit, Viri Lacedæmonii, quid ita respuitis officii amici regis? cernite enim ex me & meo statu quàm scit honore proficere rex viros egregios, vos itidem honoraturus si vos ipsi ei dederitis. Videamini modò apud eum viri egregii: quoniam singuli vestrum rege donante, principatum Græciæ obtinebunt. Ad hæc illi respondentes, Hydarnes, inquit, nū ex æquo consilium tuum ad nos spectat atque ad te, qui conditionis quæ suades expertus es, nostræ inexpertum. nam quidem eam nosti: libertatem autē nondum expertus es, vtrum sit dulcis an non. quæ si tibi experta foret, non vt hastis sed vt securibus pro ea dimicarem, nobis suaderes. Hæc Hydarni responderunt. Dehinc verò vt ascenderunt Susa, & in conspectum regis venerunt, principio iubentibus satellitibus ac vim afferentibus vt procumbentes regem adorarent, ^f & per capita eos ad id agendum impingentibus, negauerunt se vnquam id esse facturos. neque enim sibi esse consuetudinem hominem adorandi, neque se ad id venisse. Postquam autē in hoc repugnauerant, secundo loco hæc & his similia dixere, Rex Medorum, nos miserunt Lacedæmonii ad luendam pœnam pro iis legatis qui Spartæ interiere. Hæc istis dicentibus, Xerxes præ magnanimitate negauit se fore Lacedæmonii similem. illos enim interimendis legatis ius omnium hominum confudisse: se: se verò quòd illis exprobraret, id non esse facturum: neque eos occidendo, Lacedæmonios culpa soluturum. Hac re per Spartiæ gesta, impræsens ira Talthybi cessauit: est Spartæ reuersis Sperthie & Bule, ^g longo deinde tēpore interiecto excitatū est inter Peloponneses & Athenienses bellum, vt Lacedæmonii aiunt. quòd mihi diuinitus maximè videtur esse gestū: quia ira Talthybi nuntios corripuerit, nec prius quicuerit. Quòd autē ira incidit in eorū qui ad regē ascēderunt filios, Nicolau Buiensium, vt Lacedæmonii aiunt, quòd mihi diuinitus contigisse videtur. Talthybi enim iram in nuntios incubuisse, nec cessauisse priusquā discessissent, qui ad luendam pro illis pœnā mitterentur, id æquitas postulabat: (Gall. ad verbū, Le droit le portoit ainsi) at verò ingruisse illam in eorum filios qui ad regem ob iram illam ascēderant, Nicolau Bulis, &c. Sed non videtur mendo vel potius mendis carere totus hic locus. præsertimque illud ἄνδρα, pro quo ἄνδρα lego, eo sensu quem hic indicauimus, qui tamen nec ipse mihi satisfaciit.

^a Hæc autem quæ dicebat ad Aleæ liberos spectabant, quòd quum Thessali essent, primi inter Græcos regi se tradidissent, existimabatque Xerxes illos à tota natione amicitiam vel consuetudinem sibi spōdere. Id est, Hæc autē dicebat de Thessali ratione habita illius quod Aleuade fecerat. sperabat enim totam nationem factum illorum imitaturus.

^b Aduertus quos ii Græci percusserunt foed.

^c Hos, reb. bene cōstiti. ad soluendā deo Delphico decimā adigeret. Porro tamen ex paulo aliter exponi dixerunt.

^d Obeundorū præconiorum ex Sparta.

^e Sic & vos, si regi vos tradatis, ab illo singuli (quippe qui magnam de vestra fortitudine opinionē conceperit) principatū aliquid nationis Græciæ si riscōsequatur. Ad quæ illi respondentes, Hydarnes, inquit, non das nobis par vtrinq; cōsiliū. tu enim qui nobis consilium das, vnū expertus es, alterū nequaquam. nam seruus esse didicisti, at libertas dulcis sit necne, nō dum es expertus. Si enim illam expertus es, non vt hastis &c. Illud, ἢ ἡλίου ἔρα. potest & ita uerbi, Non parū vtrinq; ratione das nobis consilium. Q. d. Quum suades nobis ut conditionem tuā nostræ anteponamus, res duas inter se comparas non tibi æqualiter notas. Illud autem ἴσθης ποτὲς estiam uerbi Cernitis, & fortasse melius.

^f Negauerunt se, vel si in caput protruderentur, hæc villo modo facturos. Alioqui phrasia illa Præcipitem dari significat. Eo autem sensu quæ nulla sequitur est, videtur dictum fuisse potius Herodotus, ἢ ἀδίκως ἀποσπερύντων, καὶ ἔτι καὶ φαλλὸν αὐτοῖς ἀδίκων. Sed alteri sēsni videtur appetui fore ἢ ἀδίκων ἔργων.

^g Sed longo post tempore rursus excitata fuit in bello Peloponnesiorum & Atheniensium guerra. Sed non videtur mendo vel potius mendis carere totus hic locus. præsertimque illud ἄνδρα, pro quo ἄνδρα lego, eo sensu quem hic indicauimus, qui tamen nec ipse mihi satisfaciit.

a Non tamē quod mihi ver. esse vid. sub-
 ticebo. Si Athenienses
 ipēdenti periculi me
 tu patriā deseruissent,
 aut non des. sed in ea
 permanentes, se Xerxi
 dedidissent, regi mari
 resistere nulli co-
 mari fuissent. quod si
 mari nullus Xerxi res-
 stitisset, terra certē ista
 contigissent: Quamvis
 muri à Peloponnesibus
 per Isthmum ducti
 essent multis loricis
 fulci, Lacedæmonii
 (vbi eos socii prodid-
 issent, non sua quidē
 sponte, sed necessitate
 adacti, quippe quorū
 vrbes sigillatim à clas-
 se barbari caperentur)
 soli remansissent. soli
 autē remanentes, præ-
 claris in prælio facin-
 ribus editis, præclara
 morte occubuisse. au-
 g, inquam, hic illis
 exitus contigisset, aut
 ceteros Græcos Me-
 dorum partes iā antea
 sequi videntes, cum
 Xerxe depacti fuisset:
 atque ita utrolibet
 modo Græcia in
 potestatem Medorum
 venisset. Neque enim
 ex quoquam intellige-
 re possum quid profu-
 tūri fuissent muri per
 Isthmum ducti, si rex
 mari potius fuisset.
 Nunc igitur, i. que quis
 ita se habeat, si quis Athe-
 nienfes Græciæ serua-
 tores extitisse dicat,
 prof. sed hic locus in vulg.
 edit. Gr. mendis non caret.
 necesse enim est ut initio
 ante oī A. S. quā omīssam
 esse dicamus particulā ei.
 Et non procul inde inter-
 punctionem qua est post
 εἰς ἕξιν, inde trans. at. post
 δεῦρο, ad. collocem. Sed et
 hæc suspecta sunt, et ratiō
 ad. ἐπαύριον ἢ ἀπὸ τοῦ
 rotunde.

b Pro, Globosæ, id est
 rotunde.
 c Legit etiam quod, pro
 οὐκ ἐπιπέδον, et pro ablati-
 no curru reponendus vide-
 tur accusatiuus currum, ut
 hæc Græcis respondeat.
 tunc autem fuerit Asi-
 gena dictum pro Asi-
 gena, ut si quis ex Omni-
 nis faciat accusatiuum O-
 mnigena pro Omnigenam.
 d Rectē legit ἢ οὐδ',
 pro quibus in vulg. edit. ha-
 betur ἢ οὐδ'.
 e Madere. f Videtur phrasis Græca
 οὐκ ἐπιπέδον, et pro ablati-
 no curru reponendus vide-
 tur accusatiuus currum, ut
 hæc Græcis respondeat.
 tunc autem fuerit Asi-
 gena dictum pro Asi-
 gena, ut si quis ex Omni-
 nis faciat accusatiuum O-
 mnigena pro Omnigenam.
 d Rectē legit ἢ οὐδ',
 pro quibus in vulg. edit. ha-
 betur ἢ οὐδ'.
 e Madere. f Videtur phrasis Græca
 οὐκ ἐπιπέδον, et pro ablati-
 no curru reponendus vide-
 tur accusatiuus currum, ut
 hæc Græcis respondeat.
 tunc autem fuerit Asi-
 gena dictum pro Asi-
 gena, ut si quis ex Omni-
 nis faciat accusatiuum O-
 mnigena pro Omnigenam.

lis, & Aneristum Sperthiis filiū, qui piscatores Tyrinthios in nauī oneraria plena viris nauigantes cepit, manifestum est apud me diuinitus id factum esse, ex ira dei: quod nuntii qui in Asiam à Lacedæmonis mittebantur, proditi à Sitalce Tiresi filio Thracum rege, & à Nymphodoro Pythæi filio viro Abderita, excepti sunt iuxta Bisantem quæ est in Helleponto, & adducti in Atticam ab Atheniensibus necati sunt: cū- que iis Aristæas Adimanti filius Corinthius. Verum hæc multis post regis expedi- tionē annis gesta sunt. quæ expeditio (vt ad superiorē orationē redeam) nomine quidē tēdebat contra Athenas, re tamē vera cōtra cunctam Græciam. Eā diu ante Græ- ci quū audissent, nō perinde omnes affecti sunt. nam ii qui terrā & aquam dederant Persæ, fiduciam animo præsumebāt tanquam nihil ingratum passuri à barbaro, qui non dederant magno in metu versabantur. quippe quum nulla tanta classis esset in Græcia quæ posset excipere inuadentē, præsertim plerisque bellum detrectantibus, & libeter ad partes Medorum inclinantibus. Hoc ego loco necesse habeo ferre sentē- tiam apud multos quidem homines inuidiosam, non tamē quod mihi videtur ve- rum dissimulabo: an Athenienses formidantes periculum quod impendebat, pa- triam deseruissent: an, non deserentes, sed permanentes sese dedissent Xerxi, nihil omnino aduersus regem in mari facere conati: an nemo mari se opposuisset Xerxi: atque hæc in continentis gesta essent: an etiam multæ loricæ essent muris inductæ à Peloponnesibus per Isthmum: an proditi à sociis Lacedæmonii, usque non vo- luntariis, sed per vrbes à classe barbara occupatis, ac deserti fuissent: desertique & ma- gna opera aggressi, generosè occubissent: an hæc passi essent: an, priusquam viderēt alios Græcos cum Medis sentiētes, cum Xerxe depacti essent: atque ita vtrinque sub Persis Græcia fuisset. Nam murorum apud Isthmum loricarum quænam vili- tas fuisset rege mari potiente, à nemine quitiui audire. Nunc autem si quis Atheniē- ses Græciæ liberatores extitisse dicat, profectō non aberrauerit à vero. nam vtrō se illi applicassent, hæc partes erant præponderaturæ: quum verò prætulerint Græciam præstare liberam, nimirum ipsi fuere qui quicquid Græciæ reliquum erat cum Me- dis non sentiens erexerunt: quique secundum deos, regē repulerunt. Ac ne oraculis quidem horrendis ac terribilibus, quæ à Delphis veniebant, induciti ad Græciam de- ferredam fuerunt, sed persistētes constituerunt excipere hostē sua inuadentē. Siquidē consultoribus Delphos missis, vti oraculo volebant: usque factis apud templum quæ- ritus postulabat, adem ingressi confederunt. Quibus Pythia cui nomen erat Aristo- nice ita respondit,

Quid miserande sedes populus? fuge ad extima terræ,
 AEdibus & b globidæ desertis collibus vrbs.
 Nam caput & corpus mimimè sincera manebunt,
 Extremive pedes poterunt superesse manusve,
 Aut medium, sed ea ignis edax deformia reddet,
 Et Mars acer equis vrgens c Asiæ gena curru.
 Atque alias pleraque, tuas d non solius arces:
 Permultaque deūm sæuis dabit ignibus ædes,
 Quas ego præuidi iam nunc sudore madentes,
 Atque metu tremere, & de laquearibus altis
 Nigrantem cogente malo manare cruorem:
 Ite sed ex adyto, atque malis effundite mentem.

His auditis Atheniēsiū consultores maximo sunt mœrore affecti, quibus inter se- se agitantibus tam triste responsum, Timon Androbuli filius, vir apud Delphos illu- stris suavit̄ hæc fere, vt sumptis oleæ ramis de integro reuertentur ad consulē- dum suppliciter oraculū. Obtēperātes ei Atheniēses dixere, O princeps, redde nobis oraculum melius de patria, in honorē horum s palmitum, quos gestantes ad te ve- nimus. alioqui hinc abs te non abituri sumus, sed in hoc adyto ad obitum vsq; per- mansuri. Hæc dicentibus, antistes iterum hoc modo respondit,

Pallas olympia cum multis hortatibus vsa,
 Et precibus blandita Iouem placare nequiuit,
 Hoc tibi fabor item responsum, adamanti propinquans:
 Nam captis reliquis quæ limes Cæcropsi oræ
 Intus habet, quod cunctumque facer penetrare Cithæron,

g Oliuæ palmitum. Non tamen simpliciter
 inuadentem sunt oliuæ palmitum, sed q. d. supplicatory palmitum oliuæ.

Iupiter è ligno muris Tritonida donat:
 Qui soli inuicti tibi sint natiſque saluti,
 Tu verò aduentum peditūmque equitūmque quietus,
 Terrestresque acies ne præstolare: sed hosti
 Terga dato, vel si tibi fors erit obuius vsquam.
 Diuina ô Salamis mulierum pignora perdes,
 Vsquam vel Cerere sparsa, cocunte vel vsquam.

Hæc legati, vt erant, ita arbitrati prioribus mitiora, postquam conscripserunt, Athe- nas rediere, reuersique ad populum recitauerunt: & quum aliæ multæ sententiæ essent oraculum interpretantium, & eæ plurimum perplexæ, quidam è maioribus natu dixere, videri sibi deum respondere saluam fore arcem. olim enim Atheniensium arcem præseptam vallo fuisse. & ii quidem interpretabantur vallum esse hunc li- gneum murum. Alii verò dicebant deum significare naues: eâsque cæteris omiffis ædificari iubebant. Verum eos qui aiebant naues esse ligneum murum, fallebant, vel Cerere sparsa, cocunte vel vsquam. Circa hos versus cōfundebatur eorum sen- tentia qui classē volebant esse ligneum murum. nam qui oraculum interpreta- bantur, in eam sententiam accipiebant, fore vt ipsi instructa classe ad Salaminem pugna nauali succumberent. Erat autem inter Athenienses quidam qui in primo- res recūs peruenerat, nomine Themistocles, Neoclis filius, qui negabat interpre- tes omnia rectē coniectare: quod diceret, Si clades quæ prædicitur, ad Athenienses spectaret vllō modo, non ita placidē nobis deum fuisse responsurum, sed sic, ô Sa- lamis misera, pro eo quod dixit, ô diuina Salamis: si circa eam sui incolæ forent op- petituri. Sed rectē coniectantibus sentiendum à deo contra hostes editum esse ora- culum, non contra Athenienses. Itaque suadebat vt sese instruerent tanquam præ- lio nauali certaturi, & tanquam hic esset ligneus murus. Hanc Themistoclis senten- tiam Athenienses potiore esse censuerunt quàm illorum qui interpretantes ora- culum, dissuadebant apparatus pugne naualis: sed hanc esse in summa sententiā dicebant, non leuandam in hostem manum, sed ex Attica regione demigrandum, & aliam incolendam. Exiit & alia ante hanc Themistoclis sententia ad tempus e- gregia: Quum magna vis pecuniæ è prouentu metallorū quæ sunt è Lauro, esset in ærario Atheniēsiū, eâque esset æquē diuidūda viritum denis in singulos puberes drach- mis, tunc Themistocles hanc dissuasit Atheniensibus distributionem, sed ex pecu- nia classē ducentarum nauium ad Aegæticum bellum comparare suavit̄. Hoc enim bellum confatum Græciæ salutem attulit, cogens Athenienses nauticos fieri, & quanquam hæc classis in eum vsū in quem comparata fuerat, non venit, ta- men in vilitatem Græciæ cessit. Ita igitur iam præparata quum præstō esset, & al- teram ex ædificari oporteret, placuit Atheniensibus, inito post oraculum consilio, barbarum Græciam inuadentem cum nauibus opperiri vniuersos, deo obsequen- tes, vnā cum Græcorum voluntariis. Et hæc quidem oracula Atheniensibus sunt reddita. Coactis autem in eundē locum Græcis qui per Græciam melius sentie- bant, interque se colloquitis interposita fide, ibi consilio habito visum est ante omnia missas faciendum pecunias debitas, & inimicitias & hostilitates. Erāt autem cum alia aliorum bella, tum verò diuidūda inter Athenienses & Aeginetas. Postea- quā autē Xerxem cum exercitu Sardibus esse audire, Athenienses decreuere cum a- liquos in Asiam mittendos ad res regis explorandas, tum nuntios partim Argos, ad contrahendam aduersus Persam belli societatem, partim in Siciliam ad Gelo- nem Dinomenis filium, partim in Corcyram, partim in Cretam, iubentes opem Græciæ ferri: eo animo vt si fieri posset, omnis vis Græca vnū esset, & ad idem a- gendum omnes inculcerent, tanquam calamitate cunctis Græcis impēdente. Fe- rebantur autem res Gelonis magnæ esse, nec multo minores quàm Græcorum. V- bi hæc eis placuere, & in gratiam inter se rediere, principio h speculatores in Asiam tres viros misere: qui quum Sardis venissent, in speculādo regis exercitu deprehen- si sunt, & à ducibus pedestrium copiarum torti deducebantur tanquam perituri, la- ta in eos mortis sententia. Id vbi Xerxes audiit, reprehensa ducum sententia, mittit quosdam è satellitibus, iubens vt si viuos adipiscerentur speculatores, ad sese dedu- cerent. Eos adhuc superstites adepti satellites, prehensos in regis conspectum addu- xerunt. Scificitatus rex qua de causā venissent, præcepit satellitibus vt homines cir- cumducerent, peditatum omnem equitatumque ostentantes: & eos, vbi contem- plando illa expleti fuissent, sine noxa dimitterent quocunque locorum ire libuif- set. Hoc Xerxes ea ratione imperauit quod cogitabat fore vt si speculatores necati

a Arx circumseptā
 vallo erat.
 b Sed eorum sen-
 tentiam qui dicebant
 naues illum esse mu-
 rum ligneum, euer-
 tant hæc duo postre-
 ma quæ Pythia dixit,
 Diuina at Salamis
 muliebria pignora
 perdes, vsquā vel Ce-
 rere sparsa, cocunte vel
 vsquā. Circa hæc car-
 mina confutabantur
 inquam eorum senten-
 tia qui naues illum
 esse murum ligneū di-
 xerant. Siquidem ora-
 culorum interpretes
 illa in hunc sensum
 accipiebant, fatale si-
 bi esse circa Salaminē
 superari, instructa pu-
 gna nauali. Erat autē
 inter Ath.
 c Cui nomen qui-
 dem erat Themisto-
 cles, sed vocabatur
 Neoclis filius. Is nega-
 bat, &c.
 d Talia dicens, Si
 ad Athenienses specta-
 ret illud carmen, non
 videtur mihi tam mi-
 te respōsi redditurus
 deus fuisse, sed pro eo
 quod dixit Diuina at
 Salamis, dicturus fuis-
 se At Salamis misera, si
 quidē circa ipsam sui
 incolæ essent oppeti-
 turi. Illi igitur qui re-
 ctē coniectaret, (id est,
 Illius igitur iudicio qui
 etc.) deum aduersus
 hostes hoc oraculum
 non aduersus Athen-
 edidisse.
 e Ceterum alia
 quoque Themistoclis
 sententia ante hanc
 opportunā primas par-
 tes obtinuerat. i. Cate-
 rum opportunē cedebat
 quod antea alii Themis-
 toclis sententiæ primas par-
 tes delata essent.
 f Vnā cum Græ-
 cis eadem voluntate
 præditis.
 g Fortasse ἐπιπέδον
 ἢ ἐπιπέδον, ἢ ἐπιπέδον
 det potius phrasi nostræ.
 Denant rantes chofes. Cer-
 re interpretationem Valla
 uerba hæc Græca ferre nō
 possunt.
 h Lectius interpretis
 exploratores hic et in se-
 quent. locū, ut alibi ipse no-
 cem illam Græciam reddi-
 dit: et paulo antē dixit.
 Ad res regis explorandas.

fuisſent, neque Græci præſciſcerent potentiam ſuam eſſe fama maiorem, neque quippiam ipſe læderet hoſtes tribus viris interemptis: at iuſdem in Græciam regreſſis, fore vt Græci (vt ſe opinari dicebat) auditis rebus ſuis antequam exercitum compararent, propriam libertatem traderent, atque ita non oporteret ſuſcipere moleſtiam de exercitu in eos ducendo. Hæc ſententia Xerxis cum altera quadam congruit. nam quum Abydi ageret Xerxes, vidit naues curſum tenentes per Helleſpontum, quæ frumentum è Ponto in Aeginam Peloponneſumque portabant. quas vbi audiere eius aſſeſſores eſſe hoſtium, ſeſe ad eas corripiedas accingebant, intuentes in regem, quando id agi præciperet. Xerxes eos interrogauit quonam illæ tenderent: qui quum reſponſiſſent, Ad hoſtes tuos, domine, frumeto onuſta: tunc Xerxes excipies inquit, Nonne eodem quod iſti, & nos nauigamus, tum rebus aliis, tum verò frumento inſtructi: quid igitur hi officiunt nobis, quibus commeatu portant? Cæterum ſpeculatores illi rebus inſpectis dimiſſi in Europam rediere. Poſt quorū reditum Græci qui contra Perſam coniurabant, nuntios iterum Argos miſerunt. Quibus Argiui reſponderunt^a res ſuas ita habere: Audiſſe ſe iam inde ab initio barbarum excitatſe aduerſus Græciam bellum, & quum accepſſent intellexiſſentque Græcos ſeſe colligere, tentaturos Perſæ obſistere, principes fuiſſe mittendi Delphos qui deum conſulerent quid ſibi optimè faciendū eſſet euenturum. (nuper enim ſex millia ſuorum fuiſſe interempta à Lacedæmoniis & Cleomene Anaxandridæ filio, eaque de cauſa ſe miſiſſe,) & iis qui miſſi fuerant interrogantibus, ſic Pythiam reſponſiſſe,

Finicimis inuiſe, deis dilecte beatis,
Interius tutamen habens, impunè maneto,
Et tutare caput: nam membra tuebitur illud.

Hæc illis Pythia prius reſponderat. Poſtea verò quàm nuntii Argos venerunt, ſenatumque ingreſſi mandata retulerunt, Argiui reſponderunt ad ea quæ dicebantur, ſe promptos eſſe in triginta annos pacificare cum Lacedæmoniis, percuſſo foedere: ſed ea conditione vt dimidium imperii penes ſe eſſet. quanquam enim ius imperandi ipſorum eſſet, tamen dimidio imperii ſe eſſe contentos. Hoc aiebant ſuum ſenatum reſponſiſſe, quauis diſſuadente oraculo ſocietatem contrahere cum Græcis. quod eſt formidarent, tamè properare vt foedus triginta annorum feriretur intra quos liberi ſui in virilem ætatem adoleſcerent: hæc videlicet ratione, ne ſiqua calamitas ad ſuperiorem accederet in bello Perſico, niſi foedera forent, in poſterum ſubiecti Lacedæmoniis eſſent. His dictis Argiuorum à ſenatu, quidam è nuntiis Spartanorum ita reſpondit, quod ad foedera quidem attingeret, ſe ad eos qui plures eſſent reſlegare: quod autem ad imperium, id verò ſibi demandatum eſſe, vt reſponderent dicerentque, Spartanis duos eſſe reges, Argiuis vnum, ideo non poſſe fieri vt alterutro Spartæ regi abrogaretur imperium: & nihil obſtare quominus cū iis duobus rex Argiuus parem dignitatem obtineret. Ibi Argiui negare ſe perpeſſuros inſolentiam, ſed præoptare à barbaro imperari ſibi, quàm Lacedæmoniis cedere. Atque ita edixerunt nuntiis vt priuſquam occideret ſol, ex agro Argiuo excederent, alioqui hoſtium loco futuros. Hoc ipſi Argiui ſe ſe habere memorant, aliter tamen per Græciam narratur, Xerxem antequam bellum Græciæ inferret, miſiſſe Argos caduceatorem: quò quum peruenit, ita fertur verba feciſſe, Viri Argiui, Xerxes rex hæc vobis inquit, Nos arbitramur Perſem, ex quo nos progeniti ſumus, ſuiſſe filium Perſei Danaes filii, ex Andromeda genitum, quæ fuit Cephei filia. ita ex vobis oriundi ſumus. Quod quum ita ſit, neſas eſt & nos progenitoribus noſtris inferre bellum, & vos aliis opem ferendo, nobis aduerſarios fieri. Sed potius domi veſtra vos confidentes otium tenere. nam ſi mihi ex ſententia ſucceder, nullos plures quàm vos faciam. Hæc Argiui quum audiſſent, rem confeſſiſſe dicuntur, & à principio diſſimulantes quod actum eſſet, nihil poſcoſiſſe Græcos: ſed quum ab illis reprehèderentur, tunc partem imperii poſcoſiſſe, gnari id Lacedæmoniis nõ conſeſſuros, vt hoc prætextu otium agerent. Cui rei competit, quod quidam Græcorum multis poſtea annis geſtum fuiſſe memorant: Quum Sufis Memnoniis alterius negotii gratia eſſent Athenienſiu nuntii, Callias Hipponici filius, & collegæ qui pariter aſcenderant, contigit vt Argiui & ipſi per id tempus Suſa mitterent nuntios, qui Artaxerxem filium Xerxis interrogarent an amicitiam quam cum Xerxe contraxiſſent, putaret adhuc durare, an ab illo pro hoſtibus haberentur. Quibus Artaxerxes, imò verò maximè perdurare reſpondit, nullamque ſibi ciuitatem amicioſam putare quàm Argos. Verum an caduceatorem Xerxes Argos miſerit ad ea

^a Hanc ſe ratione in ſuis rebus tenuiſſe. Vel, ſe ita egiſſe. Quum iam inde ab initio audiſſent quæ barbarus aduerſus Græciã moliretur, & fore animaduerſiſſent vt Græci ipſos nihilominus quàm cæteros aduerſus Perſam aſſumeret, ſe Delphos miſiſſe qui deum conſul. &c. Sed legèdum eſt à παρθοῦται, ut ſit ad uerbum, Græcos non omiſſuros ipſos aſſumere. Sic aliquando poſſe επει δὲ σφραγὶς ἄλλοι μὲν βούλει πὸς Ἑλλήνας. in quibus etiam interpret. laſpius eſt Valla.

^b Fortaſſe præſiſſi Græci reſponder potius noſtra, En auoir fait cas. Pro ἀπαγγέλλοις αὐτὴν legitur ἐπὶ παγγέλλοις.

^c Vide annot. que proximam præcedit.

^d A bello abſtinent.

^e Cum quibus iſtud congruiſſe. Vel, Quibus conſentaneum fuiſſe quidam Græcorū narrant quod multis poſt hæc annis contigit.

^f Ad ea dicenda

dicenda, & an Argiuorum nuntii qui Suſa aſcenderunt, Artaxerxem de amicitia interrogauerint, pro comperto dicere non poſſum, nec vllam de his aliam proferre ſententiam niſi quam Argiui proferunt. Id demum ſcio, ſi omnes homines qui domeſtica mala in medium contuliſſent, cum vicinis mutare volentes, mala vicinorum intuiti fuiſſent, libenter reportaturos ruſum ſingulos ea quæ ipſi attuliſſent. Ita non turpiſſimè ab Argiuis actum eſt. Ego verò quæ dicuntur dicere debeo, attamen nõ omnino omnibus credere: quod in vniuerſum à me dictum ſit. quoniam & hoc narratur, Argiuis extitiſſe qui Perſam in Græciam accerſerunt, poſteaquam cum Lacedæmoniis malè pugnaſſent, præ dolore præſenti quiduis præoptantes. Et de Argiuis quidem dictum eſt. In Siciliam autè ad agendum cum Gelone, tum alii nuntii à locis iere, tum verò à Lacedæmoniis Syagrus. Huius Gelonis progenitor fuit Oecetor, qui in Gela erat, ex inſula Telo quæ Triopio obiaceret: qui, dum Gela conderetur à Lindiis, qui ſunt è Rhodo & Antiophemo, aſſumptus non eſt. Interiecto tamen tempore, poſteri eius deorum inferorum ſacerdotes illic perſeuerauerunt, oriundi à Teline, vno ex ea familia, qui eos illic collocauit hunc in modum: Quidam viri Gelo per ſeditionem electi, in Maſtorium vrbeſem quæ ſita eſt ſuper Gelam, profugerunt: hos Telines Gelam deduxit nullis virorum copiis adiutus, ſed horum deorum ſacris. quæ vnde acceperit, an ipſe poſſederit, id verò dicere non poſſum. His ſacris fretus, eò deduxit illos vbi poſteri ſui deorum ſacriſculi eſſent. Quæ res mihi admirationi fuit, præter ea quæ audio, tantum opus Telinem effeciſſe: qualia opera non à quocunq; viro effici conſueuerunt, ſed ab eo qui ſit caſti ingenii, robuſtaque præſtantia. Quanquam vt fertur ab incolis Siciliæ, fuiſſe natura effeminatum ac viro molliorem. Hunc in modum ille dignitatem hanc adeptus eſt. Cleandro autem Patæro, qui ſeptem annos Gela tyrannide potitus eſt, vita functo, (à Sabylo autem viro Gelo ſuit interfectus) ibi frater eius Hippocrates ſuſcepit imperium. Quo tyrannidè obtinente, erat illic Gelon prognatus à Teline vate, cum aliis multis, quorum vnus erat Aneſidemus Pataici filius, ſatelles Hippocratis: qui non diu poſt ob virtutem declaratus eſt totius equitatus præfectus. nam quibus in bellis Hippocrates obſedit Callipolitanos, Naxios & Zancleos & Leōtinos, pugnauiſſe cum Syracuſanis & permultis barbarorum, in iis bellis Gelon extitit vir præclariffimus: adeo vt nulla omnium quas reſtiti ciuitatum effugerit Hippocratis dominationem, præter Syracuſanos, quos pugna ad flumè Elorum ſuperatos Corinthii Corcyræique liberauerunt: ſub hac tamen conditione, vt Syracuſani Camarinam, quæ ipſorum quondam fuiſſet, Hippocrati traderent. Hippocrates autem quum totidem annos quot frater Cleander tyrannidem obtinuiſſet, illato Siculis bello, ante vrbeſem Hyblam periit. ita Gelon per cauſam tuendi liberos Hippocratis, B Vclidem & Cleandrum, vbi ciues, quòd abnuerent diſto amplius audientes eſſe, prælio vicit, ipſe Geloorum imperium adeptus eſt, liberis Hippocratis dominatu fraudatis. Poſt hoc commentum, quosdam Syracuſanos, qui Gamori vocabantur, à plebe ſuiſſe ſeruis qui Cyllyrii nominabantur electos, in patriam ex vrbe Caſmena reducendo, potitus etiam eſt ipſis Syracuſis. nam ei venienti plebs Syracuſana & vrbeſem & ſciſam dedit. Quam Gelon vbi accepit, Gelam quam tenebat minoris faciens, Hieroni fratri demandauit, ſibiſque Syracuſas habuit, & quidem pro omnibus vrbeſibus. idèoque ea ciuitas conſeſtim excucurrit atque propagata eſt. nam deductis eò Camarinæ omnibus Gelon ciuitatem dedit, Camarina euerſa: dimidiòque & eo amplius Geloorum itidem vt Camarinæ ſeſcit. Necnon Megarenſium qui ſunt in Sicilia, quum obſeſſi ad deditiōem veniſſent, locupletiffimos quoſque, qui bellum ei intulerant, & ob id ſe interfectum iri putabant, Syracuſas traduxit, ac ciuitate donauit: at plebem Megarenſem quæ belli mouendi fuerat expers, quæque nihil mali ſe paſſuram expectabat, Syracuſas adductam venundedit, ex Sicilia aſportandã. Idem hoc fecit Eubœſibus qui ſunt in Sicilia, proceres à plebe diſtinguens. Hoc autem ideo de vtriſque fecit quòd arbitraretur contubernium plebis rem eſſe moleſtiſſimam. Ea ratione magnus tyrannus effectus eſt Gelon. Ad quem legati Græcorum, poſteaquam Syracuſas coramque venerunt, ita loquuti ſunt, Lacedæmonii pariter & Athenienſes eorumque focii nos miſere ad te in ſocietatem aſſumendum aduerſus barbarum. nam proſus audiſti bellum Græciæ inferre, iuncto pontibus Helleſponto, virum Perſam, ſecum omnes Eoas ex Aſia copias ducentem: per ſimulationem belli Athenis inferendi nos inuadentem, quum in animo habeat omnem Græciam redigere in ſuam poteſtatem. Tu igitur, cui magna potentia adef, nec minima Græciæ portio, quum ſis Sicilia

remiſerit, & an Argiuorum nuntii ad interrogandum Artaxerxem de amicitia, Suſa aſcenderint, pro comp.

^a Eius poſteri continua ſuceſſione deorum inferorum ſacriſculi, vel antiſites ſacrorum diis inferis fuerunt, quum Telines, vnus quidam ex progenitoribus hanc dignitatem hoc modo acquiſiſſet. At Valla cum in aliis peccauit, tum in eo quòd ita uerit quaſi uerba poſtuleretur, quum tamen ſiſſim poſt in eadem re alteram lectionem ſequatur.

^b Reduxit. ſic & paulo poſt emenda.

^c Eos hac conditione reduxit vt eius poſteri deorum ſacriſculi eſſent. Ad hoc loquendi genus paſſim impugnetur hic interpret.

^d Sensus huius loci poſulare uideatur. ἡ πόλις ἡ γὰρ ἡ ἀποδοῦναι ei quod dicimus Boni eſt: ut totum hunc locum ſic interpretemur, Neque enim in quemlibet talia facta cadere exiſtimo, ſed in eum demum qui acuto ingenio virilique robore ſit præditus. Atqui eum Siciliæ incolæ contraria his à natura habuiſſe ferunt, vt qui effeminaſ natus ac mollior fuerit. Illud quoque uideatur aliter accipiendum, & eodem modo quo utimur præpoſitione Ad, quum dicimus, Obſupuit ad has uoces.

^e Omittit ἔργον quod reſponderet præcedenti λόγῳ. q. d. Dum uerbo illos ad eò ſeruiandum ſuum imperium adiunat, ipſe non iam uerbo, ſed facta illud inuaſit.

^f Poſt hoc autem inſperatum lucrum, id eſt, Quum autem ei nihil tale ſperanti iam tantum bonum obtuſiſſet.

^g Incrementum vigoremque aſſumpſit.

^a His verbis, quibus eos vehementer urgebat, usus est.

^b Quum ipsi petenti mihi aduersus exerc. barb. ferre opem recusaueritis.

^c Et obstabat ut poenas necis Dorici Anaxandridæ filii ab AEgestan s. reposcere ris, offereb.

^d Commoditates prouenerunt.

^e Itaque per vos quidem hæc omnia barbari possideant licet. *i. Per nos non stetit quin hæc omnia nunc à barbaris possideantur.*

^f Nunc postquam translatae sunt ad vos belli gerendi vices, ita demum Gelonis recedat estis. Atenim dedecore à vobis affectus, vos nequaquam imitabor: sed opem ferre paratus sum ducentarum triremium. *&c. Est tamen ad uerbum, Suppeditans ducentis triremibus, & uiginti millia armat. eodemque modo deinceps.*

^g Lacedæmoniorum nuntium ante.

^h At nos ad illam quidem tuam petitionem qua uniuersis Græcorum exercitus imperium postulabas, silentium tenuimus, cōtenti Lacedæmoniorum responso esse volentes, quod pro uis que sufficere posse sciebamus: iā uero, quum tu uniuerso imperio exclusus. *i. postquam denegatum tibi est uniuersum imperium, nauale potestules, ita habeto, nos ne permittente quidem id Lacedæmonio, permittimus.*

ⁱ Legit παρ' ἄλλοι, non παρ' ἑαυτοῦ.

^k Poeta.

^l Vos, qui imperent habere videmini, at quibus impetatur, non item.

^m Exemptum esse. *Vel, ablatum esse.*

ⁿ Sicut ver in anno præcellere cōstat, ita suum exercitum Græco præcellere. Ideoque Græciæ, quæ sua societate priuaretur, idem contingere dicebat ac si ei ex anno uer exemptum esset.

princeps, ferre opem iis qui Græciam à seruitute vindicant, eamque vnā cum illis liberato. Coacta enim cuncta Græcia, erimus magna manus, pugnaque pares inuadentibus nos: quod si è nobis alii proditores fuerint, alii otiosi sedent, id sincerum quod supererit Græciæ, exiguum erit. unde periculum est ne omnis Græcia pessum eat. Neque enim speraueris Persam, si nos prælio superauerit, ad te non esse venturum: quinimò hoc ante caueris. nobis nanque opem ferendo, temetipsum tutaris. Rei bono consilio gestæ lætus plerunque est exitus. Hæc legati dixerunt. Quibus respondens Gelon, ^a multus in hac oratione fuit, Viri Græci, inquit, insolentem habetis orationem, qui ausi estis me adire, hortantes ad inuadam aduersus barbaram societatem: ^b quum ipsi me orantem prius aduersus exercitum barbaricum recusaueritis socium. nam dum mihi erat cum Carthaginensibus certamen, ^c incumbenti ad ultionem necis Dorici Anaxandridæ filii de AEgestanis exigendam, offerebam: que me adiutorem ad liberanda emporia, unde uobis magna emolumenta atque ^d voluptates prouenerant, vos neque mei adiuuandi, neque ultionis de nece Doriana exigendam gratia venire uoluistis. Itaque ^e quantum in uobis est, omnia hæc à barbaris possidentur. Verum nobis hæc in melius reciderunt. ^f nunc quonia circumuenit vos atque atigit bellum, ita demum Gelonis memoria facta est. Sed contempus à uobis, non ero uestri similis: sed paratus sum ad opem ferendam ducentarum triremium, & viginti millium armatorum, ac duum millium equitum, *totidemque ferentariorum, totidemque leuis armaturæ, totidem sagittariorum, totidem funditorum.* Sed & rem frumentariam cunctis Græciæ copiis, donec fuerit delibellatum, suppeditaturum me recipio. Sed ea lege hæc polliceor ut ego sim aduersus barbarum Græcorum imperator: aliter neque ipse venirem, neque alios mitterem. Ea Syagrus audiens, non tulit: sed, O quam euilaret, inquit, Pelopides Agamemnon, si audiret Spartiatis imperium subdidisse Geloni atque Syracusanis. Tu uero ne feceris huius rei mentionem amplius: sed si tibi animus est opem ferendi Græciæ, esto sub imperio Lacedæmoniorum: si dedignaris subesse, non habemus opem ferendi. Ad hæc Gelon, ubi uidit uerba Syagri uerba, hanc ad extremum protulit orationem, Hospes Spartiata, contumelia homini factæ solent irritare indignationem. uerum tu contumeliosus in me uerbis inuehens, non tamen induces me ad uicem contumeliosè reddendam. Sed quando vos ita imperium amplectimini, multo me magis quam uos decet illum amplecti, qui multo maiorum copiarum ac plurium nauium imperator sum. Cæterum, quoniam ista oratio uestra in contrarium nititur, nos aliquantum à superiore nostra oratione decedemus: Si uos terrestribus copiis præfueritis, ego nauticis præero: sin uos mari imperitare iuuat, ego terrestribus copiis imperitare uolo. Ex quo oportet uos aut alterutra harum rerum esse contentos, aut his sociis destitutos abscedere. Hanc Gelon conditionem offerrebat. Cui nuntius Atheniensis Lacedæmonios anteuerens, ita respondit, Rex Syracusanorum, Græcia nos ad te misit non imperatorum indigna, sed exercitus: tu uero præ te fers non missurum te exercitum, nisi sis Græciæ imperator: uidelicet ut illi imperes affectas. ^h Itaque quantum ad eam partem pertinet qua cuncto Græcorum exercitui præesse postulas, suffecerit nobis Atheniensibus silentium agere, intelligentibus Laconem fore idoneum ad reddendam pro uisique rationem: quantum autem ad illud attinet, quod poscis ut uniuersæ classi præsis, ita habeto: nos, etiam ut Lacon permittat, non esse permitturos præesse te classi. nostrum enim munus hoc est, nisi Lacedæmonit id uelint: quibus præesse classi uolentibus non contradicemus, alteri uero concederemus nemini. nam alioqui frustra plus nauium quam cæteri Græci possideremus, si Syracusanis imperium cederemus, qui sumus Atheniensis, & antiquissima originis, solique Græcorum qui nunquam solum uerimus: è quibus uirum instruendo ornandoque exercitu aptissimum Homerus etiam ^k uersificator ait Illium uenisse: ut non sit dedecus nobis ista commemorare. His Gelon ista respondit, Hospes Atheniensis, ^l apud uos qui præsent habetis, qui subsint non habetis. Quocirca quum nihil cedere sed totum obtinere uelit, quam celerrimè hinc retro abscedatis, renuntiatum Græciæ, uer ex anno illi ^m exaruisse. Cuius dicti sensus hic est, ⁿ quum constet probatissimam anni partem esse uer, talem esse suum exercitum innuebat, quo Græcia priuaretur, quasi quodam uere, quod illi exaresceret, non inita secum societate. Hoc responso Gelonis accepto nuntii Græcorum profecti sunt. Post hæc Gelon timens quidem ille Græcis, ne impares barbaro essent, tamen indignum atque intolerandum sibi ratus ut profectus in Peloponnesum subesset Lacedæmonis, qui Sicilia tyrannus esset, omiſsa hac uia aliam inuit.

Nam ubi primum audire Persam transmississe Hellepontum, misit cum tribus ^a biremibus Cadmum Scythis filium Coum, multa cum pecunia ac placidis uerbis, ad obseruandum quò casura esset pugna: ut si barbarus uinceret, ei pecuniam traderet terramque & aquam eorum locorum quibus Gelon imperaret: sin uincerent Græci, rursum pecuniam reportaret. Hic Cadmus ante id tempus quum tyrannidem Coorum à patre accepisset ^b satis validam, nullo aduerso casu, sed ob iustitiam, sua sponte eam in media ciuitate deposuit, atque in Siciliam abiit, ubi vnā cum Samiis urbem Zanciam (cuius nomen in Messanam mutatum est) tenuit atque incoluit. Hunc Cadmum, eò hunc in modum profectum, Gelon ob iustitiam quam illi ex aliis rebus adesse nouerat, Delphos misit: cuius hominis inter alia quæ edidit opera iusta, hoc non in postremis reponitur, quòd tantum pecuniæ à Gelone commissum interuere quum posset, noluit, sed posteaquam Græci pugna nauali superiores extiterunt, Xerxesque cum exercitu abiit, ipse in Siciliam rediit cum omni pecunia. Ferrur autem & hoc ab iis qui Siciliam incolunt, Gelonem inducto ad obtinendum Lacedæmonis animo, fuisse laturum Græcis auxilia, nisi Terillus Cripippi filius eiectus ex Himera, ubi erat tyrannus, à Therone AEnesidemi filio Acragatinorum monarcho, adduxisset per id tempus Phœnicum & Libyum & Iberorum & Ligum & Elifycorum & Sardonum & Cyniorum trecenta millia, duce eorum Amilcare Hannonis filio Carthaginensiu rege: quos Terillus abduxerat cum persuasos hospitii necessitudine, tum præcipue prompta animi uoluntate Anaxilai Critinei filii, Rhegini tyranni, qui filios suos Amilcari obfides dedit, uiciscendi loceri causa. habebat enim Anaxilaus in matrimonio Terilli filiam, nomine Cydippam. Ita Gelonem, quum nequireret auxilia Græcis ferre, Delphos misisse pecuniam. Præterea aiunt iidem contigisse ut eodem die Gelon & Theron Amilcarem Carthaginensem in Sicilia superarint quo Græci in Salamine Persam. Quinetiam Amilcarem, qui à patre quidem Carthaginensis, à matre uero Syracusanus erat, & ob uirtutem rex Carthaginensium, quum conflixisset, prælio uictum, è conspectu fuisse ablatum audio, nec usquam gentium aut uiuum aut mortuum compariuisse. omnia enim Gelonem indagando collustrasse. Apud ipsos autem Carthaginenses illius imaginem colentes, hæc fama est, dum barbari cum Græcis in Sicilia ab aurora ad crepusculum sine intermissione pugnarent, (tandiu enim extractum fuisse prælium) interea Amilcarem in castris permanentem sacrificasse atque litasse, solida corpora ^c aggerentem in ingentem pyram: sed conspectis suis in fugam uersis, ut erat in faciendis sacris occupatus, sese in ignem misisse, atque ita combustum è conspectu sublatum. Cui siue hoc modo, ut Phœnices, siue alio, ut Carthaginenses & Syracusani memorant, ex oculis ablato, nunc Carthaginenses sacrificant, extructis monumētis, cum alibi in omnibus suis coloniis, tum præcipue in ipsa Carthagine. Hactenus quæ ad Siciliam attinent. Corcyraei autem aliud nuntius responderunt, aliud fecerunt. nam quum eos iidem nuntii qui in Siciliam ierant, adissent, & iidem quibus Gelonem uerbis alloquuti fuissent, polliciti sunt confestim se auxilia missuros ac præsidio futuros, negantes sibi Græciam neglectam habendam de salute periclitantem: quæ si collaberetur, nihil aliud sibi superesse quàm ut primo quoque die seruirent. ideoque sibi, quoad possent, illam esse adiuuandam. Hæc illi aspectu speciosa responderunt: at ubi ferre opem oportuit, aliud habentes in animo, sexaginta naues instruxere: ægræque digressi, Peloponneso applicauere, ac circa Pylon ac Tanaron ora Lacedæmoniorum naues in statione statuere: obseruantes & ipsi bellum quò caderet, desperantes fore ut Græci superarent, sed opinantes Xerxem multo superiorem uictæ Græciæ imperatorem. ^d Itaque curauere ut hæc uerba apud Persam facerent, Adhortantibus nos Græcis ad hoc bellum, rex, quòd non minum & copiarum & nauium, sed plurimum secundum Athenienses habemus, tamen aduersum te ire noluius, aut quippiam tibi molestiæ facere. Hæc dicendo sperabant se plus abliquit quàm cæteros abluros: quòd etiā (ut mihi uidetur) contigisset. Ad Græcos autem excusationem paruere, qua etiam uis sunt. accusantibus enim Græcis quòd opem non attulissent, dixerunt sexaginta se triremes armauisse, sed per uentos etestas superare Maleam nequisse. ^e Atque ita ad Salaminem se non conuulere, nec uilius cladis pugnae naualis participes fuere. Et isti quidem ita Græcos à se summouerunt. Cretes autem, postquam aditi sunt ab iis Græcis quibus hoc negotium datum erat, hoc sibi faciendum putarunt, ut certos homines publicitus Delphos mitterent deum consulturos nunquid sibi satis foret Græciam defendere. ^f Quibus Pythia respondit, O stultus, imputate uobis quascunque lacrymas ob defen-

^a Nauibus quinquagenam remorum.

^b Bene stabilitam, uel constitutam, nulla premente calamitate, sed iustitiæ exercendæ studio, uel sed iustitiæ amore, ad uerbum, sed præ iustitia, in medium Cois proposuerat, & in Siciliam discesserat.

^c Adolentem in pyra ingenti.

^d Operam igitur dabant, uel de industria id faciebant, ut possent hæc Persæ dicere, Nos, o rex, quum ad hoc bellum Græci assumerent, pro aduocaret, licet potentiam non minimam haberemus, & non paucissimas naues suppeditare potuissemus, sed plurimas secundum Athenienses, aduersum te ire nol.

^e Atque ita factum fuisse ut Salaminem non perueniret: & quod à pugna nauali abfuisset, in eo se minimè malicia uila uos fuisset.

sionem Menelai vobis Minos gemebundus immisit. Quoniam illi quidē non sunt vlti eadem Minois in Camico factam: vos autem vlti estis illis mulierem ē Sparta à viro barbāro raptam. Hæc Cretes allata vbi audire, ab auxilio ferendo superfedere. Siquidem fertur Minoem, quum Dædalum vestigans in Sicaniam (quæ nunc Sicilia dicitur) peruenisset, vi eius vitæ allata occubuisse: interiecto deinde tempore, omnes Cretes, præter Polichnitanos & Præfios, diuinitus instructos, cum magna classe in Sicaniam traiecit, & quinquennio obsidisse Camicum, a quam (vt mea fert opinio) Acragantini incolunt: ad extremum quum neque illam expugna re possent, neque permanere, fame enectos, ea relicta abiisse: & dum circa lapygiam cursum tenerent, ingenti eos tempestate adorta, in terram fuisse eiectos: laceratisq; nauibus, quum nullus in Cretam receptus ostenderetur, illic subsidentes vrbe Hyriam condidisse: & mutato nomine pro Cretibus lapyges Messapios esse effectos, & pro insularis b continenticos: & ab vrbe Hyria alias incoluisse. quas diu post Tarentini euercentes, magnam in ruinam deuenerunt, vt hæc maxima cædes omnium quas nouimus, extiterit, tum ipsorum Tarentinorum, tum Rheginorum, qui à Micytho Chæri filio ad tria millia ciuium adaçti opem ferre Tarëtinis, interiere. Ipsorum autem Tarentinorum qui cæsi sunt, numerus non est initus. Micythus autem, quum Anaxilai famulus esset, procurator Rhegiu relictus, vbi ex ea vrbe excidit, Tegeam Arcadum incoluit, complurēsq; statuas in Olympia consecrauit. c Sed mihi Rheginorum & Tarentinorum excessus ab oratione factus. In Cretam igitur desolatam Præfii aiunt cum alios homines tum præcipuē Græcos immigrasse: tertiāque à morte Minois ætate, res Troianas fuisse, in quibus non deterrimos extitisse Cretenses Menelai defensores: & ob id eos Troia reuerfos vnā cum suis ouibus fame pestilentiaque correptos, iterumque desolatam Cretam cum reliquis, donec à tertiis Cretensibus habitaretur. Harum rerum memoriam reficando, Pythia illos ad ferenda Græcis auxilia animatos cohibuit. At Theffali necessitate subacti circa initia Medorum partes fouerunt, quum ostenderent non placere sibi quæ Alevadæ excogitassent. nam quum primum audire Persam traicere in Europam, nuntios ad isthmum mittunt, vbi prouisores Græciæ delecti ē ciuitatibus coacti erant ad rebus Græciæ prospiciendum. Ad quos postquam venere nuntii Theffalorum, ita verba fecere, Viri Græci, Olympicum ingressum custodiri expedit, vt Theffaliæ pariter atque omni Græciæ sit belli tutamen. Nos equidem ad custodiendum præparati sumus: sed vos quoque debetis multum illuc mittere copiarum: quas nisi mittatis, scitote nos pactionem inuituros esse cum Persa. Neq; enim decet nos adeo ante cæteram Græciam positos pro vobis solos occumbere. Quibus ferre opem si recusatis, nullam potestis iniungere necessitatem. d Nulla nanque fortior necessitas est quam imbecillitatis. Itaque per nosmet aliqua ratione salutem nobis comparare conabimur. Hæc Theffali. Ob quæ Græci illuc mittendum decreuerunt exercitum pedestrem, ad maris ingressum custodiendum. Exercitus, vbi coactus est, per EVripum nauigauit. Qui postquā ad e Algas Achaia peruenit, egressus, relicti illic nauibus, in Theffaliam contendit, & ad Tempe peruenit, ad ingressum qui ab inferiore Macedonia Theffaliam fert, iuxta amnem Peneum inter Olympū & Ossa montes. Ibi castra posuere Græci, ad decē millia armatorum coacti: quibus aderat Theffalorum equitatus, ducibus, è Lacedæmoniis quidē, EVæncto Carini filio, delecto ex polemarchis, quamquam f non esset è regio genere: ex Atheniensibus autē, Themistocle Neoclis filio. Verum paucos illic dies immorati sunt. aduenerunt enim ab Alexandro Amyntæ filio viro Macedone nuntii, suam eis vt illinc decederent, ne in illo ingressu perstantes, ab exercitu irrupente proculcarentur: videlicet multitudinem terrestrem nauticamque indicando. Horum consilio Græci (nam & bene sibi consuli, & bono erga ipsos animo Macedo esse videbatur) obtemperauerunt. Quamquam mihi videntur metu quoque id suasisse, quod audierant alium etiam esse in Theffaliam ingressum per Peræbos, in superiori Macedonia, iuxta urbem Gonnon: quā & transiit exercitus Xerxis. Ita Græci ad naues regressi, rursus ad isthmum se receperunt. Hæc fuit in Theffaliam sumpta expeditio, dum rex in Europam ex Asia transiturus erat, & Abydi iam agebat. A fociis autem deserti Theffaliam nihil ambigentes, ita prompti ad Medos transiere vt in rebus gerendis sese regi præstiterint vtilissimos. Græci autem ad isthmum reuersi, ob ea quæ ab Alexandro dicta erant, consultabant & qua ratione bellum gerendum statuerent, & quibus in locis, euicique hæc sententia, vt præsidio aditum Thermopylarum custodirent, quippe qui videbatur & angustior quam ille Theffaliæ, & solus ipsorum terræ

a Quam mea ætate Acragantini tenebant.

b Continentis habitatores.

c Sed ego ab oratione mea digrediens, hæc de Rheginis & Tarëtinis verba interieci. Porro in Cretā, postquā desolata fuit, Præfii &c.

d Nullo enim modo necessitas impotentiam superare potest. Vt accipiamus potentiam pro Non posse. Hic enim est sensus, Frustra nos necessitate adigere conabimini, & nos cogere. fieri enim nulla ratione potest ut quis ad id faciendum cogatur quod facere non potest.

e Allon Achaia. Infra autem pro ista uerba Ἀλλὸν τῆς Ἀχαιῆς habet Littoralia Achaia.

f Sic & uer. cod. Gr. addunt negatiuam particulam.

terra propinquior. Nam sentiam qua Græci intercepti postea fuere apud Thermopylas, haud noterant prius a quam ducibus Trachiniis ad Thermopylas hostis peruenit. Hunc igitur aditum vt tueretur decreuere, ne barbarus transiret in Græciam, vtque classis prouheretur in Histæotidem oram super Artemisium. Hæc enim loca inter se vicina sunt, vt audiri vtrinque possint quæ apud alteros gerantur. quæ loca ita se habent: Artemisium quidem à pelago Thracio, ex laxitate in arctum eogitur traiectum, qui est inter insulam Sciathum & continentem Magnesiæ. ab angustis autem EVbœæ iam Artemisium excipit litus, in quo est Artemidis, id est Dianæ templum. Ingressus verò in Græciam per Trachinem, vbi arctissimus, dimidii iugeri est. quamquam ad dexteram regionem non est hic locus arctissimus, sed ante postquæ Thermopylas: iuxtaque Alpenos à tergo sitos, tantummodo ad agendum vehiculum via patet: antequam etiā iuxta flumen Phœnicæ, prope urbem Anthelam, solum agendum vehiculum via sufficit. Thermopylarum autem quod ad heperum vergit, mons est inaccessus & præalti præcipitii, protentus vsque ad OEtam. quod autem viæ vergit ad auroram, id à mari excipitur ac vadosis. In hoc autem ingressu sunt ἡρμα λουτρά, id est calidæ lauacrâ, quæ ὑπερις, id est ollas, indigenæ vocant: & desuper ara Herculi extructa. Ad hos ingressus, murus ædificatus erat, super quem olim ἡρμα, id est portæ erant. Eum autem ædificauerant Phœnces metu Theffalorum, ex quo illi ex Theffaliam terram AEolidem iere habitatum, quam nunc possident. & quia Theffali conabantur eos subigere, hoc præsidio imposito se tutabatur: aquamq; illa calidam ingressui inducere, vt esset lacunosus locus: omnia excogitantes ne in suam terram Theffali incurfarent. Hic tamen murus quodam extructus, maiori ex parte iam vetustate erat collapsus: quo rursus excitato, visum est illis faciendum vt illac barbarum accerent à Græcia. Est autem proximè viam vicus nomine Alpeni, unde frumentari Græci statuerant. Et hæc quidem loca visa sunt Græcis opportuna. cuncta enim rimati atque ratiocinati, vbi barbari neque multitudine neque equitatu vti possent, ibi illos Græciam inuadentes excipere statuerunt. Postea verò quàm Persam in Pieria esse audire, ex Isthmo digressi sunt: peditatus ad Thermopylas insidendas, cæteri mari, ad Artemisium. Dum autē Græci (vt cuique præceptum erat) properè ad succurrendum tendunt, interea Delphi deum consulere, de seipsis pariter & de Græcia solliciti. His responsum est vt ventos precarentur: illos enim maximos fore Græciæ auxiliatores. Delphi quod accipere oraculum, cum iis primum Græcis communicauere quibus libertas cordi erat: quò nuntio illos, quod barbarum magnopere timerent, immortalis beneficio demerere. Deinde statuta ventis ara in Thya, vbi fanum Thyæ Cephisi filia (à qua & locus hic habet nomen) hostias illi immolauere: propter quod oraculum etiam nunc Delphi ventos propitiant. Nauticus autem Xerxis exercitus ex vrbe Therma mouens, decem ex omnibus nauibus velocissimas rectā misit in Sciathum, vbi erant tres prædixariae naues Græcorum, Trœzenia, Aeginetica, Attica: quæ præuis barbarorum nauibus, in suam se proripuerunt. Sed ex iis Trœzeniam, cui præerat Praxinus; insequuti barbari, continuo excipiunt. Deinde b strenuissimum quēque propugnatorum eius ad proram adductum, deinceps macant. Eorum qui capti macati que sunt, & primo & strenuissimo nomē erat Leoni: quo nomine non nihil fortasse gloriabatur. Aeginetica verò, cuius trierarchus erat Asonides, non nihil tumultus hostibus præstitit, quod eius epibata erat Pythius Ischenoi filius, vir eo die præstantissimus: qui capta nauis tamen eouisque pugnando restitit donec totus d dilaniatus est: quem collapsum non mortuum, sed spirantem, Persæ qui nauem ceperant, admiratione virtutis, magnum operæ pretium putauerunt vt seruarent, vulnera Smyrna medentes, sindonēque byssina & fasciis obligantes. ac rursus in castra sua reuersi, hominem vniuerso exercitui ostentabant admirabundi, ac probè obseruantes: quum alios quos in eadem iam nauis ceperant, tanquam mancipia adseruarent. Duabus nauibus interceptis, tertia, cui præerat Phirmus vir Atheniensis, dum fugit ad ostia Penei, incompacta est: qua sine viris barbari potiti sunt. nam Athenienses, simulatque nauem impigerunt, ab ea desilientes, iter Theffaliam intenderunt, seque Athenas receperunt: Huius rei per f ignes è Sciatho editos facti certiores Græci qui ad Artemisium castra habebant, & ob id perterriti, illinc Chalchidem concesserunt ad EVripum tutandū, relicti per edita EVbœæ loca diurnis speculatoribus. Ex illis autē decē barbarorum nauibus, tres ad herma quod est inter Sciathum & Magnesiā, nomine Myrmecem, profectæ sunt. quem locum vbi tenuere barbari, lapideum illic titulum impofuere. Qui ex Therma soluerunt, vbi litus oculos effugit, cū omni classe nauigabat

R. i.

a Quam pertinetes Thermopylas de ea ex Trachiniis audiuerunt.

b Videtur totum hunc locum aliter legisse, aut nō intellexisse.

c Quod ea veheretur Pyth.

d Velut in laniena concisus est. Bud.

e Ac bene eum tractabatur: quum ceteros quos in eadem nauis ceperant, tanquam mancipia tractarent.

f Legit ἡρμα vt & vet. cod. habent, non ἡρμα.

g Locus hic in vulg. edit. Gr. est suspectus: ac cerè hunc aliam lectionem & hic & paulo post sequenti esse manifestum est.

a Ad Sepiadem vique & Thermopylas exors malorum Xerxis exercitus fuit: multitudo autē adhuc erat. (vt ego coniectura allequor) ex nauibus quidē ab Asia profectis, numero mille ducentis ac septem; eorum duntaxat qui iam inde ab initio conuenerant, millia ducenta & quadraginta vnum & quadringenti viri, ducentos scilicet viros in singulas naues numerantibus. Porro inter classarios indigenas tricenā Persā, Medī & Sacā in naues easdem ascenderant, quā multitudo sex & triginta millia & ducentos decem viros prioribus copiis aggregat. Ita Bud. hunc locum interpret.

b Eos qui ex pentecoteris erant, id est ex nauibus quinquagenarum remorum: ita rationem iniens vt fuerint in singulis octogenviri, maiore numero minorem compensante. Id est, is in quibus plures erant compensantibus eas in quibus erant pauciores. Hoc enim videtur voluisse significare quod nostrate lingua in re simili dicimus L'une portant l'autre, vel, Lesort portant le faible. Adeo ut locum hic non habeat genus illud loquendi Plus minus, praeterquam quod nisi sit pro d. In singulis (ubi plus, ubi minus) octogenvi viri. Sed et illud est quod non respondet phrasī Gallicae Cens des nauires, pro Cens qui essent dedans les nauires.

c Non minorem sed maiorem fuisse existimo famulitii numerum; eorumque qui frum. in nauig. erant & qui in alijs n. v. c. militibus vehebatur. Sed esto hos illis numero pares esse, ac neque plures, neque pauciores, certe aequati hi numero pugni.

d Itaque mirum mihi non videtur quorundam annium flucta defecisse tot hominum millia: sed quod modo frumentum suppetierit tot hominum millibus, id vero mirum videri potest. Siquidē vt chœnicem frumenti quisque in singulos dies acciperet, ac nihil amplius; subducta ratione inuenio centena denā millia medimnūm quotidie absumi potuisse, & trecenta praeterea quadraginta medimna. Ita Bud. hunc locum vertit, addens etiam Annium flucta praedidisse, hoc est defecisse exercitum tantum. Vide apud eundem De assē lib. 5. in quo sit reprehendenda hic Valla interpretatio. e Hæc per totum vsq; unguis exponitur Naues sibi iuncte scalarum insar alia post alias. f Altum tenentes.

undecim diebus ex quo rex à Therma discesserat, inter se dissipati: sed eos herma deducebat, quod erat in traiectu ferē Scyrius Pammon. Hinc totum diem nauigantes barbari, oram Magnesiā tenuerunt super Sepiadem, & littus quod est inter urbem Casthanāam & oram Sepiadem. Ad hunc vsque locum atque Thermopylas exors malorum Xerxis exercitus fuit: & adhuc classis (quemadmodum ego supputando inuenio) mille ducentarum septem ex Asia nauium. In quibus à principio è singulis nationibus erant millia ducenta & quadraginta vnum ac quadringenti, ducentos supputando viros in singulis: & praeter indigenas propugnatores, addēdo Persarum Medorumque ac Sacarum tricenos epibatas. Reliquus autē hic exercitus constabat ex triginta sex millibus, ducentisq; ac decem. Adiciā autē buie & superiori numero eos qui sunt ex biremibus: in quarū singulis plures fecerim octoginta potius quam pauciores viros. Quarum nauium summa, vt superius dictum est, trium millium fuit. Ita in eis fuerunt virorū vigintiquatuor myriades, id est ducenta & quadraginta millia. Haec igitur erat classis ex Asia, vnius & quinquaginta myriadū virorū in vniuersum, & praeterea septē millia sexcentorū decem. Peditatus fuit decies septies centena millia: equitatus octoginta millia: quibus addo Arabes, qui camelos, & Libyes qui currus agitabant, quā facio viginti millia. Quae copiae classariae & terrestres in summam redactae fiunt ter & vicies centena & praeterea decem & septem millia, sexcenti & decem. Has copias ex ipsa Asia fuisse contractas dictum est, praeter seruitia quae sequebantur, & eos qui in frumentariis vehebantur. Huic omni enumerato exercitui adiiciendus est ille ductus ex Europa, de quo ex opinione dicere oportet. Li Graeci qui sunt è Thracia, & ex insulis Thraciae obiacentibus, praebuerunt naues centum viginti, quarum viri fiunt trigintaquatuor millia. Terrestres copias praebuerunt Thraeces, & Paones, & Eordi, & Bottiaei, & genus Chalcidicum, & Brygi, & Piores, & Macedones, & Perabi, & Enienfes, & Dolopes, & Magnetes, & Achaei, & qui maritima Thracia habitabant. Harū nationum reor triginta myriades, id est trecenta millia fuisse: quae myriades illis Asiaticis adiectae, fiunt in summa virorum pugnantium ducentae sexagintaquatuor, & praeterea mille sexcenti ac decem. Hoc autem tanto pugnantium numero non pauciora sed plura fuisse arbitror quae eos combatantur seruitia, & eos qui frumentariis in nauigijs erant, & in alijs nauibus vnā cum militaribus viris vehebantur: quos neque plures neque pauciores facio, sed totidem. Ita aequati numero pugnantium, explebunt totidem myriadas: fiētque; quingentae & viginti octo myriades, & tria millia ductū & viginti viri, quos Xerxes Darii filius duxit ad Sepiadē & vsq; ad Thermopylas. Hic est vniuersus copiarū Xerxis numerus. Nam mulierum pudentium & pallacarum & eunuchorum numerum nemo pro cōperito queat dicere: ac ne impedimentorū quidē, aliorūque iumentorū sarcinariorū, neque canum Indicorū exercitū conatantū, praeter multitudinē quiscūq; inire numerū possit. Quo minus miror proditum esse, fluentia quadam nō suppetitauisse: magis miror vnde tot myriadibus cibaria suppetierint. nā subducta ratione cōperio, si singuli quotidie singulas frumētū chœnicas, id est semodia, nō amplius accepisset, absumpta fuisse singulis diebus centū millia medimnorū, & trecentos ac quadraginta medimnos, qui singuli constant è senis modis: haud annumerando mulieres eunuchosque, & iumenta, atque canes. In quo exercitu quum tot virorū millia essent, nemo erat qui aut specie aut magnitudine eorporis cum Xerxe ipso posset contendere, tanquā dignior qui illud imperiū obtineret. Nauales autē copiae, postquā è statione soluerūt, prouectaeque orā terrae Magnesiā tenuerūt, quae est inter urbē Casthanāā & orā Sepiadē, primae quaeque; naues ad terrā habuere stationē, aliae deinceps in ancoris steterunt, ad octauū vsq; ordinē intra mare procedētes, vt pote angustiore littore quam vt classē caperet: atque ita per noctē steterunt. Sub ipsū verò diluculū, ex sereno caelo & tranquillo quū mare efferbuisset, incidit in eā atrox tēpestas, ac vehemens vētus subsolanus, quae Hellepontii nuncupant qui circa illa loca habitāt. Eum ventū quicūque auerserunt animaduertunt, & quibus per conditionē stationis licuit, ii tēpestatē praenerunt, reuulsisque nauibus sese atque illas incolumes praestiterunt: at quas naues ventus exterioris naustus est, earum alias ad loca quae dicuntur (mol), id est furni, quae sunt in Pelio, exulit, alias in littus, alias in ipsam Sepiadē illisit, alias in urbem Casthanāam, alias in Melibœam expulit. erat enim intoleranda vis eius.

Enimvero feruntur Athenienses Boream inuocasse ex oraculo alio, quod eis redditum est, vt generum suum ad sibi opitulandum inuocarēt. Habet autem (vt apud Graecos fertur) Boreas in matrimonio Orithyam Atticam Erechthei filiam. Ex hoc coniugio (vt fama est) Athenienses inducti sunt ad coniectandum Boream sibi generum esse, & dum in Chalcide pro Europa excubarent, quum intelligerent autem iri tempestatem, inuocauerunt Boream, cui prius sacrificauerant, & Orithyam, vt sibi auxilio essent, & barbarorum naues corrumpent, quemadmodum prius fecerat circa Athon. Num autem ob id Boreas ingruerit in barbaros apud stationem agentes, non queo dicere: certē Athenienses aiunt & antē fuisse sibi auxilio Boream, & tūc illud effecisse. atque digressi illinc, delubrum Boreae extruxere ad amnem Ilissum. In hac clade qui paucissimas naues, ii non pauciores quadringentis perisse aiunt viros quoque innumerabiles, ac vim pecuniarum immensam. vt Aminocli Cratino viro Magneti maiorem in modum fuerit fructuosum hoc naufragium: qui aliquantō post, dum circa Sepiadē humum fodit, multa pocula aurea eiecit, multa argentea percepit, thesaurūque Persarum inuenit, affatimque aliarum ex auro rerum lucratus est: & quum alioqui nō esset fortunatus, è rebus reperitijs mirificè est ditatus. nā fuit ei vtilitas quaedā ingrata, ac doloris causa, quod erat filius orbat. Nauium autem onerariarum aliorūque nauigiorū quae perierunt, numerus iniri nō potest. Vnde praefecti classis, veriti ne sibi post acceptam calamitatem Thessali incurfarent, excelsum sibi vallum è naufragijs circumdederunt. Triduo enim tēpestas perstitit: quarto tandem die magi incisiones faciendo, & veneficijs incantādo vētum; ad haec Thetidi ac Nereidibus sacrificando, tempestatē cōpescuerunt: siue aliter tempestatē ipsa sua sponte cessauit. Thetidi autem idēo magi sacrificauerunt, quod ab Ionibus acceperant Thetin ex eo loco raptā fuisse à Peleo, omnemque eam orā Sepiadē illius esse, aliarūque Nereidū. Et ventus quidem quarto die conqueuit. At Graecis diurni sui speculatores ex Buboicis verticibus decurrentes, altero ab exorta tēpestare die indicarunt omnia quae circa naufragium contigerant. Quae isti vbi audiere, fufis prius liberatori Neptuno libamentis, celerrimè rursus ad Artemisium reuehuntur, sperantes sibi paucas aliquas naues fore aduersarias. Ita ad Artemisium prouecti, iterum stationem habuere ad templum Neptuni cognomine Liberatoris: quod nomen ab illis inditum, ad hoc vsque tempus perdurat. Barbari, posteaquam vētus conqueuit, & fluctus confrati sunt, reuulsis nauibus ad continentem enauigabant, circumuehentesque promōtorium Magnesiā, rectum cursum in sinū qui ad Pegasā fert tenebāt. In hoc Magnesiā sinu locus quidam est in quo fertur Hercules, quum è nauī Argo aequatum missus esset, derelictus fuisse ab laeone atque à socijs, dum in terram Colehidem ad vellus nauigarent. Illinc enim aequati in pelagus erāt abituri, eaque de re nomē loco fertur esse Aphetae, id est dimissa. Hoc in loco Xerxiana naues stationem habuerunt: quarum quindecim, quae longè vltimae appellabantur, prospectis Graecorum ad Artemisium nauibus; ratae suas esse, in medium earum & ad hostes delatae sunt: quarum dux erat Sandoces Thaumasi filius, Cumae Abolidis praefectus: quem antē Darius ob hanc causam captū cruci affixerat, quod quum è regijs iudicibus esset, iniquam sententiam ob pecuniam tulerat. sed eius in cruce suspensi Darius reputans plura peccatis esse beneficia in domum regiam collata, hoc reperiens, agnoscentisque properantius se quam prudentius egisse, hominē soluit. Ita regem Dariū elapsus ac vitā restitutus, tunc in Graecos delatus, nō iterum erat elapsurus, hos enim ad se cursum tenētes Graeci vbi videre, cognito hominum terrore; aggressi repente cepere. In quarum nauium vna captus est Aridolis, Alabaridensiu qui sunt in Caria tyrannus: in altera Penthylus Demonoi filius, dux Paphius, qui è Papho duodecim naues quum duxisset, amissis earum undecim tempestate quae ad Sepiadē extiterat, cum vna quae superabat tendens ad Artemisium, captus est. Hos Graeci quae volebāt de Xerxis exercitu sciscitati, vincōs ad Corinthiorum Isthmum dimiserunt. Caetera barbarorum classis, praeter quindecim naues quibus praefuisse Sandocem dixi, ad Aphetas peruenit. Xerxes cum terrestribus copijs per Thessaliam & Achaiam iter faciens triduo, euasit in Melienses: quū in Thessalia certamen curule fecisset, suas equas experiendi gratia, quod illic optimas Graecarū equas esse audiebat. in eo autem certamine multo inferiores fuerunt Graecae. Fluuiorum porro qui sunt in Thessalia, solus Onochonus potatū exercitui nō suffecit. Xerxi ad littoralia Achaeae tendenti, perductores sui, cuncta referre cupientes; enarrabant id quod de templo Iouis Aphlystii ab indigenis enarratur: Athamatem Aeoli filium, inito cum Ino consilio necem Phryxo machinatum: deinde Acheos ex oraculo tale

a In Chalcide Boreae excubarent, vbi tempestatē oriri intellexerunt, aut prius etiam quā id intellexissent, sacrificare ceperunt, & Boream Orithyamque inuocare vt sibi auxili.

b Cratino filio, aut Cratino.

c Nam & huius calamitas quadam attingebat circa libertorū eadem.

d Ipse alibi hanc incensam facere interpreti.

e Illinc enim aequati ἐμῶν ἐς τὸ πηλαγὸς ἀφῆται. ad uerbū In pelagus erāt immisssuri: vnde loco illi nomen extitit ἀφῆται. Potest autem ἀφῆται, et aliter reddi. sunt enim qui ἐς πηλαγὸς ἀφῆται uertant in altum uela dare.

f Quae multo post alias soluerant, conspectis Graec.

g Facile cepere.

h Non suffecit. Fluuiorū autem Achaeae quū maximus sit Aphidanus, ne hic quidē suffecit; nisi aliqua ex parte. id est, Ne hic quidem illi aquam abunde suppetierit, sed parca tantum.

i Pro ἐς Ἀχαιοὺς Ἀχαιοὺς hic posuit Ad littoralia Achaeae, quū supra pag. 192, pro iisdem uerbis posuerit Ἀλγας Ἀχαιοί.

certamē illius posteris proposuisse, ut qui ex eo genere maximus natu esset, huic aditu prytaici, id est curiae, (quam leitum Achæi vocant) interdiceretur: ipsis excubias agētibus, ut si quis adisset, non prius exire posset quam maectatus esset. Ita multos, quum iam maectandi essent, eo metu in aliam profugisse regionem: interiecto deinde tempore, quum reuerſi essent, & in prytaicum ingressi, si essent deprehensi, toto corpore coronis cooperto, & cum pompa eduētos maectari cōfuisse. Hoc autem posteros Cytissori Phryxo geniti ob id pati, quod quum Achæi expiationem loci facientes, ex oraculo Athamantem AEoli filium essent immolaturi, Cytissorus iste è terra Colchide veniens illum liberauit: eoque facto posteris eius iram dei fuisse iniectam. Hæc quum audisset Xerxes, ubi ad lucum adfuit, & ipse ab eo abstinuit, & idem suis copiis imperavit: domumque item posterorū Athamantis ac fanum veneratus est. Hæc in Thessalia Achæiāque: à quibus locis processit Xerxes in Melidē iuxta maris sinū, ubi totum diem æstus atque reciprocatio fluctuū fit. Huic sinui circūiectus est locus cæpster, alibi spatiosus, alibi arctus admodū. Sūntque ipsi campo circūiecti montes editi atque inaccessi, omnē Melidem cingētes regionē, quæ petra Trachiniæ nominatur. Prima in sinu vrbs ab Achaia eūtibus est Anticyra, quā amnis Sperchius præterlabens, ex Eniensibus in mare defluit. A quo alter amnis x x ferme stadiis abest, cui nomen inditum est Dyra, quem fama est emerſisse ad ferendam Herculi opem. Ab hoc totidē stadiorū intercapedine alius amnis est, qui vocatur Melas, id est niger. Vnde vrbs Trachis quinque stadia abest, sita in amplissimo regionis spatio, à montibus ad mare, utpote duobus & viginti millibus iugerum planitie montis qui terram Trachiniam circumdat. Ad Trachinis meridiem anfractus est per quem Afopus circa radices mōtis defluit: ad cuius meridiē alius non magnus amnis est, nomine Phœnix, ex his mōtibus in Afopum defluens. Iuxta Phœnicem angustissimū viæ est: quippe qua muri coarctata modo plaustrū dūtaxat agi potest. A flumine Phœnice ad Thermopylas quindecim stadiorum est interuallum, in quo vicus est nomine Anthela: quem præterfluens Afopus in mare euoluitur: & ei locus spatiosus est circumiectus, ubi templum Cereris Amphictyonidis extructum visitur, & sedilia Amphictyonibus, & ipsius Amphictyonis delubrum. Cæterum rex Xerxes quidem in Trachinia Melidis castra habebat, Græci verò in trāitu: qui locus à plerisque Græcorum vocatur Thermopylæ, ab indigenis autem atque accolis Pylæ. Hæc erant vtrorumque castrorum loca: Xerxe omnibus quæ ad ventum boream spectant vsque ad Trachinem, porito: Græcis, quæ per hanc continentem ad austrum & meridiem ferunt, tenentibus. Qui hoc in loco Persam Græci opperiebantur, hi fuere, Spartanorum trecenti armati, Tegeitarum & Mantienorum mille, totidem ex vrisque: ex Orchomeno Arcadiæ centū viginti, ex reliqua Arcadia mille. tot quidē ex Arcadia. A Corintho autē quadringenti: à Phliunte ducenti, & Mycenæorū octoginta. hi ex Peloponneso aderāt: Ex Bœotia autē Thespianes septingenti, Thebani quadringenti. Præter hos euocati erant Locreses Opuntii cū omni copia, & Phocensium mille. Ipsi enim Græci eos euocauerant, missis nuntius, qui dicerēt se quidem præcursores aliorū venisse, cæteros autem socios propediem expectari: tutelā verò maris esse in Atheniensium præsidio Aeginetarūque, & eorum quibus res naualis iniuncta esset. nec sibi quippiam esse formidolosum. nō enim deum esse qui bellū Græciæ inferret, sed hominē: nec mortalem quempiā aut esse aut fore qui, ex quo natus est, mali exors sit: & ut quisque maximus est, ita ei deberi maxima. itaque quū mortalis esset qui bellū inferret, ab opinione esse casurum. Hæc illi audiētes, in Trachinem auxilio iere. Erāt his cum alii duces suæ quisque ciuitatis, tum verò, penes quem summa imperii erat, quem maximē admirabantur, Lacedæmonius Leonides Anaxandriæ filius, qui Leontis, qui Eurycratidæ, qui Anaxadri, qui Eurycratis, qui Polydori, qui Alcamenis, qui Telechi, qui Archelai, qui Agesilai, qui Doryagi, qui Leobotis, qui Echeſtrati, qui Hegesīs, qui Euryſthenis, qui Aristodemi, qui Aristomachi, qui Cleonidæi, qui Hylli, qui Herculis filius fuit: adeptus ex inopinato regnum. Nam quum duo forent ei fratres natu maiores, Cleomenes & Dorieus, aberat à cura regionis adipiscēdæ: verum Cleomene sine virili fobole defuncto, & Dorieo iam non superſtite, sed & ipso in Sicilia vita functo, ita regnum ad Leonidem peruenit, qui Cleombroto maior natu erat. Is enim nouissimus fuit Anaxandriæ liberorum, habebatque in matrimonio Cleomenis filiam. Qui dum se ad Thermopylas cōtulit, delegerat trecentos è primoribus viros, & quibus filii erant: assumperātque eos Thebanos quorum de numero feci mentionem, quorum dux erat Leontiades Eurymachii filius. Hæc de causā Leonides dedit operam ut Græcos sumeret solos, quod eos ma-

a Hac autem maximè parte spatiosa est illa regio, à mari ad mōtes, iuxta quos est sita Trachis. sunt enī vigintiduo planitiei plethra. Mōtis autem qui Trachinum agrū circūdat, est anfractus, ad Trachinis meridiē, per quem Afop.

b Cleonidæi. Quæ leonem comprobat locus quem habes supra pag. 173 de Aristodemo qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleonidæi, qui fuit Hylli filius.

c Constantis ætatis viros. Camer.

ximè insimulabāt quod eum Medis sentirent. Euocabat igitur eos ad bellum, sciendi cupidus an vnā mitterent auxilia, an ex professo adimerent Græciæ societatem: sed illi aliud sentientes, tamen auxilia miserunt. Eorum qui cum Leonide fuere, primos miserunt Spartiæ: ut his inspectis alii socii in militiam proficiscerentur, neve eum Medis sentirent, si eos superari audirent. Ipsi autem celebratis Carniis, (hæc enim sacra morabantur eos) relictis Spartæ custodibus, erant cum omni copia illuc celerrimè ituri auxilio. Reliqui autem socii ad id agendum itidem animati (nam tempus Olympiadis in hæc negotia inciderat) haud suspicati tam citò apud Thermopylas bello decernendum, præcursores miserant. Ita isti sibi faciendum statuerant. At ii Græci qui apud Thermopylas erant, ubi ad ingressum Persa aduentabat, metu percussi de discedendo consultabant. At cæteri quidem Peloponneses censebant faciendum ut reuerſi in Peloponnesum, Isthmi custodiam agerent: huic autem sententiæ quum infensi essent Phocenses & Locrii, Leonides suadebat illic peritandum, & nuntios ad accersendas subsidio ciuitates dimittendos, tanquam se paucioribus quàm ut Medorum exercitum arcerent. Hæc istis consultantibus, Xerxes equitem quendam ad speculandum quot illi essent, & quid agerent, mittit. Audierat enim iam tum quum in Thessalia esset, eò loci contractam esse exiguam copiam, cuiusque duces esse Lacedæmonios, atque Leonidem è genere Herculis. Eques ubi ad stationē Græcorū successit, cōtemplatur aspicitque: non ille quidē omnes milites (nam eos qui intra murū quem exciuerat excubabant, intueri nequibat) sed eos qui extra murū agebant. Erāt autem eo tempore exterius manēdi in Lacedæmoniorū statione vices: eos animaduertit partim se ludo gymnastico exercētes, partim comā peccētes. Hæc cum admiratione intuitus, eorū numero, ac cæteris omnibus planè cognitis, per otium sese recipit. nemo enim illorū inſequebatur, sed hominē magno cōtempui habebat. Regressus ad Xerxē, cūcta quæ inspexerat refert. quæ Xerxes audiens, non poterat coniectare quidnā molirētur, tanquā quoad possent perituri pariter, & hostem perdituri. Sed quū ridiculā rem sibi facere viderentur, accessit ad se Demarātū Aristonis filium, qui in exercitu erat: quē, ut venit, interrogauit horū singula, cupiēs nosse quid ab Lacedæmonio agerētur. Et illē, Audisti, inquit, antea me, dū aduersus Græciā proficisceremur, de his viris: & quū audisses loquentē hæc quæ euentura prouidebā, derisui habuisti. sed quanquā mihi summū discrimen est aduersus te rex veritate tuenti, audias tamen nunc quoque veritatem: Hi viri ad nobiscum pugnandū de ingressu venire, atque hoc apparāt. nam ita sese apud eos habet cōsuetudo: quoties adire animæ periculum debent, tunc capita comūt. quod scies, si hos & qui Spartæ manserūt, subegeris: nulla hominū gens alia est quæ cōtra te rex audeat tollere manus. Etenim nunc aduersus regnum in Græciā pulcherrimum atque viros præstantissimos tēdis. Xerxe, quod hac ei admodū incredibilia viderentur, interrogante quo pacto tātillæ copię cum suis pugnaturæ essent, rursus inquit, Pro vano me ducas, nisi hoc tibi ut ego annuo, vsu venerit. Hæc dicēs, tamen Xerxi non persuasit. Itaque quadriduum Xerxes superſedit, ratus eos illinc fugam esse facturos. Quinto die quum putaret impudentiam illorum atque temeritatē esse in permanendo, ira percitus, Medos in eos ac Cassios mittit, imperans ut illos caperent viuos & in cōspectum suum adducerēt. Medi, ubi facto impetu in Græcos impressionem fecerunt, multi cadebant, aliique superuenientibus nihil tamen promouebāt, etsi vehementer ingruerant: palam faciētes cum aliis omnibus, tum verò ipsi regi, se quidem multos homines esse, at paucos viros. Fuit autem hic pugna congressus interdiu. Pōst ubi Medi se agrē tutabantur, tum verò ipsi se subduxere: Persæque subeuntes exceperunt, ii quos immortalis rex appellabat, quorū dux erat Hydarnes: tāquam facile hostem proſtigaturi. Vbi & hi cum Græcis cōgressi, nihilo magis quàm Medi proficiebant, sed eodem modo pugnant, utpote longioribus hastis quàm Græci vtentes, & in locis angustis, ubi nullus multitudinis erat vsus: ibi Lacedæmonii dignam memoratu pugna edebant, cum aliis in rebus ostentates se peritè inter impeditos pugnare, tum verò in eo quod quoties terga vertebant, cōferri fugiebant. Quos barbari dum fugientes cernebant, cum vociferatione & strepitu ingruerant: at Græci rursus se conuertentes, aduersus pectoribus eos excipiebant: & quanuis eorum innumeram multitudinem proſternebant, aliquot tamē illic ex ipsis etiā Spartiatis occubuere. Persæ, posteaquā & cæteruatim & vniuersis copiis iter occupare conati, nihil tamen promouebant, iterum sese receperunt. Fertur autē Xerxes, quū ad spectaculū adesset, in ipso cōgressu pugnandi ter è folio resiliisse, quod videlicet exercitui suo timeret. Postero die nihilo melius barbari præliati sunt. nam sperantes fore ut illi, qui

a Coniicere nō poterat ex ijs quæ audiebat rem ita se habere ut reuera se habebat, nimirum illos se præparare ad moriendum & ad alios morte afficiēdos pro viribus.

b Scito autē si hos cæterosque qui Spartæ remanserunt subegeris, nullam aliam fore hominum gentē quæ cōtra te rex, &c.
c In me ut mendacem consul. Vel, De mē ut mendace stant.

d Chytra uocantur, supra exposuit pag. 179.
e Breuioribus.

f Tunc igitur ita pugnarunt. Postridie autem nihilo mel.

g Ita enim pugnant ut qui existimaret

illos, utpote paucos, faucios esse, etque vel ad attollendas manus vires non superesse. At Graeci eos excep-

pauci essent & faucii, nequirent manus leuare ad pugnantium, quum confixissent, eos Graeci excepere, instructis ordinibus, & in suo quisque loco ac per nationes digesti: praeter Phocenses, qui in monte ad iter obsidendum locati erant. Persae ubi nihil aliud quam pridie agendum vident, abscedunt. Ibi regem ancipitem quodnam in re praesenti consilium capefferet, Epialtes Evrydemi filius alloquutus adiit, taquam magna aliqua re ab illo remunerandus, indicauitque ei tramitem qui per montem ad Thermopylas ferebat: quo factionem eorum Graecorum qui illic erant, euerit. Is postea Lacedaemoniorum metu in Thesaliam profugit: cuius profugi pylagorae Amphictyones apud Pykeam congregati caput pecunia licitati sunt: qui interfecto deinde tempore ab Athenade viro Trachinio, Anticyrae (nam illic reddierat) interemptus est. Quem, etsi ob aliam causam (quam ego in sequentibus reddam) Athenades hic interemit, nihilo tamen secius a Lacedaemoniis praemio affectus est: Hunc in modum Epialtes postea interiit. Est & alia quae fertur fama, Onetemi Phanagorae filium, virum Carystium, & Corydalum Anticyrensem, fuisse qui ea dixerint regi, & circum montem Persas deduxisse. Quod apud me prorsus fide caret: nam hinc licet coniecimus, primum, quod Graecorum pylagorae non Onetae & Corydali sed Epialtae Trachinii caput pecunia licitati sunt, quod scilicet cum copertissimum haberent: deinde quod Epialten ob hanc causam scimus se fuga proripuisse: postremo, quod Onetes qui non erat Melienensis, ita demum tramitem illum nouisset si in ea regione permultum diuersatus fuisset. Ideoque Epialtae culpam adscribo, quod Persas per montem circumduxit, & ad tramitem perduxit. Xerxes ea quae Epialtes se confecturum spondebat probans, maiorem in modum laetus, sine mora Hydarnem cum iis quibus praerant copias misit. Ille circa lucernarum accensionem, id est sub crepusculum a castris profectus est, & tramitem ingressus. Quem tramitem indigenae Melienses vestigauerunt: eoque inuestigato Thesalios deduxerunt aduersus Phocenses, eo tempore quo Phocenses intersepto muris transitu, ad arcendum bellum in praesidio erant. Extrinsicus nihil admodum praesepus transitus erat, quum nihil esset vtilis Meliensibus. Sic autem sese habet ille callis: Ab Asopo fluuio, qui per montis meat anfractum, incipit, eui monti ac viae idem nomen est inditum Anopaea. haec Anopaea per dorsum montis extensa, definit iuxta Alpenum urbem, quae prima est ex Locridibus, Melienses versus, ac iuxta lapidem nomine Melampygi ac iuxta *καρυάτων εδρας*, hoc est *malitiosorum sedes*, ubi angustissimus callis est. Hac via atque ita se habente Persae Asopum transmittentes, iter tota nocte fecerunt, a dextra Oetaeos montes, ad sinistram terram Trachiniorum habentes: ac sub exortum aurorae in cacumen montis euaserunt: quo in loco (sicut superius ostensum est) mille Phocensium armorum praesidium excubabat, tum ad suam terram, tum ad viam titandam. nam transitus inferior a quibus dictum est custodiebatur, quod eam per montem viam vltro a Leonide acceptam obsidebant. Hoc autem modo Phocenses Persas ascendisse animaduertunt: Quum eos illi toto monte conscendendo propter frequentiam quercuum latuissent, tamen edito multo strepitu (ut res postulat) frondiū super pedes constratarum, (erat enim caeli tranquillitas) Phocenses recurserunt: & dum sibi arma induunt, confestim barbari adfuerunt: qui conspicati viros arma sibi circumdantes, obstupere. quippe qui (ut in exercitu asseueratum fuerat) neminem sibi sperabant occursum. Ibi Hydarnes formidans ne Phocenses Lacedaemonii forent, Epialten percontatus est: quisnam ille esset exercitus. Mox certior rei factus, Persas tanquam in aciem instruxit. quorum missilibus multis crebrisque Phocenses quum ferirentur, fugam fecerunt in verticem montis, gnari aduersum se ab initio illos venisse: & se praeparabant tanquam perditum. Ita isti sentiebant. Verum his spretis ii qui circa Epialten & Hydarnem erant Persae rapidi de monte descendunt. At iis Graecis qui apud Thermopylas erant, primum vates Megistias extis inspectis indicauit mortem illis pariter & sibi impendere. deinde transfugae notum fecere, Persas montem circuire: sed hi adhuc per noctis tempus: tertio loco significauere speculatores diurni, qui a verticibus montis decurrerant iam die illucelcente. Hic inter se consultantes Graeci, sententias discrepabant. alii enim stationem non deserendam suadebant, alii id dissuadentes contendebant. Ita dissidentium partium abscedunt, dilapsique in suam quisque urbem se recipiunt: partim, qui cum Leonide erant, ad illic perstandum se accingunt. Fertur autem ipse Leonides eos qui abcessere dimisisse, de illorum vita sollicitus: se verò & Spartiatis, qui adessent, non facturos e sua dignitate si stationem desererent, ad quam tutanda ab initio venissent. Caeterum ego magis illi opinioni accedo: Leonidem, posteaquam

a Diuersam a nostrae lectionem sequitur est quae etiam sequendo, uerrendum fuit potius, Adeo ut nihil esset vtili.

b Quum enim nullum aduersarium sibi occursum sperasset, in exercitum incidit. c Cuias.

animaduertit socios ignauios & inuitos esse ad periculum subeundum; veniam eis abeundi dedisse; sibi verò decedere inhonestum putasse: permanenti autem illic, ingentem gloriam futuram, & Spartae nunquam defuturam felicitatem sperasse. Siquidem iam inde ab initio moti belli Spartiatis a Pythia redditum erat oraculum, fore ut aut Sparta euerteretur a barbaris, aut rex eius occumberet: Quod oraculum hexametris illa versibus reddidit, in haec verba,

- Vobis, amplius colitis qui moenia Spartae;
Aut vrbs clara dabit Persa victore ruinam:
Aut (si non erit hoc) oriundus ab Hercule quidam
Flebitur extinctus rex in Lacedaemonis ora.
Nam neque taurorum neque vim feret ille leonum;
Sed Iouis, & cuius reor haud tolerabile robur,
Alterutrum donec passim discerpserit horum.

Haec reputantem Leonidem, cupidumque gloriae comparanda, crediderim solum ex Spartiatis remississe socios potius, quam illos qui abierunt, in sententiis dissidentes, tam deformiter abisse. Cui rei non minimo id mihi testimonio est, quod vates Megistias huius expeditionis comes (qui ferebatur Acarnas esse, & a Melampode oriundus) praeloquutus ex extis ea quae erant euentura, quum propalam a Leonide dimitteretur, ne secum periret, tam abscedere noluerit, filium modò, qui ei vnicus erat, vna militans missum fecerit. Ita socii quos Leonides remittebat, ei obtrepantes abiere. Thespienses tantum atque Thebani perstitere cum Lacedaemoniis: Thebani quidem, inuiti ac nolentes, quippe quos Leonides loco obsidum distinebat: Thespienses verò, libentissimi, qui negauerunt se Leonide & iis qui cum eo erant desertis abcessuros: permanentesque vna cum illo occubuerunt: quorum dux erat Demophilus Diadromei filius. Xerxes, sub exortum solis libaminibus factis, tatisper moratus dum tempus esset quo solem solet maximè frequè esse hominibus, a castris mouit. etenim ita ab Epialte erat mandatum. nam descensus a monte, compendarius magis ac breuioris multo spatii quam circuitus mortis atque ascensus. Barbari qui circa Xerxem erant, ad Leonidè & ad Graecos qui cum eo erant accesserunt: & isti tanquam ad necem iam multo magis quam a principio fecerant, progressi sunt ad fauces introitus, laxiores. nam munitiones muri eos tutabantur. Et quum superioribus diebus in loca arctiora prodeuntes dimicassent, tunc extra angustias facto concursu permulti barbarorum caedebant. Nam duces a tergo sui quisque agminis, verberibus quae gestabant vnumquenque caedebat, assidue ad procedendum adhortantes. vnde multi eorum in mare decedentes absumebantur, multo plures inuicem viui proculcabantur, quum nulla pereuntis ratio haberetur. Quum que scirent impendere sibi necem ab iis qui montem circuirent, quod roboris habebant, id omne in barbaros ostendebant, ingruentes ac sese intrudentes. Quorum plerisque quum iam lanceae diffractae essent, nonnulli gladiis Persas obruncarent, tunc Leonides in hoc labore cecidit, nauata strenuissime opera, & cum eo alii insignes Spartani: quorum ego tanquam strenuorum virorum nomina audiui, & quidem trecentorum omnium. Persarum quoque illic cum multi alii tam celebres ceciderunt quam incelebres, tum verò duo Darii filii, Abrocomes & Hyperanthes: quos Darius ex Phrataguna Atarnis filia sustulerat. Atarnes autem, Darii regis frater, Hyftaspisque Arsamai filius erat, qui quum Dario filiam nuptum dedit, omnem insuper ei domum tradidit, ut qui esset vnicae pater. Hi duo Xerxis fratres super cadaver Leonidae pugnantibus occubuerunt, adeo vehementi Persarum Lacedaemoniorumque conflictu, ut Graeci ter hostibus in fugam versis, cadaver Leonidae virtute subtraxerint: & eoque perstitere dum ii qui cum Epialte erant adfuerunt. Quos ubi audire Graeci, tum verò pugnandi ardor immutatus est. nam ad angustias viae sese receperunt: & introgressi murum, tumulum quendam occupantes, addensati infedere cuncti, praeter Thebanos. est autem tumulus in ingressu, ubi nunc super Leonidem stat lapideus leo. Hoc in loco defensantibus sese gladiis, qui adhuc eis supererant, barbari circumfunduntur, & manibus & vocibus incessentes: alii ex aduerso vrgentes, & munitionem muri subruentes, alii vndique circūuenientes & circūstantes. Lacedaemoniorum autem atque Thespiensium, quum tales existerint, praestantissimum tamen exitum fertur Dienece Spartanus: quem, antequam cum Medis confingeretur, hoc dixisse aiunt: quum a quodam Trachinio audisset barbaros praemultitudine sagittarum quas emitterent solem obducere, tantam eorum esse copiam, adeo non expauesactus est, ut parui faciens Medorum turbam, responderit,

R. iiii.

a Ac facere volentem ut id decus Spartiarum duntaxat esset, remississe soc.

b Barbari igitur qui cum Xerxe erant, accesserunt: & Graeci itidem qui cum Leonide, tanquam multo magis quam initio ad mortem pergitos, ad laxiorem faucium partem progressi sunt.

c Quater.

HERODOTI HALICARNASSEI
historiarum liber octauus, qui in-
scribitur Vrania.

a Octodecim:

TQVE hæc quidem ita gesta dicuntur esse. Græci autem quibus res classiaria delegata erat, hi fuere: Athenienses, qui naues centum vigintiseptem præbuere, iunctis sibi Plataeis: qui et si rei nauticæ inexperti, tamé strenuè alacriterq; pro se illorū naues armauerant. Corinthii, qui attulere naues quadraginta: Megareses, qui viginti. Chalcidenses totidē sibi ab Atheniēnsibus præbitas armauerūt: Aeginetæ, * vnde viginti: Sicyonii, duodecim: Lacedæmonii, decē: Epidaurii, octo: Eretrienses, septem: Troezenii, quinque: Styrenses, duas: Chii, totidem, cum totidem pentecōteris, id est nauigijs quinquagenū remorum. Quibus auxiliares erant Loeri Opuntii cum septem penteconteris. Hæ naues ad Artemisium in stationē erāt: quarum quot quique præbuerint, mihi dictū est. Vniuersarum verò præter penteconteros, ad Artemisium coactarum, numerus fuit ducentarum septuaginta vnus. His ducem, penes quem summa imperii esset, Spartiæ præbuerunt EVrybiadem EVryclidæ filium. Nam socii negauerunt se, nisi Lacon esset imperator, sequuturos esse Athenienses ductores, sed exercitum qui futurus erat solutos. Etenim iam inde ab initio, antequam in Siciliam ad societatem incundam mitteretur, agitata sermonibus erat tanquam expediret rem nauticam Atheniēnsibus permittere: cæterum recusantibus sociis, cessere Athenienses, quod magni facerent Græciam superesse: quam intelligebant esse perituram si de principatu contenderent: rectē sentientes. Nam intestina seditio tanto deterior est bello quod concorditer geritur, quanto bellum deterius est pace. Hoc itaque ipsum intelligentes, non repugnandum putauerunt, sed tantisper concedendum quoad magno opere illis indigebant, quemadmodum ostenderunt. Siquidem posteaquam expulsio Persa, iam de illius terra diiudicabant, superbiam Paulaniæ caufati, Lacedæmonios ducatu abdicauerunt. Verū hæc posterius gesta sunt. Tunc autem ii Græci qui ad Artemisium se contulerant, vbi viderunt & multum nauium ad Aphetas esse contractum, & omnia plena exercitu hostili, percussi metu, quod præter opinionem suam expectationemque res barbarorum succederent, consultabant de facienda fuga ex Artemisio^b interiorem in Græciam. Quorum consultatione cognita, EVbœenses obsecrabant EVrybiadem vt aliquantulum temporis præstolaretur, vsquedum ipsi liberos atque domesticos subducerent. Vbi non persuadent, ad ducem Atheniensium Themistoclem transgressi, paciscuntur eum eo triginta talentis vt tādū ante EVbœā perstarēt donec pugna nauali decerneretur. Themistocles autē hac ratione Græcos retinuit: EVrybiadem ex hæc, tanquam ex sua ipsius pecunia, quinque talentis impertit: hoc persuaso, Adimantū Ocyti filiū Corinthiorū ducem, qui solus reluctabatur, negans se permanfurum, sed ab Artemisio profecturum, ita alloquutus est iureiurando interposito: Tu verò haudquaquam nos deserens, quem ego maioribus donabo muneribus quam quæ rex Medorum tibi mitteret socios deferenti. Hæc loquutus, statim ad nauem Adimanti tria misit argenti talenta. Istis pecunia corruptis, cum EVbœensibus gratificatus est Themistocles, tum reliquum pecuniæ quam acceperat lucrificat: quam eum interuertisse ideo latuit eos qui partem illius acceperant, quod putabant eam ab Atheniēnsibus ad hoc ipsum profectam esse. Itā in EVbœa perstitere, ac prælium fecere, quod ita gestum est: Barbari quū ad Aphetas circa diluculum venissent, quūque id quod etiam antè audierant cernerent, paucas Græcorum naues ad Artemisium stationem habere, libidine tenebantur agrediendū, si fortè eos interciperent. Cæterum ex aduerso inuadendum non videbatur, ne Græci, conspectis ipsis obuiam tendentibus, fugam caperent, nōxque fugientes exciperet. Sed euenire oportebat vt hi effugerent, & illorum insidiantium ne sacrificulus quidē euaderet. Igitur ad hæc rem transigendam hoc sunt machinati: Ducentas ex omnibus nauibus delectas extra Sciathum circumagunt, iuxta Capharea & Gerastum ad EVripum, ne circumuidentes EVbœam ab hoste cererentur, sed eum circumuenirent: ducentis quidem nauibus quæ hac irent, viam quæ retrò ferebat obspicientibus, reliqua verò classe ex aduerso ingruente. Hoc capto

b In Græciæ interiora:

c Nōxque fugientes exciperet. alioqui enim euasisset. quum tamen, vt quidem illi consiliū inibat, ne igni ferū quē fuga superesse oporteret. Q. d. Rationem enim inire uolebant quā omnes ad unū in suas manus uenirent, & ne ignifer quidem elaboretur. Est enim τὸ ἀδελφὸν λόγῳ quod dicimus A leur come, aut, selon qu'ils faisoient leur come.

consilio quas constituerant naues miserunt, non habentes in animo ipsi eo die Græcos adoriri, nec priusquam signum quod conuenerat cum iis qui circumuehebantur, ab illis ederetur iam de suo aduentu. His circummissis nauibus, reliquarum apud Aphetas numerum inibant. In quibus recensendis dum occupati sunt, Scyllias quidam Scionæus qui iisdem in castris erat, omnium ea tempestate hominum optimus vrinator, qui etiam in naufragio ad Pelium facto multam pecuniam Persis seruauit, multa & sibi lucratus est. Hic Scyllias iam pridem in animo habuerat ad Græcos transire, sed quum ad eam diem non fuisset nactus occasiōe, tunc ad Græcos transfugit. Sed incertum quoniam modo illinc transierit. demiror tamen si verum est quod refertur. refertur enim, quum ex Aphetis mare subisset, non prius emersisse quam ad Artemisium peruenit, octoginta ferme maris stadia emensus. De hoc viro & alia memorantur, partim mendacijs similia, partim vera: de quo mihi ea probatur opinio, cum nauigio ad Artemisium peruenisse. Is vbi eò peruenit, Græcos certiores fecit & naufragij facti & nauium ad circumeundam EVbœam dimissarum. Hoc illi audito inter se colloquuti sunt: & quum multæ essent sententiæ dictæ, illa euicit vt eum diem illic maneretur & in statione perstaretur: dehinc media nocte soluentes proficiscerentur, & classi hostium quæ circumageretur occurrerent. Pōst, vbi nemo se ex aduerso fert, obseruato diei crepusculo, ipsi feruntur in barbaros, animo experiundæ fortunæ cum in pugnando tum in perripendo. Quos Xerxiani milites ducēque paucis cum nauibus venientes in se conspicati, magnæ hoc illis dementiae dantes, & ipsi naues educunt, sperantes facile se illos ire interceptum, meritò sanè id sperantes, quod viderent paucas esse Græcorum naues, suas verò multo plures atque velociores. itaque præ contemptu illos in medio concludunt. Ex Ionibus tamen illi qui Græcis bene volebant, inuicti militabant, magnæ calamitatis loco ducentes quod viderent circumueniri illos, quorum neminem animaduertentes esse rediturum. adeo enim infirmæ res Græcorum esse videbatur. At ii Ionæ quibus id quod fiebat voluptati erat, pro se quisque adnitebatur vt ipse primus aliqua naui Atheniensium capta, donum ab rege acciperet. Nam apud exercitum plurimus erat per hos de Atheniēnsibus sermo atque respectus. Græci, vbi eis signum datum est, primum conuersis in barbaros proris, puppes in medium coegerunt: deinde secundo signo dato, opus capessunt, quanquam in exiguo spatio deprehensi, & à fronte, mox triginta barbarorum naues excipiunt, in quibus & Philonem Chersis filium, Gorgis Salaminiarum regis germanum, & in eo exercitu virum eximium. Græcorum autem primus natem hostium cepit vir Atheniensis Lycomedes AESchrei filius: idēque palmam rei bene gestæ retulit. In hac pugna quum inuicem nunc hi, nunc illi superiores essent, interuētū noctis dirempti sunt: & Græci quidem ad Artemisium reuecti, barbari verò ad Aphetas, multo maius opinione sua certamen experti. In hoc prælio, solus è Græcis qui cum rege erant, Antidorus Lemnius ad Græcos transfugit: quem Athenienses ob eam rem tractu soli in Salamine donarunt. Vbi nox adfuit (erat autem anni tēpus mediæ ætatis) immensa vis aquarū extitit per totam noctem, & dura tonitrua à Pelio. Cadavera quoque ac naufragia ad Aphetas efferebantur, & circa nauium proras excipiebatur, & remorum palmulas perurbabant. Hæc audientes qui illic erant milites, metu consternabantur, credentes se esse vtique perituros, vt qui in ratum malorū deuenissent: quispe quos, antequam respirassent è naufragio & tēpestate quæ ad Pelion extiterat, excipisset atrox pugna naualis, ex pugna nauali vehemens imber & validi aquarū in mare discursus, ac dura tonitrua. Et istis quidem huiusmodi nox contigit. At iis quibus negotium datum erat vt EVbœam circūirent, quanquam eadem nox, tamen etiam multo atrocior erat: tanto quidem, quanto maius est quod eos dum in pelago ferrentur inuastit: adeo vt tristis exitus fuērit. Vt enim eos cursum tenentes tempestas ac pluuia adorta est, quū essent ad concaua EVbœæ, ac flatu ferrētur, ignari quod ferrentur, ad petras impingebantur. Et id omne à deo fiebat, quod Græcæ classi par redderetur id nauium quod supererat, nec multo plus foret. Atque hi quidem circa EVbœæ concaua periire. Barbari verò qui apud Aphetas erant, vbi ipsis libentibus dies illuxit, naues suas stabilierunt, satis habentes, quum malè rem gessissent, quiete agere in præses. At Græcis auxilio tres & quinquaginta naues Atticæ superuenerunt: quæ suo aduentu illis tum animū addiderunt, tum nuntiū attulerunt, eos barbaros qui EVbœam circumuehebantur, tempestate illa quæ extiterat cunctos interisse. Itaque Græci eadem qua pridie obseruata hora profecti, naues Cilicum inuaserunt.

a Id est, Res naufragio demersæ.

b Nauium proris aduoluebantur.

c Naues suas loco non mouebant. Vel, Naues immotas sinebant.

a Quidam, Tractus angustus. Alii, Prominentia angusta. Camerarius autem ita hunc locum reddidit, Regionis Doricæ hac in parte angustus est aditus, latitudine patens ad millia passuum circiter quatuor, quæ si pero extenditur.

b Est autem multitudinis etiam capax vertex Parnassi, quæ ad urbem Neonem vergit, seorsum sitam: vocaturque ille vertex Tithorea, uel, Tithoreus, ut conueniat cum uoce Larina Vertex mascul. gen. ut Tithorea cû Græca scæmin. κορυφή. Sic paulo post κορυφή meminit uocata Ταμνίος. Lego autem και δὴν ἐν ἑωσπῆς, pro και δὴν ὄν ἑωσπῆς, sed ne illius quidem lectionis sensus satisfaci.

c Ex iis que paulo post sequuntur, uidetur colligi hic pro ἑωσπῆς reponendum esse ἑωσπῆς.

d Videtur potius ἑωσπῆς esse cognomen Minervæ, à prouidendo ita dictæ, nisi forte legit Valerius Maximus, qui pro eo quod hic Fanum, statim Sacellum dicit, ἑωσπῆς. Cuius interpretationem sequendo quæ paulo post habetur, uidelicet Fanum Minervæ prouidentis, hic reponendum fuerit, Minervæ quæ est ante templum.

e Nam & hoc, magnum quidem miraculum est, quod uidelicet modo dictum fuit) Martia arma conspecta fuisset extra templum ex tanta sua sponte: (uel à seipsis, i. sine ullius opera) sed quæ illud sequuta sunt, inter quæ liber spectra, maxima est admiratione dignum. uel, pro quibuslibet spectris, aut ostentis.

quod foli Phocenses inter eius loci homines cum Medis non sentiebant: idque in alia causa, (ut ego coniectura comperio) quam Theſſalorum odio: partes Medorum (ut mihi uidetur) sequuturi, si Theſſali partes Græcorum fouissent. Hæc deferentibus Theſſalis, negarunt se Phocenses pecuniam daturos: & sibi itidem ut Theſſalis facultatem esse sentiendi cum Medis, si aliter sentire uellent: sed nequaquam fore ut sponte essent proditores Græciæ. His uerbis renuntiatis adeo Theſſali sunt in Phocenses indignatione perciti, ut barbaro duces itineris extiterint, & ex Trachinia Doridem regionem incurſauerint. nam eius regionis ^a podeon angustus illic octoginta non amplius stadia in latum protenditur, inter Melidem ac Phocensem regionem situs, quæ olim Dryopis erat. Hæc autem regio, Dorum qui sunt in Peloponneso, metropolis est. Hanc igitur Doridem regionem ingressi barbari nihil admodum læserunt: cum Medis enim (etsi Theſſalis nõ uidebatur) sentiebant. Posteaquam autem è Doride in Phocidem ingressi sunt barbari, ipsos quidem Phocenses non sunt adepti: eorum enim nonnulli cacumina Parnassi conscenderant, ^b qui vertex est iuxta urbem Neonem sitam, nomine Tithorea: eoque se receperant: sed plures ad Locros Ozolas, in urbem Amphissam, quæ supra Crisæum sita est campum omnem tam agrum Phocensem incurſauerunt: (sic enim ducebantur à Theſſalis) & omnia quæ nacti sunt, igni ferroque vastarunt. Urbes etiam ingressi, ignes in sacras ædes iniecerunt. nam peragrantes eam iuxta Cephisum amnem, cuncta populati sunt, & hinc urbem Drymon incenderunt, illinc Charadram & Erochum & Tethronium & Amphicæam & Neonem & Pedias & Tritæas & Elateam & Hyampolin & Parapatamios, id est fluminis accolæ: & Abas, ubi delubrum Apollinis erat locuples & thesauris donariisque compluribus exornatum, in quo, ut tunc, ita nunc redduntur oracula. Hoc delubrum posteaquam diripere, incenderunt. Phocensium etiam quosdam per montana insequuti ceperunt, & mulieres aliquot, quas præ multitudine stuprantium extinxerunt. Prætergressi quoque Parapatamios, peruenere ad Panopeas. Unde bifariam copiam iam diuisam fuerunt: quarum plurima pars ac validissima cum ipso Xerxe Athenas versus tendens in Bœotos, in agrum Orchomeniorum ingressa est. Bœoti autem cum Medis uniuersi sentiebant: quorum urbes uiri Macedones in eis collocati, qui ab Alexandro missi fuerant, seruauerunt, uolentes planum facere Xerxi Bœotos sentire cum Medis. Et hi quidem barbari hæc iter intenderunt. Cæteri uero cum suis ducibus Parnassum à dextra præstringentes, ad templum quod est Delphis processerunt, quicquid agri Phocensis nanciscebantur, id omne cedantes. nam & Panopeorum oppidum incenderunt, & Dauliorum & Aegolidensium. Ideo autem hæc ab aliis seiuuncti pergebant, ut direpto quod Delphis est templo, pecunias repræsentarent Xerxi regi: qui omnia quæ in eo templo erant memoratu digna, melius norat (ut ego audio) quam quæ in ædibus suis reliquerat: permultis assidue referentibus cum alia, tum præcipue Cræsi Malyatis filii donaria. Hoc Delphi quum audissent, in extremam prorsus deuenerunt formidinem: qua attoniti, deum de sacra pecunia consularunt, nunquid eam humi defoderent, an alium in locum transportarent. Eam deus illis interdixit ne amouerent: se enim sufficturum esse ad res suas tutandas. His auditis Delphi de semetipsis curandum putauerunt: liberis uxoribusque in Achaiam traiecit. Plerique igitur vertices Parnassi superauerunt, & ad Corycium antrum, quidam ad Amphissam Locridem se subdixerunt. Denique omnes Delphi urbem deseruerunt, præter sexaginta viros, ac prophetam, id est uaticinum. Postea uero quum barbari subeuntes appropinquabant, templumque cernebant, interim propheta cui nomen erat Aceratos, inspicit ante delubrum sacra arma prolata è conclauis, quæ intus proposita fuerat: eaque nefas erat cuiquam mortali contingere. quod ostentum iis Delphis qui aderant perrexit nuntiatum. Ubi autem barbari properantes peruenere ad fanum Minervæ quod est ante templum, tum uero etiã maiora quàm superius prodigia repræsentata sunt. res profecto hæc valde miranda: nam arma Martia sua sponte extra delubrum proposita apparuerunt. Quod tamen secundo loco actum est, ex omnibus miraculis maxima est admiratione dignum. quum enim barbari ad facellum Minervæ quod est ante templum accederent, interea è caelo fulmina in eos deciderunt: & à Parnasso duo abscissi vertices, magno cum fragore sunt deuoluti, permultosque eorum interceperunt: atque ex ipso facello Minervæ uociferatio iubilatioque extiterunt. Quibus omnibus pariter ingruentibus terror incussus est barbaris, ut fugæ se mandarent. Ea re cognita Delphi descendentes magnam eorum stragem edidere. Qui autem superfluere, recta ad Bœotos effugerunt: & quum redissent, referrebant (ut ego accipio) alia se præter ea quæ

dixi miracula uidisse, duos armatos ^a humana natura augustiores instituisse sibi, cædem facientes atque insequentes. Hos autem duos Delphi aiunt indigenas heroas esse, Phylacon & Avtonoum, quorum fama uisuntur, Phylaci quidem, secundum ipsam uiam super ædem Minervæ: Avtonoi uero, prope Castaliam, sub Hyampeo vertice. Saxa autem quæ à Parnasso deciderunt, adhuc ad nostram usque memoriam integra extant in fano Minervæ protemplaris locata, ad quod ^b per barbaros deuoluta peruenere. Atque hic receptus à templo horum uirorum fuit. Græcorum autem classis ab Artemisio profecta, rogatu Atheniensium ad Salaminem substitit. Quod ut facerent ideo rogauerant Athenienses, tum ut liberos atque uxores ex Attica subducerent, tum ut consularent quid sibi agendum esset. Nam in rebus quæ contigerant, consilium capiendum habebant, tanquam opinione frustrati: quippe qui quum putassent inuenturos se Peloponneses ad excipiendum barbarum in Eubœa subsidentes, horum nihil inuenerant, sed audiebant illos Isthmum muro sepire, hoc plurimi facientes ut ipsi superessent, & terram suam obtinentes tutaretur, omnis cæteris. Hæc Athenienses quum audissent, ita socios obsecrarunt ut ad Salaminem sisteret classem. Quod aliis appulsi, Athenienses in terram suam profecti proposuere edictum ut qua quisque Atheniensium ratione posset seruaret liberos atque domesticos suos. Ibi plurimi eorum suos in Troezenem miserunt, quidam in Aeginam, nonnulli in Salaminem, pro se quisque properantes sua pignora exportare, quod uellet oraculo obsequi: & ante omnia, quod Athenienses aiunt ingentem anguem arcis custodia in templo fuisse obseruatum. Et tanquam re uera essent quæ dicunt, serpenti mensura non cessant libamina proponere quæ sint è melle confecta: quæ quum semper superioribus temporibus depascerentur, tunc illibata mæserant. Id quum ipsa templi antistes indicasset, eo magis Athenienses eoque promptius deseruere arcem, tanquam à deo etiam destitutam. exportatis itaque rebus omnibus, ad castra nauigauerunt. Posteaquam autem eos qui ab Artemisio soluerant, ad Salaminem substituisse audierunt reliqui classiarum qui ad Troezeniam erant, eodem confluxere. nam ut in Pogonem Troezeniorum portum coiretur erat edictum. Pluresque multo contractæ sunt naues quàm ad Artemisium decertauerant, & à pluribus ciuitatibus, eodem quo ad Artemisium duce, Eurybiade Euryclidis filio, viro Spartiata, non tamen è genere regio: quarum multo plurimas ac maxime ueloces obtinebant Athenienses, quæ classis ex his constabat: Ex Peloponneso Lacedæmonii sedecim naues præstabant: Corinthii, totidè quot ad Artemisium præstiterant: Sicyonii, quindecim: Epidaurii, decem: Troezenii, quinque: Hermionenses, tres. Hi Doricæ ac Macedonicæ gentis (Hermionensibus exceptis) ex Erineo & Pindo & Dryopide nouissime profecti. nam Hermionenses Dryopes sunt, ab Hercule & Meliensibus è regione quæ Doris nunc uocatur, abducti. Hæc copiam Peloponnesium erant. Eorum autem qui sunt in exteriori continente, Athenienses supra quàm cæteri naues præstabant, soli ceterum octoginta. quippe quibus non adfuerunt in pugna ad Salaminem gesta Plataenses, ob hanc causam, quod quum Græci ab Artemisio dilapsi sunt, Plataenses, ubi iuxta Chalcidem appulsi fuere, descendentes in Pieriam oræ Bœoticiæ, ad recipiendos domesticos suos se conuerterant. ita dum in suis conseruandis occupantur, relicti fuere. Athenienses autem sub Pelasgis eam quæ nunc Græcia nuncupatur tenentibus, Pelasgi erant, Cranai nominati: sub rege uero Cecrope, Cecropidæ cognominati: Erechtheo autem adepto imperium, immutato nomine Athenienses appellati: deinde Iones, ab Ione Xuthi filio, qui dux extitit Atheniensis exercitus. Megaræses autem tantundè copiarum quantum ad Artemisium attulerunt. Ampraci, septem cum nauibus auxilio uenerunt: Leucadii, cum tribus, Doricæ gens, & à Corintho oriunda. Ex insularibus autem Aeginetæ triginta naues exhibuerunt: quibus alia quoque erant naues instructæ, sed iis oram tutabatur: uerum cum triginta omnino nauibus præcipue uelocitatis ad Salaminem dimicauerunt. Sunt autem Aeginetæ Doreæ, ab Epidauro. cui insula nomen antea fuerat Oenone. Post Aeginetas easdem quas ad Artemisium viginti naues præbuere Chalcidenses: & Eretrienenses, septem. hi Iones sunt. Dehinc autem Chii easdem præbuere, gens ab Atheniensibus Ionica. Naxii autem naues præbuere quatuor, qui quædam modum & cæteri insularum, à popularibus ad Medos missi erant, sed illorum iussa aspernati, transiere ad Græcos, suasu Democriti, uiri inter ciues illustri, & tunc trierarchi. Naxii autem Iones sunt ab Atheniensibus ducetes originem. Styreenfes quoque easdem quas in Artemisio naues præbuere. Cynthii, uenam omnino, & uenâ pæteconterum. horum utriusque Dryopes sunt. Seriphii etiam & Siphni & Melii fuere in partibus. hi enim soli ex insularibus terram barbaro & aquam

a Statura humanior proceriores ipsos insequi, stragem inter persequendum edentes.

b Id est, Per medium barbarorum.

c Id est, Argue ita multum classi a templo receperunt.

negauerunt. intra Theſprotos iſti omnes & amnem Acherontem incolunt. Siqui-
dem Theſproti, quum ſint contermini Ampraciotis ac Leucadiis, ex vltimis regio-
nibus in militiam venerunt. Eorum autem qui extra hos habitant, ſoli fuere Cro-
toniatæ qui Græciæ periclitanti auxilium vna naui tulere, cui præerat Phayllus, vir
a ter pythionices. Sunt autem Crotoniatæ genere Achæi. Et cæteri quidem ex hac
b classe triremes præbuerunt: Melii autem & Siphniæ & Seriphii pentecóteros, ^{b id eſt}
bires: Melii duas, Siphniæ Seriphiique vnam vtrique. Melii, à Lacedæmone genus
ducentes: Siphniæ & Seriphii, ab Athenienſibus Ioncs. Summa nauium, præter pen-
teconteros, fuit trecentæ c quinquaginta octo. Quæ poſteaquam ex iis quas dixi vr-
bibus ad Salaminem conuenerunt, inter earum duces conſultabatur, EVrybiade
rogante vt qui vellent ſententiam dicerent, vbinam ex iis locis quibus ipſi potiren-
tur, commodiſſimum foret pugna nauali decernere. iam enim Attica pro derelieta
erat: itaque de cæteris deliberabatur. Pleraque igitur illorum ſententiæ in hoc con-
gruebant, vt profecti ad Iſthmum ante Peloponneſum decerent, hac videlicet ra-
tione, quòd, ſi malè pugnaſſent, ad Salaminem quidem, obſeſſis ſibi in inſula nul-
lum ſubſidium oſtendebatur: ad Iſthmum verò dabatur ad ſuos eſſugium. Hæc ra-
tio quum à ducebus Peloponneſum redderetur, aduenit quidam Athenienſis nun-
tium iam Atticam barbarum eſſe ingreſſum, eamque omnem igne vaſtare. nam
copiæ quæ cum Xerxe erant, Bœotiam peragrantes, incenſa tum Theſpienſium,
& omnia illa peruolaſtabant. Ideo autem Theſpiam & Platæam incenderunt quòd à
Thebanis acceperant illas ciuitates non ſentire cum Medis. A traicctu autem Hel-
leſponti, ex quo iter ingredi cœpere barbari, vnum menſem triuere tranſeundo
in Europam, tres alios dum in Atticam peruenere, Calliade ſummum Athenis
magiſtrum gerente: vrbemque deſertam cepere, paucis quibuſdam Athenienſi-
bus in templo reperitis, necnon quæſtoribus ærariis, & hominibus egenis, qui præ-
ſepta foribus atque lignis arce ſubeuntes arcebant: qui non exierant illinc ad Sala-
minem ſimul præ inopia victus, ^{d ſimul opinione oraculi ſoluendi}, quod reddiderat
ſibi Pythia, murum ligneum inexpugnabilem fore: id interpretantes ex oracu-
lo eſſugium eſſe, non naues. Hos Perſæ, caſtris ex aduerſo arcis poſitis in prominen-
ti colle, quem Aræon pagon Athenienſes vocant, hunc in modum obſederunt: Sa-
gittas ſtupa circumdatas vbi incenderant, emittebant in illorum vallum. Athenien-
ſes, quanquam obſeſſi, & ad vltimum malorum deducti, etiam incenſo vallo, ta-
men reſiſtebant: ac ne verba quidem Piſiſtraidarum conditionem deditioſis offe-
rentium admittebant: & cum alia ad repugnandum excogitarunt, tum verò hoc,
quòd in barbaros portis ſubeuntes deuoluēbant ſaxa molaria: adeo vt Xerxes per-
diu inops conſilii fuerit; quòd eos expugnare non poſſet. Tandem ex difficultati-
bus accessus quidam apparuit barbaris. neceſſe enim erat, ſecundum oraculum, om-
nem Atticam quæ in continente eſt, ſubiici Perſis. Igitur à fronte arcis, à tergo au-
tem portarum & aſcenſus, qua parte nemo excubabat, quaque nemo credebat
quempiam hominum aſcenſurum, hac parte, eſſi loco prærupto, quidam conſcē-
derunt, iuxta templum Aglauriæ filiæ Cecropis. Quos vbi in arcem aſcendiſſe vide-
runt Athenienſes, partim è muro ſeſe præcipitauerunt, atque extincti ſunt, partim
in ædem refugerunt. At Perſæ qui aſcenderant, primum ad portas contendunt, eſſi-
que patefactis ſupplices trucidant: atque vbi omnium ſtragem fecerunt, direpto
templo arcem incendunt. Athenis omnino Xerxes potius, equitem quandam Suſa
ad Artabanum mittit, nuntiatum res bene geſtas, ac præſentem ſtatum. Poſtero
die quam nuntium miſerat, conuocatis Athenienſium exulibus expeditionis ſuæ
comitiſ, iuſſit vt conſenſa arce hoſtias ſuo ritu immolarent: ſiue aliquo in fo-
miniſ viſo, ſiue ſua ſponte facti poenitens quòd templum concremaſſet. Exules A-
thenienſes id quod iuſſi erant exequuti ſunt. Cuius rei cur mentionem fecerim ex-
ponam: Eſt in arce hæc, Erechthei (qui fertur fuiſſe terrigena) templum, in quo o-
lea eſt & mare, vt apud Athenienſes prædicatur, Neptuno & Mineræ in testi-
monium poſita quòd de regione decertaſſent. Hanc igitur oleam vna cum cæte-
ro templo contigit vt barbari exurerent: quam Athenienſes qui ab rege iuſſi e-
rant rem diuinam facere, altero ab incenſione die quum in templum aſcendiſſent,
apexerunt fruticæſſe, edito à ſtipite virgulto cubiti inſtar. Et hæc quidem illi narra-
uerunt. At Græci qui apud Salaminem erant, vbi nuntiatum eſt vti res circa A-
thenienſium arcem ſe haberent, eò perturbationis deuenerent vt nonnulli è duci-
bus non expectarent dum propoſitum negotium conſtitueretur, ſed in naues

a id eſt, Ter in certa-
mine Pythico victor.
b Aſqui ipſemet bu-
im libri initio pentecote-
ros interpret. nauigiæ
quinguentum remorum.
c Septuaginta octo.

d Simul quòd ora-
culum inueniſſe ſibi
viderentur. i. oraculi ſen-
ſum, ſue mentem.

irruerent, ac vela tollerent tanquam profecturi: cæteri que qui relinquebantur, ſta-
tuerent ſibi ante Iſthmum prælio nauali decernendum. Et quum nox ad uiſſet, di-
greſſi è concilio, naues conſcenderunt. Ibi Themiftoclem pergentem ad nauem ſci-
ſcitur Mneſiphilus vir Athenienſis quidnam ab ipſis decretum eſſet: & quum ab
eo audiſſet decretum eſſe vt ad Iſthmum proficiſcerentur, & ante Peloponneſum
dimicarent, Si iſti, inquit, à Salamine proficiſcantur, iam tu pro nulla amplius pa-
tria dimicabis. ad ſuam enim quiſque patriam remeabunt: vt nec EVrybiades, nec
alius hominum quiſpiam cohibere poſſit quominus copiæ dilabantur: Græciæque
peribit conſilii inopia. Quare ſiquid comminiſci potes, perge, & quod decretum
eſt conare irritum reddere, & EVrybiadem à ſententia reuocare, vt hic perſtet, The-
miſtocles, quum hæc admonita ſibi admodum probarentur, nullo reddito reſpon-
ſo ad EVrybiadis nauem perrexit. vbi hominem conuenit, ait velle ſe de negotio
communi cum eo colloqui. Hunc ille in nauem ingreſſum iubet loqui quæ vellent.
Cui Themiftocles aſſidens, quæcunque à Mneſiphilo acceperat, tanquam à ſemet-
ipſo refert, & alia adicit multa, donec EVrybiadem à ſententia reuocauit: perſua-
ſitque vt è nauis prodiret, & duces ad concilium contraheret. Ii poſteaquam congre-
gati ſunt, priuſquam ad eos EVrybiades referret id cuius gratia ipſos cœgerat, The-
miſtocles multis agebat verbis prout magnopere expediebat. Quem interſatus Co-
rinthiorum dux Adimantus Ocyti filius, Themiftocles, inquit, in certaminibus ii
qui ante alios furgunt, colaphis cæduntur. Eum reſellens Themiftocles, At qui, in-
quit, relinquuntur, non coronantur. Comiter autè Corinthio quum reſpōdiſſet, ad
EVrybiadem conuerſus, nihil eorum dicebat quæ dixerat prius illos, poſteaquam
à Salamine profecti fuiſſent, dilapſuros: (præſentibus enim ſociis, non putabat ſibi
decorum quempiam accuſare) ſed aliunde oratione ſumpta, In te nunc, inquit, ſi-
tum eſt ſeruare Græciam, ſi mihi accedens, nauale hic prælium facias, & non ho-
rum quibuſdam credens, claſſem ad Iſthmum abducas. vtrunque enim, quum au-
dieris, inter ſe comparato. Si ante Iſthmum conſiſtes, in patenti pelago dimicabis,
vbi nobis minimùm expedit, naues habentibus & grauioribus & numero inferioribus.
Ex quo, etiam ſi in aliis feliciter nobiſcum agatur, tamen amittes Salaminem & Me-
gara & Aeginam. nam illos vna comitabitur ſuus pedeſter exercitus. atque ita tu è
os in Peloponneſum ages, omnemque Græciam in diſcrimen adduces. Sin autem
id feceris quod ſuadeo, hæc in eo reperies commoda: Primum ſi in arcto conſiſte-
rimus nos, paucæ naues cum multis, profecto ^{b ſi æqua belli contingent}, multo ſu-
periores erimus: quoniam in arcto oppugnare, pro nobis eſt: in ſpatioſo, pro illis.
Præterea Salamis ſeruatur, vbi noſtri nunc liberi collocati ſunt & vxores. ^c Eſt &
alia hic cauſa propter quam item debes præcipue hic manere, quòd pro Pelopon-
neſo & iſthmo pugnabis: quòd caue (ſi ſapis) ne iſtos ducas. Quòd ſi id quod ſpero cō-
tinget, vt claſſe vincamus, barbari neque ad iſthmum nobis aderunt, neque vſquã
longius ab Attica procedent, ſed nullo ordine abibunt: vnde nobis lucrificiemus
quæ ſeruauerimus, Megara, Aeginamque, atque Salaminem, apud quam credibi-
le eſt nos hoſtibus fore ſuperiores. ^d Credibilia enim ſuadentibus hominibus fe-
rè proſperè cedit: ſecus facientibus ne deus quidem vult ad eſſe, & humanæ ſenten-
tiæ indulgere. Hæc dicentem Themiftoclem ruruſus interpellans Adimantus, iube-
bat ſilere eum, vt pote cui patria non eſſet: quin etiam EVrybiadem non ſinere vi-
rum extorrem ſententiam dicere, & ita demum id ſinere quum vrbem Themiftoc-
cles habuiſſet: videlicet exprobrans quòd Athenæ captæ eſſent, tenerenturque ab
hoſte. Tunc Themiftocles, & illi & Corinthiis multa ingerens probra, ratione oſten-
dit, ſibi eſſe & ſolum, & vrbem multo maiorem quam illis, ^e vnde naues ferme du-
centæ eſſent armatæ, quas nulli Græcorum inuadentes poſſent propellere. Hæc
quum ratione ſignificafſet, ad EVrybiadem tranſiens, maiori cum acrimonia lo-
quebatur, inquit, Tu verò ſi hic manes, vir eris egregius: ſimminus, Græciæ cuer-
ſor. totum enim belli momentum nobis naues ſuſtinent. Sed mihi crede, niſi hoc
feceris, nos, ^f ſicuti ſumus, vbi domeſticos receperimus, in Sirin quæ eſt in Italia,
profecturos, quæ olim iam noſtra eſt: & quam, vt oracula aiunt, à nobis condi o-
portet. Vos autem talibus ſociis deſtitui meorum verborum remiſcemini. Hæc
dicente Themiftocle, EVrybiades ^g edocebatur: & ob id edocebatur (vt mihi vide-
tur) quòd maximè formidabat ne ſi ad Iſthmum claſſem reduxiſſet, ab Athe-
nienſibus deſereretur: quibus deſerentibus, iam reliqui non eſſent in pugnan-
do hoſtibus pares. Ita ſententiam eam probauit, vt illic permanentes, pugna naua-
li decernerent. Quod vbi EVrybiadi placuit, ii qui altercationibus velitati fuerant

S.iii.

a Pro Peloponneſo,
alibi uerit.

b Si rationi cōti-
ſentaneus ſit belli exi-
tus.

c Sed & hoc intèr
cætera eſt quod in pri-
mis amplecti debet:
hic manens, pro Pe-
loponneſo & Iſthmo
nihil ſocius pugna-
bis.

d Conſilia enim a-
gitantibus rationi con-
ſentanea ſuccedunt il-
la vtpurimum: at ſi-
qui agitent conſilia ra-
tioni non conſentane-
a, ne ipſe quidem
deus ad humanas de-
liberationes vult ſe ac
commodare.

e Tantisper dum eſ-
ſent illis ducentæ na-
ues armatæ, nullos e-
nim ex Græciis illo in-
tad. poſſe propulſare.

f Ita vt nos habe-
mus. i. tam nunc, & nihil
in nouitate creta verū no-
ſtrarum ſtarum.

g In diuerſam à pri-
ore ſententiam addu-
cebat. Vel, & ſententi-
am aliud quam prius in-
dicebat. Ad vrbem. Re-
docebat. i. Diuerſum ſen-
tite docebat. Vel, in do-
cebat quod ſentire edocuit
fuerat.

a Sicut autem delib^{er}atū fuerat, ita hæc fecerunt. quum enim diis omnibus preces fudissent, illinc quidem, ex ipsa *nimirum* Salamine, Aiace Te lamonemque inuocauerūt, ad AEacum autem ceterosque AEacidas inuocandos nauem AEg. mis.

b Fieri non potest quin magna aliqua cl.

c Post illum autē puluerem ac vocem ortam esse nubem.

d Quum remansissent.

e Me, quæ nec in nauibus ad Eubœam præliis me ignauissimè gessi, nec minima præstiti, par est, domine, sententiam meam proferendo, quæ maxime è re tua esse censeo, indicare: atque id eo hæc dico, Parce nauibus, nec prælium nauale cum iis viris &c.

circa Salaminem, quum illic sese appararent tanquam prælium nauale facturi, dies illuxit: & simul oriente sole extitit terræ & maris motus: propter quod visum est faciendum ut AEacidas in auxilium inuocarent. Id ubi fecerunt, & omnibus qui illinc è Salamine sunt diis vota fecerunt, & Aiace Te lamonis filium inuocauerunt: nauemque ad AEacum & ad alios AEacidas inuocandos AEginam miserunt. Narabat autem Diceus Theocydis filius, vir Atheniensis, atque idem exul, & apud Medos factus illustis, per id tempus quo Attica regio Atheniensibus desolata, à pedestri Xerxis exercitu vastabatur, se forte fuisse vnâ cum Demarato Lacedæmonio apud campum Thriasium, vidissetque puluerem tringenta ferme milliū virorum procedentem ab Eleusine: & quum demirarentur quorūnam hominum esset ille puluis, statim se audisse vocem, quæ vox ipsi videretur iachus mysticus: & Demaratum (ut qui esset sacrorum quæ fierent in Eleusine ignarus) interrogasse quidnam esset quod ita sonaret, seque dixisse, Demarate, non aberit quin grandis aliqua clades contingat regis copiis. Hoc enim palam est, quum Attica sit desolata, nomen ab Eleusine resonans, venire auxilio Atheniensibus ac sociis. & si quidem in Peloponnesum incumbat, periculum regi erit, eiusque copiis quæ sunt in continente: sin ad classem quæ ad Salaminem est conuertatur, periculum adibit rex ne nauiticum amittat exercitum. Hæc autē solennia Athenienses quotannis celebrant Cereris atque Proserpinæ: & his sacris quicumque vult & Atheniensium & aliorū Græcorum initiatur: & vox quam audis, est in hoc festo bacchantium. Et ad hæc dixisse Demaratum, Sile, nève alteri cuiquam hoc verbum dixeris. nam si ad regem referatur, capite plesteris, ut nec ego te nec alius quispiam hominum queat eripere. quâ obrem tene silentium. hæc autem expeditio diis curæ erit. Hoc Demaratum admo nuisse aiebat. Ex illo autem puluere ac voce factam esse nubem, eamque in sublimelam, Salaminem versus ad Græcorum exercitum fuisse delatam. Ita se didicisse nauticas Xerxis copias esse perituras. Hæc dicens Theocydis filius referebat, Demaratum atque alios testes citans. Classiarie autem Xerxis copiar, ubi conspecta strage Laconica ex Trachinia in Histiam traiecerunt, triduum illic morata, per EVripum nauigabāt, totidemque diebus ad Phalerum præstō fuerunt. Nec verò minori (ut mihi videtur) numero vel pedestres copiar vel, nauticæ Athenas promotæ sunt, quàm ad Sepiadem atque Thermopylas. nam in supplementum eorum qui aut tempestate ad Thermopylas, aut in nauibus ad Artemisium præliis interierunt, hos substituiam qui nondum regem sequuti fuerant, Melienses, Dorienses, Locros, Bœotos, qui cum omni copia aduenerunt, exceptis Thespiensibus & Platænsibus: necnon Carystios, Andrios, Tenios, ac ceteros omnes insulanos, præter quinque ciuitates, quarum nomina superius commemoravi. nam quo magis penetrabat in Græciam Perseus, eo plures eum nationes sequebantur. Qui omnes, exceptis Pariis, postquam Athenas venere, & ad Phalerum, (Parii autem in Cythno^d relictī, quò bellum caderet expectabant) ibi Xerxes ipse ad classem descendit, animo cœtum classiariorum adeundi, & eorum audiendi sententias. Eò profectus ubi præsedit, assidentibus qui accitu eius adierant, suæ quoque gentis tyrannis ac nauium præfectis, ut cuique rex honorem dederat, quorum primus erat Sidonius rex, tum Tyrius, deinceps alii gradatim: misit ad eos Mardonium tendendi gratia, sciscitatum singulos prælium nauale faceret necne. Postquam Mardonius à Sidonio exorsus, singulis circumiens interrogauit, ceteri quidem eandem dixerunt sententiam, iubentes fieri prælium: Artemisia verò, Hæc, inquit, Mardoni, quæ dico, regi referas: me neque in præliis ad EVbocam gestis ignauissimam extitisse, neque minima contulisse in te, domine. ideo, quum talis sim, æquum esse, ea quæ in rem tuam maximè esse sentio, demonstrare. Itaque hoc tibi suadeo, ut nauibus parcas, nec prælium nauale facias cum iis viris qui tanto sunt tuis in mari præstantiores, quanto foeminis viri. Quid enim necesse habes omnino venire in discrimen pugnar naualis: nonne Athenas habes quarum gratia expeditionem sumpisti: nonne reliquam Græciam? ac nemo tibi obstitit: Qui tibi obstitebant, ita summoti sunt ut eos decebat. Quò autem ego recasuras hostium res arbitror, id exponam: Si non instabis pugnar nauali committendæ, sed classem perges hic continere ad terram, aut etiam tendere ipse in Peloponnesum, tunc tibi, domine, succedent ea quorum gratia venisti. neque enim diu tibi resistere Græci possunt, sed dilabentur, & abs te ad suas quisque vrbes defugient. quoniam neque commeatu est eis in hac insula, ut ego audio, neque, si tu in Peloponnesum pedestres copias duces, hic eos credibile est perstituros qui illinc huc aduenerunt, neque de pugna pro

Atheniensibus faciēda curaturos. At si pugnam nauale gerere approperebis, vereor ne copia nauticæ malè re gesta pedestribus sint exitio. Præterea hoc etiam rex in animo dimittit: vsu venire ut bonis quidem hominibus mali serui sint, malis autem boni. Ideòque tibi (qui virorum es optimus) serui sunt mali, qui numero sociorum censentur. AEgyptii, Cyprii, Cilices, Pamphyli, è quibus nulla utilitas est. Hæc loquente Artemisia, quicumque ei bene volebant, noxiam illi rebantur suam orationem, tanquam aliquid mali passuræ ab rege, quem veteret pugnam facere naualem: at si qui malè consultum illi volebant inuidebantque, utpote cui inter primos sociorum omnium honos haberetur, gaudebant eius quam dixerat sententia, tanquam perituræ. Sed Xerxes, postquam ad eum sunt relata sententiæ, magnopere delectatus est Artemisiam sententia: & quum iam antea officiosam esse sensisset, tunc multo impensius collaudauit. Nihilominus ut pluribus staretur iussit, ratus ad EVbocam suos spontè malè pugnas, quòd videlicet ipse abfuisset: itaque constituit spectaculo pugnar naualis interesse. Classiarii, ubi nuntiatum est illinc esse soluendum, classem Salaminem versus ducit, & per otium in aciem sunt digesti. Sed quum eos dies defecisset quominus prælium committerent, (nox enim interuenit) in postero diem sese instruebant: quum interim Græcos metu formidòque cepit, cum aliis, tum verò Peloponneses, quòd ipsi desidentes in Salamine, pro Atheniensium terra essent certaturi: qui si superarentur, in insula deprehenso forent obsidendi, sua terra sine præsidio relicta. Per eandem noctem pedester exercitus barbarorum contendebat in Peloponnesum: quanquam cuncta quæ poterant excogitata erant ne barbari per continentem ingrederentur. Nam ubi Leonidem cum suis apud Thermopylas occubuisse accepere Peloponneses, celerrimè ex vrbebus concursu facto, Isthmum insederunt, duce Cleombroto Anaxandridæ filio, Leonidæ fratre. Ibi confidentes, primùm viam Scironidem obstruxerunt, deinde consilio inito Isthmum muro inædificabant, opusque perficiebant, quippe nemine (quum tot millia virorū essent) cessante. nā & lapides & lateres & ligna, & cistas sabulo plenas afferebāt, nullo temporis momento opus intermittentes, neque diurno neque nocturno. Hi autem è Græcis fuerunt qui ad Isthmum auxilio cum omni copia venerunt: Lacedæmonii, & Arcades omnes, & Elei, & Corinthii, & Sicyonii, & Epidaurii, & Phliasi, & Troezenii, & Hermionenenses. Hi fuerunt qui quidem auxilio venerunt metuentes periclitanti Græciæ. Cæteris enim Peloponnesibus id nihil admodum curæ erat, & Olympia iam & Carnia præterierant. Incolunt autem Peloponnesum gentes septem, quarum duæ indigenæ eundem quem habitant olim locum nunc habitant, Arcades & Cynurii: vna, Achaica, quæ nunquam illa quidem è Peloponneso excessit, sed pristino loco egressa, alienum incolit: reliquæ quatuor è septem aduentitiæ sunt, Dorienses, AEtolii, Dryopes, Lemnii. Ac Doriensium quidem multæ sunt & in signis ciuitates: AEtolorum autem sola Elis: Dryopum autem, Hermiona & Asina, quæ ad Cardamylam Laconicam sita est: Lemniorum autem, omnes Paroreetani. Cynurii autem, quum sint indigenæ, soli putantur Iones esse, sed effecti sunt Dores, sub imperio Argiuorum impositi, & progressu temporis, quum essent Orneatæ, itémque accolæ. Harum igitur septem gentium ceteræ præter eas quas recensui, è medio cesserunt: & (si ingenuè loqui fas est) in medio sedentes cum Medis sentiebāt. Apud Isthmū quidè in tali labore isti occupati erant, utpote pro omni iam cursu, quòd nulla spes è classe affulgeret, currentes. Quæ audientes illi qui in Salamine erāt, formidine afficiebātur, non tã pro seipsis quàm pro Peloponneso solliciti, adeo ut alius alium adiens, & summissa voce loquens admiraretur in EVrybiade consilii inopiam: tandem verò res erupit in medium, conciliūque contractum est, & multa de hoc ipso dicebantur, ab his quidè oportere in Peloponnesum nauigare, & pro illa adire periculum, non autem manentes, pro regione captiua pugna nauali decernere: ab Atheniensibus verò & AEginetis & Megarensis, satius esse illic manentes dimicare. Ibi Themistocles, postquam sententia Peloponnesium euicit, clanculum è concilio egressus, misit ad classem Medorum nauigium, cum quodam iusso dicere quæ oporteret, cui nomē erat Sicino, contubernali suo, atque eodem pædagogo liberorum suorum: quem post has res gestas ipse Thespiensem fecit, (ubi Thespienses in ciuitatem sunt recepti) atque locupletem. Is tunc nauigio ad duces barbarorū profectus hæc inquit, Dux Atheniensium, quòd paribus regis fauet, præoptatque res vestras quàm Græcorū esse superiores, misit me iã clam aliis Græcis indicatū vobis, illos metu perculsos fugā facere velle, & nunc offerri vobis occasione exequedi rem omnium præclarissimam, nisi per negligentiam eos dilabi sinatis. nam neque inter se

a Id est, sententijs plurimum. Quoniam se reitit à la plus grande uoix.

b Quo tempore Thespienses ciues recipiebant, id est in ciuitatis donabant.

consentiant, neque vobis amplius obsistent: sed inter se dimicantes cernitis eos qui vobiscum & eos qui contra vos sentiant. Hac re Sicinus indicata, ab illis abscissit. Cui fidem habentes barbari, tum in insulam parua nomine Psytaleam, quae inter Salaminem & continentem sita est, multos Persarum traiciunt, tum mediam circa noctem cornu quod ad vesperam spectabat producunt Salaminem versus, eam circumturi: producunt ite qui circa Ceon & Cynofuram instructi erant, occupantes omne fretum Munychia tenus. Ideo autem & naues producebant nequa Graecis liceret effugere: sed circumuenti vicem redderet praetorum ad Artemisium gestorum. Ad insulam autem Psytaleam traiciebant Persas, ut commissio naturali certamine, quum plurimum & virorum & naufragiorum eò efferretur, (erat enim insula in traiectu pugnae sita) ii Persae suos seruant, alienos interimerent. Hoc autem ne hostis sentiret, clanculum egere, nulla noctis parte concessa somno. In hac res intuens, non habeo aduersari oraculis tanquam non, veris volens euidenter loquentia conari refellere,

^a Alios seruant, alios interim.

Auricomae postquam Dianae littora iungent
 Nauales pontes cum littoribus Cynofuræ,
 Spe stolta fortes quod Athenas marte subegit,
 Compescet iuuenem meritissima poena superbum,
 Instinctum furis, sibi cedere cuncta putantem.
 Nam miscebitur æs æri, mars sanguine pontum
 Inficiet: Grauis tunc libera tempora reddet
 Saturno genitus, simul & Victoria pollens.

Quum ita euidenter in his à Bacide dicatur, profecto neque ipse de fide oraculis deroganda ausim dicere, neque ab aliis dici sustineam. Porro inter duces qui in Salamine erant ingens confusus est tumultus, nondum scientes à barbarorum nauibus se circumueniri: vbi autem orto sole inspexerunt hostem instructum, censuerunt ibidem sibi manendum. Quibus congregatis, applicuit ex Aegina Aristides Lyfimachi filius, Atheniensis quidem, sed in exilium à populo eiectus, quem ego (ut eius mores accepi) virum optimum Athenis atque iustissimum celsi. Hic vir concilio assistens, Themistoclem euocauit, non amicum sibi, sed in primis inimicum: verum præ magnitudine praesentium malorum oblitus simultatum, euocauit hominem colloquendi gratia. praesentem enim Peloponneses maturare ad Isthmum classem reducere. Qui, quum prodisset Themistocles, ad eum inquit, Nos & alio tempore & hoc ipso contendere debemus inter nos hac de re, vter nostrum de patria praecarius mereatur. te verò certior facio, peræque esse Peloponnesibus multa verba facere ac pauca de abducendis hinc nauibus. Ego enim tibi quod ipsemet vidi, refero: nunc, ne si velint quidem, Corinthios atque ipsum Eurybiadem enauigare possent, quoniam circumdatis ab hostibus vndique sumus. quare ingressus ad eos, hoc indicato. Cui respondens Themistocles, Vtilia sane, inquit, iubes, bonum afferens nuntium. Nam quod ego precabar ut fieret, id ipse tu conspicatus fieri venisti nuntiatum. ^b ut enim scias, quae sunt à Medis, propter me sunt: quoniam opus factum fuit ut Graeci qui volebant sua sponte ad pugnam descendere, descenderent inuiti. Tu verò, quandoquidem vtilia nuntiatum venisti, per te ipsum nuntiato. Quoniam si ego retulero, videbor re commentitiam dicere, nec ipsis persuadere, tanquam non hoc agentibus barbaris. Itaque tute ingressus, uti res habet ipse referas. Quod vbi feceris, si tibi fidem habebunt, optime habet: sin minus, perinde nobis erit, neque enim si vndique circumdati sumus, ut tu ais, amplius isti defugient. Aristides conciliū introgressus, eadem retulit, dicens se ex Aegina venisse, & ægre elapsus, latendo stationem hostium. Omnem enim classem Graecorum, à Xerxis classe circumuentam: idcirco hortari se ut ad defensionem sui illi sese prepararent. Hæc loquutus Aristides, retrò abiit. Rursus autem inter duces altercatio orta, plerisque eorum fidem nuntio non habentibus. Quibus non credentibus aduenit triremis transfuga virorum Teniorum, cui praerat Panætius Sofimenis filius, quæ omnem veritatem attulit. Cuius facti nomine Tenii in tripode qui Delphis dedicatus est, inter eos qui barbarum debellarunt, scripti fuere. Ex hac autem nauis quæ ad Salaminem & altera quæ ad Artemisium transfugit, expleta est Graecorum classis trecentarum & octoginta nauium. duæ namque prius ad explendum numerum defuerant naues. Graeci, vbi eis verba Teniorum fecerunt fidem, sese apparauerunt tanquam dimicaturi. Et sub diluculū, quum propugnatorum coetū fecissent, Themistocles ex omnibus quæ expedirent praecipiebat: cuius curationis summa erat, meliorum cum peioribus comparatio, quaecumque in homi-

^b Scito enim quæ à Medis sunt, à me profecta esse.

nis natura atque industria existunt, exhortatus ut meliora eligerent. Vbi perorauit, iussit illos ingredi naues. quibus ingressis, rediit ab Aegina triremis quæ profecta ad Aecidas erat. moxque omnes naues Graeci soluerunt. In quos mouentes cōtinuò barbari sunt inuecti. Ibi ceteri quidam Graeci quum inhiheret remos, celsimque irent, Aminias Palleneus vir Atheniensis, euectus nauim hostilem incurrit: cui implicitus quum hæreret, nec abstrahi posset, ita ceteri venientes auxilio conferunt. Hunc in modum aiunt Athenienses exitisse initium pugnae: Aeginae verò, nauem quæ ad Aecidas abierat fecisse initium. Quamquam etiam hoc refertur, simulachrum mulieris fuisse eis oblatum: & quum apparuisset, ita illos exhortatum ut omnis Graecorum exercitus exaudierit: sed prius his verbis cōiutatum, ^b O demonii, quousque remos inhiheretis? Ceterum aduersus Athenienses instructi erant Phoenices. nam hi cornu tenebant quod ad Eleusinem occidentemque vergebat. Aduersus Lacedaemonios instructi erant Iones. hi autem cornu tenebant quod ad auroram spectabat & Pireum: quorum pauci admonitu Themistoclis de industria ignauiter agebant, plerique minimè. Enimvero complurium trierarchorum nomina commemorare possem, qui Graecae naues expugnauerunt: sed neminem nominabo praeter Theomestorem Androdamatis filium, & Phylacon Histiaei filium, ambos Samios. quorum duntaxat ideo mentionem facio, quod Theomestor ob hanc nauatam operam à Persis tyrannus Sami sit creatus: Phylacus inter bene de rege meritis adscriptus sit, & multo tractu soli donatus. Bene meriti autem de rege, Persica lingua Orofanga vocatur. De his quidem ita res habet. Multitudo autem regiarum nauium ad Salaminem expugnabatur, partim ab Atheniensibus corrupta, partim ab Aeginetis, utpote Graecis seruato ordine ac loco certantibus, barbaris & incompositè & inconsultè agentibus: ut non ab re fuerit talem eis rem contingere qualis contigit. quamquam eo die fuerunt atque exiterunt longè seipsis praestantiores, & quam ad Euboeam exiterant, pro se quisque admittentes, ac Xerxem reformidantes, quod ab eo se singuli conspici arbitrabantur. Et de aliis quidem vel barbarorum vel Graecorum singulatim, quomodo dimicauerint, non possum pro comperto referre: circa Artemisiam verò hoc rei gestum, ex quo impetius illa regi commendata est: Posteaquam regiae res in multum tumultuationis deuenerant, hoc interim tempore Artemisia, quum nauem suam Attica insequeretur, nullum habens effugium, quia ante ipsam naues amicorum, sua verò proxima hosti erat, hoc sibi putauit faciendum, quod & fecisse profuit. nam ut fugiebat Atticam nauem, in nauem sociam, quæ erat virorum Calyndensium, impedit, quæque rex Calyndesius Damasthymus vehebatur. Cum quo etiam huic iam inde quæ essent in Hellesponto, contentio intercesserat, tamè incertum an consulo id fecerit, an fortuito nauis Calyndensium oblata fuerit. Eam Artemisia vbi incurrit pariter ac demersit, prospero casu vsa & duplex hinc sibi bonum est adeptum. nam trierarchus Atticæ nauis eam conspicatus incurrisse barbarorum virorum nauem, existimans hanc Artemisiae nauem aut Graecam esse, aut è barbaris profugisse, & à Graecis pugnare, ab hac ad alias se conuertit. Ita ex hoc facto contigit Artemisiae tum ut exitium euitaret, tum ut è malo opere praecipue se probatam apud Xerxem redderet. siquidem fertur, quum rex spectans animaduertisset hanc nauem alteri incurrisse, quendam eorum qui aderat dixisse, Cernis Artemisiam domine, ut bene praeratur, utque nauem hostilem depressit? Et regem interrogasse nunquid verè id opus Artemisiae esset: & illos, utpote qui planè nossent insigne nauis Artemisiae, ita rem habere adfirmasse, ratos eam nauem quæ corrupta esset, hostile fuisse. nam praeter cetera quæ mulieri (ut dictum est) prospere cesserunt, hoc quoque accessit, quod è nauis Calyndensium nemo seruatus est qui existeret accusator. Vnde Xerxes ferunt ad ea quæ narrabatur dixisse, Viri quidem exiterunt mihi foeminae, foeminae autem, viri. Hæc aiunt dixisse Xerxes. In eo praelio cum alii multi & illustres viri tam Persarum Medorumque quam aliorum sociorum occubuere, tum verò dux Ariabigres Darii filius Xerxisque frater: è Graecis pauci. quippe qui gnari natadi, vbi suae naues corruptae erant, nec in pugna peribant, ad Salaminem enatabant. cuius rei quia imperiti erant barbarorum plerique, in mari periire. Posteaquam autem eorum primae naues in fugam versae sunt, tum verò plurimae corrumpentur. nam quæ in posterioribus locatae erant, dum earum propugnatores conaretur praertere, ut & ipsi aliquam operam regi nauarent, vndique in suorum naues incidebant. Quo in tumultu etiam hoc actum est, ut quidam Phoenices quorum naues corruptae fuerant, regem aducentes, insimulauerint Iones tanquam proditores, quod propter eos naues amissae essent. vnde id contigit, non ut Ionum duces interficerentur, sed ut ii Phoenices qui

^a Quum in puppim inhiheret ut appulsus.

^b O miser.

^c In regis conspectu nauarent.

a Talem mercedē acciperēt. id est, quos parnas uolabant dare Iones, ipsi eas darent.

illos infimulabant, a eam acciperent mercedem. Etenim illis adhuc ea loquentibus, Samothracia nauis Atticæ impacta, eam demersit: & in hanc AEGinetica impulsâ ipsam depressit. Verum Samothracæ, ut qui iaculatores essent, epibatas nauis, quæ suâ depresserat, iaculorum ictibus excusserunt, eorumque concensa nauis potiti sunt, quod factum Iones liberauit. Nam Xerxes ubi id egregium facinus Ionum aspexit, conuersus ad Phœnices, ut erat supramodum mœstus, & omnes arguens, iussit eorum capita præcidi, ne, quum ipsi imbelles essent, meliores criminarentur. Quoties enim suorum quempiam aliquod opus edentem cernebat, de eo homine percontabatur, sedens sub monte qui est eregione Salaminis, nomine AEGaleo, & scribæ trierarchum illum à familia & vrbe scripto annotabant. Quinetiam cladi Phœnicum qui aderant, additus est Ariaramnes vir Persa, quanquam amicus regis. Et isti quidem in Phœnices se conuertebant: barbaris autem in fugam versis, & ad Phalerum elabentibus, AEGinetæ in freto subsistentes operam memoratu dignam ediderunt, nam Athenienses quidem in tumultuatione naues sibi obsistentes fugientesque expugnabant, AEGinetæ verò eas quæ elabebantur: & quoties aliqua effugiebat Athenienses, eo ipso cursu in AEGinetas incidebat. Quum interim conflixerunt naues duæ, vna Themistoclis insequens aliam, altera Polycriti Crio geniti, viri AEGinetæ, dum nauem Sidoniam inuadit, illam videlicet quæ speculatoriam in Sciatho AEGineticam ceperat, qua uehebatur Pytheas b Iſcheni filius: quæ Persæ seminecem plagis, tamen admiratione virtutis seruatum in naui habebant. Sidonia quæ hunc circumferebat nauis, vnà cum Persis est intercepta, ut Pytheas ita fospes rediret in AEGinam. Polycritus ubi inſepit Atticam nauem, agnito signo nauis imperatorie, in clamans Themistoclem, iocatus est, exprobrans AEGinetis quòd cum Medis sentirent. Hoc Polycritus sua naui incurrens, in Themistoclem iaculatus est. Barbari autem quorum naues supererant, fuga se proriperunt in Phalerum pedestres ad copias. In hac pugna nauali è Græcis optimè audierunt AEGinetæ, secundo loco Athenienses: è viris, Polycritus AEGinetæ: Atheniensesque, Evmenes Anagyrasius, & Aminias Palleneus, qui & Artemisiam est inſequutus, non prius desiturus quàm aut illam cepisset, aut ipse captus esset, si Artemisiam ea naui vehi animaduertisset. quippe trierarchis Atheniensium præceptum erat ut eam caperent, propositumque præmiū decem millium drachmarum ei qui viam cepisset. Indignè enim ferebant mulierem aduersus Athenas militare. At illa (ut antea dictum est) aufugit. Fuerunt & alii quorum naues incolumes in Phalerum euaserunt. Adimantū autem Corinthiorū ducē Athenienses ferunt statim inter iniſia concursus nauium expaufactum atque perterritū sublatis velis fugæ se dedisse: Corinthiosque inspecta fuga nauis imperatorie itidem abiisse: Et quum fugiēdo venissent ad tēplum Mineruæ Sciradis, quæ est in Salamine, occurrisse eis celocem diuinā cum pompa: quæ quisnam misisset quū non constaret, scirētque neminē suæ classis ad ipsos misisse, eos ob id coniectasse rem diuinam esse: & eos qui in celoce erant, ubi propiores fuerunt, ita loquutos fuisse, Adimante, tu quidē conuerſis in fugam nauibus abscedere vis Græcorum proditor: at illi quantum votis conceperunt victores hostium euadēt. Et quum his verbis fidē non haberet Adimantus, hæc iterum dixisse, c ipsos posse pro obsidibus ductos mortē obire nisi constaret Græcos esse victores. Ita conuerſa nauis Adimantum cum cæteris ad classē suorum, re iam ab aliis nauata, venisse. Hic de illis apud Athenienses rumor extitit: quod ipsi Corinthii negant, seque inter primos pugnatōres extitisse affirmant. pro quibus testimonium dicit reliqua Græcia. Aristides autem Lysimachi filius vir Atheniensis, cuius paulo antè ut viri optimi mentionem feci, per eum tumultum qui circa Salaminem fiebat, hoc rei gessit: Permultis armatorum qui ad littus Salaminis locati erant sumptis, genere Atheniensibus, & in Pſytaleam insulam traductis, omnes Persas qui in ea insula erant interemit. Defuncti nauali pugna Græci, reductis in Salaminē nauibus, potiti sunt naufragiis quæ illic supererant: parati ad aliam dimicationem, quòd sperarent regem iis quæ sibi reliquæ erant nauibus vsurum. Porro naufragiorum pleraque vêtus zephyrus asportauit in oram Atticæ nomine Coliadem: ut impletum sit omne oraculum, cum de cæteris quæ ad pugnam naualem pertinent faciens mentionem, tum verò de naufragiis illuc euectis, à Bacide & Musæo multis annis antea prædictum, ac redditū Lysistrato Atheniensi, viro fortilego, quod omnes Græcos latuerat.

Horrebunt remis mulieres Coliadenses.

Hoc autem futurū erat aduecto rege. Cognita sua clade Xerxes veritus nequis Ionum à Græcis subornatus, aut sua sponte ad soluendos pontes in Hellepontum na-

b supra, pag. 193 Iſcheni filius. Sed ibidem malè Pytheas.

c Se tales esse qui vellent obsides duci ac morte plecti nisi viatores comperirentur Græci. Vel, se eo animo esse. Quæ, se paratos esse ad etc.

uigaret, vnde ipse in Europâ deprehensus salute periclitaretur, de fugiendo cōsultabat. nolēs tamē neq; à Græcis neq; a suis detegi, aggerē in Salaminē tētabat educere: nauēque Phœnicū onerarias, ut pro rāte ac muro essent, innectebat: & se tāquam aliā pugnam naualem facturū, ad bellum instruebat. Quæ agētē videntes cæteri, pro certo habebant eum manendi animo atque bellandi illa apparare: sed nihil eorum Mardonium latebat, ut probè gnarum ingenii illius. Xerxes & hæc fecit, & simul in Persidem misit qui præsentem cladem nuntiarent. His nuntiis nihil perniciosius transcurrit in rebus humanis. quod negotiū hunc in modum est à Persis excogitatum: Quot ex diebus tota via constat, totidem equos ac viros ferunt esse distinctos ad singulorum dierum iter faciendum, quos neque vis niuium, neque imber, neq; æstus, neq; nox distinct quin propositum sibi cursum celerrimè conficiant. Quorum cursum primus mandata tradit secundo, secundus item tertio: & ita deinceps illa madata in alium atque alium pertranſeunt, quemadmodum apud Græcos fax quam Vulcano per vices ferre cursores perseuerant. Hanc equorum cursitationem Persæ angarion appellant. Primus igitur nuntius Susa perlatus, Xerxem Athenis potitum esse, tanta Persas qui relicti erant voluptate affecit, ut omnes vias myrto conſternerent, & per eas odores incenderent, & ipsi in sacrificiis ac gaudiis versarentur: secundus autem ita eos conſternauit ut vniuersi vestes dilaniarent, vociferationeque & eiulatu irrequieto vterentur, culpam in Mardonium refundentes, non tam de classe quàm de ipso Xerxe solliciti: idque tamdiu dum Xerxes illos ita affectos redeundo sedauit. At Mardonius quum videret Xerxē magnam è pugna nauali iacturam fecisse, suspiciens agitare fugam ex Athenis, pro seipso anxius erat, tāquam poenas daturus, qui regi persuasisset inferre Græciæ bellum: putabatque sibi conducibilis esse periclitari aut subigere Græciam, aut magna opera aggressum honestè vita defungi: quanquam opinio eius de subigenda Græcia propensior erat. Hoc quum secum agitasset, regem hac oratione est alloquutus, Domine, noli mœrorem ob hanc rem gestā capere, aut pro ita magna hoc iactura ducere. non enim certamen, quo omnia nostra constant, in lignis est, sed in viris & equis. Itaque nemo tibi aut horum qui tibi videtur omnia confecisse, egressus è nauibus conabitur obuiam se ferre, aut ex hac cōtinētē: vnde qui se obuios tulere, poenas dedere. Quòd si tibi videtur faciendum ut Peloponnesum tētemus, continuo tētemus: si videtur superſedendum, superſedeamus licet, nec animo conſterneris: neque enim vlla possunt ratione subterfugere Græci quomodo rationem dent eorum quæ & nunc & antea perpetrarunt, tuique sint serui. Et hoc quidem præcipue tibi agendum puta. Quòd si tibi constitutum est ut ipse cum exercitu reuertaris, aliud quoque habeo ex hac re consilium. Ne committas rex ut Persæ Græcis ludibrio fiant. non enim res Persarum afflictæ sunt: neque tu vbinam viri fuerimus ignaui dicere potes. quales si Phœnices & AEGyptii & Cyprii & Cilices fuere, a nihil ista ad Persas attinet culpa. Quare, quoniam Persæ huius rei insontes sunt, iam mihi credito. si tibi non videbitur permanendum, remea ipse ad solum natale cum pleraque parte copiarum: ego cum delectis de exercitu triginta myriadibus militum debeo Græciam in tuam redigere seruitutem. His auditis Xerxes, b vt ex malis, gauisus est, voluptatēque cepit: & ad Mardonium inquit se, c ubi ad concilium reuulisset, responsurum vtrum eorum esset facturus. Et quum in concilium vocasset delectos Persarum proceres, placuit ei Artemisiam quoque ad consultandum accersi: quam solum constabat antea quæ faciēda essent intellexisse. Quæ ubi aduenit, eam Xerxes summotis aliis Persarum consiliariis atque satellitibus, hinc in modum alloquutus est, Iubet me Mardonius hinc permanere ad tentandam Peloponnesum, negans vllā culpā huius damni esse penes Persas atque pedestres copias, d sed eis volentibus hoc tentari debere. Itaque aut hoc me facere hortatur, aut sibi tradere triginta myriades delectorum militum ad subigendam mihi Græciam: me verò ad patrias sedes cum reliquo exercitu reuerti. Tu igitur, quæ de pugna nauali non gerenda probè consuluiſti, dicitō vtrū mihi suadeas horū, quod eligendo bene mihi cōsuluero. Hæc Xerxi cōsultanti respōdens Artemisia, Arduū, inquit, rex, e me dicentem tibi optima, prosperum consilium dare: tamen è statu rerum præsentium mihi videtur esse faciendum ut tu ipse domum remees: Mardonium verò hinc relinquant cum iis quos vult, si modò velit ille, atque recipiat se ista facturum. Nam siue ea quæ ait se velle, subegerit, & hæc ei ex animi sententia succedant, f tua res domine agitur: quia id tui effecerint: siue Mardonio contra opinionem suam contingat, non magna sanè calamitas erit, saluo & te & rerum domesticarum statu. Etenim si incolumis es & domus tua, profecto Græci sæpenumero pro seipsis multa certamina

a Nullum enim rebus damnum attulerunt Persæ.

c Sic Græci habent ad verbum: pro eo quod est, tāquam illo offerente aliquid inter tot mala solatiū. Vel, Tanquam illo ex rebus alioqui desperatis aliquid exitii proponente.

d Vbi deliberasset. Sed valla ita uertit ratione habita eorum que sequuntur.

e Sed lubenter se reipsa id comprobatoros. Vel, Huius rei se doctum esse daturus.

f Me tibi consulenti optimum dare consilium.

g Quod geritur, tuū est. id est, Tuum censetur. Etus latus tibi adſcribitur.

curstabant: at si quid contingat Mardonio cladis, id nullius erit momenti, Græciq; vincendo non vicerint, seruo nō interempto. Tu verò Athenis incensus (cuius rei gratia expeditionem sumpsisti) reuertēris. Delectatus eo consilio Xerxes, quòd idē illa suasisset quod ipse haberet in animo: quippe qui (vt ego opinor) nō remansisset si vel cuncti atq; cunctæ id ei suasisset. adeo perterritus erat. Artemisiam igitur laudatam dimisit, ducētem secum liberos regio Ephefum. nam aliquot eum filii nobi comitabantur. Cum quibus ad eorum custodiā misit Hermotimum, genere quidem Pedasensem, sed apud regem inter eunuchos nulli secundum. Incolunt autem Pedasenses super Halicarnassum: apud quos hoc rei fertur cōtingere, vt quoties Amphityonensibus qui circa eam urbem habitant aliquid aduersi certum intra tempus est euenturum, tunc Mineræ antistiti, quæ illic est, grandis barba nascatur: quæ res bis apud eos accidit. Ex his Pedasensib; Hermotimus erat, cui maxima ex omnibus quos quidem ipsi nouimus, vltio contigit acceptæ iniuriæ. Siquidem eum captū ab hostibus ac venalē mercatus est Panionius vir Chius, ex hoc impurissimo quaestu, quem facitabat, vitam ducens, nam quos pueros forma præditos coemerat, eos castrabat: ductōsq; aut Sardis aut Ephefum, magna pecunia venundabat. Apud barbaros enim pretiosiores eunuchi sunt quàm qui non sunt castrati, in omni genere fidei gratia. Cæterum vt alios permultos, ita hūc quoq; Panionius execut, vt qui ex hac re vitam toleraret. Sed non vsquequæque infelix Hermotimus, è Sardibus ad regem cum aliis muneribus deductus est, progressūque temporis ex omnibus eunuchis maximo in honore apud regem Xerxem est habitus. Quum autem rex aduersus Athenas moueret è Sardibus, per id tempus Hermotimus cuiusdam negotii gratia descendit in agrum Mysium, qui à Chiis incolitur, sed Atarneus vocatur. ibi inuentum Panionium atque agnitum alloquutus est & multis & comibus verbis, primum recensens ei quot per illū esset assequutus bona, deinde pollicēs quā gratiam illius meriti foret relaturus, si homo cum suis domesticis illuc commigrasset. Ea oratione libenter audita Panionius contulit se illuc cum vxore & liberis. Quem postquam cum omni re familiari adeptus est Hermotimus, his verbis affatus est, Omnium post homines natos scelestissimum, qui ex nefandissima negotiatione quaestum facis: quid aut ipse ego, aut meorum, quispiam vel tibi vel tuorum cuipiā mali fecit, quòd ex viro neutrum me reddidisti: putabāne fore vt quæ tunc machinabaris laterēt deos? qui iusta lege vtentes, te infandorum opificem tradiderunt in manus meas, vt de poena à me tibi irroganda queri non possis. Hæc vbi exprobrauit homini, filius in conspectum eius adductis, qui quatuor erant, coegit patrem genitilia illorum recidere: quod quū coactus fecisset, filii sui adaecti sunt eius virilia abscondere. Ita supplicium ab Hermotimo in Panionium rediit. Xerxes autem filiorum Ephefum deducendorum negotio Artemisiam demandato, accitum Mardonium iussit è copiis quas liberet eligere, vt consentanea verbis facta exequi experiretur. Hæc nus eo die est actum. Noctu autem regis iussu præfecti classis è Phalero soluētes, retrò Hellepontum versus abierunt, pro se quisque accelerantes ad custodiendas rates quibus rex pertransiret. Qui quum ad Zosterem aduentaret, minuta quædam continentis protenta promontoria barbari suspicati nauigia esse, per diu illinc auferunt: tandem deinde edocti non nauigia esse, sed promontoria, in agmē sese receperunt. Vt autem dies illuxit, Græci cernentes ibidem pedestres copias hostium perflare, rati classē quoque circa Phalerum esse, ac pugnam naualem commissuram iri, se ad resistendum apparabāt. Sed cognito illam vela fecisse, confestim insequēdam sibi cōsebant: itaque eam insequuti Andro tenus, cernere quum nequissent, ad Andrum profecti consultabant. Quibus Themistocles suadebat vt insulas versus profecti, classē hostium insequentes, rectā ad Hellepontum nauigaret, soluturi pontes. Huic contrariam Eurybiades opponebat sententiā, quòd diceret fore vt si dissoluerēt rates, maxima ob id calamitate afficerēt Græciam. Persa enim, si deprehensus manere in Græcia cogerecur, non quieturus, quòd sibi otium quidē agēti nec vlla res posset procedere, nec vllus retrò ostēderetur receptus, & exercitus suus fame conficere retur procedēti. nec verò & rebus gerēdis operam danti omnia possent per Europā succedere, tum in urbibus, tum in nationibus quæ vel captæ fuissent, vel antea sese dedidissent: quin etiam rem frumentariam habiturum ex annuis semper fructibus Græcorum. Nunc autē videri, illum vt pote victum nauali prælio, non perfiturū in Europa: ideoque permittēdum fugere, dum in terrā suam fugiēdo perueniret. de qua terra deinde certamen fieri iubebat. Huic sententiæ aliorum Peloponnēsum duces assensere. At Themistocles, postquā animaduertit se nō posse plerisq; persuadere vt ad Hellepontum

a Omnis fidei gratia ad verbum, pro Quocumque in re fidei ipsi aliquid velis. Quocumque illis quis committere, in quibus eorum fidem experietur.

b Propter quod me ex viro nihil esse fecerit sic ad verbum habent Græci, quæ Vallæ exponere videtur uoluisse nō redere. nam eunuchus nihil est, quòd sit neurum, nec uir, nec femina. Ouidius, Hæc mihi quòd dominā nec uir nec femina seruas. Idē in Ibin, Deque uirio sus nec uir nec femina, ut Arty.

c Vt de poena quā mihi daturus es queri non possis. Id est, Tā graues mihi des poenas quā tua flagitia merentur.

d Persam enim, si interceptus manere in Græcia cogerecur, minime quieturum, id est aliquid tentaturum, quòd quiescenti hæc quietam successurum foret, nec vllus ad sua receptus futurus esset, & exercitus fame periturus foret: at si aliquid tentaret, omnia possit. Vel, Forte enim ut Persa si interceptus, etc. à bello non abstineret.

Hellepontum nauigare, adit Athenienses, qui præcipue indignabantur hostem effugere, animati que erant ad nauigandum in Hellepontum, etiam per seipos, si ceteri recussissent. Eosque ita est alloquutus: Et ipse multis iam huiusmodi casibus interfui, & de multo pluribus audiui talia contigisse, viros ad necessitatem redactos præliū instaurasse, & superiores quam accipissent calamitatem emēdasse: itaque nos, quoniam inuenimus quo pacto & nos ipsos & Græciam tueremur, repulsa tantā hominum nube, non insequamur eos fugientes. Neque enim nos ista effecimus, sed dii pariter & heroes; qui inuiderunt vnum esse virum & Asiæ regem & Europæ, qui sit impiissimus atque scelestus: qui sacra perinde atque profana habens, vtraque incendit, deorumq; simulachra subuertit: qui & mare cecidit flagellis, & cōpedes in illud deiecit. Sed bene nobiscum in præsens tempus agitur: ideoque nunc quidem, vt & nostris ipsorum & nostrorum domesticorum curam geramus, & vt spatium quis ad reficiendas ades, faciendamque sementem habeat, in Græcia maneamus, barbaro prorsus eiecto: quum autem ver appetet, tunc in Hellepontum & Ioniam nauigemus. Hæc dicebat Themistocles, animo sibi apud Persam subsidium cōparandi, vt si quid apud Athenienses accideret aduersi sibi, haberet quò se conuerteret: prout & contigit. Hæc dicenti Themistocli Athenienses, quum tamen ab eo deciperētur, assensu sunt: nam quum antea prudens habitus fuisset, postea verò prudēs ac bona consulens compertus esset, prorsus ad ei assentiendum prompti erant. Ille, vbi Athenienses ipsius sententiam probauerunt, misit euestigio viros quosdam cum nauigio ad exponenda regi mandata, iussos tacere, etsi in omni tormentum deuenirent: quorum vnus erat Sicinus eius contubernalis. Hi posteaquam ad Atticam peruenērē, ceteris apud nauigium remanentibus, ipse ad regem ascendit, atque ita eum alloquutus est, Themistocles Neocles filius, dux quidem Atheniensium, sed inter omnes socios vir optimus ac sapientissimus, misit me tibi denuuntiatum, gratia tibi inferendi se retinuisse Græcos, classē tuam insequendi cupidus, pontesque qui sunt in Helleponto soluendi: itaque nunc magno cum silentio te illuc recipias. Hæc renuntiata, isti abierunt. At Græci, posteaquam decreuerunt neque persequendam sibi vltius barbarorum classē, neque nauigandum in Hellepontum ad soluendum traiectum, Andrum obsederunt, animo illam delendi. nam primi ex insularis Andrii pecunias poscenti Themistocli denegauerant, eique alleganti Athenienses illuc ire duobus magnis numinibus fretos, Suadela & Necessitate, & ita sibi dadas vtique esse pecunias, responderant. Athenas proportione magnas esse atque felices, & diis propitiis bene processisse. nam se ad maximam soli tenuitatem redactos, Andriorumque insulam totidem propitia numina nunquam derelinquere, sed semper incolere, Inopiam & Impossibilitatem: quibus diis obnoxios Andrios pecuniam nō daturus. nunquam enim Andriorum impossibilitate validiorem fore Atheniensium potentiam. Hæc illi quum respondissent, nec pecuniam dedissent, obsidebantur. Themistocles verò (neque enim vnquam acquirendo cessabat) ad ceteras insulas minacia verba mittens, pecuniam flagitabat, eisdem nuntiis eisdemque verbis vtens quibus apud Andrios fuerat vsus: nisi pecuniam darent quam poscerentur, exercitum se Græcorum illuc adducturum, & eam insulam obsessam deleturum. Hæc dicendo, ingentem pecuniam vim coegit à Carystis atque à Parisi: qui audito tum Andrum obsideri quòd eū Medis sensissent, tum Themistoclem maximo in honore inter duces esse, hoc metu pecuniam misere. Aliarum autem insularum aliqua pecuniam dedit necne, affirmare nequeo: reor tamen alias quoque dedisse, non has solum. Quanquam Carystis ne hac quidem re contigit effugere cladem, vt Paris, qui Themistocle pecunia delinito; hostem detinuerunt. Ita Themistocles ex Andro profectus, clam ceteris ducibus exegit pecunias ab insularis. At copia Xerxis illic aliquot post pugnam dies immorata, mouerunt in Bœotos eadem qua venerant via. Quippe Mardonio visum est simul regem præmittere, (intempertium enim propter anni tempus belligerari) simul in Thessalia fatius esse hibernare, & deinde ineunte vere tentare Peloponnesum. Is vbi in Thessaliā peruenit, ibi ante omnia, decem millia Persarum qui immortales vocantur elegit, excepto eorum dūce Hydarne, qui negauit se regem esse relicurum. Item ex aliis Persis thoracatos, & mille equites: ad hæc Medorum, Sacarum, Indorum pedatatum equitarumque. Has nationes sibi totas desumpsit: ex aliis autem sociis paucos, quorum duntaxat aut speciem animaduertebat, aut aliquid egregium facinus cognouerat. Sed plurimos ex vna gente Persarum delegit torquatos & armillatos: secundo loco Medos, qui non numero Persis inferiores erant; sed robore

a Nam quū vt antea prudens habebatur, ita etiam re ipsa prudēs & consulens compertus esset. Vel, ut antea sapiens habebat.
b Ille Sicinus, cuius uidelicet facta sunt modò mentio.

c Sine vlla præcipatione. Ad verbum, Cum magna quiete, Gall. Tout à son aise.

d Athenas merito esse magnas & opulētas, quippe quæ vtilibus deabus bene instructæ essent: vel quibus due vtilis dea suppeterent, at verò Andrios solū inops incolere, quibusque inutiles deas nunquam insulam ipsorum relinquere, sed in ea gratū domiciliū semper habere; Paupertatem videlicet & Impossibilitatē: quæ dea quū Andriis obrigissent, non esse daturus pecunias.

e Sæper enim corradenda alicunde pecuniarum cupidus erat.

f Illos mille equos

g Indolem.

ita ut vniuersi, triginta myriades vna cum equitibus essent. Hoc interim tempore quo Mardonius habet delectum copiarum, & Xerxes circa Theſſaliam agit, oraculum è Delphis ad Lacedæmonios venit, ut Xerxē pœnas necis Leonidæ reſpiceret, & quod daretur ex eo reciperent. Mittunt igitur quamcitiffimè Spartiatæ caduceatorem. Is adhuc in Theſſalia nactus exercitum, vbi in conſpectum Xerxis venit, ita verba fecit: Rex Medorum, Lacedæmonii te & Heraclidæ qui è Sparta ſunt pœnas cædis reſpiciunt, quod regem ipſorum interemiſti dum Græciam protegit. Ad ea Xerxes cachinnos tollit: ac diu reſponſo non reddito, Hic, inquit, (monſtrato Mardonio, ut ille ei aſſiſtebat) pœnas tales dabit quales illos decet. Caduceator hoc reſponſo accepto diſceſſit. Xerxes Mardonio in Theſſalia relicto, ipſe ad Hellespontum ire maturabat: intrâque quinque & quadraginta dies ad traiectum peruenit, nullam propemodum partem copiarum ducens: quæ quocunq; veniebant & ad quoscunq; homines, eorum direptis fructibus veſcebantur: vbi autem nihil fructuum reperiebant, ipſa herba, ut è ſolo germinabat: nonnulli, delibatis corticibus, & ſtrictis frondibus arborum tam agreſtium quàm manuſctarum, nihil omnino relinquentes, hoc autem præ fame facere cogebantur. Quos deinde peſtilentia excipiente ac dyſenteria, id eſt torminibus, inter viam extinguebantur. Eorum etiam nonnullos Xerxes ægrotos reliquit, iniungens ciuitatibus, ut in quanque veniebat, ut illos curarent & paſceret: quosdam etiam in Theſſalia, & aliquot in ſiri Pæoniæ, & in Macedonia: vbi ſacrum Iouis curram, quem in Græciam tendens reliquerat, reuerſus non offendit. Eum Pæones Thracibus quum dediſſent, tamen reſpiciunt Xerxi dixere, vnâ cum equis inter paſcendum fuiſſe abactum à Thracibus qui ſuperiora Strymonis circa fontes incolerant. Quo in loco rex Biſalteorum ac terræ Creſtonicæ Thrax facinus eximium fecit: hic & ſe volentem negavit Xerxi ſeruiturum, eoque in edita montis Rhodopes abiit: & filiis vetuit ne aduerſus Græciam militarent. Illi patre contempti habito, ſiue alioqui belli libidine inſpiciundi, militauere cum Xerxe, qui poſtquam incolumes reuerterunt, omnibus pater (erant autem ſex) ob eam cauſam oculos effodit. Et iſti quidem hanc mercedem acceperunt. Perſæ autem, vbi citato itinere ad traiectum peruenere, Hellespontum nauibus traiecere ad Abydum, non enim intentas iam rates inuenere, ſed tempeſtate diſſolutas. Ibi copioſiorem quàm in itinere commeatum adepti, nulla modeſtia ſeſe reſticientes, ac mutatis aquis, permulti interibant ex iis qui de exercitu ſuperfuerant: cæteri cum Xerxe Sardis peruenere. Narratur autem & alia hæc res, Xerxem poſteaquam Athenis profectus eſt ad oram ſuper Strymonem, illinc non amplius terrâ iter feciſſe: ſed exercitu Hydarni permiſſo, quem ad Hellespontum deduceret, ipſum nauem Phœniſſam conſcendiſſe, ut in Aſiam ſe reciperet: & dum curſum tenet, à Strymonia ingenti vento fuiſſe exceptum: & eo vehementius tempeſtate vexatum quod nauis reſerta vectoribus erat, utpote quum ſuper contabulationes eſſent frequentes Perſæ qui cum Xerxe vehebantur. Ibi metu percullum regem cum clamore interrogari gubernatorem num qua ſalus eis eſſet. Et quum ille reſpōdiſſet, Hæc, nulla admodum eſt, niſi horum vectorum aliqua fiat abitio: tunc Xerxem eo aucto ita loquutum, Viri Perſæ, nunc aliquis veſtrum declarat ſe curam habere regis, in vobis enim videtur ſita eſſe ſalus mea. Hæc vbi dixit Xerxes, illos eo adorato deſiſſe in mare: atque ita leuata nauis, Xerxem incolumem in Aſiam perueniſſe. Et vbi primum in terram egreſſus eſt, hoc egreſſe: gubernatorem, quod regis quidem animam ſeruafſet, aurea corona donafſe: quod autem multos Perſarum perdiſſet, decollaſſe. Hic autem alter modus qui narratur reuerſionis Xerxis, haudquaquam fidem apud me habet, cum propter alia, tum propter obitum Perſarum. ^b nam ſi id regi à gubernatore dictum eſt, tamen ex infinitis rationibus, vel ob hanc vnam, cui repugnari non poteſt, negarim hoc regem fuiſſe facturum: quin potius Perſas iuſſurum è tabularis in ventrem nauis deſcendere, utpote qui primores Perſarum eſſent: & remiges Phœnicæ, Perſis numero pares, in mare deiecturum. Sed is (ut dictum eſt ſuperius) itinere pedeftri cum reliquo exercitu in Aſiam reuerſus eſt. Cuius rei id quoque magno eſt teſtimonio, quod conſtat Xerxem, quum rurfus in Aſiam reciperet ſe, Abdera perueniſſe, adhibuiſſeque conuiuio Abderitas, & acinace aureo eos ^d ac tiara auro intertexta donafſe: & ut ipſi oppidani aiunt, illum, poſtquam ex Athenis retrò fugit (quod apud me fide caret) illic primum zonam ^e reſoluifſe: adeo fuerat terrore correptus. Sunt autem Abdera magis ad Hellespontum ſita quàm Strymon, atque littus ex quo nauem illum conſcendiſſe ferunt. Ceterum Græci poſteaquam Andrum expugnare nequeunt, conuerſi in Caryſtum,

a Recepti.

b Nam ſi hæc ita Xerxi fuerit à gubernatore dicta, ex decem millibus ſenteutiâ ſuâ hæc de re proferētibus haud vnus fuerit qui neget regē hoc facturū fuiſſe: Perſas iuſſe. Ad uerbum, Ex decē millibus ſenteutiâ, uel opinionis, uel nâ mihi repugnantē nō habeo. Ex quibus uerbis uidetur lector an alium ſenſum elicere poſſit.

c Et hoſpitii ſædus cum illis iniſſe. Vel, hoſpitij neceſſitudinem cum illis contraxiſſe.

d Ac tritremi auro intertexta. uel (ut alij) tritremi inaurata. Certe intertexta improprie hæc dicitur. At Valla nō legi pro nō legi.

e Soluiſſe ut liberum omni metu.

vaſtato illorum agro rediere Salaminem. Ibi ante omnia diis primitias ſelegerunt cum aliarum rerum, cum Phœniſſarum trirerium tres: quarum vna reponeretur apud Iſthmum (quæ ad meam uſque memoriam extabat) altera apud Sunium, tertia Aiaci illic apud Salaminem. Secundo loco prædam inter ſe diſpartire, ex qua primitias Delphos miſere. Vnde ſtatua effecta eſt longitudine cubitorum ^a decem, truncam nauis partem manu ſuſtinens: eodem in loco ſtans vbi Alexander Macedo aureus. Miſſis Delphos primitias, Græci publice deum percontati ſunt nunquid perfectas & gratas primitias accepiſſet. Quibus ille reſpōdit habere ſe quidem à Græcis aliis, verum non ab Aeginetis: ſed reſpōdicere donum optimè nauatæ ad Salaminem operæ in pugna nauali. Id quum audiſſent Aeginetæ, aureas ſtellas tres dedicauerunt, quæ ſuper malum nauis æreum ſtant apud angulum, proximè Croci craterem. Poſt diſpartitam prædam Græci ad Iſthmum nauigauerunt, daturi præcipuum præmium Græcorum meritiſſimo, qui in hoc bello præclariffimè rem geſiſſet. Eo vbi peruentum eſt, duces Græci in aram Neptuni ſuam quiſque ſententiam ſcriptam detulere, quemnam ex omnibus primum & quem ſecundum iudicarent. In ea autem ſuum quiſque nomen inſcripſit, ſe illum qui præſtantiffimus extiſſet exiſtimans: ſed in ſecūdis partibus Themiftocli adiudicadis plerique congruerunt. Ita quum ſinguli in primo loco ſingulos calculos haberent, in ſecundo Themiftocles multo ſuperior extitit. Et licet hanc rem Græci liuore quodam ſuperfederint indicare, in ſuam quiſque patriam reuecti, tamen Themiftocles & habitus eſt & celebratus per vniuerſam Græciam omnium Græcorum longè prudentiffimus. Ipſe tamen quia non fuiſſet honore affectus ab iis qui ad Salaminem dimicaſſent, ut honore afficeretur Lacedæmonem ſe contulit. Eum Lacedæmonii & ſplendidè exceperunt, & magnifice honorauerunt: & primas quidem partes rei bene geſtæ, Eurybiadæ, ſoleriæ verò ac dexteritatis, Themiftocli dederunt, vtrūque oleagina corona donantes. præterea hunc ^b biga quæ apud Spartam erat præſtantiffima: laudatumque verbis ampliſſimis, trecenti ex primoribus Spartatarum, qui equites vocantur, diſcedentem ad Tegeaticos uſque ſines comitati ſunt. Hunc ſolum ex omnibus quos nouimus hominibus Spartiatæ abeuntem deduxerunt. Eidem, poſtquam ex Lacedæmone Athenas venit, ibi ^c Timodemus vnus ex inimicis eius, alioqui non è claris viris, liuore inſaniens, crimini dabat itionem in Spartam: dicēs illum Athenarū reſpectu, nō ſui, ab Lacedæmoniiſis honores aſſequutum. Et quum non faceret finē talia dicēdi, inquit ei Themiftocles, O homo, ita res habet, neq; ego ſi Belbinitanus forē, ſic à Spartanis honoratus fuiſſem: neq; tu, eſſi Athenieſis. Atq; hæc hæc haec. Artabazus autē Pharnacis filius, vir inter Perſas cū antea illuſtris, tum ex rebus Plataenſibus factus illuſtrior, regem deducebat iis ſexaginta millibus quæ ſibi Mardonius delegerat: quæ vbi traiectum tenuis comitatus eſt, quū iam ille in Aſia eſſet, regreſſus circa Pallenen agebat, utpote Mardonio per Theſſaliam Macedoniâmq; hybernate, nec alias copias obire curate. Nec è ſua dignitate exiſtimabat non diripere rebelles Potidæatas, in quos caſu inciſiſſet. Etenim Potidæatæ, poſtquæ rex præterit, & claſſis Perſica à Salamine fugiens abiit è conſpectu, à barbaris deſecerant: mox aliis quoque qui Pallenen incolebant rebellantibus. Tunc verò Artabazus Potidæam obſedit: & ſuſpicatus etiam Olynthios ab rege deſecturos, & ipſos obſedit. Eam autem urbem tenebant Bottiæi qui è ſinu Thermæo fuerant à Macedonibus eiecti. Hos Artabazus poſtquam obſidione cepit, in paludem deductos trucidauit, urbemque adminiſtrandam Critobulo Toronæo tradidit, à genere Chalcidēſi. Ita Chalcidēſes Olynthum obtinere. Expugnata Olyntho Artabazus Potidææ obſidendæ impenſus incumbere. Hoc faciens, cum Timoxeno Scionæorum magiſtratu de faciendâ prodicione tranſegit, incertum mihi quonam modo ab initio: neque enim traditur, ad extremum ita actum eſt: Quoties exaratum libellum aut Timoxenus ad Artabazum, aut Artabazus ad Timoxenum mittere volebat, eū ſagittæ poſtremo inuoluebat, adaptatiſque deſuper pennis, ad locum de quo conuenerat ſagittam emittebat. Sed Timoxenus qui Potidæam prodebat, prodicionis cōpertus eſt. nam Artabazus ad conuentū locum ſagittam dirigens, fruſtrate iactu humerum cuiuſdā Potidæatæ percuffit. Ad quem ſauciū turba (ut adſolet in bello fieri) quum concurrifſet, ſubitò reuulſa ſagitta, animaduertens libellum detulit ad magiſtratus, aderat autem & cæterorum Pallenenſium cōmilitium. Perlecto libello magiſtratus & cognito prodicionis authore, non tamen cenſuerunt Timoxenum eſſe plectendum, Scionææ ciuitatis gratia, ne in poſterum ſemper Scionæi pro proditoribus haberentur. Atque hunc quidem in modum Timoxenus prodicionis

a Duodecim

b Curri omnium qui Spartz erant præſtantiffimo: uel pulcher rimo.

c Timodemus Aphidæus. Valla autē dicitur dicitur omiſſe, aut potius non legit, quod certe inſpectum etiam reddunt quæ ſequuntur.

manifestus fuit. Artabazum vero tres iam menses obsidentem ingens aestus maris excepit, & is diutius: unde barbari videntes locum factum lacunosum, in Pallenien concesserunt, quorum quum duae partes permeassent eluuiem, tres aliae supererant, quas ubi pertransissent, oportebat intrare Pallenem: sed eas tanta maris aestuatio inuasit quantam nunquam existerat, ut indigenae aut, quum ea frequenter illic acciderat. Eorum qui nandi erant ignari interire: qui erant gnari, eos Potidaeae nauigiis adorti trucidauere. Huius autem aestus ac restagnationis & cladis Persarum ferunt Potidaeae hinc causam extitisse, quod isti e Persis qui sunt a mari oppressi, in templum Neptuni & eius simulacrum quod situm est in suburbanis, impiè gesserant. Hanc fuisse causam illi videtur vere dicere. Eos autem qui superauere, Artabazus in Thessaliam ad Mardonium duxit. Et cum iis qui regem reduxerunt ita est actum. Classarius autem Xerxis exercitus qui superferat, ubi a Salamine fugiens attingit Asiam, rege cum aliis copiis e Chersoneso Abydum traducto, hyemauit apud Cumam. Idem primo statim vere Samum contigit, ubi nonnullae naues hyemaue- rant. Eius classis plerique epibatae erant ex Persis & Medis, ducisque superuen- rant, Mardontes Bageti, & Artayntes Artachai filius, cuius patruelis Amirtes ab eodem ascitus erat istorum collega. Hi utpote magnopere percussi, non audebant occasum versus producere, ne vnus quidem: sed apud Samum subsidentes Ioniam a rebellando prohibebant, trecentas naues cum Ionis habentes. Neque expectabant fore ut Graeci in Ioniam irent, sed ut sua turri contenti essent: ducta ex hoc conie- ctura, quod ipsos e Salamine fugientes non fuissent insequuti, sed libenter abcessis- sent. Atque ut se victos mari, ita longe superiorem terra Mardonium futurum ar- bitrabantur. Qui dum apud Samum erant, simul consultabat si quid mali possent facere hostibus, simul subauscultabant quonam res Mardonii spectarent. At Graecos excitabat tum veris aduentus, tum Mardonius in Thessalia agens. & eorum quidem exercitus pedestris nondum cogebatur: naues autem in Aeginam abierat numero eentum ac decem, praefecto atque nauarcho Leutyichide, qui fuit Menaris, qui fuit Agefilai, qui fuit Hippocratidae, qui fuit Leutyichidis, qui fuit Anaxilai, qui fuit Archidami, qui fuit Anaxandridae, qui fuit Theopompi, qui fuit Nicandri, qui fuit Charili, qui fuit Eunomi, qui fuit Polydectis, qui fuit Prytanis, qui fuit EVry- phontis, qui fuit Proclis, qui fuit Aristodemi, qui fuit Aristomachi, qui fuit Cleo- dai, qui fuit Hylli, qui fuit Herculis filius, ex altera ab regia familia. Hi omnes, praeter duos qui primi post Leutyichidem commemorati sunt, reges Spartae fuerunt. Atheniensium autem, duce Xanthippo Atriphronis filio, hac omni classe Aeginam profecta, adueniunt eo nuntii Ionum idem qui nuper ierant ad orandos Lacedaem- onios ut Ioniam liberarent, quorum vnus fuit Herodotus Basilidis filius. Hi, sep- tem fuerant ab initio, qui coniuratione in ter se facta de trucidando Stratte Chio- rum tyranno, postea conspiratione patefacta per vnum ex ipsis qui rem detulerat, ceteri qui sex erant, e Chio se subdixerunt, Spartamque se contulerunt, & tunc Aeginam, oraturi Graecos ut in Ioniam nauigarent: aegreque exoratos Delon vs- que perduxere. Nam vltiora omnia Graecis formidolosa erant, cum locorum ig- gnaris, tum plena hostium esse, & tantundem abesse Samum, quantum Hercules eolumnas credentibus. Contigitque id rei ut neque barbari supra Samum occiden- tem versus nauigare auderent, metu perterriti: neque Graeci Chiorum rogatu, orien- tem versus, vltra Delon, ita timor medium eorum tuebatur. Dum Graeci nauigaue- re in Delon, Mardonius qui in hybernis apud Thessaliam erat, inde mouens mi- sit ad oraculum quendam genere Europeum, nomine Murem, iubens ut quan- tumcunque sibi liceret peruaderet ad oraculum consultandum: edocuitque quid vellet ab oraculis scire. Quid autem fuerit haud compertum habeo, non enim me- moratur: opinor autem nihil aliud quam de rebus praesentibus fuisse. Constat hunc Murem in Lebadiam venisse, & mercede corrupto quodam indigena Trophoniū descendisse, & ad Abas Phocensium, ad oraculum: quinetiam prius Thebas adisse. Ibi que tum Apollinem Ismenium consuluisse, quod illic, quemadmodum in O-lympia, fas est in templis sciscitari oracula: tum quodā non Thebano, sed peregrino pecunia corrupto, in delubro Amphiarai obdormisse. Ideo autem nemini Theba- no licet eo in loco vaticinium esse, quod quum Amphiarus optionem eis dedis- set vtrum mallent vate vti se an auxiliatore: Thebani sibi auxiliatorem eum malue- runt. eapropter nefas est vlli Thebano illic obdormiscere. Tunc autem maximum extitisse miraculum, ut a Thebanis mihi narratur: Murem Europeū, peruestigatis omnibus oraculis, isse etiam ad fanum Apollinis Ptoi, vocatur autem id fanum ita:

a De mari igitur a-
nimū abiecerant, sed
lōgè superiorem, &c.
id verbum, Circa mare igi-
tur animo uicti erant, uel,
animis ceciderant. Id est,
De rebus igitur mari gerē-
dis spem abiecerant.

sed ipsorum Thebanorum est, situm supra paludem Copaidem, ante motem, pro-
ximè urbem Acraphiam. Ad hoc templum postquā peruenisset is qui Mus appel-
laretur, sequutos eum tres viros publicè delectos ad describenda ea quae homini re-
sponderent, & statim antistitem barbara lingua vsam: & qui eos subsequerentur,
stupuisse audientes barbara linguam pro Graeca. Quumque nescirent quid in praesenti negotio agerent, Murem Europeum pugillares ab eis quos ferebant abstulisse,
& in illis ea quae dicerentur a propheta exarasse, eaque, ut dicebant, lingua Caria:
& ubi illa scripsisset, digressum in Thessaliam abiisse. Ea Mardonius intelligens quid dicerent, nuntium dehinc Athenas mittit Alexandrū Macedonem Amyntae filiū,
* eum quia in eum propensi erant Persae, (quippe cuius forem Gygaem Amyntae filiam in matrimonio habuerat Bubares vir Perses, ex qua genuerat Amyntā in Asia, cui materni ferentem nomen, cui ab rege Phrygiae data erat incolenda urbs A-
labanda) tum quia audiebat hospitalem atque munificum esse virum, Mardonius mittendum duxit: hac praecipue ratione arbitratus se conciliaturum sibi Athenien-
ses, populum & multum & strenuum esse audiens, b & qui cladis Persicae in mari ac-
ceptae praecipuus author extitisset. Quibus sibi conciliatis, spem concipiebat facile potuendi maris, prout etiam contigisset. nam terrestribus copiis longè sibi superior esse videbatur. Ita colligebat suas res fore superiores rebus Graecorum. Cui fortassis oracula illa reddita suadebant ut Atheniensem sibi socium ascisceret. His obtempe-
rans, Alexandrum hunc mittebat septimum a Perdicca, qui Macedonum tyranni-
dem obtinuit hunc in modum: Tres fratres a Temeno oriundi, Gauanes, Aeropus, Perdicca, ex Argo in Illyris profugerunt: & ex Illyris transfressi superiorem Ma-
cedoniam, peruenerunt ad urbem Lebæam, ubi se ad mercenariam operam regi locauerunt, vnus quidem equis, alter verò bobus, imminus autem natu minutis pecoribus pascendis. c Erant autem priscorum hominū tyrannides in re numma-
ria exiles, non solum populares facultates: adeo ipsi regi sua vxor coquebat cibaria. Hæc quum animaduertisset panem pueri Perdiccae mercenarii, dum coqueretur, effici duplum quam erat, idque semper contingere, indicauit marito. d Ille re audita, illico ingressus quæ ut ostentum cerneret, quonam modo quid inuis excresceret: moxque accitis mercenariis, ut a sua domo discederent imperauit. Et quum isti dicerent, ita demum se abscedere iustum esse ubi mercedem accepissent: e tunc rex mercedem nominari audiens, Hunc, inquit (solem ostendens, in deum contumeliosus) dignam vobis mercedem reddo. Immeabat autem in ædes per fumarium sol. Hoc audiens maiores iatu Gauanes & Aeropus, stetero attoniti, at puer, Accipimus rex quæ das, praeloquutus, gladio (nam gladium gerebat) circumscriptis in pauimēto domus solem: circumscriptumque quum ter in sinum suum hausisset, abiit cum cæteris. f Quale autem esset id quod faciebat puer, & quod data cum illorum assensu accipiebat minimus natu, renuntiauit quidam assessorum regi. Hoc audito, rex ira percitus equites ad eos interimendos mittit. Est autem in ea regione amnis cui tan-
quam liberatori immolati posteri illorum qui ab Argo erant: hic amnis, posteaquā eum Temenidae transferant, ita vehemens effectus erat ut ab equitibus transiri ne-
quirit. Temenidae in aliam Macedoniae plagam transfressi, habitauerunt prope hor-
tos qui ferebantur esse Midæ Gordio geniti, quibus in hortis sua sponte nascuntur rosæ sexagenum foliorum, fragrantiori odore quam cætera: & in quibus (ut fer-
tur a Macedonibus) Silenus fuit exceptus. Super eos situs est mons nomine Ber-
muis, per hyemem inaccessus. Hinc egressi postquam eam plagam obtinuerunt Temenidae, cæteram Macedoniae subegerunt. Ab hoc autē Perdicca hunc in mo-
dum Alexander oriundus est: Amyntae filius fuit Alexander, Amyntas Alcetae: pa-
ter Alcetae fuit Aeropus, Aeropi Philippus, Philippi s Argus, huius Perdicca, qui parauit imperium. Ita Amyntae fuit Alexander filius: qui ubi Athenas venit a Mar-
donio missus, ita verba fecit: Viri Athenienses, Mardonius hæc inquit: Nuntius mihi ab rege venit in hæc verba: Atheniensibus iniurias quas mihi intulerunt omnes remitto, nunc autem Mardonius ita facito: Suam eis regionem reddito: praeter ea aliam pro suo arbitratu eligant, suaque libertate potiantur. Quinetiam eorum templa, si mecum fedus inire volent, omnia quæ ego incendi, restituito. Hic nuntius quum mihi allatus sit, necesse habeo ista exequi, nisi per vos steterit. Ego verò hæc vobis duco dicenda: quid insanitis, bellum regi inferetes, cui nec vnquam mercede, ut iudicatur per appositionem. Videtur autem voluisse significare illos debere abundè magna mercedis loco dicere quod saluos illos a se dimiseret. f At regi quidam ex eius assessoribus, quod egerat puer, & quod ille, quum omnium natu minimus esset, quæ sibi data erant accepisset, id certo consilio factū esse, renuntiauit. Nam quod vobis (arsisimū alioqui loquendi genui) hoc uideret significare, q. d. Gallie, Et quæ il ne suis ait cela sans y auoir bien pensé. g Aræus.

a Tum quod affini-
tate cum Persis iun-
ctus esset.

b Et quem cladis
Persicae in mari acce-
ptae praecipuū autho-
rē extitisse credebatur.

c Erant enim o-
lim regna etiam in re
nummaria exilia, non
solum populus. Re-
gis autem vxor illis
ipsamet farinam subi-
gebat: sed dum coque-
batur panis Perdiccae
pueri mercenarii, in
duplum molē excres-
cebat. Quod quū sem-
per cōtingeret, id ma-
rito indicauit. Dicit au-
tem tuogarithes pro tri-
pauoi, perinde est enim ac
si dixisset, Erant enim olim
ipsi quoque reges pecunia
inopes. Quod Herodotus
subiungit nec mirum uide-
atur quod rex ipse illos
pascendis suis armentis &
gregibus praefecerit. At
Valla ex Enim faciens Au-
tem, ita hoc interpretatur
quod de regis i. xore nar-
ratur, quasi Herodotus hoc
uelut argumentum illius
inopie afferat: idēque par-
ticula adeo utitur.

d Ac illi, ut audiuit,
statim hæc cogitatio
animum subiit, uel illi
in mentem uenit, factum
illud, magnum aliquid
portendere, idēque
accertis mercedem.
Ad uerbum, Portentum
est: (hanc rem) & ad ma-
gnam aliquid spectare, uel
tendere. At Valla errorem
inceptum ab i. p. d. & pro-
sequitur est in p. d.

e Tunc rex, ubi
mercedis mentionem
fieri audiuit, sole tūc
fuit per fumarium,
sive caminum domum
ingrediente, dixit fu-
rore correptus, At
ego hanc mercedem
vobis dignam repen-
do. ostendebat autem
solem. Vel, At ego uobis
hanc mercedem persoluo.
id est, in mercedem uel, præ-

a Quo si potentiores extreritis, eumque viceritis (quod nequaquam speratis, si sapitis)

b Et semper de vita vestra periclitari. Vos igitur potius in gratiam cum rege redite, quoni recōciliationis pulcherrima se vobis offerat occasio; regem ad hanc propensum habebitis. Inuita nobiscum contra dolum & fraudem societate belli, liberi estote.

c Nisi igitur statim cum illis paciscamini, luculētas cōditiones vobis proponētibus, qui bus pacifici volunt.

d Enimvero morem gerite. magni enim vestra refert, regem magnum vobis solis Græcorum iniurias condonare, & amicitiam vobiscum iniire velle.

e Adde quod Athenienses, qui horum omnium auctores extiterunt, primos ex Græcis iugum seruitutis subire res est profectō intoleranda. quā præfertim vos cōstet semper & iam inde à præfate legatur ἡ γὰρ δὴ δουλοσύνη.

f Ad rem domesticam pertinentia.

g Poliens. id est exorians.

h Nihil opus sit.

i Atque adeo nunc renuntia Mard.

k Tu quoque ne posthac in cōspectum Atheniensium venias orationem huiusmodi adferens: neque, dum in nos officiosus esse videris, vel bene de nobis merearis, ad cōmittēda nefaria nos hortare.

l Veritos quidem esse Lacedæmonios ne cum barbaro fœdus iniremus, humanum fuit: sed tamen turpe esse videtur, vos qui sciretis qua sint animi magnitudine præditi Athenienses, eo metu correptos fuisse. quoniā neque tantum, & c.

Ut sit sensus, illum quidem timorem, humanum fuisse, id est a diffidentia quadam nature hominum ingenta profectum esse: non debuisse tamen illum in illis reperire locum illā diffidentiam apud illos qui Atheniensium magnitudinē animi perspicere habent. Simpliciter tamen esset sensus, et ad verba ista quæ sequuntur, accommodatior, et ἡ δὲ ἀσθένεια ἐπιβουλήν ἐστιν ἄνθρωποι, si ἀρχαί: cum ἔστιν ἄνθρωποι τινος πῶς, e modo quo dicitur ἡ ἀσθένεια ἐπιβουλήν ἐστιν ἄνθρωποι, pro οὗκ ἐπιβουλήν. Sed ἡ ἀσθένεια, simpliciter pro proposito seu mente possimus etiam fortasse accipere, cum Vall.

præstare, nec semper obstare poteritis: Nostis enim Xerxis & copias & facta: auditis quoque nunc de exercitu qui mecum est quem si superaueritis atque viceritis, nulla vobis (si sapitis) spes erit, quum alius multo maior exercitus sit adfuturus. Nolite igitur, æquiparando vos regi, priuari solo vestro, & pro vobiscum assidue discurrete, imò potius his molestiis vos explicare, quum adsit vobis pulcherrima explicandi facultas, quod ab rege prouocati ut societatem belli nobiscum ineatis citra dolum & fraudem, liberati eritis. Hæc me iussit Athenienses apud vos Mardonius dicere. Ego verò de mea in vos beneuolētia nihil commemorabo. neque enim nunc primū cam cognouistis. Obsecro autem ut Mardonio morem geratis, quos animaduerto non semper validos fore ad gerendum cum Xerxe bellum: quales si animaduertem esse, nequaquam huc cum his mandatis venissem. Quippe regis vires supra humanas sunt; & manus prælōga. Quod nisi properē assētiamini magna pollicētibus, quippe ex æquo fœdus facere volētibus, timeo vestram vicem, qui ex omnibus sociis & maxime in via habitatis, & soli semper præcipuam cladem accipitis, possidentes terram inter diuersas acies positam. Itaque inducite hoc in animum quod magnopere est e vestra dignitate, quum rex magnus vobis Græcorum solis iniurias remittens, cupiat effici amicus. Hæc Alexander. Quem Athenas ire ad inducendos in barbari societatem Athenienses quum audissent Lacedæmonii, id ne fieret vehementer extimuerunt; reminiscētes oraculorum, fatale esse ut ipsi cum cæteris Doriensibus e Peloponneso eucerentur a Medis pariter & Atheniensibus. ideoque sine mora mittendos illuc censere legatos. Et sanè contigit ut concioni adessent Lacedæmonii. extraxerant enim Athenienses tempus, probè scientes fore ut Lacedæmonii audirent venire à barbaro nuntium ad societatem contrahendam. quare de industria id fecere ad declarandam Lacedæmonii sententiam suam. Vbi dicendi finem fecit Alexander, excipientes nuntii Spartanorum ita loquuti sunt, Nos verò misere Lacedæmonii oratum vos nequid noui in Græciam agatis, neque verba quæ adferuntur à barbaro admittatis: quod id neque iustum sit villo modo, neque decorum cum aliis Græcis, tum præcipue vobis: idque multis de causis. Vos enim hoc bellum excitastis etiam nobis inuitis, & propter imperium vestrum est decertatum, quod certamen nunc in vniuersam Græciam emanauit: cuius totius vos præcipui auctores fuistis, & Græcis causa seruitutis, res nullo pacto toleranda, quum præsertim constet Athenienses semper & iam inde à præfatis temporibus vindicasse permultos homines in libertatem. Et tristē quidem conditionem vestram dolemus, quod iam bis prouentu frugum fraudati estis, & iam domibus quæ dirutæ sunt caretis. quo nomine Lacedæmonii vobis ac cæteri focii spondent se vires vestras & omnia ad bellum inuulsi proximè domesticos suos, quoad bellum hoc steterit, alituros. Neque verò vos Alexander Macedo seducat, & commendans Mardonii orationem. facit enim quod sibi faciendum est: quippe qui tyrannus tyranno operam præstat. Sed non idem vestra facere interest, si rectè sapitis, qui scitis nihil barbaris esse neque fidum neque verum. Hæc quum nuntii dixissent, Athenienses Alexandro ita responderunt, Et ipsi cognitum habemus hoc, vires Medorum etiam atque etiam maiores esse quàm nostras, ut id nihil intersit exprobrare nobis: attamen in tutanda libertate eatenus resistemus quatenus valebimus. Ut autem societatem cum barbaro contrahamus, neque tu persuadere tentes, neque nos, si tu tentaueris, persuadēbimur. Tu verò renuntia Mardonio Athenienses dicere, quoad sol eodem itinere meabit quo nunc meat, eoque se nunquam cum Xerxe societatem inuituros, sed se protegendo propulsauros cum, fretos ope deorum atque heroum, quorum ille, nihil pensi habes, & templa & simulachra incendit. Tu quoque posthac cum istiusmodi oratione ne committas ut Athenas videaris, neve per speciem emolumentorum infanda nos facere suadeas. nolimus enim te ingratum quippiam ab Atheniensibus pati, quibus & hospes & amicus es. Hæc Alexandro responderunt. nuntii autem Spartiatum ista, Lacedæmonios vereri ne fœdus ineamus cum barbaro, sanè humanum est: neque hoc verentes eos turpe est venisse, quibus mens Atheniensem inexplorata esset: quoniam neque tantum auri vsquam gentium est, neque regio vlla specie & bonitate præstans, quam nos accipientes, ut cum Medis sentiremus, ad tradendam seruituti Græciam indu-

ceremur. Quod ne faciamus, ceteri velimus, multa & magna nos dehortantur: primum atque idem maximum, quod deorum ædes effigiesque incensæ pariter & obrutæ sunt, quas nos in primis vltimè ire necesse est potius quàm cum iis fœderari qui ista fecerunt: deinde, quum simus Græci eiusdem & sanguinis & lingue, quorum & facta & sacrificia communia sunt, & mores adsimiles, eorum proditores fieri Athenienses, non bene haberet. Ex quo, si antea nesciebatis, nuncita accipiatis, dum vel vnus Atheniensium supererit, nunquam nos conuenturos esse cum Xerxe. Vestram autem erga nos prouidentiam, quod consularis nobis dōmo carentibus ita ut domesticos nostros alere velitis, gratam habemus: & licet beneficium vestrum cumulatam sit, nos tamen ita illud tolerabimus ut nihil vobis molestiæ adferamus. Quod quum ita sit, copias primo quoque tempore emittendas curate. nam (ut nos coniectamus) non diu differet barbarus ingredi regionem nostram: sed simulatque acceperit nuntium nos nihil eorum esse facturos quæ orauit, aderit. qui antequam adsit in Attica, tempus est nos in Bœotiam auxilio ire.

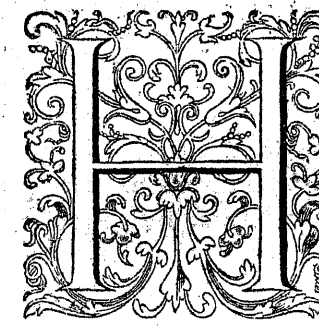
poterimus modis nos sustentare pergemus, nihil vobis facessendo negotii. Negant enim se velle uti beneficio illo quod offerunt Lacedæmonii, cuius tamen gratiam illis habeant non minus quàm si uterentur. ideoque vobis de rebus istis referendum est ad id quod obrulerunt Lacedæmonii, quoniam non præstiterunt. q. d. iam nos vobis abundè obstrinxistis, quum hoc beneficium in nos conferre paratos esse nos dixissetis.

a Atque adeo hoc scitote si antea nesciuitis.

b Quod ita nobis prospiciatis quorum euerse sunt fortuna, ut alere domestos nostros velitis.

c Ac vos quidem beneuolentiæ officio plene iam defuncti estis: nos verò quibus

HERODOTI HALICARNASSEI historiarum liber nonus, qui inscribitur Calliope.

O C ab Atheniensibus reddito responso Lacedæmonii Spartani reuerterunt. Mardonius autē, posteaquam regressus ad eum Alexander Atheniensium responsum indicauit, mouens e Theſſalia citato agmine Athenas ire contendit, quacunque iter faciebat, illinc viros ad bellum fumens, Theſſalis ducibus. Quos adeo non poenitebat eorum quæ hæcenus egerant, ut etiam multo studiosius Persam inducerent. E quibus Thorax Larissæus & Xerxem effugietem deduxerat, & tunc Mardonium propalam deducebat in Græciam. Mardonium autē, vbi cum exercitu Thebas peruenit, Thebani exceperunt: suadendōque non sinebant progredi longius, quod negarent vllum locum ponendis castris opportunitorem esse quàm illum, vbi subsidens consequeretur ut omnem Græciam sine prælio subigeret. Arduum enim esse vniuersis etiam hominibus vi subigere Græcos inter se conuenientes: quod & antea cognouissent. Si verò feceris (dicebant) quod nos suademus, occupabis nullo negotio validissima quæque illorum consilia. Mitte pecuniam ad eos qui præpotentes sunt in ciuitatibus: missa pecunia Græciam ad factionem rediges: hinc eos qui tecum non sentiant, admotis copiis facile expugnabis. Hæc Thebani suadebant: quibus ille obtemperandum non putauit, partim animi saltu, partim acri quadam libidine Athenas iterum occupandi: præsertim sperans incensis per insulas ignibus declaraturum se regi Sardibus agenti, Athenas ab ipso teneri. Igitur in Atticam contendens, quum illic Athenienses ne tunc quidem inuenisset, sed plerisque eorum in classe ad Salaminem esse audiret, urbem cepit desertam, decimo mense quàm fuerat ab ipso rege capta. Eò postquā venit, mittit ad Salaminem Murichidem quendam Helleſpontium, cum eisdem mandatis quæ Alexander Macedo pertulisset. Mittebat autem eadē mandata, gnarus ille quidem non beneuolo erga ipsum animo esse Athenienses, sed sperans contumaciam deposituros, tanquam subacta omni Attica regione, & sub ipsius imperio posita, hac de causa Murichidem misit in Salaminem. Is vbi in senatum venit, Mardonii mandata exposuit: e senatoribus Lycidas sententiam dixit, satius videri sibi esse ut ea quæ Murichides apud senatum diceret, ipsi admittentes ad populum referrent. Hæc ille dicebat siue quod pecuniam à Mardonio accepisset, siue quod id sibi probaretur. Quod simulatque audire Athenienses, tam ii qui ex concilio, quàm qui extra concilium erant, indignè ferentes, Lycidam circumsteterunt, lapidibusque interemerunt. Helleſpontium verò Murichidem dimiserunt illatum. Excitato de Lycida apud

d At Theſſaliæ ducibus adeo non poenitit, vel, Theſſaliæ principes, aut primores.

e Porro quum in Bœotiam peruenisset exercitus, Mardonium aduentus Thebani cōsiliū illi dabant, nullo locum illo castris ponendis opportunitorem esse dicentes: neque vltius progredi eum sinebant, sed ibi confidentem dare operam volebant ut Græciam vniuersam sine prælio subigeret.

Salaminem rumore, & cognito quod gestum erat, Atheniensium uxores, alia aliam exhortantes atque prehendentem, vltro domum Lycidæ adire, hominisque uxorem ac liberòs lapidauerunt. Hunc autem in modum Athenienses in Salaminem transferunt: Quoad ipsi copias è Peloponneso venturas sibi auxilio expectabant, tandiu hostes in Atticâ habuere statua: at vbi & focii tardius segniúsque agunt, & Mardonius aduentans iam esse in Bœotia audiebat, ita exportatis omnibus rebus & ipsi in Salaminem traiecerunt, nuptiósque in Lacedæmonem miserunt conquestum de Lacedæmonis, qui neglectui haberent barbarum esse Atticam ingressum, neque cum ipsis ei in Bœotiam occurrissent: tum admonitum eorum quæ sibi, si ad eum deficere vellent, Mardonius spondidisset: tum prædictum, nisi præsidio ipsis essent, se aliquod per semet remedium inuenturos. Agebant autem per id tempus Lacedæmonii solennia quæ vocantur Hyacinthia: quæ festa dei celebrare plurimi faciebant, ad hæc murum sibi in Isthmo extruebant, qui iam pinnas acceperat. Ad hos posteaquam nuntii Atheniensium Lacedæmonem venerunt, ducentes secum Megarensium ac Platæensium legatos, ephoris aditis, ita loquuti sunt, Athenienses ad hæc nos referenda miserunt, regem Medorum cum nostrâ nobis regionem reddere velle, tum societate nobiscum æquis cõditionibus inire citra fraudem: & dolum, tum aliam regionem nostræ addere, quâ ipsi nostro arbitrio optauerimus: nos tamen pudore Græci numinis, & pro magno flagitio ducentes proderet Græciam, annuere nolle, sed reculare, quâuis iniuria affectos à Græcis ac proditos. Qui, etsi non ignoremus conducibilis esse nobis societate inire cum Persa, quàm bellum gerere, tamen spõre nostrâ societate non inibimus. Et hæc quidem nostra sunt quæ in Græcos præstantis officia. At vos, qui tunc in omnem metum deueneratis ne pacisceremur cum Persa, posteaquam compertam habuistis sententiam nostram nequaquam prodèdi Græciam, & murum quem in Isthmo inædificabatis absoluistis, nullam habetis Atheniensium rationem: & quum conueneritis nobiscum de occurrendo Persæ ad Bœotiam, desertores extuistis, pro nihilo ducentes barbarum Atticam esse ingressum. Itaque vobis Athenienses in præfens vsque succēsent quod non estis officio functi: quod superest, vt primo quoque tēpore nobiscum copias mittatis iubent: quod barbarum in Attica (quoniam in Bœotia defecimus) excipiamus nostra in terra, vbi campus Thriasius appositissimus erit ad dimicandum. Hæc vbi acceperet ephori, responsum in diē postero distulerunt, postero die in alterū: idque in decē dies fecerunt, diem de die extrahētes. Intra quod tēpus vniuersi Peloponneses magno studio incumbentes, Isthmum muro interclusere, ad finemque perdūxere. Non ausim dicere hanc fuisse causam cur isti tantopere solliciti fuerint, quum Alexander Macedo Athenas pergebat, ne Athenienses Medorum partes sequerentur: nunc autem nihil aliud curarent quàm vt sibi Isthmum inædificaretur, putantes non amplius se quicquam Atheniensibus indigere. At sub aduentū Alexandri in Atticam, muro quem extruebant nondum perfecto, Persas vehementer extimescebant. Tandē & responsum & exitus Spartatarum fuit huiusmodi: Pridie quàm iam vltimum concilium fieret, vir Tegeata nomine Chileus, apud Lacedæmonis maximæ inter hospites potentia, quum audisset ab ephoris omnia quæ Athenienses dixissent, his verbis eos alloquutus est. Ita se habet, viri ephori: si Athenienses non sentiunt nobiscum, sed cum barbaro, quâuis valido muro sit Isthmus inædificatus, tamē magnæ fores patefactæ sunt barbaro in Peloponnesum. Quare prius eos audiatis quàm aliquid decernant quod cladem Græciæ adferat. Hoc Chileus cõsiliū dedit. quod in animum admittentes ephori, confestim nihil colloquuti cum nuntiiis qui à ciuitatibus venerant, quinque millia Spartatarum quum adhuc nox esset dimiserunt, præposito eis Pausania Cleombroi filio. Quæ præfectura erat quidem Plistarchi Leonida geniti: sed quum is puer esset, Pausanias præfectus est, qui eius patris truelis erat & idem tutor. nam Cleobrotus Anaxádridæ filius, pater Pausaniæ, iam non supererat, non diu post quàm copias quæ murū extruebant in Isthmo, reduxerat, vita functus. Reduxerat autē ab Isthmo copias Cleobrotus ob eā causam quod sibi inter sacrificandum aduersus Persam sol in cælo obsecutus esset. Elegit autem Pausanias sibi collegam Euryanactē Doris filium, suum gentile. His copiis è Sparta cum Pausania profectis, nuntii de illarū profectioe ignari, vbi dies illuxit, ephoros aduent, habentes in animo abire in suam quique ciuitatē. Vbi adierunt, ita verba fecere, Vos quidem Lacedæmonii desidentes hic Hyacinthia agitis, ac luditis, sociis proditis: Athenienses verò, vt à vobis lasi, & ob penuriam sociorū, ita vt poterūt cum Persa transigent. Soluta autem societate vobiscum, palam est nos, quum regis

a Iouis Græci.

b Bœotia frustrati sumus. id est, spe confisgenti cum hoste in Bœotia.

c Cur autem antea quidē, quum Alexander venit Athenas, tā anxie obtulerint quæminis Athenienses Medorum partes sequeretur, tum verò nihil de hac re solliciti fuerint, huius rei causam aliā adferre non possum quàm quod murum Isthmi extruxerant, sed quæ iam Atheniensem opera nil opus habere existimabāt: at quum Alexander in Atticam venit, nondum extructus erat, sed opus hoc promouebant, Persas vehementer extimescentes. Tandem verò & responsum. &c. Valla in posuit uocabulum διῆς γὰ quod iunxit cum proximè præcedētibz uerbis, quum ad τὸ ἀπὸς feratur, hoc modo, οὐδὲ ἐξ ἑπεί τὸ ἀπὸς διῆς γὰ ἢ ὀπί, &c.

d Emiserunt, septenis Helotibus circa vnum quæque collocatis. Quæ uerba à Valla hic omiſsa, repetuntur pag. 228.

fuerimus socii, militiæ comites futuros in quamcunque regionem nos illi educunt. Inde vos discetis quidnam vobis ex ea re sit euenturum. Hæc loquuti nuntii E-phori iureiurando interposito dixere suas se copias putare in Orestio esse, tendentes aduersum peregrinos. Peregrinos enim barbaros appellabant. Hoc illi non intelligentes, quid diceretur sciscitabantur. Sciscitati, & rem omnem edocti atque stupefacti, quamcelerrimè abire ad illos insequendos, & cum iis quinque millia finitiorum Lacedæmoniorum delecta. His Isthmum versus ire maturantibus, Argiui, vbi primùm audire copias è Sparta cum Pausania profectas, præconem, quem optimam è diurnis cursoribus inuenerunt, in Atticam mittunt ad Mardonium: qui uidelicet antea receperant se futuros impedimento quominus Spartiata egredere-tur. Præco vbi Athenas peruenit, Mardonius, inquit, miserunt me Argiui nuntiatum tibi inuenturam è Lacedæmonie esse progressam, seque ne illa progredere-tur præstare inuenisse. Ad hæc tu bonum cõsiliū adhibe. Hoc ille loquutus, retrò abcessit. Quo audito Mardonius iam non fidebat amplius perstare in Attica: vbi ideo hæcenus immoratus fuerat quod audire cuperet ac scire quid ab Atheniensibus ageretur, neque populans neque lædens Atticum agrum, affiduè sperans fore vt secum illi pacificerentur. Quod vbi desperauit, re comperta, priusquam Pausanias cum copiis Isthmum egredere-tur, subduxit exercitum, incensis Athenis, & siquid aut muro-rum aut ædiū priuatarum sacrarumque extabat, eo omni diruto atque obruto. Ideo autem excedendum sibi putauit, quod neque adequitabilis esset Attica regio, neque, si ipse malè pugnaſset, euadi poterat nisi per angustias, vbi à paucis transitu prohiberi posset. Statuit igitur recedere illinc Thebas, tum ciuitatem amicam, tum regionem equitibus opportunam. Profecto illinc Mardonio & iam iter facienti perfer-tur nuntius properans, alium exercitum mille Lacedæmoniorum Megara iter ha-bere. Eo audito consultabat siquo pacto hos primùm posset excipere. Itaque con-uerſum exercitum ducebat Megara, præmissis equitatu qui omnem oram Megari-dem incurſaret. Huc vsque Europæ ad solem occidentem versus longissimè proces-sit hæc Persica expeditio. Post hæc nuntius ad Mardonium venit, Græcos in Isthmo coactos esse: atque ita retrocessit per Deceliam. Magistratus enim Thebani accolæ Afopiorum accersierunt, qui Mardonium in Sphendaleas & illinc in Tanagram duces itineris deduxerunt. In Tanagra noctem moratus Mardonius, postero die in agri Thebani Scolon trāsuerſis tramitibus peruenit. Ibi Thebanorum rura, tamenſi Medicas partes fouentium, vastauit: non illorum odio; sed ingenti necessitate ada-ctus: quod uellet cum castra communire, tum, si sibi in acie non cederet ex senten-tia, effugium comparare. Exporexit autem castra sua ab Erythraeis, secundum Hy-fias, Platæensi tenuis agro, iuxta flumen Aſopum: muro communiens, sed non pro magnitudine castrorum, verum per singulas frontes dena stadia habente. Hoc in o-pere barbaris occupatis Attaginus Phrynonis filius vir Thebanus conuiuio ma-gnificè apparato Mardonium ipsum & Persarum honoratissimos quin quaginta inuitauit. fiebat autem cœna Thebis. inuitati illi hominem sunt sequuti. Cætera quæ referam, ex Therſandro accepi, viro quidem Orchomenio, sed Orchomeni in-ter primos honesto: qui se quoque aiebat ad hanc cœnam ab Attagino inuitatum cum quin quaginta Thebanis: nec vrosque seorsum discubuisse, sed in singulis le-ctis alternos Persam & Thebanum. Secundum cœnam quum potioni daretur o-pera, Persam qui eodē toro recūbebat, Græcè ipsum interrogasse cuius esset: se verò respondisse Orchomenium esse: tum illum dixisse, Quoniam tu mihi mensæ con-sors & libaminum effectus es, volo tibi relinquere sententiæ meæ monumentum, vt ipse quoque præcius huius rei, queas tibi consulere. Cernis hos Persas in conui-uium acceptos, & copias quæ ad flumen in castris relictæ sunt: horum omnium paruo post tempore pauculos cernes superstites. Et inter dicendum multas lacry-mas Persam effudisse. Admiratumque se eam orationem, ad illum dixisse, Nōne hæc Mardonio expedit dicere, & iis Persis qui secundum eum in honore sunt? Et illū subiecisse, Hospes, quicquid ex deo fieri oportet, id homini inuitabile est. nam ne credibilia quidem dicentibus credere quisquam vult. Atque hæc permulti Persa-rum quum sciamus, tamen Mardonium sequimur illigati necessitate. Est autem hoc in hominibus acerbissimum, eum qui multum sapit, mainimè potentem esse. Hæc ego ex Orchomenio Therſandro audiebam, atque adeo ipsum hæc statim aliis enarrasse priusquam prælium ad Platæas factum est. Porro Mardonio in Bœotia statua habenti, præbuerunt copias cæteri circa Græci, qui cum Medis sen-tiebant, & ad Athenas congregati sunt, præter Phocenses. nam & isti vehementer

a In sing. lectis bi-nos, Pers.

b Nihil in potestate habere. Id est, eam qui sapientia magna præditus, sit, uel prudentia, non ha-bere res ullas in potestate, sed cogi ad res eas à quibus alioqui eum sua prudentia dehorretur. Alium sensum ex tempore dicere ex hoc loco non potuit.

c Et vnâ cum eo aduersus Athenas mo-uerunt.

partibus Medorum studebant, non tamen voluntarii, sed coacti. Sed iidem nō multis post diebus quam Thebas itum est, & ipsi aduenere, mille armati, duce Harriocyde inter populares spectatissimo. Eos Mardonius, vbi Thebas peruenire, missis equitibus iussit seorsum in campo subsidere: quod quum fecissent, protinus adfuit vniuersus equitatus. Vnde postea rumor exercitum Græcorum qui cum Medis erant, peruasit, Phocenses ab equitatu iaculis confossum iri. quinetiam per ipsos Phocenses idem diuulgatum est: quos tunc dux suus Harmocydes his verbis adhortabatur, O Phocenses, palam est hos homines certæ nos neci destinasse, accusatos (vt opinor) à Theffalis. Quare vnumquemque vestrum oportet egregium virum esse, potius quam dedentes nos scdissima morte trucidari. Ipsi quoque intelligant se barbaros esse inter Græcos, quibus mortem intulerunt. His suos Harmocydes hortabatur. Quos vbi concludere equites, inuehebantur tanquam ad eos occidendos, telis intentis veluti emisluri: nonnullique emisérunt. Phocenses ex aduerso stantes facto orbe quoquouersus quum sese opponerēt, ibi equites digressi retrō abiere. Incertum an ad hos interficiendos rogatu Theffalorum ierint equites: & posteaquam animaduertent eos ad defendendum se conuertere, veriti ne ipsi vulnerarentur, ita retrō abcesserint; tanquam à Mardonio iussu experiri voluerint num quid isti præstantiæ haberent. Post abcessum autem equitatus, misso ad eos præcone Mardonius ita inquit, Boio estote Phocenses animo: viros enim strenuos vos esse dedistis specimen, non tales quales ego audieram. Quo magis alacri animo tolerate hoc bellum, non enim aut me beneficiis aut regem vincetis. Hactenus quæ circa Phocenses sunt gesta. Lacedæmonii vbi ad Isthmum venire, illic castra communiere, quod quum audirent cæteri Peloponneses, vtrique ii quibus meliora cordi erant, cernerentque Spartiatas egredi volentes, indignâ se putauerunt à Lacedæmonii se in exeundo superari. itaque quum pulchrè litatum esset, cuncti ex Isthmo profecti sunt & in Eleusinem peruenerunt: vbi quum pulchra etiam fuissent exa, ire perrexerunt. Quibus Athenienses è Salamine transmittentes, in Eleusine admixti sunt, Isti posteaquam ad Erythras Bœotiæ venire, cognito barbaros ad Asopum castra habere, inito de hac re consilio, eregione tetenderunt sub Cithæronis radicibus. In quos Mardonius, quod in campum non descenderent, omnem immittit equitatum, cui præerat Masistius (à Græcis Macisus dictus) vir apud Persas inelytus, Nyseæ equo insidens, aureo fræno & aliis insignibus eximie ornato. Equites vbi promouere ad Græcos, per turmas egressi, multum detrimenti inferebant; foeminas eos appellando. Erant forte Megareses è parte collocati qua nulla alia magis oppugnari nullaque magis ab equis adiri poterat: hac, impressione facta equitum, Megareses quia premebantur, mittunt ad duces Græcorum præconem, qui ita, quum venit, verba fecit, Megareses aiunt, viri focii, Nos soli excipiendis hostibus impares sumus, qui tenemus eandem in qua collocati sumus à principio stationem: vbi hactenus tameri ægrè, tamen strenuè fortiterque resistimus. nunc nisi alios nobis substituatis, scitote nos ab acie discessuros. Hæc vbi præco renuntiauit, Pausanias experiri fecit Græcos, si qui alii vtrō ad locum irent, vt Megaresibus succederent. Recusantibus cæteris, Athenienses suscipere hoc munus, videlicet eorum trecenti delecti, quibus præerat Olympiodorus Lamponis filius. Hi fuere qui præ omnibus Græcis ad Erythras castra habentibus instructi succedere, sagittariis sibi assumptis, qui quum aliquandiu pugnasent, hic fuit pugnae exitus: Impressionem faciente per turmas equitatu, equus Masistii, vt erat præ aliis eminens, sagitta per latus ictus est: quo dolore in pedes erectus, Masistium excussit. Collapsum confestim Athenienses circumstant: quoque prehenso, hominem sese defensantem interimunt, quum aliquandiu non potuissent. Ita enim erat armatus: scilicet intus gerebat thoracem aureis squamis confertum, desuper Phoeniceum paludamentum. Eius thoracem quum ferirent, non prius aliquid profecerunt quam quidam re animaduersa illum pereussit in oculo. Ita Masistius collapsus interiit. Hæc autem res latebat alios equites: non enim eum aut ab equo cadentem viderant aut occumbentem. ac ne tum quidem quum se recipiebant, quod actum erat cognouere: sed postquam constiteret, quia nemo ipsis imperabat, statim desiderauerunt ducem: cognitōque quod gestum erat, mutuo se adhortati, omnes in hostem equos admifere, vt mortuum eriperent. Eos autem conspicati non iam turmatim sed vniuersos pariter irruere, cæterum exercitum in clamauerunt. Sed dum omnis peditatus auxilio veniebat, interea cietur acre prælium de cadauere. at vbi præsidio venire copiar, non amplius perfitere equites: ita nec mortuum eripere po-

a Machinati sunt, vel molui.

b Affirmare autem non possum an &c.

c Eius autem thoracem percipientes, nihil proficiebatur: donec quidam re animaduersa &c. Id est, Sed quidam tandem re animaduersa &c.

ruerunt, sed alios super illum è suis amifere. Digressi illinc duo circiter stadia, consultantes quid facto opus esset, decreuere sibi carentibus præfecto eundem ad Mardonium. Vbi in castra rediere, ingens luctus cum omnem exercitum, tum verò Mardonium cepit, extincti Masistii, viri secundum Mardonium honoratissimi tam apud Persas quam apud regem: ita vt eiulatus eorum omnem Bœotiam peruasit, & seipos & equos & iumenta totonderint. Et barbari quidem suo more Masistium defunctum honorabant. Græci autem, postquam equitatum inuadentium exceperunt, & exceptum repulere, multo sunt audaciores effecti, & ante omnia cadauer plaustro impositum per stationes circumtulerunt: erat autem spectaculo digna proceritatis ac formæ gratia. Quod ideo faciebant quia cuncti felicitis stationibus ad intuendum Masistium pergebant. Dehinc censerunt ad Platæas descendendum, quod sibi Platæensis ager multo esset opportunior habendis castris quam Erythras, cum propter alia, tum propter aquandi commoditatem. Vbi visum est in eum locum & ad fontem Gargaphium, qui ibidem est, satius abire, & dispositis stationibus illic habere castra, sumptis armis abierunt per radices Cithæronis secundum Hysias in agrum Platæensem. Eo quum peruenire, stationes nationatum communiunt, proximè fontem Gargaphium, & sanum Androcratis herois, per non editos tumulos & locum planum. Ibi in distinguendis nationibus magna sanè altercatio extitit inter Tegeatas & Athenienses, utrosque se dignos qui alterum cornu tenerent arbitantes: & sua facinora præclara tum recentia tum prisca referentes. Dicebant quidem his verbis Tegeatæ, Hoc nos semper digni honore à sociis omnibus habiti sumus, quotiescunque à Peloponnesibus communitur in externas peregrinationes itum est, & proximè, & quondam, iam inde ex quo Heraclidæ post mortem Erythrei sunt conati in Peloponnesum redire: quo tempore hanc dignitatem assequuti sumus ob hanc rem gestam: Posteaquam cum Achæis & Ionibus, qui tunc Peloponnesum incolebant, nos auxiliarii in Isthmum profecti confedimus aduersus eos qui redire conabantur, tunc Hyllus orationem habuit, non expedire vt vterque exercitus confligendo periclitaretur: sed vt aliis acquiescentibus, secum singulari certamine dimicaret is quem Peloponneses iudicarent è suo exercitu præstantissimum. Accepta conditione Peloponneses foedus in hæc verba percusserunt, Si vinceret Hyllus Peloponnesum ducem, vt Heraclidæ in paterna reuertentur: sin victus esset, retrō Heraclidæ cederent, & exercitum abducerent, neve per annos centum de redeundo in Peloponnesum agitent: Ab omnibus sociis ad eam rem voluntarius electus est dux atque idem rex noster Echemus Aeropi filius, Phegei nepos, qui singulari congressus certamine Hyllum interemit. Ex quo facto nos cum alia decora inter Peloponneses assequuti sumus, quæ adhuc obtrinemus, tum hoc, vt alteri cornu præstamus quoties communitur in expeditionem. Et vobis quidem Lacedæmonii non aduersamur, sed optionem cedimus vtri cornu præesse malitis: alteri vero cornu vt præsumus nobis vendicamus, quemadmodum vsque fecimus ad hoc tempus. Etiam verò citra hoc factum quod narrauimus, Atheniensibus sumus digniores qui hanc dignitatem obtineamus: quippe qui prosperè & multa vobiscum viri Spartiatæ certamina decertauimus, & multa cum aliis. Quo fit vt æquius sit nos alterum cornu tenere quam Athenienses: à quibus non tales gestæ res sunt quales nobis, neque recentes neque vetustæ. Hæc Tegeatæ. Ad quæ hunc in modum respondere Athenienses, Etsi scimus has copias pugnandi cum barbaro non altercandi gratia esse contraetas, tamen quoniam Tegeata referre constituit præclara facinora tum vetustatum noua, quæ per omne tempus vtrique fecerunt: necesse habemus & nos exponere apud vos vnde nobis patrium sit, quod semper egregii sumus, esse primos potius quam Arcadibus. Heraclidas, quorum ducem isti apud Isthmum se prædicant interfecisse, nos soli excepimus, electos prius ab omnibus Græcis, quos illi Mycenæorum seruitutem fugientes adibant: & Erythrei iniuriam vnâ cum eisdem pugnando propulsauius, victoriæque potiti sumus de iis qui tum Peloponnesum tenebant. Præterea Argiuos, qui aduersus Thebas cum Polynice militauerant, vincta defunctos & insepultos, ducta in Cadmeos expeditione à nobis receptos & in nostra terra apud Eleusimè humatos fuisse dicimus. Iam verò nostrum præclarum facinus extat etiam in Amazonidas, quæ à flumine Thermodonte aliquando in nostram terram excurrere. Ac ne in heroum quidem laboribus qui ad Troiam belauerunt, fuimus in postremis. Sed nihil admodum pertinet horum facere mentionem. etenim siue qui tunc egregii fuere, nunc instrenui sunt, siue tunc instrenui,

a Præter illum.

b Bonam operam nauantibus.

c Qui enim tunc strenui fuere fieri, possit vt nunc sint ignaui.

& qui tunc ignari fieri possit ut nunc sunt fortiores. De rebus igitur olim gestis, vel de materia igitur olim operis, hæc dixisse sit satis.

a Pro ois... hunc legisse suspicor... non illa, mihi probatur.

b Delegerant autem Spartiæ Tegeatas qui iuxta ipsos starent, & honoris & virtut.

c Impetraverant autem à Pausania ut sibi adstarent trecenti Potid.

d Ducenti Lepræatæ.

e Reliquorum autem Lacedæmoniorum & Græcorum milites leuiter armati erant trigintaquatuor millia quingenti, utpote viro vno vnumquemque circumfistete. Id est, extra quidem rationem huius numeri ineundo, ut reliquos Lacedæmonios & Græcos unum habuisse virum sibi adstantem singulos dicamus, non septem, ut Spartiatis. Dixit autem... ut modo dixerat... Quod et ipsum Valla potius quam per nominatum, uerissime debuit, utpote septenis circa singulos Spartiatis collocatis. Vel, utpote septenis unumquemque Spart. circumfistentibus.

f Sexaginta nouem millia. nam inter sex myriades (quæ sexaginta millia efficiunt) & sexaginta & sex milia (id est quingenti) interiecit est & dixit... quæ Valla fortasse in suo exempl. non habuit.

g Illos mille Phoc.

h Sed partes etiam Græcorum nonnulli ex illis fouebant, qui in loca Parnasso vicina se receperant: è quibus excurrerent Mardonii exercitum & Græcos qui cum illo erant agebant & ferebant.

i Hæc sunt nomina nationum à Mardonio in aciem instructarum, earum quidem quæ quum amplissimæ essent, celeberrimæ erant, maximique fiebant.

nunc egregii sunt, satis sit de rebus prisca ista dixisse. Ut nullæ autem res aliæ nobis gestæ sint, (quæ multæ & præclarissimæ sunt, præter quorumcunque aliorum Græcorum) carere ob rem in Marathone à nobis gestam digni sumus qui hoc decus & alia insuper obtineamus: qui soli Græcorum per nos cum Persa dimicauimus, & rem tantam aggressi, victores euasimus, sex & quadraginta nationibus superatis, quo solo nomine digni sumus ut hunc loci honorem consequamur. Verum non decet in hac rerum conditione, de loci dignitate contendere: vbicumque & iuxta quoscunque vobis Lacedæmonii videbitur appositissimum nos stare, illuc euntes obreperabimus. Vbicumque enim loci nos collocati fuerimus, conabimur strenui existere. itaque ducite nos, tanquam vobis parituros. Hæc quum pro sua parte dixissent Athenienses, cunctus Lacedæmoniorum exercitus succlamauit digniores qui cornu tenerent Athenienses quam Arcades. Ita Athenienses Tegeatis superiores habuere cornu. Mox hunc in modum instructi sunt & qui superuenerunt Græcorum, & qui à principio venerant. Dextrum cornu tenebant Lacedæmoniorum decem millia: quorum quinque millia erant Spartiarum, quos custodiebant leuiter armata trigintaquinque millia seruiorum, septenis seruis circa singulos Spartiatis collocatis. Applicauerant autem sibi Spartiata, & honoris & virtutis ergo, Tegeatas numero mille & quingentos armatos. Secundum hos stabant Corinthiorum quinque millia. Præter hos inueniebantur apud Pausaniam stantes trecenti Potidæatæ eorum qui ex Pallene erant. Iuxta hos stabant Arcadium Orchomeniorum sexcenti: iuxta hos Sicyoniorum tria millia. Hos sequebantur Epidauriorum octingenti: super hos locati erant Træzenii mille, iuxta Træzenios totidem Lepræatæ. post hos Mycenæorum & Tirynthiorum quadringenti. Secundum hos, mille Phliasii: dehinc Hermionenses trecenti, iuxta Hermionenses, Eretriorum & Styreorum sexcenti. iuxta hos, Chalcidensium quadringenti. post hos, Ampraciatarum quingenti. post eos, Leucadiorum & Anacliorum octingenti. Hos sequebantur Pallensium qui sunt ex Cephallenia, ducenti. post hos instructi Aeginetarum quingenti. iuxta hos Megarensium tria millia, quos sequebantur Plataensium sexcenti. Vltimi & iidem primi stabant Athenienses, leuiter armatos, octo millia, duce Aristide Lyfiamachi filio. Hi omnes, præter eos qui septeni circa singulos Spartanos stabant, fuerunt numero triginta octo millia & septingenti, omnes grauis armaturæ aduersus barbarum contracti. Leuiter verò armati, triginta quinque millia, septeni circa singulos Spartiatis collocati, quorum vnumquisque ad pugnam erat instructus. Circa cæteros autem Lacedæmonios ac Græcos singuli ferme leuiter armati numero trigintaquatuor millia quingenti. Summa igitur totius leuis armaturæ, quæ pugnare posset, sexaginta millia quingenti. Totus autem Græcus exercitus qui ad Plataas conuenit pugnae aptus, tam leuis quam grauis armaturæ, fuit vndecim myriades, minus mille & octingentis, id est centum octo millia ducentis. Sed numerum vndecim myriadem expleure Thepienses, qui aderant ad mille & octingentos, qui nec ipsi arma habebant. Et hi quidem Græci ad flumen Asopum castra distributi communiarant. Barbari verò qui cum Mardonio erant, posteaquam Mafistium luxerunt, cognito Græcos apud Plataas esse, & ipsi ad Asopum qui illac fluit, ita sunt eregione à Mardonio collocati: Aduersus quidem Lacedæmonios Persæ, qui quia numero antecederant, eorum acies quæ multæ erant, vsque ad Tegeatas opponebantur: ita ut quod robustissimum in exercitu erat, id omne contra Lacedæmonios: quod infirmius, id contra Tegeatas esset. Hæc faciebat Mardonius Thebanorum indicio atque admonitu. Iuxta Persas autem idem collocauit Medos, ut ex aduerso essent Corinthiis & Potidæatis & Orchomeniis & Sicyoniis. Post Medos collocauit Bacchios ex aduerso Epidauriorum & Træzeniorum & Lepræatarum ac Tirynthiorum, Mycenæorumque & Phliasiorum. Secundum Bacchios collocauit Indos ex aduerso Hermionensium & Eretriorum Styreorumque & Chalcidensium. Post Indos statuit Sacas oppositos Ampraciatis, & Anacliorum, & Leucadiis, & Pallensibus, & Aeginetis. Post Sacas posuit ex aduerso Atheniensium Plataensiumque ac Megarensium, Boeotos & Locros & Melienses & Theffalos, & mille Phoenesum. Non enim Phoenes omnes à partibus Medorum stabant, sed eorum nonnulli cum Græcis sentiebant apud Parnassum deprehenfi, & illinc profecti deduxerant comitatuque fuerant Mardonii copias pariter & Græcorum qui cum illo erant. Contra Athenienses ita posuit Macedonas, Theffalique accolat. Hæc nationes à Mardonio in aciem instructæ erant maximè celebres maximèque insignes, & præcipue mentione dignæ: necnon

necnon cæterarum quoque gentium viri memoratu digni, cum aliarum, tum Phrygum, Myforum, Thragum, Pæonum. Quinciam AEthiopum & AEgyptiorum qui Hermotybies & Calasiries nominantur, gladio cincti, qui soli sunt ex AEgyptiis pugnae: à Mardonio, quum adhuc esset in Phalero, è nauibus in quibus epibatae erant, in terram translati. non enim cum pedestribus copiis, quæ cum Xerxe Athenas ierant, AEgyptii censi fuerant. Barbarorum igitur (ut etiam superius ostensum est) triginta myriades fuere: Græcorum verò Mardonii auxiliiorum, nemo numerum (neque enim numerati fuerant) nouit. Ut autem coniectura colligi licet, ad quinque myriades fuisse coniecto. Tot ex aduerso instructi fuere pedites: equitatus verò seorsum erat collocatus. Ita dispositi nationatim manipulatimque, vtrique postero die sacrificauerunt. Apud Græcos haruspex erat Tisamenus Antiochi filius. is enim hunc exercitum vates comitabatur, Eleus quidem & ex genere lamideorum Clytiades, sed à Lacedæmoniiis ciuitate donatus. Nam consultanti vaticinium apud Delphos de prole respondit Pythia quinque ipsum maximas palmas è certaminibus reportaturum. oraculo non intellecto Tisamenus gymnasiis operam dabat, tanquam gymnicas victorias adepturus. quumque se exerceret in quinque certaminibus, in vno, dum currit Olympia, venit in contentionem victoriæ cum Hieronymo Andrio. Lacedæmonii autem interpretantes non ad gymnica certamina spectare Tisamenus oraculum, sed ad bellica, conabantur eum mercede conducere ut vnà cum Heraclidis bellorum dux regibus foret. Hic animaduertens Spartiatis plurimum facere ipsius amicitiam, abnuebat: quod negaret se alio pretio id facturum quam si Spartiatam se ciuem faceret, omnia iura ciuitatis impertientes. Id Spartiatæ quum audissent, ab initio ferentes indignè, oraculum missum omnino fecerunt: tandem imminente hoc ingenti Persici exercitus metu, annuebant, impertirique homini volebant. Eos iste immutatos intelligens, negare iam se eo solo esse contentum: sed oportere fratrem suum Hegiam etiam fieri Spartiatam eadè conditione qua & ipse fieret. Hoc autem dicens imitabatur (ut coniectare licet) Melampodem, regnum pariter & ciuitatem deposcens. Etenim Melampus quum ab Argiuis mercede conduceretur è Pylo ad compefcendum morbum furoris mulierum Argiuarum, deposcebat pro mercede dimidium regni. recusantibus id Argiuis atque digressis, quum plures è mulieribus insanirent, ita obtemperantes, quod Melampus poposcerat daturu reuerterunt. Ibi ille cernens hos esse immutatos, plura optauit, negans se indulturum quæ vellent, nisi & fratri suo Biantii tertiam partem regni donassent. Argiui in arctum redacti hoc quoque annuerunt. Ita Spartiatæ Tisameno, quo maiorem in modum egebant, prorsus assenserunt: & concessu istorum Tisamenus Eleus Spartiata effectus quinque maxima certamina ex oraculo illis obtinuit. Hi duo ex omnibus hominibus soli sunt à Spartiatis ciuitate donati. Quinque autem certamina hæc fuere: Vnum & id primum hoc quod pugnatum est ad Plataas: alterum, quod in Tegea cum Tegeatis atque Argiuis: tertium, quod in Dipænsibus cum vniuersis Arcadibus præter Mantineos: quartum, quod cum Messeniis ad Isthmum: vltimum, quod in Tanagra cum Atheniensibus & Argiuis. Hoc autem vltimum peractum fuit quinque certaminum. Tisamenus igitur Spartiatarum tunc ductor vaticinatus est Græcis in agro Plataensi: & apud Græcos quidem pulchrè litatum est, si se defenderent, nõ si Asopum transgressi pugnam capefferent. Mardonio autem capeffendæ pugnae auido non exitere pulchra exa, nisi & ipse sese defenderet. nam is quoque Græcis sacrificiis utebatur, haruspicem habens Hegesistratum virum Eleum, & Telliadeorum præstantissimum. Hunc ante ea tempora Spartiatæ quum cepissent, in vincula coniecerant morte affecturi, ut à quo multa intoleranda perpeffi fuissent. Ille in hac calamitate positus, utpote pro anima sollicitus, & qui ante mortem multa ac tristitia foret passurus, rem perpetravit fide maiore. nam ut erat lignis atque ferratis soleis vinculus, ferro quod illatum fuit potitus, confestim excogitauit opus omnium quæ nos nouimus animosissimum. Commentus enim qua ratione reliquum pedis educeretur, præcidit sibi dimidium pedis. hoc acto, quanuis ab excubitoribus obseruaretur, tamè subruo muro profugit Tegeam versus, noctu iter facies, interdiu syluis se abdens atque immorans, ut trinoctio Tegeam peruenerit: Lacedæmoniiis eum passim perferantibus, admirantibusque magnopere hominis audaciam, culus dimidiatum pedem iacetem cerneret, ipsum inuenire non possent. Ita Hegesistratus Lacedæmoniiis elapsus, in Tegeam, quæ per id tempus non erat pacata Lacedæmoniiis, transfugit. Sanato vulnere & ligneo pede acito, ex profecto Lacedæmoniiis hostis exiit. Sed non ad postremum ei protractum

Sed & ex aliis nationibus aliqui immixti illis erant, Phrygum & Thracum, & Mys, & Pæonum.

a Et AEgyptiorum Hermotybies & Calasiries, qui vocantur Enfferi, qui soli ex AEgyptiis sunt ad pugnam apti. hos autem è nauibus quibus uehebatur eduxerat, quum ad huc apud Phalero esset.

b Sunt qui catastam interpretentur.

c Pedis enim exite mam partem resecuit, quum prius ad reliqua educendam dimensus spatum esset.

obstruxeruntque. Eum iuxta fontem soli Lacedæmonii stationem habebant: cæteri Græci, ut quique stationes habebant, maius minusve procul illinc aberant. Et erat quidem Alopus in propinquo: sed aquari ex eo ab equitibus missilibusque prohibiti, ita ad fontem pergebant. hunc in modum aqua exercitus exutus quum esset, & ab equitatu perturbaretur, duces Græcorum tum his tum aliis de causis frequentes ad Pausaniam in dextrum cornu veniunt. Qui, etsi talis esset rerum status, tamen ob id præcipue angebantur quod iam re frumentaria deficiebantur, quum ipsorum serui in Peloponnesum missi frumentatum, intercluderetur ab equitatu quominus ad castra reuerterentur. De hoc autem deliberantibus ducibus visum est, si Persæ eo die superfederent committere prælium, esse eundem in insulam quæ ab Alope & à fonte Gargaphio, ubi castra habebant, decem stadiis aberat, ante oppidum Platæense sita in continente, hunc in modum: Fluuius supernè è Cithærone delabens in campum, diuortia facit: rursumque intercapedine trium ferme stadiorum sua fluentia commiscet. Huic insulæ nomen est Oeroe: quam Alope filiam esse indigenæ aiunt. In hunc locum Græci transire decreuerant, ut & affatim aquæ ad usum haberet, neque ab equitatu, sicuti quum ex aduerso erant, infestarentur. Et decreuerant transire secunda noctis vigilia, ne ipsos proficiscentes conspicati Persæ, insequente equitatu in tumultum venirent. quinetiam quum ad eum locum ventum esset ubi Alope filia Oeroe diuortio aquarum è Cithærone cingitur, mitteret sub noctem dimidium copiarum in Cithæronem ad recipienda seruitia quæ frumentatum concesserant. erant enim illa in Cithærone interclusa. Hæc ubi statuerunt, totum illum diem incessente equitatu immensum laborem pertulerunt. Sub exitum diei digressis equitibus ea noctis hora qua de abeundo conuenerat, plerique sumptis vrensilibus abscesserunt, non habentes in animo quem ad locum ut irent conuenerant. Nonnulli, ut moueri coeptum est, iter Platæensem ad urbem intendunt, cupidi equitatum effugere. in templum que Lunonis fugiendo perueniunt, quod situm est ante urbem, à fonte Gargaphio viginti stadiis distans. Quò ubi peruenere, positus pro templo armis, circa templum ipsum castra posuere. Hos Pausanias cernens ab exercitu digressos, præcepit & ipse Lacedæmonius ut sumptis armis irent quæ cæteri præcederent, ratus illos tendere ad locum constitutum. Ibi ad obtemperandum Pausaniæ cæteri præfecti parati quum essent, Amompharetus Poliadæ filius tribunus cohortis Pitaneorum negare se fugiturum^b peregrinos, neque vltro dedecoraturum esse Spartâ: quinetiam mirari id quod fieri cerneret, quippe qui colloquio superiori interfuisset. Pausanias autem & Euryanax cum indignè feretes nõ parere sibi illum, tum indignius cohortem Pitaneam relictam iri tribuno repugnante: quod erat futurum si ipsi eos missos facerent, gratia exequendi ea quæ cum aliis Græcis constituissent: hoc reputantes substituerunt cum Laconicis copiis, conabanturque persuadere homini non id factum opus esse. & alii quidem hortabantur^c solum Amompharetum à Lacedæmonius ac Tegeatis relinquere. Athenienses autem hoc sibi faciendum putarunt, ut ubi collocati erant, ibi persisterent, intelligentes Lacedæmoniorum ingenia aliud sentientium, aliud dicentium. Itaque ubi exercitus mouere coepit, equitem è suis miserunt speculatum nunquid Spartiata tentarent abire, & abire prorsus in animo haberent: sciscitatumque à Pausania quidnam facere oporteret. Præco ubi peruenit ad Lacedæmonios, cernit in loco instructos, eorumque primores tendere ad rixas. Hortantibus enim Amompharetum Euryanactæ & Pausania, ne Lacedæmonios qui soli remanebant, in periculum traheret, necdum persuadentibus, donec ventum est ad iurgia, interuenit præco Atheniensis, Amomphareto inter altercandum sumente ambabus manibus saxum, & illud ante pedes Pausaniæ ponente, ac dicente, se illo calculo sententiæ suæ calculum dare, non fugiendos esse peregrinos: appellans barbaros. Eum Pausanias insanum nec potentem mentis vocans, ad præconem Atheniensium, quæ iustus erat percontantem, respondit ut illis referret præsentem rerum suarum statum, obsecrans eos ut ad sese veniret, & de discessu eadem quæ ipsi agerent. Præcone ad Athenienses reuerso, hos inter se altercantes aurora deprehendit. Ad id tempus Pausanias moratus, dato signo cæteros omnes Lacedæmonios, Tegeatis sequentibus, per edita abduxit, ratus Amompharetum non deserturum alios: prout & contigit. ^d Horum itinere rursum instructa acie Athenienses iere: & quia Lacedæmonii prærupta occupauerant & Cithæronis radices, metu equitatus, ipsi deorsum ad campum deflexere. Amompharetus autem, non credens ausurum ipsos relinquere Pausaniam, circuire eos qui manebant, ne desererent ordinem. At ubi ii qui

^a Non hab. in animo eum de quo conuenerat locum petere. sed quum se loco mouissent, iter Platææ verus tenebant, lubenter equitatum effugientes.

^b Id est barbaros, ut ipse Herodotus antea docuit, pag. 225 sed ex paulo post rursum exponit.

^c Amompharetum, qui solus ex Lacedæmonius & Tegeatis remanserat.

^d Athenienses autem acie instructa, contrarium Lacedæmonius iter tenuerunt. Lac enim prærupt. occup. & Cithæronis radices metu equitatus, at ipsi deorsum

cum Pausania erant iam abibant, tunc ratus è disciplina militari se deserere, sumptis armis cohortem suam lento gradu ducere ad agmè, quod decem circiter stadia progressum ad amnem Moloentem, in loco qui dicitur Argiopiis (ubi situm est templum Cereris Eleusiniæ) substititerat, opperiens Amomphareti cohortem, eo consilio ut si Amompharetus cum sua cohorte non discederet loco in quo instructa erat, sed in eo persisteret, retrò ad hominem suppetias iret. Itaque & Amompharetus cum suis ad cæteros peruenit, & omnis barbarorum equitatus ingruerat, agens pro sua consuetudine. nam quum inspexisset locum ubi superioribus diebus habuerant Græci castra, vacuum, admissis equis assidue insequi pergens, illos adeptus vrgebat. Mardonius quoque cognito hostium nocturno abitu, inspectoque loco deserto, accitis^a Thorace Larissæo & fratribus eius Eurypylo & Thrasidio, inquit, Filii Alevæ quidnam dicetis adhuc, quum hæc deserta cernatis à Lacedæmonius, quos negabatis vos finitimi ex acie fugere, sed viros summos esse in re bellica: qui & prius (ut omnes vidimus) locum in acie immutauerunt, & nunc proxima nocte se fuga proripuerunt. ^a Proripuerunt autem, quia illis necesse erat cum iis prælio decernere qui non falsò sunt hominum præstantissimi. vnde nullius esse se pretii, inter Græcos, & ipsos nullius pretii viros, ostenderunt. Cæterum vobis Persarum in expertis, sanequam ignoscebam, laudantibus istos vobis expertos: Artabazum autem vehementius admirabar formidare Lacedæmonios, & præ formidine sententiam dicere ignauissimam, expedire ex his castris nos in urbem Thebanorum concedere obsidendos. ^a ^a quam sententiâ rex antea aliunde quàm ex me audiet. Sed de hoc aliàs dicitur. Nunc autem istis ita facientibus non est remittendum, sed instandum, donec intercepti nobis dent poenas eorum quæ in Persas perpetrarunt. Hæc loquutus, Persas Alope transmisso cursim ducit contra Græcorum agmè, tanquam fugâ capeissentium: Lacedæmoniosque solos ac Tegeatas adeptus est. nam Athenienses transuersis tramitibus subter prærupta in planum digressos non cernebat. Cæteri autem barbarorum agminum præfecti Persas mouentes ad Græcos insequèdos conspicati, sublati & ipsi signis cuncti insequuntur, pro se quisque maturantes, nulla diligentia, nullo ordine viam ingressi. Et isti quidem cum vociferatione ac tumultu instabant Græcis, tanquam excepturi. Pausanias autem, ubi equitatu premi coepit, equitem ad Athenienses mittit, qui hæc diceret. Viri Athenienses, proposita dimicatione maxima, ut aut libera Græcia sit aut seruituti obnoxia, proditi sumus à sociis nocte elapsis & nos Lacedæmonii & vos Athenienses: quod reliquum est, ita nobis videtur esse faciendum, ut quam strenuissimè possumus nosmetipsos defensantes, mutuo simus auxilio. Ac si quidem in vos priores impetum dedisset equitatus, è nostra dignitate erat & Tegeatarum qui nobiscum Græciam non prodiderunt, subsidio vobis venire: nunc, quoniam totus in nos equitatus contendit, debetis vos ad partem maximè laborantem suppetias ferre. Quòd si vobis aliquo discrimine occupatis fas non est subsidio venire, saltem hoc gratificamini nobis ut sagittarios mittatis: quos agnoscimus longè omnium qui in hoc bello sunt promptissimos esse ad nos exaudiendos. Hæc ubi audire Athenienses, quum mouerent ad ferendam strenuè opem, & iam aduèrant, ibi in eos ii Græci qui partes regias sequebantur, ex aduerso instructi inuadunt. Quo factum est ut Athenienses ab iis vrgentibus auxilium ferre non possent, ægrè admodum id ferentes. Ita destituti Lacedæmonii, numero cū leui armatura quinquaginta millia, & Tegeatæ numero tria millia (hi enim nupquam ab Lacedæmonius dirimebantur) sacrificauerunt tanquam conficturi cum Mardonio præsentibusque copiis: & quum litare non potuissent, multi eorum interea cadebant, multo plures vulnerabantur. Conferis enim gerris Persæ ingentem vim sagittarum emittebant, adeo instanter ut fatagentibus Spartiatis, & quia litare non poterant, respiciens ad templum Iunonis Platæensium Pausanias, implorauerit deam, obsecraueritque ne spes sua ipsos omnino frustraretur. Adhuc eo deam his verbis inuocante, Tegeatæ prius exurgentes in barbaros tendunt: statimque post Pausaniæ preces sacrificantibus Lacedæmonius exta pulchra exitere: qui aliquò post & ipsi in Persas eunt. Persæ omnis arcubus ex aduerso steterunt. Ad quorum gerra primùm pugna atrox commissa est iuxta ipsum Cereris templum, eaque pertinax, donec ad propulsionem ventum est. Siquidem barbari prehensantes lanceas confringebant, nec audacia nec robore inferiores: sed inermes erant & imperiti, nec hostibus prudentia pares. qui etsi deni pluresve aut pauciores in singulos irruerant, tamen quia confusi incidebant, à Spartiatis conficiebantur. Mardonius, qua parte ipse ex equo albo ciens pugnam, mille delectis Persarum præstantissimis

^a Atque (ut declararunt postea quæ illis necesse f. c. iis pr. d. qui non f. sunt h. præstantissimi) quum ipsi nullius pretii essent inter Græcos, nullius pretii viros se ostentabant. ^{aa} Quam ipse quoque rex ex me audiet.

^b Nullo delectu, nulloque ordine v. ing. Vel, inordinatè & confusè.

^c Athenienses ad ferendas suppetias ire non possent, quod enim obiectum erat, negotiū illis facebat.

^d Quum premerentur Spartiata.

^a Plurimum enim illis Persis officieb.

stipatus erat, ea maximè parte hostem vrgebat. qui quâdiu superfuit, tamdiu Persæ resistetes seseque defensantes, strauere multos Lacedæmoniorū. Postea verò quam Mardonius, & agmen quod circa illum robustissimum erat, occubuit, tum demum alii quoque terga vertentes cessere Lacedæmonii, ^a quorum plerisque officiebat vestis armis vacans. inermes enim cum armatis prælium faciebant. Ibi & vltio necis Leonidæ de Mardonio peracta est, secundum oraculum Spartiatis redditum: & victoria omnium quas vnquam nouimus speciosissima potitus est Pausanias Cleom broti filius, Anaxandridæ nepos. Huius autem superiora maiorum nomina in Leonida recensui: illius enim iidem qui & Pausaniæ maiores fuere. Oppetit autem Mardonius sub Aimnesto, viro inter Spartiatis eximio: qui aliquandiu post bellum Medicum trecentos viros secum habens, apud Stenyclerum cum omnibus Messeniis quibuscum erat bellum, conflixit, vbi ipse & trecenti illi occubuerunt. Ad Plataeas autem Persæ, postquam à Lacedæmoniiis in fugam versi sunt, nullo ordine ad castra sua contendunt, & ad murum ligneum quem fecerant in parte quadam agri Thebani. Tinet autem me admiratio, quum iuxta lucum Cereris dimicaretur, ne vnum quidem Persarum visum esse intrasse fanum, neque circa templum occubuisse, sed plerosque in profano: sed opinor (siquid de rebus diuinis opinari oportet) deam ipsam eos non recepisse, quia templum quod est in Eleusine Anactorium concremauerant. Hacenus pugna hæc gesta est. Artabazus autem Pharnacis filius, cui iam inde ab initio displicuerat Mardonium relinqui ab rege in Græcia, qui que multis verbis pugnam dissuadens nihil profecerat, hoc sibi agendum putauit. Is, quod sibi non placerent quæ à Mardonio fiebant, eos quibus præerat (præerat autem non paruis copiis, sed ad quadraginta vsque millia hominū) ducebat instructos, dū præliū fiebat, quid futurum è prælio esset probè intelligens, iusseratque omnes ire confertos quacunque ipse duceret, & quâ viderent ipsum festinantem. Sic iussas tanquam ad pugnam copias ducens, cernit Persas fugientes. ita non seruato amplius eodem ducendi ordine, sed repente effuso cursu fugæ se dedit, non ligneum murum versus, aut Thebanâ mœnia, sed ad Phocenses, animo celerrimè perueniendi ad Hellepontum. & hi quidem horsum iter intenderunt. Cæteris autem Græcis qui stabant à regis partibus, ignauiter de industria agentibus, Bœoti tamen per diu cum Atheniensibus decertauerunt. Nam ex Thebanis ii qui cum Medis sentiebant, hi non parum strenuos se præstiterunt: qui nolentes vltro ignauiter agere, ita dimicarunt vt trecenti primores eorum ac fortissimus quisque illic sub Atheniensibus occubuerint. Vbi autem & isti terga dederunt, non quòd Persæ & alia multitudo, ^b quæ aut cum nemine pugnauerat, aut non expectauerat, sed Thebas versus fugerunt. Omnem autem rem pependisse à Persis, (quanquam & ipsorum quidam, antequam cum hoste congrederentur, fugæ se mandauerunt) apud me fidem facit, quòd ad Persas intuebantur: atque ita cuncti illis victis fugam capesserunt, præter equitatum tum alium, tum Bœotorum: qui hæcenus profuit fugientibus, vt assidue adhærens hosti, arceret eum ab amicis quos Græci insequiebantur. Insequiebantur enim Græci victores, vrgendo Xerxianos atque interficiendo. Inter hunc tumultum nuntiatum Græcis qui circa templum Iunonis instructi à prælio aberant, gerit prælium & Pausanios vincere. Ea re audita, Corinthii, Megareses & Phliasii nullo ordine eunt: Corinthii rectâ per colles quâ itur ad Cereris templum: alii per campum, quæ planissima viarum erat. Quos iam hosti propinquos nullo ordine irruere conspicant Thebani equites, quorum præfectus erat Aspodorus Timandri filius, equos in illos incitauerunt, eosque adortu sexcentos strauerunt: cæteros ad Cithæronem vsque persequuti, terga ceciderunt. Et isti quidem Megareses atque Phliasii nulla cum laude perierunt. At Persæ cæteraque multitudo postquam ad ligneum murum effugerunt, turres, antequam Lacedæmonii aduenirent, ascendere occupant. Illis conscensum quam commodissimè possunt murum præstruunt. ex quo subeuntibus mox Lacedæmoniiis, acrior extitit muri oppugnatio. Nam quoad Atheniensis abfuere, non modò sese barbari defensabant, sed etiam Lacedæmoniiis antecellebant, vt pote ignaris murorum oppugnandorum: vt verò Atheniensis superuenere, tum atrox muri oppugnatio propugnatioque extitit, eaque permagno temporis spatio: sed tandem virtute & pertinacia Atheniensis murum transcenderunt, subrueruntque. atque ea parte se Græci infuderunt, ^d quorum Tegeatæ introire principes: iidemque tentorium Mardonii diripuerunt, & ex eo cum alia, tum verò equorum præsepe Mardonii ex ære totum, spectatu dignum: quod præsepe Mardonii Tegeatæ in templo Alæ Mineræ reposuerunt. nam cætera quæ cepere,

^b Quæ nec cū quocquam pugnauerat, nec vllum egregium facinus ediderat.

^c Quòd quum Persas fugientes vidissent, ita demum omnes fugæ se dederunt, præter equit.

^d Ex quibus primi Teg introiere.

in vnum cum cæterorum Græcorum præda contulerunt. Proruto muro barbari non amplius cæteram cogere, nemo strenuitatis memor esse, videlicet oppressi intra exiguum tempus, & tot myriadibus interceptis exterriti. ^a Quos tanto studio Græci trucidabant vt ex triginta myriadibus (exceptis quatuor, cum quibus Artabazus aufugit) ne tria quidem millia hominum cædi superfuerint. E Lacedæmoniiis autem qui Spartani essent, vnus & ^b triginta sunt omnino desiderati: Tegeatarum, sedecim: Atheniensium, duo & quinquaginta. Porro inter barbaros strenuissimi extiterunt, è peditibus quidè Persæ, ex equitibus autè Sacæ, è viris verò, Mardonius: inter Græcos autem cum Tegeatæ Atheniensisque multum eminuuerunt, tum multo plus Lacedæmonii. Quod nulla alia re possum ostendere, nisi quòd omnes hi eos qui sibi oblati sunt vicerunt: Lacedæmonii verò quod robustissimum fuit hostilis exercitus superauerunt. Quorum longè præstantissimus extitit mea sententia Aristodemus, ^c is qui solus trecetorum, quòd ex Thermopylis euasisset, dedecus ignominiamque acceperat. Secundum hunc nauauere operam Posidonius & Philocoyon & Amompharetus Spartiata. Quanquam quum sermo haberetur quisnam præstantissimus extitisset, ii Spartiata qui adfuerat, censuerunt Aristodemum, etsi præclara facinora edidit, tamen ad eluendam eam quam cõtraxerat inuidiam, ordinem deseruisse, & propalam mori voluisse: Posidonium verò, qui perire noluisse, ob id extitisse tanto præstabiliorem virum, verum id fortasse liuore dixerit. Qui hac in pugna mortem oppetere, omnes honore affecti sunt, præter Aristodemum: qui ideo caruit honore quòd ob causam prædictam sibi occumbendum putauit. Hi sunt qui ad Plataeas nobilissimi extiterunt. nam Callocrates extra prælium occubuit: quo nemo tunc in castra Græcorum ^d præstantior venerat, non modò Lacedæmoniorum, sed etiam aliorum Græcorum. Hic, quum Pausanias sacrificasset, sedes in ordine, sagitta per latera istus est: & quum aliis pugnantibus ipse exportaretur, sese morientem miserabatur, ad Aimnestum virum Plataensem inquit, non sibi dolere quòd pro Græcia periret, sed quòd nihil manu vsus esset, nullamque operam nauasset dignam se & sua cupiditate nauandi. Ex Atheniensibus eminuisse fertur Sophanes Butychidis filius, è tribu Decelenfi. Decelenses autem rem aliquando gesserunt (vt ipsi Atheniensis aiunt) in omne æuum fructuosam. siquidem quum olim ad inuestigandam Helenam Tyndaridæ cum magnis copiis oram Atticam inuassissent, & populos è sedibus suis eicerent, ignari quoniam loci subducta Helena esset, tunc Decelenses feruntur, & (vt quidam volunt) ipse Decelus, tum dolore contumeliæ quæ Theseo fieret, tum metu totius Atheniensium soli, ne vastaretur, exposuisse illis omnem rem gestam, eosque deduxisse ad Aphidnas, quas Titacus indigena Tyndaridis proderet. Quo ex facto Decelensibus permanfit ad hanc vsque memoriam in Sparta immunitas vectigalium, & dignitas præsidèdi: adeo quidem vt bello quod multis postea annis inter Atheniensis atque Peloponneses gestum est, Lacedæmonii quum cæteram Atticam popularentur, à Declea temperauerint. Ex hoc populo ortus Sophanes, & præclarissimè inter Atheniensis nauata opera, ancipiti sermone celebratur: vno, fertur gestasse ferream ancoram è balteo thoracis catena alligatam, quam, quoties aduentantibus hostibus propinquus erat, obijciebat, ne illi irruentes, ipsum ex ordine summouere possent: rursus eisdem in fugam se vertentibus, resumpta ancora ita fugientes insequiebatur. Altero sermone à superiori differente fertur gestasse ancoram non ferream ex balteo alligatam, sed insignitam in scuto, quod nunquam quiescens, assidue rotabatur. Extat & alterum, Sophanis præclarum facinus, quòd obsidentibus Aeginam Atheniensibus, Eurybiadem virum Argiuum quinque certaminum victorem ex prouocatione interemit. Sed aliquanto post hoc bellum in quo vir egregius extitit, dum Atheniensium vnà cum Leagro Glauconis filio dux esset, & de metallis aureis decertaret, contigit vt sub Edonibus apud Daton occumberet. Post barbarorum stragem ad Plataeas editam, transfugit illuc ad Græcos mulier quædam, quæ erat pallaca Pharandatis filii Theaspis viri Persæ: hæc quum accepisset Persas fusos esse, Græcos victores, tum multo auro ornata, inter ancillas & ipsas ornatas, cum veste speciosissima, carpento aduenit: ex eoque descendens pergat ad Lacedæmonios adhuc in cæde occupatos: & intuita Pausaniam illa omnia administrantem, agnouit hominem, cuius & nomen iam pridem & patriam didicerat. Eius genua amplectens, Spartæ rex, inquit, libera me supplicem captiuitatis seruitute, quam etiam hoc facto demeritus es quòd istos extinxisti neque dæmonum neque deorum respectum habentes. Equidem genere sum Coa, Hegetoridæ Antagoræ filia, quam vi raptam ex Co vir Perles habuit.

^a Quos adeo facile erat Græcis trucidare vt ex trig.

^b Nonaginta.

^c Vide supra, pag. 200.

^d Formosior.

a Tum quod sup-
plex, tum quod sis (si
modo vera loqueris)
Hegetoridæ Coi filia,
quocum mihi maior
quàm cum alio quo-
quam circum illa lo-
ca habitantium, hospi-
tii necessitudo inter-
cedit. i. Tum eo nomine
quod sis supplex, et ideo
inviolabilis.

Huic respondens Pausanias, Bono, inquit, animo esto, a tum quia supplex, tum quia
multa loqueris vera. nam filia es Hegetoridæ Coi, mihi inter omnes qui illa circa
loca incolunt hospitis summi. Hæc loquutus, eam impræsentiarum ephoris qui ade-
rant commendavit: postmodum in Aeginam, quò illa voluit, ducendam curavit.
Post huius mulieris digressum continuo Mantinei superuenerunt: re iam cõfecta:
qui se animaduertentes venisse serò ad pugnam, magnæ iacturæ loco id sibi esse pu-
tauerunt, sed idoneos se esse ad fumendas de ipsis pœnas dixere. Itaque cognito, Me-
dos qui cum Artabazo erant, fugæ se mandasse, eos in Thessaliam vsque persequen-
ti sunt, etsi vetantibus Lacedæmoniis insequi fugientes. Iidem postea domum re-
uersi, duces suos exilio multauerunt. Post Mantineos aduenere Elei, qui itidem vt
Mantinei magno id sibi detrimento existimantes, domum regressi sunt, suosque &
ipsi duces exilio multauerunt. Hactenus de Mantineis & Eleis. Erat autem apud
Plataas in exercitu Aeginetarum è primoribus Lampon Pythæ filius, qui Pausa-
niam adiens, infandissima vsus est oratione, inquit, Fili Cleombroti, rem tu mi-
rificam & magnitudine & fulgore gessisti, cui dii tribuerunt vt liberata Græcia, o-
mnes quos nouimus Græcos gloria supergredereris. quod superest in hac re, agas
ita vt & tu maiore fama celeberris, & aliquis barbarorum posthac caueat nefanda
facinora perpetrare in Græcos. Etenim Leonidæ apud Thermopylas interempti
reciso capite Mardonius ac Xerxes truncum in crucem sustulerunt: quibus si vicem
reddes, laudem nancisceris primùm ab omnibus Spartiatis, secundo loco ab vni-
uersis Græcis, siquidem suffixo Mardonio, Leonidam patruum tuum fueris vltus.
Hæc Lampon, gratiam se in futurum ratus apud Pausaniam dicebat. Cui respondens
Pausanias, Tuam, inquit, hospes Aegineta, beneuolentiam atque prouidentiam am-
plector: tamen ab æquitate iudicandi deerras. nam & me & patriam quos in altum
extulisti ob hæc gesta, ad nihilum redigis, quum suades mihi seuire in mortuum,
aũque me auditurum melius si istud fecero. quod barbaros decet potius facere quàm
Græcos; quòdque in illis exprobramus. quare ego neque Aeginetis, neque iis qui-
bus ista probantur assentior: contentusque sum Spartiatis placere vt honestè agam,
honestèque dicam. Leonidæ autem, cui me iubes parentare, affirmo & ipsi & cæte-
ris qui apud Thermopylas occubuerunt, magnificè esse parentatum, innumerabi-
libus horum funeribus. Tu verò posthac ad istud consulendū ne me adieris: quod tibi
impune esse, loco beneficii ponas. Hoc quū ille audisset, abiit. Pausanias autè edicto
proposito nequis de præda quid tãgeret, iussit b seruos omnè cõportare pecuniam.

b Helotes, quod erat
peculiare seruorum Lace-
dæm. nomen, quod et pau-
lo post et aliis uariis locis
obseruandum.

illi per castra dispersi inueniunt tertia auro & argenteo referta, lectosque auro & argenteo
cõstratos: crateras etiã aureas, phialasque, & alia vasa potoria, necnò saccos super pla-
stra interlucentibus intus inclusis. ex auro & argento lebetibus. Quinetiam è cæso-
rum cadaueribus exuebant armillas & torques & acinaces aureos. Nam varii gene-
ris vestimenta nullius momenti habebantur, earumque rerum multum furto sub-
trahentes serui Aeginetis venundabant, multum, quod occultare non poterant,
representabant. vnde principium exitit ingentium diuitiarum Aeginetis, vt pote
aurum à seruis pro aere mercantibus. Collata autem pecunia decimam selegerunt,
ex qua tum deo qui Delphis est, tripes aureus ibi repositus est, insistsens super tricipi-
ti ex aere colubro, proximè aram: tum deo qui est in Olympia, æreus decem cubi-
torum Iupiter: tum deo qui est apud Isthmum, æreus septem cubitorum Neptu-
nus. Hac parte selecta, cæteras inter se distribuerunt, pro suo quisque merito accipi-
entes: itemque pallacas Persarum, & aurum & argentum & reliquam pecuniam,
cum iumentis. Quæ autem peculiariter data sint iis qui optimam operam nauauerant
ad Plataas, refertur à nemine, data tamen fuisse arbitror: certè Pausanias sunt
ex omnibus dena, & ea delecta, dono data, ex mulieribus, equis, talentis, camelis, &
item ex cæteris rebus. Feruntur autem hæc quoque acta esse: Xerxem, dum è Græ-
cia fugit, omnem apparatus suum ex auro argentoque & peripetasmatis Mardo-
nio reliquisse, & Pausaniam dum eum apparatus vidit, iussisse pistores & coquos
cœnam sibi vti Mardonio instruere. quod quum illi fecissent, tum Pausaniam
lectos inuentem aureos argenteosque d probè instratos, mensas etiam aureas ac ar-
genteas, magnificumque cœnæ apparatus, propositis bonis stupefactum, impe-
rassè per iocum suis ministris vt Laconicam instruerent cœnam. e Id quū illi ex spa-
tio multum distante fecissent, ibi eundem cachinnantem accersisse Græcorum du-
ces, eisque, vbi conuenerunt, inter ostendendum vtriusque cœnæ apparatus dixi-
sse, Viri Græci, hæc ego vos de causâ cõuocauit, quòd volebam vobis amentiam Me-
dorum ducis ostendere; qui quum talem vitam duceret, ad nos subigendos venit

c Aulæis, secundum
quosdam.

d Vallam apparet ver-
ba que in vulg. edit. de-
sunt legisse, videlicet δὲ ἐ-
σποιδίους, καὶ τὴν ἀπὸ τῆς
χρυσῆς καὶ ἀργύρας,
quæ et in nostris vet. cod.
habentur.

e Quum autè hæc
cœna instructa longo
intervallo ab illa supe-
raretur, ibi eund. ca-
chinn.

qui tam miserè victimatus. Hæc Pausanias apud Græcorum duces dixisse fertur. In-
teriecto deinde tempore complures Plataensium repperunt loculos auri argenti-
que & aliarum pecuniarum. Hoc quoque rei apparuit postmodum in his mortuis
carne nudatis, vt quum eorum ossa comportarent vnum in locum Plataenses, in-
uentum sit caput nullam futuram habens, sed ex vno osse solidum: item maxilla,
cum eo quod super maxillam est, habens dentes, etsi distinctos, tamen ex vno osse
vniuersos tam molares quàm cæteros. quinetiam ossa viri quinq; cubitorum. a Po-
stero die quum Mardonii cadauer non extaret, incertum à quibus hominibus, sub-
tractum. audiui tamen iam diuersos illum sepelisse: & ob id permultos scio ingen-
tia dona ab Artonte Mardonii filio accepisse. Sed quis curam suscepit. cadaueris
Mardonii humani, pro comperto non potui audire. habet tamen huius rei non-
nihil famæ Dionysiosphanes vir Ephesius. Mardonius quidem hoc modo tumula-
tus est. Græci verò, posteaquam prædâ dispertierunt, cæfos separatim quisque sul-
dos tumularunt. Lacedæmonii, tribus sepulchris effectis, in eorum vno sacerdotes, è
quibus fuere Posidonius & Amompharetus & Philocyon & Callicrates: in altero
reliques Spartiatis, in tertio seruos humauerunt. Hunc in modum Lacedæmonii
sepulti sunt. b Tegeatæ verò & Athenienses suos vtrique promiscuè condiderunt:
necnon Megaræses atque Phliasiis suos ab equitatu interemptos. c Horum omnium
sepulchra fuerunt plena. Nam aliorum sepulchra quæ ad Plataas ostendantur, ea
sunt (quantum ego accipio) ab iis excitata qui erubescere se à pugna abfuisse, quū
serò superuenerint. Quippe tumulus illic visitur qui dicitur Aeginetarum: quem
ego audio decè post hanc pugnam annis rogatu Aeginetarum à Cleade Avtodici
filio viro Plataensi illorum hospite excitatum fuisse. Græcis statim à cæsorum hu-
matone in agro Plataensi, inito consilio visum est bellum Thebis inferendum, pe-
tendumque eos qui cum Medis sensissent: & in primis Timegenidæ & Attaginum;
qui principes factionis extitissent: & ni eos dedidissent, non prius ab vrbe disceden-
dum quàm eam euertissent. Hoc vbi decreuere, vndecimo à pugna die mouentes
obsedere Thebanos, iussos dedere quos diximus viros. Abnuentibus dedere The-
banis, agrum eorum populabantur, murumque adoriebantur. Quibus ab agro va-
stando non discedentibus, vicesimo die Timegenides ad populares ita inquit, Viri
Thebari, quandoquidem Græcis ita constitutum est, non prius abscedere, ab oppu-
gnatione Thebarum quàm aut eas expugnauerint, aut nos dedideritis, absit: vt no-
stra causâ Thebanus ager amplius vexetur: sed siue per causam deposcendi nos, pe-
cunias cupiunt, pecunias eis è publico demus: (nam & publicè cum Medis sensimus:
non autem nos soli.) siue reuera deposcentes nos vrbe obsident, nos ipsi nos in
disceptatione exhibemus. Eum Thebani sanè probè & opportunè loquutum: ar-
bitrantes, euestigio caduceatorem ad Pausaniam misere, velle se viros dedere. Ea re
inter eos conuenta, Attaginus ex vrbe profugit: cuius liberos ad se Pausanias addu-
ctos culpa absoluit, negans pueros factionis Medicæ esse participes. Cæteri quos
Thebani dedidere, ipsi quidem putabant se crimen refuturos, ac pecunia elapsu-
ros: Pausanias autem hoc ipsum suspicans fore, vbi illos accepit, dimissis omnibus
fociorum copiis, Corinthum deductos supplicio affecit. Hæc hactenus quæ ad Pla-
tæas & ad Thebas gesta sunt. Artabazum autè Pharnacis filium, vt è Platais fu-
giens porro se proripuerat, Thessali, quum ad ipsos venit, hospitio inuitatum inter-
rogabant de reliquo exercitu, ignari prorsus rei ad Plataas gesta. Iste intelligens, si
omnem veritatem pugnæ referret, aditurum se vitæ discrimen cum suo exercitu:
fore enim vt omnes cognita re ipsum adorirentur: hæc considerans, nec apud Pho-
cæses retulerat quippiam, & tunc ad Thessalos ita loquutus est, Equidem, viri The-
sali, maturo (vt cernitis) quam celerimè peruenire in Thraciam, missus cum hac
exercitus parte ad quoddam negotium transigendum. Mardonius autem ipse cum
suo exercitu aderit, nostris vestigiis insistsens, cui hospitium & officium præstare. hæc
enim vos in tempus præstitisse non pœnitebit. Hæc fatus, copias festinabundus per
Thessaliam, Macedoniãque agebat, rectà Thraciam versus, tanquam verè pro-
perans: ac regionem mediterraneam præcidents, peruenit Byzantium, permultis so-
ciorum in itinere relictis, qui vel à Thracibus obruncati fuerant, vel quòd famæ at-
que labore fuerant enecti. Ex Byzantio nauigiis transmisit in Asiam. Hunc in mo-
dum iste rediit. Quo autem die ad Plataas pugnatum est à Persis, ea die cõtigit hoc
apud Mycalen Ionæ geri: quum apud Delon Græci confiderent, ii qui vna cum

a At Mardonii ca-
dauer postridie quàm
ille occubuit, ex oculis
summotum fuit: sed à
quo, id verò mihi cer-
tò cõpertum non est.
b Tegeatæ verò
seorsum à Lacedæmoni-
is omnes suos confet-
tos humauerunt. Athe-
nienfes quoque, suos
vno eodemque in lo-
co, & Megarenses, &
Phliasi &c. vt dicitur id
sit quod de Tegeatis per
dicitur significauit: quod
reddidit confertos, accipies
pro in eundem locum eoa-
ceruatos. Potest tamen
vniuersa ita etiam accipi (et
fortasse melius) vt commu-
ne fuerit Atheniensibus,
Megarensibus et Phliasiis
sepulchrum.

c Πλησις videtur ex
sequentijs exponendum
εὐκροί. q. d. Atque ho-
rum quidem omnium
sepulchra, vacua non
fuerunt, sed in iis, ca-
dauera verè condita
fuerunt. Quod autem
ad reliquorū attinet
sepulchra quæ Platais
visuntur, hos ego ac-
cepi, quod abfuisse à
pugna pueret, singu-
los aggeres commu-
nes excitasse, postero-
rum rationem haben-
tes. Ibi enim est Aegi-
netarum quod voca-
tur sepulchrum à Cle-
ade Avtodici filio, il-
lorum hospite, eorum
rogatu decem etiam
post annis (vt audio)
extructum. Obseruan-
dum est autem χόματα
dicere, non πάγους, eo q̄
illi quidem pro sepulchris
ea uellent haberi, (unde
dicit καλέωμενος τῶνος
q. d. καλέωμενος τῶνος
ἀλλ' οὐκ εἰναι χόματα ὅ μὴ
νοῦ) at re uera sepulchra
non essent, sed aggeres tā-
tūm sepulchra simulantes,
siue imitantes, quos inquit
pro sepulchris haberi uel-
lent, non à sua atatis ho-
minibus (ut pote quibus co-
gnita fraus esset) sed à po-
steris. Ideo illud τῶν ἐπι-
γνοῦντων ἐν ταῖς ἀθηναῖ-
ταις uero Posteriorum ra-
tionem habentes, uel, Poste-
riorum ratione habitā. Ne-
que enim placet interpre-
tari in posteriorum gratiã
quòd illos in hanc opinio-
nem adducere, esset illis im-
ponere, non autè gratificari.
Potest tamen simplicius
uerti, id faciendes propter posteros. At Vallæ, alium quem uerba ferre non possunt sensum sequuntur, uertit, Quum serò superuenerint.

uerti, id faciendes propter posteros. At Vallæ, alium quem uerba ferre non possunt sensum sequuntur, uertit, Quum serò superuenerint.

Leutychide Lacedæmonio nauibus venerant, eò appulsi sũnt è Samo legati, Lampon Thracyclei & Athenagoras Archeſtradiæ & Hegeſiſtratus Ariſtagoræ filius, miſſi à Samiis clam Perſis ac tyranno Theomeſtore Androdamantis filio, quem Perſæ tyrannum Sami conſtituerant. Hi quum adierunt duces, verba fecit Hegeſiſtratus. multa & varia: Fore enim vt ſi tantummodo viderent hos Iones, à Perſis deſicerent, nec barbari expectarent: etiam vt expectarent, tamen fore vt non aliam prædam talem iſti reperirent. Præterea deos inuocans obſecrabat vt Græcos Græci liberarent, viciſcerenturq; barbarum. quæ facilia dicebat factũ eſſe, quia naues illorum ſegnes eſſent ad curſum, nec pares Græcis ad prælium. Siquid verò apud hos ſuſpicionis ſubefſet ne dolo deducerentur, dicere paratos eſſe ſe vt in horum nauibus pro obſidibus ageretur. In his obſecrandis quum multus eſſet hoſpes Samius, ſciſcitabatur eum Leutychides, (ſiue ominis gratia volens audire nomẽ, ſiue caſu, id deo agente) Samie hoſpes, quod eſt tibi nomen? Ille reſpondet, Hegeſiſtrato. Leuty- chides interpellata reliqua eius oratione, ſiquam inſtituerat, Accipio, inquit, pro au- gurio Hegeſiſtrati. Hoſpes Samie, effice tu vt nauigemus, data nobis per te & iſtos qui tecum ſunt fide, Samios promptos fore ad inuendam nobiſcum ſocietatẽ. Hæc loquutus, & rem pariter exequi aggreſſus eſt. nam quum Samii extẽplo fidem in- terpoſito etiam iureiurando dediſſent de ſua ſocietate cum Græcis, Leutychides di- miſſis domum cæteris legatis, iuſſit eum cuius nomẽ pro augurio acceperat, ſecum nauigare. Græci eũ illic diẽ comorati, poſtridie pulchrè litauerunt, haruſpice Deiphono E Venii filio Apolloniata, ex Apollonia quæ eſt in ſinu Ionico. Huius patri E Ve- nio res huiusmodi cõtigit. Sunt in hac Apollonia ſacræ Solis oues, quæ interdiu ſe- cundum flumẽ paſcuntur quod è monte Lacmone per Apolloniatem agrum fluit in mare iuxta Oricum portum. noctu autem eas ſtabulantes in antro, non pro- cul ab vrbe, cuſtodiant delecti viri, diuitiis & genere inter populares ſuos ſplendidiffi- mi, ſingulis annis ſinguli, quod ex oraculo quodam Apolloniata eas oues perma- gni faciãt. Ibi E Venius hic, quum aliquando delectus ad cuſtodiedas oues non ex- cubaret vigilans, ſed obdormiſſet, ingreſſi antrum lupi oues circiter ſexaginta tru- cidarunt. Id vbi iſte animaduertit, rem ſuppreſſit, neminique aperuit, habens in ani- mo totidem mercari, quas ſubſtitueret. at Apolloniata vbi acceperunt (neque enim eos quod geſtum erat latuit) adductum in iudicium E Venium condemnauerunt vt, quia vigiliam edormiſſet, viſu priuaretur. Quem poſteaquam excauerũt, mox eis neque pecora foctificabant, neque humus pro conſuetudine fructum ferebat. E- rant autem illis pecora & in Dodona & in Delphis. Interrogati propheta de cauſa mali præſentis, reſponderunt cauſam eſſe quia cuſtodem ſacrarum ouium E Veni- um iniquè luminibus orbafſent, ſe enim inamiſſe lupos: nec prius ab illius vltio- ne ceſſaturos quam ei ſauifeciffent de his quæ in eum perpetriffent, prout ipſe ſibi ſuo arbitrio ſatiſfactum putaret. His perfectis, daturus ſe E Venio tale donum quod habetẽm plerique hominum putarent beatum. Hæc Apolloniatis ſunt reddita o- racula. Quæ Apolloniata ſilentio ſupprimentes, quibusdam è ciuibus exequenda delegauerunt. Iſti hunc in modum putarunt exequenda: E Venium in ſtatione ſedẽ- rem adeunt, eique aſſidentes aliis de rebus verba faciunt, donec deueniunt ad miſe- randam hominis calamitatẽ. Ita introducta eius rei mentione, percõtantur quam multam optaret ſi eam vellent pendere Apolloniata. Hic, qui oraculum non au- diſſet, ſe optare dixit duo prædia ciuium, quos nominabat, quorum patrimonia o- minium Apolloniarum putabat eſſe pulcherrima, & præterea domicilium quod in vrbe ſciebat eſſe optimum. Horum ſi compos effectus eſſet, nõ inſenſum ſe poſt- hac fore dicebat, ſed hac ſatiſſactione contẽtum. Hoc quum reſpondiſſet E Venius, tum ii qui ei aſſidebant, excipientes, E Veni, inquit, hanc tibi ſatiſſactionem Apo- lloniata pro creptis oculis tibi rependunt, ex oraculo eis reddito. Euenius, vbi omnẽ rem audiuit, indigno animo tulit ſe fuiſſe deceptum. At ciues ea prædia à dominis mercati, huic illa quæ optarat dedere: qui mox deinde inſtam diuinationem obri- nuit, vnde celebratiſſimus euafit. Huius E Venii filius fuit Deiphonus, qui ductus à Corinthiis exercitui vaticinabatur. Quanquam illud quoque audiui, Deiphono ne- gotium in Græcia fuiſſe exhibitum, quod ſe filium E Venii, cuius non eſſet, nuncu- parẽt. Cæterum poſtquã litauerunt Græci, claſſem è Delo Samum verſus ſoluerũt: & quum Samum applicuiſſent, ad templum Iunonis eam locauerunt, ſeſe ad præ- lium nauale apparantes. Eorum curſum ad ſe eſſe Perſæ audientes, & ipſi cæteras naues ad continentem reducunt, præter Phœniſſas, quas abire permiſerant. non enim cenſebant pugnam naualem ſibi eſſe capeſſendam, quum pares hoſti non eſſe

a. Adde negationem
que in unig. edit. non ha-
betur.

ſibi viderentur. In continetẽtem autem ideo nauigabant vt eſſent ſub ſuo peditatu, qui apud Mycalen agebat, præcepto Xerxis ab aliis copiis relictus ad Ioniam tutan- dam, numero ſexaginta millia, duce Tigrane, omnium Perſarum & ſpecie & ſtatu- ra eminentiſſimo. Ad hunc exercitum conſtituerant refugere duces Perſicæ claſſis, ſubductiſque nauibus, munimenta valli circundare, in illarum ſuumque præſidi- um. Hoc inſito conſilio, profeſti ſunt ad Potnienſium templum Mycales, præterue- cti ad Gæſonem & Scolopoentem, vbi Cereris Eleuſiniæ cernitur templum, quod Philiftus Paſiclis filius cõdidit, ſectans Neleum Codri filium qui ad coloniam Mileti locandã veniebat. Ibi ſub ductas naues munimento circumdederunt: & è ſaxis ſtipi- tibusque mitium arborum, quas ipſi exciderunt, & circum munitiones depactis ſu- dibus ſe inſtruxerunt, tanquam & obſidendi & victoria potituri. in vtrunque enim caſum ratione inita ſeſe apparabant. Hos abiſſe in continentem poſtquam accepe- re Græci, tanquam eos barbari effugiſſent, ægrè ferebãt, incerti quid agerent, retrõ- ne ſe recipere, an tenderent in Helleſpontum. Tandem neutrum horum viſum eſt eſſe faciendum, ſed porrò eundem in continetẽtem. præparatis igitur ad pugnam naualem tabulatis, aliisque quibuſcunque opus erat, ad Mycalẽ nauigant: & quum proximè caſtris hoſtium fuere, neminem ex aduerſo obuiam ferri vident, ſed na- ues intra murum ſubductas, & magnam vim peditatus pro litore diſpoſitam. Ibi primùm Leutychides nauem littori applicans quam maximè appropinquare po- terat, Iones per præconem compellabat, inquit, Viri Iones, quicumque è vobis me exauditis, intelligite quæ dico. nihil enim horum quæ vobis mando intelliget Per- ſæ. Vbi pugnam conſeruerimus, debetis ante omnia reminifci libertatis. deinde teſ- ſeræ Hebes. Atque hoc qui è vobis non audit, ab eo qui audit diſcat. Huius autem facti eadem mens fuit quæ Themiftoclis ad Artemiſium: quod videlicet hæc ver- ba, ſi lateret barbaros, inductura ad obſequendum Iones eſſent: ſi delata ad bar- baros, redditura eis Græcos ſuſpectos. His per Leutychidem admonitis, ſecundo lo- co Græci naues littori admouent, & ex illis in litus egreſſi, ſeſe ad pugnam in- ſtruebant. Quod facientes quum cernerent Perſæ, & ſcirent Samios fuiſſe adhorta- tos, arma Samiis adimũt, ſuſpicati illos ſentire cum Græcis. Quippe Samii exceptos circa Atticam Athenienſes à Xerxe, & illuc claſſe barbarorum deuectos, redemerãt omnes, Athenãſque cum viatico remiſerant. Quo nomine non in minimam ſuſpi- cionem venerant, quod quingenta hominum capita hoſtium Xerxis liberaſſent. Præterea Mileſiis, tanquam maximè locorum gnaris, Perſæ imperant vt compita quæ ad cacumina Mycales ferunt cuſtodiant: eo conſilio facientes id, vt Mileſii ab exercitu abeſſent. Hunc in modum ab iis Ionibus qui aliquid rerum nouarum mo- lituri videbantur, ſi facultatem naçti eſſent, Perſæ ſibi præcauerunt. Iidem facta ex- gerris teſtitudine ſeſe conſtipauerãt. Græci, vbi inſtructi fuere, ire in barbaros ten- dunt: quibus cunctibus aduolauit in vniuerſum exercitum rumor, caduceumque ſu- pra fluctus poſitum apparuit. Rumor autem huiusmodi ad eos ferebatur, Græcos acie in Bœotia ſuperafſe Mardonii copias. Multis autem ſignis res quæ diuinitus ſunt, declarantur. eſt tunc eodem die contigit vtraque clades, ea quæ ad Plateas ac- cepta, & quæ ad Mycalen accipienda erat, fama quæ huc ad Græcos venit, reddidit eos multo ferociore, & ad ſubeundum vltro periculum alacriores. Alterum etiam quiddam concurrere contigit, vt ad vtranque pugnam fuerint Cereris Eleuſiniæ tẽ- pla. nam apud ipſum Cereris fanum (vt à me ſuperius demonſtratum eſt) in agro Plateenſi pugna commiſſa eſt, & item in Mycale iuxta Cereris delubrum pugna erat committenda: vt non ab re venerit ad iſtos fama victoria Pausaniæ atq; Græcorum. nam pugna ad Plateas diluculo diei geſta eſt, apud Mycalẽ veſperi. quarum vtranque eodem eiufdem menſis die geſtam eſſe, non diu poſt ab his rem repetenti- bus declaratum eſt. Ante ramoris autem aduentum ſubibat iſtos timor non tam de ſeipſis quàm de Græcia, ne Mardonio ſubiiceretur: at vbi fama hæc ad eos aduo- lauit, impenſus atque properantius ad congregiendum proceſſerunt: tanto animo Græcis ac barbaris in pugnam tendẽtibus, tanquam inſulæ eis & Helleſpontus pro- poſita præmia eſſent. Atheniẽſes porro, & qui iuxta erant inſtructi, penè dimidium copiarum, iter tenebant per litus atque planitiem: Lacedæmonii autem, & deinceps collocaũt, per confragofa & montes. Quæ dum Lacedæmonii circuibant, inte- rim Atheniẽſes in altero cornu præliabantur. Perſæ, quoad ſibi gerra manſere re- cta, ſeſe deſenſauerunt, nihilo inferiores hoſtibus: poſtea verò quàm Atheniẽſium & eorum qui cum Athenienſibus erant copia adnixæ ſunt, vehementius ſe muro adhortantes, vt laus operis ipſorum eſſet, non Lacedæmoniorum, tum commutari

iam res, & deiecit gerris Græci confertim impressione facere in Persas. Illi excepto impetu per diu resistere, ad postremum in munitiones refugere: cum quibus pariter irruerunt Athenienses & Corinthii & Sicyonii & Troezenii. Ita enim erant in acie collocati. Vbi verò & murus captus est, ibi barbari non roboris memores esse, sed fugæ, præterquam Persæ: hi autem soli ad paucos redacti pugnabant, Græcis affiducè in murum irruentibus. Quorum duo classarii exercitus duces, Artayntes & Ichramitres, effugerunt: totidem pugnantes occuberunt, Mardontes, & pedestrium copiarum dux Tigranes. Adhuc autem dimicantibus Persis superuenere Lacedæmonii ac focii, qui eos qui supererant trucidauerunt. Ipsorum quoque Græcorum complures illic cecidere, & cum alii ex Sicyoniis, tum eorum dux Perilaus. Quinetiam Samii qui in exercitu Medorum militabant, quibus adempta arma fuerant, vbi viderunt statim ab initio pugnam pertinaciorē, quoad poterant Græcis superpetias iere. Quos inchoasse cernentes alii Iones, ita & ipsi à Persis deficientes adorti sunt barbaros. Milesiis autem præceptum erat ut exitus viarum custodirent, Persarum salutis gratia, ut si qui casus (quem admodum accidit) eos deprehendissent, Milesiis ducibus salutem sibi ad Mycales cacumina compararent. huius quidem rei causa Milesii illic collocati fuerant, neve si pugnæ adessent, aliquid innouarent. At illi è contrario prorsus quàm iussi fuerant fecere: qui & per alias quæ ad hostem ferebant vias barbaros deduxere, & ad extremum in eis maclandis omnium extitere hostilissimi. Hunc in modum Ionia iterum defecit à Persis. In hoc prælio præclarissimam inter Græcos operam nauauerunt Athenienses, & ex Atheniensibus Hermolycus Eutheni filius, vir in pancratio celebris: cui postea contigit ut bello inter Athenienses & Carystios, in pugna apud Cynnum agri Carystii facta, cæsus in Græsto iaceret. Secundum autem Athenienses egregii extitere Corinthii Troezeniique ac Sicyonii. Græci verò perquam multis barbarorum aliis in pugna, aliis in fuga interfectis, eorum naues incendunt, totumque murum, egesta illinc in littus præda, & quibusdam pecuniarum thesauris repertis. Vbi castra atque naues cremare, vela fecerunt, & quæ Samum appulsi sunt, consultabant de gente Ionica transferenda, & vbi in Græcia illam locari oporteret, cuius ipsi imperium obtinerent. Neque enim videbatur eis fieri posse ut per omne tempus Ionibus tutandis præessent, sperandum esse ut Iones à Persis rebellasse gauderent. Ad hæc magistratus Lacedæmoniorum censebant emporia nationum Græcarum quæ cum Medis sensissent, eiectionis incolis danda cum territorio Ionibus habitanda. Athenienses è contrario, non esse principatum Ionæ summouendum, nec Lacedæmoniis de ipsorum coloniis consultandum. & quum in hoc contenderent Athenienses, libenter eis cessere Peloponneses: atque ita Samios & Chios & Lesbios ac cæteros insularios, qui secum militabant, ad societatis foedus adegerunt, data acceptaque fide cum iureiurando, se permanuros in societate, nec ab ea descituros. Hoc iureiurando accepto, ad pontes soluendos nauigauerunt, rati adhuc illos intentos se esse inuenturos. Et isti quidem in Hellepontum nauigabant. Ii verò barbari qui profugerant, non ita multi quum ad cacumina Mycales peruissent, se Sardis recipiebant. Qui dum iter faciunt, Masistes Darii filius, qui pugnæ malè gestæ adfuerat, conuiciari Artayntæ cum aliis multis probris, tum verò dicere, illum muliere fuisse ignauiores, qui ita illam præfecturam administrasset: dignumque omni malo esse, qui de regia domo malè meritis esset. Apud Persas autem summo opprobrio datur, au dire se muliere esse ignauiores. Artayntes igitur, vbi multa audiuit, indignè ferens, acinacem in Masistem stringit, interficiendi auidus, quem irruentem cernens Xenagoras Praxilai filius, vir Halicarnassæus, ut stabat à tergo, hominem medium accipit, sublatumque humi allidit. Interea que satellites Masistis adfuerunt. Eo facto Xenagoras & ipsius Masistis gratiam iniit, & Xerxis, cuius fratrem seruasset, quippe ab eo ob hæc rem totius Ciliciæ præfectura donatus est. Nihil hoc amplius inter viam barbari egerunt, Sardisque peruenerunt, vbi rex erat ex eo tempore quo, prælio naturali malè gesto, Athenis illuc profugerat. Sardibus autem tunc agens, adamabat uxorem Masistis, quæ & ipsa illic erat. ea quum potiri non posset, neque donis misitandis, neque vi, quam afferre nolebat fratris Masistis respectu: (quæ res & mulierem retinebat, probè gnaram non se coactum iri vi) ibi Xerxes cæteris prohibitus, huc euasit ut filio suo Dario in matrimonium daret filiam huius mulieris, ac Masistis: existimans, si hoc fecisset, commodius se illa potiturum. Contrafacto matrimonio, alii que ex consuetudine celebratis, Susa profectus est, eò postquam peruenerat, & uxorem Dario domum duxit, ita demum ab uxoris Masistis amore cessauit, adamata

a Pugnam alteram in partem inclinare. Alii, pugnam ancipitem esse.

b Cuius ipsi imperium obrineret. Ioniam autem barbaris relinquerent, neque enim vid. eis sp. ut per o. t. lo. tu tandis præessent: sin autem non tutarentur, Ionibus sua à Persis defectionem ingratam fore putabant.

c Nullo pacto sedi bus suis summouendos esse Iones censebant.

d Qui ita munere imperatorio functus esset.

adamata ex familiaritate nurus Masistæ filia, cui nomen erat Artayntæ. Quæ quæ potiretur, processu temporis res patefacta est, huc in modum: Amestris vxor Xerxis, amiculum quod ipsa texerat, grande atque variegatum, & spectatu dignum, viro donauit. Quo ille delectatus atque amictus, ad Artayntam se confert: atque vbi se oblectauit cum ea, iussit se petere mulierem quæ optaret sibi fieri in remunerationem obsequii. omnia enim quæ peteret, impetraturâ. Ad hoc illa respondens, (debebat enim totæ familiæ infortuniâ) Dabine, inquit, mihi quicquid à te petiero: Xerxes omnia alia potius eam petiturâ ratus, cum iureiurando promisit. Qui postquam iurauit, mulier intrepidè amiculum poposcit. Xerxes enim uero recusare, non ob aliud quàm quod vereretur Amestris, ne sic illa rem quæ agebatur, iam pridè suspicata, deprehenderet: sed offerre ei & vrbes, & immensam vim auri, & copias militum, quibus nemo præter illam esset imperator. Eximium autem donum est apud Persas, exercitu donari. Verum quæ non posset persuadere mulieri, amiculum dedit. Quo dono illa supra modum læta, eo gestando gestiebat. Amestris vbi mulierem habere amiculum sciuit, & rem gestam, non in puellam concepit odium, sed in illius matrem, penes quam culpam & quam huius rei authorè esse credebat, exitium machinatur. Obseruato itaque tempore quo vir suus Xerxes regalem instrueret cœnâ, quæ cœna semel quotannis eo die quo rex creat⁹ est instruebatur: (cœnæ nomē Persicè Tyctâ, Græcè τῆς αἰῶνος, id est perfectionis: in qua rex solum caput⁹ ornatur, Persasq; strenis donat) hoc die obseruato Amestris à Xerxe petiit ut se Masistæ uxore donaret. Xerxes id indignum factu nefariumque, arbitrari, vxorē germani dono dari, eamque infontem negotii illius cuius causa vxor sua eam flagitaret. Tandè huius precibus cinctus, & instituto, quo nefas est, regia cœna proposita orantem non exorare, inuitus admodum annuit: tradensque vxori, ac iubens facere quod liberet, germano ad se accersito, ita inquit, Masista, tu Darii filius es, idemque mihi frater, præterea vir eximius: tamè cum ista muliere, cum qua contubernium habes, noli habere: in cuius locum dabo tibi filiam meam cum qua contubernium habes. Istam autem quam in matrimonio habes (non enim mihi videtur habenda) misam facias. His verbis stupefactus Masistes, Domine, inquit, quam tu mecum orationem habes importunam: qui vxorem, ex qua liberi mihi sunt adolescentes, & filie, (quarum vnâ tu filio tuo duxisti vxorē) iubes me relinquere, (quæ mihi est ex animi mei sententia) ut filiam tuam in matrimonio ducam? Equi dem, rex, est magni facio me dignari coniugio filie tuæ, tamen neutrum istorum faciam. tu verò, qui nequaquam necesse habes, noli ad hoc rei me cogere, alius non inferior me existet maritus filie tuæ: sine me cœnæ vxoris consuetudine frui. Hæc ille quum respondisset, percitus ira Xerxes, Atqui, inquit, ita tecum, Masista, agetur, ut neque iam tibi filiam meam nuptum dem, neque tu consuetudine tuæ diutius fruaris: ut discas accipere oblara. Masistes his auditis, extrâ abiit, hætenus loquutus, Domine, nondum me interemisti. Hoc interim tempore dum Xerxes cum fratre colloquitur, Amestris accitis satellitibus Xerxis, vxorē Masistæ excarnificat, mamillas præcidit eaque canibus abiicit: præcidit nares, aures, labra, linguam: atque ita excarnificatâ remittit domum. Harum rerum quum nihil audisset Masistes, metuens tamen aliquid sibi esse mali, cursu se domum propiebat. vbi verò mutilatâ vxorem vidit, confestim inuito cum liberis consilio, abiit Bactra cum illis & aliis quibusdam, tanquam prouinciam Bactriam ad defectionem inducturus, & plurimum mali regi facturus. Quod & corrigisset (ut mihi videtur) si occupasset ad Bactrios & ad Sacas ascendere. etenim præses erat Bactriorum, à prouincialibusque diligebatur. Sed hæc cum se perpetraturum Xerxes audiens, missis aduersus hominem copiis, & ipsum & liberos & copias in itinere trucidauit. De amore Xerxis & nece Masistæ hæc hætenus. Græci à Mycale profecti Hellepontum versus, primum circa Lecton stationem habuerunt, à ventis intercepti. Inde soluētes, Abydum tenuerunt: & quum pontes quorum præcipue causa illuc ierant, credentes se adhuc eos intētos esse inuētuos, reperissent solutos, deliberabāt. Leutychidi & qui cum eo erāt Lacedæmoniis, videbatur in Græciâ redeundum: Atheniensibus autem & eorum duci Xarhippo, illic manendū, ut Chersonesum tentaret. Itaque Peloponneses quidē abiēre: Athenienses verò Abydo in Chersonesum traiciētes, Seftū obsidebant. Huc, postquam auditū est Græcos in Helleponto adesse, tanquam ad omnium eius tractus vrbium validissimo muro præditam, conuenere cum alii ex aliis circa oppidis, tū ex Cardia OEbazus, vir Persa, qui arma è pontibus illuc comportauerat. Tenebant autem id oppidum iudigenæ ABoles, iunctis Persis pariter & magna sociorum frequentia. Tyrannidem illius prouinciæ obtinebat Xerxis prætor Artayctes, vir ille quidē Persa, sed dirus tamen & facinorosus, qui Xerxem Athenas tendentem ex Eleucte

a Et permittatis in amoris vicibus, adamata uit, atque adeo potitus est ea quæ Darii quidem vxor, Masista autem erat filia.

aa Diuersam à nostrâ, lectionem uidetur esse sequutus.

b Quæ est ista futilis quæ ueris apud me, oratio? Quæ? Quæ? spectas?

c Ex qua tres mihi lib.

d Tu verò ne mihi vim adferas, hæc à me rem contendens.

e Ita res tuæ comparatæ sunt. Vel, ita se res tuæ habent. Vel, (relinquendo idem loquens genus) Ita tecum actum est.

f Id est, si ad Bactrios & Sacas prius peruenire potuisset, quàm rex de eo quod moliebatur, certior factus esset.

g Molientem, uel, agitantem.

h Xerxem Athenas tendentem circumuenit, X. i.

subreptis, ex Eleunte pecuniis Iphicli.

a Facile domum illius viri à Xerxe impetraturus erat, de iis quæ ille cogitabat nihil suspicato.

b Ita tandem illi præsentem rerum statum boni consulere cœperunt.

c Pisces salitostoret, ut alii interpretantur.

d De eo à quo iniuriam acceperit, pœnas sumendi.

e Hæc redemptionis præmia ei tribuere volo.

f Ducenta Atheniensibus, si seruatus fuero.

g Imperium obtinet, vel, imperio pollere.

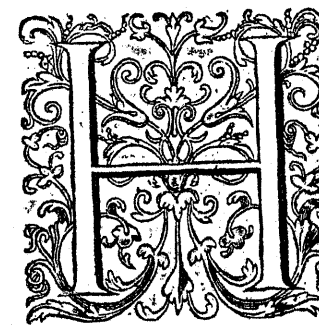
circumuenit, petitis Protefilai Iphicli geniti pecuniis. Etenim est in Eleunte Chersonesi Protefilai sepulchrum, & ei sanum circumiectum ubi inerat inges vis pecuniæ, nec non phialæ aureæ argenteæque, & æs & vestis, aliæque donaria quæ Artayctes rege donante compilauit, his verbis eum circumueniens, Here; est hoc in loco domus viri Græci, qui cum militum copiis terram tuam adortus, meritis morte pœnas dedit: eius mihi domum dato, ut discant alii non militare aduersus regionem tuam. Hæc dicendo facile erat persuadere Xerxi ut largiretur sibi domum eius viri de quo nihil suspicabatur istum ea sentire. Enimuero sentiebat Artayctes Protefilatum in prouinciam regis militasse, quod videlicet Persæ omnem Asiam suam esse arbitrabantur, & eius semper qui potitur regno. Hic, postquam pecuniis ab rege donatus est, eas ab Eleunte ad Seston exportauit, sanumque seuit & coluit: & quoties Eleunte pergebat, in adyto, id est in templi loco inaccesso, cum mulieribus concubebat. Tunc autem ab Atheniensibus obsidebatur, nullis rebus præparatis quæ pertinerent ad tolerandam obsidionem, quam non expectauerat, ex improviso à Græcis inuasus. Illi, posteaquam sibi obsidentibus aduenerat autumnus, grauari peregrinam à patria expeditionem, quoniam murum expugnare non possent, itaque orare duces suos ut se illinc reducerent. Duces negare se prius id facturos quam aut murum expugnassent, aut ipsos Respublica Atheniensium accersissent. b adeo res illa eis cordi erat. At ii qui cum Artaycte intra muros erant, in omnem adducti calamitatem, adeo ut funibus lectorum elixis vescerentur, ubi iam ne hæc quidem habebant, ita sub noctem capesserunt fugam, cum alii Persæ, tum Artayctes & OEbazus, delapsi à posteriori murorum parte, quæ præcipue destituta ab hostibus erat. Postquam illuxit, Chersonesitani è turribus rem indicauere Atheniensibus, portasque patefecere. Atheniensium plerisque fugientes Persas persequentibus, alii urbem tenere. OEbazum in Thraciam fuga elapsum, Thraces Apinthii exceptum, Plestoro indigenæ deo, ritu suo immolauerunt, cæterum eius comites aliter interfecerunt: Artayctes autem cum suis inita posterus fuga, quum pauci essent, super AEgos fluua circumuenienti, quum diu sese defensasent, partim occubuerunt, partim viui sunt capti. Quos Græci alligatos Sestum duxerunt, interque eos Artayctem cum filio suo. Fertur à Chersonesitanis, vni eorum qui istos seruabant, dum cæ carnem salam torret, tale ostentum extitisse: Offa illa salutaræ prius imposita resiliit palpitauique, quemadmodum pisces recens capti. Qua de re quum circumfusi admirarentur, Artayctes ostentum ut vidit, accito viro qui saluram coquebat, Hospes, inquit, Atheniensis, non est quod istud metuas ostentum: quod non tua causa exiit, sed mea: Protefilao qui est apud Eleuntem signum dante, qui mortuus ac sale conditus, habet à diis potestatem, eum à quo iniuriam excepit, vexandi. Nunc igitur ei cæ donaria restituere in animo habeo: pro pecuniis quidem quas è templo sustulisti huius dei, centum talenta pœdam: pro mea verò ipsius salute ac filii, f ducenta. Hæc pollicens, Xanthippum Atheniensium ducem non persuasit, tum sua sponte animatum, tum ab Eleuntinis exoratum, quod Protefilatum vlcerentur, ut hominem interimeret. Itaque adductum hunc in litus in quo Xerxes traiectum iunxerat, (ut alii aiunt, in tumulum vrbi Madyto imminentem) de pœctis humi asseribus suspenderunt, filio eius ante patris oculos lapidibus obruto. His actis Atheniensis in Græciam remeauerunt, portantes tum alias pecunias, tum verò arma pontium, tanquam apud templa reposituri. Nec aliud præterea quippiam gestum est per eum annum. Huius autem Artayctæ, qui suspensus est, auus paternus fuit Artembares, qui orationem quandam habuit apud Persas, quam excipientes Persæ, ad Cyrum detulerunt in hæc verba, Quandoquidem Persis Iupiter principatum dedit, & ex viris tibi Cyre, Atyage deiecto, agedum demigrantes ex hac regione, quam exiguam habemus & asperam, obtineamus meliorem aliam. Multæ sunt nobis confines vrbes, multæ longinquæ: quarum vnam incolentes, efficiemur admirabiliores apud plerosque. Decet autem hoc eos viros facere qui possunt, nam quando facultas nobis præstabitur melior quam dum multorum hominum imperium habemus, & vniuersæ Asiæ: Hac oratione audita, Cyrus haudquaquam admiratus, iussit eos illud facere: sed ita ut iubendo admoneret, se posthac præpararent non ad imperandum aliis amplius, sed aliis parendum. natura enim comparatum esse ut è mollibus regionibus molles viri existant, néve ex eadē terra admirandæ fruges & egregii bello viri gignantur. Hac Cyri sententia Persæ superati, à sua destiterunt: præoptaruntque exile solum incolentes, imperare aliis, quam campestre colentes, aliis seruire.

EIVSDEM HERO- doti Halicarnassei de genere vitæque Homeri libellus,

Ex *Conradi Heresbachij* interpretatione, ab *Henrico Stephano* multis locis recognita.

At versus qui passim inserti occurrunt, *Conradus* non vertat: ideoque eos partim ex *eiusdem Henrici Stephani*, partim ex *alicrum* interpretatione habes.

HERODOTVS Halicarnasseus de genere, vitæ atque adeo ætate Homeri studens quam verissima referre, hæc tradidit. Quum vetusta illa AEolum ciuitas Cuma primum cõderetur, eodem cum aliæ permutæ omnisque generis gentes conuenæ confluerunt, tum è Magnesia illuc plerique commigrarunt: inter quos fuit Melanopus Ithagene Critheonis filio genitus, homo fortunæ non perinde amplæ, attamen expeditæ. Hic Melanopus Omyreus Cumani filiam duxit vxorem, procreauitque è legitimo toro foemineam prolem, cui nomen indidit Critheidæ. At ipse Melanopus vna cum vxore vita functus est, commissâ interim filia Cleanactis Argiui tutelæ, quo familiarissime uti consueuerat. Porro tempore interiecto accidit fortè ut puella ista è furtiuo concubitu prægnans deprehenderetur: id quod paulisper suppressum quum Cleanax rescuisset, vehementer rei indignitate commotus, Critheidæ seorsum ad se accersitam acerbè obiurgauit, commemorans quæ futura esset apud populares infamia. Postremò huiusmodi quippiam quo illam excuieret, comminiscitur: Cumani iam tunc in Hermei sinus recessu ædificabant. Ciuitati autem quæ condebat, nomen imposuit Smyrnam Theseus, ab vxoris nomine, cuius memoriam relinquere volebat. Hic Theseus è primariis Theffalorum fuit, qui Cumam condiderant, ab Eumele Admeti filio oriundus, vitæ facultatibus apprime instructus. Clam exportatâ huc Critheidæ Cleanax Iſmenia Bœotio cõmisit, ex iis qui coloniam illuc duxerant, in primis sibi amico. Progressu deinde temporis, Critheis cum aliis mulierculis ad festum quoddam egressa, iuxta fluuium Meletem, quum partui iam vicina esset, Homerum peperit, non cæcum, sed videntem: nominauitque eum Melesigenem, à fluuiio videlicet prope quem editus esset. Quum autem apud Iſmeniam Critheis antea diuersata esset, ab eo digressa, manuarum industria se filiumque alebat, aliunde alia sumens opera: vnde filium quoque quantum potuit, honestis disciplinis erudiuit. Erat autem eo tempore Smyrnæ quidam nomine Pheuius, qui iuuentuti illic literas musicenque tradebat: hic quum citra vxorem viueret, Critheidem conduxit quæ lanam illi exercebat quam à discipulis in mercedem acceperat. Illa verò industria multa atque elegantia freta, Pheuius cepit impensè placere: adeo ut tandem Pheuius eam verbis ad coniugium sollicitaret, referens cum alia quibus ei fidem facere confidebat, tum præcipue, quod Melesigenem in filium adoptaturus, libera-

a De Homeri natalibus, ætate & vita, hæc memoriæ prodidit: quæ exactissimè ad veritatem persequi est conatus.

b Non cum multis sarcinis illuc se conferens, sed tenues fortunas habens.

c Quod in initio quidem celatum fuit: sed quum Cleanax resc-

d Quum vitam solitariam degeret.

e Illa igitur opus apud eam faciebat, modestè & castè se gerens. quo nomine Pheuius tantopere placebat ut eam ad nubendum sibi sollicitaret, cum alia quibus se id illi persuasurum sperabat, tum se filii eius adoptaturum, eumque ita educaturum & institutum.

turum ut in virum e-
gregiū euaderet pol-
licēs. Siquidem hunc
cern.

a In docendo pue-
ros erat inferior.

b Addens etiam,
decere eum, dum iu-
uenis esset, regiones
& vrbes visere. Atque
his potissimū adu-
ctum eum fuisse arbi-
tror. fortassis enim
poesin aggredi iā tū
cogitabat. Proinde r.
c Verisimile est au-
tem eum illarum o-
mnium rerum com-
mentarijs confecisse.
Porro q.

d Eumque diu va-
riæ navigationis so-
cium habuit.

litēque simul aliturus institutusque esset. Siquidem hūc cernebat iam miram
quādam & ingenii & indolis spem de se polliceri. Persuasā igitur Critheis, Phemio
assentitur. Melesigenes cum naturā bonitate præstans, tum cura accedente institu-
tionēque, continuo omnes sui ordinis adolescentes facillē prauertit : atque non ita
multo post eruditionis auctibus crescens, nihilo ipso Phemio ^a in disciplinis factus
inferior. Et quum Phemius vita functus vniuersa ei legasset, paulo post Critheis
quoque fato concedit. Melesigenes itaque ludo præfectus, sui que iam iuris effectus,
in magna fuit hominum admiratione, non apud suos modò, verum apud peregrin-
os etiam, qui frequentes illuc, mercatus gratia, conueniebant. Erat enim Smyrna
emporium celebre, vnde frumenta è vicinis agris abundè conuecta exportaban-
tur. Peregrini igitur quum ab opere cessarent, Melesigeni libenter vacabant. Com-
modum inter hos Mentis fuit nauicularius, qui è finibus Leucadis soluens, nauem
meritoriam comparauerat, qua frumenta Smyrna deucheret, vir, quantum illa fe-
rebant tempora, & eruditus, & multarum rerum vsu exercitatus. Hic Melesigeni
persuasit vt relicto ludo secum nauigaret, accepturus & mercedem & quæ ad profes-
sionem essent necessaria. ^b Ad hæc Melesigenes, quandiu iuuenis esset, ciuitates re-
gionēque spectare operæpretium fore ducebat sibi, qui conscribenda poesicos iam
argumentum in animo concepisset, qua nimirum occasione potissimum eum ar-
bitror plectum. Proinde relicto ludo cum Mente nauigauit Melesigenes : & quo-
cunque locorum appellebat, studiose vniuersa rimans, contemplabatur siquid ef-
set loci alicuius peculiare memoratu dignum : adeo vt appareat cōmentarios eum
professionis suæ descripsisse, eorūque quæ quoque loco lustrando didicerit. Por-
ro quum ex Hispania Thusciāque delati in Ithacam deucherentur, contigit Melesi-
genem oculis iam antè parum valentem, extremè laborare : ita vt Mentis, negotio-
rum gratia in Leucadem traiecturus, eum apud Mentorem Alcimi filium Ithacē-
sem reliquerit, hominem sibi vehementer amicum : multis precibus adigens eun-
dem quò Melesigenis curam haberet tantisper dum è Leucade reuerteretur ipse.
Mentor verò ægotantem Melesigenem sedulo curauit, vir nimirum facultatibus
pollens : quique ob egregiam æquitatem hospitalitatemque inter ceteros Ithacē-
ses maximè prædicaretur. Atque hīc accidit vt de Vlyssē multa Melesigenes percō-
tando cognosceret. Narrantque ipsi Ithacenses, tum visum eum amississe ibidē : at-
qui ego affirmare non dubitem, iam tum eundem conualuisse, at postea apud Co-
lophonem prorsus cæcum factum fuisse. id quod ipsi quoque Colophonii mecum
farentur. At verò Mentis è Leucade Ithacam reuersus, Melesigenem recepit, ^d cum
quo iam inde diu vltro citroque nauigauit, donec Colophonem appellenti eueni-
ret vt in veterem morbum recideret. quem quum effugere non daretur, visū puta-
tur priuatus fuisse. E Colophone autem iam cæcus Smyrnam remeans, ad poema-
ta conscribenda animum conuertit. Tempore deinde interiecto, quum Smyr-
næ victu necessarijsque destitueretur, constituit Cumam proficisci : commodum-
que Hermi prata transiens, ad eum locum peruenit qui appellatur Nouus murus,
Cumanorum coloniā. qui locus post Cumam habitatus fuit annis octo. Hīc me-
moratur primū Melesigenes apud coriarii officinam cōsistens, huiusmodi quæ-
dam carmina recitasse,

Αἰδέϊσθε ξενίων κεχρημένον ἠδὲ δόμοιο
Οἱ πόλιν ἀπεινὴν κύμην ἐλευπίδα κούρην
Ναίετε, Ἐρδηνῆς πόδα νεῖατον ὑψιόμοιο,
Ἀμβρόσιον πίνοντες ὕδωρ θεῖον ποταμοῖο
Ἐρμῶ δινήεντος, ὃν ἀθάνατος τέκετο ζεῦς.

id est,

Hospitium præbete viro profugòque vagòque,
Vrbem qui celsam Cumem, Eriopida prolem,
Radicem incolitis Sardenes alticomantis,
Diuini potatis aquam qui fluminis Hermi,
Vorticibus torti, pater est cui Iuppiter ipse.

Sardena autem, cuius hīc commemorat, mons est ad Hermum fluiuium Nouum-
que murum situs. At coriario illi nomē erat Tychio, cui continuo auditis versibus
visum est hominem recipiendum. commiseratione enim motus est quum vide-
ret oculis tam miserè multatum : iussitque præsentibus secum frui. Melesigenes

ingressus sutrinam, præsentibus etiam aliis, poesin suā ostēdit, Amphiarai in The-
bas expeditionem, atque hymnos in deos à se scriptos. ^a Et quum inter fabulan-
dum crebras sententias in mediū, multamque eruditionem afferet, in magna ha-
bitus est ab auscultantibus admiratione. Atque iam tum apud Nouum murum a-
gens, è poesi victus subsidia habebat. Ostenditurque ad nostra vsque tempora ibidē
locus vbi Melesigenes sedens carmina sua exhibuerit. qui locus in magna illic ha-
betur veneratione ab incolis, memoraturque populus arbor ab Homeri aduentu
in eodem loco enata. Porro egestatē postea adactus, quū vix alimenta haberet,
statuit in animo Cumā ad feliciorē successum reuertī. Iturūque hæc pronuntia-
uit carmina,

Αἰψὰ πόδες με φέροιεν ἐς ἀδίδων πόλιν ἀδράων
Τὰν γὰρ καὶ θυμὸς ἀεφραὼν καὶ μήτις ἔριση.

id est,

Vos me hominum rapidè plantæ portetis in vrbem,

Quorum animus promptus, pollent qui mente sagaci.

Proficiscens igitur Cumam è Nouo muro, per Larissam iter fecit, vtpote cōpendio-
sissimum. Vbi, vt Cumanī narrant, flagitante focero, epigramma hoc scripsit Midæ
Phrygum regi Gordii filio, id quod etiam nunc in Gordii cippo inscriptum visitur,

Χαλκῆ πρὸς θεὸς εἰμὶ, μῖδδ' ὅτι σήματι κείμην

Ἔστ' αἰ ὕδωρ τε ρέη, καὶ δένδρεα μακρὰ τε θύλη,

Ἡέλιός τ' αἰών λαμπρὴ λαμπερὰ τε σελήνη,

Καὶ ποταμοὶ ῥέουσιν, ἀνακλυσθῆναι θέλωσα,

Αὐτῶ τῆδε μέγιστα πολυκλάστ' ὅτι τέμνω

Ἀγέλειω πρὸς εἰ μὲν ὅτι τῆδε τέταπται.

id est,

AEnea sum virgo, Midæ quæ incumbo sepulchro:

Dum fluit vnda leuis, sublimis nascitur arbor,

Dum sol exoriens Et splendida luna relucet,

Dum fluuui labuntur, inundant littora fluctus,

Hic constanter ago, lacrymāsque in marmore tincto

Fixa, Midam moneo tumultatum hic chare viator.

Reuersus autem Cumam, in senum passim conuenticulis carmina sua quæ fecerat
ostentabat, colloquiūque suauitate auscultantes in sui admirationem facillē pertra-
hebat. Intelligens igitur Cumanos poesin suam recipere, pergit eosdem consuetudi-
ne sua oblectare, ac postremò huiusmodi conditionem proponere, si publicè eum
alere vellent, se ciuitatem Cumanorum celeberrimam redditurum. Qui præsentis
hæc audiebant, institutum probabant: addentes se quoque adiutores, si petitionem
suam ad senatum referret, vt votis suis fieret satis. Melesigenes his verbis erectus,
collecto senatu in curiam processit: rogatōque eo cuius id muneris erat, vt in sena-
tum duceretur, ille nihil recusans, vbi opportunum videbatur, hominem deduxit.
Hīc consistens Melesigenes, eadem verba habuit in senatu quæ paulo antè in illis
conuenticulis de alimentis præstantis proposuerat. Vbi dixisset, egressus pro curia
sedebat. Dum autem senatores agitent quidnam par esset homini respondere, vi-
sumque esset cum ei qui deduxerat, tum aliis omnibus quotquot in conuenticulis
Melesigenem audierant, petitionem admittendam : vnus tantum è senatoribus re-
fertur Melesigenes postulatis calculo suo repugnasse, intèrque alia multa, hæc quo-
que commemorasse: quòd si semel ^a alendos susciperent, futurum
esset vt continuo turbam & multā & inutilem haberent. Atque hīc primū Ho-
meri nomen Melesigeni inditum est, à cæcitate videlicet calamitate. nam Cuma-
ni cæcos ^a alendos appellant. Iamque inde, qui prius Melesigenes, nomen obinuit Ho-
meri. Breuiter hæc sententia euicit, perque præterem fuit approbata, qua conten-
debatur non alendum Homerum. Hæc quum illi nuntiaretur, vehementer com-
motus, his versibus calamitatem suam deplorabat,

Οἴη μ' αἴση δύναι πατήρ ζεὺς κύρμα γυῖαθαι,

Νήπιον ἀδίδης ὅτι ἴδνασι μὴ εἶς ἀτάλλων,

Ἢν ποτ' ἐπύρωσθαι βεβλήθης ἀγλόχοιο

Λαοὶ φελέωνος, μὲν γὰρ ὅτι βήτορες ἴππων.

a Et quum senten-
tiam suam proferret
de iis quæ in mediū
proponerentur ab il-
lis qui aderant, admi-
ratione dignus ab au-
diētibus iudicabatur.

Οπλοῦτεροι μαλαεργίῳ πύρος κρινόντες ἀρῆα,
 Αἰολίδῳ σμύρνεω ἀλιγαίωνα ποτινάνακτον.
 Ἦν τε δὲ ἀγλαὸν εἶσαν ὕδαρ ἱεργίῳ μέλιτος.
 Ἐνθεν Σποριῦνδρουαυ κούραϊ διός, ἀγλαὰ τέκνα,
 Ἡθελέτῃ κληῖσαι δῖαν χθόνα καὶ πόλιν αἰθρῶν.
 Οἱ δὲ ἀπὸ μνηστῆρων ἱερῶν ὄπα, φημί αἰοδῆν.
 Αφροδίτῃ τῆν δὲ τε παθῶν τις φροῦσεται αἰθῆς,
 Ὅς σφιν ὀνειδέσιν ἐμὸν διεμήσατο πτότμον.
 Κῆρα δὲ ἐγὼ τέλει μοι θεὸς ὠπασε γανορδύα φῶρ,
 Τλήσημῃ, ἀκεφάντων φέρων τετληνότη θυμῶ.
 Οὐδέ τι μοι φίλα γυῖα κούραϊ ἱεραῖς ἐν ἀγλαῖς
 Κύμησ' ὀρμηνοῖσι· μέγας δὲ με θυμὸς ἐπέειχεν
 Δῆμον ἐς ἄλλοδαπὸν ἰέναι ὀλίγον φῶρ ἐόντα.
 Hei mihi quam fatum dat Iuppiter almus iniquum.
 Infanti mihi lac venerandæ ex vberē matris
 Præbuit, Æolicæ Smyrnæ, quam martia quondam
 Gens Phriconitis, certamine fortis equestri,
 Condidit ad pelagus, præterlabente Melete.
 Docta Iouis proles mecum hinc digressa volebat
 Carminibus celebrare urbem quam nomine dicunt
 Cumam, quosque viros intra sua mœnia claudit.
 Illi audire sacræ spreuerunt carmina vocis.
 Sed quicumque mihi cladem exitiūmque parauit,
 Non impune feret læua quod mente volutat.
 At mihi quam dederint nascenti numina sortem,
 Ægro animo quanuis, certum est perferre patique.
 Sed iam per sacræ vestigia ponere Cumæ
 Compita non suadet mihi mens, potiùsque remota
 Inque peregrina sedem mihi quærere terra.

Cuma deinde abiens ad Phocæam contendit, imprecans interim Cumanis nequis
 vnuquā insignis poeta in illa regione existeret qui Cumanos celebraret. Apud Pho-
 ceam autem eodem modo sibi victum parauit, in conuenticulis videlicet passim
 carmina sua ostentans. Erat autem eo tempore apud illam Thestorides quidam,
 qui pueros illic literas docebat, homo fidei parum probatę. Hic animaduersa Ho-
 meri poesi, huiusmodi verbis Homerum compellauit, paratum se inquiens & mi-
 nistrare ei, & victum suppeditare, si carmina quæ meditatus esset, describere pater-
 tur, & alia subinde faciens, ad se deferret. Homerus, iam ministerii alicuius atq; adeo
 necessariorum indigens, recipendam hanc conditionem putauit: commoratusque
 apud Thestoridem, minorem illam fecit Iliadem, cuius initium est,

Ἰλίον ἀείδω, καὶ δαρδανίῳ εὐπύλοιο,
 Ἦς περὶ πολλὰ πάθον δαρδαοῖ θεράποντες ἄρῆος.
 Troiam & Dardaniam canto, quæ mater equorum,
 Quæ Danais Mauorte satis mala plurima vexit.

Phocaidem quoque quam vocant, Phocenses apud se conditam ab Homero affe-
 runt. Iam verò Thestorides, vbi Phocaidem atque alia pleraque ab Homero com-
 municata descripsisset, constituit è Phocæa discedere, Homericę poesi pro sua ven-
 ditare. Vnde factum vt quum Homeri non perinde curam haberet, ille ad Thesto-
 ridem huiusmodi sit vsus disticho,

Θεσοειδῆς, θηητοῖσιν αἰώϊων παλέων φῶρ,
 Οὐδὲν ἀφροσύτερον πέλεται νόου αἰδρωποῖσι.

id est,

Id est,

Thestoride, ex multis, mortalibus abdita quæ sunt,
 Mens habet in primis cæcos humana recessus.

Legendo Thestorides

Thestorides igitur relicta Phocæa in Chium concessit: vbi erecto ludo, carmina illa
 pro suis euulgans, egregiam simul laudem sibi parauit & fructum haudquaquam
 vulgarem. Porro Homerus suo eodémque more viuere pergebat apud Phocenses,
 nimirum è poesi victum habens. Tempore deinde non ita multo post, viri aliquot
 è Chio eruditi, audientes eadem carmina quæ iam sæpius in Chio à Thestoride pro
 suis recitari audierant, indicabant in Chio hæc ipsa à quodam ludimagistro pro suis
 cum magno fructu ostentari. Homerus intelligens continuò Thestoridem esse, ma-
 gno studio properabat in Chium transmittere. Et quum portum adiisset, neque of-
 fendisset nauem qua traiceret, essent autem qui pro lignis deuchendis in Erythræ-
 am soluere pararent, belle conuenire videbatur si per Erythræam iter faceret. Acce-
 dens igitur nauitas, flagitauit vt comitem se nauigationis recipere, multis blandif-
 que vsus verbis, quibus quod posceret persuaderet. Nauitæ admittentes hominis pre-
 ces, iusserunt nauem eum conscendere. Quo impetrato Homerus confidens in na-
 ui, his verbis nautis bene precatur,

Κλῶθι ποσὶ δάων μεγαλοθεγῆς ἐπιστήγαιε,
 Εὐρυχέου μεδέων ἠδὲ ξανθοῦ ἐλικωνός.
 Δὸς δὲ οὐρανὸν κελὸν καὶ ἀπὸ μνηστῆρων ἰδέσθαι
 Ναύταις, οἱ τὸς πομπῶν ἠδὲ φηροῖ ἐάσει.
 Δὸς δὲ ἐς ὑπὸ πύλας ὑψηλῆς ἰμμοῖο μίμῳτος
 Αἰδοῖόν μ' ἐλθόντα βροτῶν ὄστων γὰ κρηῖσαι.
 Φῶτα τε πησάμην ὅς ἐμὸν νόον ἠπεροπέυσας,
 Ὡδύσατο ζῆνῶν ἐνίον ἐνίεω τε κραπέζω.
 Audi qui pelagus valido Neptune tridenti
 Imperioque regis, spatiosaque culta Heliconis:
 Da precor his nautis reditum, ventosque secundos,
 Qui mihi sunt comites placidi, nauisque magistris:
 At mihi da misero sacram contingere terram,
 Aerius qua parte Mimas ad sidera surgit.
 Inde hominis iusti me fac succedere tectis,
 Vlciſci que virum qui me improbitate sefellit,
 Læsit & hospitiis sacra iura Iouemque benignum.

id est,

Vbi verò secundo vento Erythræam appulissent, Homerus in nauī diuersatus est.
 postero autem die nautas rogauit vt aliquem præberent qui ad urbem eum perdu-
 ceret. Illi obsequuti, ducem itineris vnum è suis permisērunt. Quumque iam pergen-
 do ad Erythræam appropinquaſset, deprehendissetque urbem asperam atque mô-
 toſam, in hæc prorupit carmina,

Πότνια γῆ, παρθένωρε, δότειρα μολίφρονος ὄλβου,
 Ὡς ἄρα δὴ τοῖς κούραϊ φωνῶν ὄσων ἐπέειπες,
 Τοῖσι δὲ δύσκολος ἐστὶν ἡ γῆ οἷς ἐχολῶσῃς.
 O sacra multorum largitrix terra bonorum,
 Quam tu plana aliis & parte æqualis ab omni,
 Aspera contrà aliis, in quos conuerteris iram.

id est,

Ingressus deinde Erythræorum urbem, percontatur de nauī. Et quum fortè qui-
 dam occurrisset salutarius, qui eū in Phocæa vidisset, ab hoc contendit vt secum di-
 sciperet scubi nauis appareret qua in Chium transmitteret. Atque quū in portu na-
 ualibusque nullum reperiretur traiectionis nauigium, ille Homerum ad eum locū
 ducit vbi piscatoriæ nauiculæ stationem habebant. Et forte fortuna incidit in quos-
 dam qui in Chium erant traiecturi. Hos adiens precatus est vt Homerū trāsporta-
 rent. Verum illi nullis precibus permouī, non recepto Homero soluerunt. Home-
 rus autem hæc cecinit carmina,

A poesi vero hac inclarescens Homerus non per Ioniam solum celebrabatur, sed in ipsam usque Græciam multus de eodem sermo perferabatur. Et quum iam eruditionis existimatione auferentē multi viserent, inciderunt fortē qui suaderent ut in Græciam se transferret. Quod consilium admittens, impensē cupiebat adornato itinere illuc demigrare. Commodūque intelligens Argos multis egregiisque elogiis celebratum, Athenas non item, poesi suæ inserit, in maiori quidem Iliade hos versus Erechtheum magnificē laudibus vehit, in nauium catalogo,

Δῆμον ἑρεχθῆος μεγαλήτορος, ὃν ποτ' ἀθλήν
Ἔρεθε δῖος θυγάτηρ, τέκε δ' εἰδάρεος δ' ἔραρε. Id est,
Ortum ab Erechtheo populum: nutriuerat illum
Pallas Erechtheum, tellus quem vasta crearat.

Meneſtheū etiam, ducem Atheniēſium, tradit in exercitu tam pedestri quàm equeſtri ordinando peritiffimum, idque his carminibus,

Τῶν αὖτ' ἠγεμῶνδ' ἦος πᾶτερό μδρεθεές·
Τῶ δ' ἔπει τις ὁμοῖος ἑπιρῆθῆος ἦμετ' αἰηρ
Κοσμησάμ ἵπποις τε καὶ ἀνέρας ἀσπίδιώα. Id est,
Hos tunc ducebat patria virtute Meneſtheus,
Maximus: huic nemo poterat certare regendis,
Aut etiam ornandis vel equis, vel in arcta locandis
Agmina militibus.

Aiacem verò Telamonium ipsiſque Salaminios Atheniensibus in nauium nomenclatura annumerauit, sic scribens,

Αἶας δ' ἐκ σαλαμῖνος ἀγχι δυοκχάδεκα νῆας,
Στῆσε δ' ἀγων ἦν ἀθλήσαν ἴσαντο φάλαγγες. Id est,
Bis sex è Salamine rates Telamonius Aiax
Egit, & adduxit statuens in litore iuxta
Cecropias naues.

Postremò in Odyſſea Mineruam, postquam cum Vlyſſe in colloquium venerit, ad Atheniensium urbem, quam præcipuè colebat, concessisse fingit.

Ἰκετο δ' ἐς μῦθ' ἀθῶνα καὶ βύρυχρεος ἐς ἀθῶνας
Διῶς δ' ἑρεχθῆος περικινὸν δόμον. Id est,
Ad Marathona dehinc & magnas venit Athenas,
Te cetaque Erechthei subiit.

Hæc vbi hunc in modum meditatus composuisset, animo in Græciam traiciendū, commodū profectiōnem capeſſens, Samum appulit: cōtingitque fortē ut eodem tempore Samii Apaturia festum agerent. Hic Samius quidam agnito Homero, (vt pote quem iam antè in Chio vidisset) contribules suos adiens, indicauit tanti hominis aduentum. Illi, audita multa hominis prædicatione, iubebant adduci eum. Conueniens igitur Homerum Samius, Quandoquidem, inquit, hospes, Apaturiorum festum agit ciuitas, inuitant te contribules ad idem festum concelebrandum. Homerus adfuturum se affirmans, comitatur inuitantem. Porro quum iam illuc quò vocatus erat pergeret, in mulieres impedit quæ in triuio Curotropho sacra faciebant. Sacrifica occurſantis aspectu indignata, exclamat, Vir, inquires, faceſſas à sacris. Homerus dictum illud in animo voluēs, rogabat quisnam eſſet qui loqueretur, & cui deo sacrificaret. Dux eius indicauit mulierem eſſe quæ Curotropho sacrificaret. Quod audiens Homerus, huiusmodi carmina protulit,

Κλύθι μοι βύρυχρεος κρουσέσφες, δὲ δ' ἰγναίκα
Τιῶδε νέων μῦθ' ἀθῶνα φιλόθητα καὶ θύνηδ,
Ἡ δ' ἑπιπεπέαδω πολυκροτάφοισι γέρεσσιν,
Ὡν ἄρη μῦθ' ἀπαμειλίωεται, θυμὸς δ' ἠδρῶναι. Id est,
Diue preces audito meas, mulierque fac ista,
Auersata torum iuuenili ætate vigentum,
Canorum veterumque senum capiatur amore,
Est ætas effæta quibus, sed prompta voluntas.

a Quum igitur hæc poesi suæ inferuisset, & res ad suam in Græciam profectiōnem necessarias comparasset Samum app.

Vbi verò ad contribulum collegium accessisset Homerus, iamque in liminē ædiū consisteret in quibus epulum instructum erat, aliqui narrant iam tum ardente igne poetam cecinisse, alii postea accensum quàm carmina ista cecinisse;

Αἰδρός μδρ' ἑφάρος, πᾶδες πύργοι δὲ πολῆος·
Ἰπποὶ δ' ἐν πεδίῳ χόσμος νῆες δ' ἰταλίας·
Χρήματα δ' αὖτ' οἶκον ἀπὸ γέρεσι βασιλῆες
Ἡδμοὶ εἰν ἀγορῇ, χόσμος τ' ἀλλοῖσιν ἑρέαδαι·
Αἰθροδύου δ' πύργος γεραράτες οἶκος ἰδέσθαι·
Ut patris, nati, sic turres sunt decus vrbis:
Sic & equi campum decorant, sic æquora naues;
Sic & opes ornant ædes: præsentia regum
Augusto in folio decorat fora lata sedentum:
At lucente domus multo est augustior igne:

Ingressus autem reclinatūſque, cum illis contribulibus epulo fruens, in magno honore admirationēque ab accubētibus est habitus, ibidēque ea nocte cubile sibi parauit. b Crastino die cōspicantes eū figuli quidā qui in figlina laterūculos tegulāſque coquebant, quum intellexissent hominem eſſe eruditum, c compellatum iusserunt canere, pollicentes cum tegulas, tum alia, qualia ea cunquē eſſent quæ haberent, se illi daturus. Homerus hæc illis cecinit carmina quæ vocantur Caminus, id est fornax.

Εἰ μδρ' δώστετε μῦθον, αἰέσω δ' κέρεμῆες,
Δδρ' αἶτ' ἀθῶναι, καὶ ὑπέρεχε χεῖρα καμῖνον·
Ἐ δ' ἰδ' ἠδ' ἀνθῶν κέτυλοι, καὶ πτότα μαλ' ἰερά·
Φρυγῆλαι τε καλῶς, καὶ τῆμῆς ἄνον δ' ἑρέαδαι,
Πολλὰ μδρ' εἰν ἀγορῇ πτωλδύμδρα, πολλὰ δ' ἀγμάς,
Πολλὰ δ' ἑρεδύδαι, ἠμῖν δὲ δὴ ὡς σφι νοῆσαι.
Ἡν δ' ἑπὶ αἰαδῆιλω τρεφῶντες ἦν δὴ δ' ἑρεθε,
Συγκάλεω δ' ἠπείτα καμῖνω δηλητήρας,
Σιώτερε δ' ὁμῶς σμάρεθρον τε καὶ ἀσβετον, ἠδὲ σαβῶντιω,
Ὡμῶδα μων δ' ὅς τῆδ' ἐτέγη κακὰ πολλὰ ποδῆδαι·
Πῆθε πυραῖουσαν καὶ δάματα: στέδ δὲ καμῖνος
Γῆσα κικηθῆν, καρε μῶων μέρα κακῶσδῆτων.
Ὡς γὰρος ἵππεῖν βρύκει, βρύκει δ' καμῖνος,
Πᾶντ' ἔνποσ' αὐτῆς κέρεμῆια λεπῶα ποιούσαι.
Δδρεσ καὶ ἠγῆου θυγάτηρ πολυφαρμακε κίρκη,
Αγρια φάρμακα βάλλε, κακῶν δ' αὐτοῖς τε καὶ ἔργα·
Δδρεσ δ' καὶ χεῖρων ἀγῆτω παλέας καὶ τῶρεος
Ὅ δ' ἠερεκλείους χεῖρας φύρον, οἱ τ' ἀπόδοντο,
Τύτωιοιεν τῶδ' ἔργα κακῶς, πῆτωοι δ' καμῖνος.
Αὐτοὶ δ' οἱ μῶζοντες ὄραατο ἔργα ποτῆρεθ·
Γηήσω δ' ὄρεδον αὐτῶν κακῶδαμῶνα τέχνην.
Ὄς δὲ χ' ἑρεκῶν, ἀεὶ τῶτου πδρ' ὀπερῶσων
Φλερθεῖν, ὡς πτότες ἑπῆταρντ' αἰσιμα ρέζην.

Id est,
Si mihi mercedem dabit is figuli, ista canemus,
Huc ades o Pallas, dextraque foueto caminum,
Pulchrè vt dureſcant calices, & mollia cuncta,
Sicceturque probè, & figulis lucra magna reportent,
Vendita pèrque forum multa, & per compita, multa.
Sic illis quæſtus creſcat, prudentia nobis.

a Quum autem ingressus esset, & accubisset.
b Postridie autē absentem eum conspiciatū fig.
c Adiocarūt & iussit

At si deposito iuuat irridere pudore,
 Huc precor vt pestes veniant quacunque per orbem
 Grassantur, fundant & in hunc mala cuncta caminum.
 Irruat huc Smaragus, grauis Asbetus, atque Sabactes
 Contere tu Pallas flammamque & vasa camini,
 Ille licet rapido multum nunc ferueat aestu.
 Insuper Omodamus feruatque & damna det arti.
 Omnia misceto, fornacem, vasa, domumque,
 Vt fragor immensus fiat, figulique tremiscant:
 Non secus ac malæ crepitu clauduntur equinæ,
 Sic subita fornax crepitetque cadatque ruina,
 Inque lutum redeant calices & vasa minuta.
 Huc quoque Solis ades nata, incantare perita,
 Inque ipsos & opus tua noxia sparge venena.
 Huc ducat longo Centauros agmine Chiron:
 Quique manu Herculea cecidere superque fuerunt,
 Illi contundant opus omne, ipsamque caminum
 In nihilum penitus redigant, figuli ista videntes
 Plorent, & lacrymis spectent ingentia damna.
 Improbitalis ego spectabo hæc præmia lætus.
 Denique qui pronus fornacem respicit, illi
 Flamma vorax faciem rapiat, penitusque perurat.
 Sic scelus agnoscent omnes, atque inde cauebunt.

At verò in Samo hybernans, calendis potentiorum ædes ostiatim adiens aliquid accipiebat, canens hæc carmina quæ Eresione hoc est ramalia vocantur: ducente eum comitantéque aliquot puerorum indigenarum choro,

Δῶμα παρθερίας πόμοσθ' αἰδρός, μέγα δειναμυροιο,
 Ος μέγα κέρδι δύναιται, μέγα δ' ἐβρέμει ὀλβίος αἰεὶ.
 Αὐτὰρ αἰακλίνας τε θύρας πλοῦτος γ' ἐστίν
 Πολλός, σέλι πολλοῦτα, δὲ καὶ βίφρασι τὴν τεταλίχα,
 Εἰρλήν τ' ἀγαθὴ δόσα δὲ ἀγλα, μετὰ κέρδι εἴη,
 Κυρβαίη δὲ αἰεὶ καὶ κέρδι πού ἔρπειο μάχα.
 Τοῦ παιδὸς δ' ἡμῶν καὶ δὲ φράδα βήσετα μῦθον.
 Ἡμίονοι δὲ ἀξοισι κραταίποδες ἐς τὸδε δῶμα.
 Αὐτῆ δὲ ὑφαίνοι ἰσὸν ἔπειτ' ἠλέκτρα βεβαίχα.
 Νῶμυθ' οἱ νῶμυθ' ἐπιαύσιος, ὥστε χελιδών.
 Ἐστὶν δὲ παρθερίας καὶ εἰ κέρδι δῶσθ' εἰ δὲ μὴ,
 Οὐχ ἔστι κέρδι δ' ἄλλοικησόντεσθ' ἀγαθὴ ἠλθρομυ.
 Venimus ad magnas ædes ciuémque potentem,
 Cuius diuitiis resonat domus atque redundat.
 Vos aditum præbete fores: feliciter intrent
 Diuitia, & requies hilaris, Charitéque sequantur:
 Vasa opibus tumeant, nihil hic videatur inane:
 Sintque laboratæ Cereris repleta canistra.
 Excelso curru nurus hic portetur, & ipsam
 Veloci cursu reuehant ad limina muli.
 Hæc premat electrum pedibus, telasque labore.

Id est,

Ast ego vos repetam, repetam (mibi crede) quotannis,
 Non secus atque redit sub tectum garrula Progne.
 Assumus in porta: seu munera ferre placebit,
 Seu nihil, est tamen hinc abeundi certa voluntas.
 Non etenim hic habitare diu nec adesse paramus.

Atque hæc carmina postea in Samo diu à pueris decantabantur, quoties ad Apollinis festum collecti conueniebant. Ineunte deinde vere moliebatur Homerus è Samo Athenas proficisci: soluénsque vnà cum popularibus quibusdam, ad Ion appulit: vbi stationem non ad urbem sed in littore habebant. Hic contigit Homerum grauitè ægrotare: egressus igitur è nauì, in crepidine littoris iacebat ægrotus. Quùm que diutius illic ob nauigandi difficultatem in portu remorarentur, subinde plerique ex vrbe Homero vacabant, eumque audientes, reuerenter obseruabant. Iam verò nautis cæterisque aliquot qui è ciuitate conuenerant, illic apud Homerum cõfidentibus, fortè pueri piscatores eò appulerunt: qui è nauicula egressi, hæc illis verba fecerunt, Agite peregrini, audite nos, num quid eorum quæ proponemus explicabitis. Ibi è præsentibus quidam iubebat eos proloqui. Illi, Nos, inquiunt, quacumque cepimus, reliquimus: quæ verò non cepimus, nobiscum portamus. Et quùm nemo id enigmas interpretari posset, piscatores explicabant: significantes nimirum se, quum piscium nihil capere possent, defidentes in sicco pediculos venatos: & horum quotquot cepissent, abiicisse: quos autem non inuenissent, domum retulisse. Quæ audiens Homerus, hæc dixit carmina,

Τῶν γ' ἰδὲ πατέρων ἐξ ἀίματος ἐκγεγάατε,
 Οὐτε βαθυκλήρων, ἔτ' ἀπειτα μὴ γὰρ νεμόντων.
 Hi vos, o pueri, tales genuere parentes,
 Nec latis fundis, gregibus neque mille potentes.

Id est,

Ex hac autem ægitudine extremum diem clausit Homerus in Io, non (vt arbitratur aliqui) ænigmatis perplexitate eneetus, sed morbo. Extinctus verò in Io Homerus, à comitibus suis atque ciuibus qui ex vrbe in colloquium cum eodem venerat, in littore ibidem honorificè sepultus est. Cuius sepulchro multo post tempore Ienses, vbi poesis eius iam publicata ab omnibus celebraretur, huiusmodi inciderunt carmen elegiacum,

Εἰθάδε πλώϊερώ κεφαλῶν καὶ γαῖα καλὴ στή,
 Ἀνδρῶν ἠρώων κοσμητορῶν θεῶν ὀμῆσιν.
 Condit humus caput hæc sacrum, qui versibus arma
 Fortia diuinis heroum ornauit, Homerum.

Id est,

Porro quòd AEolius fuerit Homerus, & non Ion, neque Dorienfis, partim è iam dictis perspicuum esse poterit, partim etiam his cõiecturis deprehenditur. Siquidem poetam tantum, qui hominum peculiare mores in suam poësin transferre studuerit, par est aut laudatissimos excogitasse, aut patrios commemorasse. Iam verò carmina eius expendentis, indidem pronuntiabit. nam quum sacrificii ritum huiusmodi quendam referat, aut ipse eundem tanquam probatissimum excogitauit, aut quòd cum patriis institutis conueniret. Sic enim inquit,

Αὐ ἔρυσαν κέρδι παρθερίας καὶ ἔσφαξαν καὶ ἔδωσαν,
 Μνηστῆς τ' ἐξέταμον, κατὰ τε κνίσση ἐκάλυψον,
 Δίωψα ποιήσαντες, ἐπ' αὐτῶν δὲ ὠμοθήτησαν.
 Protractas iugulant pecudes, & tergora costis
 Diripiunt, femorúmque toros & crura recidunt,
 In partésque secant geminas: tum pinguis nidor
 Viscera nube tegit densa.

Id est,

In his versibus de illis nulla mentio, quibus in sacrificiis tamen utebantur cæteri, præter vnam AEolicam gentem, quæ ilia non concremabat. Indicat præterea his quoque versibus quòd AEolius existens, suæ gentis ritibus vsus sit,

Καῖε δὲ ἔπειτ' ἄλλος ὁ γέρον, ἔπειτ' ἀγοπῆ οἶνον

Y.iii.

a Ex vrbe descendent
 tes, operam Homero
 dabant, eumque audie
 tes admiratione profes
 quebantur.

HEROD. LIB. DE VITA HOM.

Ἀέολοι δὲ πρὸς αὐτῶν ἐχόντων πεμπάλορα χερσίν. *Idest,*

- - tum segmina carniū

Ipsē foci multo crepitantibus admouet igni

Cruda senex, & vina super nigrantia fundit:

Quem verubus quinīs iuuenes onerata tenentes

Brachia circumstant.

AEoles enim soli intestina quinque verubus defixa torrebant, reliqui Græci tribus: etenim *πέντε* dicunt AEoles pro *πέντε*, id est *quinque*. Atque hæc sanè de genere, vita interitūque Homeri à nobis relata sint. Cæterum ætatem Homeri, si quis diligenter rectèque ratiocinetur, ex hisce facillè deprehendet. Nempe ab expeditione Græcorum quatinus Agamemnon & Menelaus in Ilium habuerunt, annis centum post atque triginta Lesbos oppidatim habitari cœpit, quum antea nullam prorsus haberet ciuitatem. Post Lesbos habitata annis viginti Cumsa AEolica & Phricotis appellata habitata fuit. Porro à Cuma annis duodeuiginti in Smvrnam Cumanis colonias deduxerunt: quo tēpore natus fuit Homerus. Ab Homero autē nato anni sunt sexcenti vigintiduo ad Xerxis vsque in Græciam traiectum, qui videlicet iuncto pontibus Hellepōto cum exercitu ex Asia in Europam penetrauit. Ex his igitur tempus illud calculo colligere facile fuerit ei qui prætorum Atheniensium rationem habuerit. Centum autem & sexaginta octo post Troianum bellum annis exitit Homerus.

EIVSDEM HERODOTI VITA EX SVIDA:

HERODOTVS, Lyxi & Dryonis filius, Halicarnassens, illustri genere natus, fratrem habuit Theodorum. Samum se contulit, propter Lygdamidem, tertium ab Artemisia tyrannum Halicarnassi. Pisindelis enim, Artemisiam, Pisindelidis filius Lygdamis fuit. Sami autem Ionicam dialectum excoluit, & historiam libris 1 x. scripsit, auspiciatus à Cyro Persa, & Candaule Lydorum rege. Sed Halicarnassum reuersus, quum tyranno expulso, tandem iniuriam ciuibus se esse cerneret, Thurium, quò tum Athenienses coloniam deducebant, vltro abiit: ibique defunctus & in foro sepultus est. Alii Pellam mortuū tradunt. Libri eius Musæ inscribuntur. De Herodoto, in epistola scribit Iulianus apostata, Quis ignorat Aethiopum sermonem de cibo apud nos optimi alimenti? Nam quum placentiam attigissent, se mirari dixerunt quomodo stercorebus vescerentur viuere. si quis fidem Thurio scriptori habet. Gentes autem ichthyophagas & sarcophagas ne per somnium quidem nostram victus rationem vidisse tradunt ii qui orbem terrarum descripserunt. Quorum victum si quis apud nos æmulari vellet, nihilo cum eo melius quàm cum iis qui ei cutam aut aconitum aut helleborum bibunt, ageretur.

EX CICERONE LIB. II. DE ORAT.

Apud Græcos autem eloquentissimi homines remoti à causis forensibus, cum ad cæteras res illustres, tum ad scribendam historiam maxime se applicauerunt. Nanque & Herodotum illum qui princeps generis hoc ornauit, in causis nihil omnino versatum esse accepimus. Atqui tanta est eloquētia vt me (quantum ego Græcè scripta intelligere possum) magnopere delectet.

EX EODEM IN ORAT.

Quo magis sunt Herodotus Thucydidesque mirabiles, quorum ætas quum in eorum tempora quos nominavi incidisset, longissimè tamen ipsi à talibus deliciis vel potius ineptiis abfuerunt. Alter enim sine vllis salubris quasi sedatus amnis fuit: alter incitator fertur, & de bellicis rebus canit etiam quodammodo bellicum. primisque ab his (vt ait Theophrastus) historia commota est, vt auderet vberius quàm superiores & ornatius dicere.

DE CTESIA.

Xenophon De Cyri minoris exped. lib. 1.

Interea Cyrus regem Artaxerxem suo incinctum globo conspicatus, cōtine se amplius nequit. Video, inquit, hominem: statimque in eum inuadit, & infesta hasta per loricam pectus verberat. Quod se vulnus Ctesias medicus curasse refert. Ibi hostem incautius ferientem tragula ex hostili acie nescio quis Cyrum altè sub oculo vulnerat. Pugnatur vtrinque acriter, dum suum vtraque pars regem protegit. Ctesias quidem, qui ceciderint circa regem, memorat. in illis enim fuit partibus.

Suidas,

Ctesias, Ctesiarchi vel Ctesiochi filius, qui in Persia medicus fuit Artaxerxis cognomento Mnemonis, Persica scripsit tribus & viginti libris.

EX CTESIAE SCRIPTIS quæ Persica nominata sunt, excerptæ à Photio historiæ, Latinæ nunc primùm factæ.

Ctesia Cnidii Persica libris vigintitribus continentur: sed in sex prioribus res Asiæ & quæcunque res Persicas præcessere, tractat: à septimo autem libro de Persicis rebus agit: at in septimo, octauo, nono, decimo, vndecimo, duodecimo & decimo tertio, quæ ad Cyrum & Cambysen, & magum illum, Dariūque & Xerxem spectant, commemorat: ferè in omnibus repugnantia Herodoto narrans, illumque in multis mendacem & scriptorem fabularum appellans. illo enim posterior est. Se autè eorum quæ narrat, magna ex parte oculatum testè fuisse, aut certè, quæ videre non licuit, de iis à Persis qui viderant, edoctum, ita demum ea memoriæ prodidisse dicit. Nec verò tantummodo ab Herodoti, sed etiam in aliquibus à Xenophontis Grylli filii historia differunt. Floruit temporibus Cyri Dario & Parysatide geniti: qui frater fuit Artaxerxis ad quem regnum Persicum deuenit.

Scribit itaque statim de Astyge, eum genere Cyro iunctum non fuisse: illumque etiam Altyigā vocat. Fugisse autem Astygan à conspectu Cyri in Ecbatana, & in criscranis regiarum ædium ab Amyti filia sua & eius viro Spitama occultatū fuisse dicit. at superuenientem Cyrum, non solum Spitaman & Amytin, sed eorum etiam liberos Spitacem ac Megabernem de Astyga per cruciatus interrogari voluisse: Astygan verò seipsum patefecisse, ne propter se pueri cruciarentur, captūque & compedibus crassis ab OEbara vinctum: nec multo post ab ipso Cyro liberatum, & non secus ac patrem honoratum obseruatūque fuisse: filiāque Amytin primū quidem tanquam matrem in honore habitam, postea verò Cyro nupsisse, quum Spitamas eius vir esset interfectus propterea quod mentitus esset, ignorari à se dicens Astygan de quo interrogabatur. Hæc dicit Ctesias de Cyro, iis quæ ab Herodoto referuntur dissimilia. Itēque illum aduersus Bactrios pugnauisse, & eam pugnam æquo Marte gestam fuisse. sed Bactrianos, postquam Astygan Cyri patrem factum esse, Amytin autem matrem & vxorem, intellexerunt, sponte seipsos Amyti & Cyro dedidisse. Tradit etiam Cyrum cum Sacis bellum gessisse, & Amorgem Sacarum regem Sparæthæ maritum cepisse: eam autem, capto marito, exercitum coegisse, bellūque Cyro intulisse, & virorum quidem trecenta millia, mulierum verò ducenta in aciem eduxisse: & Cyrum superauisse, viuūque eum cum multis aliis cepisse: itēque Parmisem Amytis fratrem & tres eius filios. propter quos postea Amorgem liberatum fuisse, quod & ipsi liberati fuissent. Tradit etiam, Cyrum Amorgis ope adiutum, Croeso & Sardibus bellum intulisse. Narrat etiam quomodo OEbaræ consilio lignea Persarum simulachra in muro conspecta timorem incolis iniecerint, & propter hanc causam ipsa vrbs capta fuerit: & quo pacto ante captam vr̄bem, Croesi filius pro obside datus fuerit, quum Croesus diuino quodam spectro deceptus fuisset. Narrat etiam quomodo deolos necente Croeso, filius in eius conspectu fuerit interfectus, & mater hanc calamitatem intuita seipsam ex muro præcipitarit, nec tamen mortua sit: & quomodo, capta vr̄be, ad Apollinis ædem, quæ erat in vr̄be, confugerit, ac mortua sit: & quomodo ter in templo vinctus à Cyro Croesus, tertium arte oculos fallente solutus sit, quauis templo sigilla circumposita essent, eorumque custodia OEbaræ commissa esset: quomodo item illis qui vna cum Croeso vincti fuerant, amputata fuerint capita, vt quorum prodicione solutus Croesus fuisset. Narrat etiam Croesum in regias ædes adductum vinctūque firmiter fuisse: sed quum tonitrua fulmināque irruissent, rursus fuisse solutum: tūque Cyrum vix tandem eum missum fecisse. à quo tempore Cyrus cum aliis humanitatis officiis eum prosequutus sit, tum verò vr̄bem magnam nomine Barenen prope Ecbatana ei donauerit: in qua erant quinque millia equitum, peltatorum autem iaculatorūque & sagittariorum decem millia. Commemoratur etiam quomodo Cyrus Petifacem eunuchum, qui apud ipsum plurimum autoritate valebat, in Persas miserit vt Astyigā à Barcaniis adduceret. nam & ipse & Amytis filia patrem videre cupiebat. Quomodo item OEbaras cōsiliū dederit Petifacæ vt in deserto loco Astygan relinqueret, & fame sitūque conficeret. id quod factum est. At in somnis scelere patefacto, Petifacas puniendus traditur Amyti, quæ eum exposcerat. Illa verò oculos eius effodit, pellēmque detraxit, & cruci deinde affixit. OEbaras autem, timens ne eadem quæ ille pateretur, quauis Cyrus nihil tale se permitturum affirmaret, nihilominus decem dierum inedia ipse sibi mortem conscium. Astyigas verò magnificè splendideque sepultus est, atque in deserto loco cadaver eius intactum.

permanfit, neque fuit à feris comefum. leones enim cadauer eius, donec Petifacas reuerfus acciperet, feruabat. Cyrus autem aduerfus Derbices expeditione fufcipit, quorū rex erat Amoraus: at Derbices ex infidijs producāt elephātes, ac Cyri equites fugāt. vbi ipfe Cyrus ex equo cecidit & quidā Indus. nam Indi Derbicibus in bello opē ferebant: à quibus etiā acceptos elephātes in bellum ducebant. Hic igitur Indus, quum Cyrus iam cecidiffet, eū iaculo vulnerauit fub coxa in femore: ex quo vulnere poftea mortuus eft. tū verò ipfum adhuc viuū, quum familiares fui erexiffent, ad cafta profecti funt. Occubuerunt autem in pugna illa multi Perfā, & æquales numero Derbices. nam illorum quoque decem millia erant. Amorges verò quum audiiffet quod Cyro contigerat, feftinanter venit, Sacarum equitum viginū millia ducens. & quū Perfā ac Derbices inter fe conflixiffent, tam ftrenuē Perfā ac Sacā pugnarūt, vt penes eos victoria fuerit: interfecto Derbicū rege Amoraō, cū duobus eius filiis. occubuerūt autē Derbicum triginta millia, Perfārum nouē millia: & regio in ditionem Cyri concessit. Cyrus verò fub mortis tēpus Cambyfem primum filiū regē creauit: iuniorē verò nomine Tanyoxarcem, dominum Bactriorū & ipfius regionis, necnō Choramniōrum, Parthiorūque & Carmaniorūque: & vt fuis regiones à tributo foluendo liberās haberet, ftatuit. Ex Spitamā autē liberis, Spitadē quidem Derbicibus præfecit, Megabernē autē Barcaniis: cōfque matri in omnibus obtēperare iuffit. Quinetiam illos & mutuō & cum Amorge dexterās in amicitiaē testimoniū iūgere voluit: & illis quidem qui in mutua beneuolētia permanerent, omnia faufta precabatur: at illos qui priores iniuriā illatūri effent, deuouebat. His dictis diem fuū obiit, tertio à vulnere accepto die, quum annos triginta regnauiſſet. Atque hīc finem habet vndecimus Cteſia: Cnidiū liber.

Duodecimus verò à regno Cambyſis incipit. Hic regnans iuffit patris corpus per Bagapatē eunuchum apud Perfās ſepeliri, & alia quæadmodum à patre cōſtituta erant, adminiſtrauit. Plurimum verò apud ipſum autoritate valebat Artafyras Hyrcanius: ex eunuchis autē Ixabates & Aſpadates & Bagapates, qui etiam apud patrem maximus fuerat. Poſt Petifacæ autē mortē, hic aduerfus Aegyptum & Amyrtæum Aegyptiorū regem exercitū dūcit, quum Combapheus eunuchus, qui plurimum apud Aegyptiorū regē poterat, pontes & alias Aegyptiorū res prodidiſſet, vt ipſe Aegypti præfecturā cōſequeretur. id quod factum eſt. ita enim cum eo Cambyſes pactus fuerat, primum per Ixabatē Combaphei patruelem, & ſuis ipſe verbis poſtea. Quum autē Amyrtæum viuū cepiſſet, nullo alio ipſum detrimento affecit, niſi quod illum in Suſa cum ſex millibus Aegyptiorum quos ipſe delegit, relegauit. Sed & vniuerſam Aegyptum ſubegit: obieruntque in ea pugna Aegyptiorum quinquaginta millia, & Perfārum viginū. Quidam autē magus cui nomē erat Sphenadati, quum fuiſſet ob delictum verberibus à Tanyoxarce caſus, accedit ad Cambyſem, & apud eum fratrem Tanyoxarcem accuſat, eum ipſi infidias moliri dicēs: argumētum etiā rebellionis addens, quod, ſi vocaretur, non veniret. Cambyſes igitur fratrem ad ſe venire iubet. ille verò aliquo negotio detentus, profectiōnem diſtulit. Tunc verò magus eū audacius criminari. At mater Amytis verba magi ſuſpecta habens, Cambyſum filium ne fidem haberet mago, admonebat. at rex ſe non credere fingebat: quum tamen maximo opere crederet. Quum autem tertium à Cambyſe frater eſſet accerſitus, venit: ipſumque frater amplexatus eſt, quum nihilominus de illo interficiendo cogitaret. ſed hanc cogitationem ad exitum inſcia Amytide perducere conabatur. id quod perfectum eſt. nam magus conſilium cum rege communicans, hunc dolum machinatur: Quum ipſe Tanyoxarci eſſet ſimillimus, conſilium regi dat vt ipſi tanquam falſo fratris regis accuſatori, caput abſcindi coram omnibus iubeat: clam autem Tanyoxarcem interfici imperet. quinetiam illius veſtem ſibi indui magus poſtulat, vt ex ipſo veſtiti Tanyoxarces eſſe iudicetur. atque hæc fiūt. nam hauſto ſanguine taurino interficitur Tanyoxarces: at magus illius veſte induitur, & Tanyoxarces exiſtimatur: diūque latet omnes præter Artofyran, Bagapatem & Ixabatem. his enim ſolis rem Cambyſes aperire auſus eſt. Cambyſes autem Labyzo qui primus erat inter Tanyoxarcis eunuchos, & aliis ad ſe vocatis, magum illa veſte indutum, oſtendit ſedentem, dixitque, Hunc eſſe Tanyoxarcem exiſtimatis? Labyzus verò miratus, Quem alium, dixit, eſſe putemus? Adeo propter ſimilitudinem magus latebat. Mittitur ergo ad Bactrios, & omnia non ſecus ac ſi Tanyoxarces eſſet, adminiſtrat. Poſt annos verò quinque, res tota declaratur Amyti per Tibetheum eunuchum, quem magus verberauerat, peritque Sphendadatem à Cambyſe: qui dare noluit: quamobrem illa eum execratur, & hauſto veneno moritur. Sed contigit vt ſacrificante Cambyſe, quum vitimā iugularentur, ſanguis non flueret. qua ipſe ex re magis etiam deiecto animo erat. Sed & Roxane puerum capite carentem peperit: magique ipſi dicebant, hanc prodigiorum ſignificationem eſſe, nullum regni ſucceſſorem ab eo relictum iri. Mater etiam

noctu illi in ſomnis apparens, ob cædem perpetratam minabatur: ideoque magis etiam angebatur. Quum autem Babylonem acceſſiſſet, & ibi paruū lignum cultro poliens, tēpus vt falleret, femoris muſculum percuffiſſet: vndecimo die mortem obiit, quum duodeuiginti annis regnauiſſet.

Bagapates autem & Artafyras, antequam Cambyſes moreretur, conſilium inierunt regni mago tradendi, qui quidem illo mortuo regnum adeptus eſt. At Ixabates ſumptum Cambyſis corpus in Perfidem portauit. vnde veniens, dum magus ſub Tanyoxarcis nomine regno potiretur, de eo apud vniuerſum exercitū indicium profectus eſt, eūque inſamaui. Quod quum feciſſet, in templum confugit: indeque comprehenſus eſt, & ei caput abſciſſum. Vnde ſeptem inter Perfās principes viri vnā aduerſus magum conſpirauere, Onophas, Idernes, Norondabates, Mardonius, Bariſſes, Artaphernes & Darius Hyſtaſpis filius. Hi, quum inter ſe fidem dediſſent, aflumitur etiam Artafyras, prætereaque Bagapates, qui clauēs omnes regiarum ædium habebat. Illi igitur ſeptem viri Bagapatis opera in regias ædes ingreſſi, magum inueniunt cum pellice Babylonia dormientem. Qui quum illos vidiſſet, proſiliit, & nullo instrumento bellico reperto, (quoniam omnia Bagapates clam ſubtraxerat) ſedile aureum confregit, eiūſque pede arrepto, quum pugnarēt, tandem à ſeptem illis viris vulneratus, mortem obiit, quum ſeptem menſes regnauiſſet.

Regnat verò ex ſeptem illis viris Darius, quum eius equus (iuxta id quod inter eos conuenerat) arte quadam adhibita primus poſt ſolis ortum hinniſſet. Caterum quo die Sphendadates magus interfectus eſt, feſtum magophonia dictum apud Perfās celebratur. Hic Darius ſepulchrum ſibi extrui in duplici monte iubet, atque id extruitur: ſed quum id videre cuperet, à Chaldæis & à parentibus prohibetur. Quum autem parentes eius aſcendere voluiſſent, ceciderunt atque interierunt: quum ſacerdotes qui illos ſurſum trahebant, illud conſpicati & inde timore correpti, funes laxaſſent. Quæ res ingentē Dario mœrorem attulit: & illis qui eos trahebant, numero quadraginta, amputata capitā fuerunt. Darius præterea Ariarnem Cappadociaē ſatrapam aduerſus Scythas proficiſci, & viros foemināque captiuos abducere iubet. Ille autem cum triginta nauibus quinquagenūm remorum traiciens, id exequutus eſt. Comprehendit autem & fratrem regis Scytharum Marſagetem, quum eum à ſuo fratre ob malè adminiſtratū munus in vincula coniectum inueniſſet. At Scytharces Scytharū rex, iratus litteras Dario ſcripſit contumelioſas: & ſimiliter ipſi reſponſum eſt. Darius tandem octingentorum millium exercitu coacto, & Boſphoro Iſtroque ponte iunctis, aduerſus Scythas profectus eſt: & quindecim dierum itinere progreſſus eſt, ſibi que mutuō arcus miſerunt. Sed quum Scythici validiores eſſent, Darius pontes tranſiuit, atque feſtinanter diſſoluit antequam totus tranſiret exercitus: quare Scytharces octoginta illa hominum millia in Europa relicta, interfecit. Darius verò, quum pontem pertranſiſſet, domus templaque Chalcedonenſium combuſſit: quoniam pontes qui verſus regionem ſuam ſpectabant, diſſoluere tentauerant, & aram quam Darius tranſiens in honorem Iouis diabaterii ſtatuerat, euertent. Datis autem ex Ponto rediens & Medicum exercitum ducens, inſulas Græciamque populabatur: cui apud Marathonen Miltiades occurrit, vicitque barbaros: & ipſe quoque Datis occubuit, eiūſque cadauer petentibus Perfis denegatum eſt. Darius autem ad Perfās reuerſus eſt, vbi celebratis ſacrificiis, quum triginta dies morbo laboraſſet, mortuus eſt: qui annos * ante regnum vixerat, & annos vnum & triginta regnauerat. Obiit etiam diem ſuum Artafyras. Bagapates autem, quum ſex annos ſepulchro Darii aſſediſſet, mortuus eſt.

Regnat Xerxes filius eius, apud quem Artapanus Artafyræ filius maximā obtinet authoritatē, quemadmodum eius pater apud patrem regis obtinuerat, itēque Mardonius antiquus. Ex eunuchis autē plurimum apud eum poterat Natacas. Xerxes vxorē ducit Onophaē filiam Amiſtrin, ex qua filium ſuſcipit Dariæum: & poſt biennium, alterum Hyſtaſpē nomine: & præterea Artoxerxem: duāſque filias, quarum vna, Amytis nomine auie vocatur: altera, Rhodogune. Xerxes aduerſus Græcos expeditionem ſuſcepit, quod Chalcedonenſes pontem ſoluere conati eſſent, quemadmodum iam dictum eſt) & aram à Dario erectā diruiſſent: quodque Datin Atheniēſes interfeciſſent, neque cadauer eius dare voluiſſent. Primum igitur Babylonem profectus eſt: & Belitanaē videre ſepulchrū exoptauit: videntque opera Mardonii adiutus: & vrnā olei non potuit, quæadmodum ſcriptū erat, implere. Inde Ecbatana profecto, defeciſſe Babylonios & Zopyrum ſuum ducem interfeciſſe nuntiatur. In hūc modum de his loquitur Cteſias, non quemadmodū Herodotus. nā quæcumque hic de Zopyro, (niſi quod mula ipſi peperit) ille à Megabyzo facta fuiſſe ſcribit, qui Xer-

xis gener erat, quum filiam eius Amytin vxorem duxisset. Ita Babylon capta est per Megabyzum: cui Xerxes præter alia multa, in olam auream sex talenta pendentem donauit: quod apud Persas omnium regionum munerum est pretiosissimum. Xerxes autem, Persico exercitu coacto, qui ex millibus octingentis constabat, præter currus, instructis etiam mille triremibus, in Græciam profectus est: Abydumque ponte iunxit. Ad eum Demaratus Lacedæmonius tum primum accessit, & cum illo traiecit, eumque ab inuadenda Lacedæmone prohibuit. Xerxes porro per Artapanum quindecim millia ducentem, apud Thermopylas cum Leonida Lacedæmoniorum duce prælium inuit, in quo magna Persarum caesa est multitudo, ex Lacedæmonii tantummodo duobus aut tribus interfectis. Postea viginti millia in aciem educi iubet: qui & ipsi superantur. Quum autem verberibus etiam cæsi vt aciores ad pugnam redderentur, nihilominus victi fuissent, quinquaginta millia iubet educi: & quum nihil proficeret, bellandi finem fecit. Sed Thorax Theffaluts, & apud Trachinienses potentissimi Calliades & Timaphernes cum exercitu aderant: quos Xerxes quum vocasset, vnâque Demaratum & Hegian Ephesium, Lacedæmonios nulla ratione vinci posse, nisi circumdarentur, intellexit. Persarum itaque quadraginta millia, quum duo illi Trachinienses per iniqua eos duxissent, Lacedæmonios à tergo adoriuntur: qui circumdati, omnes ad vnum fortiter pugnantem occubuerunt. Rursus Xerxes aduersus Plataenses exercitum centum & viginti millium mittit, & Mardonium eius ducem constituit. Qui autem Xerxem in Plataenses concitabant, erant Thebani. Mardonio occurrit Pausanias Lacedæmonius, trecetos Spartanos & mille accolas, ex aliisque vrbibus sex millia secum ducens. Ibi superato exercitu Persarum, Mardonius vulneratus aufugit. Hic Mardonius quum à Xerxe ad diripiendam Apollinis ædem missus esset, ingruente ingenti grandine oppressus moritur: quæ res Xerxi maximum incrorem attulit. Is cum suis copiis Athenas proficiscitur: sed quum Athenienses armatis centum & decem triremibus ad Salaminem fugissent, vrbem vacuam capit, quam incendit, præter arcem, in ea enim etiam aliqui relictî pugnant: tandemque quum & illi noctu fugissent, illam etiam noctu combusserunt. Xerxes autem quum inde ad angustissimam Atticæ locum Heracleum appellatum venisset, aggerem Salaminem versus ducere coepit, pedestri itinere ad eam traicere cogitans. Sed consilio Themistoclis Atheniensis & Aristidis, sagittarii ex Creta accersuntur, ac veniunt: deinde bellum nauale Persarum & Græcorum geritur. Persæ naues habebant plusquam mille, ducemque Onophan: Græci verò septingentas. Græci tamen victores euadunt: & quingentæ naues Persarum profligantur: & fugit Xerxes consilio rursus & arte Aristidis atque Themistoclis. In reliquis verò omnibus præliis ceciderunt Persarum centum & viginti millia. At Xerxes, quum in Asiam traiecisset, & Sardis proficisceretur, misit Megabyzum vt templum Delphicum diriperet: illoque id suscipere recusante, Matacas eunuchus iniuriam Apollini illaturus omniaque direpturus mittitur. Is confectis ita rebus ad Xerxem reuersus est. Xerxes ex Babylone ad Persas proficiscitur. At Megabyzus suam vxorem Amytin (quæ filia Xerxis erat, quemadmodum iam dictum est) adulterii infumulat. quam obrem Amytis à patre acriter reprehenditur: at illa impudicitia crimen à se remouet. Verum Artapanus, qui plurimum apud Xerxem autoritate valebat, cum Spamitre eunucho (qui & ipse plurimum apud eum poterat) de Xerxe interficiendo consilium agit: idque perpetrant, & Artoxerxi filio persuadent ab altero filio Dariæo patrem suum necatum esse: adduciturque Dariæus ab Artapano domum Artaxerxis, cum ingenti clamore se parricidam esse negans, is tamen capite plectitur.

Artoxerxes igitur Artapani opera regno potitur. sed ideam Artapanus eius vitæ insidians, consilium suum cum Megabyzo (qui iam ob suspectam adulterii vxorem suam, incrore affectus erat) communicat, fidemque mutuo datam iureiurando firmant. Sed re tota Megabyzi indicio prodita, Artapanus ea morte qua Artoxerxes erat afficiendus, afficitur: atque adeo quæcunque in Xerxem Dariæumque perpetrata fuerant, patescunt. Aspamitres quoque, qui cædis Xerxis ac Dariæi conficius fuerat, acerbissimo genere mortis, adhibitis videlicet per scapham tormentis, plectitur. At post Artapani mortem, eorum qui cum illo coniurarent, & Persarum aliorum pugna oritur, in qua cadunt tres Artapani filii, & grauitè Megabyzus vulneratur. Quem casum Artoxerxes itemque Amytis & Rhodogune ac ipsarum mater Amistris ingenti luctu prosequuti sunt: atque adeo vix tandem hæc Apollonidis medici Coi opera, summam adhibentis diligentiam, mortis periculo liberatur. Desciscunt ab Artaxerxe Bactra, aliisque item præfectus Artapanus: & æquo Marte pugnatur. Quum autem commissa iterum pugna, ventus in faciem Bactrianorum spiraret, vincit Artoxerxes, & in eius ditionem vniuersa Bactria concedit. Deficit etiam Aegyptus, Inaro Lydio & altero Agyptio defectionis authoribus: omniaque ad

bellum pertinencia parantur. Athenienses quoque Inaro petenti quadraginta naues mittunt: & ipsemet Artoxerxes exercitum educere cogitat: sed, non ita confulentibus amicis, mittit Achæmenidem fratrem cum quadringentis millibus peditum, & octoginta nauibus. Confligit Inarus cum Achæmenide, Aegyptique vincunt: atque Achæmenides quum ab Inaro vulnus accepisset, moritur, eiusque cadauer ad Artoxerxem mittitur. Idem Inarus mari victor euadit, Charitimide magnum inde nomen consequuto, qui quadraginta nauium Athenis missarum nauarchus erat. Ex quinquaginta Persarum nauibus, viginti cum ipsis hominibus captæ, triginta profligatæ fuerunt. Deinde aduersus Inarum mittitur Megabyzus, præter exercitum qui reliquus fuerat, alium ducens, qui ex ducentis hominum millibus constabat, nauibus autem trecentis, quibus Oriscus præerat. adeo vt præter naues reliqua multitudo quingentorum hominum millium esset. nam quum cecidit Achæmenides, centum hominum millia ex quadringentis quæ duxerat millibus, vnâ caesa fuerunt. Pugnatur acriter, & vrinque multi, sed plures ex Aegyptiis cadunt. Tandem Megabyzus Inarum in femore vulnerat, fugatque: & fortiter pugnantem Persæ victores euadunt. Inarus verò fugiens Byblum proficiscitur, (hæc est munita vrbis in Agypto) & cum eo Græci quicumque in prælio & cum Charitimide cæsi non fuerant. Aegyptus præter Byblum partes Megabyzi sequitur: & quoniam Byblus expugnari non posse videbatur, Megabyzus cum Inaro & Græcis, quorum erant sex millia & amplius, fide data paciscitur, nullam eos à rege iniuriam accepturos, & Græcos domum quum liberet reuersuros. Quum igitur Sarfaman Aegypti præfectum constituisset, vnâ cum Inaro & Græcis ad Artoxerxem proficiscitur: eumque inuenit iratum Inaro vehementer, quoniam is fratrem Achæmenidem interfecerat. Megabyzus omnia quæ gesta fuerant narrat, & quomodo fide Inaro Græcisque data Byblum cepit: atque poenam illorum pertinaciter deprecatus, efficitur voti compositum. tandemque ad exercitum deferretur, Inarum & Græcos nihil detrimenti passuros. Verum enimvero Amytis vicem interepti filii Achæmenidis dolens, grauitè coqueretur quod Inarus & Græci poenas sibi non darent. atque adeo illos à rege exposcit: sed is tradere recusat. Deinde Megabyzum ab eo exposcens, repulsam itidem patitur. Tandem tamen illa quum instando molesta esset, impetrauit. & quinque post annis, Inarum pariter & Græcos à rege accepit. Atque hunc quidem tribus crucibus suffixit, Græcis autem quinquaginta (nam plures capere non potuerat) capita amputauit. At Megabyzus magno dolore & luctu affectus est, petiitque vt sibi in Syriam regionem suam proficisci liceret. Huc etiam clam præmisit Græcos alios, & profectus est, atque à rege desciiuit: maximasque copias coegit, quæ, præter equites, ex centis & quinquaginta millibus constabant. Aduersus eum Viris mittitur cum ducentis millibus: pugna confertur, seque mutuo vulnerant Megabyzus & Viris. hic quidem iaculo Megabyzum in femore percussit, & vulnus duos digitos altum infligit: ille verò similitè iaculo Viris in femore, deinde & in humero vulnerauit. vnde Viris ex equo cade re contigit. sed eum circumstans Megabyzus attolli & seruari iubet. Multi autem Persæ ceciderunt, Zopyro Artyphioque Megabyzi filiis fortiter pugnantibus. itaque tandem viribus longè superior euadit Megabyzus, & victoria potitus magnam Viris curam gerit, eumque ad Artoxerxem mittit id petentem. Rursus autem exercitus aduersus eum mittitur, & Menostanes Artarii filius (Artarius autem erat satrapa Babylonis, & Artoxerxis frater) cõfigunt inter se: sed Persarum fugatur exercitus, & Menostanes in humero à Megabyzo percussitur: præterea in capite sagitta, sed non lethali vulnere feritur. vnâ tamen cum omnibus suis fugam capit, & Megabyzus splendida potitur victoria. Artarius Megabyzum per legatos monet vt cum rege paciscatur. Ille se pacisci quidem cum rege, non tamen ad eum proficisci sed in sua regione manere velle indicat. Hæc regi nuntiantur, cui Artoxares Paphlagon eunuchus & Amistris studiosè consilium dant vt paciscatur. Itaque ipse Artarius & Amytis vxor, & Artoxares, iam viginti annos natus, & Peris Viris filius & Spitamæ pater, mittuntur. Multis igitur sermonibus & iuramentis ad fidem faciendam adhibitis, vix tamen Megabyzo vt ad regem proficiscatur persuadent. Cui tandem reuerso rex per nuntios veniam se illi eorum quæ admisisset, dare significauit. Sed quum egresso ad venationem rege, & eum ad orto leone, Megabyzus beluam hanc in pedes se erigentem iaculo percussit interfecisset, succensens ei rex quod eam percussisset antequam ipse eam vltimo attigisset, caput abscindi imperauit. Sed Amistris & Amytis aliorumque precibus remisit ei mortis poena, ad vrbem quandam nomine Cyræ circa mare rubrum relegatur. Artoxares quoque eunuchus in Armeniam relegatur quod sæpe pro Megabyzo liberius a vobis regem loquutus esset. Sed Megabyzus, quum in exilio quinque annos esset commoratus, aufugit, se Pisagan esse simulando. (Pisagas autem à Persis dicitur leprosus, ad quem nemini accedere licet) & ad Amytin domumque proficiscitur, & vix agnitus, per Amistris & Amytin cum rege reconciliatur: qui eum, quemadmodum antea, suæ mensæ participem

facit. & quum sex & septuaginta vixisset annos, mortuus est: propter quod magno rex est mœrore affectus. Mortuo Megabyzo Amytis cum multis consuetudinē habebat, & ante hanc similiter mater Amistris: Apollonides verò Cous medicus, quum Amytis leuiter ægrotaret, & ipse eius amore captus esset, fore dixit vt ea in pristinam valetudinem restitueretur si cum viris rem haberet. vuluæ enim esse morbum. Sed quum hac arte voti compos factus cum ea concumberet, illa autem tabe laborare cœpisset, à concubitu abstinuit. Tandem igitur illa morti vicina, matri in mandatis dedit vt Apollonidem vlcisceretur. Hæc ipsi regi Artoxerxi rem totam exposuit, & quomodo cum illa concumbere solitus, non prius desisset quàm ei illius mali author fuisset: & quomodo supplicium de Apollonide sumi illa sibi mandasset. Ille matri quicquid ipsi visum fuerit agendi potestatem facit. Hæc, quum vincitum Apollonidem bimestri spatio cruciatibus affecisset, viuum postea defodit, quo nimirum tempore Amytis diem suum obiit. Sed Zopyrus Megabyzi & Amytis filius, vbi iam patrem & matrem amisit, à rege desciiuit, atque Athenas profectus est, propterea quòd Athenienses mater eius beneficiis affecerat. Caunum vnà cum illis nauigauit, & Caunios ciuitatem tradere iussit: at illi vrbe ipsi quidem tradituros se respòdebant, Atheniensibus verò qui eum sequebatur, nequaquam. In Zopyri igitur murum subeuntis caput saxum iecit Alcides Caunius, ex quo istu Zopyrus mortem obit. Amistris verò auia Caunium illum cruci affixit. Postea autem & ipsa moritur, iam ætate valde confecta. Artoxerxes item obit, quum duos & quadraginta regnasset annos.

Artoxerxe mortuo regnat Xerxes eius filius, qui solus erat legitimus ex Damaſpia susceptus, quæ eodem ipso die quo Xerxes mortuus est, è vita discessit: Bagorazus verò cadauer patris & matris in Persiam tulit. Fuerunt autem Artoxerxi septemdecim filii spurii, in quibus fuit Secundianus ex Alogune Babylonia susceptus, & Ochus, & Arsites, ex Cosmartidene, quæ etiam erat Babylonia. Ochus autem postea regnat, & præter hos liberi eius. Fuerunt ex his, & Bagapæus & Paryſatis, ex Andia, quæ etiã erat Babylonia. Hæc Paryſatis, Artoxerxis & Cyri mater fuit. & Ochum pater viuens Hyrcaniorum præfectu constituerat, eique in vxorem dederat mulierem quæ Paryſatis appellabatur, Xerxis filia, & regis sorore. Secundianus autem, postquã sibi Pharnacyã eunuchum conciliauit, (qui secundum à Bagorazo, & Menostane, & quibusdam aliis locum tenebat) quum Xerxes in quodam festo ebrius esset atque in regia sua dormiret, ingressi eum interficiunt, die à patris morte quinto & quadragesimo. Euenit ergo vt amborum simul ad Persas corpora ferrentur. nam mulæ quæ currum trahebant, tanquam filii cadauer expectantes, iter facere volebant: sed posteaquam aduenit, magna cum alacritate iter fecerunt.

Regno autem potitur Secundianus, qui Azabaritem & Menostanem *eunuchos* apud se habuit. At Bagorazo ad Secundianum reuerso, Secundianus iam pridem cum eo similitatem exercens, eum criminatus quòd absque eius consilio cadauer patris ibi reliquisset, lapidibus obrui imperauit. Quod factum ægerrimè exercitus tulit: qui quauis ab eo muneribus donaretur, eum nihilominus ob Bagorazi & fratris Xerxis eadem odio prosequeretur. Postea autem Ochus à Secundiano accersitus, venturum se promittit: sed minimè venit: & hoc ab eo sapius fit. tandem Ochus multo se munit exercitu, & regnum occupaturus speratur. Arbarius equitum Secundiani præfectus ab eo ad Ochum deficit: deinde Arxanes Aegypti satrapa: quinetiã Artoxares ex Armenia venit ad Ochum; & ipsi citarin inuito imposuerunt.

Regnat Ochus, & nomine mutato Dariæus appellatur, qui dolis iuramentisque, monitu Paryſatidis, Secundianum tentat. at Menostanes Secundianum diligenter hortabatur ne crederet eius iuramentis, neque cum fallacibus hominibus pacifceretur: sed nihilominus Secundianus persuadetur & capitur, & in cineres coniectus moritur, quum vi menses & dies xv regnauisset. Regnat igitur solus Ochus, qui etiã Dariæus nominabatur: apud eum autem auctoritate valebant tres eunuchi, primu quidem locum Artoxare, secundum Artibarxane, tertium Athoo tenente. Vxorem autem potissimum in consilium adhibebat, ex qua, antequam regnũ adipisceretur, duos susceperat liberos, Amistrin foeminam, & Arſacan marẽ, qui postea mutato nomine dictus est Artoxerxes. Ex eadem autem etiam regnate alterum suscepit marem, & ei nomen Cyri à sole est impositum, deinde Artoſtẽ: aliosque deinceps vsque ad tredecim. atque ista historicus ex illa ipsa Paryſatide se audisse tradit. Sed reliqui filii celeriter è vita migrauerunt: superſueruntque illi quorum fecimus mentionem, & quartus filius, qui Oxendras est appellatus. Desciunt à rege, Arsites frater eius germanus, ex eadem matre eodem que patre genitus: & Artyphius Megabyzi filius. In eos mittitur Artafyras, & Artyphium bello inuadit: atque in duabus pugnis Artafyras vincitur: deinde rursus congressus Artyphium superat, & eos qui cum illo erant Græcos muneribus ad se allicit, adeo vt ille cum tribus tantummodo Milesiis relictus fuerit. tandem quum iururandum

fidemque ab Artafyra accepisset, quoniam Arsites non comparebat, regi se dedit. Paryſatis verò regi ad Artyphium interficiendum animato, consilium dedit vt ne tunc temporis illum interficeret: (hoc enim modo Arsitẽ deceptu ei se dediturum) sed postquam ille deceptus captusque esset, tunc vtrunque recaret. id quod ita factum est, consilio exitum conſequuto. Artyphius enim & Arsites in cineres coniciuntur. Arsitẽ tamen rex morte multare nolebat, sed Paryſatis partim precibus, partim vi id effecit. Pharnacyas item, qui vnà cum Secundiano Xerxem occiderat, lapidibus est obrutus: & Menostanes sibi ipsi mortem consciiuit, quum iam ad poenam subeundam comprehenderetur. Desciunt Pifuthnes, & in eum Tissaphernes mittitur, atque Spitradates, & Parmises. Pifuthnes verò aduersus eos tendit, secum habens Lyconem Atheniensem, cum Græcis quorum ille dux erat. Sed regis duces pecuniis Lyconem Græcosque captant, & vt à Pifuthne desciscant persuadent. deinde Pifuthni fide data, & ab eo accepta, cum ad regem ducunt, qui cum in cineres coniciit, eiusque satrapia Tissapherni tradit. Lycon verò & vrbes & regiones mercedẽ proditionis accipit. Artoxares autem, qui plurimum apud regem poterat, ei molitur insidias, de regno inuadendo cogitans. nam, quum esset eunuchus, imperauit vxori suæ vt sibi barbam conficeret, idque vt vir esse existimaretur. Sed per eam patefacto hoc dolo, comprehenditur, & Paryſatidis in potestatem traditur, à qua interficitur. Arſaces autem regis filius, qui postea est nominatus Artoxerxes, vxorẽ ducit Idernis filia Statira: atque regis filia similiter vxorem ducit filius Idernis. Amistris autem erat filia, cuius sponſio nomẽ erat Terituchmes: qui patre suo mortuo, pro ipso satrapa constitutus est. Habebat autem sororem ex eodem patre natam, quæ Roxane vocabatur: quæ cum formosa erat, tum verò sagittandi iaculandi que peritissima. Huius amore captus Terituchmes, & cum ea rem habens, oderat Amistrin: tandemque eam in saccum conicere statuit, vt à trecentis viris, cum quibus defectionem molitus est, confoderetur. Sed quidam cui nomẽ erat Vdiastes, qui auctoritate apud Terituchmem valebat, & literas à rege acceperat, quibus multa ei pollicebatur si sua filia ei ab illo periculo liberaretur, Terituchmem aggressus interfecit: quum ipse Terituchmes aduersus eos qui in ipsum insurgebant, strenue pugnando, multos interfecisset. nã ab eo triginta sex homines occisos fuisse tradunt. Sed filius Vdiastis Mitradates nomine, qui Terituchmis amiger erat, nec adfuerat, postquam rem didicit, patri diras imprecatus est: & quum vrbe Zarin occupasset, eam filio Terituchmis conseruauit. At Paryſatis matrem Terituchmi, fratresque Metrostem & Helicum, & sorores, quæ præter Statira duæ erant, viuis terra obrui, Roxanem autem viam secari iussit. Id quod factum est. Rex verò vxori suæ, vt simili potest Statira afficeret Arſaces filii ipsius vxorẽ imperauit. Sed quum matrem & patrem multis precibus & planctibus placasset, & Paryſatidis animus flexus esset, poenã remisit. Sed & ipse Ochus Dariæus Paryſatidi dixit fore vt valde ipsam aliquando poeniteret. At in libro decimo octauo narrat quomodo Ochus Dariæus mortuus sit quum Babylone ægrotasset, & annos trigintaquinque regnauisset.

Regno igitur Arſaces potitur, qui & Artoxerxes mutato nomine dictus est. hoc regnum adeptus, Vdiasti lingua abscinditur, eique ponẽ auellit: atque ita tandem ille moritur, & filius eius Mitradates pro patre satrapa constituitur. Facta autem hæc fuere impulsu Statira: vnde Paryſatis dolore afficiebatur. Criminatur Tissaphernes Cyrum apud Artoxerxem fratrem: is ad matrem Paryſatin confugit, & à crimine obiecto absoluitur. Reueritur Cyrus ad suam satrapiam, ignominia à fratre affectus, ideoque de defectione cogitat. Satibarzanes Orontẽ criminatur, cum Paryſatide consuetudinem eum habere dicens, quum alioqui castè illa viueret. Morte igitur mulcatur Orontes: & mater irascitur ipsi regi quòd Paryſatis veneno Terituchmis filium necauerit. Et de eo qui patrem igne contra legem sepeliuit, fit mentio. vnde Hellenicus & Herodotus mœdaci arguuntur. Refertur etiam Cyri à fratre defectione: & quomodo Græcum pariter & barbaricu exercitum coegerit, & Clearchus Græcorum exercitus dux fuerit. Commemoratur deinde quo pacto Syennesis Cilicum rex ambos, Cyrum videlicet & Artoxerxem, in bello gerendo adiuuerit, & quomodo Cyrus suum exercitum, & Artoxerxes vicissim suum exhortatus fuerit. Sed Clearchus Lacedæmonius Græcorum dux, & Menon, ambo Cyrum sequentes, semper inter se dissidebant, quòd Cyrus Clearchi consilio in omnibus vteretur, Menon autem in nullo apud eum loco esset. Et ad Cyrum quidem ab Artoxerxe multi transfugebant, sed nullus à Cyro ad Artoxerxem. quum ob causam barbarus quum ad Cyrum desciscere tẽtasset, & accusatus ea de re fuisset, in cineres est coniectus. Narratur etiam vt Cyrus in regis exercitum imprefionem fecerit, & victoria potitus sit: deinde vt occubuerit, dum Clearcho morem non gerit. Vt Artoxerxes contumeliosis modis in fratris cadauer sæuerit: quippe qui non solum caput sed & manũ qua percussus ab eo fuerat, absciderit, & velut de ea triumphas, circumlegit. scribit & vt Clearchus Lacedæmonius cum suis Græcis noctu recesserit, & vnã ex Pa-

ryfatidis vrbibus occupauerit: & vt rex cum Græcis foedus inierit. Vt Paryfatis Babylonem profecta fit Cyrum lugens, & vix tandē caput eius manūmque recuperauerit, quæ Susā miserit, ibique sepeliuerit. De Bagapate qui iussu regis caput à cadauere Cyri auulsi: & quomodo regis mater vbi in talorum lusu eum vicit, ex pacto Bagapatem obtinuit. & quomodo ipsi pellis detracta fuerit à Paryfatide, & cruci deinde fuerit affixus ab eadem. quo tempore ipsa propter multam Artoxerxis obsecrationem flere Cyrum cessauit. Quomodo Artoxerxes dona cuidam dedit qui Cyri tiam attulit, & Carem qui Cyrum à se vulneratum arbitrabatur, honorificè exceperit. Paryfatis autem illum qui honorificè exceptus fuerat, cruciatibus adhibitis interfecerit. Vt Artoxerxes petenti Paryfatidi Mitradatem tradiderit, quippe qui in mensa se Cyrū interfecisse gloriatus esset: & vt sibi traditū acerba morte multauerit. Hæc in libris xix & xx continentur.

In libris autem xxi & xxi, & xxi, (quo tota hæc finitur historia) hæc continentur, Quo pacto Tissaphernes Græcis insidias molitus sit, quum socium sibi adiunxisset Menonem Thesalū, & per eum dolo iuramentūque Clearchum ducēsque ceteros in potestatem suam redegerit, quauis Clearchus præuideret, insidiāsque amoliretur. Sed tum multitudo per Menonem decepta, Clearchum etiam inuitum ad Tissaphernem coegit accedere, tum etiam Proxenus Boeotius antè dolo circumuenus, vtd faceret hortabatur. Quomodo Clearchū & ceteros compedibus vinctos Babylonem ad Artoxerxem miserit, & quomodo ad conspiciendum Clearchum omnes confluerint: & quomodo Ctesias ipse, quum medicus esset Paryfatidis, Clearcho, dum in carcere esset, multa humanitatis officia per eam præstiterit. Et vt illum Paryfatis à vinculis liberasset, nisi Statira virum Artoxerxem ad eum interficiendum hortando compulisset. Ita Clearchus morte multatus est: & circa eius cadaver ostentum hoc extitit, quod flante vento vehementissimo, sepulchralis agger magnæ altitudinis sponte sua id contexerit. Interfecti etiā fuerunt Græci cum eo missi, præter Menonem. *Narratur deinceps* Paryfatidis in Statiram cōiucia, & quomodo Statira fuerit veneno necata, quod hunc in modum paratum erat, (cauebat enim sibi Statira diligenter ab hoc malo, quod ei tamen contigit.) Vna pars cultelli veneno superillinitur, cuius reliqua pars intacta remansit: hoc secatur auicula parua, oui habens magnitudinem. (auiculam hanc Persæ ryndacē appellant) diuiditurque in duas partes: & ipsa Paryfatis dimidiam partem quæ veneno carebat, accepit, comeditque: at partē veneno tinctam porrexit Statiræ. *ll.* quum eam quæ porreixerat edere dimidiam partem vidisset, nec quicquam fraudis animaduertere potuisset, ipsa quoque vnā mortiferum comedit venenum. Hinc matri rex irascitur, & eius eunuchi comprehensi cruciantur & morte multantur. Prætereaque Ginge comprehenditur, quæ Paryfatidi familiaris erat, atque de ipsa iudicium exerceus, à iudicibus quidem absoluitur, à rege autem condemnatur. Tandem verò cruciatibus afficitur & necatur, eoque nomine Paryfatis filio, hic vicissim matri succenset. De Clearchi tumulto qui octo post annis palmarū plenus apparuit, quas Paryfatis clam per eunuchos, quo tempore ille mortuus est, aggesta terra obruerat. Causæ propter quas rex Artoxerxes & EVagoras Salaminis rex inter se dissiderent. & EVagoræ nuntii ad Ctesiam vt acciperent epistolas ab Abulite: & Ctesia ad ipsum epistola de reconciliatione cum Anaxagora Cypriorum rege. EVagoræ nuntiorum in Cystrum aduentus, & à Ctesia datæ ad EVagoram literæ, vt ei fuerint redditæ. Et Cononis ad EVagoram oratio, suadentis vt ad regem ascenderet. Et EVagoræ epistola de honoribus quibus ab eo affectus fuerat. Et Cononis ad Ctesiam epistola. Et tributum regi datum ab EVagora. Et epistolæ Ctesia redditæ. Et, Ctesia ad regē oratio de Conone, & epistola ad ipsum. Munera ab EVagora missa Satibarzani traduntur, & nuntii in Cyrum perueniunt. Et Cononis epistola ad regē & Ctesiam. Quomodo adhibita custodia retenti sint nuntii à Lacedæmonius ad regem missi. Epistola regis ad Cononē & ad Lacedæmonios, quam ipse Ctesias tulit, & quomodo à Pharnabazo Conon constitutus sit nauarchus. Ctesiaque in Cnidum patriam suam aduentus & Lacedæmonem. & disceptatio aduersus Lacedæmoniorum legatos apud Rhodum: & emissio ab Epheso vsque ad Bactra, & Indicæ regionis, dierum, parasangarum. Catalogus regum à Nino & Semiramide vsque ad Artoxerxem, quibus ille librum suum claudit.

EX EIVSDEM CTESIAE scriptis quæ Indica nominata sunt, excerptæ ab eodem Photio historiae, Latino sermone nūc pri- mum redditæ.

Indica Ctesia vno libro continentur, in quibus magis Ionicè loquitur. Scribit Indum fluiuium, quā angustissimus est, quadraginta stadiorum esse: quā latissimus, ducentorum. Indos multitudine ceteros ferè vniuersos mortales superare dicit. De scolece, id est quodam verme, qui est in flumine, & solus ex omnibus animalibus in eo nascitur. *Dicit etiam* vltra Indos non alios homines habitare. In Indica regione non plures, sed eā à flumine rigari. De pantarba gemma, & quomodo septuaginta septem gemmas & lapides pretiosos in flumen proiectos, (quæ omnia erant cuiusdam Bactriani institoris) pantarba retraxerit inter se coherentes. De elephantibus murifragis. De paruis simiis caudas quatuor cubitorum habentibus. De maximis gallis gallinaceis. De aue pittaco, quam lingua humana & voce præditam esse dicit, corui magnitudine, & rostro purpureo, barbâque gestare nigram, collum habere cæruleum, quemadmodū cinnabari: loquiq; ipsam Indicè, vt hominè: necnon Græcè, si Græcū sermonē docta fuerit. De fonte qui quotannis auro humido impletur, ex quo fonte ceterum vrcei fictiles singulis annis hauriuntur. idèoque fictiles esse oportet quoniam aurum dum hauritur concrefcit, vt ad ipsum extrahendum frangere vas necesse sit. Fons hic quadratus est, cuius ambitus est sexdecim cubitorum, altitudo vnus vlnæ: singuli autem vrcei qui auro pleni hauriuntur, talenti pondus exæquat. De ferro quod in fundo huius fontis extat: ex quo duos gladios se habuisse dicit ipse Ctesias, vnum à rege, alterum à regis matre Paryfatide donatum. Id ferrum si in terrâ defigatur, nebulas & grandines turbinēsque auertere, & seipsum hæc vidisse, rege bis periculum faciente, commemorat. De canibus Indicis, qui maximi sunt, adeo vt etiam cum leone pugnent. De magnis montibus ex quibus sardo & onyches aliæque gemmae effodiuntur. De acerrimo qui ibi est calore: & vt sol duplo maior quàm in aliis regionibus esse videatur, multique aestu ibi suffocentur. Tradit etiam mare ibi non minus spatiosum Græco esse, atque id in summo quidem, donec quis ad quatuor digitorū altitudinem perueniat, calidum esse, adeo vt piscis iuxta calorem illum viuere non possit, sed in fundo degat. Indum fluiuium campos & mōtes interlabi tradit, in quibus nascatur qui calamus Indicus appellatur: eius quidem crassitudinis quam hominum duorum iuncta vlnæ complecti possint: altitudinis autem, quanta est mali nauis onerariæ prægrandis. Esse & quosdam maiores, quosdam item minores, vt pote in spatioso monte. Esse autem inter hos calamos & marem & sceminam: & sceminam quidem nucleū habere, marem verò nequaquam: & esse validissimum. De animali Indico martichora dicto, quod facie hominem refert, leonis magnitudine, cinnabaris ruborem habens. Triplex est illi dentium ordo: aures humanis similes, oculi item cæsi, velut sunt hominum. Caudam autem qualem scorpius epirotes habet, in qua & aculeus est cubitali maior. Sed & per transuersum aculeis munita est cauda. Aculeum item in summa parte, velut scorpius, gerit: quo accedentes pungit: nec mortem quicumque punctus fuerit, effugere potest. Quod si quis eminus aduersus ipsum pugnet, & ab anteriori parte caudam præterdens aculeis petit, tanquam ab arcu eos eiacularans, & à posteriori parte eam rectè intentans. Ad plerū autem longitudinem iaculando peruenit, & quoscunque ferit, omnes ad vnum interficit, præter elephantem. Eius autem aculei longitudinem pedalem, funis tenuissimi latitudinem habent. Martichora autē Græcis *αἰσχροπύρος* sonat, id est hominiuorus, quod multos vorat quos interfecerit. Sed & animalia cetera vorat. Pugnatque & vnguibus & aculeis. Aculeos autē vbi eiacularum fuerit, renasci scribit. Abundat autem his animalibus India: quæ ab hominibus interficiuntur, qui elephantis insidentes, telis ea petunt. De summa Indorum iusticia, & de moribus ac ritibus eorum. De loco sacro qui est in tractu inhabitabili regionis, quæ sub nomine solis & lunæ venerantur: ad quem à monte Sardonis quindecim est dierum iter. Vt sol ibi singulis annis per dies trigintaquinque aliquid refrigerationis illis concedat, propter ieiunium, vt ne dum ipsum celebrant & dum reuertuntur, torreatur. Tonitrua & fulgura & pluuia non sunt in India, sed frequentes ventos & turbines habet, qui omnia sibi obuia abripiunt. Sol autem oriens in maiori Indiae parte, alteri diei parti frigus, alteri vehementem calorem affert. Indi non à sole sed à natura sunt nigri, in quibusdam enim viris & mu-

lieribus inter eos summum candorem conspici tradit: in paucioribus tamen. & se tales Indas duas & Indos quinque vidisse addit. Confirmare volens quod de sole dixerat, eum Indiae trigintaquinque dierum refrigerationem concedere, scribit & flammam quae ex Aetna erumpit, medium regionis tractum, utpote qui à iustis hominibus incolatur, non labefactare, quum caetera labefactet. & apud Zacynthum fontes esse piscium fertiles, è quibus pix educatur: & apud Naxum fontem esse è quo vinum, & quidem suavissimum, nonnumquam profluat. Et ignem iuxta Phaselidem in Lycia esse perpetuum, qui super petra semper noctes dieſq; ardeat: & qui aqua non extinguitur, sed redardescat: at fimo extingui possit. Media India nigros habet viros qui Pygmaei appellantur, eadem qua Indi caeteri lingua videntes sunt autem valde parui, adeo ut bona pars dimidii cubiti magnitudinem, qui autem eorum maximus, duorum cubitorum magnitudinem non superet. Capillum autem vsque ad genua & infra etiam demissum, barbam quoque quibusvis aliis hominibus promissiore gestant. Atque adeo postquam illis promissa barba exorta est, nullo iam vestitu vtuntur, sed capillos quidem à tergo multo infra genua demittunt, barbam autem antè ad pedes vsque protrahunt: deinde, quum totum corpus pilis obduxerunt, seipſos cingunt, illis vestimenti loco vtentes. Sed & veretrum illis est valde crassum, adeoque magnū ut ad pedum vsque malleolos pertingat. Sunt porro simi atque deformes. Oues autem eorum sunt agnis nostris pares: boues & asini ad nostrorum arietum magnitudinem accedunt. equi item eorum & muli caeteraque veterina animalia arietes magnitudine non superant. Horum Pygmaeorum tria millia rex Indorum in suo comitatu habet. sunt enim sagittarii peritissimi. Iustissimi autem sunt, & iisdem quibus reliqui Indi legibus vtuntur. Lepores & vulpes non canibus sed coruis, miluis, cornicibus & aquilis venantur. Lacus est apud eos octingentorum stadiorum ambitum habens, cui, quoties à nullo vento agitur, oleum supernat: quod quidam ex eius medio scaphis hauriunt, nauigiolis per eum nauigantes. atque eo vtuntur. Vtuntur autem & oleo ex sesamo, & ex nucibus: sed praestantius est quod è lacu illo hauritur. Habet verò etiam pisces hic lacus. Abundat praeterea argento haec regio, in qua sunt & argenti fodinae, non tantae tamen, ut aiunt, altitudinis, quantae apud Baetra. Aurum quoque habet India, sed quod non reperitur in fluuiis & abluuitur, ut fit in flumine Pactolo: sed multi & spatiosi montes id suggerunt, quos incolunt grypes, aues quadrupedes, lupi magnitudine, cruribus & vnguibus leoninis: qui pennas in pectore rubras, in reliquo corpore nigras habent. Propter has illud quod in montibus est copiosum aurum non facile obtinetur. Oues Indorum & caprae maiores sunt asinis, & vtplurimum quaternos atque adeo senos pariunt. Caudae autem illis adeo sunt magnae ut amputandae sint illis quae enixae fuerint ut à mare possint iniri. At porcum India nec mansuetum nec syluestrem vllum habet. Palmæ Indiae eorumque fructus triplo Babiloniis sunt maiores. Est ibi & quidam fluuius (ut ille scribit) è petra mel fundens. Sed multa de illorum iustitia & de benevolentia qua regem suum prosequuntur, & de illorum contemptu mortis commemorat. Meminit & fontis cuiusdam, cuius aquam, simulatque hausta fuerit, in morem casei coagulari dicit: cuius coagulatae si quis tres obolos cum aqua biberit, quaecumque admiserit patefacit. eo enim die mente alienatur. Eo autem vitur rex erga eos qui an obiectis criminibus sint affines, certo vult cognoscere. nam si quis id de quo accusatur effuuerit, mortem sibi cogitur consciscere: sin iudicio suo nullius criminis couincatur, absoluitur. Nullum ex Indis capitis aut oculorum aut dentium dolore laborare tradit, nullique circa os pustulas oriri: eorumque vitae spatium esse centum viginti, & triginta & quinquaginta annos: atque adeo ducentos, quorum sit longissima. Est apud eos serpens do drantali magnitudine, aspectu similis pulcherrimae purpurae: caput candidissimum habens, dentibus omnino carens. quae venatores in feruentissimis montibus nascuntur, ex quibus sardo gemma effoditur. Hic non mordet, sed quemcunque locum vomitu suo conspserit, in eo putredinem oriri necesse est. Si autem è cauda suspendatur, venenum duplex emittit, vnum dum viuunt, quod nigrum est, electri speciem referens: alterum, vbi mortuus est, nigrum & ipsum. Et illius quidem prioris quod ab eo viuento profluxerit, si tantum detur quantum est sesamum, confestim enecat, cerebro eius qui ipsum biberit, per nares effluente: alterum autem si detur, tabem inuehit, & vix intra anni spatium perimit. Meminit & auis *δικεραρον* cognominata, (esse autem *δικεραρον* idem quod Graecis *δικερον*, id est *inustum*) quae oui perdicis magnitudinem non excedat, hanc sterces suam defodere tradit, ne inueniatur: quod si inuentum sesami mensura bibatur, manè somnus eum qui biberit corripit, & ita dormit ut nihil sentiat: vergente autè ad occasum sole, expirat. Est ibi & lignum *μαρροον* dictum, olea magnitudine, quod in regis duntaxat inuenitur hortis: nec florem nec fructum producat: sed quindecim duntaxat sub terra sunt ei crassae radices, quarum vnaquaeque brachii crassitudinis habet. huius si do drate quis sumpserit, omnia quibus illa admouetur ad se trahit,

aurum, argentum, aes, lapides, & alia quaelibet, praeter electrum: sin quis tantum eius quantae est cubiti mensura, acceperit, & agnos & aues ad se trahit. nam & hac maiorem auium partem venantur. Quinetiam, si aquam concreſcere velis, in aquae congiunt radices huius obolum iniiciens, concreſcere facies. Idemque in vino efficere poteris: manūque, velut ceram, tenebis. sed postridie soluitur. Auxiliatur & coeliacis. Est praeterea fluuius Indiae interlabens, duorum stadiorum latitudinem non excedens: qui ab Indis *επαρρες* appellatur, quod Graecè sonat *φερων παρτα εαπαρτα*, id est *ferens omnia bona*. ex hoc per triginta cuiusque anni dies electrum emanare dicit. Esse enim in montibus arbores aqua extantes (montes enim alluuntur aqua) quae certo anni tempore lacrymas emittant, velut amygdalus, aut pinus, aut alia quaequam arbor: (atque hoc per triginta potissimum anni dies contingere) has autem lacrymas in fluuium cadentes concreſcere. vocarique hanc arborem Indica lingua *σιπachora*, quod Graecis significet *γλυκὸν ἴδιον*, id est *dulce, suauis*. atque Indos electrum inde colligere. Sed & fructum qui à quibusdam illarum arborum, velut à vitibus producatur, esse racemos, quorum acini nuce Ponticas magnitudine aequent. His in montibus degere scribit homines caninum caput habentes, qui agrestium animalium exuuiis amicitantur: & sermone nullo vtuntur, sed latratum duntaxat more canum edant, cuius significatio perinde ac sermone intelligatur. His dentes quam canibus esse maiores: vngues caninis esse similes, nisi quod longiores sint & rotundiores. Incolere autem montes vsque ad fluuium nomine Indum: atque esse atro colore. Hos, sicut & caeteros Indos cum quibus commercium habent, esse iustissimos. & hos quidem quae ab illis dicantur intelligere, quum autem ipsi loqui non possint, latratu & manibus atque digitis, velut eos qui surdi ac muti sint, signa dare. Hos ab Indis Calystrios nominari, quod Graeci dicerent *κυνουφαλεις*, id est *capiti canum habentes*. Addit, hanc nationem non pauciorum esse quam centum viginti millium hominum. Ad illius autè fluminis fontes purpureum florem nasci, ex quo pura tingatur nihil Graecia inferior, quin potius multo ea floridior. Ibi & animalia scarabei magnitudinis nascuntur, minii ruborem, longissimos autem pedes habentia: quae mollia sunt ut vermes. nascuntur autem haec in arboribus quae electrum ferunt, eorumque fructum depascuntur & corrumpunt, ut phthires in Graecia vites corrumpere solent. Haec animalia terentes Indi, puniceo colore saga & tunicas, & quicquid aliud volunt, inficiunt: suntque haec tincturae Persicis praestantiores. Hi Cynocephali in montibus habitantes, nullum artificium exercent, sed è venatu sibi victum comparant: & quae occiderint animalia, ad solem torrent. Multas praeterea oues, capras & asinos alunt. lac autem ouium & oxycyala (q. d. lac acidum) illis est potus. Vescuntur autem & fructu *σιπachorae arboris supra memoratae*, è qua provenit electrum. est enim dulcis. Sed & illis arefactis (ut à Graecis vix arefacti) sportas à se contextas implent, quas deinde ratibus impositas, vna etiam cum flore purgato ex quo purpureus color conficitur, & cum electri ducentis sexaginta talētis, & totidem illius pharmaci quo ad puniceae coloris tincturam vtuntur, & alius * electri mille talētis, Indorum regi quotannis aduchunt. Sed & caeteris Indis merces huiusmodi aduehentes vendunt, ab illis vicissim panes & farinam & ligneos amictus accipientes. Sed & gladios quibus ad ferarum venatum vtuntur, arcusque & iacula illis vendunt. sunt enim & sagittarii & iaculatores peritissimi. Sunt autem inexpugnabiles, quod montes altos & inaccessos habitent. Munera autem illis quinto quoque anno rex donat, trecenta aequum & totidem iaculorum millia, peltarum centum viginti millia, gladiatorum quinquaginta millia. His Cynocephalis nullae sunt domus, sed in speluncis habitant. Quas autem feras inter venandum sagitta vel iaculo petierint, eas persequentes assequuntur. veloces enim sunt ad cursum. Earum vxores semel duntaxat in mense se lauant, quum menstrua aduenerunt, aliàs nunquam. At viri se non lauant, sed manus duntaxat abluunt. Sed ter in mense oleo se vngunt quod è lacte conficitur, & se pellibus abstergunt. Vestit autem villosam non gestat, sed villis carentia malthemata quatenusissima ipsi pariter & eorum vxores induunt. At qui sunt inter eos ditissimi, lino amictu vtuntur. hi autè sunt pauci. Lectorum nullus est apud eos vsus, sed toris extemporaneis vtuntur. Is verò inter eos ditissimus habetur cui maxima fuerit ouium copia. Caudam autem habent omnes viri & mulieres, supra nates, canum more: sed maiore magisque pilosam. Coeunt cum foeminis quadrupedes, canum ritu. aliòque modo coire turpe censent. Sunt autem iusti, & vitae, praeter quibusvis hominibus, longissimae. ceterum enim & septuaginta, nonnulli & ducentos viuunt annos. Vltra hos autem alios habitare dicit supra fluuii fontes: qui nigri sunt, sicut & caeteri Indi: otiosiq; degant, ac neque frumentum edant, neque aquam bibant: sed magnam bouum, caprarum, ouium copiam alant, eorumque lac potent, ac nihil aliud. Apud illos quum in lucem prodeunt infantes, sedem perforatam non habent, neque cacant: sed nates quidem habent, at foramen interiectum non est. quo fit ut non cacent, sed caseosum quiddam meiant, non valde crassum tamen, sed faeculentum. Quum

autem manè lac biberunt, & meridiè ad eius potum reuertuntur, dulcem quandam apud eos radicem esse aiunt quæ lac in eorum ventre coagulari non sinat. Huius igitur esu vomitum vesperi prouocant, omniâque facillè euomunt. Asinos syluestres habet India equis pares, quosdam & maiores: quibus caput purpureum, oculi carulei, reliquum corpus est album. Cornu illis in fronte cubitalis magnitudinis, cuius inferior versus frontem pars duorum palmorum spatio sit candidissima: at superior, quæ in acutum tendit, punicea sit, summum ruborem adiunctum habens: pars autem media, sit nigra. Ex his pocula conficiuntur, è quibus qui bibunt, nec spasmo nec sacro morbo corripiuntur: sed nec venena vllam in eos vim habent, si modò vel antequam illa hauriant, vel postquam hauserint, aquâ aut vinum aut aliud quippiam ex illis poculis bibant. Ac cæteri quidem asini & mansueti & syluestres cæterâque solidipeda animantia & talis & felle in icore carent: at hi & talum & fel in icore habent: & quidem talum omnium quos mihi videre contigit pulcherrimum, bouis talo & specie & magnitudine similem, perinde grauem ac plumbum, nãni colorem non in superficie tantum, sed & interior habentem. Est autem & velocissimus & strenuissimus: eum que nec equus nec aliud animal persequens assequi potest. Et initio quidem remissius currit: quo autem diutius cucurrit, miro quodam modo concitior fertur, eiusque magis & magis velox est cursus. Hac autem arte sola potest à venatoribus capi: quum illi suos catulos ad pascua eduxerint, à multo equitatu circumdantur, nolentes autem relictis catulis fugam capere, cornibus calcibusque & morsibus pugnât, multosque & equos & viros interficiunt: sed tandem & ipsi sagittis & iaculis confossi ab illis capiuntur. viuos enim capere nullo modo queas. Eorum verò carnes propter amaritiam esculetâ nõ sunt, atque adeo non propter aliud quàm propter cornua & talos hoc animal venantur. In flumine Indico vermis nascitur specie quidem eum qui innasci ficui solet referens, septem autem cubitorum longitudinem, alius maiorem, alius minorem habens: crassitudinem verò talem vt eum puer annos decem natus vix vlnis amplecti possit. Duo sunt illi dentes, vnus suprà, alter infrâ. his dentibus quicquid prehenderit, deglutit. Et interdiu quidem in limo fluminis commoratur, at noctu egreditur: egressus autem, quemcunq; obuuium bouem aut camelum momorderit, ad fluuium trahit, totumque, præter ventrè, deuorat. Capitur grãdi hamo, cui hocedum aut agnum ferreis catenis alligauerint. Vbi ceperunt, per triginta dies suspensum, vasis suppositis, relinquunt: intra quod tempus ex eo distillant quæ decem cotylas Atticas implere possint. Elapsis triginta diebus, ipsum vermem abiiciunt: oleum autem, adhibitis custodibus, ad solum Indorum regem mittunt. alii enim id habere non licet. Oleum hoc id cui superfusum fuerit accendit, & ligna pariter animaliaque comburit: solòque luto, & eo quidem crasso, extingui potest.

Habent Indi arbores cedro aut cupresso proceritate pares, quarum folia palmæ foliis paulo latiora, alioqui sunt similia, & axillis carent. Florem qualem laurus mas emitunt, sed fructum nullum ferunt. Nomen illis est Indicum, carpion: Græcum, myrorrhoda. Sunt autem rara. Ex illis olei guttæ distillant, quas lana arbori impressa excipientes, in lapideos alabastròs, illam exprimendo, infundunt. Est autem id subrubrum & crassiusculum, adeoque fragrans vt ad quinque stadia eius odor perueniat. Soli autem regi eiusque propinquis id possidere conceditur. Ex eo rex Indiæ ad Persarum regem misit: seq; Ctesias id vidisse, & odorem qui nec dici nec cuiquam ali assimilari possit, se percepisse narrat. Caseum & vinum omnium suauissimum illos habere, se expertum scire, (quippe qui vsus sit) commoratur. Fons est apud Indos, quadratæ formæ, circuitu circiter quinque vlnas habente, cuius aqua est intra petram, quæ, antequam ad ipsam aquam perueniatur, trium cubitorum, sub aqua trium vlnarum altitudinem habeat. In ea spectatissimi quique Indorum cum liberis & vxoribus se lauant. In eadè nataturi se in pedes proiciunt. quum autem in eam infilierint, eos sursum attollit aqua. Nec verò solos homines sursum attollit, sed quoduis animal, siue viuum siue mortuum, in terram expellit: atque adeo quæcunq; in eam coniciuntur, præter ferrum, argentum, aurum & æs. hæc enim in fundum demittit. Est autem eius aqua perfrigida, & potu suaui: quæ magnum strepitum edit, non secus ac quæ in lebe te feruescit aqua. Sed & vitiligini & scabiei medetur. Hæc Indico sermone *banadi*, Græco *ἀφελίον*, id est *utilis*, vocatur. In iis Indiæ montibus ex quibus eorum calamus prouenit, habitat quoddam hominum genus non pauciorum triginta millibus, quorum vxores femel duntaxat in vita pariunt: habentque earum fetus dentes supernè pariter & infernè valde pulchros: nec non vniuersis tam foeminis quàm maribus & capitis & superciliorum pili iam inde à natiuitate sunt cani. Vnusquisque certè eorum vsque ad trigessimum ætatis annum albos per totum corpus habet pilos: inde nigrescere incipiunt, adeo vt quum sexagesimum attigerunt, nulli illis pili nisi nigri conspiciantur. Sunt iisdem & viris & mulieribus octo in vtraque manu & vtroque pede digiti. Sunt autem bellicosissimi, & Indorū regem

regem sequuntur ex his sagittariorum quinque millia, nec non iactatores. Aures autem illis tantæ magnitudinis esse dicit vt eorum brachia ad cubitos vsque & ponè totos humeros operiant esse autem illas contiguas.

Hæc quæ fabulis similia sunt, Ctesias scribens, se verissima scribere ait, & quorum vel ipse testis sit oculatus, vel quæ à testibus oculatis acceperit. Multa autem his mirabilia se prætermisisse, ne qui ea non vidissent, scribere ipsum quæ fidè non mererentur, existimarent.

EX LIBELLO QVI DEMETRIO PHALERO vulgò adscribitur, Ctesia verba,

Stryaglius quidam Medus, quum ex equo Sacidem mulierem deiecisset (apud Sacas enim mulieres eodem quo Amazones modo præliantur) eamque & formosam & ætate florètem esse vidisset, saluam dimisit. At percusso postea cedere quum illa quam alioqui deperibat, potiri non posset, statuerat quidem inedia vitam finire: scribit tamen prius illi hanc epistolam, qua expostulat, Ego quidem te seruauit: & tu quidem per me seruata es, ego autem per te perii.

Ex eodem, paulo post,

Oportet autem quæ facta sint, non statim fateri facta esse, sed paulatim, suspensum tenendo auditorem, & nobiscum angicogèdo. Quod Ctesias in allato de Cyri morte nuntio facit, nec enim nuntius simulatque ad Parysatim venit, ei Cyrum mortuum esse, dicit: (hæc enim est quæ Scythica oratio appellatur) sed primum quidè victoria positum eum nuntiauit, quæ verba illi gaudium anxietati mixtum attulerunt. Postea verò interrogat, at rex quomodo se nunc gerit? Tunc ille, Fugæ se dedit, inquit. Hic illa sermonem excipiens, Tissaphernes horum ei malorum est author, inquit. Rursumque interrogat, Cyrus verò vbi nunc est? Respondet nuntius, Vbi fortes viros diuersari decet.

EX PLVTARCHO, IN VITA Artoxeis.

Ctesia narratio, vt breuibus multa perstringam, huiusmodi est. Cyrus, trucidato Artagerse, equum in regem permisit, & hic in illum, silentio vterque. Occupat Cyri amicus Ariæus ferire regem, nec fauciauit eum: rex missa læcea à Cyro aberrauit, Tissaphernem autem fidum Cyro & fortem virum percussit atque interemit. Cyrus intorto per loricâ regis, iaculo, vulnus pectori illius ingessit duos digitos altum. vnde ille ictus vi defluxit ex equo ad terrâ. Fuga & tumultu cohortis regis edito, rex assurgens cū paucis (inter quos fuit Ctesias) tumulum vicinum cepit, vbi tenuit se quietum. Cyrum inter hostes volitantem equus ferox longè abstulit: nec tenebris iam cognoscebatur ab hostibus, & ab amicis quærebatur. Erectus autem victoria, ardorisque & fiducia plenus per medios vhebat hostes, clamans, Cedite miseri. Dum hoc identidem lingua Persica clamat, pars venere rabundi decedunt ei via. Ibi quum tiara capiti eius defluxisset, prætercurrens adolescens Perfes (Mithridati nomen erat) tempus Cyri iaculo secundum oculum ferit, incius qui sit. Eructanti vim sanguinis vulnere, captus Cyrus vertigine & sopore collabatur. Equus fugiens oberrabat: stratum equi prolapsum capit comes illius qui Cyrum percussit, sanguine redundans. Cyrum ex plaga ægrè tandem colligentem se, assistentes eunuchi pauci alteri equo imposuere, quò eriperent eum. Quem equitandi impotentem, pedibusque connitentem ire, sustinentes ducebant, corpore quidem ob vulnus in capite acceptum grauem cespitantemque, sed victorem arbitrantem se, quòd fugientes audiret Cyrum regem alta voce appellantes, atque vt parceret ipsis orantes. Interea Canni quidam homines, tenues inopèsq; qui humilium ministeriorum gratia regis castra sequebantur, confusi fortè vt amici fuere cum illis qui circa Cyrum erant. hi vt tandem punicea sagula eorum aduertere, (quum regii haberet omnes candida) intellexerunt hostes esse. Ita vnus eorum ausus est, ignarus qui esset, Cyrum iaculo à tergo ferire. Vulnerata poplitis vena prolapsus Cyrus tempus simul saucium ad saxum offendit: vnde animam exhalauit.

EX ATHENAE O.

LIBRO II.

At Ctesias Cnidius narrat etiâ quomodo regia hæc Choaspis flumini aqua coquatur, & quomodo vasis imposita, portetur ad regè. additque illam & leuissimâ & suauissimâ esse.

Aa. i.

Ibidem,

Ctesias autem Carmaniam oleum acathinum producere & eo regem uti ait. Qui etiam in libro quem de Asiaticis tributis scripsit; cœnæ regis apparatus describens, neque peperis neque acetii meminit, quod vnum inter condimenta est optimum.

LIBRO X,

Ctesias autem apud Indos regi nefas esse inebriari tradit.

Ibidem,

Amyntas quoque in libro qui scribitur inscribitur, Tapyrorum gētem ita vino deditam esse tradit ut ne ad vngendum quidem alia re vlla quam vino vtatur. Eadem autem & Ctesias commemorat in libro quem de Asiaticis tributis scripsit: qui & iustissimos esse illos addit.

LIBRO XI,

Verum repudianda sunt nobis fictilia pocula. Apud Persas enim, ut testatur Ctesias, quemcumque rex inhonoratum esse voluerit, is fictilibus poculis vtitur.

LIBRO XII,

At Ctesias in tertio Persicorum libro, omnes quidem Asia reges luxui deditos fuisse tradit, sed præ cæteris Ninyan Nini & Semiramidis filium: qui domi manens & in luxu viuens, à solis eunuchis & vxoribus conspiciebatur.

Ibidem,

Ctesias verò Annarum regis præfectum, & qui Babylonis regionis imperium obtinuerat, veste & ornatu muliebri vsu esse, & ad eum cœnantem, quum regis seruus esset, accedere solitas centum quinquaginta psallentes & canentes mulieres, tradit. Psallebat autem hæc & canebant illo cœnante.

LIBRO XIII,

Berosus autem Babylonicorum lib. 1, decimasexta die mensis Loi festum Babylone quinque dierum spatio celebrari ait Saxeas dictum: per quod tempus solere dominos famulis parere: vnumque ex his domui præesse, veste quæ regis similitudinem referat, indutum: quem & zoganen appellari. Meminit huius festi Ctesias quoque libro Persicorum secundo.

INDEX IN HERODOTVM ET CTESIAM.

A	AE oppidum Phocesium, vbi delubrum locuples Apollinis 205. 206. 210	Abantes Ionæ populus 27	Abaris Hyperboreus 104	Abdera vrbis à Teiis condita, vbi 30. 181. 218	Abrocomes & Hyperanthes Darii filii 199	Abronychus Atheniensis 104	Abfynthii populus 151	Abulites 8. c.	Abydus vrbis 146. 173. 175. Abydus ponte à Xerxe iungitur 4. c. c.	Accipiter Ægyptiis sacer 50. accipitrum sepultura vbi 51	accipitrum septem paria septem Persarum omen 85	Aceratus propheta 206	Aces fluuius 91	Achæmenidarum cognatio vnde 24	Achæmenes Darii filius Ægypti præses 168. 180. achæmenes ab Inaro interimitur 72. 168. achæm. Xerxis frater Demarato contradicit 201	Achæmenidis Artox. fr. in Ægyptum expedit. 5. c. Achæmen. obitus lb. Achæmen. vltio lb.	Achæzorum duodecim genera & partes 27. Achæzi Iones Peloponneso eiecerunt 27	Achæzorū in Athamantis posterorū actio 196	Achæzæ Cereris templum 136	Achelous fluuius 41. 184	Acheron fluuius vbi 108. 142	Achilleus cursus vbi 106. 109	Achilleum oppidum 143	Acinacis à Xerxe in mare deiciitur 176	Acraphia oppidum vbi 221	Acrisii progenitores qui 154	Acrothoon vrbis vbi 172	Adicran Libyæ rex 121	Adimantus Corinthiorum dux 202. 209. 214	Adrastus Phryx ob fratricidiū à Cræso expiatur 7. Adrast. custos Arvis lb. Adrast. Gordii filius Midæ nepos 7. 8. Adrast. sibi ipsi mortem conficit 8. Adrast. calamitosi monumentum 137	Adria à Phocens. occupatur 29	Adymachidæ Libyæ primi vbi 122	ex Adyto edita vox 29	Æaces Sylofontis fil. Sami tyrannus 148	Æaci fanum 1140	Æacides Samius 118	Ædes hospitiæ Veneris vbi 57	Ædificium è solido saxo vbi 69	Ædificia ex virgultis 125	Ægaleus mons vbi 214	Ægæa Ionæ ciuitas 27	Ægæa Æoliæ ciuitas lbid.	Ægæa vrbis in Pallena 184	Ægeum mare 111	Ægeus Lycum fratrem Athenis ciuit. 31. Ægeus Olyolici	filius vnde Ægidæ tribus 119	Ægiales ab Ægialo dicti 137.	Ægiales Pelagi 180	Ægicores Ionis filius 137	Ægila locus 123. 114	Ægilea Styreorum insula 161	Ægina (aliàs Argiua) Aristodemii vxor 153	Ægina Alopis filia 139	Ægina nomen 207. æginetarū strenuitas 214. æginetarum odia in Athen. 139. æginetæ ab Atheniensibus superantur 159. æginetæ Epidauriorum subditi 139. æginetæ & Cretenses vt Samios subiugarint 81. æginetarum in Samios simulas vnde 81. æginetæ Ioni famum construxerunt 70. æginetæ Darii terram & aquam dant 153	Ægion ciuitas 27	Ægira Achæia ciuitas 27	Ægiroessa Æoliæ ciuitas lb.	Ægis Mineræ vnde 125	Ægli populus 88	Ægroti Babyloniōrum quomodo curantur 36. ægrotos Indi expulantur 88	Ægyptus quæ regio & Ægyptii 42. ægyptus fluuii donum 40. ægypti diuisio secundum Iones 42. 68. ægypti diuisio secundum Herod. 42. ægyptus, Asia & Africa terminus 42. 87. ægypt. quorum deorū nomina nesciat 48. ægypt. Africa finitima 50. 87. ægypto phoenix facrosancta 51. ægypt. vitibus caret 52. ægypt. quorū deorum oracula habeat lb. ægypti linum 56. ægypt. in x. 11. regulos distributa 64. ægypt. inequtabilis 56. ægyptus forte distributa 56. ægyptus & Libya Persis tributaria 87. ægypt. ab Arto xerxe deficit 4. c. ægyptus ad Persas redit 5. c. ægyptii thoraces Persis in vsu 25. ægyptii duodecim deorum primi institutores 40. ægyptii aras, simulachra, delubra primū diis statuerūt lb. ægyptiorum agrorū cultura spontanea 41. ægypt. selementis lb. ægyptii qui sint ex Iouis Ammonii oraculo 40. ægypti se primos existimant 39. ægypt. instituta & mores 45. ægyptii sacerdotes rasi lb. ægypt. cum feris vescuntur lb. ægypt. circuncisio, & huius rei causa 45. 56. ægypt. vestitus 45. 52. ægypt. scriptura & literarum duplex vsus 45. ægypt. religio, cultus erga deos maximus 46. ægypt. victus 52. ægypt. fabis abstinent 46. ægypt. sacrificandi ritus lb. ægypt. maxima dea lb. ægypt. victima 46. 47. ægypt. ablutiones post contactum sūc lb. ægypt.	subulcum ingredi cēplum nefas 48. ægyptii quo tempore suos immolēt, & suilla carne vescantur lb. ægypt. præcipui conuētus 49. ægypt. fustuarum pugna 50. ægypt. feræ facrosancta lb. ægypt. cura circa feras lb. ægyptiis crocodili facrosancti 51. ægypt. purgamina 52. ægypt. Afrorum saluberrimi lb. ægypt. panis collectis appellat lb. ægypt. aer immutabilis lb. ægypt. vinū ex ordeo lb. ægypt. cætilena lb. ægypt. prodigiorū diuinationūq; obseruantis simi lb. ægypt. medicina quomodo sit distributa 53. ægypt. Ingedi ritus lb. ægypt. mos in condiendis cadaueribus lb. ægypt. vnguenta qualia 54. ægypt. naues lb. ægypt. reges 55. 56. 61. 63. 64. 67. 73. ægypt. feræ 60. ægyptii immortalitatem animarū primi asseuerauerunt lb. ægypt. calamitas 62. ægypt. progenies 64. ægypt. Castra locus vbi 66. ægypt. mysteria 69. ægypt. pluuia portentosa 71. ægypt. capita cur du ra lb. ægypt. fuga lb. ægypt. pti igne animal afferunt 73. ægyptiorum clades apud Isaram 121. ægypt. à Persis defectio 167. In ægypt. Dar. exerc. parat lb. ægypt. ab Apric rege defectio 121. ægypt. per proditiōem à Cælyse capti 2. c. ægyptii vincunt 5. c. ægypt. clades lb. ægypt. Sarfama præfuit Megabyz. lb. ægypt. quidā vocalissimus 11	Ægyptiæ Thebæ 33. ægyptiæ regionis natura & descriptio 40. 45	Æneæ oppidum vbi 184	Ænesidemus Hipp. satelles 189	Ænigma piscatorum 253	Ænus vrbis & vbi 111. 177	Ænyri, Cœnyri 153	Æoles à Cræso subacti 2. 5. æolum in Xerxis exercitu armatura 180. æol. tributarii Darii 87. æol. olim Pelagi appellati 180. æol. mos in sacrificiis 254. æol. ab Hymæa capiuntur 146. æolica ciuitates 27	Æorpatæ Scythis quid 114	Æris copia apud Massagetas 39	ære qui primi se armant 66	æreus Iupiter & Neptunus vbi 236	Æropus, Gavanus, & Perdiccas fratres 221	Æris mutatio in hominibus causa morbi 52	Æs alienum debere apud Persas turpissimū. 26. æs apud ægyptios pretiosissimum 75	Æschines Eretrien. dux 160	Æschronia tribus Sam. vbi 75	Æschylus poeta 67	Æsopus fabularum scriptor genere ladmius 62	Æstatis & hyemis simulachra vbi 9. c.	Æstus in India 9. c.	Æthiopes ex Ægyptiis instituti malfuiores facti 44. æth. Nomades lb. æthiops vt Ægypto imperarit 63. æthiopes quæ regē creent 74. æthiop. hominum maximū, pulcherrimū, & corū mores lb. æthiopū sepulchra vitrea 75. æthiopes Cambysi donata ferunt 88. æthiopū genitura nigra 89. æthiopes extremi hominum 90. æthiopes contra Cælyse 171. æth. circuncisio 56. æth. in Xerxiano exercitu armatura 178. æthiopum discrimen lb.	Æfrica terminus quis 42. æfrica deserta 44	Africa & Auster venti duo omnium pluuiosissimi 43	Agaristæ proci 164. Agaristæ somnium 165	Agasicles Halicarnassus 27	Agathyrus Herculis filius 100	Agathyrus populus 105. 113. Agathyrorum mores & amicitia 16.	Ager Caicus 150	Agerus Alcida filius, Aristonius amicus 255	Agauriæ Cecropis filia templum 108	Aglomachi turris 122	Agora locus 177	Agrestium bouum vbi ingens multitudo 184	Agrianæ populus 129	Agrianes fluuius 111	Agricolator vbi cōtemptui habebatur 128	Agylentium calamitas 30. agyllenses Phocensibus iusta ex oraculo soluunt 30	Ahena citra ignem feruetia 100	ahenum Samium 120	Aiax finitimus ac socius Athen. 137. aiax Telamonius 210. 219	Aimnestus Spart. Mardonii occisor 234. aimn. Platæsis 255	Alabanda vrbis 222	Alalia à Phocensibus ædificatur 30	Alarodii populus 88. alarodiorū in Xerx. exerc. armat. 179	Alati serpentes vbi 90	Alazeris Barcæorum rex 122	Albæ columnæ 146	Album litrus vbi 172	Alcæus Herculis filius 2	Alcæus poeta 143	Alcides Caunius 6. c.	Alcinor & Chromius Argiui 15	Alcmæon astutē aurū à Cræso asportat 164. Alcmæon Megacles f. Clithrenis gener 165	alcmæonidæ obnoxii criminis piaculari 10. 137. alcmæonidæ genus Athen. 136. alc. an securū Persis prodiderint 163. alc. generis claritas 164.	alcm. tyrannidis ofores lb. Alcon Molossus procer filia Clithrenis 165
---	---	-------------------------	------------------------	--	---	----------------------------	-----------------------	----------------	--	--	---	-----------------------	-----------------	--------------------------------	--	---	--	--	----------------------------	--------------------------	------------------------------	-------------------------------	-----------------------	--	--------------------------	------------------------------	-------------------------	-----------------------	--	--	-------------------------------	--------------------------------	-----------------------	---	-----------------	--------------------	------------------------------	--------------------------------	---------------------------	----------------------	----------------------	--------------------------	---------------------------	----------------	---	------------------------------	------------------------------	--------------------	---------------------------	----------------------	-----------------------------	---	------------------------	---	------------------	-------------------------	-----------------------------	----------------------	-----------------	---	--	--	---	----------------------	-------------------------------	-----------------------	---------------------------	-------------------	--	--------------------------	-------------------------------	----------------------------	----------------------------------	--	--	--	----------------------------	------------------------------	-------------------	---	---------------------------------------	----------------------	---	--	---	--	----------------------------	-------------------------------	--	-----------------	---	------------------------------------	----------------------	-----------------	--	---------------------	----------------------	---	---	--------------------------------	-------------------	---	---	--------------------	------------------------------------	--	------------------------	----------------------------	------------------	----------------------	--------------------------	------------------	-----------------------	------------------------------	--	---	--

Alea Mineræ tēplum 12.134.
Alea ludus & tesserae à Lydis primū inuentus fertur 18
Alevadae Theffaliae reges 168.
Alevadarum machinae 192
Alexander Priami filius 1.
rapit Helenam 57
Alexander Macedo aureus 219.
alexandri tyrannidis origo 221.
alexandri progenies lb.
alexander Amyntæ f. dux & rex Macedonum 231
Algæ Achaiae 192
Aliarchus Arceflaum Arangu-
lat 121. aliarchus dolo in-
terficitur Ibid.
Alilat Vrania Arab. dicitur 72
Alita Venus Arabibus dicta 25
Alizones populus 106
Alogune Bab. Artox. pellex 6. ct
Alopecæ Atticæ 136
Alpeni vicus 193. Alpenus
vrbs vbi 198
Alpheus & Maro fortiff. fratres
200
Alpui fluvius vbi 106
Alysonii populus 87
Amasis rex 47. 52. 64. 67. 68.
amasis regis monumētū lb.
amasis rex Saitanus lb. a-
masis ex pelui simulacrū sta-
tuit 69. amasis regis mos
lb. amasis Mineræ vestibu-
lum erexit lb. amasis ami-
citia cum Cyrenæis 70. a-
masis Græcorum amās quid
eis donarēt lb. amasis varia
donaria lb. amasis Cyprum
omnium primus cepit lb.
amasis regis mors 73. ama-
sis cadauer verberibus cædi-
tur 74. amasis cadauer cre-
matur lb. amasis epistola
ad Polycratem 78. amasis
picturati thoraces 79. ama-
sis Barceos dolo capit 126.
Amasis Maraphius Aryandis
contra Ayrenæos dux 122
Amathusii populus 144. 145
Amaxampeus fons amarus 106
Amazones populus 114. ama-
zonum cum Sauromatibus cō-
mixtio lbid. amazonum
sedes vbi lb. amazonum
nuptiæ 115
Amestris Xerxis vxor 177. 183. 241
amestris crudelitas in Madi-
stæ vxorem 241
Amiantus Lycurgi filius 165
Amici deploratio 73. amicus
prudens omnium rerū pre-
tiosiff. 130. amicus amicū
quæ roget 155
Amidus lignei 11. ct.
Amilcar Carthagin. rex 191. a-
milcaris genus & mors lbid.
Aminias Palleneus Athenien-
certamen init 213
Aminoclis fortuna 195
Amistris Onophæ filia, Xerxis
vxor 3. ct. amistris & libe-
rorum luctus 4. ct. amistris
Megabyzum Artoxerxi con-
ciliat 5. ct. amistris libido
6. ct. amistris Apollonidem
excruciat lb. amistris Zo-
pyri cædē vlciscitur lb. ami-
stris mors lb.

Amistris Ochi filia lb. ami-
stris Terituchmis vxor 7. ct.
Amomphareus Pitaneus 232.
amomphareti victoria 235
Ammon Ægyptiis quid 47.
ammonis oraculum de Æ-
gypt. 42. ammonis oracu-
li origo 49
Ammonii populus vbi 47. 124
Amorges Perfarum dux 146
Ampa vrbs vbi 149
Ampelion promontorium 183
Amphiaraos aureus clypeus à
Croeso donatus 9. amphi-
arai expeditio in Thebas ab
Hom. conscripta 245. am-
phiarai templum apud Del-
phos 17. & oraculum 220
Amphicæa oppidum 206
Amphicrates Sami rex 81
Amphiclyonidis Cereris tem-
plum 196. amphiclyonis
fanum, & sedilia lb. am-
phiclyones templum Apol-
linis Delphicum struendum
locant 70. 136
Amphilochus Amphiarai f. 87
Amphilytus Acarnan ariolus
n. amphilyti vaticiniū lb.
Amphimnestus Epidænius 164
Amphion 142
Amphissa vrbs vbi 206
Amyntas Macedo, Perfas vt ex-
ceperit 129. Hippia vrbem
donat 142
Amyntas Amyntæ nepos, A-
siaticus 221
Amyntæus 63. amyntæi Ægy-
pti rex à Cabyre captus 2. ct.
Amytis filia Astyagis 1. ct. a-
mytis & Spitama Astyagē oc-
cultant lb. amytis à Cyro
in vxorem ducta lbid. a-
mytis Petifacam excarnifi-
cat lb. Amytis Aambysem
monet 2. ct. amytis vene-
no se necat lb. amytis Cam-
bysem in fomnis vexat 3. ct.
Amytis Xerxis filia lb. amy-
tis Megabyzi vxor 4. ct. a-
mytis adulterii accusatur à
marito lb. amytis Inarum
ad supplicium poscit 5. ct.
amytis libido 6. ct. amytis
morbis & mors lbid.
Anacharsis sapiens 105. &
eius cædes 109
Anacreon Teius 91
Anactorium templum 234
Anaua vrbs Phrygiæ 173
Anaxagoras rex Cypri 8. ct.
Anaxandrides Lacedæmonio-
rum rex 12. anaxandrides
& eius vxores 133
Anaxilaus Rhegiolorum Tyran-
nus 149. 191
Anchimolius Asteris f. & eius
cædes 136
Ancora Sophanis 135
Anderica Ciffiæ stathmus 163
Andia Artoxerxis pellex 6. ct.
Androcratis fanum vbi 227
Andromeda Cephei filia 177
Androphagi populus vbi 101.
androphagorum mores 113
Andrus insula 131. andrum
Græci obsident 217
Angarion Perfis quid 215
Angites fluvius vbi 182
Angrus fluvius 106
Anguilla Ægypt. sacrosancta 51
Animatum immortalitas atq;
transmigratio, primis Ægy-
ptiis cognita 60. animat-
um immortalitatem Zamo-
xis Thracas edocet 112
Animal Indicum 9. ct. ani-
malia Indica grandiora cete-
ris 89. animalcula Indiae
cinctoria 11. ct. animalia
quæ eius sunt, plura: noxia
pauciora 89
Anni humanæ vitæ septuaginta
6. annus ab Ægyptiis
primū inuentus, inque duo-
decim menses ab eisdem di-
stinctus 40
Anopæa mons & vicus 198
Antacæi cete ingētia Borythe
nis 106
Antandrus locus 130
Antandros vrbs vbi 175
Anthela vrbs 193
Anthella vicus vbi 196
Anthylla oppidum 55
Antichares Eleonius 133
Anticyra vrbs 196
Antidorus Lemnius ad Græcos
transfugit 203
Anthropophagum animal 9. ct.
Anyfis vrbs 63
Anyfis cæcus Ægypti rex lb.
anyfis imperium Ægypti re-
cuperat lbid.
Apaturia Iones Athenis oriū
di, celebrant 27
Aper immēsus Myforum ope-
ra deustans 7. aper in A-
frica nullus 125
Aphæzæ loci nomen 195
Aphidnæ produntur Tyndari-
dis 235
Aphlystii Iouis templum 135
Aphrodisias insula vbi 122
Aphytis Pallenæ vrbs 184
Aphia vrbs vbi 42
Apidanus fluvius Theffaliæ 184
Apis aula vbi 66
Apis Græcorum lingua quid
Ibid. apis apparuit: feriantur
Ægyptiis 75. signa eius
Ibid. Cambyfes ferit lb.
Apollinis Ismenii templum 9-
17. 135. 120. apollinis imbre
Croesus è pyra liberatur 16.
apollinis Triopiū sacrum at-
que certamen 27. apolli-
nis oraculum apud Ægypt.
52. apollo Ægyptiis Orus
dictus 64. 67. apollinis tē-
pla vbi 66. apollinis & Dia-
næ parentes 67. apollo ad
Metapōtinos solos Itolorum
venit 101. apollinis ara ab
Aristeo extructa lb. apol-
lo Scytharum deus 107.
apollo Cefofyrus apud Scy-
thas lb. apollinis oraculū
Bato reddidit 110. apol-
linis fons vbi 122. apollinis
simulacrum 163. apollinis
delubrum apud Abas 206.
apollinis oraculū apud Del-
phos lb. apollinis arma spō-
tè apparentia lb. apollinis
Proi fanum 110. apollinis

ædes à Mard. diripiēda 4. ct.
Apollonia vrbs vbi 112. 138
apolloniatis ager 238
apolloniatis oraculum red-
ditur Ibid.
Apollonides Cous medicus Ar-
tox. 4. ct. apollonidis cum
Amyti coitus 6. ct. apollo-
nides cruciatur & viuis de-
fodiuntur Ibid.
Apologus Cyri ad Iones 26
Apparix populus 87
Apries rex Ægypti 67. 111.
apries strangulatur 68
apries bellum cum Sidoniis
& Tyriis 67
Aqua dinerlarum qualitarum
vbi 124. aqua Stygis vbi 157.
aqua adeo debilis vt ne li-
gnū quidē ferat 75. aqua quæ
potata coagulat 10. ct.
aqua dementans lb. aqua
quod lignum cogat 11. ct.
aqua attollēs pōderosa 12. ct.
Ara duodecim deorū vbi 40.
aræ à quibus primū, diis
consecratæ lb. ara Dianæ
111. ara Iouis forensis 133.
ara Herculis 193. ara ven-
torum in Thyia lb. ara Iou-
is diabateris à Dario stru-
cta 3. ct.
Arabia vbi 41. 89. 104. arabie
mons 40. & humus 41. a-
rabia tributorum immunis
87. arabia quæ producat 89.
arabici sinus descript. 41. 104
Arabum dei 72. arabum fides
constantissima 72. arabum
in Xerxiano exercitu arma-
tura 178. 179
Ararus Scythiæ fluvius 105
Araxes fluvius 37. & eius cur-
sus quō tendat 104. araxis
accolæ quo vidū & vestitū
tantur 37
Arbarius à Secundiano desitit
6. ct.
Arbor Siptachora 11. ct. arbor
lacrymans lb. arbor ele-
ctrifera lb. arbores Indice
12. ct. arborea lana optima
vbi 89
Arcades 27. 69. 134. arcadia &
eius incolæ quales 11
Arceflaus Batti filius, Cyrenæ
rex 121. arceflaus inimicos
persequitur lbid. arce-
flaus strangulatur lb.
Arceflaus arceflai nepos re-
gno paterno eiicitur lb.
arceflaus Samum fugit lb.
oraculum consulit 122. re-
cuperat sua, & oraculo non fa-
tiffaciens, occiditur lbid.
Archander Phthii Achæi filius
55. archandri vrbs lb.
Archizæ & Lycopæ in expugnā-
do Samo feruor 80
Archias Samius vnde dictus 57
Archidamus Zeuxidami f. 166
Archidice nobilis in Græcia
meretricis, & eius amasi⁹ à Sa-
pho conuictis notatus 69
Archilochi Parii de Gyge Tabi
Arcis Athen. expugnatio 138
Ardys rex, filius Gygis 3. ardy-
Prieneus expugnauit lb.

Arcis pagus 208
Arenæ aurea 89
Argadeus Iouis filius 137
Arganthonius Tartefferorū rex
30. Arganthonius moritur
Ibid.
Argentei & aurei nummi pri-
mū à Lydis percussi 18
Argentifodina Baetrica 10. ct.
argentum in vsu Scythæ nō
habent 108. argentifodi-
næ Indicæ 10. ct. argen-
tum & ferrum apud Massa-
getas non est in vsu 39
Argilus Græca vrbs vbi 183
Argiopius locus quidam 233
Argis & Opis virgines sacra ex
Hyperboreis aportantes 103
Argippai populus & eorum vi-
tus 102
Argiui 134. argiuorum cum
Spartiatibus de agro Thyrea cō-
tentio 15. argiuorum fines
ditiōque lbid. argiuorum
rasura in præsentia clade lb.
argiuorum mulieribus veti-
tum aurum ferre in præsentia
clade lbid. argiuis reddi-
tum oraculum 188. argiui
Xerxi subdi maluerunt
quàm Lacedæmonis esse in-
feriores lbid. argiuorum
cum Perfis affinitas lbid.
argiui mercede militans in
Peloponneso 11. argiui ad
Mardonium mittunt nun-
tium 225. argiuorum ad
Artaxerxem legatio 189.
argiui musica cæteros Græ-
cos antecellunt 93. argiuo-
rum mulieres Melampus fa-
nat 229
Argiua Autefionis filia, Ariston-
is vxor 133
Argos ab Homero maximè cele-
bratum 137. argos ciuita-
tum Græciæ nobilissima 1.
argos à feruistener. argilu-
cus a Cleomene incenditur
157.
Argus adificator 123
Argonautarum posterī à Pelas-
gis Lemno eieci 118. ar-
gonautæ Hercule amittit 195
Argon Heraclidarum primus
Sardium rex 2
Artabignes Darii filius 181. 213
Ariantes rex 110
Ariaramnis aduersus Scythas
expeditio 3. ct.
Aridius Nervalus Arbali filius
180
Aridolis Alabandēsum tyran-
nus 195
Arta & Astyagis cōnubium
13.
Arietes cur non macētur à The-
banis 47. arietes Thebanis
sacrosancti 47
Arii populus 88. 177. ariorum
in Xerxiano exercitu arma-
tura 178
Arimalpi viri vnoculi vbi 90.
101. 102. & vnde dicti lb.
arimalpii verfus 101
Ariomardus Caspiorū dux 178.
ariomardus Moschorum &
Tibarenorum dux 179

Artaphernes Darii frater 170.
131. artaphernes Sardium
præfectus 138. artaphernes
Ionibus vectigalia imponit
152. artaphernes vnus ex fe-
ptem magi occisoribus 3. ct.
Artarius satrapa 5. ct. artarius
Megabyzum monet lbid.
Artalyras Hyrcanius Cambyfis
consiliarius 2. ct. artalyras
Mago regnum tradere cona-
tur 3. ct. Artalyras à septem
coniuratoribus assumitur ad
occidendum Magum lbid.
artalyra mors lbid. artaly-
ras in Aryphii mittitur 6. ct.
Artaxerxes quid Græcis signifi-
cet 160. Artaxerxes Xerxis
filius 182. 188
Artayctes Macromon dux 179.
artayctes nefarius in Sesto
Xerxis prator 242. artayctes
captus suspenditur lbid.
Artaynta Xerxis amasia, & eius
clades 241
Artauytes Artachæi fil. 120.
conuictis petitur à Masiste,
insurgit, reprimitur 240
Arteata Perfarum genus 24
Artembares Medus 21. 22. arte-
baris oratio ad Perfas 242
Artemidis. i. Dianæ tēplum 193
Artemisia Lygdamis filia mor-
tuo marito Xerxis exercitū
sequuta 180. artemisia pu-
gnam naualē dissuadet 110.
215. artemisia gloriofa pu-
gna 213. artemisia capien-
dæ præmium 214. artemi-
siæ Xerxes liberos suos ab-
ducendos dat 216
Artemisium vbi 103. 193.
Artibarxanes eunuchus 8. ct.
Artimpasa Venus cælestis apud
Scythas 107
Articus fluvius vbi 112
Artochmes Armeniorum dux
178
Artontes Mardonii filius patris
humatoribus præmia reddit
237
Artoftes Ochi filius 6. ct.
Artoxares à Secundiano deficit
6. ct. artoxares Ocho infi-
dians occiditur 7. ct. Arto-
xares Paphlagon eunuchus
5. ct. Artoxares relegatur
Ibid.
Artoxerxes Xerxis filius 3. ct.
artox. Artapanum se occide-
re machinantē interficit 4.
ct. artox. rex lbid. artox-
erxis luctus ex graui casu lb.
artoxer. Baetra, quæ desciue-
rant à se capit lb. artoxerxis
in Ægyptum exercitus 5. ct.
artox. agrē Græcis ignoscit
lb. artoxerxis aduersus Me-
gabyzum exercitus lb. ar-
toxerxis cum Megabyzo pa-
ctum lb. artoxerxes Mega-
byzum occidi iubet lb. arto-
xerxis mors 6. ct. artoxerxis
spuriū lb. artoxerxis mater
Paryzatis lb. Artox. Ochi fi-
lius lb. artox. vxor Statira 7.
ct. artox. in fratris Cyri cada-
uer sagittia 7. ct. artox. cum

Græcis sced⁹ 8. ct. artox. Cyri
hostes remunerat lb. artox.
& Euagoræ dissenso lbid.
Artozostra Darii filia, Mardonii
vxor 152
Artybii equus, cædes 145
Artyphi⁹ Artabani, f. Gādariorū
dux 178. artyphii Megabyzi
filii fortitudo 5. ct. artyphius
superatur 6. ct. artyphii
mors 7. ct.
Artystona Cyri filia 87. Darii
vxor ex omnibus charissima
178
Arxanes Ægypti satrapa 6. ct.
Aryandes Ægypti prator 122.
aryandes à Dario morte affe-
ctus lb. aryandici argērum
Ibid.
Asbyta populus vbi 122
Ascalon vrbs Palestinae 20
Aschi liquoris genus 102
Asia à Phraorte subacta 19. a-
siam omnē trans Halym flu-
uū Cyaxares sibi conciliauit
lb. asia imperiū à Scythis
occupatur 20. asia termini
quorū & vbi 104. asia vnde
fortita nomen 105. asia &
Europæ descriptio 104
Asis familia Sardibus 105
Asina Dryopum vrbs 211.
Asini Pygmæorū - 10. ct. asini
apud Scythas non videntur
116. asinorū vox Scythiæ in-
fucta lb. asini vbi corni-
bus præditi 125. asini non
potantes vbi lb. asinorum
vocem & formam equi Scy-
thici non ferunt 116. asini-
rius Demarati pater dicitur
156
Asmach populus vbi 44
Asonides Ægin. nauarchus 133
Asopus, & dux eius filius 139.
asopus fluvius 162. 166. 215
Asopodorus Theban. equitum
dux 234
Aspadates Cambyfis eunuchus
2. ct.
Aspamitris Xerxis occisoris
tormenta 4. ct.
Asphathines Perfa 83
Asphaltus bitumen 32. 163
Asia vrbs vbi 183
Assisæ Mineræ templum 4
Assyria quæ & vbi 41. 104. as-
syriae ficcitas 35. assyriæ se-
ges quomodo irrigetur, fru-
mentūq; proueniat lb.
assyriorum imperiū 18. as-
syriorum bellū cum Phraor-
te 19. assyrii à Medis subi-
guntur 20. assyr. Venus My-
thica vocata 25. assyr. bellum
cum Cyro 32. assyr. armatu-
ra in Xerxiano exercitu 17.
assyrii Græcis Syrii dicti lb.
Astyages Cyaxaris f. Med. rex
8. 13. Astyages à Cyro capi-
tur 13. astyages cum Croe-
so affinitas lb. astyages cum
Ariena nuptia lb. astyages
Croci auus maternus 14. a-
styages patre defūcto Scyth-
arum regnum suscipit 20. a-
styages sōnia lb. astyages Cy-
rū agnoscit 22. asty. Harpagi
Aa. iii.

Alium macat Ibid. Aftages Harpagū proditorum arguit Ibid. In bello contra Perfas capitur 24. Aftages alio nomine Aftayges dicitur 1. ct. Aftayges Cyro non cō sanguineus lb. Aftayges fa giens à Cyro capitur lb. Aftayges à Cyro honoratur lb. Aftayges à Cyro & A nyti acceritus Ibid. Aftayges à Perifaca defertus fame perit Ibid. Aftaygis sepulchrum Ibid. Afychis Aegyptiorum rex 61 Afychidis regis pyramis late ritia 63 A fylum Herculis 57 A tarbechis vrbs vbi 46.175 Atarneus ager Myfiæ piacula ris 29.216 Atarnes fluuius 105. Atarnes Darii regis frater 199 Athamas AEoli filius 195 Athenades Trachinius 198 Athenagoras Samius ad Leuty chidem mittitur 238 Athenæ à Pififtrato occupantur 10. Athenæ Græciæ & Ioniz infignior vrbs 27. Athenarum à Pifa diftantia 40. Athenæ tyrannis liberatæ 136. Athenarum arx 187. Athenæ captæ 208. Athenarū arx incenfa Ibid. Athenarū incendiū 225. Athenæ ab Homero celebratæ 251. Athenas vacuas Xerxes capit 4. ct. Athenas & carum arcem Xerxes incendit Ibid. Athenienfes fanctimoniā iurifurandi adacti feruare Solonis leges 5. Athenienfes Græcorum potentiffimi 9. Athenienfium cum finitimis Eleufine pugna 5. Athenienfes nunquam folum mu tarunt 9.190. Athen. Iones genere 9. Athenienfes Ionicum nomen fugiunt 27. Athenienfium in Ionia colonorū vxores Caricæ cum eis cibū cōpellere, & quare 27. Athenienfium ex feditione, Pififtrati tyrannis 10. Atheniēfes partim taxillis, partim fomno occupati, à Pififtrato inuaduntur 11. Athenienfium tribus & nomina vnde 137. Atheniēfes Lacedæmoniorū opem cōtra barbaros implorant 161. Athen. cum Mitylenzais pugna 143. Atheniēf. ex Laureo reditus metallici 187. Athen. Milesi expugnatiōnē agrē ferunt 149. Ath. Perfarum focietatē ambiunt 138. Athenienfis democratiæ author 165. Athen. vt tyrannus liberati 135. Athen. ad Mardonii refponfum 222. Athen. Græciæ vindices 186. Atheniēfium præfatiā 138.139. Athen. mutua cædes 140. Atheniēfis quidā fibulis à mulieribus cōfectus lb. Athen.

cum Aeginetis bellum 159. Athen. xii. dii 161. Athen. pauegyries 161. Athen. apud Marathonē victoria 163. Athen. vxores à Pelafgis raptae 166. Athen. laus 169. Atheniēfium folum cur à Perfis va ftatum 185. Athen. Græciæ liberatores 186. Athen. oraculū lb. Athen. nunquam folum verterūt 190. Athen. vnde dicit 207. Athen. virtus in propugnāda arce 208. Athen. præclara facta 217. Athen. iniurias Xerxes vici fecit 3. ct. Athen. ad Salami nem profugium 4. ct. Athen. Inaro claffem mittunt aduerfus Perfas 5. ct. Atticorum lingua 10. Atticarum mulierum vnā cum liberis cædes 166. Atticus medimnus quid fit 35.154. Atticorū in facrificando con fuetudo 140. Attica vt Lemno cohæreat 166 Athos mons & eius Isthmus ac vrbes 172. Athos mons ef foditur Ibid. Athous eunuchus 6. ct. Athres fluuius vbi 105 Atlanticum mare vbi 37 Atlantes innominati populi vbi & vnde dicit 124 Atlas fluuius 105 Atlas mons, & cur columna cæli 124 Atoffa Cyri filia 83 Atoffa Darii vxor 87.167 Atoffæ in mamilla vlcus 94 Attramyctium vrbs vbi 175 Attrayntes dux Pactyenfium 178 Attridæ exercitus aduerfus Iulium 172 Attaginus Phrynonis filius? Thebanus Mardonii cū fuis excipit opiparē 225. Attaginus Perfarum primarius apud Thebas fautor, ad fuppliciiū à Græcis pofcitur 237 Attrahendi vbi prædium lignū 10. ct. Atys Lydi pater 178. Atys Cræfi filius 6. Atys oratio ad Cræfum patrē fuum, venādī fibi copiam denegantem 7. Atys Adrafto custodiendus dat tur Ibid. Atys cuspide ictus paternū fomnium implet 8. Atys Cræfi filii mors Ibid. Atys Manis filius, Lydorū rex, colonias in Hetruriā per filium Tyrhenum mittit, fame coactus 18 A uchacæ Scythæ 99 Aues quadrupes 10. ct. Aues vt venentur Indi 11. ct. Augurium expulſionis magorum 85 Auras fluuius vbi 105 Aurum & argentum à quo primū percuffum 18. aurū Indicum 88. aurum indicū 10. ct. auri immenfa vis à Gyge Delphis dicata 3. auri magna vis in feptentrionali-

bus Europæ plagis 90. Aurea arena vbi 89. & quomodo diripiatur Ibid. aurea platanus atq; vitis 173. de aureis metallis certamen 235. aureus tripus apud Delphos 236. aurū aratri, iugum, securis, & phiala, cælo delapfa in Scythiam: & circa illa oftentum 99 Auster & Afrius vti omnium pluuiofiffimi 43. auster aduerfus fe bellantes Pſylos flax tu in arena obruit 123 Autonomus & Phylacus Delphorum heroes, & aduerfus Perfas vindices, eorumque delubra 207 Auxefiæ & Damizæ ſimulachra 139 Azabartes eunuchus 6. ct. Azanes Artæi filius Sogdorum dux 179 Aziris portus vbi 122 Aziritus locus vbi 121 Azotus, vrbs Syriæ à Pſam. expugnata 67

B

BABYLON Aſſyriæ vrbs celeberrimi nominis 31. Babylonis ſitus & magnitudo 32. babylonis ceterum aræ portæ Ibid. babylonis cōſtitutio lb. babylonis duæ plagæ lb. babylon à Cyro capitur 35. babylonis principatus, Perſis Sattapia dicitur Ibid. babylonis obſeſſio à Dario 97. babylon ſecūdō capitur 98. babylon à Xerxe deſectio 3. ct. babylon à Megabyzo capta Ibid. Babylonica regio foſſis diſtincta 35. babylonicæ regionis potentia quanta, lbid. babylonicæ palmæ vſus & diuerſitas lbid. babylonica nauigia orbiculata lbid. babylonicæ regionis prouentus 35. Babyloniæ fertilitas lbid. babyloniarum virginum auctio 36. Babyloniiorum tyrannus Labyntus 14. babyloniorū fœdus cum Cræſo lbid. babyloniorū leges & inſtituta 36. babyloniorum quorundā vitæ lb. babyloniorum cultus lb. babyloniorum comata capita lb. babylonis ſceptū geſtare, ſine inſigni, nefas lbid. babyloniorum medica cura ægrotos ſuos lb. babylonii vt ſe aduerſus ſecundam obſidionē munierint 96. babylonii vt fœminas in obſidione tractarint 96.97. babyloniorum in melle ſepulchra 36. babyloniorū ablutio poſt coitum 36. babyloniorum fœda lex de mulieribus lb. babyloniorum talentum 87 Bacchus Aegypt. Ofiris dicitur 46. bacchi feſtū apud AE-

gyptios, & de phallis 48. bacchi delubrum 111. Bacchica Dionyſi ſacta 110. bacchici ſacrificii inuentor quis 48. bacchica & Orphica ſc Bacchanalia Græcorū Scythæ improbant lb. bacchantiū vox 210 Bacchiadæ qui apud Corinthios 141 Bacidis oraculum 204.211.214 Bactra deſiciunt ab Artoceræ 4. ct. bactra capiuntur lb. Bactriorum dux Hyſtaſpes 178. bactriorum in Xerxis exercitu armata lb. bactri Cyro, oppugnati ſe dedunt 1. ct. bactriis præſicitur Tanyoxarces 1. ct. Bactriana natio 28.88. bactrica argentifodina 10. ct. Badres genere Paſargades 11. Bidres Hyſtanis filius Milyrum dux 179 Bagæus Artontis filius 99 Bagapates Cyrum ſepelit 2. ct. Bagapates Mago regnum trahere conatur 3. ct. Bagapates à ſeptem principibus ſumptus, clauis eis regie datur lbid. Bagapates ſepulchro Darii aſſidet lb. Bagapates moritur lbid. Bagapatis cruciatus 8. ct. Bagafaces Thracum dux 178 Bagorafus 6. ct. Bagorafides lbid. Bāyādy aqua 11. ct. Barba ſacrificæ Mineræ omni noſa 216. barba Pygmæorum 10. ct. Barbarorum vociferatio 133. barbarorum apud Marathonem ingens ſtrages 163. barbarorum fuga cum Artabazo 334. barbarorum cædes 235 Barca oppidum 87.221.222. Barca obſidio 126. Barca vicus Bactriacus 117 Barcorum expugnatio 116. barcorum deditiō 73. barcorū fœdus cum Perſis 126 Barena vrbs Cræſo donatur 1. ct. Bariffes vnus ex ſeptem magi occiſor 3. ct. Baris nauigiū genus 55 Battus Polymneſti filius 110. Batti filia 68. Batti & Batti claudi regnum 121. Batti vnde nomen inditum 10 Beatus qui diem ſuum recēderit 6 Beccus quid ſit 40 Belides portæ Babylonis 121. Belitanæ ſepulchrum Xerxes vitæ 3. ct. Bellorum Græcorum initia 1 belli inter Cābyſem & Amafin occaſio 71. bellum cum Argiuis ſeruorum 138. bellum Peloponnenſium 235 Benemeriti Craſangæ Perſis diſci 213. benemeriti qui vo carentur 12. Benemeriti apud Perſas honorantur 97 Beneuolentia Ind. in reges 10. ct.

Bernicus mons vbi 221 Biantis Prienæi reſponſio ad Cræſum 5. biantis Prienæi conſilium ab Ionibus ſpretū 31. Bibli quid Ionibus 135 Biſalceorum regis facinus extimium, & pena in filios 218 Biſaltia regio vbi 183 Biſanthes oppidum vbi 186 Biſtonis Thraciæ populus lb. biſtonis lacus Dicææ conuſus 181 Bithyni populus quis 178. bithyni à Cræſo ſubacti 5 Biton & Cleobis ſecundo loco beati 6. bitonis & Cleobis Argium genus lb. biton & Cleobis in certaminibus victores lb. bitonis & Cleobis feliciffimi? exitus lb. bitonis & Cleobis effigies apud Delphos lb. Bœbeis lacus vbi 184 Bœotia terra 48 Bogis ampliffimæ laudes 182 Boges Eionis vrbs præfectus lb. Bolbitinum oftium Nili effoſum 42 Boliffus locus 249. Boreæ vxor Orithyia Erechthei filia 195. Boreæ delubrum ab Athen. extructum lb. Boryes vbi gignantur 125 Borythenes fluuius vbi 101. 106. 113. borythenes huberrimus 106 Borythenitarū imperiū 101 Borythenitæ populus vbi 101. 106 Boſphorus Cimmerius 100 Boſphorum & Iſtrū Daſis ponte iungit 3. ct. Bottræis terra vbi 184 Boues mares Aegyptii immolant 46. boues immolados vt explorent Aegyptii lbid. boum ſepultura apud Aegyptios lb. boum veneratio apud Aegyptios lb. boſ lignea ſepulchri loco vbi 61. bobus vbi cornua nō ſuccreſcant 107. boues præpoſtere paſcētes 124. boum agreſtium ingens vis vbi 184. boues Pygmæorum 10. ct. Brachidæ populus 8. brachidarum oraculum de Patrya 29 Brauron inſula 118. 166 Brongus fluuius 106 Brundiffium vrbs 113 Brygi populus 152 Bubares Megabyzi filius 172. bubares Perſa Amyntæ gener 221 Bubaffis Aeg. Diana 63. bubaffis oppidum 49.63. bubaffis hoc eſt Dianæ templū 63. Bucolicum oftium nili effoſum 42 Budii gens Medica 19 Budini populus vbi 102.113. budinorum mores. lb. Bulis Spartiata Nicolai filius 189.

Bura Ioniz ciuitas vbi 17 Buſæ Medicæ nationis [populus] 19. Buſiris oppidum 49 Butis vrbs 66 Bybleſia vbi 31 Byſantium 111. 151

C

CABALE S Libyes vbi 122 Cabali populus 87 Cabelees Mæones quem cultū in Xerxiano exercitu tulerint 179. cabelees Mæones aliās Laſini diſci lb. Cabirorū orgiū Thraces inſtituantur 48. Cabirorū templum aliis præter facerdotem inaceſſum, Cambyſes adit & profanat 77 Cadauera Perfarum quomodo humentur 26. cadaueris paterni oppignerati lex 62 Cadauera vbi non cremantur 72. Cadauera mortua vt ſepeliant Naſamones & Nomades 125. Cadaueris regii ſepultura qualis apud Scythas 108 Cadmæa victoria Phocenſibus obrigit 30. cadmææ literæ 135. cadmæorum ab Argiuis eiectio 136. Cadmus Tyrius 48.135. Cadmus Scythiſ f. Couſ 191. Cadmi iuſtitia lb. Cadytis vrbs Syriæ 57.71 Calicus ager vbi 150. & fluuius 175. Cairæ vel Caricæ Halyattis vxor, Cræſi mater 17 Caira veſtis 140 Calamus Indicus 9. ct. Calandæ Indiæ populus 88 Caladris veſtis genus apud Aegypt. 52 Calafities Aegyptii 68. calafitium Aegyptiorum plagæ quæ lb. Callatebus vrbs vbi 173 Callatizæ Indi parentibus veſcutur 78 Callias Eleus Iamideorum vaticinus 133 Callias Phænippus Hipponici pater 164. Callizæ filiz tres 164. Callias Hipponici f. 188 Calliadates in pugna ad Therxerxi conſilium 4. ct. Callimachus Aphidnezus 162 Callimachi cædes 163 Callipidæ Græcoſcythæ 101 Callipolitani populus 189 Calliſta inſula 119 Calui à natali vbi 102. Caluitiei cauſa 72 Calyndici montes vbi 31 Calyſtrii Indi 11. ct. Cama mons vbi 89 Camarina vrbs 189. camarinzi lb. Cambyſis nuptiæ cum Mandanone 20. cambyſes Cyro patre defuncto regnum ſuſcipit 39. 2. ct. cambyſis expeditio aduerfus Aegyptios lb. cambyſes aduerfus Amafin bel-

lum mouit 171. cambyſis ortus 71. cambyſis expeditiones 74. cambyſis dona ad regē Macrobiorū lb. cambyſes Apin vitulū AEg. Deum ferit 76. cambyſis fomnium 76.81. cambyſis parricidia 76. cambyſes ſororem interimit lb. Cambyſis morbus lb. cambyſes vinolentus 77. cambyſis crudeliſſima facinora lb. cambyſis fatū, imprecatio 82. mors 83. cambyſi quæ prodigia acciderint 2. ct. cambyſis angores lb. cāb. mors, cambyſes ſepelitur lb. cambyſes Amytreum & Aegyptios capit 2. ct. cambyſes Tanyoxarceſ fratrem in terſcit lb. cambyſes magum doſoſe in Tanyoxarceſ Calocum ſufficit lb. meli formidini ſunt equis 15. Cameli Indici forma 83 Camicum Acragantini incolit 191. camici oppidi obſeſſio lb. Caminus poemation Homeri 511. Camirus oppidum 17 Campſa oppidum 184 Cāpus Nilæus Medicæ regionis 174. Canales coriacei miræ longitudinis 72 Canaſtraum promontoriū 184 Candaules Græcis Myrſilus dicitur Sardiū tyrannus 2 Candaules ab Alcæo Herculis filio oriundus, lb. Candaules Sardiū nouiffimus rex lb. Candaulis amor in vxorem ſuam lb. Candaulis vxor Gygi nuda viſa lb. Candaulis interitus 3 Canes Indici 9. ct. caninum caput habentes 11. ct. Cana ſupercilia 12. ct. cani iuuenes lb. Canobicum Nili oftium vbi 42. 57.70. Capilli Pygmæorum 10. ct. Cappadocibus à Cræſo bellum inferitur 13. cappadoces Græcis Syri nominantur lb. cappadoces populus 13.134 Caprarum immolatio vbi 46 capripedes homines vbi 102 Caput ſine futura 237. capita Aegyptiorum cur firma 72 capita Perfarum cur fragilia lb. capite carens partus 2. ct. Carcinitis oppidum 106. 113 ad Carda mylam Laconicam ſita Aſina 211 Cardia vrbs 151.177. 242 Cares populus 31. Cares in poteſtatem à Cræſo redacti 5. Cares inſularum olim habitatores 31. Carum inuēta tria memorantur lb. Cares indigenæ & aborigines lb. cares Aegyptii 50. 66. 87. carum cum Perſis præliū 146. cares Pedafenſes 149 carum in Xerxiano exercitu armatura 180

Caria pars Ioniz 26. caria à Perſis capitur 150. Caricarum mulierum lex aduerſus maritos 27 Carius Iupiter 137. carii Iouis templum apud Mylaſſos 31. Carnia vrbs vbi 179 Carmaniorū præfectus Tanyoxarces 2. ct. Carmen Orthium 4 Carnia feſta 194. 211 Carpathium mare 79 Carpion arbor Indica 12. ct. Carpus fluuius 106 Carthagin. bellum cum Phocēſ. 30. Caryſtus vbi 103. caryſtus obſeſſa & capta 160 Calambus Ariſtocratis filius 156. Caſeus ſuauiffimus 12. ct. Caſiæ collectio 90 Caſius mons 71.72. caſius mons Aegyptum & Syriam diſterminat 67 Caſmena vrbs 189 Caſpatyrus oppidum 89.105 Caſpium mare 37.104. caſpii maris lōgitudō & latitudō 37 Caſpii populus 88. caſpiorū in Xerxis exercitu armatura 178.179. Caſſandane Cambyſis mater 72 Caſſiterides inſulæ vbi 90 Caſſius mons vbi 40 Caſthana vrbs vbi 194 Caſtor & Pollux Tyndaridæ 119 Caſtorum teſticulorū medica vis & operatio 114 Caſtratio iuuenum 150 Catadupa 42 Cataraetes fluuius vbi 173 Catiari Scythæ 99 Caucasus mons 20.37.88. Caucaſii populus 37 Caudæ Cynocephalorum 11. ct. Caurus vrbs vbi 144. Caurus oppugnatur 6. ct. Cayſter fluuius 145 Cebrenia à quibus adificata 248. Cecropidæ, Cranaï, Pelafgi 207 Ceiorum cœnaculum 104 Celenæ vrbs vbi 45.106 Celtæ populus vbi 177 Cepheus Beli filius 206 Cephiſſus amaiſ 42.55 Cercasii populus vbi 198 Cercopæn hedræ 67 Ceres Aegyptiis Iſis dicta 67 cereris templum 60.106. cereris & Liberi principatus apud inferos 60. cereris Achææ templum 136. cereris templo adhærens, manibus truncatur 159. cereris Amphictyonidis fanum 196. cereris & Proſerpinae ſacta 210. cereris Eleuſiniæ templum 233 Certamen Triopii Apollinis 27 Ceruus in Africa nullus 125 Chalcedonenſes à Dario mulantur 3. ct. Chalcedonenſes Aa.iiii.

ses Xerxes vlcificatur lb.
Chalcedonijs populus vbi 151
Chalcedoni inter Assyrios 178
Chalestra oppidum 184
Chalybes in potestate à Cræso redacti 5
Champsæ crocodili dicti 51
Charadra oppidum Phocenſi 206
Charaxus Mitylenæus 62
Charitimidis gloria 5. ct.
Charopinus 143
Chemmis insula vbi 66
Chemmis oppidum Aegypti 53
Cheopes Aegyptiorum rex 60.
Cheopes Aegyptiis ne sacrificarent interdixit Ibidem.
Cheopes filiam suam prostitu-
tuit 61
Chephrenis regis Aegypti tyra-
nis 47
Cheroneſus vbi 167 & eius
præfatoribus vrbes 151. Cher-
oneſus Athenienſ. ditionis
167
Chidori flumini aqua Xerxis co-
pitiſ deficit 184
Chidori origo lb.
Chileus Tegeata 124
Chilon Lacedæm. vir præſtans
201
Chilonis Lacedæm. conſilium
10
Chius oppidū & insula 26.70.
chiorum bellum 4. chio-
rum conſtantia & cædes 148
chiorum prodigia 150
Choaspes flumini cuius folius a-
quam rex bibit 34.134.135
Chœnix quid 154
Chœreatæ, tribus Sicyonia 137
Chœreæ locus 161
Choramijs præſicitur Tanyo-
xarces 2. ct.
Chorasmii populus 88. 90.
chorasmiorum in Xerxiano
exercitu armatura 178
Chorus iuuenum peſtilentia ab-
ſumptus 150
Chromius Arguius 15
¶ Cicones Thraciæ populus
177.182
Cilicia vbi 42.45.87. cilices
populus 87.134. cilicum
in Xerxiano exercitu arma-
tura 180. cilices vnde di-
cti lb.
Cilix Phoenix Agenoris filius
180. cilix Syenneſis Oro-
medontis filius lb.
Cilla AEoliæ ciuitas 27
Cimmeriorum aduerſus Ioniã
expeditio, Cræſo vetuſtior
2. cimmericorum è ſedibus
ſuis eiectorū in Aſiã tranſitus
3. cimmerici ex Aſiã per Ha-
lyattem exacti 3. cimme-
rici ex Europa pulſi 20. cim-
merici vbi 100. cimmerici
muri lb. De cimmericis
duo referuntur lb. cimme-
ricorum populi & regis pugna
lb. cimmericorum ſepul-
tura lb. cimmericus Boſphi-
rus vbi 100.113. cimmerici
um fratrum vbi 105
Cimonis res geſtæ, cædes & ſe-

pulchrum vbi 161
Cimon Miltiadis pater, & eiufdẽ
nominis, ipſius filius 166.
qui Bogem Xerxis præſectũ
Eione obſidet 182
Cinnabari 9. ct.
Cinnamomum quomodo col-
ligatur 90
Cineas rex Theſſaliæ 136
Cinyps flumini vbi 123.133. ci-
nyſis fertilitas 126
Cippi Herculis 45. cippi duo
aureus & ſmaragdinus in tẽ-
plo Herculis 47. cippi Se-
ſoſtris nomine inſcripti 55.
cippi Darii regis vbi 111.
cippus Cræſi regis vbi 173
cippo Midæ regis Gordii fi-
lii epigramma ab Homero
inſcriptum 245
Circumſiſionis Aegyptiorum
cauſa 45. circumſiſio qui-
bus communis 56
Ciffi: ciffiorũ regio 87.134.135.
ciffiorum in Xerxis exercitu
armatura 179. Ciffiæ portæ
Babylonis 97
Citaris inſigne regium 6. ct.
Cius flumini vbi 105
Cius Myſia vrbs capitur 146
¶ Clazomenæ vrbs 26.70. cla-
zomenæ vrbs capitur 146
Cleades Plataenſis Aeginetis
in pralio defunctis tumulũ
ſtruit 237
Cleander Phigæſus vates 158.
Cleander Parareus Gelæ tyran-
nus 189
Clearchus Lacedæm. Cyri dux
7. ct. Clearchus circumue-
nitur. 8. ct. Clearchi tumu-
lus palmifer lb.
Cleobis & Biton à Solone ſecũ-
do loco beati habitũ 6. cle-
obis & Biton Argium gen-
us lb. cleobis & Biton in
certaminibus victores lbid.
cleobis & Bitonis feliciffi-
mus exitus lbid. Eorumq;
effigies apud Delphos lbid.
Cleodæus Hylli filius 153
Cleombrotus & Leonides gemi-
ni 133.211
Cleomenes Spartatarũ rex 96.
153. Cleomenes virorum
iuſtiſſimus 96. Cleomenes
mater, & nariuitas 133. Cle-
omenis regnum lbid. Cle-
omenis cum Ariſtagora col-
loquium 134. Cleomenes
contra Piſiſtratus 136. Cle-
omenes Achium ſe, nõ Do-
rienſem eſſe ait 138. Cle-
omenes cum Arcadibus cõ-
tra Spartam 157. Cleome-
nes profugium 156. Cræme-
nis inſantia 157. Cleome-
nes ſeipſum lanat lb. Cleo-
menes lucum Argi incendit
lbid.
Cleonæ vrbs vbi 172
Clinias Alcibiadæ f. viſtor 204
Cliffhenes Alcæonides Athe-
nienſis, Sicyonii Cliffhenes Athe-
neſis nepos 137. Cliffhenes Athe-
nis eiicitur lbid.
Cliffhenis Sicyonis tyrannus
137.164. Cliffhenis oratio

ad procos filia ſua 165
Clytiades ex Iamidæorũ gene-
re vates 219
¶ Cnidus ciuitas 27.70
Cnidii Lacedæmoniorum colo-
ni 32. Cnidiorum regio lb.
Cnidii de ſthmo fodiendo
Pythiam conſulunt lbid.
Cnidiorum deditio lbid.
Cnidii Samios quosdam ſer-
uant 122
¶ Cobon Ariſtophanti filius
155
Codri Melanthi filii, nepotes re-
ges 27
Codrus Athenienſium rex 138
Cœnyrorum locus: prope quem
metalla Thafia 153
Cois Erxandri filii oratio ad Da-
rium 112. Coes donatus Mi-
tylene à Dario 132
Coitus hirci cum muliere 47.
coitus in templo 50. coit-
us Indorum in propatulo
89. coitus & partus viperæ
90. coitus Naſamonũ in pro-
patulo 123. coitus Cynocephalorum
11. ct.
Colaxais Argitai filius 99
Colchi vbi 20. 56.88.104
Colchorum circumſiſio 56
Colchicum linum 56
Colias ora Atriciæ 214
Colæus Samiæ nauis in AEGY-
ptum tendentis nauclerus
110.
Colleftis AEGYPTIUS panis 52
Coloniam in Thufciam Lydi
deduxerunt 18
Colophon vrbs 26. Colopho-
ni & Ephēſi ſoli ex Ionibus
ab Apaturijs arcentur 27
Coloſſi lignei concubinarum
Mycerini regis 61. Coloſſi
Androſphinges vbi 69. Co-
loſſus antrũ replũ Vulcani lb.
Coloſſæ Phrygiæ oppidum 173
Colubri ab equis deorantur
14
Columbæ Dodonæ nigræ 49
Colunæ Herculis vbi 100.120.
124. columnæ albæ vbi
146
Colus cum fuſo fœminis tra-
ctanda, non arma 121
Coma Lacedæmoniorum 15
Coma Babyloniorum 36
Combapheus AEGYPTI Cãby-
ſi prodit 2. ct.
Combrea vrbs 184
Commentarii Homericiæ pro-
fectionis 244
Compedes Lacedæmoniorum
apud Tegeatas 12
Comparatus flumini 182
Conchyliia in montibus vbi 41
Conon 8. ct.
Conſultant Perſæ inter pocula
25. conſultationis vſus quis
169
Contadeſtus flumini 111
Copais palus vbi 211
Coquedi modũ citra lebetẽ 107
Corcyra vrbs: Corcyræ populi
79. corecyrorum oratio ad
Xerxem 191
Coreſum vbi 143
Corinthia veſtis 140. corin-
thiorum mulieres à Perian-
dro denudatæ 142. corin-
thiorum reip. cõſtitutio 141
corinthiorum theſaurus 9.
corinthiorum cum Samiis &
Corcyris diſſenſiones 79
Cornua quibus in locis maturi
us proueniunt aut ferius 103
Corobius 119.120
Corona oleagina olympiorum
præmium 205. coronari
in ſomnis videri, quid 171.
172
Coronæi populus 139
Corys flumini Arabiæ 70
Corycium antrum 206
Cofmaridone Artoxerxis pel-
lex 6. ct.
Coryle quid ſit 154
¶ Cranai Pelagi nominati
207
Cranapes Mitrobatæ filius ab
Oræte inſeſtatus 91
¶ Craſſis: Craſſia Mineria 133
Crater Pauſaniæ in oſtio Pon-
ti 110. crater Samius & Ar-
golicus 120. crater Lacedæ-
monius ad Cræſum 13
Crathis AEGARUM flumini perpe-
tuus 17
Cremni emporium vbi 102
Creſton oppidum 9. creſto-
niatarum lingua 10. creſto-
nicus ager 184
Crete antiqui incolæ 31. cre-
tenſes, & reſponſum oraculi
191.192. creta Athenienſes
ſagittarios aduerſus Xerxem
acceſerunt 4. ct.
Crex animal 52
Crimina vt exploret Indiæ rex
10. ct.
Crios Polycriti 153.156
Crisæus campus 206
Crisæana regiarum ædiũ 1. ct.
Crittali Cappadociæ 173
Crobzyi populus Thraciæ 105
Crocodili natura 51. Crocodi-
lus animal aμπελιον lbid.
Crocodilus ſolus animalium
inferiorem mandibulam nõ
mouet lbid. Crocodilus ani-
malium ſoli trochilo paca-
tus lbid. Crocodili AEGY-
ptiis ſacroſancti lb. Croco-
dili capiendi modus lbid.
Crocodilus tricubitali ma-
gnitudine vbi 125
Crocodilopolis 65
Cræſi genus altius repetitur 2.
Cræſus Halyatiſis filius lb.
Cræſus quarum regionum
tyrannus fuerit lbid. Cræ-
ſus ad pendendum tributum
Græcos coegit 25. Cræſus
Iones, Aoles, Dores ſubegit,
lb. Cræſus Lacedæmonio-
rum amicus 2. Cræſi regnũ
5 Cræſus Græcorum primũ
Ephēſiſ bellum intulit 5.
Cræſus quas gentes in pote-
ſtatem redegerit lb. Cræ-
ſi ſomnium de ſilio Ary. 6
Cræſi liberi lbid. Cræſus
Adraſtũ ob fratricidium ex-
piat 7. Cræſus ob mortem
filii duos annos in luſtu tranſ-

igit 8 à Cræſo tentata oracu-
la, vera deprehēſa lbid.
Cræſus donaria & hoſtias Py-
thio conſecrat lbid. Cræ-
ſus potentiffimos Græciæ ſi-
bi cõciliare conatur 9 Cræ-
ſi legati de inuēda pace ad
Lacedæmonios 12. Cræſus
aduerſus Cappadociam exer-
citum parat 13. Cræſi affi-
nitas cum Aſtyage lbid.
Cræſus exercitum Halym ſtu-
uũ traicit 14. Cræſus Pe-
riorum vrbe expugnat lb.
Cræſus Syrorum prædia de-
uſtat lb. Cræſus Syros ex-
terminat lbid. Cræſi & Cy-
ri regum pugna lb. Cræ-
ſus capitur 14.15.16. Cræſo
oraculũ de muro ſilio reddi-
tum 16. Cræſi filius voca-
lis factũ 16. Cræſi regnũ quot
annorum lbid. Cræſus ſu-
per ingēte lignorum ſtrum
impoſitũ, Solonis recordatur
lbid. Cræſus Apollinis im-
bre à pyra liberatur lbid.
Cræſus ab aui ſui crimen luit.
17. Cræſus Apollini com-
pedes mittit 17. Cræſi fra-
ter Pantaleon ex Iade ſœmi-
na ſuſceptus lb. Cræſi Cy-
ro datum conſilium 16.37
Cræſus Cambyſi traditur 38.
Cræſus Cambyſem deſpicien-
tem admonet 77. & in-
de periclitatur lbid. Cræ-
ſo mittendus crater 79. Cræ-
ſi in Branchidarum templo
repoſitæ pecuniæ 132. Cræ-
ſi in Alcæonem munificẽ-
tia 164. Cræſi cippus vbi
173. Cræſus à Cyro oppu-
gnatur 1. ct. Cræſi filius ob-
ſes Cyro datũ interficitur lb.
Cræſi vxor ſe è muro præ-
cipitat lbid. Cræſus qua ar-
te è vinculis enaſcit lbid.
Cræſus quomodo liberatus
lb. Cræſus à Cyro vrbe do-
natur lbid.
Crophis mons vbi 44
Croſſea regio 184
Crotoniatarum cum Sybaritis
bellum 133. Crotoniatarũ
genus 208
¶ Cræſiæ Perſica quot in libros
diſtributa 1. ct.
Cræſiæ librorum ſeries lbid.
Cræſiæ Herodoto repugnãtia
narrat lb. Cræſiæ vnde acce-
perit quæ narrat lb. Cræſiæ
à Xenophonte in aliquibus
diſſentit lbid. Cræſiæ quã-
do floruerit lbid. Cræſi li-
ber 18.7. ct. Cræſiæ lib. 19.20.8
ct. Cræſiæ liber 21.22.23. lbid.
Cræſiæ medicus Paryſatidis
8. ct. Cræſiæ in Græcos hu-
manitas lbid. Cræſiæ epi-
ſtolæ & actiones 8. ct. Cræ-
ſiæ Indica Ionice ſcripta 9. ct.
¶ Cubitus regius quid 32.
Cubitus AEGYPTIUS, Samius
68
Culicum viſingens apud AE-
gypt. 54
Cultus Babyloniorum 35

Cuma ciuitas AEoliæ 27. 143
Cuma capitur 146. Cumani
Paſyam à Cyro deſicientẽ
recipiunt: & de reddendo, o-
raculum conſulunt 28.29
Curiſes Argiuorum coloni 145
Currus Xerxis 174 Currus ſa-
cerdotis 218.
Cyanæa inſulæ vbi 111.
¶ Cyaxares Medorum tyrannus
13.20. cyaxaris puer truci-
datus, in morẽque venatio-
nis apparatus offertur ei à Cy-
this 13. cyaxares Pharaorti pa-
tri ſuccedit 19. cyaxares Aſi-
æ populus primũ in prouin-
cias & ordines ac acies belli-
cas diſtinxit 19. cyaxaris
pralium cum Lydis lbid.
cyaxares Aſiam ſibi conciliat
lb. cyaxares Ninum ciuita-
tẽ obſidet 20. cyaxares XL.
imperii ſui anno moritur lb.
Cybeles templum concrema-
tur 144
Cyclades inſulæ 131
Cydippa Terilli filia, Anaxilai
vxor 191
Cydonia vrbs à quibus condi-
ta 78. & eius ſacta 81
Cydra vrbs vbi 173
Cyllirii Syracuſanorum quorũ-
dam ſerui dominos eiiciunt
189
Cylon Athenienſis 137
Cynægius Euphorionis f. na-
um aduerſariam prehẽſans
manu truncatur 163
Cynetiſ populus 45
Cynete Cætarum accolæ in vl-
timitis ſeptentrionis plagis
106
Cynocephali vbi 115. & 11. ct.
Cynofura 212
Cyno Mitradatis bubulci vxor,
Cyri nutritrix 21
Cynofargi 163
Cynurii populus Ionicus 211
Cynthii populus 207
Cyprii verſus non Homeri 58
Cyprius à quo primũ capta
70. Cyprii tributaria facta
ab Amaſi lb. cyprius inſula
134. cypri clauus 145
cyprii Perſis ſe dedunt 74.
cypriorum deſectio à Medis
144. cypriorum ad Iones
oratio. 145 cyprii in ſerui-
tutem redacti lb. cyprio-
rum in Xerxiano exercitu ar-
matura 180. cypriorum va-
ria genera lb.
Cypſela quid 142
Cypſeli Eetionis filii theſaurus
Delphis 3 cypſelus Pe-
riandri pater 4.142. cypſe-
lus vnde appellatus lb.
Cyranis inſula vbi 125
Cyrena vrbs 87. cyrenæi po-
pulus 120. cyrenæorum
deditio 73. cyrenæorum
pugna cum AEGYPT. 121 cy-
renæorum 7000. à Libybus
caſa lb. cyrenæorum ſœ-
minarum ſuperſtitio 124.
cyrenaicæ regionis ſœcundi-
tas 126 cyrenenſium diſtri-
butio 121.

Cyrmianæ Thracæ 112
Cyri ciuitas cõdita à Phocen-
ſibus 30. cyrum condi-
Pythia pronuntiat lb.
Cyra vrbs 5. ct.
Cyrus Cãbyſis filius 8.20. cy-
ri mater, Aſtyagis filia 17.20.
cyri & Cræſi pugna in regio-
ne Pteria 14 cyri nobile
ſtratagema lb. cyrus Ione-
nes à Cræſo alienare conatur
14. cyrus vt Cræſum ſupe-
rarit 16. cyrus humanam
fortem in Cræſo vider lb.
cyrus cur mulus dictus 17.
cyrus infans morti deſtina-
tus clam nutritur 21. cyri
nutritius pater Mitradates
21. cyrum pueri ruſtici regẽ
eligunt 21. cyrus à magis
regnaſſe dicitur 23. cyrus
à cane educatus fertur lbid.
cyrus contra Aſtyagem exer-
citum parat 24. cyrus exer-
citum Perſicũ excipit lb.
cyrus totius Aſiæ dominus
25. cyri ad Iones apologus
26. cyrus Aſyrijs bellum
inferit 31. cyrus in Babylo-
nem exercitum ducit 34.
cyrus Cyndem flumini
vleſcitur 34.135. cyrus
Babylonem capit 34.35. cy-
rus in Maſſagetæ expeditione
parat 37. cyri ſomniũ
& eiufdem interpretatio 38.
cyri caſus in pugna contra
Maſſagetæ 39. cyrus ſan-
guine à Tomyride exſatiat-
ur 39. cyrus Smerdi aures
amputat 83. cyrus pater:
Cambyſes dominus: Darius
inſitor: 87. cyri filia lbid.
cyro nullus Perſarum ſe con-
ſerre dignabatur 98
cyrus Aſtyagi nõ cõſanguineus
1. ct. cyrus Aſtyagẽ fugiẽtẽ
capit lb. cyrus Aſtyagem
honorat lbid. cyrus Amy-
tin Aſtyag. filiam ducit ma-
ritio eius interfecto lbid.
cyrus Baſtrios oppugnat, &
per deditioem capit lbid.
cyri aduerſus Sacas bellum
lb. cyrus à Sparethra Amor-
gis vxore capitur lbid. cy-
rus Amorgis ope Cræſum &
Sardis oppugnat lbid. cy-
rus Cræſum liberatum vrbe
donat lbid. cyrus Derbi-
ces oppugnat 2. ct. cyrus ia-
culo icũs moritur lb. cy-
rus Cambyſi filio regnum
tradit lbid. cyri teſtamen-
tũ & ad hæredes admonitio
lb. cyri etymologia 6. ct.
cyri mater, Paryſatis lbid.
cyrus ſepelitur lb.
Cyrus apud fratrem Artoxerxẽ
inſimulatur 7. ct. crimi-
ne liberatur lb. deficit à fra-
tre lb. exercitum inſtruit: o-
bit, & quomodo lbid. eius
cadaver vt fœdatum lbid.
Cythera inſula vbi 15.201
Cytiforus, & eius poſteriorum
calamitas 196
Cyzicus vrbs vbi 151

¶ DADICAE populus 87. Da-
dicarum in Xerxiano exerci-
tu armatura 178
Dædalum inueſtigat Minos
192
Dai Perſarum genus 24
Damas Siritanus Samyris filius
164
Damaſithymus Candaulis filius
180. Damaſithymus Calyn-
denſium rex 123
Damaſia Artoxerxis vxor 6. ct.
Damiæ & Auxefiæ ſimulachra
139.
Danae Acrifi fil. progenies 154
Danaus & Lynceus Chemmi-
tani 53. Danai filia tem-
plum Mineræ in Lindo ex-
truxerunt 70.
Daphnæ Peluſiæ 44.56
Daphnis Abydenus 118
Dardanus vrbs vbi 175. Dar-
danus vrbs capitur 146.
dardanei populus 34
Daritæ populus 88
Darius Hyſtaſpis filius 33.38.
83.167. darii regis auaritia
34. darii regis ſtatua 51.
dari ad monarchiam ex-
hortatio 86. darii ad
aggreſſiendum Magum cour
ſiliũ 84. darius quo ma-
chinamento imperio Perſa-
rum potitus 87. darius rex
Perſarum declaratur lbid.
darij matrimonia lb. Libe-
ri 167. darii lapideum ſi-
mulachrum 87 darius in-
ſitor ob exactioem tributi
lb. darii theſaurus & an-
num tributũ 87.88. da-
rius Oræte & inimicos per-
ſequitur 92. darius luxato
pede Democedem acceſſit:
& quæ cum illo egerit 93.
darius bene de ſe meritis re-
munerat 95. darius Cam-
byſis fatelles 95. darius Ba-
bylonem obſidione cingit
97. darii elogium celebre
de Zopyro 98. darii expe-
ditio in Scythas 99. darius
Indos ſubegit 105. darius
quot vrbes in Scythia con-
diderit 116. darii crudele
factum 111. darius duobus
cippis exercitus ſui gẽtes in-
ſcribit lb. darii de Mega-
byzo elogium 118. darius
à Macedonibus terrã & aquã
poſcit 129. darius emiſſo
in caelum iaculo Iouem præ-
catur 144. darius à Græcis
terram & aquam petit 133.
darij vxores, liberi & ſucceſ-
ſores 167. darius Sando-
cem crucifixum liberat 195.
darij filiorum interitus 199.
darij moneta 122. darius
quid Græcis ſignificet 160.
darij liberi de imperio diſce-
ptantes 167. darii obitus
lb. darii legati in puteum
coniiciuntur 185. darii v-
xor & duo filij 199. darius

Hystaspis filius vnus ex septē Magi occisorib. lb. 3. ct. dar. equi hinc rex fit lbid. darii sepulchrum lbid. darii parentes sepulchrum vifuri cadunt lethaler lb. darius parentum casum vindicat lbid. darii aduersus Scyth. bellum lbid. darius Bosphorum & Istrum ponte iungit lbid. darius à Scythus fugatur lbid. darius Chalcedonios multat lb. darius Ioui diabetario arā statuit lbid. darii mors lb. darii sepulchro affider Ba gapates lb. Darianus exercitus aduersus Scythas 171 Darius Xerxis filius Arrayntam ducit quam Xerxes adamat 240 Darius Xerxis filius 3. ct. darius paricidii accusatur 4. ct. darius Iouis occiditur lbid. darii innocentia patefit lbid. Darius O. hus 6. ct. Datis Medus natione 160. datis oratio ad Delios lbid. datis pietas in sacra 163. datis Græciam populatur 3. ct. datis mors lb. datis cadaver Persis denegatur lb. Daulorum vrbs accenditur 206. Daurises Darii gener Perfarum dux Iones persequitur 145. 146. Daurises à Caribus obtruncatur 146 ¶ Decelex transir Mardonius 215. decelex parcut Lacedæmonis: & cur 235. Decelensium immunitas uectigalium ob ipsorum & Decelei erga Atticam beneficiū 235 Decimæ Ioui necessariū reddūtur 17 Deioeces Phraortis filius 18. deioecem Medi sibi iudicem constituunt 18. deioeces, Medorū rex ob iustitiā specimen declaratur 19. deioeci regia à Medis ædificatur lb. deioeces in exercenda iustitia incorruptus 19. deioeces exploratores & auscultatores delictorum in sua ditone cōstituit lb. defuncto Phraortes f. succedit lb. Deiphonus vates 238 Delos incōcussa, antea, tremuit 160. delus insula à Pifistrato expiatur 11. delii sacri à Dari appellatur: nec à Persis læduntur 160. deliæ puellæ & pueri parentāt Hyperochæ & Laodicæ Hyperboreis 103. deliorum de Hyperboreis sententia lb. delium Thebanorum 163 Delphici oraculi responsū ad Cræsum 8. delphicum oraculū verax à Cræso deprehensum lb. delphicum sacru, ipsum se deus tutaturum respondet 206 delphicū templū Matacas Xerxis infu spoliat 4 Delphorum fuga 206. delphorum indigenæ: Heroes 207 Delubra à quibus primū, diis statuta 40. delubrum Iouis olympii vbi lb. Delta Nilū Ægypti pars 48 Demaratus Spartiarum rex 138. demaratus Cleomēne infectatur 133. demarati nominis etymologia 135. demarati parentes qui lb. demarati fuga lb. demarati clagium 136. demarati cū Xerxe de rebus Græcorum colloquia 181. 197. demarati stratagemata 201. demarati tabellæ pugillares & ingeniosa clam nuntiandi ratio lb. demaratus ad Xerxem accedit 4. ct. demaratus Xerxem à Lacedæmonis inuadendis prohibet lb. demarati in pugna ad Thermopylas ad Dariū consilium lb. Democedes Crotoniensis, Polycratis medicus, exul & captiuus, à Dario accersitur, & ad medendum adigitur 92. 93. democedes splendidis muneribus donatur à Dario 93. democedis in medicina profectus lbidem. democedis apud regem honor & existimatio 93. 94. democedes explorator in Græciam mittitur 94. democ. socios Persas dedituit & ducit vxores lb. Democratæ & æquabilis status utilitas 139. democratæ & tribuum Atheniensium auctor Clifthenes 165. democratiam tyrānidi. vrbes præoptant 118. democratiam Otanes Persis suadet 131. democratia laus & reprehensio 85. 86 Democritus Naxius nauarchus ad Græcos accedit 207 Demonax Mantinæus 121 Demophilus Diadromei filius 19 Dens tuffi excussus, euauit: & quid significet 161. dentes ex vno offe 237. dentes habens partus 12. ct. dentatus vermis lb. Depositi reddendi argumentū 138. 139 Derbicum cum Cyro prælium 2. ct. Derbicibus præficitur Spitades 2. ct. Derfæi Thraciæ populus 182 Derusici Perfarum genus 24 Detractio importunissima res 170. Deus Ægyptiorum maximus 46. deorum oracula apud Ægyptios 51. deorum acres vindictæ 127. 216. deorum ira etiam in nepotes extenditur 185. Deorum nomina ex Ægypto in Græciam perlata 48

Diabaterii Iouis ara 3. ct. Diacæle via 161 Diactores Cranonius 165 Dianæ templum vbi maximū 63. 66. Dianæ & Apollinis parentes 66. 67. Diana Ægyptus Bubastis dicta 63. 97. Dianæ puluinar. & asyllum 79. Dianæ regiæ sacra apud Thessal. & Pæonidas, 103. Dianæ in Braurone adducuntur Athenienses mulieres 166. Dianæ orthosia Byzanti ara 111. Dianæ templum 193 Dicæa vrbs Græca 182 Dicæi ab Attica ad Medos trās fugæ diuinatio 210 Dictyes vbi gignantur 125 Dictynnes delubrum 81 Dies repetē in noctem versa Lydorum Medorū. que bello 13. & 19. diei natalis obseruatio apud Ægyptios 52. diei in horas distributio à quibus facta 57. Dieneceis Spartani præfatiā Digitorum octo manus 12. ct. Dindymenæ matris facer mons 14 Dion vrbs vbi 172 Dionysi nomen quando apud Athenienses 49. dionysi educatio 90. dionysi Bacchi festi 110. dionysi oraculum apud Satras 181. dionysus Ægyptiis Osiris dictus, & in quorum deorū numero 64. dionysus totus & Vrotale Arabibus appellatus 71. Dionysi festum & de phallis 48 Dionysii Phocensis oratio ad Iones 148. dionysius Iones vexat lbid. Re malè succedente, fugit & ad prædas se conuertit 149 Dionysiosphanes Ephesus 137 Diocurorum nomen Ægyptiis ignotum 48. Diocurros Castor & Pollucē excepit hospitio Euphorion 165 Dipænes populus 219 Dithyramborum primus autor quis fuerit 4. Dithyramb⁹ Harmatidei filius vnus ex Thespiciis vbi victoribus primariis 200 Dives & fortunatus 6 Diuitiæ cynocephalorum 11. ct. ¶ Doberes populus vbi 119. 182. Dodona 48. 49. Dodonæarum sacerdotum de oraculo Dodonæo responsū 49. earum nomina & numerus lbid. dodonæa columba lbid. dodonæum oraculum apud Græcos vetustissimum omnium lbid. dodonæi primi Græcorum Hyperboreæ sacra acceperūt 103 Dolonci Thracis 151. dolonci aperunt Militiā oraculum 151. Dolopes Xerxiani exercitu snatio 194 Domus ex fale vbi 124 domibus carentes 11. ct. Dona quantum apud milites possint 202. dona à Dario in medicum collata 93. donaria à Gyge Delphis consecrata 3 Dores popul⁹ Asiæ à Cræso subacti 2. 5. dorum migratio 9. Dores Pentapoltæ 27. dorum quinque vrbes lbid. Dores Epidaurii Ochoeniis admixti lbid. dorum ex insulis in cōtinentem migratio 31. dorum in Asiam prima expeditio 81. dorū in Atticam expeditiones 138. Dores vnde propagati 180. dorum Assianorum in Xerxiano exercitu armatura 180. dorico genere excellentes 9. dorico vestimentum 140. Doricæ tribus mutantur 138. dorica gens 9. 27. 31. doriensium sacra 27. doriensium principum origo 133. doriensium ciuitates 211. Dorici offensi Sparta discessus, migrationes: bella: obitus 133 Doris regio 206 Doris Anaxandridæ filii vno i Gelone facta 190 Dorici Thraciæ littus & ingens campus 171. 177. 181. Dorus Hellenis filius⁹ Doricæ gentis autor 9. Dorus Megastidis filius, Matienorum dux 178 ¶ Dropici Perfarum genus 14 Dryopes populus 27. 206. 211 Dryopis regio 206 ¶ Duodecim deorum institutores Ægyptii 40. duodecim deorum ara vbi lb. ¶ Dyma vbi 17 Dymanata tribus Sicyonia 137 Dyas fluius vbi 196 Dyfenteria in Xerxis exercitu 218 Dyforus mons vbi 119

E

E B E N V M vbi nascatur 90 ¶ Ecbatana 19. 28. Ecbatana Syria 81. 82 Echemus Æropi filius Tegeatarum rex Hyllum interimit 217 Echinadum insularum mare 41 Echines genus murum apud Afros 125 Eclipsis solis 174 ¶ Edoni Thraciæ populus 181. edonorum nouem vrbes 183 ¶ Eetion Cypseli pater 3. eetion Echeeratis filius 141. eetioni oraculum redditur 141 ¶ Effigies argentea pisticris Cræsi 9 ¶ Eion vrbs supra Strymonem 171. 182 ¶ Elatea oppidum 206 ¶ Elbo insula 63 Elea regio mulos non fert 103 Eleatro manans fluius 11. ct. electrum vnde 90. electrum vt colligant Indi 11. ct. Elephantina vrbs 41. 42. 51. 69 Elephantes Æthiopiæ 90. elephantes murifragi 9. ct. Eleus vates 93. eleus Agei filius Peloponnesus 165 Elei, Minyarum vrbes delent 119. elei de certaminis à se instituti iustitia apud Ægyptios gloriantur 67. elei tardius se ad certamen venisse dolent 136. eleorum agonothea: à quo summo 164 Eleus Chersonesi vrbs 172 Eleusina inuadit Cleomenes 138. Eleusinae Cereris templum 233. 219 Elis Ætolorum ciuitas 211 Elorus fluius 189 Enagees qui dicantur 137 Enarees foemine morbi curatores apud Scythas 20 Enariæ androgyni 108 Eneii Illyrica gens 36. eneii ad Adriam 128 Eneies Xerxiani exercitus gēs 194 Enipeus Thessaliæ fluius 184 ¶ Epaphi, boues mares 46. epaphus Ægyptiorū lingua Apis dicitur 66. epaphi natalis, festus Ægyptiis 75. epaphus è vacca genitus 75 epaphi signa 76 Ephesus vrbs Lydiæ 26. 41. Ephesii à Cræso bellum infertur 5. ephesii à Cræso obfessi, vrbes Dianæ dicantur lb. ephesii & Colophonii à celeberris Apaturiis arcentur 27. ephesinum templum celebre 65 Epialtes Eurydemi f. Xerxi iter per montes ostendit 199 Epidaurii 27. epidauriorum soli sterilitas, vnde 139. ex epidauro Æginetæ 207 Epigrammata Spartiarū 200. epigramma tripodis Cadmæarum literarum 136. epigrammata eorum quid apud Pylas occubuerunt 200 Epium Minyarum oppidum 119. Epizeli prodigiosa cæcitas 163 Equi colubros vorant 14. equi camelos reformidat 15. equus candidus sacer, Dario in Gynde submergitur 34. equorum & canū numerus regis Babylonii 35. equi à Massagetis soli immolantur 39. equi fluuiales Papremitanis sacri 51. equorum suuialiu natura & species lb. equi syluestres candidi 106. equi Sigynarum hirsuti 128. equi Nilici 89. equus Artybii terribilis 145. equæ olympici certaminis ter vinctrices 161. equi Darii hinc natus regni omen 3. ct. equi Pygæorum 10. ct. equa leporē enixa 177. equarum iubæ pro crisi quibus 178. equæ Thessaliæ omnium optima 195. equestrum Xerxis copiarum numerus 179 ¶ Erastinus fluius 137 Erechtheo Epidaurii quotannis sacra offerre spondent 139 Athenienses erechtheo regnate, quā dicti fuissent Cranaei vocati sunt Athenienses 207. erechthei terrigenæ templū in arce Athenien. 208 Eresione poemation Homeri 251 Eretria turbata & consilii inops 160. eretria capta, dirpta, incensa 161. Eretricles 207 Eridanus fluius: & nomen illud vnde 90 Erochus oppidum 206 Erophantes Parineus 118 Erycis regio, Heraclidarum 133 Erychia insula 109. Erychia Cænes oppidum Ægypti 52. Erythrae Ionum in continente oppidum 26 Erythraei populus 147 Erythraeorum cum Chiis bellum 4 Eryxo Arcefilii vxor 111 ¶ Etearchus Ammoniorum rex 44. etearchi regis sermo de Nilu ortu lbid. Etearchus rex in Oaxo 120 Etefiæ venti, causa inflationis Nilii 43 ¶ Euænetus Lacedæmoniorum dux 192 Euagoras Laconis filius 161 Euagoras regis cum Artoxerxe similitates 8. ct. euagoræ & Ctefiæ negotia 8. ct. Eualcides Eretrienfium dux occumbit 144 Euboicum pondus 87 Euboenses Græcos discedere volentes rogāt vt maneat 202 Euboenses Siculi 189. Euboensis plebs venundata lb. Euclides & Cleander Hippocratis filii 189 Euelthon Salaminis princeps 121 Euesperides vbi 122. 126 Euenius excæcatur 238 Eumenes Anagraftus Atheniēsis, in Ægina victor 212 Eunuchi in pretio habiti 216. eunuchus nihil est lb. Eupalinus Megarensis architectus 81 Euphorbus & Philagrus proditores 161 Euphrates Babylonem perfluit 32. Euphrates in rubrum mare ex Armeniis decurrit 32. 33. Euphratis ductus atque anfractus 33. & 34. Euphrates Armeniam à Cilicia determinat 135 Euripus 192 Europa Tyriorum regis filia 105. Europa à Cretensibus rapitur 1. europæ filii Sarpedon & Minos 31 Europæ extrema 90. 105. europæ dimensio: & vnde dicta 104. 105. europæ laudes 168 Euryanax & Pausanias duces 232 Eurybates Argiuorum in Ægina dux 160. Eurybatem Sophanes prouocatus occidit 135 Eurybiades Euryclidæ filius 202. 207 Eurydamæ Leurychidis vxor 136 Euryleon in prælio occubit 133 Eurymachus à Plataensibus interficatur 200 Eurysthei genus ex regibus Lacedæmonis 133. eurysthei mors 217 Eurysthenis familia 133. eurysthenes vnde dictus lbid. Eurytus & Aristodemus 200 Euxinum mare 2. 13 Euxinus pontus, & eius accola 104 ¶ Examinandi fontes ratio apud Indos 10. ct. Exampæus locus vbi no. exampæi ahenum lbid. Exemplum iustæ vindictæ corrupti iudicis 130 Exercitu donari apud Persas eximium 241 Exitus rerum inspiciendus 6 Experimenti compendia 169 Expiandi ritus apud Lydos idē qui & apud Græcos 7

F

FABA S Ægyptii sacerdotēs abstinent 46. Faba in feren dis suffragiis 162 Fames mira 142 famis discutienda inuentum apud Lydos 18. fames Xerxis exercitum inuadit 218 Fanum Panionium 27. fanū Iouis Beli apud Babylonios 37. fanum Iouis Thebani lbid. fanum Protei regis Ægyptiorum 57. fanum Dianæ vbi maximum 63. fanum Latonæ 66. Fatis frustra obstititur 17. 82 Fax Vulcani apud Græcos 215 ¶ Felis proliis amantissima 50. felium sepultura vbi 51 Feræ Ægyptiis sacra 50. ferarum cura apud Ægyptios lb. ferarum interfectores apud Ægyptios morte multatur 50 Ferri compactionem quis primus excogitauerit 5. ferrū fontis Indici 9. ct. Festum Theophaniæ 9. festum accensionis lucernæ apud Ægypt. 50. festum simulachri lignei 50 ¶ Fides Arabum constantiss. 72 Filii Iouis, & inde cognominata tribus Athen. 137 ¶ Flamma è pectore simulachri in templo Iunonis 138 Flos purpureus 11. ct. Fluminum veneratio apud Persas 26. flumina Scythiæ 105. flumina quæ Xerxis exercitum potu destituunt 175. 181. fluius mellifluus 10. ct. fluius manans Ibius lbid. ¶ Foderis inuendi ritus apud Medos & Lydos 13 Formina femiuipera 100. formina virili virtute 213. formina agrestes vbi 125. formineus morbus Scythas inuadit 20 Fontes Mæandri vbi 173. fons mirificus 75. fons amarus 106. 110. fons Apollinis 121. fons solis vbi 124. fons Indici aurifluus 9. ct. fons piscosus: fons vinifluus 10. ct. fons cuius aqua coagulatur potata lb. fons Indicus quadratus 12. ct. Formica Indici, Græciæ 89 Formæ in Xerxe dignitas 194 Fortuna Aminoclis Cratinei 195. fortuna circus eisdem fortunatos esse semper non sinit 37. fortunatus & diues 6 Fori apud Persas non est vsus 28. fori vsus apud Græcos ludit Cyrus 28 Fratrem præ marito & liberis foemina saluum vult 91 Frigoris mira vis vbi 102. 103 Fructus ebrios reddens 37 Fulgura & conitrua in Xerxis exercitum ingruunt 17. 5. fulgure carentes 9. ct. Furis apud Ægypt. callidiff. cōmentū 59. fures vt Sardana pali thesauros diripiunt 65 Fusuaria pugna apud Ægypt. 50

G

G A D E S V B I 100 Gælon 239 Galaica olim, nunc Briantica 181 Galepsus vrbs Græca 184 Galli & gallinæ Indiciæ 10. ct. Gamori Syracusani 189 Gandarii populus 87. gandariorum in Xerx. exercitu armatura 178 Garamantes populus 123. 124 Gargaphius fons 227. 231 ¶ Gavanes, Æropus, & Perdicas fratres 211 ¶ Gebeleizis dæmon Getarum 112 Gela oppidum à Lindiis cōditum 189. Geloorum euersio lb. Geleon Ionis f. 137 Gelonus Herculis filius 100 Gelonus vrbs 113 Geloni populus 113. 114. Gelonorū regio, mores, victus, lb. geloni agriculturæ operam nauant lb. Gelon Dinomenis filius 187. gelon Syracusana vrbe & Sicilia vt fuerit potitus 189. ad gelonem mittuntur legati Græcorum ad opem contra Persas petendam lbid. gelonis magna imperandi

inarius Lydus Aegyptios ad defectioē ab Artoxe in-
ciat 4. ct. inaro miter clas-
sem Atheniēsis 5. ct. inarius
Achæmenidem vulnerat lb.
inarius victor lb. inarius
vulneratur, fugit Byblum lb.
inarius cum Græcis ex pacto
ad Artox. proficiscitur lbid.
inarius ab Amyti tribus cru-
cibus figitur lbid.
Inconstantia rerum humana-
rum 2
Indathyrus filius Saulii, rex Sey-
tharum 109. 115
India pluuiæ expers 9. ct. in-
diæ fons aurifluus lb. in-
diæ fluius mellifluus 10. ct.
indiæ rex vt exploret fontes
lb. indiæ fluius 11. ct. 12. ct.
indiæ arbor
dulcis lb. Indi Callatiæ pa-
rentibus vescuntur 78. in-
dorum multitudo 88. indi
Calandiæ lbid. indi pecu-
arij & eorum mores lb. in-
dorum nauigia lb. indiæ
grotos suos epulaneur lb.
indorum coitus in propatu-
lo 89. indorum genitura
atra lb. indis sol matuti-
nus ardentissimus lb. indi
vt aurum colligant lb. in-
di à Dario subacti lb. indo-
rum in Xerx. exercitu arma-
tura 178. 179. indi Derbicū
aduersus Cyrum focii 2. ct.
indus qdam Cyrum iaculo
percutit lethali lb. indo-
rum multitudo 9. ct. indo-
rū iustitia 9. ct. 10. ct. indo-
rum locus sacer lbid. indi
iusti lbid. indi toni-
trum expertes lbid. indo-
rum nigredo lbid. indi
Pygmæi lbid. indorum
venandi lepores ratio lbid.
indorum lacus oleosus lbid.
indorum argentifodina lb.
indorū montes auriferi lb.
indi sani lbid. indi longæ
ni lbid. indi vt aues venē-
tur 11. ct. indi vt electrum
colligat lb. indi cynoce-
phali lbid. Indicum aurum
88. Indicæ regionis descri-
ptio & situs lbid. indicæ
formicæ 89. indicæ came-
li forma & pernicitas lbid.
indica animalia grandiora
cæteris lb. indicæ canes 9.
ct. indicæ galli & gallinæ lb.
indici montes gemmiferi
lb. indicus ætus lb. in-
dicum mare lb. indicus ca-
lamus lb. indicum animal
lb. indicus sol 10. ct. in-
dicæ oues lb. indicæ pal-
mæ lbid. Indicus serpens
lb. indica auis lb. indicū
lignū 11. ct. 12. ct. indi-
ci afni syluestres 11. ct. indi-
ci ver-
mis lb. indicæ arbores lb.
Ingenium Perfarum quale 17
Infantes Cynocephalorū 11. ct.
Infernæ sedes 60
Inopix & impossibilitatis nu-
mina 217

Inomnitorum ludibria 171
Institores primi, Lydi extitere
18. institor quare Da-
rius fuerit appellatus 87
Institutio Perfarum puerorum
25
Insula in Araxo 37
insulæ Censæ 30
insulæ natans vbi 661
insulæ Echinades vbi 41
insulæ Chemmis 66
insulæ beatorum vbi 75
insulæ rubri maris 88
Insulæ Cassiterides Herodoto
ignoræ 90. insulani Jo-
nes qui 16. 17
Intaphernes vnus ex septem
Magi occisoribus 87 in-
taphernis facinus eiusque &
domesticorum omnium in-
teritus 91
Intercalationes mensis à quib⁹
introducæ 6. 49
Iofilia Inachi regis 1. io
à Phœnicibus rapitur Ibi-
dem. io stuprata 2.
io vt à Græcis depingatur
46
Iolcon Theffali Hippia offe-
runt 142
Ion Xuchi filius 196
Ionia translatio 240. io-
niam Harpagus subigit 31.
iones à Cræso subacti 2.
5. ionum lingua 10.
26. iones ad Cyrum lega-
tos mittunt qui obedientiæ
iugum acceptent & quid
Cyrus responderit 26.
ionum regio, Afaticarum
pulcherrima, & eius descri-
ptio lbidem. ionum
duodecim in Peloponneso
quoque ciuitates 27. io-
nes insulares à reliquis defi-
ciunt: alios etiam Ionici no-
minis pudet lbidem. io-
nicarum ciuitatum nume-
rus cur duodenarius lbidē.
iones qui se præstantiores
iacent: & de eorum vxori-
bus lbidem. iones ab A-
chiuis, suis sedibus pulsi lb.
ionum reges qua progenie
oriundi lbidem. iones ve-
ri & genuini qui lbidem.
ionum qui ab Apaturiis ar-
ceantur lbidem. quorum
ionū sit Panonium sacrum
lbidem. ionum insulano-
rum deditio 30. 31. iones
Bianis cõsiliū spernūt 31.
iones secundò in feruitutem
rediguntur 31. iones in
Aegyptum quomodo vene-
rint 66. ionum & Sey-
tharum de Dario impedi-
do colloquia 117. 118. io-
nes captas Sardis incendunt
143. iones ad Ephesum
vincuntur 144. iones ma-
ri vincunt 145. iones
tertio subiugati 151. iones
quomodo Aegyptum diui-
dant 41. iones vbi & vn-
de dicti 87. 107. iones
ignauissimi horarum 118.
ionum & Carum fuga 146.

Ionibus Perfarum minæ in-
tētatæ 148. ionlaborū nau-
ticorū infueri lb. ion. Dario
tributarii 152. Ionū in Xer-
xis exercitu armatura 180.
iones Pelagi Aegialees ap-
pellati lbidem. ionibus
solum suum permiffum
240. Ionico genere ex-
cellentes 9. ionicæ re-
bellionis occasio 131. io-
nicarum nauium catalogus
147
Iupiter expiator hospitalis 8.
iupiter apud Perfas 25. iu-
piter Bel apud Babylonios
33. iupiter Ammon 47.
iupiter Thebanus 49. iu-
piter liberator, & eius tem-
plum 95. iupiter Scy-
tharū deus 107. iupiter
Papæus apud Scythas lbidē.
iupiter Lycæus 127. iupi-
ter Carius 137. iupiter
Lacedæmonius 154. iu-
piter cælestis lbidem. iu-
piter sub specie & nomine
Xerxis inuadere Græciā dici-
tur 177. iupiter æreus decē
cubitum vbi 136. ioui
decimæ necessariò reddun-
tur 17. Iouis Carii fanum
apud Mylaffos 31. iouis
Beli templum & simulacrū
33. iouis Thebani templū
33. 124. iouis simulachrum
arietina facie 47. iouis
fanum apud Thesprotos
49. iouis culus apud Me-
roen 44. iouis oraculum
apud Aegyptios 52.
iouis Ammonii templum à
Cambyse incensum 73.
iouis diabaterii ara 3. ct. io-
uis Beli pulinar 98. io-
uis forensis ara 133. io-
iouis militaris templum
146. iouis olympii delu-
brum 40. iouis cur-
rus in Xerxiato exercitu
174. 118. iouis Amphylitii
templum 195
Iphigeniæ apud Tauros cul-
tus 113
Iphi locus quidam 194
Irafa locus vbi 121.
Iris vrbs & flumen 32. Is flu-
men 32. is fluius in Eu-
phratem se deuoluit lb.
Isagoras Tisandri filius 137
Iſis 11. ct. 12. ct. Iſis dicitur
49. 67. ifidi vacæ sacre
46. 124. ifidis simula-
chrum bubula cornua ha-
bens 46. ifidis templum
maximum in vrbe Buseri
49. ifidis & Dionysi fi-
lii lbidem
Iſmaris lacus famosissimus
182
Iſmenii Apollinis templū 17
Iſsedones populus 101. 102.
Iſsedonum mores lb.
Iſsedoni populus 37
Iſter vbi 106. 113. Iſter semper
sibi pat 106. Iſtriotus &
fluxus 45. Iſter & Bo-
ſphorus à Dario pōte iuncti
3. ct.
Iſthmus Cnidia 31. Iſthmus
Cheroneſi muro præſeptus
à Miltiade 115
Iſthmici locus proximus Offi-
& Olympo 9
Iſtanus oppidum 119
Iudices regii apud Perfas
76
Iudicis corrupti iustæ vindi-
cæ exemplum 131.
Iunco esui aptus 54
Iunonis festum 6. iunonis
duæ imagines vbi 70. iu-
noniſtemplum vbi 111. 131
Iurare per aquam Stygis 157
Iusti principis officium 74
Iustitia Cynocephalorum 11. ct.
iustitia Indorū 9. ct. 10. ct.
Ixabates Cambyſis eunuchus
2. ct. ixabates Cambyſem
ſepelit 3. ct. ixabates Ma-
gi index interficitur 3. ct.
Iyrcæ populus Scythiæ 101

K

K i x i quid ſit 54

L

L A B D A Amphionis filia 141
Labynetus Babyloniorum ty-
rannus 14
Labyrinthus Aſſyriæ rex 34
Lacedæmonii Cræſo amici 2
9. Græcorum potētiſſimi
Ibid. lacedæmoniorum le-
ges à Lycurgo 11. lacedæ-
monii bellum Tegeati-
bus inferunt 12. lacedæ-
moniorum compedes apud
Tegeatas. lb. lacedæmo-
nii quibus aribus Tegeati-
bus facti ſunt superiores lb.
lacedæmon. Argiuorumque
pro agro Thyrea dimicatio
15. lacedæmon. coma poſt vi-
ctoriam de Argiuis lbid.
aduersus Polycratem expe-
ditio 79. in Samum ex-
peditio 78. mos in ſumen-
dis ſupplicii 119. de ſep-
tiſ opinio 153. lacedæ-
moniorum regum funera
154. lis de progrediendo
ad bellum 161. oratio ad
Platæenſes lbid. ad Hy-
darnem Perſam 185. ad
Athenienſes 122. lacedæ-
moniorum virtus 181. cõ-
ſuetudo 197. frugalitas
136. lacedæmoniorum oc-
ciforū ſepultura 237. lacedæ-
ad Platæas victoria 4. ct.
ad Thermo pylas clades
Ibid.
Lacmon mons vbi 238
Lacines legatus ad Cyrum 28
Lacrymæ arboris Indicæ 11. ct.
Lactis emulgēdi mos apud Sey-
thas 99. lacte victitantes
11. ct. lactis coagulationem
prohibens radix lb.

Lacus Titonidis 124. lacus
vnde pix hauritur 125. la-
cus Stymphalius vbi 157.
lacus oleosus Indorum 10.
ct. lacus piſcoſus & falſus
lb. lacus Bæbeis vbi 184.
lacus Gygaus vbi 18. lacus
famofissimus 182
Lada inſula vbi 147
Ladice vxor Amafis 70. la-
dice vorum lb.
Laii delubrum 119. oraculū
133. & genus 136
Lampito Leutychedis filia 156
Lamponium vbi 130
Lampacum vrbs 146
Lana arborea vbi 89
Laodamas Phoceniſis 118. lao-
damas Eteoclis filius 136
Laodice 103
Laos oppidum 149
Laphanes Euphorionis filius
165
Lapidicina adpyramides Mē-
phios 40
Lapis Porinus, Parius 136. la-
pis Melampygyus 198
lapidum aceruus à Dario cõ-
geſtus 112. lapideus leo vbi
199
Lariſſæ Aoliæ ciuitas 27
Lafus Hermionis filius 168
Lauacrum Indorū nobiliorū
11. ct.
Laxii Sauromatæ vbi 102
Leænx partus 90
Lebæa vrbs 211
Lebedus 26
Lectis non vrentes 11. ct.
Ledanum, ahās Ladanum 90.
ledanum quomodo compa-
retur lb. ledani medica
vis lb.
Legati Darii in puteum conie-
cti 185. legati non violan-
di lb.
Leges Athenienſium à Solone
conditæ 5. leges & inſti-
tuta Babyloniorum 36
Lemnū oppidū 130. capitur 167
I cœnia facinora 166
Leo viri nomen 193
Leo Sardius 15
Leobota Spartiatarum rex 11
Leocides Phidonis Argiuorū
tyranni filius 164
Leon & Hegeſicles Spartiata-
rum tyranni 11
Lindi populus è Rhodo 189
Lindos oppidum 27
Linum Colchicum, Sardicum,
Aegyptiacum 56
Linus modulationis genus a-
pud Aegyptios 52
Lipaxus vrbs vbi 184
Lipoxais Targitai filius 99
Liplydriū oppidum 136
Liſſæ oppidum vbi 184
Liſſus fluius vbi 182. liſſi
fluii aquæ Xerx. copii non
ſuffecerunt lb.
Literæ Hiſtari produntur 147.
literarum mira occultatio
201. literæ Themiftoclis
ad Iones lapidi incifæ 204.
literarum per ſagittam tranſ-
miſſio 219. literæ capiti
impreſſæ 132. literæ Græ-
corum ex Phœnicib. 135
Littus pulchrum vbi 149
Locri Epizephyrii popul⁹ lb.
Locri Ozolæ populus 206
Longaui Indi 10. ct. longæ-
ui Cynocephali 11. ct.
Lotiones Cynocephalorū lb.
Lotos vbi plurima 54. lori
radix eſculenta lb. lori fru-
ctus deſcriptio 123
Lotti muliebris vſus 57
Lotophagi populus vbi 123
Lucernatum accenſarum fe-
ſtum apud Aegyptios 50.
Lucernarum accenſio 198
Lucina tributum 103
Lucus platanorum 146
Ludorū primi inuētores Lydi
18
Luna Perfarum præſes 174.
lunæ feſtum 48
Lupi ex hominibus 113. lupō-
rum ſepultura 51
Luera vbi capiuntur 114
Luxus Perfarum 236
Lycidas cum vxore & liberis
lapidatur 23. 224
Lycæus Iupiter 127
Lycæus Maandri germanus
130
Lycia ignis perpetuus 10. ct.
Lycii in poteſtatem Cræſi re-
daçti 5. Lyciorum è Creta
origo 31. lycii ab Harpago
victi 32. lycii populus Da-
rio tributarius 87. lycio-
rum in Xerxis exercitu arma-
tura 180. lycii quondam
Termilæ vocati lb. lycio-
rum nomen & leges 31
Lycius Cybernicus Sicæ filius
180
Lycyon Athenienſis prodit Pi-
ſuthnem 7. ct.
Lycophronis Periantri filii in-
teritus 80
Lycurgus Ariſtolaidis filius 10.
lycurgus & Megacles Piſſitra-
tem eiſcunt lb. lycurgus
Spartiatæ integerrimæ vitæ
lb. lycurgo oraculum à Py-
thia redditur lb. lycur-
gus legumlator apud Lace-
dæmonios lb. lycurgus Le-
obotæ Spartiatarum regis tu-
tor lb. lycurgi delubrum
apud Spartiatas lb.
Lycus fluius 116.
Lycus Pandionis filius à fratre
Aegeo pellitur Athenis 31
Lyda mons Pedafus extructus
32
Lydus Atyis filius 2
Lydeus fluius 184
Lydia auri ramenta è Tmo-
lo prouenientia habet 18.
Lydia Halyattis regis ſepul-
chro ſe nobilem iactat lb.
Lydi populus antè Meones vo-
cari 2. lydorum ſtre-
nua gens 14. lydorū gens
equitandi peritiſſima lb.
lydorum mores & leges 18.
lydorum ritus inuēdi fœ-
deris lb. lydorum expian-
di ritus idem qui apud Græ-
cos 7. lydorum filia o-

M

M A C A E populus 123. 133.
Macedones à Dario ſubacti 152
Machlyes populus 123
Macrobii populus Aethiopia
74
Macrones populus 50. Macro-
num in Xerxis exercitu arma-
tura 179
Maçtorium vrbs ſuper Gelam
189
Madyes filius Protothyæ Scyth.
rex 10
Madytus vrbs 173
Mæander fluius 92. 146. & eius
fontes vbi 173
Mæandri campus 4. mæan-
dri campum Mazares incur-
ſat 19
Mæandrius Polycratis ſcriba 92.
mæandrius Sami procurator
95. mæandrii oratio ad Sa-
mios lbid.
Mæorei populus vbi 116
Mæotis palus vbi 10. 99. 105.
106. 111. 113. 115. 116
Magdolus oppidum vbi 67
Magi populus Mediæ 19. Ma-
gi Perfarum 26. Magorum
commentum vt Perfarum
imperium occupent 82. Magi
cuiſdam imperium apud
Perfas 83. Magus Cambyſi
ſuccedens 3. ct. Magus in-
terficitur Magorum cædes
85. Magophonia Perfarum
feſtum celebre lbid. & 3. ct.
Magiſtum oppidum 119
Magna cum periculis ſuſcipiun-
tur 176
Magnarum iniuriarum magna
vindicatæ 59
Magnesia vrbs vbi 92
Magnetes populus 87
Mala dextra in contumeliam
deratæ 60
Mala promontorium vbi 15
Malna 159
Bb.ii.

Males Aetolus 164
Mandane Assyagis filia 20
mandane Cambysi nuptum datur lb.
Mandrocles Samius m. & e-
ius monumentum lb.
Maneros Aegyptius quid 52
Mantieni montes 34-37
Mantiena vrbs 121
Manus octo digitorum 12.ct.
Marathon locus 161. mara-
thonem occupat Pisistratus
m. marathonia clades 163.
marathonia pugna 3.ct.
Mardonius Xerx. exercitus im-
perator 179
Mardonius Gobryae filius 152.
168.179. mardonius vulne-
ratur 152. mardonius a
praefectura femouetur 160.
mardonii oratio de bello
Graeciae inferendo 169.
mardonii in Lacedaemonis
obiurgatio 231. mardonii
caedes 234. mardonius v-
n° ex septē magi occisorib⁹
3.ct. mardonius antiquus
apud Xerxem spectatus 3.ct.
mardonius bello aduersus
Plataenses praeficitur 4.ct.
mardonii fuga lb. mar-
donii mors lb.
Mardi Perfarum genus 24
Mardus Hyrcedes Sardii mu-
ros primus conscendit 15.
Mare Sardonium vbi 30. ma-
re Caspium 37. mare At-
lanticum, rubrum, australe
37.67.88.104.179. mare In-
dicum 9.ct. mare Echi-
nadum insularum 41
Marea vrbs vbi 42
Mares quam armaturam in Xer-
xiano exercitu tulerint 179
Mariandeni populus 87.
Mariandyni a Croeso subacti 5.
mariandynorum in Xerxia-
no exercitu armatura 178.
mariandynus sinus vbi 104
Maris fluius 105
Maronea Graeca vrbs 182
Martis oraculum 52.178. mar-
ti soli simulachra faciūt Scy-
thae 107. martis sepul-
chrum apud Scythas 107
Marsagetes Scythiae regis fra-
ter captus 3.ct.
Marsyas fluius 146
Martichora animal Indicum
9.ct.
Masanges Aorizi filius dux 178
Mascamis elogium 182
Masi Perfarum genus 24
Masistes Darii filius Xerxis ex-
ercitus imperator 179
Masistius a Graecis Masistius di-
ctus 226. masistii interitus
lb.
Masistia & liberorum eius cae-
des 245
Masagetarum populus ferus & ro-
bustus 37. masagetarum
deus sol 38. masagetarum
victus lbid. masagetarū
vxores communes lbid.
masagetarum fenes immo-
lantur lb.
Masyses populus 128

Matacas Xerxis iussu, Delphoru
templum diripit 4.ct.
Maternum genus paterno no-
bilius apud Lycios 31
Maticeni populus 13. Matic-
enorum in Xerxis exercitu ar-
matura 178
Matrix Martis templum vbi
50
Maxyes Libyes vbi 125
Mazares Medus 29. maza-
res Prienienses subigit I-
bidem. mazares Maean-
dri campum incurfat lbid.
mazares moritur lb.
Meci populus 88
Mecyberna Graeca vrbs 184
Medea Colchorum regis filia
1. Medea raptus a Graecis
Ibidem.
Medicae regionis facies 21
Medi vbi 104. medo-
rum appellatio vnde 177
medorum tyrannus Cyaxa-
res 13. medorum &
Lydorum mos ineundi fœ-
deris lbidem. medo-
rum bellum quinquennale
cum Lydis lbidem. me-
dorum & Lydorum bello
dies repente nox facta Ibi-
dem, & 19. medorum
ab Assyriis defectio 18
medi Assyrios subigunt 20
medorum a Dario defe-
ctio 24. medorum im-
perium ad Persas translatum
Ibidem. medorum in
Xerxis exercitu armatura
177.179. medi Deioecem
sibi iudicem constituunt
19. medi regi suo regiam
aedificant lbidem. medi
a Scythis praelio fusi, Asia
imperium amittunt 20.
medi Ninum ciuita-
tem expugnant 20. me-
di inebriatos Scythas inter-
munt lb. medis canis spa-
co dicitur 21. medi-
cum imperium Halys flu-
uius terminat 13. Medi-
cum nomen Graecis terro-
rem incutere solet
163. medicus exercitus
contra Graecos 3.ct. me-
dicae nationis gentes 19.3.ct.
Medici singuli singulorum
morborum apud Aegy-
ptios 53
Medimnus Atticus mensurae
genus 35-154
Megabates Perfa 131
Megabazus Megabatis filius
180
Megabernes Spitamæ filius
1.ct. megabernes Bar-
canis a Cyro praeficitur 2.
Megabyzus Perfa 83. me-
gabyzi oratio ad suos de o-
ligarchia 86. megaby-
zus Zopyri filius 98. me-
gabyzi elogium 118. me-
gabyzus in Pæones exerci-
tum ducit 118. megaby-
zus Xerxis exercitus impera-
tor 179. megabyzo Cre-
stias tribuit quæ Herod. Zo-

pyro 3.ct. megabyzus
Xerxis gener lbidem. me-
gabyzus Babylonem capit
4.ct. megabyzo mola au-
rea a Xerxe donatur lbid.
megabyzus diripere templū
Delph. recusat lb. mega-
byzus vxorem adulterii a-
pud patrem accusat lbidē.
megabyzus Artapani machi-
nas prodit lb. megabyzus
in cōnatorum praelio vul-
neratur lb. megabyzus
in Inarūmittitor 5.ct. me-
gabyzus Inarū vuloerat lb.
megabyzus cum Graecis pa-
cificatur lb. megabyzi lu-
ctus lb. megabyzi ab Ar-
toxerxe defectio lb. me-
gabyzus vulneratur lb. me-
gabyzi victoria lb. mega-
byzi strenuitas lb. mega-
byzus ex pacto ad regem ve-
nit lb. megabyzus mor-
tis periculum euadit lb. me-
gabyzus religatur lb. me-
gabyzus regi reconciliatur
lb. megabyzus moritur 6.ct.
Megacles Alcmaeonis filius
10.164.165. megacles & Ly-
curgus Pisistratum imperio
Atheniensi eiciunt 10. me-
gacles Clithenis gener fact⁹
165. megacles Hippocratis
filius lb.
Megacreon Abderites 183
Megapan⁹ Hyrcanorū dux 177.
Megarensis populus 189. mega-
rens is plebs vendatur lb.
Megista inscriptum epigram-
ma 200
Megistia extipicia 198. megi-
stias Acarnan a Melampode
progenitus 199
Melampus Amytheonis filius
48. melampodis postulata
ab Argiis 229. melampus
Bacchici sacrificii inuentor
apud Aegypt. lb.
Melampygus lapis 198
Melanchleni populus vbi 113.
melanchlenorū mores & no-
men clatura lb. melanchle-
norū vicius humana caro lb.
Melanipp⁹ Astaci filius 137.143
melanippus Alcæi sodalis lb.
Melanopus Ithagensis filius 243.
Melas fluius 196. Melas
sinus & fluius eiusdem no-
minis 177
Meles primus rex Sardii 15
Melesigenes vnde appellat⁹ 243
Meletes fluius lb.
Melibœa vrbs 194
Melienensis populus 195
Melienensis sinus vbi 103
Melissa Periandri vxor 79. me-
lissa a Periandro occisa lb.
Mellis vbi maxima copia 115
mellis fluius fluius 10.ct.
Melois annis 133
Melyenensis populus 87
Memnonia regia 135. memno-
nia Susæ 188. memnonis
vrbs vbi 135
Mēphīs vrbs 68. mēphīs vrbs
a Mene prima cōdita 55
mēphios vrbs situs & descri

ptio lb.
Mendacium dicere quando ex-
pediat 84
Mendes quid lingua Aegy-
ptiaca 47
Mendesis templum 46
Mendesium ostium Nili 4
Mendesia prouincia 46.47
Mendesi cur oues immolent,
capris abinentes 46. men-
desii capros venerantur 47.
mendesi caprarios præci-
puo honore afficiunt lbid.
Menelaus Helenam recipit 58
menelai portus vbi 111
Menes prim⁹ regnasse fertur 55
Mensa solis 74
Mensis intercalaris 6. a grae-
cis tertio quoque anno in-
troducitur 40
Mentes nauicularius 244
Mentiri apud Perfas turpissi-
mum 16
Mentor Ithacensis Homerū
dulō curat 244. mentoris
in Ithaca virtutes prædicat⁹
Ibid.
Mentula portentum apud AE-
gyptios 48
Menofanis in Megabyzum ex-
peditio 5.ct. menofanis ca-
des & fuga lbid. menofa-
nes Secundianum monet
6.ct. Menofanes se occi-
dit 7.ct.
Menon Cyri dux 7.ct. meno-
nis doli 8.ct.
Meones Lydorum nomen affi-
perunt 1
Meraphii Perfarum genus 24
Mercurii statua porrectum vere-
trum habens 48. & tem-
plum 63. mercurius qui-
bus gentibus colatur 128
Mermnadæ populus 2. mer-
mnadarum tyrannis 3
Meroe oppidum vbi 44
Mefambria vrbs vbi 112.181.
mefambriam vrbs quis cō-
diderit 151
Messina olim Zancla 191
Metalla aurea atque argentea
vbi 182. de metallis aure-
is certamen 235. metal-
lum salis 114
Metapontini populi vbi 101
Metiochus Miletiadis filius 151
Metra Venus 35
Metrostes Terituchmis frater
7.ct.
Micythus Anaxilai famulus
192
Midæ apud Delphos munera
posuit 3. midæ sella apud
Delphos lbid. midas Gor-
dii filius, Phrygiae rex lbid.
& 245. midæ horti 221.
midæ epigrammata ab Ho-
mero 245
Milefiorum cum Halyatte bel-
lum 3. milefiorum duo
ingentia vulnera 4.
milefiorum oppugnatio per
xii annos 4. milefiorum
cum Halyatte fœdus lbid.
milefii Cyro confederati 16.
milefiorum correctio 131.
milefiorū & Carū fuga 146

Miletus oppugnatur 3
Mileus vrbs Ionæ prima 26.
capta diripitur 149
Militia ordo a quo primum dif-
tribuitur 19
Militum Cambysis depectio 75
Milo Crotoniatae luctator 94
Miltiades Cimonis filius Cher-
sonesi tyrannus 151. militi-
ades Atheniensi dux 117. m-
iltiades victor in Olympi-
co certamine 151. militiades
capitur lb. militiades Cher-
soneso potitur 152. Miltia-
des Paris obfidet 163. mil-
tiades accusatio & obitus
166. militiades Dati ad Ma-
rathonem occurrunt 3.ct.
Milyas Asia regio 3. milyæ
Solymi dicti lbid. Milya-
rum in Xerx. exercitu arma-
tura 179
Mineræ templi deflagratio
4. mineræ templum co-
gnomine Aesefæ lbid. mi-
neræ duo templa apud Af-
sesum lbid. mineræ Pal-
lenidis fanum u. mineræ
festa virginum pugna ab Au-
sibus instituta 124. miner-
uæ Pedasæ sacrificæ barba
pullulata 32. mineræ Alex-
templum apud Tegeatas 11.
234. tutelaris apud Chios
29. oraculum apud Aegy-
ptios 52. Vestibulum apud
Saïos 69. Inaurata statua
vbi 70. Lapidea duo si-
mulachra lbid. Paren-
tes 124. Templum in
Sigeo 143. Fanum 206.
Sciradis templum 214. mi-
neruæ agis 125. miner-
uæ Crastæ fanum 133. mi-
neruæ in arce adytum Do-
riensibus non accedere lici-
tum 138. mineruæ vrba-
na 139. mineruæ lia-
di 1000 boues immolan-
tur a Xerxe 175. miner-
uæ protemplaris 207
Minoa Scliniusorum colonia
133
Minos & Sarpedon Europæ fi-
lii 31. minois caedes
192
Minyæ populus 27.118. mi-
nyæ, commentio suarum vxo-
rum liberantur 119
Miraculum maximum Perian-
dro oblatum 4
Miradates pastor, Cyri nutri-
tius 21.23.
Miradates Vdiastis filius 3.ct.
miradates patri succedit
lb. miradatis caedes 8.ct.
Mnesiphilus Atheniensis
209
Modus ineundi exercitus nu-
merum 177
Moenia lignea Budinorum
114
Mœris Aegyptiorum rex 55
mœris præclara opera lb.
Mœrios st agnum 51.65. & e-
ius descriptio 87
Murus ligneus Perfarum 244.
& eiusdem expugnatio

Molossi populus 27
Mons Arabicus 40.41.60.
mons Atlas vbi 124. Mons
ingens euerfus indagandis
metallis 153. montes
gemmiferi 9.ct. mon-
tes auriferi 10.ct. mons
Sardonis 9.ct. montes
feruentissimi Indiae 10.ct.
montes qui aluuntur 11.
Mophis mons 44
Moræ compendia 170
Morbus scemineus Scythas in-
uadit 20
Mors optatissimum per fugiū
erumnotæ vitæ 175. mor-
tem contemnunt Indi 10.
ct. mortui exemplar a-
pud Aegyptios 52.53. mor-
tuorum apud eisdem con-
dituræ lb. mortui cum læ-
ticia vbi humantur 178
Moschi populus 88. mo-
schorum in Xerxiano exer-
citu armatura 179
Mofynæci populus 88. mo-
synæcorum in Xerxiano ex-
ercitu armatura 179
Mula mulā accipit. peperit 177.
mula partus 97. mulæ
Xerxis sinus expectant 6.
ct. muli vbi non gignan-
tur 103. mulorum species
Scythis horrende 116
muli Pygæorum 10.ct.
Mulier exuendo tunicam & pa-
riter verecundiam exiit 2.
mulierum raptus illicitus
1. mulieris offensio vin-
dictam quarit 3. mulie-
res mulierem prædicant
6. mulieris simulachrum
ex argento 9. mulieri-
bus Babylonis semel in vi-
ta cum exteris coire lege im-
positum 36. De mu-
lieribus Aegyptiis 45.
mulieres quæ oracula in Gra-
ciam intulerunt, columbæ
vocatæ 49. mulierum
puenda cippis a Sefostre
inscripta 55. mulieris cum
marito suo solo concumben-
tis vna Pheroni visus resti-
tutus 57. mulieris opi-
nio quid possit 94. mu-
lieres Corinthiorum denu-
date 142. mulier ex tur-
pissima formosissima facta
154. mulierum Attica-
rum vna cum liberis caedes
166. mulieres stuprando
extinctæ 206
Munerum regionum apud Per-
fas, pretiosiss. 4.ct.
Munychia 212
Mus Europæus 220
Musæi sortes & earundem edif-
sertator 168
Musici Argiui 92
Muscæ Libyæ 115
Murus tria genera apud pa-
storaes Libyes 125. muriū
auxilia 63
Murichides Hellepontius 223
Murus ligneus Perfarum 244.
& eiusdem expugnatio

Mycalæ promontorium 27
Mycerinus rex Aegypti 62.
mycerini clementia & iu-
stitia lbid. mycerini
filia mors & sepultura 62.
concubinae lbidem. ora-
culum 62. & pyramis
63
Mycorum in Xerx. exercitu ar-
matura 178
Mygdoniam a Bortiaide Axius
dirimit 184
Mylassa oppidum vbi 146
Mylasorum fanum 31
Mypæi Thracæ 112
Myllita Assyriis Venus appella-
ta 25.36
Myrcinus vrbs vbi 146
Myrias quid sit 177
Myrina Aëoliæ ciuitas 27
Myrinæi populus 167
Myrios stagnum 40
Myris rex 41
Myrorhoda arbor 12.ct.
Myrtes Perfarum dux 146
Myrsilus aliis Candaules dictus
2
Myrsus Gygis filius 92
Myrsi populus vbi 87. mysi
Caribus germani 31. my-
si a Croeso subacti 5. my-
sorum in Xerxis exercitu ar-
matura 178
Myria ab Hymæ capitur 31
Myrs vrbs Ionæ 26
Myrsii populus vbi 147

N
N A P A R I S Scythiæ fluius
105
Nafamones populus 44.
123. nafamonum coitus
in propatulo lbidem. na-
famonum iusturandum & di-
uinatio lbidem. na-
famonum cadauerum sepul-
tura 126
Nacentium deploratio 117
Natacas eunuchus apud Xerxē
spectatus 3.ct.
Natho insula vbi 68
Natura solertia 90. Natura
leonum atque eorundem lo-
ca 184
Naucrates oppidum 55.58
Naues Aegyptiorum è spina
54. naues rubrica deli-
butæ 81. naues quinque
drachmis venditæ 159.
nauium Perfarum catalogus
179. nauibus longis qui
primi vsi fuerint 186. na-
uaxii 10.ct.
Naxos insula 131. naxus
insula a Pisistrato subacta
10.ct.
Naxii populus 189
Nebri 106
Necessitatis numen 217
Necus rex Aegyptiorum Pflam-
mitichi filius 67.104.
neci victoria contra Syros
217

67. necus a quo interem-
ptus 66
Neleus Codri filius 239
Neon vrbs vbi 206
Neptunus Libyū deus 48.
neptunus Themistocles
107. Nepruno Heliconio
Panionium locus facit 27.
neptunus liberator, & eius
templum 195. neptuni tē-
plum apud Portidæas 210.
neptunus areus septem cubi-
torum 236
Nestus fluius Abderorum
184
Neuri populus & eorum mores
101
Nicandra Dodonzorum sa-
cerdos 49
Nicodromus Cnæthi filius
159
Niger sinus vbi 152
Nigredo Indorum 9.ct.
Nilus Aegypti fluius 105. ni-
li fluminis origo 42.44.
nili fluminis ostia 42. nili
fluminis natura & incremē-
tum 42.43. nilus solus a-
mnium aura caret lbid. ni-
li fontes ignoti lbid. 45. &
106. nilus scopulosus 44.
nilus Libyam mediam diui-
dit 45
Ninus Assyriorum vrbs 65. ni-
ni oppidi situs 35. ninum
ciuitatem Cyaxares obfidet
20. ninum ciuitatem Me-
di expugnant lbid.
Niphra vnus Pierum muro-
rum 182
Nisa oppidum vbi 88
Nisæi equi 89. Nisæus cam-
pus grandes fert equos 174
Niteticus Arix regis filia 71
Nitocris reginæ Babylonis e-
gregia monumenta 33. ni-
tocris Ninum oppidum sibi
subegit lbid. nitocris epi-
taphium 34. nitocris A-
egyptiorum regina fratrem
vliciscitur 55
Nitri ingens vis 53
Nocranis oppidum 157
Noes fluius 68
Nomades Scythæ 3.13. no-
madum Scytharum seditio
lb. nomades Libyes 124.
nomades Sagartii 179
Norondabates vnus ex septem
magi occisoribus 3.ct.
Noua vrbs oppidum in Pallena
184
Nouus murus ciuitas Aëoliæ,
& Cumanorum colonia 27.
244
Nouem fontes vbi 186
Nox pro die vbi exitit 174.
noctes in dies commutatæ
62
Nuces Ponticæ 11.ct.
Nudium oppidum 119
Numina Perfarum 25
Nummi primū a Lydis per-
cussi 18
Nuntium Croeso & Lydis a Del-
phis 9. nuntiorum Per-
ficorum celeritas & ratio
217

Bb.iii.

Phrynichi comædia] 149
Phthoris ora 9
Phthires 11.6
Phya mulier ex tribu Pæania 10.
Phya Pifistrato vxor dicitur Ibid.
Phylacus & Autonous Delphorum Heroes & eorum delubrum 207
Pidorus vrbs vbi 183
Pieria ora Bæotiz 187
Pieria pix 115
Pierum muri vbi 182
Pigres Pæones 128
Pindus mons vbi 184
Pinus locus 248
Pini natura quæ 151
Pirus, aliàs Melas, ingès fluuius 27
Piromis Græcè quid 64
Pifa vrbs vbi 40
Pifagas Perfis leprofus 5.6
Pifcatorum anigma 253
Pifcibus Ægyptus abfinet 46.
Pifcium qui Ægypto sacri 51.
Pifcium genitura in ftagnis apud Ægyptios 54.
Pifces pabulum equorum vbi 129.
Pifcium mira copia lb. pifces Papraces & Tilonas Ibid.
Pifistratus Hippocratis filius Athenienf. tyrannus 10.
Pififtrati nobile commetum lb.
Pififtratus Athenarum imperio potitur lb.
Pififtratus Athenis eiicitur lb.
Pififtrati vxor Phya lb.
Pififtratus illegitimè cum vxore coit lb.
Pififtratus Marathonem occupat n.
Pififtrati in Athen. copiaz lb.
Pififtratus tertio vrbe Athenis potitur lb.
Pififtratus Naxum infulam subegit lb.
Pififtratus Delum infulam expiat lb.
Pififtratus Athenis pulfi 136
Piffyrus vrbs, & lacus in ea falus & pifcofus 182
Piftricus Croci effigies apud Delphos 9
Pifuthnes ab Ocho deficit 7.6.
Pifuthnis cædes Ibid.
Pitana ciuitas Æoliz 27
Pittaci Mitylenæi refpofum ad Crocum 5
Pituitæ fluxus remedia 125
Pix Pieria vbi lb.
Pixodoras Cindienfis 146
Placianorum lingua 10
Plataea infula Libyæ 119. 120.
Plataea vrbs incenditur 208.
Plataearum pugna 239. 4.6.
Plataenif clades 233. 234.
Plataenif à Xerxe oppugnatur 4.6.
Platanus aurea atque vitis 173.
Platanorū ingens lucus 146.
Platanus aureo monili à Xerxe donata 173
Plinthineres finus vbi 40
Pluua nulla apud Theræos per feptem annos 119.
Pluua apud Ægyptios portiofa 72
Pluua expertes Indi 9.6.
Plynis portus vbi 122

Pocula ex cornibus afini fylue ftris 12.6.
Podeon Doridis 206
Pæna modus apud Perfus 25. 26.
Pæni, vide fuprà Libyes.
Pogon Træzeniorum portus 207
Poli & gnomonis inuentio 57
Polichuitani populus 192
Pollux & Caffor Tyndaridæ 119
Polyas Anticyrenif genere 204
Polycratis prodigiofa fortuna 78.
polycratis fmaragdus lb.
polycratis callidum commentum 81.
polycratis cædis occafio 91.
polycratis filiz fomnium 92.
polycratis cruci affixus Ibid.
Polymneftus Theræus 120
Polynices 119
Pons funeftus à Sefoftræ 56.
pons Iftri & Bofphori à Dariu factus 3.6.
pons Abydi à Xerxe factus 3.6.
Ponticum genus arboris 102
Pontus Euxinus 105.
Ponti amplitudo 111
Porata, aliàs Pyreton Scythiaz fluuius 105
Porcis India caret 10.6.
Porinus lapis 136
Portentum ingens Hippocrati vifum 10.
portentum Croci fo vifum 14
Pofideium vrbs vbi 87
Potidæa vrbs, & eius ab Artabazo obfeffio 184. 219
Potidæatarum à barbaris defectio lb.
Præda Græcorum à Perfatur clade 237.
Præda Paulaniz 236
Prælium circa Mafiffi cadauer 226
Præfepe Mardonii à Græcis diripitur 234
Præfii populus vbi 192
Præfidis paludis inhabitatores 129
Præxaspes Perfæ 76.
Præxaspes præcipitem dat è turri 84.
Præxaspis oratio ad Perfus Ibid.
Præxaspes Afpathinis filius 180
Priene vrbs Ioniz 26.
prienens populus 147.
prienens à Mazare subiguntur 29
Primogenitus ex lege fuccedit in regnum 153
Procles Epidauri tyrannus 79.
Procles capitur 80
Prodigium 210.
prodigiorū maxima obferuatio 52.
prodigia cæcitas 163
Promenæa Dodonæorum facerdos 49
Propontidis longitudo 111
Profpotif infula & eius latitudo 46
Proteus Pheronis in regno fuccelfor 57.
Protei fanum apud Memphin lb.
Protemplaris Minerua 207
Protefilai templum vbi 173
Pronerbia
Animus in auribus habitat 174.
Cadmea victoria 30.
Dolofif homines, dolofa & eorū veftimèta 74.
Epifcythif 158.
E tripode oraculum 123.
Hunc calceum tu quidem confuifti: Ariftagoras autem fibi induit 147.
In frigidum furnum panes ingerere 142.
Isthmum fodere 32.
Longæ regum manus 222.
Lemnia facinora 166.
Molles viri ex mollibus regionibus 242.
Mulæ partus 97.
Muliere ignauior 240.
Non eft iftud curæ Hippoclidæ 165.
Ouem lupis relinquere 119.
Sylofontis amiculum 95.
Ver ex anno exauiffè 190
Proxenus Bæotius decipitur 8.6.
Prytaneum 161. 196
Pflammenius Amafif filius Ægypti rex 72.
Pflammenius deponitur 73.
Pflammenius epoto taurino fanguine obiit lb.
Pflammis rex Ægypti, Neci fil. 67.
Pflammis mors lb.
Pflammitichus Ægypti rex 20.
Pflitracus auis 9.6.
Pflylli populus vbi 123.
Pflillum expeditio aduerfus austrum lb.
Pflittalea infula vbi 212
Pteria locus Cappadociæ munitiffimus 14.
Pteria vrbs à Crofo expugnatur diripiturque lb.
Ptoi Apollinis fanum 220
Pudenda puerif qui præcidant maxima cædes 192
Rhenea 160
Rhodium mare vbi 32.
Rhodogune Xerxis filia 3.6.
Rhodogunæ luctus 4.6.
Rhodopis meretricis pyramis & monumentum in templo Delphico 62
Rhodope mons 105
Rhodus ciuitas 70
Rhoxanæ partus fine capite, & quid ominetur 2.6.
Rhoxanæ inceffa 7.6.
Rhoxanæ viua fecatur lb.
Rhyndace auicula 8.6.
Rhytes populus 27
Rofæ fexagenarum foliorum 22
Rubrum mare 37. 40. 67
Ruina hominibus difciplinæ funt 37

SABACVS rex Æthiopum 163.
66. fabaci regis iuftitia: vifum 65
Sabyllus Gelous 189
Sacz populus 28. 88. 178.
faciarum in Xerxiano exercitu armatura, & dux 178.
sacz & Perfæ Derbices fuperant 2.6.
Sacer Indorum locus 9.6.
facrum morbum quid prohibeat 12.6.

Sacerdotes Ægyptiorum rafif 5.6.
45. 46
Sacrum Panionium 17.
sacra Dorientum lb.
sacra Trio pii Apollinis lb.
sacra Cabirorum à Pelafgis fumpta 48
Sadyattes Ardyi in regno fuccedit 3.
sadyattif fuccedit Halyattes lb.
sadyattif imperium apud Lydos 4
Sagartif Perfurum genus 24. 88
Sagitta ad Iouem excuffa 14. 4.
lagittarif peritiffimi 11.6.
Sai vrbs Ægypti 43. 49. 68.
Saitanorum regum fepultura 68.
faticum oftium Nili 41
Sal fua fponfe crefcens 106.
falialis colles vbi 124.
falinarif Ægypti concubitus cū muliere mortua 53.
falluræ fa vrbs refiliit 242
Sala vrbs Samothraciz 177
Salamis Athenienfium refugium 229.
falaminem Heracleo Xerxes aggere iungere conatur 4.6.
Samotheacia populus Pelafgi 48.
famotheacif muri 182
Samus & Samiorum lingua 26
famif euerfionis per Dariū, cau fa 95.
famus Sylofonti traditur 96.
famiorum Æfchionia tribus 75.
famiorum crater 120.
famif Zanciam occupant 149
San litera apud Perfus nomina magnificentiæ terminantur 26
Sana vrbs 172. 184
Sanacharibus rex Arabum, Ægyptum inuadit 63.
fanacharibif ftatus lapidea 64
Sandanis 2 ydus 43
Sandoces Thaumafif f. cruci affigitur 195
San, uis victimæ non fluens 2.6.
Sanitas Indorum 10.6.
Sapæi Thraciz populus 182
Sapientes non effe potentes acerbum 235
Sappho poetria 62
Sarngari populus 88. 91
Sarangerum in Xerxis exercitu armatura 178
Sardanapalus rex Nini 65.
fardanapali thefaurus lb.
Sardena mons 244
Sardis à Cimmeriis captæ 3.
fardis expugnantur 15.
fardis captæ & cõcrematæ 144.
fardis quo stratagemate ab OEBare captæ 1.6.
Sardiū reges Heraclidæ 2.
Sardiū primus rex 2. 15.
Sardius leo circumlatus vrbi 15.
fardium expugnatio in certiu annum dilata 17
Sardonium linum 56.
fardonium mare 30
Sardo gemma 10.6.
Sardonis mons 9.6.
Sarga vrbs 183
Sarpedo & Minos Europæ filii 31
Sarlamas Ægypti præfectus

5.6.
Salpifres populus 20. 88
Sataspes Achæmenides 104.
Sataspes cruci affixus 105
Satibarzanes Orontem criminatur 7.6.
Satræ Thraciz populus 182
Satrapia Perfurum 87
Sattagydzæ populus Ibid.
Sauromata Amazonibus mifcentur 114.
fauromata fo locizantes 115
Scabief remedium 12.6.
Scamander fluuius 136.
fcamandri aqua exercitui Xerxis defecit 175
Sceptra gerendi ratio apud Babilonios 36
Schœni quid 40
Sciathus infula 193. 202
Scidros oppidum 149
Scionia vrbs in Pallena 184
Scitradis Mineruz templum 214
Scitronis via 211
Scholæ rectum in pueros corruens 150
Scoliois vermif Indicus 9.6.
Scolopis vbi 239
Scopafis rex 115
Scurum Perfis ostendiffe dicitur Alemxonidæ 163.
Et quomodo fuerit ostenduntur Ibid.
Scylace vrbs 10
Scylax Caryandus 105.
Scylacis fupplacium 131. 132
Scyles Atripithif filius 109.
eius mors 110
Scyllias vinator 203
Scythia Hercules filius 100.
fcythiarum origo 99.
fcythiarum regum origo 100.
fcythiaz nomades pecuarii 13.
101. 106. 158.
fcythiarum Nomadum feditio 13. 100.
fcythiaz trucidatum coctumque puerum Cyaxari, loco venationis offerunt 13.
fcythiaz ad Halyattem cofugiunt lb.
fcythiaz in Afiam tranfeunt 20. 100.
fcythiaz Cimmerios ex Europa pellunt 20.
fcythiaz Mediam occupant lb.
fcythiarum cum Medis ad Caucafum congregio lb.
fcythiaz fufis Medis, Afia potiuntur lb.
fcythiaz Vraniaz Veneris templum depeculatur: vnde fœmineo morbo corripiuntur lb.
fcythiaz à Medis inebriati, quum Afia aliquandiu obtinuiiffent, occiduntur lb.
fcythiaz à Sefoftræ fubaacti 56.
fcythiarum ferui cur oculis orbentur 99.
fcythiarum ratio emulgendi lactis lb.
fcythiaz Auchatae lb.
fcythiaz aratores 101. 106.
fcythiaz regii 106.
fcythiarum mores 105.
fcythiarum dii & iufurandum 108.
fcythiaz mos in cædendis victimis 107.
fcythiarum in hoftes fauitia lb.
fcythiaz mos in eundi fœderis 108.
fcythiaz regum fepultura 109.
fcythiaz Scylace defecit 110.
fcythiaz fuorum inftitutorum obfer-

uantiffimi lb.
fcythiaz eorumque equis afinorum & mulorum vox infueta 116.
fcythiaz muna ad Dariū 117.
fcythiaz intemperantia 158.
fcythiaz Perfis Sacæ appellati 178.
fcythiaz ab Ariaramne primū, deinde & à Dariu oppugnantur 3.6.
Scytharcis Scyth. regis ad Dariū literæ 3.6.
Scytharcis Perfus fundit lb.
Scythia vetus vbi 113.
fcythiaz duæ partes lb.
fcythiaz flumina 105.
fcythiaz lignorū inops 107.
fcythiaz grues vbi hybernent 43.
fcythiaz gramin 106.
fcythiaz exercitus contra Mediam 172.
Scythas Zanclearum rex in vincula conicitur 149
Sebennyricum oftium Nili 42
Secundianus rex Perfæ 6.6.
Secundianus dolo occiditur lb.
Sedem non perforatam habentes 6.6.
Selbonides ftagnum 40
Selymbria oppidum 151
Semen Indicum quale 89
Semiramis Babil. regina 33.
femiram. egregia monumeta Ibid.
Seneceæ maximus honos apud Ægyptios 52.
Senes vbi maftentur 88
Sepia locus 157. 194
Sepelire igne 7.6.
fepulchralis agger fua fponfe corruens 8.6.
fepulchrum palmiferum lb.
fepulchrum Halyattif apud Lydos 18.
fepulchra Babiloniorum 36.
fepulchra vitrea 75.
fepulchrum Helles filiaz Athamanis 177
Serbonis lacus 71
Seriphif populus 207
Sermone carentes 11.6.
Sermyla Græca vrbs 184
Serpentum facrorum defcriptio 51.
ferpentum fepultura in Iouis templo lb.
ferpentes alaci 52.
ferpentes alaci thuriferas arbores obferuantes 89.
ferpentum vis apud Neuros 113.
ferpentibus vefcentes vbi 124.
ferpens arcis Athenarum cultus 207.
ferpens Indicus 10.6.
Serrium promontorium 177
Serui Scytharum cur oculis priuentur 99.
ferui boni in terdum hominibus malis, & contra 211.
feruorum bellum 158
Sefoftris rex Ægypti 55. 56.
fefoftris quas gentes fubegerit 55.
fefoftris infcriptiones lb. & monumenta 57
Sefthus vrbs 118. 173.
fefthus à Græcis obfidetur 241
Sethon Ægypti rex Vulcani facer. 63
Sicania nunc Sicilia dicta 192
Sicyon 137.
ficyoniorum tribuum nomina lb.
ficyoniis & Æginetis irrogata

mulcta ab Argiuis 159
Sidon Græca vrbs 58. 94
Sidonius Terramineftus Alletif filius 180
Sigeum & eius occupatio 136.
140. 143
Sigeum troicū 204
Sigma litera apud Perfus magnificentiæ nomina terminantur 26
Sigynæ populus vbi 128.
figynarum appellatio lb.
Sileni Martiaz pellic in vtre formata vbi fufpenfa 173
Silicyria kiki, & ex his vnguentum 54
Silphium vbi 122. 125
Simiarum comeftores 135.
fimiariarum vbi maxima vis lb.
fimitæ paruz Indicæ 9.6.
Simonides Ceus: & eius encomia 144
Simonides Leoprepif f. & eius epigrammata 200
Simulachrum piftricus Croci 9.
fimalachra ab Ægyptiis primū diis confecrata 40.
fimalachrum Iouis arietina facie 47.
fimalachrum Panis lb.
fimalachra a ftatis & hycmis 59.
fimalachrum expellui: & quid fignificet 69.
fimalachrum Veneris in Cyrene, ob preces exauditas 70.
fimalachra Mineruz lapidea duo lb.
fimalachrum Iffidis bubulis præditum cornibus 46.
fimalachrum Mercurii porrectum veretrum habens 48.
fimalachrum Darii lapideū 87.
fimalachrum Vulcani Pataicis fimile 77.
fimalachra foli Marti faciunt Scythæ 107.
fimalachra ex oleis, Damiaz & Auxefiaz 139.
Simulacris inter Sæones & Græcos initium 2
Sindus vrbs 184
Singus vrbs ad montem Athos 183
Sinope vrbs 14. 45. 100
Sinus Arabici maris defcriptio 41
Siphnus infula locupletiffima 81.
Siphniū quas naues Salaminem miferint 208
Siptachora arbor 11.6.
Siromitres Cebazi f. Particaniotum dux 178
Sifamnes Mydarnif fil. Ariorum dux lb.
Sifira genus penulæ lb.
Sitalces Thracum rex 110. 186
Siuph vrbs Ægypti 69
Smaragdus Solycratif 78
Smerdis Cambyfif fr. 76. & eius à fratre cædes. lb.
Smerdis occifum Cambyfif luger 82
Smerdis fictitius regno potitur 83.
Smerdis ex auribus amputa: ignofcitur 73.
Smerdis occiditur 85
Smerdones Otanif fil. Xerxis exercitus dux 183
Smila oppidum vbi 184
Smindyrides Sybarita vnus ex proci filiaz Clifthenis 164
Smyrna à Gyge oppugnata 3.

Smyrna ab Halyatte capitur Ib. Smyrna à Colophonis condita Ibid.	cædes ad Thermopylas Ib. eorumque epigrammata 200. Spart. reges 210	Syenneſis Cilicum rex 148. ſyenn. duos hoſtes iuuat 7. ct.	Τέλειος Perſis Τυττα, id eſt na 141
Smyrna Æoliæ ciuitas & cele- berrimum emporium 27. 143	Spalmi remedia 115. 12. ct.	Sylus campus 183	Tellus vaticinus 105
Sobolis prætereunda præmia a- pud Perſas 25	Sparhæ palmarum 178	Syloſon Polycratis fr. Æaci fil. 78. 95	Tellus beatiffimus à Solone in- dicatus 5. telli filii ſide- liter inſtituti Ib. telli obi- tus ſplendidiffimus Ib.
Sogdi populus 88. ſogdorum in Xerx. exercitu armatura 178	Speculatores Græcorum 187	Symanum mare vbi 31	Tellus eadem non fert omnia 6. tellus Scytharum deum 107. tellus Apia Scythia di- citur Ib.
Sol Maſſagetarum deus 38. ſo- li Maſſagetæ equos immolat 39. ſol cauſa exundationis Nili 43. ſolis inſuerus ortus & occaſus 64. ſolis menſa vbi 74. ſolis fons vbi 124. ſolem execrantes Ib. ſolis eclipſis Xerxe mouente exer- citur contra Græcos 174.	Sperchius amnis Anticyrâ præ- terlabitur 196.	Syræ ſi. in Mæotidem inſluit 116	Telmiffes coniectores 14
Sol Græcorum deus Ib. ſol pro mercede redditus 221. ſol obſcuratus 224. ſolis ſa- cræ oues vbi 238. ſol Indi- cus 9. ct.	Sperthies Aneriſti f. ſe offert ad fatiffaciendum Xerxi 185	Syri Græcis Cappadoces 2. 13. 41. 87. 134. 178. ſyrorû præ- dia Croſus deuaſtat 14. ſy- ros Croſus exterminat Ib. ſyrorum in exercitu Xerxia- no armatura 178. 179. 180	Telys Sybaritarum rex 134
Soli vrbs, & eius obſeſſio 145	Sphēdadates magus Tanyoxar- cē apud Cambyſem accuſat 2. ct. ſphēdadates doſoſe ſuccedit Tanyoxarci interfe- cto Ib. ſphēdadates Cam- byſi ſuccedit 3. ct. ſphēda- datis cædes Ibid.	Syria Ægypto contermina 58. ſyria Palaſtina 87. 179. 180. ſyriæ præfectus Megabyzus 5. ct.	Tempe locus vbi 191
Solonis peregrinatio in Ægypt. 5. ſolon à Croſo humani- ter exceptus Ib. ſolonis cū Croſo de beatitudine collo- quium 5. 6. ſolon Croſi di- uitias nihili duxit Ib. ſolo- nis lex Athen. data 70	Spitamias Amyris maritus 1. ct.	Syropæones in Aſiam abducti 129	Tenedus 8
Solois promontorium 45	Spitaces Spitamæ fil. 1. ct.		Terituchmes Ochi gener 7. ct.
Solymi olim Milyæ dicti 31	Spitades Derbicibus à Cyro præficiuntur 2. ct.		Termilæ vocantur Milyæ 31
Somnium filie Polycratis 92	Spitradates Piſuthnem perfe- quitur 7. ct.	TABELLA totius orbis 134	Terra & aqua munera 116. ut raz diuiſio 42. terræ motus tanquam prodigium vbi 103
Sontes vt examinet Indiæ rex 10. ct.	Sponſa vbi dotem concubitu querat 123	Tabellionum Perſarum curiſus & modus 215	Tethrippotropus 151
Sophanes Eurychidis f. Decelen- ſis 235. ſophanis ancora Ibid.	¶ Squamofii piſces Ægypt. ſacri 51	Tabiti quid 107	Tethronium oppidum 206
Sophiſtarum torius Græciæ pe- regrinatio 5	¶ Stadium, paſſus, cubitus, pes 65	Tachompho inſula 44	Teucra 175
Soporiferum ſtercus 10. ct.	Stagirus Græca vrbs 183	Tænarus locus 191	Thalamia quid 131. 132
Sororem Cambyſes ducit, occi- dit, & aliam ſuperinducit 76	Stathmi regii quid 124	Talentum Babylonicum 87	Thales Mileſius defectionē ſo- laris luminis Ionibus prædi- xit 13. thaleſis Mileſii in- uentum in traducendo flu- uium Croſi exercitu 14.
Soficlis Corinthii de reſtituen- do Hippia oratio 141	Statira Attoxerxis vxor 7. ct.	Talos & fel in iecore habent a- ſini Indici 12. ct.	thal. Mileſii conſilium loni- bus datum 31. thaleſis Mi- leſii de incremento Nili ſen- tentia innuitur 43
Softrates 120	Statira Paryſadem vicifci- tur 7. ct. ſtatira veneno tollitur 8. ct.	Talchybii ira in Lacedæmonios 185. talchybii templum a- pud Spartiatas Ib. talchy- bius Agamemnonis præco- Ib. talchybii ira in Lacedæ- monios pacata Ib. talchy- biadarum honos apud Spart. Ibid.	Thamanæi populus 88
¶ Spaco Medis canis appellatur 21	Stefagoras Cimonis filius 161.	Tanagra interfluit Thermo- don 231. tanagræi Theba- norum vicini 139. tanagri- cus tractus 135	Thaſus & eius conditores 47
Spamitres eunuchus Xerxem interficere parat 4. ct. ſpa- mitræ tormenta Ibid.	Stefagoræ cædes 151	Tanais fluuius 105. 106. 115. 116	Thaſii ſubaſti 151
Sparethra regina Cyrum in præ- lio capit: & maritum liberat 1. ct.	Stefenor Curii tyrannus 145	Tanyoxarces quibus à Cyro præficiuntur 2. ct. tanyoxar- ces doſoſe à Cambyſe occi- ditur Ib. tanyoxarces ficti- tius Ib.	Theaſides Spartiata 158
Spargapifes Tomyridis f. à Cy- ro capitur 38. ſpargapifes ſeiſum interimit Ib.	Stercus ſoporiferum 10. ct.	Tarentum vrbs 113	Thebæ Ægyptiæ 40. theba- rum Ægyptiarum mirum 71.
Spargapithes Agathyrforû rex 109	Stratias Chius 118	Tarentinorum maxima cædes 191	thebæ olim Ægyptus voca- tæ 42. thebani Iouis ſan- cti 33. thebanis arietes ſacro- ſancti 47
Sparta vrbs Lacedæmonis 200.	Strattes Chiorum tyrannus 220.	Tartarus & eius tres filii 99	Thebanis ſtigmata inuritur re- gia 200. thebani à Græcis obſidentur Ib. thebani Xerxem contra Plataenſes inſtigant 4. ct.
Spartanorum tyranni Leon & Hegheſicles II. ſpartiatarum inſtituta à quo Ib. ſpartia- tarum rex Leobota Ib. ſpar- tiatarum reſpub. & leges bel- licæ à Lycurgo Ib. ſpartia- tæ Lycurgum delubro ædifi- cato colunt Ib. ſpartiatarū cum Argiuis de Thyrea agro contentio 15. ſpartiatarum regum dignatio & iura 154.	Strymon fluuius 11. 128. 143	Tartarus Phocæſes occu- pant 29. tartariorum rex Arganthonius 30	Themiffocles Neoclis f. 187. 192. 217. themiffoclis cor- ruptio 202. themiffoclis commentum 204. 211. the- miſtoclis literæ ad Iones ſapi- di incifa 204. themiſto- clis cum Ariſtide ſimulcas 212. themiſtoclis vaſſrities, exactio, auaritia 217. themi- ſtocles omnium Græcorum prudentiſſ. Ib. themiſto- cles Creta ſagittarios aduer- ſus Xerxē accerſit 4. ct. the- miſtoclis aſtu Xerxes à Sala- mine auſugit Ib.
ſpart. ſenatus Ib. & lex 138.	Strymonii populus 178	Tauchira oppidum 122	Themiffoclyra vbi 111
ſpart. oraculum 199. ſpart.	Strymia Thafiorum vrbs 182	Tauri Iphigeniam Agamemno- nis filiam colunt 13. tau- rorum populorum mores Ib. taurica gens Ib. tau- rici montes 99	Theogonia cætuſ in ſacrificiis Perſarum 15
	Sua delæz nomen 217	Taxacis Scythiæ rex 115	Theophaniæ feſtum 9
	Subulci apud Ægyptios profa- ni 48	¶ Tearus fluuius & eius medica- vis 111. teari fontes partim calidi partim frigidi Ib.	Thera ſeptem annos pluuiam non ſenſit 119. thera inſi-
	Succellionis ius apud Spartiatas 167	Tegea Arcadium 161. 192. te- geates II. tegeatibus à Lacedæ- moniiſ bellum inferitur 12	
	Suniacum iugum vbi 113	Teos oppidum vbi 26. 31. teus à Græcis in Ægypto condi- ta 70. teii demigrant in Thraciam odio Cyri 30.	
	Sus animal ſpurcum apud Ægy- prios 47. ſus hoſtia Lunæ & Liberi patris 48. ſues ſa- crificandi modus Ib. ſues apud Scythas 107. ſue abſ- tinent Ægyptii 124	teii Abdera condunt Ib.	
	Suſa oppidum 34. 134. 135		
	¶ Sybaris vrbs capitur: & diripi- tur 133. 149. ſybaritarum bellum 133		
	Syene vrbs Thebaidos 44		